

3

Abraham Abn-Esra ben Meir

Perusch ha-Tora

Commentar über den Pentateuch. Edirt von Moses Ibn-Chabib aus Lisabon. Ed. pr.

Neapel. Gedruckt von Joseph Aschkenasi u. Sohn. 1488.

Bog. 11 Bl. 8 fehlt

פירוש התורה שחבר רבי אברהם בן עזרא

בשם האל הגדול והנורא אחל לפרש פי׳ התורה

אנא אלהי אבי אברהם׳ עשה חסד עם עבדך אברהם ׳׳ ויהי פתח דבריך יאיר׳ לעבדך כי עבדך מאיר׳׳ ; ותשועת פניך תבא עזרה׳ לבן אמתך הנקרא בן עזרא

זה ספר הישר׳ לאברהם השר ׳׳ בעבותות הם הדקדוק נקשר ׳ ובעיני הדעת יכשר׳׳ וכל תופשו מאושר׳ כי אם אברהם הספרדי

הנזכר מפרשי התורה הולכים על ארבע דרכים

הדרך האחת

ארוכה ורחבה׳ ומנפשות חכמי דורנו נשגבה ואם היא אמת כנקדה בתוך העגלה׳ זאת הדרך כקו הרחב אל החוט הסובב בתחלה׳׳ וכה דרכו גדולים ׳ והיה מ חכמי הישיבות במלכות ישמעאלים׳ כרב יצחק שחבר שני ספרים ׳ מבראשית עד ויכלו ועוד לא כלה מרוב דברים ׳ ובפסוק יהי אור ׳ארוכות בעלי האור ׳׳ והחשך הזכיר ׳ והוא הולך בחשך ולא הכיר׳׳ ובפירוש תוצא הא הארץ ׳ מלבי הוציא מלים ׳ וידבר על העצים והצמחי׳ קטנים וגדולים ׳׳ ובפירוש בפשות החיות ׳ הביא חכמות כבריות ׳ ובמסלה הזאת עלה רב סעדיה גאון המגלה׳׳ ובפירוש יהי מאורות׳ הכבים דעו אחרות׳ לדעת המדרג הנזכרות׳ על פי חכמי הספירות׳׳ גם רב שמואל בן חפני׳ אסף רוח בחפניו ׳ בפירוש ויצא יעקב מבאר שבע׳ כי הזכיר כל נביא בשמו ׳ וכמה פעמים גלה ממקומו׳׳ וכמה תועלת יש בהליכת הדרך ׳ ואין תועלת לפירוש ה הזה כי אם אורך ׳׳ וגם ויאמר כתב פתרון האלומות ׳ ולמה ירמז בתכונות ׳ והרוצה לעמוד על חכמות החיצו החיצונות׳ ילמדם מספרי חכמי תבונות אז יתב יתבונן בראיותם אם הן נכונות ׳ כי הגאונים בלי ר ראיות בספריהם הביאום ׳ ים מהם שלא ידעו דרך ח חכמי קדם ומאין הביאום

והדרך השנית

בחרוה פלתולי׳ ואם הם ישראלי׳ אשר חשבו כי עיני עומדין על הנקודה בעצמה ׳ והם לא ידעו מקומה ׳׳ זאת דרך הצדוקים כענן ובנימין׳ וכן משיח וישועה וכל מ מין׳׳ אשר בדברי מעתיקי הדת לא יאמין׳׳ והוא נוטה להשמאיל ולהימין׳׳ וכל איש כרצונו יפרש הפסוקים ׳׳ וגם במדעת תוכאות לשון הקדש ריקים ׳ על כן יתעו גם בדקדוקים ׳׳ ואיך יתמכו במצות על דעתם ׳ וכל רגע יהפכו ׳ ונכד אל צד כפי מחשבותם ׳׳ בעבור שלא ת תמצא׳ בתורה מצוה אחת בכל צרכה מבוארה ׳׳ ואחת מהנה אזכיר ׳ והיא גדולה למכיר ׳׳ כי נתחייב כרת על אכילת ימי הפסחים ׳ ואין בפסח שלא עם יום טהורים ושביעית ימים שבעה וקרבנות וסכה ותרועה׳׳ כי אין בתורה חקי התורה מפורשים ׳ ואיך נחשוב החדשים ׳׳ ועבוי דעת מורדים ׳ שמו אותותם מפסוק לאותות ולמ ולמועדים׳׳ ולא ידעו כי היו לשון רבים ׳ ועל המאורות והכוכבים׳׳ והאומר כי וי ולמועדים נוסף ׳

וכי לאות ולמועד נאסף׳׳ ובקש אדם ם סיהיה אוהבו ׳ אולי יאמין בו ׳׳ ואם תצאנו שני סלמה ויין נוספים מי יודיענו כי זה היו׳ מהעורפי ׳׳ אחר היות וי׳ הטעם לאלפים ׳׳ ואין פירוש עשה ירח למועדים ׳ כ כדברי אלה שמתכוהם מועדים ׳׳ ואלו היה כתוב והיתה הלבנה לאות למועדים בחדשים ׳ מי יתן לנו אות שם ם מועדי השם המקודשים ׳׳ כי יש מועדים רבים ׳ בנירח ובכוכבים ׳׳ ואלו היו למועדי ה׳ מבואר ׳ עוד הד הדבר גדול נשאר ׳׳ אם החדש עד סוב הלבנה גלגל הל המזלות ׳ שהם שבעה ועשרים יום ומעלות ׳׳ ואם עד סוב גבוה גלגל היוצא אשר מוצקו רחוק ממוצק האר׳ ומצא ׳׳ או סוב גלגל התלי כדעת חכמים ׳ כי מהלך גל גלגל הקטן הפך זה באותות וכתוים ׳׳ ואם נסמך על

על דעת המחברו׳ המאורו׳ גם הנה ב׳ מחברות׳ מחבר׳
בגלגליהם התיכונה ומחברת כנגד העליון באמונה׳׳
ומחברת שני מחזה׳ ולא נדע אי זה יכשר הזה או זה׳׳
ואשר אמרו כי הדבר תלוי על מראה עינים ישאל׳ כי
עינים להם ולא יראו׳׳ אולי יראונו בתורה ובתעודה׳
המקום אשר מצאנו שם זאת האבדה׳׳ ולא דברו
בפירוש חדש בחדש כשנה׳ כי אין בפירוש בכתוב זכר
ללבנה׳׳ רק פירושו לעשות כל דבר בעתו׳ יום ביומו ש
שבת בשבתו׳׳ וידוע כי פעם יהיה בין המולד לעת הש
השקיעה שש שעות׳ ותראה הלבנה אך על שעות ידוע
ידועות׳ ופעם ביניהם שלשים שעות׳ ולא תראה אפי
בגבעות׳ כי תהלוכות הלבנה מפאת גלגלה עם גלגל
השמש משתנות׳ גם מפני אורך ורוחב המדינות
ואם שנה על אחר׳ עננה ולא תראה בראש חדש אלג׳
ותשרי הלבנה המתעננה שלשה ימים בכפורים
ועוד מי יספר לנו כי ימי החדש על שלשים יום ספורי׳
כי הנה יהודה הפרסי חבר ספר ובחשבון השמש השנה
והחדשים סיפר׳׳ גם לא נדע מהתורה עדות החדש ו
ומי העד אם ילך דרך רב ביום קדש׳׳ ואם נקבל עדו׳
אב ובנו גרים ונשים ואלו היו כל אלה מפורשים׳ ועוד
דבר קשה איננו מפורש בתורת משה ׳לדעת כמה חד
חדשי השנה ואם היא באביב נשמנה ׳והיא מחטים
או שעורים ומתי יבוקש ואכה השעורים׳׳ ואם היתה
שנת בצורת בארץ ישראל ומסביב והנה אין זרע אף
כי אביב׳ הנקבע השנה פשוטה או מעוברה׳ גם אין
ספירה נספרת׳׳ ואין חג שקראנוהו עצרת ׳ וכל א
אלה המצות צריכים לקבלה ומסורת׳׳ והאומרים זה
והנה אנשי המשנה מעידים על ראיית הלבנה׳׳ ואם
היא התשובה הנכונה יקבלו עדות ברכי השנה׳׳ כי ע
על פי קריאת בית דין היא נתונה׳׳ כי יסוד העבור על
אביבות התקופה וברכי הצבור׳׳ ולמה במצות נגע בג
צרעת מבוארים המשפטים ׳ שהיא מצוה לאדם אחד
ולפרקים מעטים׳׳ ומצות המועדים חייב לכל ישראל
בכל זמן ׳ולמה אין בתורה עליהם עד כאן׳׳ רק כה
כתוב כה וכה רמיזות ׳בדברי תורה תמימה כזאת׳׳ אך
וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבעל פה׳׳ שהיא
שמחה לעצם וללב מרפא ׳׳כי אין הפרש בין שתי הת
התורות ומידי אבותינו שתיהן לנו מסורות׳׳ ופסח חז
חזקיהו יחזיק ידי אמונה כי נעשה על ידי בעלי עצה
וזקנים ׳ולא הקריב הפסח במועדו ׳ ולאכול חוץ בחד
בחדש הראשון שלא ידע׳׳ ופסח שני כראשון שבעת ימ
ימים עשה ויום ראיית רבית שקבל מעשין רם וכשא׳׳
כי בית דין יהיה ואין ברוחו רמיה׳׳

והדרך השלישית

דרך חשך ואפלה

והיא מחוץ מקו העגלה ׳והם חכמי אדום מלבם לכל ה
הדברים סודות׳ ואמונתם כי התורות וכל המשפטים
חידות׳׳ ולא אצריך להשיב עליהם כי עם תועי לבב ה
הם׳׳ כי הדברים על צדק לא נחלק׳ בלתי בדבר אחד
צדקו׳׳ אשר כל דבר מצוה קטנה או גדולה ׳ בכף מאז
מאזני הלב שקולה ׳׳כי יש בלב דעת ׳מחברת ׳מתשב ק
קדם כנטעה׳׳ ואם הדעת לא תסבול הדבר׳ או ישחית
אשר בהרגשות יתבר ׳׳אז יבקש לו סוד ׳ כי שקול הדע
הדעת הוא היסוד׳ כי לא נתנה התורה לאשר אין דעת
לו ׳והמלאך בין אדם ובין אלהיו הוא שכלו ׳׳וכל דבר
שהדעת לא תכחישנו ׳כפשוטו ומשפטו נפרשנו ׳׳ונש
ונעמידנו על מתכונתו׳ ונאמין כי כנה אמתו ׳׳ולא נ
נגשש קיר כעורים ׳ ולפי צרכנו נמשך הדברי ׳׳ולמה
נהפוך הנראים לנסתרים ׳ אם יש מקומות באות ח
חברים׳׳ ושניהם נאמנים ברורים׳׳ והם כגופות ו
והם כמחשבות ׳כמולת בשר וערלת לבבות׳׳ וכנן ה
הדעת סוד יכנעם ׳גם הדברים אות כמשמעם׳׳
ואם יש איש ולא יכילנו זה רעיוניו ׳אם הוא חכם יפקח
עיניו ׳׳כי ימצא בתולדות רבים נוצרים ׳כבחירים ולם
ולשון והקבלים לשני דברים׳׳

והדרך הרביעית

קרובה אל הנקודה ׳ודרשו אחריה אגדה׳׳ וזאת דרך
החכמים ׳בארצות יונים וארומים׳׳ שלא יביטו אל מ
משקל מאזנים ׳רק ישענו על דרש בלקח טוב ואור ע
עינים ׳׳ואחר שימצאו המדרשים בספרי הקדמונים׳
ולמה יגעו לכתבם אלה האחרונים ׳׳ויש דרש הפך דרש
ויש סוד גדול ואיננו מפורש ׳׳כדרש שהתורה קדמה ב
אלפים שנה קודם העלם ׳וזה אות רק על סוד דרך
הנעלם ׳׳ורבים לא יבינוהו כן ׳להיות כמשמעו לא י
יתכן ׳בעבור כי השנה מימים במספר היא מחוברת
ומדת הרגע והיום בתנועת הגלגל נספרת ׳ ואם אין ג
גלגל אין יום אף כי ימים או שנה או מספר אלפים ׳ו
ותשאל מה היה העלם בתחלה הלא יתביים ׳למען א
אשר יבקש לאין יש ׳׳והמשיבים שברא השם את הע
העולם בעת שידע כי טוב הוא ׳גם זו תשובה כבניה ע
על אבן בהו׳׳ וכן האומרים שברא להראות גבורתו׳׳
לאדם שהוא שורש יצירתו ׳׳הנה שמו תשובתם ה
השאלה חלק קטן מהשאלה הגדולה ׳׳כי יש ראיות מ
גמוריות לאשר עינים להם ולא עורות׳׳ כי היטיב חכי
שטות הארץ באמונה וכלה כנקודה אל המסבה אשר
עליה נתונה ׳׳ואף כי המסבה העליונה ׳׳ ואם מדרך
הספרים אין דרש יום בדרך המקרא ׳׳כי אלו היה הטע
לאלפים יהיה כתוב ימים ׳׳כי פירו׳ יום ויום׳׳ א ב

וכן איש ואיש ובדרך ה׳ יום יום ״גם סוף הפסוק יוכיח
משחקת לפניו בכל עת והנה אחריו כתוב לשקוד על
דלתותי יום יום · אם כן כשתאמר התורה הקדומה · עד
אלפים שנה · ועוד כי אלף שנים בעיניך אינם לבכת
השם · ויתבאר בפירושי בספר תהלות אשר יבקשם ·
כי יש דרך דרש להרויח נפש תלושה בהלכה קשה וי
ויש דרש בסברא יד עד ויש שהן כהלכה שאינה קבוע
יש דרש שהוא טוב לאחרים ודרך בדרך תבונה את
הנערים כי יש עוף שאינו רואה כי אם בנגהות ובלי
ובלילה רואה מפני שעיניו כהות כדרש שהעולם נבר
נברא בבית בעבור ברכה ואם הדבר כשם הנה מקק
הארץ ובלקה ואשיתהו בתה ובטלו הטחנות בני
ידעם ומשחת בלי בלי שלמותיכם בלעה בלה
ובתקיך ובראת אתהן בין בתרין כיון וקצף ילדו לב
לבהלה בלהות אתנך ואם הרים רישיה די דהבא הוא
בליעל בעל פעור ברע בל כתבי הבמות ואשר מעיו הם
הסכל בלבו ואף כי אמר חכמת השם בקרבי יוכל להבין
המדרשים וכלם כנגד ענף הפשוט הם כמלבושים
וקדמונינו זכרם לברכה אמרו על כלם אין מקרא
יוצא מידי פשוטו

דרש בראשית

בראשית בתורה
ה׳ קנני ראשית
דרשו אחר העולם נברא על לויתן שנאמר הוא ראשי
דרכי אל אחר העולם נברא שראוי מלפניו כי כן ראו
ראשית חכמה יראת ה׳ אחר העולם נברא בעבור בכ
הבכורים וכן הוא ראשית בכורי אדמתך ולמה בית ב
בתחלה להורות כי השם אחד והנבראים שנים שהם
עצם ובירה או שני עולמות ולמה בית ואחריו ריש ואל
ואחרי כן יוד יתיו רמז שהבית הראשון יעמוד ארבע
מאות ועשר שנים כי הוא קדש השמים והארץ ואחרי
כן ימים הבית וחזי והארץ היתה תוהו ובהו וחשך ש
שבא חשך לעולם כאשר נסתלקה השכינה ורוח אלהי
רוח החכמה והבינה שנחה על מפרשי התורה הנמשל
למים ובסוף יהי אור על ימות המשיח אז יבדיל השם
בין המוקש לישועתו ובין אשר במחשך מעשיהם

דרש

בראשית שתי מלות ברא שית
שהכל היה מהאש והוא היסוד
היסוד האחד שית כמו אמן
שית שהם שש הקצוות הנמצאות לכל גוף והשבן יו
ראשי מלות פסוק בראשית כנגד כל האותיות והמל
והמלות שבע כשבעה מלכים או שבעה כוכבי לכת
והאותיות שמנה ועשרים כנגד מחנות הלבנה וכן מ
מספר העתים בקהלת ותחלת הספר בית וסופו מם

כנגד השם המפורש היוצא מפי כהן גדול ביום הכפו
הכפורים ובסיני נתן למשה וכן כתוב הוא בם סיני בק
בקדש ובתחלת בראשית ובסוף ישראל כי הם עלו ב
במחשבה בראשית העולם וסוף דבר אין לדרש סוף

והדרך החמישית

ומוסד פירושי עליה אשית והיא הדרך הישרה בעיני
בכח פני יי אשר ממנו לבדו אירא ולא אשא פנים לתו
לתורה ואחפש היטב דקדוק כל מלה בכל מאודי ואח
ואחר כן אפרשנה כאשר תשיג ידי וכל מלה שתבקש
בפרוש המלה הראשונה תמצאנה כפירוש שנים רק
תמצאנו בפסוק ראשון ועל זה משפט כל הלשון ולא
אזכיר טעמי אנשי המסורת למה זאת מלאה וזאת כ
נחסרת כי כל מעשיהם כדרך הדרש הם כי הכותב
פעם יכתוב המלה מלאה מבוארה ופעם יחסר את כ
כעלם להורות דרך קצרה ואחר שדרשו טעם למלא
למלאים ולחסרים יורוני איך יוכלו לכתוב הספרים
משה כתב באלה וי״ה ימלוך ומעתיק מן אלו כתב בוי׳ תח
תחת עבד כי ימלוך ושנים רבות בין שניהם רק לתוכו
לתינוקות טעמיהם טובים הם ובפירושים משרים א
אין צורך לתיקון סופרים ומתרגם התורה ארמית תר
תרגם אמת ובאר לנו כל נעלמות ואם דלק במקומו
אחרי המדרשים ידענו כי יותר ממנו ידע הפרשים ור
רק הפץ להוסיף טעמים אחרים כי פשוטו יבינהו א
אחי

המוערים י״ב
כמו עירה שלא תרגמו
כבן אתון יתרגם בני בנין ·
ואתנו שער האיתון ״ובעבור הדרש דרך
הפשט איננה כרת ״כי שבעים פנים יש לתו׳
רק בתורות ובמשפטים ובחקים ״אם מצאנו שני טעמ
טעמים לפסוקים ״והטעם האחד כדברי המע
המעתיקים שהיו כלם צדיקים ״נשע
על אמתתם בלי ספק בידים חז
חזקים ״וחלילה חלילה מה
מהתערב עם הצדו
הצדוקי
האומרים כי ה
העתקתם מכחשת הכתוב
והדקדוקים ״רק קדמונינו היו אמת ״וכ
וכל דבריהם אמת ״וה׳ אלהים אמת ״ינחה עבדו בד
דרך
אמת ·

בראשית

חכמינו אמרו כי הבית נוסף כדרך בית בראשונה כיק
במבוא ראשונה ישעו ׳ ואלו היה טעמו כן היה הבית ק
קמוץ בקמץ גדול ויש אומרים כי בראשית לעולם סמ
סמוך ׳ והנה שכחו וירא ראשית לו ״ ויש אומרים שה
שהבית נושא כבי טעם ״ וטעמם שלא יעלה על לב ש
שאין ראשית לשמים והארץ על כן אמר בראשית ׳ ו
ולפי דעתי שהוא סמוך כמו בראשית ממלכת יהויקים ׳
ואל תתמה איך נסמך על פועל עבר ׳ הנה כן תחלת
דבר ה׳ ׳ קרית חנה דוד ״ והטעם יתברר לך בפסוק ה
השני ׳

ברא

רבי המפרשים א
אמרו שהבריאה
להוציא יש מאין
וכן אם בריאה יברא יי׳ והנה שכחו ויברא אלהים את
התנינים ״ ושלש בפסוק אחד. ויברא אלהים את האדם
וברא חשך שהוא הפך האור שהוא יש ״ וזה דקדוק ה
המלה בשני טעמים זה האחד ״ והשני לא ברא אותם
וזה השני אלף תחת הא ׳ כי כמוהו להברות את דוד כי
הוא מהבנין הכבד הנוסף ״ ואם היה באלף יהיה כמו
להבריאכם ׳ ומצאנו מהבנין הכבד ובראת לך ׳ ואיכ
ואיננו כמו ברי לבם אים ״ רק הוא כמו וברא אתהן ״
וטעמו לגזור ולשום גבול כגזר ״ והמשכיל יבין

אלהים

אחר שמצאנו אלוה ידע
ידענו כי אלהים לשון ר
רבים ושרש זה מדרך הלשון כי בכל לשון יש דרך כבוד
וכבוד לשון ליען שיאמר הקטן לכח הגדול לשון רבי׳
ובלשון ישמעאל דרך כבוד שידבר הגדול כמו המלך
בלשון רבים ״ ובלשון הקדש דרך כבוד לומר על הגד
הגדול לשון רבים כמו אדנים ובעלים שאמרו אדנים
קשה ׳ ולקח בעליו ׳ וכן מלת עליו אליו ועדיו ״ על כן
אמר הכתוב ברא לא בראו ״ ומדרך התושיה ידענו כי
הדבורי יקראו שפה בעבור שממנה יצאו ״ וכן
נשמת האדם העליונה תקרא לב והלב גוף והיא איננ
גוף בעבור היות הלב המרכבת הראשונה לה׳ ובעבור
היות כל מעשה השם ביד המלאכים עושי רצונו נקרא
כן׳ ובשם כי שמי בקרבו׳ אבאר קצת סוד השם ״

ואל

תמים לבך אל דברי הגאון שאמר
שהאדם נכבד מהמלאכים ׳ וכבר
ביארתי בספר היסוד ׳ כי כל רא
ראיותיו הפוכות ״ וידענו כי אין בבני אדם נכבדים כ
כמו הנביאים ׳ ויהושע נפל על פניו לפני מלאך השם
והשתחוה ואמר מה אדני מדבר אל עבדו ״ וכן זכריה
ודניאל ״ ולמה אחריך ״ וטעם אלהי הצבאות כמו א
אלהי האלהים ׳ וטעם אלהים כמו מלך ״ ובני אדם
המתעסקים במשפט אלהים יקראו כן ׳ וזה השם תא
תאר ואיננו עצם ולא ימצא ממנו עבר או עתיד ״ ואל
ואל תחשוב שהמלאכים הם מאש ורוח בעבור שמצא
עושה מלאכיו רוחות כי אין כנה דרך פשוטו׳ רק דבר
דוד בתחלה על מעשה בראשית והחל מהאור ואמר ע
עוטה אור ואחר כן נוטה שמים והוא הרקיע והמים
עליו והאש והשלג והרוח ואמר ואמר כי הרוח
שלוחו של השם ללכת אל מקום שישלחנו וכן האש ממ
משרתיו ואמר יסד ארץ על מכוניה וזאת היא היבשה
וכן כתוב רוח סערה עושה דברו ׳ וטעם את כמו עצ
עצם הדבר והוא סימן עם הפעל כמו את השמים ופ
ופעם יחסרוהו כמו אשר ברא אלהים אדם ונמצא ע
עם הפועל כמו ואת הדוב והם מתי מספר׳ ויהיה תחת
עם ותחת מן ׳

השמים

באה הידיעה להורות כי על אלה הנראים ידבר ולעולם
לשון רבים ״ ויתכן להיות משנים כל אחד ״ וטעם השם
השמים גבוה ומעלה ׳ וכן בלשון ישמעאל שריבה על מ
מתכונת לשון הקדש ״ ויש שמי השמים ולא יתפרדו כ
כרחים וצמדים ״ ואנשי המדות יבינו אלה הסודות ״
ויאמר הגאון כי הארץ כנקודה והשמים כחוט הסובב
ואחר שאלה שניהם נבראו יהיה כל אשר בתוכם כמו
כשמים וכאש ״ ואחרים אמרו כי המים בכלל הארץ ו
והרוח בכלל השמים ״ ולפי דעתי כי אלה השמים והא
והארץ הם הרקיע והיבשה כי לא נברא ביום כי אם ד
דבר אחד ׳ בראשון האור ׳ ובשני הרקיע׳ ובג׳ הצמחי׳

ובריעי המאורות ובחמשי בנפשות החיות׳׳
והמזמור הנזכר לעד׳׳ ולא יתכן להיות הסובב קודם
הנקודה או היא קודם הקו׳ על כן אמרו שנבראו הם
השמים והארץ בפעם אחת׳ והעד קורא אני אליהם
יעמדו יחדיו׳ וזאת העדות איננה ברורה בעבור שפר
פירוש הפסוק איננו כן׳ כי איך יאמר אליהם לאשר
איננם ואיך יקרא לתוהו׳ רק פירושו אני בראתים וכח
ובעת שאקראם יעמדו לפני שניהם כעבדים לעשות
רצוני כטעם דרך כוכב בשמים׳׳ ואחר כן הזכיר הא
הארץ ואמר אחר כן כי גם הם יעמדו לעשות משפט
מתכונם׳׳ והארץ׳ המלה הזאת זרה בעבור קמצות ה
האלף עם ההא בכל מקום ואיננה כמו האלף לך׳ וה
והאבן הזאת׳ תוהו אמר הגאון שהוא מתהום׳ וזה לא
יתכן כי מם תהום שורש כמם הדום׳ ובספר יצירה ת
תוהו זה קו ירוק בהו אבנים מפלמות ויתכן כאשר א
אמר המתרגם ארמית׳ וכן ובתוהו יליל ישימון ויתכן א
אחרי התוהו שאין בו ממש׳ ובהו אחי תהו והנון תחת
הא כמו וישתחו בהוו׳ והטעם כי בראשית בריאת הר
הרקיע והיבשה לא היה בארץ ישוב כי היתה מכוסה ע
וכן שם אלהים כח תולדתה להיותה למטה מן המים׳
ו״ל תהומה על וו והארץ כך פירושו כמה רפה בלשון י
ישמעאל וכמוהו ואיד יעלה מן הארץ כי לא דבר משה
על העולם הבא שהוא המלאכים כי אם על עולם ההו
ההויות וההשחתה׳ והמפרשים שהשמים בפסוק ראש
ראשון הם שמי השמים מה יעשו בארץ׳׳ והנה ראיה
גמורית לאנשי הדעת שאין שם רק ארץ אחת׳׳ ודרש
שבעה ארצות הוא שהישוב נחלק על שבעה ובית המק
המקדש היה באמצע הישוב כי רחוקה היא מאמצע ה
הארץ׳׳ ורוח אלהים סמך הרוח אל השם בעבור היו
היותו שליח בחפץ השם ליבש המים׳׳ והמים לשון ר
רבים גם לא יתפרדו והם על בנין שנים כי הם זכרי
ונקבות׳׳ ונכתבה על לשון יחיד זורק עליו׳ וטעם מר
מרחפת נושבת למעלה במים׳׳ וכן על גוזליו ירחף׳ יא
ויאמר ׳אמר הגאון כי פירוש ויאמר כמו וירצה ואלו ה
היה כן היה ראוי להיות אור רק היא כמשמעו׳ וכן ב
בדבר יי שמים נעשו׳ כי הוא צוה ונבראו׳ והטעם כ
כנוי על המעשה שלא היה ביגיעה ועל דרך משל מלך
ומשרתיו׳ וזה האור היה למעלה מהרוח׳׳ וירא כמו ו
וראיתי אני בלבי והוא במחשבת ׳וטעם ויבדל בקריא
השמות׳ ויקרא הא לילה נוסף כי הוא מלעיל ולעולם
לשון זכר הוא׳ ערב קרוב מטעם חשך ונקרא כן שמ
שנתערבו הצורות בו׳ ובקר הפך ערב שיוכל האדם לב
לבקר בנות הצורות ׳וטעם יום אחד׳ על תנועת הגל
הגלגל׳ ויש לדרש שהוא אלפי סוד׳ ואחר שאמר שהאור
יקרא יום לא יתכן שיקרא הערב יום׳׳ רק פירושו הי

היה ערב גם היה בקר של יום אחד׳ ואלו היה הבקר
והערב של יום אחד מה טעם יום שני׳׳ ויאמר׳ אמר
הגאון על הרקיע דברים שלא היו רק פירושו דבר כט
נטוי כמו וירקעו׳ ארקיעם׳ וכן כתוב וימתחם כאהל
לשבת׳׳ וזה כנגד דברי האומר שקבוצת המים עד ק
קצוות ים אוקיינוס וזהו הרקיע והאת האויר כי כאשר
התחזק האור על הארץ והרוח יבש מהארץ נהפך הל
הלהט ונעשה הרקיע וכן אמר במזמור עם נוטה שמ
שמים המקרה במים והעבים והרוח ויסד ארץ והיא
גבוהה על המים וכן כתוב כי הוא על ימים יסדה׳ יר
ולרוקע הארץ על המים׳ וכן כל ההולך אל הים
ירד יקרא ׳וטעם הקורא למי הים שיעלו והם העננ׳
ואחר כן וישפכם׳׳ ויעש יש הבדלה בין עם לעם כמו
בין מים למים בין קדש לחל׳ ויש עם בין ויש עם ש
שניהם כמו ביניכם לבין אלהיכם׳׳ וטעם ויהי כן דב
דבק עם הבא אחריו כאשר היה כן קראו שמים׳׳ ויק
ויקרא חמשה דברים קראם השם כי אין אדם והם א
אור וחשך ושמים וארץ וימים ואדם כן׳ ויאמר לפי
דעתי זאת הפרשה דבקה עם אשר עליה כי הרקיע לא
נעשה עד אשר יבשה הארץ׳ והעד ביום עשות יי אלה
אלהים ארץ ושמים׳ והנה ביום אחד כטעם והראות ד
דבר כאשר והקוות כל מפוזר איננה בריאה וכן טעם
וכבר אמר אלהים יקוו המים׳ ויש כמוהו בתורה לת
לתולדות׳ והנה בפרשת בראשית אתן לך עדים שנים׳
האחד וישם שם את האדם אשר יצר ואחר כן ויצמח
יי אלהים וקודם האדם הצמיחם והעד השני שצוה ה
האדם שלא יאכל מעץ הדעת ואחריו כתוב ויצר יי מן
האדמה רק פירושו וכבר יצר ועל זה הפירוש יהי וירא
אלהים כי טוב דבק עם בריאת יום שני׳ ותדשא הארץ
תחלת יום שלישי׳ ופי׳ יקוו יתחברו וכן ונקוו אליה וא
ואחר ימים בעבור שאין שם ים שיקיף כל הארץ׳׳ ויא
ויאמר ׳אמר הכתוב תדשא ישרצו תוצא׳ הנה שם כח ב
במים ובארץ לעשות במצות השם וזאת היא התולדות
וטעם תדשא כמו תצמיח׳ אשר זרעו בו שהזרע בפרי
וכל אחד שומר מינו׳׳ ויאמר׳ מאת יהי והיה בעבור
שידבר הרבה היא ליחיד ולרבים גם לנקבה כי יהיה
נערה בתולה׳׳ לאותות רבני ׳ישראל׳ שעות ויתכן להיו
אותות על נקודת הלבנה והשמש ידלוג דמות הכוכבים כי ה
הכוכבים שבתי הדלוג הגדולה כטעם מאותות השמים ׳והא
כי למד לאותות נוסף לא אמר כלום׳ ואמר חכם
גדול ספרדי שהרקיע נחלק על שמונה חלקים לשבעה
הכוכבים וגלגל המזלות וזה לא יתכן כי אין גוף למע
למעלה מגלגל המזלות והנה הכתוב או ברקיע השמים
כי השמים יורה שיש שמים למעלה ממנו וכן שמי השמ
השמים ׳ לרוכב בשמי שמי קדם׳ וקדם במקום שזה

אבן עזרא **והגאון**
רבי סעדיה ברח מזה המקום · והנכון
בעיני שהשמש והלבנה וכל הכוכבים והם מאירות בר
ברקיע כי שם יראו · ויעם · נקראו השנים הגדולים כ
שנגד הכוכבים וכן נקראו שלשת בני ישי הגדולים כנ
כנגד האחרים ואליאב היה הבכור גדול מכלם · ולא
זה גדול מזה · יש לו סוד · וממשלת השמש ביום ולא ב
בלילה כי אין לה אור גם ללבנה והכוכבים לא יראה ב
ביום אורם · ואם שאל שואל הלא אמרו חכמי הספירה
שכוכב צדק וכל הכוכבים חוץ מכוכב נגה גדול מהל
מהלבנה ואיך כתוב הגדולים · התשובה אין פירוש גדולי
על מדתם בגופם רק על אורם ואור הלבנה כפלים כפי
כפלים בעבור שהיא קרובה מהארץ וכן כתוב מאורי
ויתן · אל תתמה על מלת ויתן כי כן כתוב את קשתי
נתתי בענן ·· ולמשול · יש התורה משעת צאת השמש
עד בואה והלילה משעת ראות הכוכבים וצדקו האומרי
על פי שלשה עדים · ודע כי עת שתחשך השמש יהיה ע
ערב עד שעה ושליש שעה שיראה כמו אור בעבים וכ
וכן הבקר אור קודם זריחת השמש · ובצאת אור השמש
ביום ואור הלבנה בלילה יבדילו בין האור ובין החשך
ישרצו פועל יוצא וכמוהו ושרץ ארצם צפרדעי
וטעם ישרצו תולדות והכתוב כי העוף יעופף על פני ה
הרקיע לעד על פירוש רקיע ·· ואמר הגאון כי על פני
כמו עם פני · אם כן פני השמים למטה הם · ופא יע
יעופף כפול כבנין עד יכוננו · הרומשת השין תחת סמך ·
וטעם פרו ורבו תפרו ותרבו וכן ומות בהר כי אי
אין זה בכח ידו · נפש חיה · כלל לאשר הולידו
המים והארץ גם האדם · בהמה שהם עם בני האדם
לצרכם לרכוב ולאכול ירעום · הם הקטנים שהולכים
על הארץ ·· וחיתו ארץ שהם בשדה שאין שם ישוב · ו
והוו האחרון בתלת וחיתו כוסף כמו בנו בעור לימינו
מים ·· הרומשת כטעם הולכת ויש אומרים שהשין תח
תחת סמך ·· ויאמר · יש אומרי כי מלת נעשה שם הם
אמר מבנין נפעל כמו ואשר היה נעשה ליום אחד ··
ואמרו כי בצלמנו כדמותנו דברי משה ·· ופירושו ויברא
אלהים את האדם בצלמו שהוא שב אל האדם ויפרשו
בצלם אלהים שאלהים דבק עם עשה כאלו אמר שה
שהאלהים עשה את האדם בצלם ·· וזה הפירוש פיר
פירוש חסרי לב כי היה הראשון ראוי להיות כן ויאמר
אלהים יהי נעשה אדם וכן עשוי בצלמו · גם וו בצל
בצלמו איך ישוב אל האדם והנה יש לו צלם קודם שי
שיהיה ומה טעם יש כי שופך דם האדם יספך דמו ב
בעבור שנברא אדם בצלם גם לכל נפש חיה צלם ·· וי
ויאמר הגאון כי פירוש בצלמנו כדמותנו בממשלה וט
ועמנו בצלם שלא בחכמה כי טוב הוא ובעבור כבוד

האדם שיכנו אל האלהים וכן ומארכו יבאו · כי לוי ה
הארץ ומלואה ·· ואמר במלת נעשה אדם ואם הוא ל
לשון רבים שכן מנהג המלכים לדבר כן וכן זהו נתנ ה
לך גם את זאת · כאמר קדש מלכא · אולי אוכל נכה בו
ואלה העדים עדי שקר הם כי נתנה לך כבנין נפעל כ
כמו והעיר נתנה ·· והוא השיבו לעתיד כמשפט כל פעל
עבר ·· וטעם ותנתן לך נכה בו הוא ומחנהו · ו
יהיה שם כמו ונקה לא ינקה ואף כי מצאנו לא כן ·
כי לא יבא בבנין שלא נקרא שם פועלו כי אם מהכבד ·
ור' משה הכהן הספרדי טעה בספרו ומלת באמר קדש
מלכא ארמית היא ·· ואיך ידבר דניאל בלשון גוים
עם נבוכדנצר שהיה מלך מלכים ·· ונעשה אדם ·· ד
דע כי כל מעשה בראשית לכבוד האדם נברא כי מצות
השם והבהמות הוציאה הארץ והיא יהיו וכל נפשות
החיות ואחר כן אמר השם למלאכים נעשה אדם ·· ו
אכתבי כתעסק בו ולא המים והארץ ·· ואחר שידענו
שהתורה דברה כלשון בני אדם כי המדבר אדם גם כן
ולא יוכל איש לדבר דברים גבוהים עליו אי בשפל מהנב
ממנו רק על דרך דמות האדם וכן אמר פי הארץ יד
הירדן וראש עפרות תבל ·· וחלילה חלילה להיות דמות
לשם וכן אמר ואל מי תדמיוני ובעבור שנשמת אדם
העליונה שאיננה מתה נמשלת בחייתה לשם ושאיננה
גוף והיא מלאה כל גוף האדם כעולם קטן ·· ויהי השם
מבורך אשר בגדול האל ויקטין כלה וגם אמר הנביא
שראה כבוד השם כמראה אדם והשם הוא האחד שאי
שהוא יוצר הכל והוא הכל ולא אוכל לפרש ·· והאדם כב
נברא בתחלה בשני פרצופין והיו אחד עם הוא שנים
והנה בצלם אלהים מלאך והוא נברא זכר ונקבה ·· ו
ומלת פריה ורביה באדם ברכה היא כמו בבריאות · רק
היא מצוה העתיקוה קדמוננו וסמך זה הפסוק זכר לד
לדבר ·· ויאמר אלהים הנה נתתי לכם התיר לבני אדם
לאכל מי שיש לו נפש חיה לאכל כל עשב כל פרי עץ מן
מותר לאדם והעשב והירק לחיות ולכל רומש ועד נח ל
לא התיר הבשר עד אחר המבול יום הששי יש אג
שהיום סמוך והטעם לגלגל השמי וכן יום השביעי · וכן
ונמצא כן איש הישראלי · ורבים כמו הם גם רקיע ה

ויכלו השמים הרקיע שהוא שמים
והכבין שלא נקרא שם פועלו ·· ת
משקלו ויכמו כל קוים והטעם כ
נשלמו והיה בכלל הארץ · כי הם
כאגודה אחת · ביום השביעי · יש אומ' כי הימים
נבראים ובבריאות יום השביעי שלמה המלאכה ·· וזה
הפי תפל · ויש אומ' שיש בית שטעמו קודם כמו לא תהם
תחסום שור בדישו · אך ביום הראשון תשביתו שאור
גליה זאת הצרה וכלי מעשה אינכו מעשה כאלו אמר
לא עשה מעשה וכן פי ויכל גם וישבות · אד

וטעם מלאכתו אשר עשה ״ ביום
השבי׳ טרם יום השבת ״ ו
טעם וישבות ביום השביעי
מכל מלאכתו ׳ מכל הבריאה שברא ״ ויברך אלהים פי׳
ברכה תוספת טובה ׳ וביום הזה תתחדש בגופות דמות
כח בתולדת ׳ ובנשמות כח הכר והשכל ׳ ויקדש ׳ שלא
נעשתה בו מלאכה כמו הבריא ״ ופי׳ אשר ברא אלהים
לעשות ׳ השרשים בכל המינים שנתן בהם כח לעשות
לעשות דמותם ״ והמפרש לעשות תחת עשה גם עשה
תחת ברא איננו כן לפי דעתי ״ ואמר הגאון שברכת
היום וקדושו ישוב אל השומרים שיהיו מבורכי׳ קדושי׳
אלה תולדות ׳ פי׳ אלה תולדות שהולידו ״ בהבראם ׳
בהיות הרקיע ונראתה הארץ ״ ואמר ביום עשות ׳ הג
הוא תקון והעד ויאמר לעשות אותו ״ וכן בראתיו ואח
ואחר כן יצרתיו ואחר כן עשיתיו ״ שיח ׳ עץ וכן
בין שיחים ינהקו ועל דעתי שהוא עץ פרי בעבור שכ
שכמשל האדם אל עץ והנה שיח וכיב וסעיף ובד ואחר
ואמר ׳ ואיד כמו ועשן ותמהו יאם אידם שם גם יקרא.
ים ענן וערפל ״ והטעם כי עלה אד מן הארץ בכח ה
היסודות והשקה האדמה והצמיחה ״ והגאון אמר כי
פירושו ולא אד יעלה מן הארץ ״ וייצר ׳ והפעלים ש
שהשפה שלהם יוד תמצין אל ׳ כמו ויקץ נח מיינו ״ וט
וטעם באפיו שבהם יחיה האדם כי הם ינשאו האויר
החם מחום הלב וינשאו אויר אחר וטעם לנפש חיה
שהלך מיד כמו החיות ולא כתינוקים ״ ויטע ׳ וכבר כ
נטע גן במקום שנקרא עדן מפאת מזרחו ונעתה שם
בו האדם ׳ ופי׳ בעדן גן אלהים הבית משרת עצמו נ
ואחר עוד בעדן בגן אלהי׳ וכמוהו מאל אבך ויעזרך
ורבים אחרים ״ והוא האדם יש לו סוד ״ גם נמצא ש
שבעה המכנסה ׳ גם יתכן להיותו כן בעבור שהג
שהוא שם נחצב מהאדמה והוא שם עצם ושם תאר ״
ויצמח ׳ ובעת שהצמיח כל העץ מהאדמה כן צמח ב
בגן ועוד כתוב שנים עצים ״ ועץ הדעת ׳ לפי דעתי
צריך להוסיף דעת לא יתם כן ועץ הדעת דעת טוב
ורע כי היה סמוך והוא נודע בתחלה ׳ וכן הארץ ארץ
הברית ׳ והנבואה עודד הנביא ורבים כאלה ״ ונהר
שנברא האדם היה הנהר משקה הגן לכל צד ׳ ואלף ר
ראשים מרם ונראה כמו מראשותיכם ׳ וטעמו מהג
מעבר הראש ״ אמר הגאון כי פישון יאור מצרים ויד
׳ וידוע כי גיחון קרוב מארץ ישראל כי כן כתו׳
והורדתם אותו אל גיחון והוא בא מפאת מזרחית דרו
דרומית ׳ גם פרת כן והוא אחרית גבול הארץ מפאת
מזרח ״ ומפרשים אמרו כי חדקל הוא הנהר השני הנ
הוא העובר על בגדד עם נהר פרת ׳ אם כן הנה של
שלשתם מזרחיים ׳ ויאור מצרים יוצא מהר הלבנה

רחוק מקו השוה כבר נגב והראיה גדולי בקין
וידענו כי גן עדן תחת הקו
השוה שלא יוסיף היום
ולא יחסר כל ימות
השנה ״ וריקי מוח יתמהו איך יתכן זה ׳ והראיות גמו
גמורות בלי ספק יש עליהם ׳ אם כן ירד פישון לפאת
דרומית מערבית ואחר כן ישוב דרך צפונית ׳ ואין רא
ראיה על פישון שהוא היאור רק שתרגם החוילה כמו
צרכו כי אין לנו קבלה ׳ וכן עשה במשפחות ובמדינות
ובחיות ובעופות ובאבנים אולי בחלום ראה ׳ וכבר ט
טעה במקצתם כאשר אפרש במקומו ׳ אם כן לא נש
נשען על תרגומיו אולי עשה כן לכבוד השם בעבור ש
שתרגם התורה בלשון ישמעאל ובכתיבתם שלא יאמרו
כי יש בתורה מלות לא ידענום ״ והזכיר הזהב בעבו׳
הנהר היוצא מן הגן ״ ויאמר הגאון כי הבדולח הם ה
האבנים הקטנים עגולים היוצאים מהמים שהם ד
דקים ודומה הוא לאלהים ׳ והכתוב אמר על עין המן כ
כבדו ׳ ואמר כי השהם אבן יקרה לבנה והיא נחה ׳ ו
ואנחנו לא נדע ״ ופי׳ קדמת אשור ׳ הפנין תחת הא קד
קדמה ׳ והמפרש כנגד וכן קדם כי הא קדמה תחת א
אל הפתוח בפתח קטן ׳ וכן וירד אברם מצרימה כמו
אל מצרים ״ והנה קדמת אשור אל מזרח אשורי

ודע כי מהפסוק הראשון עד לעשות הזכיר
הכתוב אלהים ואחר כן השם הנכבד
והנורא עמו ״ ומה יקרו דברי קדמונ
קדמונינו ז״ל שאמרו בקרא שם מלא על עולם מלא כי
לא היה שם מקבל כח השם ׳ וכפרשת ואלה שמות אפ
אפרש סוד השם ואם הוא סמוך אם יעזרני השם
ודע כי מקום האדמה שנברא ממנה האדם קרוב לגן
עדן ׳ ויש אומ׳ כי האדמה ארץ ישראל׳ והנה שכתו
ויהי בנסעם מקדם ׳ הגן׳ לשון זכר ונקבה וכן חבורי׳
גנים גנות ׳ והאל׳ כי לעבדה ולשמרה׳ שב אל האדמה׳
איך יתכן לעבוד ולשמור מקום גדול ממקום קטן ׳ ו
ואחר שחטא והוציאו לעבוד וכבר היה עובד אדמה ׳ ר
רק פירוש לעבדה על הגן שמפריו יאכל ואחר שחטא
שב לאכל את עשב השדה והוא הלחם ״ וטעם לעבדה
להשקות את הגן ולשמרה מכל החיות שלא יכנסו שם
ויטנפוהו ׳ ויש אומ׳ כי פירוש לעבוד מצותיו והמצוה לא
תעבר ׳ ויצו ׳ מלת כמו עם על מצות לא תעשה וכן
על העבים אצוה מעם שצויתיך לך פרי עץ הגן ׳ לא ת
תאכל מפרי עץ הדעת ״ ואחר שאמר ומעץ הדעת לא
לא תאכל מה צורך למלת ממנו רק הוסיף לבאר וכן ׳
ותפתח ותראהו את הילד ״ או טעם אפי׳ מעט ממנו ו
ודקדוק ממנו בספר היסוד תמצאנו

ודע : כי אדם יאכל דעת חיים כי השם לא צוה לאמר אין דעת לו רק טוב ורע דבר אחד לבדו

הלא תראה שקרא שמות לכל בהמה וחיה ועוף והנה חכם גדול היה ולולי שהיה כן לא הביא השם ב״ה בריאותיו אליו לראות מה יקרא והוא יודע מתכו׳ שהיה כעור גם השם הראה עץ הדעת כי הנה אמרו ידע׳ שהוא בתוך הגן לא טוב לאדם ׳טעם טובים השנים ולמד אשר יקרא לו האדם משרת עצמו ואחר עזרו וכן הוא אשר יקרא לו האדם לנפש חיה׳ כי יש בו תוספת ביאור כמו ותפתח ותראהו את הילד ורבים כמוהן ׳׳ומ׳ ואולת לכל חבהמה גם היא מושבת עצמה ואחרית עזר עזרו כי טעמו ולכל עוף השמים ׳וכן ויהי מתחי׳ הספר וכן לא לאורתי חכמה ורבים כאלה ׳וטעם ולאדם׳ לא מצא עזר ׳לנפשו לא מצא כי כן מנהג לשון הקדש כמו וישלח יי את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל׳ ורחוק הוא בעיני שישוב אל ה׳ יפה את כי העוף כברא מהאדמה ולמעל׳ מהמי׳ כי מטבים כנכר׳ ׳ויפל מהבבין הכבד הנוסף ׳וכן ויסב אותם אברם ׳׳ תרדמה ׳׳ויותר מתכונתה והיין כנוסף ׳׳ואחת מצלעתיו ׳ שני צלעות הן כעבין ולצלע המשכן ׳׳ואולת צלע ׳לשון כקבה טעם בד׳ ׳ותחתנה מקומה ׳לשון יחיד והכון כנוסף ותחתיה לשון לשון רבים וכן תחתני גם תחתי׳ ׳וכן מהבבין הקל׳ כמו ויפן׳׳ ויביאה ׳חסב בריאתו אותה בהקיץ כי הביאה אליו כאשר הביא הבהמות והכתוב דבר על מחשבתו וכן והאנשים רדפו אחריהם או כבבתה מון לבן ואחר כן הביאה אליו ׳כאשר נסתכל ידע שעזרה ממנו כי צלע האחת עם בשרה אבכה והרבים שבשר אחר הוכא בו׳ ׳ויאמר או אחר זאת הפעם מצאתי עזר כנגדי כמוני כי ממני היה׳ ׳ודבר לילית דרש׳ ׳לזאת׳ כגע בעבור זאת ׳וכן אחרי לי אחי הוא׳ ׳ודגשות שין אשה תחת התנועה היוד הנח הנעלם שהוא באיש ׳׳ויתכן שסבת הדבר אשה דגוש ולא רפה שלא יתערב עם אישה שהוא בעלה כי פעם יחסרו האותיות ונכסים מן אנשים ואכ ואכשים ׳׳ וטעם יקרא על שם ׳ ׳לא כדגם קוף לוקחה זאת להקל על הלשון והוא מהבנין הכבד ואם לא כיצא וטעם והיו לבשר אחד כאלו הם או שידומה כאשר היו ׳ ויש אך שיולידו אחד ׳ והוא רחוק ׳ערומים שם התאר כמו ובגדי ערומים תפשיט ויש או כי גם ערום ראה ו רעה כמוהו וטעמו שהערים בלי מכסה כדמות העין ׳יתבוששו מבושת ׳ והוא מהשנים שיש בה כעלם ביוד והאות האחרון כפול כמו יתבוכן וקמץ השין בעבור שהוא סוף פסוק׳׳ והכחש יש או כי האלף מבוכ ׳׳ויודעת לשון החיות ׳׳ויפרשו ויאמר הכחש ׳בריאות׳׳ ואחרים אמרו שהוא ששן ׳׳ואיך לא יזכרו סוף הפרשה כי ׳

איך ילך הששן על גחון ואיך יאכל עפר והיה טעם לקללת הוא יסיפך ראש ׳׳ורבים השתבשו לאמר קול ה׳ הנה ׳ואם היתה לו דעת שלא או צוה שלא ישיא האשה ׳ויאמר הגאון רב סעדיה ז״ל אחר שהתברר לבו שאין דבור דעת כי אם באדם לבדו כבעבור לאמר כי הכחש גם ה׳ השטן לא דברו רק מלאך כשכילם ׳׳ והשיב עליו רב שמואל בן חפני ׳׳ והנה קם ר׳ שלמה בעל השירים הם השקולים ואחכם גדול היה והשיב על רב שמואל ׳׳ ויהי

והישר בעיני שהיו הדברים כמשמעם והכחש היה מדבר והוא הולך בקומה זקופה והשם דעת כאשר שם בו׳ ׳׳ והנה הפסוק העיד כי היה ערום מכל חית ה׳ השדה רק לא כאדם ׳׳ ופי׳ ערום חכם שיעשה דבריו בערמה ׳׳ אל תתמה בעבור היות ערום אחרי ערומי׳ והם שנים טעמים כי כאלה צחות הלשון כמו בלחי ה׳ החמור חמור חמורתים ׳׳ על שלשים עיירים ושלשים עיירים להם ׳׳ ועוד ואם המלאך דבר על פיו אין חט חטא לנחש וזה המלאך לא יתכן שיהיה שלוח אל השם ׳ ואין מלאך תמורה פי השם ׳׳ והשואלים אין מ מצא הנחש את האשה איככה שאלה וטעם אף ייר׳ כי דבר דברים אחרים ואחר בסוף קל ואחור שאין לכם לא תאכלו פרי כל עץ כלל לא הזכיר הנחש השם הנכ הנכבד כי לא ידעו ׳׳גם האשה על מצות השם הוסיפה לא תגעו בו ׳׳ וכן הוסיפה לאות תכוח עד יום מותו ׳׳ והייתם כאלהים ׳כמלאכים ׳׳ ותרא בלבה ׳ונחמד ה׳ העץ בעבור שמשכיל ׳׳ ותפקחנה עיניהם ׳ וטעם ערמ׳ שיחד אכליהו נגלתה לו סוד הנחש והנה לא היה סוג ב על כן כעגם ׳׳ ורבים אמרו כי עץ הדעת תאנה ה׳ היה בעבור שאכלו ויתפרו עלה תאנה ואלו היה כן היה כתוב ויתפרו עלה עץ הדעת ׳גם רבים אמרו שהיתה היתה

והנכון בעיני שהיו שני עצים הם ב בתוך הגן עדן אחד ואיכם במקום אחד על פ פני האדמה ׳ והאחד עץ הדעת והוא יוליד תאוות המשגל על כן כסו האדם ואשתו ערותם ׳׳ ופי׳ ויתפרו ידוע וכן שק תפרתי עלי גלדי ׳׳ והמבקשים מזה מחב׳ ומהכילים כי כמו רק יעשו צרכם ׳׳ וכאשר אכל האדם מעץ הדעת ידע אשתו ׳ ואות הידיעה כמו לבהמה הב ובעבור עץ הדעת נקרא כן ׳ גם הנער כאשר ידע ה׳ הטוב והרע אז יחל לתאות המשגל ׳׳ועץ החיים משים׳ חיים ׳׳ ימי האדם שנים רבות ואין אלת לעולם עולם ועד ׳׳והנה כן ועבדו לעולם ׳׳ישב שם עד עולם ׳׳ירא׳ ורבים אחרים מפרשים אמרו בפסוק כי ביום אכלך ממנו מות תמות כי לא נברא על מתכונת שימות רק כאשר חטא נגזר עליו מות

ורבים ישאלו

זה חטא זרעו ׳ ואלה דברי רוח כי רוח אחד לאדם ולב
ולבהמה שבה יחיה וירבים בעולם והמות זה כן ימות ז
זה ולבד החלק העליון שיש לאדם מותר מ
מן הבהמה ׳ וכבר הביא אחד מרופאי יון ראיות גמור
גמורות שלא יהיה לחיי האדם קצב ׳
מתהלך בגן קול השם וזה היה סמוך לערב בעת אשב
התנועע רוח היום ויתאכו לקול הליכה כמו קולה כנ
כנחש ילך ׳ הולך ואחק מאד ׳ ויאמר ר׳ יונה המדקדק
הספרדי ז״ל כי הטעם והאדם מתהלך בגן גם הוא א
אמר שפי׳ ביום אכלך ממנו אלף שנים כדרך הדרש ׳
ואחרים אמרו כי ביום שמי נברא וביום שמי מת ׳ וא
ואחרים אמרו לא תהיה חייב מיתה ואחרים אמרו כי י
ים מות ענכם כמו כי בן מות האיש הזה ׳ ואחרים את
אמרו כי מלא תחל שתמות והביאו דמיון מהתינוק ׳ י
והישר בעיני מה שאמרו קדמונינו שעשה כטעם רגע
אדבר ׳ וטעם איכה פתחון הדבר והלא כן אי הבל את
אחיך והנה כאשר קין הסיבו השם קול דמי אחיך
לבלתי עם לאמר כטעם שלא ובלא לאמר כטעם רק ואך
אכל ממנו שם הפועל ׳ וכן לבלתי שמור מצותיו ׳ א
אשר כתת עתדי ׳ אהה כתת הכתובת לי וטעם עירמי ב
בגן כמו ערמי ׳ לכן לא מצאנוהו כי אם בלשון יחיד מ
מדבר ׳׳ ואוכל האלף סימן המדבר והנה הנעלם שים
אחרין תמורת האלף שהיא שורש ובא עם קמץ קטן ב
בעבור שהוא סוף הפסוק ׳ ולא יתכן שיבא גם קמץ עם
הפועל כי לעולם הוא בשבא ׳׳ השיאני שתני ׳ ואמר ר׳ ל
לבחם שהיו היין קצרים והנכון שיהיה חסר בהליכתו ׳׳
על גחונך החיה ׳׳ ולא נדע אם הנון שורש כארון וא
או נוסף כזדון ׳׳ והאומרים שנקרא כן בעבור הרוח
שניה ממנו זה דרך דרש ׳׳ וכן אמרו על פישון ביאור
כי פישון מגז כי תפושו ׳ גם פרת פרו ורבו ׳ והנה
הכהר הגדול הוא חדקל עומד בפניהם ולא יכלו לעבור
ויאמרו שתים מלות הם שהמים חדים וקלים ׳׳ הוא י
ישופך ראש וזרעה יכנה בראש ׳ וכן בשערה ישופני ה
הלא תראה מה כתוב אחריו ׳ ויחסר הבית כמו הבית בא
בית יי ׳׳ עקב הוא הרגל ואם הראש ראשון הוא אחרון
וכן ואת אשר עקבו מים ׳׳ הרבה ארבה שם הפועל ׳׳
עצבונך ׳ בעת העבור בצאת דם בתולים ׳׳ והרונך ה
הנון נוסף כי ההריון כבר על האשה וכן הלידה ׳׳ תשו
תשוקתך ׳ משמעתך ׳ והטעם שתשמעי כל אשר יצוה
עליך כי את ברשותו ׳

וכן ועלי תשוקתו להיות ברשותו לעשות חפצו ׳׳ ארורה
האדמה ׳ שלא תוציא תבואה רבה ׳׳ בעצבון תאכלנה
תאכל תבואתה והוא דרך קצרה ׳ וכן והיו באוכלי שול
שולחנך ׳ וקוץ גדול וקטן ממנו דר דר והוא לבדו ד
דר כי אחיו בעדר
וטעם בעצבון׳ לפתח ולשדד ולזרוע׳׳ ועוד רעה אחרת
יצמח קוץ בינות התבואה וטעם את עשב השדה הן
הלחם כי בגן עדן היתה מפרי העץ ׳׳ וטעם בזעת אפך
צריך לזרוע ולטחון וללוש ולבשל ולא כמאכל הבהמות
ופי׳ בזעת ידוע מדברי רז״ל והוא על משקל שיב ושרש
יזע וכמוהו לא יחגרו ביזע עד שיבא לידי זיעה׳ ואחר
מידענו שהאדם נברא מאד שרשים זה עד כי ממנה
לוקחת׳ והתשובה כי העצמות תולדתם מהעפר עב הם
כבדות אין להם הרגשה והם מוסדי הגוף והלא תראה
ותקרבנה עצמות עצם אל עצמו כי הם דמות בית בנוי׳
ואחר והנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עו׳
וכן והעליתם את עצמותי׳ חוה יהון והיוד מתחלפים ׳נ
וכן הנה יד יי היה׳ ואתה הווה להם למלך ׳׳ ולא קראת
ביוד כי מה הפרש יש בין שמה וכן שם החיות׳ אם כל
חי׳ מבני אדם ׳ כתנות עור׳ יש או כי בתחלה היו עצם
ובשר ועתה קרם עליהם עור׳ ויש אומרים כתנות לע
לעורם ׳׳ ואחרים אומרים כי יש בהמה כדמות אדם
והשם צוה ונפשט עורה ואין לנו לבקש כואת רק כא
כאשר שהשם עשה לאדם גם לאשתו כתנות עור ׳׳ ומ
ומי ימלל גבורותיו ומי יספר מעשיו ונפלאותיו ואין ׳ ח
חקר לגדולתו ׳ ויאמר כאשר יהיה אחד בפתח קטן י
יהיה בטעם ועיניו מוסרת ׳ ואם יהיה בפתח גדול יהי
סמוך וכן כאחד משבטי ישראל על כן לא יתכן מדקדק
להיות פירושו כמו אחד ממנו שעם יהיה לנו ׳ יהיה בגל
שטעמים ראוי להדביק ממנו עם לדעת ופי׳ ממנו ל
לשון רבים כמו איש ממנו וכבר ביארתי בספר היסוד
למה נדגש נון הרבים ואנשי מזרח הקוראים אותו
בלא דגשות יטעו ׳׳ וטעם הפסוק כמו והייתם כאלהי׳
יודעי טוב ורע או פי׳ על מחשבתו ואל תתמה לומר
ממנו כי כמוהו הבה נרדה ׳ בבלתנו וזה דבר השם ע
עם המלאכים ׳׳ וישלחהו ׳ כל שלוח ואחריו אם כמו
גרוש והוא לגבאי כמו שלח מעל פני ׳ ולא כאשר אמר
חכם גדול ספרדי שהוא לשון כבוד ׳ וראייתו וישלחהו
וילך בשלום שאם כן יהיה כבוד האדמה גדול מכבוד
גן עדן ׳ ואם אמר למה כתב ויגרש את האדם אם
פי׳ וישלחהו ויגרשהו ׳ כן פירושו כאשר גירשו השכין
את הכרובים ואת הכרובים יש אומרים כנערים תר׳
תרגם ארמית כרוביא

ולפי דעתי שהיא מלת כלל לכל הצורות׳ וביחזקאל שם
פני שור בתחלה ופני שור׳ לא התחלפה הצורה׳ שהעגל
לא נעשה ביאור׳ ואחר כן באורו פני הכרוב בא הצור
צורת שור׳ על כן כל צורת שור כרוב ולא יתהפך
והראיה הנזכר שאת באחרונ׳ כי כרובי המה׳ והם המ
המלאכים הידועים וביד׳ם חרב יש לה להט ולה ב׳ פיו
וזה פי׳ מתהפכת והמפרש שעל השמש דבר איננו אמת

ודע

כי כל מה שכתבנו כתוב הוא אמת
כן היה ואין בו ספק ויש לו סוד
כי מאור השכל יצא החפץ ומהסבי
העולה למעלה כי תנועת החפץ לפנים היא׳ גם עלה
תלכה לאות ׳׳ונקרא השלישי בשם הבחינה כי בתחלה
יש כח בלי מפעל׳ והמבין זה הסוד יבין איך יפרד הנ
הנהר ומה סוד גן עדן וכתנות עור׳׳ גם יורה זה הסוד
שיש יכולת באדם שיחיה לעולם ׳׳ והמשכיל יבין כי זה
כל האדם ׳׳והאדם כאשר ראה שלא יחיה בגופו בעצמו 4
לעולם הוצרך להחיות המין על כן אמרה קניתי איש
את יי׳ ואין שם זכר מלת אלהים כי הנה כתוב בארץ
במין כאשר הוא למעלה בעצמים ׳׳ומלת טוב כלל וכן
כתו׳ וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב׳ ורע אל
חלק׳ ומקץ ימים שעבד קין את האדמה הביא המנח
אל המקום שקבע תפלתו ׳׳ ולא ישרו בעיני דברי האו
האומרים כי המנחה הביאה אל אביו ׳ובעבור שכתוב
מבכורות צאנו יש סמך כי לא הביא קין מן הבכורים
וישע ׳במשכל ויתר לקין ׳ וטעמו כמקבל ׳ והקריב אל
אליו שעו מני׳ כדרך סוד הקרבן ׳׳ ויתכן שירדה אש וד
ודשנה מנחת הבל ולא מנחת קין ועל דעתי כי נקראת
השנה התמימה ימים וכן כתו׳ ימים תהיה גאולתו בע
בעבור שישובו הימים בארך או בקוצר כאשר בתחל
וכן מימים ימימה ׳׳ ופי׳ שנתים ימים ימים שלמים ש
שנתים אם נכתב שנתים יתכן שאינן שלימות מיום
אל יום וכן עד חדש ימים׳ שישוב החדש כשהיה׳ על כן
אמרתי בפי׳ דניאל כי ימים אלף ומאתים והטעם
הם ימים ולא שנים בעבור שהם במספר ׳׳ ופי׳ שאת
על דעת מפרשים רבים שאת עונך ׳ והנכון בעיני ש
שאת פנים כי כתו׳ בתחלה ויפלו פניו וזה דרך בשת וט
וטעמו אם עשית טוב תשא פניך ׳ וכן כי אז תשא פני
פניך ממום ׳׳חטאת רובץ ׳ יש או׳ שחטאת תחת עון ׳ג
גם יש מפרשים לפתח הקבר רובץ עונך ביום הדין
ויפרשו ו(א)ליך תשוקתו על הבל ׳׳ וטעם למה חרה לך שקב
שקבלתי מנחת הבל והוא סר אל משמעתך ׳ואתה כמ
כמו מושל בו ׳׳ ואחרים אמרו על היצר ואיננו כתוב ׳׳
ואלה אמרו כי לפתח ביתך חטאתך רובצת והיא הולכ
הולכת עמך ׳ ויש אומרים לפתח הפה כטעם שמור פ
פתחי פיך ׳׳ והנכון בעיני שחטאת סמוך ויצר לב הא

האדם הוא רובץ עמו ׳ ואליך תשוקתו כי היצר ישוב א
אל משמעתך ׳ברצונך גם יש בך כח למשול בו׳׳ ויאמ
קין הקריב אלי שאמר לו כל התוכחות שהזכיתי השם ׳׳
ושאלים כולרו ביום סנריר איך הכהו ואין חרב ׳׳ ויא
זאת שאלת תמה כי יהרגהו בידו בחנק ואלף אבן :
וען כמתכאו ׳׳ וטעם אי כמו איה ׳׳ ומלת איפה מורכ
מורכב׳ ממלת שתים ׳׳צועקי אלי איננו דבקות קול וכן
קול דודי הנה זה בא אל דודי הוא שב כ׳ אמר פירשתיב
בשיר השירים ׳ והטעם שמוע צעקת דמיו שנשפכו ע
על האדמה והמתרג׳ אמר על בניו שהיו בכחו להוליד
ומלת ארור מן האדמה שיבא לו חסרון מפאת האדמ׳
כשיזרע ויטע כי הוא היה עובד האדמה ׳לא תתן עוד ה
האדמה קציר ופרי ויצטרך ללכת אל ארץ רחוקה ממ
ממקום אביו שהוא קרוב אל הגן ׳ ולא ישקוט במקום
אחד רק ינוע ויש אומרים כי נד מקונן כמו לנוד לו ׳
ועל דעתי שנד אחי נע ובמקומו הנה ארחיק נדוד ׳ ופי׳
גדול עוני מנשוא על דעת כל המפרשים שהודה חטאו
ופי׳ נשוא כטעם סלוח כמו נושא עון ׳ ולפי דעתי שהע
שהעברים יקראו העקב והעונש והשכר הרע הבא ב
בעבור העון והחטאת עון ׳׳ וכן כי לא שלם עון האמ
האמורי אם יקרך עון ׳ויגדל עון בת עמי ׳ והטעם כי
זה העונש גדול לא אוכל לסבלו ויירא על אמתת זה הפ
הפי׳ הכתו׳ הבא אחריו ׳ופי׳ פצתה פתחה וכן הבל יפצ
ופצה פיהו ׳׳ וטעם ומפניך אסתר שיש מקום יקבל כ
כח ותראה בו גבורת השם ואם הכל מלא כבודו ׳׳ שב
שבעתים עד שבעה דורות כי אין זאת המלה ארבעה
עשר ולא שלש מאות וארבעים ושלש ׳ והעד אמר הממ
האומה יהיה שבעתים ואחר כן ביאר שנביא דברו ואמ
כאור שבעת הימים ׳׳ וטעם יקם שתלקח נשמתו׳ וכן
לא יקם ׳ כי השם האריך אפו על קין עד שבע דורותי
ואל תתמה לחשוב איך חיה כל אלה השנים הנה שת א
אחיו חיה עם כח שנים רבות ׳ גם יתכן שיקרא זרע ק
קין בשם אביהם כמו ישראל ׳׳ויש אומרים כי האות
קרן ׳׳ואחרים אמרו שנתן חוזק בלבו והסיר פחדו מ
ממנו ׳׳והנכון בעיני שהשם עשה לו האות עד שהאמ
שהאמין והכתוב לא גלה האות ׳׳ בארץ נוד קראו כן ב
בעבור שהיה נע ונד ׳׳ קדמת עדן ׳ ממזרח עדן והוא
צפון מהגן ׳׳ ויקרא שם העיר כשמרון על שם שמר ו
וכן מצרים ׳׳ ולמך שמו לקין ושמעני לאדם ׳׳ וטעם
עדה וצלה ׳ אל תשים לבך לשמוע אל דברי הגאון בש
בשמות כי אלהיינו יודעים כל לשון הקדש מאין נוכ
נוכל לדעת כל הקורות כטעם משה וישכר ׳ ופי׳ אבי
ראשון וכמוהו אבנם אביב לעולם לא ימצא כי אם ב
ביד ׳ ואחיו אח ׳׳ כנור ועוגב ׳ מיני כלי נגינות והיא
חכמה גדולה ׳

לנעם · כמו מחמד · וכמוהו ללטוש איש את מחרשתו ··
ודע כי ויאמר למך מאוחר בפרשה וכבר הזכרתי כמוה
כמוהם שנים · וכמוהו ויקח האיש נזם זהב · וכן אמור
אל בני ישראל אתם עם קשה עורף · וכן ואתחנן ·· וה
והטעם כאשר אמרו חכמינו כי עדה וצלה נמנעו כי פ
פחדו מלהוליד בנים בעבור שיהיו שביעיים לקין · לא
ויהרגו או ימותו · ועל כן אמר למך לנשיו אכי ה״א כא
באחוזת השביעי ואם ישפטני אדם שהוא גדול או ילד
יעשה לי חבורה או הרגתיו ·· ומלת הרגתי · תמורת א
אהרוג · וכמוהו נתתי כסף השדה · אשר לקחתי מיד ה
האמרי · ורבים כמוהם · ואם עד שבעתים יקם קין
למך עד שבעים ושבעה בעבור שהוא הרג בזדון ואני
לא הרגתי ·· והטעם שאמר לנשיו כי כבר בטלה הגזר
על קין ובאחרית כי בני למך וכל זרעו מתו במבול · ול
ולא נשאר לקין שם ומחום לאחיו ·· תחת הבל במקומו
ודקדוק החל מפעלי הכפל · ולולי היות החית מהגרון
היה כדגש והוא מגזרת תחלה והטעם שהחלו להתפלל·
ואלו היה מחלול היה השם סמוך אל המלה

זה ספר תולדות אדם · הבנים ובני בנ
בנים שהוליד · רק לא הולידוהו אב
ואם רק בדמות אלהים נעשה ומה טעם להזכיר ויולד
בדמותו בצלמו · שנתן השם בו כח תולדת להוציא דמ
דמותו עד שידמה מעשהו לעליון ולא הזכיר כן על קין
והבל גם לא הזכיר כמה שנים היה לקין וכן כמה שנ
שנים הוליד בנו חנוך בעבור שנמחה שם הבל גם קי
קין במבול · והזכיר הריגת קין להראות צדק השם ש
שהאריך אפו והעניש בסוף כטעם ונקה לא ינקה ··
חנוך בן ירד נכתב עליו ויתהלך חנוך את האלהים כ
כטעם אחרי ה׳ אלהיכם תלכו · וכן כתוב על נח את ה
האלהים התהלך נח · ויש מפרשי התהלך כמו הרגילו
כי לקח אותו אלהים · מת ·· וכן קח נא את נפשי · הנה
אני לוקח ממך את מחמד עיניך · ואחר כן פירש מה
היה ותמת אשתו · וזאת הלקיחה על חנוך אין שם זכר
מגפה ולא מיתת והטעם אשר כתוב בדברי אסף ואחר א
כבוד תקחני · וכן במזמור בני קרח אך אלהים יפדה
נפשי מיד שאול כי יקחני סלה והמשכיל יבין ·· וטעם
זה ינחמנו · שידענו על יד אדם כי נביא היה כי על יד ז
זה ה׳ ילד תחיה האדמה · או ראו זה בדרך חכמה וכן
היה כי על ידו נתקיים העולם גם הוא היה איש האד
האדמה כי כן כתוב · וגם יתכן שנקרא שמו נח כמו ירב
ירבעל אחר שעבד האדמה והצליחה · ונח הפך העצ
העצבון · והטעם זה ינחמנו ונכוח מעצבון ידינו · גם
נחומה ומנוחה מעצבון הלב · כי העברים הטעמים
ישמרו ולא האותיות והעד ירבשת וירבעל ··
והשואלים מי היה אשת קין ושת · ומה טעם לשאלה ה

האלה כי כתוב באדם ויולד בנים ובנות וכן כלם · ויחל
ומלת החל מתחלה וה״א מבנין הפעיל ·· לרוב שם הפ
הפעל · בני האלהים · בני השופטים שהם עושים מש
בארץ משפט אלהים ·· ויש אומרים כי האלהים כמו
הזה קדש והבנים הם הקדושים אשר בארץ כטעם ב
בנים אתם · ויש אומרים כי בני האלהים בני שת ובנות
האדם בנות משפחת קין ·· והישר בעיני להיות בני הא
האלהים היודעים דעת עליון ·· בחרו להם נשים שהי
שהיתה מערכת שמים כל אחת כמשלת לכל אחד והתע
והתולדת שתולדת על יצאו מהם גבורים · ויתכן שלקחו
הנשים גם בחזקה · ולא ידון רוחי · יש אומרים שהוא
כמו וישב חרבו אל נדנה · כי הגוף לרוח כנדן והעד אי
איתכרית רוחי · רק יהיה ידון שורש אחר כמו אם יעל
יעלה לשמים שיאו · שהוא כח העין · וכמוהו כשא ורבי
אחרים ·· ורבים אות ויש אומרים שמשקלו כמו וישב
העפר והוא מגזרת דין כי הרוח דיין בגוף · בשגם · כ
כמו שככה · ויהי טעמו לא יעמוד רוחי שאתו היתה נ
וכן קהלת אומר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ר
רק רוח האדם לבדו בעבור זה החמס ועוד בעבור שה
שהאדם בשר והוא יגיע עד עת ויחסר כאשר יבא הע
העונש לעשה · והיו ימיו יש אומרים שזה קצב כל הא
האדם ואם מצאנו יותר כן מצאנו מעט רק על הרוב
ואין זה אמת כי הנה שם חיה שש מאות וכל הדורות א
אחריו חיו שנים רבות וביומי פלג חסרו השנים ומימות
דוד עד היום שבעים או שמונים · והאמת מה שאמר
המתרגם ארמית שנתן קץ לאדם כטעם עוד ארבעים
יום · ואם ישובו ימלטו ואם לא ישובו ימותו · ואל
תשים לבך אל מספר ויהי נח בן חמש מאות שנה כי א
אין מוקדם ומאוחר בתורה והנה כתוב וימת תרח בח
בחרן ואחריו ויאמר ה׳ אל אברם לך לך מארצך · ואנ
ואנחנו נדע כי לא מת תרח עד שהיה יצחק בן חמש
ושלשים שנה · ורבים כמוהו ·· ופי׳ הנפילים שיפול לב
הרואה אותם שיתמה מגבה קומתם · וטעם אחרי כ
כן אחר המבול · והנה בני ענק היו ממשפחת בני הא
האלהים ·· וינחם ·· ידוע כי לא אדם הוא להנחם · ר
רק דברה תורה כלשון בני אדם כי המשחית מה שעש
יראה שנחם ·· וטעם ויתעצב אל לבו יהפך ישמח ·· ב
במעשיו ·· כי טוב בעיניו שיקבלו נבראיו חסדיו ·· ויש א
או כי וינחם כמו מתנחם לך ·· ויפרשוהו ועד ואחרו כי
לבו הוא הנביא ואלו היה כן לא היה אחר ויתעצב מלת
אל · והנה מצאנו שנקרא הנביא לב ·· ויאמר ·· אמחה
למלאכים · ויש או׳ לנח ·· והנכון בעיני שהוא דבק עם
לבו שכתוב למעלה ·· חן מגזרת רחמים ומזה תחנה ··
ומשקלו קן ושניהם מפעלי הכפל · וטעם מציאת ח
חן כמו לא חסה עליך עין

אלה תולדות נח

אלה תולדות כמו קורות ׳ כטעם מה ילד יום ׳ וכמוהו
אלה תולדות יעקב ׳ איש צדיק במעשיו ׳׳ תמים בלבו
ותמים תואר השם מפעלי הכפל והוא תמים ׳׳ וטעם
בדורותיו ׳ בדורו בעת המבול ובדורות שהיו אחריו כי ש
הוא חיה עד שהיה אברהם בן חמשים ושמנה שנים ׳
והעד היה אברהם אבינו בן נח כמות נח ׳ ותשחת הארץ
הטעם אנשי הארץ ׳׳ וכן ארץ כי תחטא לי ׳ וכל האר'
באו ׳ לפני האלהים בפרהסיא ׳ ויש אומ' כי הטעם שכ
שנשחתו בסתר ובדברים ידועים שלא ידעם כי אם
השם ׳ והקרוב אלי שהתורה דברה כלשון בני אדם ע
על דרך שיבינו השומעים כעבד שיעשה עבירה לפני
רבו ולא ייראנו ׳׳ והאומרים כי האלהים במקום הזה
איננו קדש לא אמרו מאומה ׳׳ חמס ׳ כגזל ועשק ׳ וקחת
הנשים בחזקה ׳ וזה שאמרו קדמונינו ז"ל כי טעם השם
השחית כל בשר את דרכו שכל חי לא שמר דרך תולדתו
ועזב הנתיב הנטוע הידוע ׳ כמנהגו ׳ וזה כבד דרש
מדרשו שהשחיתו במים ודרכם חמס במים ׳ וכאשר מי
מימיהם מועל ומתחת כן היו המים שהשחיתם ׳ בא
קץ כל בשר ׳ הוא העוף ׳׳ וטעם בא הגיע קץ אדם ׳׳
את הארץ מן הארץ ׳ וכן כצאתי את העיר ׳ אל
עם כמו את יעקב איש וביתו ׳׳ והנכון בעיני שמלת מ
משחית משחת עצמו ׳ ואחר עמו וכן אלהי צבאות כאלף
אלהים והוא כן והנני משחיתם ומשחית הארץ ׳ גפר
שם עץ קל הוא על פני מים ואין רע לו במקרא ׳׳ קנ
קנים ׳ להיות כל חיה בעוף ובבהמה ׳ איש ואשתו שם
שהם זכר ונקבה לבד ׳׳ ושם תיבה ולא ספינה כי אי
איננה על צורת אניה ואין לה משוטים ׳׳ וכפרת אותה
יש אומ' מגזרת כפורת ׳ והטעם מכסה משיחה ׳ ויש אומ'
שכופר כדמות זפת ׳ ויש אומ' שיש טיט בארץ ישראל מת
מהעפר והוא מדביק ועומד כזפת ׳ ויש אומ' שהוא כקר'
בלשון ישמעאל בתמורת הכף בקוף ׳׳ והנכון שמלת ו
וכפרת מגזר כופר ׳ מבית כמו לפנים ׳׳ וזה אשר ת
תעשה ׳ טעמו וזה השעור ׳ והנה קומתה עשירית אר
ארכה שתהיה צפה על פני המים ׳ ולא יהפכנה רוח ׳׳
צהר מקום שיכנס ממנו האור ׳ והוא מגזרת צהרים ו
והוא כנעשה למעלה כמשפט ואחר שהיה למעלה אמה
אחת באורך היה ברוחב ששית אמה והנה התיבה מב
כדמות משולש וראשו חד ׳ וכן מ
מקצעותיו על כן לא תתהפ
ופתח בצד האחד והיה עולה
אליו בכבש

וידענו

שהתיבה גדולה מאד גם
יתכן שהיתה קומת נח ג
גדולה מקומתנו כי אמה
היא כמדתו ׳ ויתכן היותה כאשר היא נחלקת על שלש ג
נגבה התחתיות ׳ עשר אמות ׳ ויש אומ' כי רבים היו והכתוב
אחז דרך קצרה ׳ מלת מבול יש אומ' שהדגש תחת נון
מבלע כמו מבוע ׳ והוא מגזרת אבלה
נבלה הארץ ׳׳ ויש אומ' שהוא מגזרת בלולה בשמן והיה
ראוי להיות על משקל מסלול ׳ וכמוהו המסור ׳׳
והחולם והשורק מתחלפים ׳׳ וטעם המבול מים דרך
קצרה ׳ וכן הוא המבול מבול מים ׳׳ וכן למן היום הי'
הוסדה ׳ שטעמו למן היום יום הוסדה ׳׳ והקימותי
את בריתי ׳׳ לאות שהשם נשבע לנו שלא ימות במבול ה
הוא ובניו ׳׳ ואם לא נמצא בתחלה מפורש כאשר מצ
מצאנו במשנה תורה כשלחה אנשים לפנינו ׳׳ ומלת ו
והקימותי שאקים שבועתי ׳׳ והקרוב אלי שזאת הברית
רמז לקשת ׳׳ וטעם ברית הסכמה ודבר שבוריו שנים
והוא מגזרת ברו לכם איש ׳׳ והאלה בספך ובמזכרת
שוה ׳׳ וכן שבית יעקב ׳ ובנותיו בשבית ׳׳ ויש אומ' כי
ברית גבול כרות ׳ ואחר שאמר שנים ׳ ביאר שהוא זכר
ונקבה ׳׳ ואחר שאמר כלל מכל החי מכל בשר פרט א
אחר כן מהעוף ומהבהמה מכל רמש שהוא על האדמ
האדמה ׳ וזה כלל לחית השדה ׳ וכל קטן וגדול שם
שהוא נולד מזכר ונקבה ׳ ויצאו כל הנולדים בל
בלי התחברות שנים ׳ וכן חית המים שב
שגם דג יקרא בשר והעד שאמר
מצאה אתה אחרית בשר את
אתן להם הצאן וב
ובקר ואם
כל דגי
הים ׳
ומלת תביא אל התיבה מצוה אל נח שלא יעזבם רק י
יביאם עמו ׳׳ לחיות זרע כל מין ׳׳ ומלת יבאו אליך ׳
שהם יבאו מעצמם ולא ייגע לבקש אותם בחיים ולצו
ולצוד כל מיני העוף וצוה שיתקן מאכל לכל ׳׳
ותמני רוח ישאלו מה אכל כל עוף דורס ו
וכל חיה כמו האריה שלא יחיה כי
אם מבשר ׳ ומלת איננ
איננה שאלה כי מי
שלא ימצא בשר יאכל העשב ופרי העץ כאשר ידענו ׳

ויש דרש מים בהמה גדולה והיא רו
ריעה אלף הרים בכל יום ועוב
הוא להשמעות אחכים · וכן
ע״ק שיכסה אור השמש בכנפו יש לו סוד ואיננו כמשמ
כמשמעו · והשם צוה אל נח לעשות התיבה ימים רב
רבים קודם בא המבול וכאשר קרבו הימים צוה השם
שבכ בד שילך נח הוא וביתו אל התיבה ובעבור צריך
הקרבן צוה השם שיקח מן הבהמה הטהור ומן העוף הטהו
ז׳ זכרים וז׳ נקבות ׃ כי בימים השביעי ימטיר עד סוף
ארבעים יום זה הנה היה בעבור לאדם השני ובסוף
הארבעים ומתחלה ישוב האדם בצעי אל הככה והוא סוד ״
ואולת היקום לא מצאנוה כי אם בפרשה הזאת ושרש ו
מהפעלים שהפא שלהם איננה שלם על משקל כריב״
ויש או שהוא מהפעלים נחי העין והוא הפוך כמו ריב
ריבה ה׳ את יריבי ואולת יקום כלל לכל חי שהוא על ה
האדמה ״ ויעש נח כאשר צוה ובא עם ביתו קרוב אל
התיבה ״מפני מי המבול ומפני פחד מי המבול ״והנה
באותם השבעה ימים באו מעצמם ״ מן הבהמה הט
הטהורה רבות וכן מהעוף הטהור ומהאחרים וכל רב
ראותם זכר ונקבה באו ״ויהי בימים השביעי נבקעו כל מ
מעינות תהום רבה מעינות שם דרך מעינות ומוכ
מוכרת ״תהום לשון זכר ונקבה וכן תהום רמיזה׳
ולא הזכיר הנה תחלים כי מהמעינות יצאו וכאשר ב
נבקעו עלו המים ונפתחו הלוכות הארובות בשמים וי
וירדו המים ונתבלבלה הארץ ואין מבדיל בין יום ובי
לילה · והעד שאמר יום ולילה לא ישבתו ״וכאשר נפס
נפסקו מימי הגשמים אז ידע נח כי עברו ארבעים יום
וארבעים לילה כי השם גלה לו זה הסוד וארבות כמו
הנה ה׳ עושה ארבות והאומר יהיו בלשון בני אדם
ומשפטם אחד · ויש או שהלך שרש כמו כברות ״וי
ויש או שהלך נכסף כמו אגרות והם מפעלי הכפל ״
ובימים שבעה עשר שחל המבול נכנס נח וביתו בתיב
והביאים כל החיה והבהמה והרמש וכל עוף ״ואולת צפ
צפור שם כלל לאשר יש לו כנף ״והפלא שבאו כלם מ
מעצמם שנים שנים ״ והבאים זכר ונקבה · וטעם ה
הבאים בתיבה ״וטעם ויסגר ה׳ בעדו הוא לשבח שמ
שהסגירה בעת הזאת טובה מהפתיחה ״ובעת אחרית ל
לנבלי ״ויסגר על איש ויסך אלה בעדו ״ והעד ד
ראש הפסוק והנה סגר הפתח והשם עזרו שלא נפתח
בתיבה מקום כי מיד היו כלם מתים וכבר נכתב ויהי
הגשם על הארץ ארבעים
יום אם כן מה טעם
ויהי המבול ע
על הארץ
ארבעי׳

וכן פירשו כאשר היה המבול ארבעים יום על הארץ
רבו המים ונשאו התיבה וגבהה מעל הארץ וזה אות כ
כי עד ארבעים יום לא זזה ממקומה ״ מאד מאד · פע
פעמים שאין לרוב ממנו · וכן אחר שאמר ויכסו כל ה
ההרים הגבוהים למה אמר ויכסו ההרים ״וכן פירשו
כל הר גבוה כסה במים ואחת עשרה אמה כסו ההרי׳
הנזכרים ואנחנו מאמינים בדברי אלהינו ונעזוב הבלי ב
בני האדם שאמרו על הר אחד גבוה שהוא במלכות י
יון ״ופי׳ ינוע וכבר נ״ע ורבים בתורה כמו א כמו ו א
ואתחנן וכן ויגמר עליהם מן על פירוש האחות ואולת
יגוע מיתה ״ובפירוש יגוע ומית אבאר לך זה הוא
ברור לך שאולת רמש כלל לעוף ולבהמה ולחיה ולשרץ
שהוא רק לאדם ומתבן להיות כל אשר נשמת רוח חיי
חיים באפיו שב אל האדם · כי לא מצאנו נשמה הוא
מכשמות האדם ״ ורבים אמרו שנקרא כן בעבור כח
שהיא מן השמים ואם הם שנים ברשים ומצא כמו
כמוהו ״ וימחו מן הארץ כמחה שמם מן הארץ כי הי
אין להם זרע ״ ונשאר רק לבדו נח ואשר אתו

והנה זאת תמונה נמוד
על חסידי הם
הדע מאלהינו

שאמרו שלא היה בכל הארץ המבול ״ ויעברו המים מאה
חמשים ומאת יום · בעבור שנבקעו המעינות גם היה
גשם יורד יום אחד ופוסק יום אחד · כי פי׳ אנכי ממט
ממטיר תמיד בלי הפסקה והעד שאמר ויכלא הגשם ״
ויזכר אלהים את נח גם בנין והנכסים בגלל נח שהוא
העקר ״ ואת כל החיה · כלל לחית השדה ולעוף ולכל
שירץ על הארץ ״ וטעם ויזכר השבועה שנשבע לנח
ויעבר אלהים רוח העבירו תמיד ״וישוכו המים וי יהי
ולא גברו וכן וחמת המלך שככה ״ ותנסות הכף לאם
לחסרון העין ושניהם מהבנין הקל ״ ויסכרו כמו וים
ויסכרו · ואין הכף מתחלפת בבינין רק הם שתי מלות
והטעם אחד כי לא יתחלפו חוץ מאותיות יהוא ימיק
בשין ״ ויכלא הגשם · כלא בתוך האוצר · וישובו המ
המים
למטה מהאר׳
שמספטם ״ בסוף
חמשים ומאת יום גם
זה החשבון בדרך גבולה ידוע ״
והאומרים כי הנה מצאנו מאה והמים
וחמשים יום חמשה חדשים וזה
לכן אות שהם חדשי החמ
החמה · והנה לא ד
דבריו כנכונה

יום על דבריה׳ כי שני יוני׳

ימים יחסרו גם שאומר כי בחשבון העבור היה עשרה
ימים בחדש השני מרחשון ותהיה השנה שלימה ולא
ולמה כל זה ולפי׳ יהיה כתו׳ כי נח היה חשבונו על הח
החמה או תחלת השנה מתשרי לא כתבו המועדי׳ על יד
נח׳ גם יתכן עם מנוח התיבה לדבר דברי ארכי׳ לכן
לא יועילו ולא יצילו כי תהו המה׳ בעשירי באחד לחד׳
כראו ראשי ההרים׳ הנה כן קבע לאחד לחדש ולא ראה
הלבנה כי עוד לא פתח חלון התיבה ׳ובעשור לחדש פי׳
פשט שלח את העורב ותמיד היה הולך ושב עד שיצא
נח כי כן אמר עד יבשת המים ׳וביום שיבשה הארץ ׳
יצא נח וכל אשר אתו ואחר שבעת ימים ששלח את ה
העורב׳ שלח את היונה וזה היה ביום שבעה עשר לם
לשבע שהוא החדש העשירי ימים המבול והנה הוא ע
על המכה הארובע׳ והעד שאומר ויחל עוד שבעת ימי׳
אחרי׳ ׳ומלת ויחל עוד על דעתי שהיא מתחלה כי אם
היא מגזרת תוחלת היה וייחל כמו וייקץ או ויחל כמו
וישב יעקב ויתכן להיותה מלה זרה בדקדוק ויוסף של
שלח את היונה מן התיבה בארבעה ועשרים בשבט ׳
טרף בפיה יא׳ שהיא מלה מוכפל׳ בטע׳ כמו אדני עפר
ויפרשו טרף כמו עלה זית וכן כל טרפי צמחה ׳והראי׳
שים תחת הרים קונן גדול כמו זהב ושטן ׳והככ׳ בעיני
שיהיה הבית כנסף כבית פרחו שמים ספרה והנה בא
באחד׳ ונקדן כמו כי הוא טרף אריה שלג והבריאי׳ או
יהיה טרף קונן בעבו׳ שהוא תואר השם כמו חכם וה
והטעם כמו טרף כי יש תואר דומה לפועל ויש דומה
לפעל׳ ׳ויחל הבנין כפעל ובא מלעיל כמו ׳וילחם ויב
ויבוד כי יש מזה הבנין שהוא מלרע כמו ויפקד ויקו׳
דוד׳ ובא יוד וייחל כפרשו השלם כמו או ירה יירה׳ ובא
ובאחד באדר שלח את היונה ולא יספה כמשפטה לשו׳
אליו עוד לעולם ׳וכן עוד טומאתו בו׳ עוד כל ׳
ימי הארץ׳ ׳חרבו המים לכן לא תוכל הרגל לדרוך על
הארץ שהיא רכה כי פניה׳ חרבו לבדם ואחר כן יבשה
הארץ ׳והאומרים על שנת הלבנה
נשען בעבו׳ עשרה ימים שהם נוספי׳ בעבו׳ שנת החמ׳
צריכים להיות שנתם שלימה׳ ועוד מי מלל להם שנ
עתי׳ נח בתיבה רק עוד שנת החמה ועוד עשרה ימי׳
היצא כמו השלם ׳וכן היוצר לפני דרכך׳ ושרצו ׳ולידו ל
למשפחותיהם כמו למינהם ׳ויש או שהולידו בתיבה וכל
משפחה יצאה ולא התערבה באחרת וזה איננו רחוק
הבהמה הטהורה עשר׳ ולא נדע מספר העוף הטהור
כי הוא יותר מהטמאה׳ והנה המזבח בנהו באחד הרי א
אררט׳ וירח על משקל ויבא בכל גבול מצרי׳ ופתח הרים
בעבור החית שהיא מגזרת כמשפט לשון הקדש ׳ וחלי
וחלילה חלילה להיות השם מריח ולא אוכל כי כן כתוב
אשר חלב זבחימו יאכלו׳ רק הטע׳ שקבל העולה ויסד

בעיניו׳ כאלו׳ מריח ריח טוב והוא ערב׳׳ הניחוח מלשון
מנוחה׳ והחית כתולה כהשפל פה וכאלפופיה׳ והטעם ש
שהניח הריח מהזעף או שיניח נח עליון׳׳ אל לבו׳ עם
לבו׳׳ ואחר כן גלה סודו לנח כי נביא היה׳ והטעם לא א
אוסיף עוד לקלל את האדמה כאשר קללה על יד הא
האדם וכן כתו׳ ארורה האדמה בעבורך׳׳ יצר היא הת
התולדות שנוצרה לו ולא אוסיף עוד על המבול׳ ומלת
עוד׳ לעולם ׳ או טעם שנית׳ וכן ויבך על צואריו עוד׳׳
כל ימי הארץ לאות כי יש לה קץ קצוב ׳׳ וזה כבר
דרש סביב שמונה עשר אלף רק לא ידענו אחד מני א
אלף׳׳ זרע וקציר חלק השנה לשנים ואחר כן לארבע׳
קור כנגד החום ׳וקיץ כנגד החרף׳׳ והם ארבעה תקו׳
תקופות השנה וכן יום ולילה יחלקו כי מה שיחסר תו
בזה יוסיף בזה ואחר כן ישוב העודף ויחסר ויוסיף על
החסר עד היותם בשוה׳׳ וחתכם ומעלי הכתל מגזרת
תראו חתת כמו שנב׳ בכל אשר תרמש האדמ׳ הטע׳ על
האדמה׳ או תהיה האדמה פועלת׳ בידכם נתנו׳ כי בידכם׳
ויש או כי בית בכל ובכל מקום ויין והקרוב שהוא דבק
עם מוראכם׳׳ כל רמש ׳שם כלל לחית השדה ולבהמת
שיטוב ולכל עוף ולכל דג׳ והנה הכל מותר באכילה ׳׳ כ
כירק על שני משקלים׳ וכן תגור עשן כעשן הכבשן ׳א
אך בשר בנפשו כן טעמו אך בשר בנפשו שהוא דמו ל
לא תאכלנו כטע׳ לא תאכל הנפש עם הבשר כי נפש כל
בשר דמו בנפשו׳ ואות היא׳ הנפש המתנועע׳ והמור גם
והיא גוף ׳ואך את דמכם ׳פי׳ התרתי לכם לשפוך דם כל
חי זולתי דמכם על נפשותיכם שאתם אדם לא התרתי
רק אדרשנו כטעם כי דורש דמים׳ זה כלל ואחר כן בי
ביאר ומיד האדם אם יהרגו רבים את יחיד או יחיד א
את יחיד אכי אדרוש הדם גם אדרשנו מיד כל חיה שא
שאכנה לאחרות שיהרגנה והנה החיות מותרות לכם ו
ולא אתם להנה׳ והמפרש דמכם לנפשותיכם ׳ ההורג
נפשו יהיה רחוק בעיני׳׳ והוסיף לבאר או׳ היה מצוה
לבני נח והוא היושר להרג ההורג׳׳ וטעם באדם ׳ בע
בעדים או לעיני הכל או בעבור האדם שנשפך דמו
וכמוהו רבים׳ ׳ויאמר אלהים אל נח ואל בניו׳ על יד אב
אביהם ׳ויש או שארבעתם נביאים׳׳ ואת זרעכם׳ עם
ואתם השלישי שהיה אתכם ׳או כפל לתוספת ביאור׳׳
והברית שאקי׳ היא שלא יכרת כל בשר ׳ומלת בשרנף
כי הוא מדגים ׳ אבל הטעם לא תדגים ׳והנה הברית
שלא יכרת נוף במי המבול ויתכן שימלטם אם יבא מ
מבול והכנים בברית שלא יהיה עוד מבול׳ ועל׳ זאת ה
הברית כאשר אשר נשבעתי מעבור מי נח אות לם ו
זכר ונקבה׳ את קשתי׳ הנה נתתי עתה קשת בענן
ואין פירושו כאשר אמר הגאון כי בתחלה היתה׳׳ בעב
בעבי ענן קל הכן הראשון והיה ראוי להדגש בעבור

שהוא מהבנין הכבד כמו כרמי לאתך ׃ונראה הקשת
אלו היינו מאמינים בדברי חכמי יון שמאש השמש ת
תולדת הקשת יש לאמר כי השם חזק אור השמש אחר
המבול ׃והוא דרך כבוד למבין ׃ומלת יהיה עם הוי׳
איננה ראיה כי המים לשון יחיד ׃וכן ויהי אנשים ׃וטע
וטעם והיתה הקשת בענן שהוא לעולם שם בסתר וה
והשם רואה אותה ׃ויאמר אלהים אל נח זאת אות הב
הברית שאמרתי לך וזאת השבועה שהקימותי ׃וחם ח
הוא אבי כנען לאמר שמעשיהם רעים ׃ומעשה אבות י
יעשו בנים ׃והזכיר כנען ולא כוש בעבור שקלל כנען
וכתבה זאת הפרשה להודיע כי הכנענים מקוללים
וכן בנותיהם מימות נח ׃וכן אמר אברהם לא תקח א
שה לבני וכן רבקה מבנות חת כאלה ׃ שמא ישאל
שואל מה חטאו בנות חת ׃לא פקח עיניו כי החתי
והאמורי והאחרים כלם בני כנען הם ׃על כן יאמר ה
הכתוב ארץ כנען ׃ויחל מתחלה מפעלי הכפל ׃מהבני׳
הכבד הנוסף כמו ויסך בדלתים יש ׃איש האדמה יודע
עבודת האדמה ׃והיה חכמה גדולה ׃והדרש שבוש ש
שנטע מה מצינו ׃יש לו סוד ׃ואיננו כמשמעו ׃וכן ותה
ותהר האשה ותלד בן לא היה ביום אחד ׃ויתגל מלשון
גלוי ׃מבנין התפעל ׃וכן ואל יתעל ׃והוא אהלה מקום י
וכן את קול העם ברעה ׃כי פרעה אהרן ׃על שכם ש
שניהם ׃כל אחד שם קצת השמלה על שכמו ׃ומלת שכ
שכם לא תתחבר ׃אחורנית הפך הלוך האדם כי כל ת
תנועתיו לפנים ׃ויקץ נח ׃והכתוב לא גלה מה נעשה ׃
והעושה היה כנען ׃וכן היה כי חם ראה ולא כסה כאש
כאשר עשו אחיו רק גלה הדבר ושמע כנען ולא נדע
מה עשה ׃וטעם בנו הקטן ׃לעד׳ כי כן הוא הוא ובני ח
חם כוש ומצרים ופוט וכנען ׃גם זו בנו של חם הנ
הנזכר ׃על כן קלל כנען ׃והאומרים שקלל את בן בנו
זה דרך דרש ׃עבד עבדים טעמו עבד כאחד העבדים
ואלו היה העבדים היה עבד לעבדי ׃והעד קדש קדשי׳
בקדש הקדשים ׃וטעם לאחיו לכוש ולמצרים ולפוט ׃
שהם בני אביו ׃ ויש אומ׳ כי הכושים הם עבדים בע
בעבור שקלל נח את חם ׃והנה שכחו כי המלך הראשון
אחר המבול היה מכוש ׃וכן כתוב ותהי ראשית ממלכתו ׃
ברוך ה׳ אלהי שם ׃חייבין אנחנו להודות לשם שהוא א
אלהי שם ׃והוא ישים כנען עבד למו ולשם ׃והטעם שי
שיכריחנו לעבוד את השם כי מלת למו כמו להם ׃יפת׳
כנוסף כמו תבואתו ׃לכן כחסרון הא׳ ונבלא ו׳ לא יוצא ז
והזכיר עם שם השם הנכבד והנורא בעבור כבוד שם
ואין יפת כמוהו ׃והגאון אמר כי תחסר מלת אבי ׃והנה
הירא׳ להיותו אומר אבי כנען וכמוהו הנה חנמאל
דודי שהוא בן דודו ׃ויתכן שהיה גדול מירמיה בשנים
והיה קורא אותו בשם אביו בעבור כבוד אביו ׃וכן אמת

אחי אלב קרא הכתו׳ דודתך ׃וזה אבי כנען איננו כן
ופירש יפת ׃מן יפה ׃ולא יפה פירש רק הוא כמו ירחיב
ובלשון ארמית כמוהו והוא מהבנין הכבד הנוסף כמו
ומלכים ירד ׃ובפסוק הזה ברך יפת גם שם ׃כי פי׳ וי
וישכן באהלי שם ׃שישכן אלהים באהלי שם ׃כי בת
בפסוק הראשון בירך שם ׃ויהי כנען עבד ליפת ולשם
גם לאחיו ׃והנה הוא עבד עולם ׃כי מאלה נפצה כל
הארץ וזה הדבר היה שנים רבות אחר המבול ׃
שתים שם ׃והוא בן יון על כן אמרתי כפי׳ דניאל כי מל
מלכות יון ודריוש אחת היא ׃כמורד אל תבקש טעם לכל
השמות אם לא נכתב והוא החל להראות גבורת בני
אדם על החיות כי היה גבור ציד ׃וטעם לפני ה׳ שם
שהיה בונה מזבחות ומעלה אתם החיות לעולה לשם
וזאת דרך הפשט ׃והדרש דרך אחרת ׃על כן יאמר
משל היה גם בימי משה ׃וטעם מן הארץ ההיא יצא
אשור הוא בן שם ׃וזה היה אחר הפלגה והמלך על בב
בבל בתחלה היה נמרוד ובעל סדר עולם פירש כי בי
בימיו נפלגה הארץ שהוא היה מלך על השבטים ׃ה
היא העיר הגדולה ׃הקריב אלי שהוא דבק עם ויבן כנ
כינוה ׃ולהיותו עם רסן או כלח איננו רחוק ׃ומצרים
ילד את לודים ׃על דעתי שאלה שמות המדינות ובכל
מדינה משפחה על כן הן כלם על לשון רבים ׃גם ב
פתרוסים לעד׳ ׃והראיה הגזרה אשר יצאו משם ׃וגם
ושם רמז למקום ׃גם כפתורים ילדם מצרים בעבור
שהבן מאון האב ומאחו ׃ בבלאו בדמותו ׃ויאמר לו
ילד ׃באכה גררה אל גרר ׃אלה בני חם ללשונותם נ
וכן אמר על בני יפת ועל בני שם ׃וטעם אבי כל בני
עבר להודיע אבי העברים כי אין למעלה ממנו והשם
אלהיו ׃וכן כתוב כה אמר ה׳ אלהי העברים ׃וכ׳ עו׳ אבי
הם שאין למטה ממנו ואין ראוי להתערב קדש בחולי׳
וטעם אחי יפת הגדול שהיה יפת טוב והכתוב הקדים
להזכיר שם שהוא קטן קודם יפת שהוא גדול בעבור
טובות ׃והעד שאמר הכתוב כי נח היה בן חמש מאות
שנה כשהחל להוליד ובשנת שש מאות שנה ושנה אחת
בא המבול ׃ובצאת נח מהמבול היה שם בן מאת שנה
והכתוב אמר שנתים אחר המבול ׃ויש מפרשים כי אחי
יפת הגדול ממנו הוא שם על כן הזכירו בתחלה ׃ואמ׳
כי כאשר נולד שם לא נכנסו מחמש מאות לנח כי אם
ימים מעטים כי יש בשנה חשוב שנה ונח נולד באייר
ושם בסיון ובשבא המבול היה לנח חמש מאות שנה ו
ותשעים ותשע שנים והנה אין לשם תשע ותשעים ש
שלמות לשנת המבול ׃ויהי כשנולד ארפכשד בן מאת
שנה וחדשים ׃ופי׳ שנתים שנכנסה השנה השנית מח
מחשבון ראשית המבול ׃גם יש אומרי׳ כי אחר חמשה
חדשים מיום המבול שחסרו המים הרתה אשת שם ו

שם׳ והנה היה שם בן מאת שנה׳ ולחשבון הזה ימצ
ימצא בספר מלכים בעשרה מקומות׳׳ שפה אחת
בפתח קטן תחת האלף׳ כמשפט מוכרת׳ ואם הוא גם
נסמך יבא בפתח גדול׳׳ ו בספר הדקדוק באורתי למה
חסר דלת אחת׳׳ והפלגה היתה כראית משקול הדעת
כי אחר מאה שנה אחר המבול היתה׳׳ ונקרא פלג׳
כי בעת הולדו נפלגה הארץ כתרגום ארמית חצי וכת
וכמוהו פלגי מים הם חלקי המים שהנהר יחולק׳ וכן
אי כבוד עמנואל׳ שהוא בן הנביא גם דברי סדר עול
עולם נכונים׳ ועליו נסמוך׳ ואם כן היה אברהם
מבוני המגדל׳ ואל תתמה כי נח ושם היו שם כי לא
מת שם עד שהיה יעקב אבינו כמו בן חמשים שנה
ויותר׳׳

וטעם

שפה אחת׳ לשון אחת והקרוב שהוא
לשון הקדש׳ ושם אדם וחוה וקין ושת ופלג לעדים׳׳
וטעם ודברים אחדים׳׳ בעבור שימצאו היום בכל ל
לשון דברים לא יבינום כל אנשי הלשון וביומים ההם
כל דברי חכם וכסיל היו אחדים׳׳ וה ס
רבים מגזרת אחד׳ וזה שאמר הכתוב בנסעם מקדם
לאות כי הררי אררט במזרח׳ וטעם וימצאו׳ שבקשו
מקום טוב לבנות מדינה עד שמצאו זאת הבקעה׳ ופ
ופי בקעה׳ ישרה הפך הרכסים׳ וכן כבהמה בבקעה תרד׳
ויתכן שיהיה בין הרים וכאלו נבקעו בתוך נלבנה׳׳
מגזרת לבנים׳׳ ואמי שחברו עם מה לשון נקבות
הם׳ כמו נשים ופלגשים׳׳ והנה שרפו הלבנים עד
שיעמדו׳ וזאת הבנין התקיף שלא ימס במים או באש
והלבנה היתה להם לאבן׳ תחת אבן׳׳ והחמר תחת ט
טיט ופירושו כמשמעו בלשון ישמעאל׳׳ ואלה בוני ה
המגדל לא היו טפשים שיחשבו לעלות לשמים׳׳ גם
לא פחדו מן המבול׳ כי נח ובניו שנשבע להם השם
שם היו׳ וכלם היו סרים אל משמעתם׳ כי
בניהם היו והכתוב גלה מצפונם וסוף דעתם לבנות ע
עיר גדולה למושבם ולבנות מגדל גבוה להיותו להם
לאות ולשם ותהלה לדעת מקום העיר להולכים חוצה
כרועי המקנה גם יעמוד שמם אחריהם כל ימי המג
המגדל וזהו שאמר הכתוב ונעשה לנו שם ומלת הבה
תנה ושרשו יהב והעד השלך על יי׳ יהבך׳ ובעבור שד
שדברו בה הרבה תמצא לשון יחיד ולשון רבים הבה
נתחכמה גם לנקבה הבה נא אביא׳ ואל תתמה על
מלת וראשו בשמים׳ כי כן דבר משה ערים גדולות
ובצורות בשמים׳ ואלה הבונים ראו בעצה שלא יפרדו
ולא יען השם כן והם לא ידעו׳ ומלת וירד יי׳ בעבור
שכל מעשי תחתיים תלוים הם בכח הגבוהים ושמי׳
ונתכנו כל עלילות על כן נקרא השם רוכב שמים היו

היושבי בשמים ובלשון דרך בני אדם אמר הכתוב
וירד ויאמר יי׳ הן עם אחד׳ זה הדבר יאמר למלאכים
וזה טרם וירד וטעמו וירד בעבור שאמר כן׳ עם אחד
שיש להם דת אחת כי בהשתנות הדתות מתחדש הק
הקנאה והשנאה גם כן בהשתנות הלשון על כן צוה
מלך פרס שידבר כלשון עמו׳ ונפתח הא החלם בפ
בפתח גדול בעבור החית שהיא אחריו וכן החלות ומ
ומלת יבצר כמו ימנע וכמוהו ערים בצורות׳ וזה הט
הטעם אם אעזבם יחשבו שיוכלו לעשות כל חפצם
ומלת זממו כמו זמותו והם שני שרשים׳׳ הבה נרדה
השם עם המלאכים׳׳ ומלת ונבלה שם שפתם׳ כל ה
המדקדקי׳ אמ׳ שהוא מבנין נפעל וכמוהו ונבקה רוח
מצרים וכן אבלה נבלה וזה רחוק כי מה טעם נרד
ויתבלבל לשונ׳ ולשונם לא נבלה בעבור הירידה רק
ונבלה כמו ונעשה ונראה שאמר׳ בגן כי שם בלל יי׳
שפת כל הארץ וזה דקדוק והוא מבנין הפעיל והיה ר
ראוי להיות ונבלילה׳ ובבלוע הכפל ונבלה ונסבה את
ארץ יי׳ ובחסרון הכפל ונבלה׳ שם יופה תרגמו הזק
הזקנים אבלה תחת ונבלה ואלו היה כדברי המדקד
המדקדקים למה חסרו הבנין׳׳ ויש אומ׳ שנהפך לבם
לשכוח זה את זה וחדש כל אחד לשון׳׳ ויש אומ׳ כי
המלמד לאדם דעת שכח דעת לשונם׳׳ והנכון בעיני
שנפוצו משם ואח׳ שנפוצו מלך נמרוד על בבל וקמו
מלכי אחרי׳ ובימי רבי׳ במות הדור הראשון נשכח
הלשון הראשונה׳ ויי׳ הפיץ והוא טוב להם וכן אמר
ומלאו הארץ׳׳ וטעם ויחדלו לבנות העיר להשלימה כי
כבר בנו קצתה וקצת המגדל כי כן כתוב בנו בני האדם
אז יהיה פי בבל׳ במחשבת וכן ילחם בישראל על בלא
והראשון נכון בעיני בבל שתי מלות ואלף חסר כמו ד
בגד ובאה׳ יפי׳ שכתי בפסוק אחי יפת הגדול׳׳ ויתכן ש
שנקרא פלג בשם הזה ביום שנאסף׳ כי שם חיה תק
שנה אחר המבול וארפכשד תל׳ שני ושלח תלג ועבר׳
תסד׳ שני הנה כל ימי פלג רלט׳ שנה הם חצי ימי אבין
גם רעו בנו חי כמספר שני פלג׳ גם שרוג קרובים הם
זה הכלל אין אחר שחיה רלט כמו פלג רק בנו לבדו:
ויא כי ע׳ היו בוני המגדל׳ יעב כמנהגו לע לשון ושמאת
ספר בני שם גם בני יפת וחם תמצא ע׳ ואין זה נכון
כי פי׳ פתרוסי׳ וכסלוחי׳ אינם ב׳ אנשי׳ ועוד שלא הביא
במספר בני נח ובניו׳ ועל דעת סדר עולם היו לאלפים
ורבבות בוני המגדל׳׳ ואברהם נולד במקום נקרא א
אור כשדים וכמוהו על כן באורים יי׳ והקרוב אלי שהיה
כן שם אחר כי כשדים מבני נחור אחי אברהם כי מ
משה כתב השם הנודע בימיו והעד כי שם נולד אב
אברהם שמת מת הרן אחיו וכתוב בארץ מולדתו מ
בא

ויתכן שאור עשו הכשדים במקום הנזכר׳ ונקרא כן׳ כמו אשר אור לו בציון׳׳ וטעם על פני תרח אביו׳ לפני אביו׳׳ שמת ואביו רואה׳ וכמוהו׳ על פני אהרן א אביהם׳ והזכיר שם אשת נחור להודיע יחוס רבקה רחל ולאה וקדמונינו אמ׳ שיסכה היא שרי׳ ואם דברי קבלה נקבל׳׳ והאומר כי אברהם היה עקר ולא שרה אמרו הפך הכתוב והעד ישמעאל בנו ובני קטורה׳ והאומ׳ כי שרה היתה אחות אברהם איככה ישר בעיני זה הטעם ואלו היה כן היה הכתוב או׳ ויקח תרח את אברם בנו ו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו׳ גם כן אלו היתה אחו׳ לוט היה הכתוב או׳ שרי בת בנו כאשר כתוב על לוט׳׳ ויתכן שנחור בנו הלך בתחלה אל חרן או בא אחר אב אביו׳׳ והנכון בעיני שפרשת לך לך שאמר השם לאברהם קודם זה הפסוק שהוא ויקח תרח׳ וכמוהו ב בתורה באחד לחדש השני בשנה השנית׳׳ והעד שאמ׳ הכתוב ללכת ארצה כנען וכאשר בא תרח אל חרן׳ ישר בעיניו המקום וישב שם ומת ואין מוקדם ומאוחר בתורה׳׳

פרשת לך לך

השם צוה את אברהם ועודנו באור כשדים שיעזוב א ארצו ומקום מולדתו גם בית אביו׳ והטע׳ שידע השם כתרח אחר שיצא ללכת אל ארץ כנען ישב בחרן ותר ותרח לא מת עד אחרי ששים שנה שיצא אברהם מבי׳ אביו מחרן׳ רק הכתו׳ לא פי׳ שכן בצאתו מאור כשדי׳ ואחר אשר אמר אשר אראך גלה לו הסוד כי כן כתוב׳ ויצאו ללכת ארצה כנען׳ או יהי טעם אראך הוא שאומר לו כי את כל הארץ אשר אתה רואה׳׳ מברכך רבים ומקללך יחיד׳׳ רכושם מקנה׳ וכן כי היה ר רכושם רב׳׳ ואת הנפש עבדים ילידי בית׳ או עשו כמו קנו׳ וכן עשה לי את החיל הזה׳׳ ויש או׳ הנפשות מהגרים האחות לעבוד את השם׳׳ וטעם ויצאו ללכת אל המקום אשר אמר השם׳׳ עד מקום שכם ישמה קראו כן׳ כי שכם לא היה בימי אברהם׳׳ אלון כמו אלה׳ והם עצים׳ ויש או׳ שדה כמו איל פארן׳׳ מורה יש או׳ שהוא מורא בגלל ברית אברם׳ ויתכן שהוא אחר ויהי אלון מורה שם מקום׳׳ והכנעני אז בארץ׳ יתכן שארץ כנען תפשה כנען מיד אחר׳ ואם איננו כי יש לו סוד והמשכיל ידום׳ וירא ה׳׳ בדרך נבואה והת והתלה מבנין כפעל והנוח הנעלם בין היוד והרים תח תחת הדגש הראוי להיותו להתבלע כמו כפעל׳׳ ההרה אליו׳ שם התאר מהבנין הנזכר׳ וכמוהו אשר היה כנעם

ויעתק מהבנין הכבד הנוסף׳ והוא פעל יוצא כי ויעת׳ צור ממקומו׳ עתיד׳ והפעול אהלו׳ וגם הוא פעול ויט׳ וטעם ויעתק ויסע הנוח הנעלם אחר יו״ד ויט תחת הכ הכנן שהוא פא הפעל׳ וכן ויז כנחש׳ ושניהם פעלים יוצאים׳׳ וטעם ים ממערב כי למערב ארץ ישראל הוא הים הגדול הספרדי׳ ואיננו ים אוקיינוס׳ כי רח רחוקה היא הארץ הנזכרת ממנו׳׳ והנה נסע ממזרח בית אל אל מערבה עד שב שני מזרח למחנהו׳׳ וטעם ויקרא בשם יי׳ תפלה׳ או קריאת בני אדם לעבוד הש׳ הנגבה פאת דרום ונקראה כן מלשון ארמית כגיבו מי מיא׳ כי צד דרום חם ומרוב החום ייבש וכן׳ טעם כי ארץ הנגב נתתני׳ ויהי רעב בארץ בארץ כנ כנען׳׳ וכאשר הקריב׳ מחנהו׳ או תהיה מהפעלים העומדים כי ימצאו פעלים שיבאו׳ ויעמדו׳ ונא כ כמו עתה׳ וכן הנה נא זקנתי׳ אוי נא לנו׳ והיא הפוכה בלשון ישמעאל׳׳ וטעם הנה נא ידעתי׳ שהיה כיופי שרה בארצה רק במצרים וארץ הנגב לא היה כמו ת כי הצורות משתנות בעבור האויר׳׳ וטעם ואותך יחיו שיתנו לך כל צרכך׳ כי יותר רעבון היה׳׳ ובאה מלת אחותי את האלעיל בעבור היות הטעם במלה שאחריה בלא ראשון וכן קרא לילה׳ וזה משפט הלשון ודגשו תיו את להתבלע הנון כי אתה מגזרת אני׳׳ בגללך ובעבורך לא כמו כי אם בבית והשר המוסיר הבית סר וטעם וטע׳ ייטב לי דורון ומנחה׳ וכן כתו׳ ולאברם הטיב בעבור׳ ויהללו קל הלמד הראשון להקל על הלשון והוא ראוי להדגש׳ ותקח האשה מהבנין הכבד הנוסף ואם לא כ כמנהג׳ והשלם ותשלכי׳ על דבר שרה כמו בעבור והט והטעם על זה הדבר׳׳ מלת הגרית׳ מבעלי הכנן וטעם ואקח אותה לי לאשה שלקחה להיותה אשתו׳׳ לסבב ע עונה השם הביא עליו נגעים שלא יגע בה והנגעים שלחם השם לשמור אשת אוהבו והיו נגעים גדולים שלא יכול לגעת בה וכמוהו וחשקת בה ולקחת לך לא לאשה ואומר אחר כן והבאת אל תוך ביתך וגלחה ואחר כן תבוא אליה ובעלתה׳׳ וקרותנות זו לך בעבור שהט שהטע׳ הנקרא ענין מוכרת וכן לחם ויין׳׳ וישלחו אותו דרך לוי כבני וכו ואברהם הולך עמם לשלחם והנכון בעיני להיו׳ פי׳ ויצו עליו בעבור היות על אחרי התנו׳ שהזהיר ינוה להסריז שלא יגע גבר בו וכאשתו׳ ודקד ודקדוק ויעל׳ פירשתיו בספר היסוד׳ ואברם כבד מאד שיש לו כבודה רבה ימי שיש לו כן׳ תכונתו כבדה׳ ואלא תראה כי כבוד מגזרת כבד אבן׳ וקלון מגזרת קל בר ברגליו׳׳ והוא היה בעל
מקנה רב׳׳ גם
כסף וזהב הרבה היה לו׳׳

למסעיו׳ שהשע מסעים רבים כאשר שב מפאת דרום
אל בית אל שהוא בצפון ובא אל מקום המזבח להודו׳
לשם שבא בשלום ׳והאהלים׳ לפי דעתי שלשון יחיד ע
על משקל קדש׳ והוא הכתוב׳׳ והרבים׳ כאהלים פ
כמו בקרשים לא יאכלו׳ ואהלים באולם בין האלף ו
ובין הנו׳׳ לשון יחיד כמו גורל ואם לא כתוב׳׳ יחדיו
לשון שנים ורבים כמו ויענו כל העם יחדיו והיא מלה
זרה ואין פירושה כמו יחיד׳׳ וטעם והכנעני והפריזי
כרעו׳׳ ויתכן להיות פרזי מבני כנען והוא אחד
מהנזכרים ויש לו שני שמות כמו שים ב׳ שמות לבן ר
שמואל ושלשה לאבי אביו׳׳ ואיוניה מגזרת יוון׳׳ כ
ונראה אלף שמאל ולא ידענו אם הוא שרש כי כנגד
ממולת הימיני השמאלי׳׳ ככר הירדן׳ מקום במחוים׳׳
הכ״ף כפול או נעדר מכר כרחוב וכן בת עין׳׳ משקה׳
זכר אחר נקבה׳ וכן תאכלהו אש לא נפח׳ לפני שחת׳
קודם ׳והן שם הפעל מהבנין הכבד הדגוש׳׳ ויסע לוט
מקדם׳ כי סדום למערב בית אל׳׳ ויאהל׳ נטה אהלו׳׳
רעים לבני אדם ׳ויחזקאל פרש ויד עני ואביון לא ה
החזיקה׳׳ לך אתננה׳ בדבור וכן ונתן על ראש השעי׳
ושם פרש כי אלוני ממרא בחברון׳׳ מלך גוים׳ שם מ
מדינה כמו עילם כי שושן הבירה היא בעילם או מלך
גוים לא הזכירם׳ והטעם כי הם אחרים מהשכנרי
ואמריהם׳ חברו מהבנין הקל׳ השדים׳ כמו ודתם א
אותם בשיד ויש באר רגלי׳ כמו פת פתים׳׳ ועמק
מוסף עבמו ואחר עמו כמו אל כאפך תוכיחני וכן הו
הוא עמק יש המלח׳ וטעם ושלש עשרה׳ בשלש עשר
כמו ששת ימים ובעל סדר עולם חברם ודעתנו רחבה
מדעתנו׳׳ רפאים׳ כל הרואה אותם ימות לבו ויחשב
מהרפאים שהם מתים׳׳ האמים׳ שים בהם אימה׳׳ כ
בהררם מהבנין הדגוש כמו בדברים׳ ופי׳ בעלותם אל
הר שעיר׳׳ את כדרלעומר׳ עם׳ באר׳ בגל המקרא
נובעת והיא משונה בעבור הסמיכה׳׳ ויפלו שמה בב
ברצונם להמלט׳ וכן ויפל על פניו׳׳ הרה נסו׳׳ אל הר
נסו׳ והיא מלה זרה׳ והוא היה בין ההוא יושב בסדום׳
ופירוש הפליט׳ שברח ונמלט מבני סדום וכן בא אלי
הפליט מירושלם׳׳ ויש דרך דרש׳ וירק׳ שנתן להם כלי
מלחמה כטעם הרק חנית וסגור׳׳ ויש אומרים הוצ
להוציא החרב מתערה גם יש לחנית כן׳׳ חניכיו
שחנכם פעמים למלחמה ואם לא נזכר׳׳ וחשבון
אותיות אליעזר דרך דרש כי אין הכתוב מדבר בגימט
בגימטריא כי יוכל הרוצה להוציא כל שם טוב לר
לרע רק החשבון כמשמעו׳׳ ומלכי צדק נקרא כן ש
בעבור שהוא מלך על מקום צדק׳׳ ויש אומרים שהו
שהוא שם ושלם היא ירושלים ויהי בשלם סוכו׳׳ ת
והוא כהן כדברי המתרגם ארמית וכן כל כהן והעד
וכהנו לי׳ ופי׳ על דברתי מלכי צדק בספר תהלות
כי כהונן עשה ויפה דבר שבירך אברהם בתחלה בעב

בעבור שהתנדב ללכת להושיע אשר נשבו׳׳ ואחר כן
אחר וברוך השם שעזרו׳ ויתן צרים בידו׳׳ מגן כמו
נתן׳ וכן עטרת תפארת תמגנך ׳והרים שרש׳׳ ואברם
הוציא המעשר לכבוד השם ולא מצא אדם ראוי לתת
לו שמלכי צדק׳׳ הרימותי ידי שבועה׳ כמו אשא אל
שמים ידי׳ וטעם אל עליון׳ כי הנה נשבעתי בשם
שברכני זה הכהן׳ אם מחוט שמתכנו כל בגד׳׳ שרוך
העור הקשור בנעל ילך בלעדי לקחו׳ והוא מה שאכלו
עבדיו׳׳ במחזה במראות כנואה ׳וטעם אנכי מגן לך
אנכי הייתי מגן לך והצלתיך מיד המלכים׳ גם אתן
לך שכר שכרך הרבה להושיע בן אחיך כאתי מעגוג
וכשעבת עלי׳׳ ויד ערירי כיד אכזרי׳ ושר ממלת ער
ערירים יהיו׳ וטעמו כאשר אמר המתרגם׳׳ ומשק ביתי
על משקל מכם׳ והוא מפעלי הכפל׳ מגזרת שוקק בו
כטעם דבק׳ וכן ממשך עבמו ואחר עמו׳ וכן הוא׳
וכן משק ביתי הוא בן דמשק אליעזר׳׳ ממעך כבני
לאשר בעבור הייתי קרוב׳׳ צדקה כמו וצדקה תהיה
לנו׳ וצדק ומשפט אחים׳׳ רק כדברי קדמונינו ז״ל דרך
צדקה אחרת׳ אשר הוצאתיך מאור כשדים׳ לעד כי
פרשת לך לך כאמרה שם כאשר פרשתי לא בחרן׳
ואברהם האמין בשם כי בנו יירשנו ועל ירושת הארץ
בקש אות כאשר עשה גדעון׳׳ ועוד כי טעם שבועת
השם שיהיה הדבר בלא תנאי׳ כי בלל כל נבואות הם
על תנאי׳ והנה לא חטא אברהם בעבור שבקש לכרות
אתו ברית׳׳ משלשת׳ יש אומרים שלש עזים׳ והיסר בעיני
בת שלש שנים׳׳ ואיל הוא הכבש הגדול׳׳ וגוזל בן יונה
כי אלה הנזכרים לבדם בבהמה ובעוף העולות וכל
קרבן׳׳ ויבתר׳ חתכם והפרידם׳ וכמוהו על הרי בתר
ויתן איש בתרו רעו כי מלת איש כמו בעל׳ וכן איש
מלחמה׳ והאיש גבריאל׳ ופי׳ בעל עצם הדבר׳ וכן
איש בליעל סרוק׳ גם כן בחיות׳ וכרעות אשה אל
אחותה׳ כתן בתר כל איש לקראת רעהו הבהמה
והאדם שנים היה׳׳ הצפור לא בתר׳ התור והגוזל כי
צפור שם כלל׳׳ העיט׳ העוף וכן העיט צבוע נחלתי׳׳
על הפגרים הגופות׳׳ וישב׳ כדגשות המין תחת כן
המבלע כמו ינרש וישלח מן הפגרים׳ וכן ישב רוחו׳
או השיב הפגרים להבריח העוף׳׳ ויהי השמש בואה׳
זה לבנו אות כי ויקח לו את כל אלה ביום אחר שהקים
ומחזה הכפולה׳ כי גר יהיה זרעך׳ נקרא בלשון הקד
האיש שיש לו משפחה כשעיף שהוא דבק בשרש על כן
נקרא אזרח כי טעמו כאזרח רענן׳ וטעם גר כמו הג
הגרגיר הנכרת מהסעיף׳׳ ויש אחרי לב וזה הטעם רחוק
בעיניים׳ ואלו היו יודעי טע׳ כל אות ונגרתנו אז יכירו
האותות׳׳ תשבה עד סוף הקץ תהיה׳׳ ואשר יעבדו
שיהיו להם עבדים׳׳ תבא אל אבותיך כבוי על המיתה
כדרך כל הארץ׳ וטע׳ בשלו׳ שתהיה בכבוד׳ לא כמו זר
זרעך׳׳ ודור רביעי׳ רבי המפרשים השתבשו בפירון דור׳׳

והישר בעיני כי פי' דור כמו יושב מדור
באהלי רשע. ומדרך הקץ שידור
האדם בחלדו ויש ארך ויש קצר
דור רביעי. אחר היות זרעו גר והטעם על מצרים. וכן
כתו' כי גר היית בארצו. וכן היה קהת גר ועמרם ומשה
גם אהרן ובניהם שבו אל ארץ כנען. עון האמורי.
מספרם בפסוק גדול עוני. והזכיר האמורי בעבור תקפו
והנה משה הרג המלכים הגדולים. והם מלכי האמורי.
וחמשת מלכי האמורי נתחברו על יהושע. ויש
ראיות אחרות. וכן אמר הנביא אשר כגבה ארזים
גבהו. והמפרש האמורי מגזרת אומר לא אמר כלום.
ויהי השמש באה כי בתחלה עודנה לא באה וכן כתוב ל
לבא. ועלטה הסך. ורעו ביחזקאל. והטעם כי הלילה
מעונן או פירושו אחר בא האור הנראה בעבים. והנה
תנור עשן. בדמות תנור העולה עשן ממנו ובתוכו לפי'
אש. בין הגזרים. הם הבתרים. שיא הברית וכן העגל
אשר כרתו לשנים על כן כתב אחרי זאת. ביום ההוא
כרת יי' את אברם ברית לאמר. מנהר מצרים. היא שי
שיחור. ולא היאור. הקיני והקניזי והקדמוני מבני כנען
ויש להם שני שמות והרפאים זה שכתו' ארץ רפאים תחשב

ואל תתמה בעבור הכנעני והיבוסי אחריו
דעו' כי השבעה גוים כנעניים הם
כלם ועשתי עשר בנים היו לכנען.
ואחר שיזכיר השמות יאמר הכנעני על הנשארים. וכן
בפרשה הזאת הם עשרה בפרט ובמקום אחר בכלל.
וכן יהודה וישראל רבים אעפ שיהודה מישראל הוא.
אולי אבנה מגזרת בן. ועוד יתכן שהבן כדמות בנין
והאב היסוד וכן חסר הא וכן כל חי תאר או פעל עבר.
וישמע אברהם אמר לא כן. מקץ עשר שנים. העתיקו
קדמונינו כי לא ישהא אדם עם אשתו יותר מעשר שני
שנים אם לא תלד. וזה הפסוק כדמות אסמכתא.
ותקל הנה הנעלם בין האות המשרת ואות השרש תחת
הדגש הנתון להתבלע אות הכפל והיא מהבנין כפעל.
וימצאה. מלה זרה כי המשפט כמו וימצאה. וזה כמו
איה וכן אי הבל. וטעם מזה. מקום. כאלו אמר מאי
זה מקום באת. ונפתח ריש בורחת בעבור אות הגרון
שהוא אחריו וכן ידעת איש וכן משפט הלשון אין זר
אתני. הנך לנקבה כי הן מלת ענין כמו עם. ישמעאל
בהעלם אלף להקל על הלשון. פרא אדם חפשי כטעם
מי שלח פרא חפשי. והטעם שלא ימשול בו זר וממשפ
וממשפחתו. ויש אומרים פרא ואדם כמו שום ירח עת
עמד זבולה. ובעבור שהוא פרא ידו בכל. ובעבור שה
שהוא אדם ויד כל בו. והנכון בעיני שיהיה בין כל הא
האדם כפרא שינצח הכל ואחר כן ויד כל בו. וכן מפור'
בספר דניאל כי היא החיה הרביעית. על פני כל אחיו
שהם בני קטורה. וכן כתו' על פני כל אחיו נפל. וכן מ

מדינים ובני קטורה ונקראו ישמעאלים בתורה וגם
ובספר שופטים. אל ראי. על משקל ראה עני. כטעם
אל מראה. הגם הלום כמו עתה.
והנכון שהוא כמו פה. וכן הבא עוד הלום איש.
והטעם הגם פה ראיתי מלאך השם אחר
אשר השם ראה בעניי כי הוא רואי תמיד. ובאר לחי
לשנה האחרת כמו כה לחי. כי בכל שנה היו חוגגים
ישמעאלים אל הבאר הזאת גם היום יקרא באר זמזם
אל שדי. שם התאר. וטעמו תקיף וכן כקול שדי. והיה
שדי בצריך. כי טעמו כטעם ושית על עפר בצר. שדי כמו
ולבי רוי. ורבים פי' מגזרת שודד שהוא מנצח ומתגבר.
וזה טע' להזכיר את השם בפרשה הזאת לירא אברה'
וימול. והנכון כי השם הנכבד והנורא נקרא כנגדו ו ז
וזה השם התאר כנגד המעשה כי העולם עומד על אל'
הב' שיטות והמבין סוד השם יאמין. ושרה. שם התאר
כלל לא כשם. אברהם עם תוספת הריש אביר המון גוי'
ולא בא השם לחסר ממנו אות. כי אם להוסיף. והיה
תמים שלא תשאל למה המילה. וברית השם אשר לו
נתכון עליו. אשר הקדי' וצוה אברה' להמול קדם שתהר
שרה להיות זרעו קדוש. ונמלת המול לכם להמול. והיא
שם הפעל מהפעלי השניי הנראי כמו וימול את בשר
ערלתם ומשקלו להכן. ונמלתם כמו ושמרתם והנכון
שרש וכן ידון רוחי עם נדנה. ימול לכם. מבנין נפעל
וכן המול ימול. וזה טעם לאמר המול ימול יליד ביתך
פעם שנית. וכן הפי' וכן שמוני ימי' ימול לכם כל זכר. כל
מי שהוא לכם מזרעכם גם כן יליד בית ומקנת כסף
ואתה אברהם המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך ה
היום אם הם גדולים. וערל זכר אשר לא ימול פי' ימו'
יפעול. כמו ידיד כדר. והו' מן ונמלתם. וטעמו אם הוא בן
מצוה ולא ימול בשר ערלתו. יש עליו כרת. כי מצות הנער
הקטן על האב ואם לא מלהו ימול עצמו כשיהיה בשם
ברשותו. וכרת בידי שמים. והתועים יחשבו כי אם מת
הנער ולא נמול אין לו חלק. ואין פי' הנפש כרצונו כי נפש
כמו איש וטעמו גוף שיש לו נפש וכן נפש כי תחטא.
ויא' כי כרת המית קודם נ' שנה. ויא' פי' הדבר שיכרת שמו
במות זרעו על כן את הכתו' ערירים כי אין שיש לו בני
כאלו חי ושמו לא נכרת. וגם נתתי כאלו נתתי כמו ה
השדה והנה שניהם לשון עבר תחת עתיד. הלבן מאה
שנה יולד. תמיה בעבור היות זרע הזקן קר על כן לא
יוליד. והתמיה גדול איך תלד אשה שנפסק דרכה. והבן
מהדם יבנה ויכון. וכאשר תסתכל תראה כי דבר שרה
נפלא מדבר אברהם כי הנה מצאנו אבות שכל אחד ה
הוליד כי והוא גדול מתשעי' שנה. וחיי הדורות בימי
אברהם ארוכי' מחיי דור דור. וכאשר נסתלק המלאך
מיד מל בנו וכל ילידי ביתו ומקנת כספו בעצם היום
הזה. ולא אחר לעשות הדבר.

והנה היו שמונה עשר ושלש מאות ילידי ביתו חוץ ממקנת
כספו׳ אחר כן נימול גם ביום בעצמו׳ וישמעאל
בנו וילידי ביתו ומקנת כספו כלם נימולו אתו ברצונם׳
והטעם שלא הכריחם רק הורה כלם לעשות ולמלאות
רצון השם׳ נמולו מבנין נפעל מן נמול וכן ונמלה ספרי׳

פרשת וירא אליו

וירא׳ אמרו כי השם שלשה אנשים׳ הוא אחד והם
שלשה ולא יתפרדו׳ והנה שכחו כי באו שני המלאכים ס
סדומה׳׳ ומפרשים אמרו שהשם נראה אליו במראות
הנבואה׳ ואחר כן נשא עיניו וראה שלשה מלאכים׳ הא
בא לבשר את שרה והשנים הלכו לסדום האחד להשחית
והאחר להציל את לוט ופירוש ויאכלו כי נראה כאוכלים כ
כטעם אשר תאכל האש׳ ופי׳ כי על כן עברתם׳ כדברי
קדמונינו ז״ל הואיל ועברתם כמו כי על כן באו׳׳ כן
תעשה׳ דרך מוסר שפת לחם די׳׳ לושי ועשי עוגות׳ כמו
ותלוש׳׳ כעת חיה׳ כעת הזאת בשנה האחרת ושרה חיה
כמו כה לחי׳׳ והוא אחריו׳ זה המלאך המדבר עם אבר
אברהם היה אחר האהל ואברהם יושב פתח האהל ולא
ראה שרה׳׳ ויש אומרים פתח האהל שלה היה אחרי א
אהל אברהם׳׳ באים בימים׳ הגיעו לימים רבים׳׳ ה
היתה לי עדנה כמו תהיה לי׳׳ ועדנה׳ כמו עדן ועונג ו
וכן ויתעדנו׳ והטעם אחרי שבליתי וזקנתי איך תתחדש
לי עדן ועונג הנוער ועוד כי אדני זקן׳׳ וטעם בקרבה
בנפשה׳׳ והשם גלה סודה למלאך׳׳ ואני זקנתי׳ פירוש
אחרי בלותי והמלאך אמר אותה׳׳ ויש אומרים כמוסף
כמו שלשם׳׳ ומפרשים אחרים אמרו כי אלה שלשה
אנשים נביאי השם׳ ואם טוען יטען והלא אברהם נביא
היה איך בא הנביא אל נביא רק אם היה גדול ממנו ב
בנבואה כמשה ואהרן׳׳ ותשובתם שלא בא לאברהם כי
אם לשרה׳ וכן אמר איה שרה אשתך׳ והשנים הלכו א
אל סדום׳׳ ואל תתמה על מלת ומשחיתים אנחנו את
העיר כי כן כתוב ומשה ואהרן עשו את כל המופתים ה
והשם עשם ושמם אליהם בעבור שנעשו על ידם׳׳ ה
והנה פירוש ויאכלו כמשמעו׳׳ ופי׳ ויאמר אדני אם נ
נא מצאתי חן בעיניך׳ אדני קדש׳ רק הוא כמו רבותי
על כן פתוח הנון׳ ולא נקמץ כמשפטו׳ ובספרים שהן
קמוץ יהי פירושו נביא השם׳׳ וטעם בעיניך׳ שדבר ע
בתחלה עם הגדול שבהם׳ ואחר כן עם כלם׳ ומצאנו
שנקרא הנביא מלאך בחגי׳׳ ויש אומרים כי אברהם ב
בקש רשות מהשכינה׳׳ ויש אומרים כי הוא מוקדם ומ
ומאוחר וכן הוא כבר נשא עיניו ועשה כך וכך ואחר
כך נראה אליו השם ואמר המכסה אני מאברהם גם

זעקת סדום ועמורה׳ ואלו המלאכים הגיעו אל סדום ו
ואברהם עודנו עומד לפני השם׳ ועל כל פנים יי׳ א
אמר׳ עם אברהם ידבר או עם המלאכים שיאמרו לו
רק ויאמר יי׳׳ זעקת סדום עם אברהם ידבר׳׳ ואברהם
נגש ואמר האף תספה׳ ונכנס פסוק ויפנו משם האנשים
להודיע כי בעת שבאו אל סדום אז אמר השם אל אבר
אברהם זעקת סדום׳ וכן אמור לנער ויעבר לפנינו וי
ויעבר ואתה עמוד כיום׳׳ ואין לנו צורך לתקון סופרים׳
והעד שאמר בתחלה אל המקום אשר עמד שם את
פני יי׳׳ והנכון בעיני תמצאנו רמוז בפרשת ואלה ש
שמות׳ ומלת היפלא היעלם׳ וכן עושה פלא׳ ויש אומרים
אינינו דבר פלא בעיני השם לעשות כן׳׳ ואלו היה כן
זה הפירוש לא היה מה דבק עם השם׳ ונברכו מבנין
נפעל׳ והטעם שיהיו מבורכים בסבלו׳ ומלת והתברכו
בו אינה כן רק הם מתברכים בו׳ ופירוש זעקת סדום
שדברו דברים כנגד השם או זעקת החמס והזמות
כי כבדה מאד׳ ולא תכלם הארץ׳׳ ויש אומרים הכ
הכצעקתה הבאה אלי אם כן עשו אעשה בהם כלה׳ ואם
לא ארחם אותם׳ וכן ישרשו ידע אלהים׳ ועל דעתי ש
שהוא פירוש ארדה אם עשו כלם כרעה הזאת׳ ואם ש
לא אדעה׳ כי האלהות שהכל ידע כל חלק על דרך כל
ולא על דרך חלק׳׳ והעד כי זה הפירוש אינו נ
ואם הוא סוד גדול שאמר אברהם האף תספה׳׳ וכפ
הא האלף ואם הוא לתמוה בעבור האלף שהוא מתגבר ב
כמשפטו לשון הקדש להרחיב את שלפניו׳׳ תספה׳ פעל
יוצא׳ וטעמו תכלה׳׳ וכן אספה עלימו רעות׳ ואם הם
שנים בינים׳׳ ולא תשא למקום׳ כטעם תסלח׳ כמו
כנשא עון׳ למקום׳ הוא סדום׳ כי בעמורה גם אברה
להציל את לוט׳׳ חלילה׳ דבר שלא יתכן׳ ויש אומרים
שהמלה כטעם חלול אין בו כלום׳ והיה כצדיק כרשע
כאשר יתחברו שנים כמין היה דרך קצרה
והטעם והיה הצדיק כרשע
והרשע כצדיק וכן כי כמוך כפרעה כמוני
[illegible] ואיך יתכן שלא
יעשה משפט מי שהוא שופט כל
הארץ׳ וטעם כמוך העיר
מיראים את השם
בפרהסיא
וכן שוטטו
בחוצות ירושלם׳׳ ואין מלת הואלתי האלתי׳ רק ר
רציתי וכן הואיל משה׳ וכף מלת אנכי׳ כנוסף או הם
שתי מלות והטעם אחד׳׳ וטעם אנכי עפר ואפר כי ע
עפר הייתי ועפר אשוב והעקר׳ על יסוד הגוף׳
והוא העצם אולי יחסרון חמשה׳
והטעם׳ אולי תחסר עשירית המספר׳׳

כב

וטעם התפחית בחמשה התפחית בעבור חמשה שיהם
שיחסרון את הכל ·· ואחר כן אמר אולי יחסרון הוא
התשיעית והמספר שאמרת אם ימצאון שם לא אשח
השחיתם ·· וטעם לא אעשה בעבור שארבעים לא אע
אעשה השחתה ··ושלא יאריך חסר שני החסרונים את
אחר כן חסר הרביעית גם השלישית גם השני ·· ויש א
אומרים למה לא השחית מעשרה בעבור היות שנים ב
בכל עיר כי חמש ערים היו ··וזה איננו נכון בעבור ש
שאמר בסדום לבדה ·ואעפ שהחכמים ז"ל העתיקו שאין
תפלה בפחות מעשרה בבבורי גם זה הפסוק יחזיק י
ידי אמונתינו ·· ואברהם שב למקומו אל חברון וזאת
המראה היתה במקום שהלך אברהם לשלוח המלאכי
ומשם ישקיף על פני סדום ואעפ שהוא כתוב אחר וישם
וישכם אברהם בבקר וישקף על פני סדום אחרי צאת
השמש היה כי לא נהפכה סדום בלילה כי כן תעיד הכ
הכתו' ופי' בערב ·תמיד בפשט מצרי ·אפים עד שם אפיו
בארץ ·· והם הנכבדים שהם נמאים על הפנים · הנה
נא אדני · רבותי לשון רבים ·· וכאשר תמצא מלת סור יא
ואחריה מה היא כמשמעו ואם אחריה אלף הפתוח
בפתח קטן טעמה שסור ממקומו וילך אל הקורא א
או אל המקום הנקרא כמו סורה אלי ·· ויאמרו לא כי
לא תסבור ·זאת המלה רבו דברים שטעם פוסין וכן
ואין ותפיס הספר ·כבכו והבנין הנקרא נפעל ·· כל
העם מקצה · שלא היו שותפים אל הבית ·ונדעה אותם
כמו שכיבה ·· והפתחה אל הפתח ·· ויו דלת סימן נקבה
ונמצא חסר ··ידעו אים לשון רבים ורבות בפעל שע
שעבר בלא תוספת וו שוה ··האל כמו האלה ·· ויאמר ה
הגאון כי בעבור הפלישתי שלא בא אחר כן והטעם
רחוק ··כי גם שני הלשונות תמצאנה בלשון ארמית ··
בסנורים · מלה רביעית ומחברתה במעשה אלישע וטע
וטעמה מחשך העינים והלב ··עד מי לך פה אם יש ל
לך חתן ובניך או חתנים שהם שבניך · וכל בנותיך
והנה פה טעמה על האומר כי האחד הלך להציל את ל
לוט והנה שניהם דברו אליו ·

ועוד כי המשחיתים אנחנו גם האחד שדבר לוט אחר כן
עמו שאמר לו הגדל חסדך הוא אמר כי לא אוכל לעם
לעשות דבר ··לוקחי בנותיו ·שתי בנות אחרות היו לו מ
מתו בסדום ·והעד הבנותות ·· ויאמר ר' יונה לא יתכן
לאמר ובמו עלה השחר · ושכח ורבו כמו רבו ··ויאיצו כ
כמו ויציקו כמו אצים לאמר · ואתמה מהפרושים שח
שחבר בו אפרים ויאמר כי ויתמהמה מגזרת מה והנכה
שכח כי שני ההין מפיקין רק היא לשון עבר ושרשו
משלש והפא כפול ·· ויחזיקו האנשים ·באר שפחד וא
ואין בו כח לברוח ··ואלת כמו ויואם שם הפעל כמו ל

להוציאם מארץ מצרים · והם סימן המעלים ·והם
המלאכים ואת שם פעלים ·· אל תבט אחריך ·ואתה וכ
וכן לא תאכל ממנו ··אל נא אדני ·· חול · ונקמץ מעבור
שהוא סוף פסוק · ויאמר ר' שמואל הספרדי הנגיד ז"ל כ
כי אל נא מגזרת הואל ·· ועל דעתי שהוא כמו לא כי
כאשר אמרו לו הסרה האלה ·הטיב לא כן רשתי ואמר
ליחיד והם עבדך שחשב בעיניו שהוא הגדול · גם יש
במלאכים שרים ··ותיו מות תבלע בתיו ומתי ·כי התיו
והיר סימן היחיד בפעלים והיה כן בעבור התחברות
שני תוין וכן אותו תשחית וכרית ·מצער קטנה ·מגזרת
צעיר · והוא תאר השם ובא בלא סימן הנקבה כמו ש
שגל ··מאת יי צבאות · והטעם מאתו ·וכן תמצא בבני יש
ישראל בפסוק אחד חמש פעמים ·· ונצמח האדמה ·
נשרפו האילנות ··מאחריו מאחרי לוט ·· כביב כטעם
מסבה · כי נשרפו עצמיה בגפרית · והיה עם מלח
כי כן כתוב גפרית ומלח ·· כמהפכת סדום ועמורה גם
זה הפסוק יורה שנמלטה צוער גם כן אמר המלאך ·
מלת קיטור כעשן ·ונבנה קטורתי · הכבשן · מקום אש
דולקת תמיד ·· אשר ישב בהן ·באחת מהן וכן ויקבר
בערי גלעד · בן אחרונות ·באם ישרפו אותו ואתהן ··
ותאמר הבכירה יתכן שהיתה לו אשה אחרת ומתה כמ
בתולה · והבכורות חשבו כי אם גפרית היה בכל הארץ
כמבול המים · בשכבה שם הפעל ואם הוא בחרק ··
וכן בסברי לבם ·· מואב כמו מאב וטעם עד היום שלא
התערב עמם גוי זר או זה הדבר ידוע עד היום ·· אל
שרה אשתו על · וכן אל הנער הזה התפללתי · ובא
המלאך בחלום אל אבימלך מעבור כבוד אברהם .ופת
לקיחה וכן עם פרעה רק על פרעה הביא נגעים ועל ב
ביתו ונגעי אבימלך וביתו לא היו כן כי צדיק הוא מפ
מפרעה וטעם הגוי גם צדיק בעד כפשו וביתו וממלכתו
וכן כתו ··ואל תשמע אל דברי החולם החלום המוליך
מלה במלה שפי הגוי אים ··ובאלת לעם כברי אחריך יה
מעט ··לבנגע ולנגעת ·כמו לנגוע ולנגע ·וכלם הם שמו
הפעל ·· מה עשית לנו בפתח קטן תחת מה כטעם אות
הגרון הבא אחריו וכן המשפט ·· בת אבי ·יא כמו אלהי י
אבי אבר וחכם בעיני שרחה לאביו בדברי לבר הטע
ונפשו אבכי עמו בכור אביא חברי ·התעו אותי אלהים
לשון קדש והטעם שהוא כנסע ממקום למקום ולא ידע אנא ילך
וכן תעה בשדה ··זה התעיי בלב גם כתוב לא תתעבו
ה ··אמרי לי ·בשבילי ·וכן ואת פרעה לבני ישר ·· הנה אנ
לך כסות ·יא שרוה על כהוות עיני כל וזה דר דרש ·הם
בעני שיהי כסות מוסף עביון ואחר עמו · והנה הוא לך
כמו מכסה עיני בעבו אברהם שהוא בעלך ·והטעם שלא ישא
אים עיניו אליך ·גם הוא כסו עינים לכל אשר אתך ומ
מסמחו שהן כמו עבריו ·ויהי הוו כמ רם בערבי ונכח

אלפים כמוהו כמו ביום השלישי וישא אברהם את עי
עיניו׳ וטעם ונוכחת דברי משה שלא אמר עוד סר על
אברהם אחי והנה פי׳ ואת כל ועם כל זה נתוכח שרה
ויש אומ׳ כי הנה הוא לך על הכסף לקנות מלבוש ואל
ואלת כתתי׳ ומוסכת עבותה ואחרית שיוה וכן הוא הנה כ
נתתי אלף כסף לאחיך לקנות לך בו מכסה כמו כסות
שיהיה תמיד לעיניך ונתתי לכל אשר אתך ואת כל אשר
נתתי לאברהם צאן ובקר ועבדי׳ ושפחות׳ ויותר נכון לא
להיו פי׳ כאשר אמרתי כי אברהם הוא כמו עינים לך ו
ולעבדיך ולשפחות אשר אתך שהיו לך׳ ואשר נתתי גם א
אני ואת כל׳ ועם כל בני אדם הוא לך כסות עינים ׳ונ
ונוכחת׳ דברי משה׳ ויעתר׳ טעם הוו במקומו׳ והגאון א
אמר שהוא מן כותח ואי׳ דברין כעתים ״ וילדו׳ שב אל
אשת אבימ׳ ואמהותיו לא אל אבימלך וכן ויפש דמי
מלחמה ׳בעמוד ענן ידבר אליהם ׳אלה בני עדה׳ אשר
עבדיתי אתך׳ אבי אברהם ואבי נחור ויעברו״ הלא
תראה שהוא מפי כפסו הב כי עצר עצר יי׳ בעד כל רח
רחם לבית אבימ׳ ולא הזכיר אבימ׳ ׳והאחרכתי כל כך
בעבור מפרשי שהין אות שהיה עצור לצאת חוץ ׳ואלת
כל רחם שעבה עליהם׳ ואלת וילדו לבשי כמו וייחמו ה
הצאן ׳למועד אשר דבר אתו׳ האלקך שאל איה שרה
אשתך גם שב אליו כי כן את לו״ ולא הוסיף השם על
שם יצחק ולא החליפו כי כן צוה לקראו כן ׳מצחק כי
כן מנהג כל נער ותקנא בו בעבור היותו גדול מבנה״
אודות׳ כמו דבר׳ ׳וחמת מים ׳כמו כלי ״ ויתכן להיותו
מעור או מעץ וכמהו מספח חמתך ״ ודבי מתמה
מאברהם איך גרש בנו ושלח בן עם אמו ריקם ואיה
נדבת לבו׳ והתמה מאלה אשר יתמהו כי אברהם עשה
בכל אשר צוהו השם ואלו היה נותן ממון להגר שלא
ברצון שרה לא שמר מצות השם והנה אחרי מות שרה
נתן מתנות לבנו ישמעאל׳ לחם וחמת מים נתן אל ה
הגר ושם על שכמה ואת לה קחי אתך וישלחה ויתכן
שנתן לה כסף וזהב ולא פי׳ הכתוב ונתן לה לחם ומים
מה שיספיק לה עד באר שבע כי במדבר היה אורח והנה
היא הלכה ולא ידעה הדרך ותתע׳ והנה בנה חלה מח
מחסרון המים ואחר שלקחתו בחיקה וראתה שכפסו יצ
יצאה בנפש השליכתו תחת אחד השיחי האילנים ׳ימט
כמטחוי קשת׳ כדד ישב׳ וטעמו ידוע כהשלכת החץ ׳ר׳
רבה קשת׳ כמו השמיע על בבל רבים ואם הם ב׳ שרשי׳
כמו שרר ושרה רבה ורבב׳ ׳קשת׳ תאר השם כמו גנב
אם תשקר לי׳ והבכין הקל ואין לו אח׳ כבדי׳ בן בני
מה הנה׳ ׳לשון נקבה׳ לבדנה׳ עם שהוא היא לבדיה׳ לעדה
כמו לעדו׳ ׳ידע כי אלת שבועה עקרה שבעה ׳ובפסו
או השבע שבועה אפרשנה׳ אשל׳ אילן׳ גם ויטע לאות׳
והאל להי׳ נסה את אברהם ׳יא׳ כי הם תחת ט׳ והם תחת

הא׳ וטעם כל הפרש יבחוש רק נסה כמשמעו״ ואנשי
שקול הדעת אמ׳ כי הדעת כ׳ הא׳ דעת העתיד בטרם א
היותו והב׳ דעת היש הנמצא וזה פי׳ נסה גם עתה ידע
ידעתי״ והגאון אמ׳ שאלת נסה להראות את צדקתו
לבני אדם גם אלת ידעתי כטעם הודעתי״ והלא ידע
זה הגאון כי בשעה שעקד בנו לא היו שם אשי נעריו ׳
ואחרים אמ׳ כי פי׳ והעלהו שם לעולה שיעלה אל ההר
וזאת תחשב לו לעולה ואברהם לא ידע סוד הנבואה יי
וימהר לשחוט והשם אמ׳ לו לא בקשתי זאת׳ ואחרי אמ׳
הראה שיעלהו לעולה כמו והשקית אותם יין״ והנכרש
אלה הגאונים לפי האלו כי יאמרו לא יתכן אחר שיצוה ה
השם מצוה שיאמר אחר לא תעשה והנה לא שמו על ל
לב הכתוב שאחליפם בגוים אחר שנה׳ ואחרים כתב
בתחל׳ נסה את אברה׳ סרו כל הטענות ׳והשם כמו כרי
שיקבל שכר״ וטעם עתה ידעתי׳ כמו ואם לא אדעה״
ועוד אפר שיש בפסוק ידעתיך בשם אם יעזרני השם
יודע הנסתרו׳ אחד ההרי׳ ׳שם נבנה הבית וכן מפור׳
ויבן שלמה את הבית בהר המוריה ואיננו הר גבוה וכן
היה גן ארוכה״ ויבקע עצי עולה׳ ושם על החמור
בין השלישי׳ שיב מבאר שבע׳ ״אי׳ איך את אברה׳ ונשוב
ואחרים ענו כי היה בדעתו להביא עצמותיו ואברהם
דחס שלא יסירו עד שובו ושלא ירגיש יצחק ויברח ״ורז
וקדמונינו ז״ל אמרו שהיה יצחק כאשר נעקד בן של
שלשים ושבע שנים אם דברי קבלה נקבל״ ומדרך
סברה אין זה נכון שהיה ראוי שתהיה צדקת יצחק גל
גלויה ויהיה שכרו כפול משכר אביו שמסר עצמו ברצ
ברצונו לשחיטה ואין בכתוב מלויה על יצחק׳ ואחרי
אמרו שהיה בן חמש שנים גם זה לא יתכן בעבור שנ
שנשא עצי העולה״ והקרוב אל הדעת שהיה קרוב
לשלש עשרה שנה והכריחו אביו ועקדו שלא כרצונו וה
והעד שאביו הסתיר הסוד ממנו ואמר אלהים יר
יראה לו השה כי אלו אמר לו העולה אתה יתכן שיברח
ואברהם אברהם כמו במפזון ״ אחר נאחז אחר שנא
שנאחז בסבך קרניו ואם הוא נאחז קודם או תחסר
מלת היה וכן טעמו אחר היותו נאחז ורבים כמוהו״ ו
ויש מפרשים אחר דבק עם וישא אברהם את עיניו וא
ואלו היה כן היה אחרי כן או זאת כמשפט הלשון בכל
מקראי׳] וטעם בהר יי׳ יראה באלה הדברים בפסוק
שלישי ויהי בארבעים וגו׳ כי נשבעתי זאת [השבועה
הגדולה העומדת לעד ״יען ׳ מטעם ענה׳ והאמעם
ענה ויעידי״ שער אויביו מדינות בעלות שערים׳ עקב
שכר באחרית ״ וישב אברהם ולא הזכיר יצחק כי הוא
ברשותו׳ והאומרים ששחטו ועזבו ואחר כן חי׳ אמרו
הפך הכתוב

פרשת חיי שרה

חיים לשון רבים לא יתפרדו׳׳ ומנהג הלשון להקדים
המספר הרב על המועט והפך הדבר כמו שני יעקב׳׳
הרבע שם אדם גדול בענקים ׳ ולהיותו אברהם הוא
דרך דרש ׳ כי לא היה מהענקים׳׳ וכאשר מתה שרה
היה אברהם במקום אחר על כן אמר ויבא אברהם׳׳
ולבכותה ׳ לבכות עליה׳׳ . וכן ובכתה את אביה ואת את
אמה׳׳ פני מתו רמז לגוף ועוד תרגמא פי׳ לאמר׳׳ גר ל
לבדו הוא הלך׳׳ ותושב הוא היושב בארץ׳׳ ואמר הנה
אני תושב עמכם והמות במורא עלינו ואין לי מקום ש
שיהיה לי אחוזה שמו נחלה או מקום שאוחז אותו בכם
בכסף להיות קבר למתי׳׳ אדני ולא אדנינו לשון היחיד
המדבר כי אין מדרך המוסר לשום אחרים שותפים ע
עמו׳׳ נשיא אלהים דרך גדולה בעבור כי אתה נביא׳׳
יכלה ימנע ׳כי ימצא באלף גם בהא באחרונ׳׳ ויקד׳
וישתחו בספר היסוד׳׳ והאומרים כי השתחויתו היתה
לשם לא אמרו כלום כי הכתוב אמר שהשתחוה לבני חת
והשתחויה פישוט ראשו וזה משפט הנותן שבח לאחר
וגם משה השתחוה לחותנו׳׳ מערת המכפלה ׳ מערה
בתוך מערה׳׳ בכסף מלא והפך חסר׳׳ לא כן אדני
לך שמעני ואת ההשתחויה היתה לפני עם הארץ ׳ ל
לעפרון לתת שבח לו׳ אך אם אתה תעשה כן שמעני׳
לו טעמו אם אתה תעשה כן לו נתתי כסף השדה ׳עוב
עובר לסוחר שלא לקח כי אם כסף נבחר׳׳ ויקם כתקן
כתקיים ועמד השדה למקנה ׳ וזה הפסוק דבק עם ה
הפסוק שהוא למעלה וכן גר ותושב ׳ והעשרה ש
שהזכיר נאמן איכם דבקים ׳טעם לעיני בני חת אנשי
המקום׳׳ וטעם לכל באי שער עירו כל העובר ושב׳׳
ואחרי כן קבר אברהם את שרה ומאז נתקיים השדה
לאחוזת קבר לו ולזרעו׳׳ ונזכרה זאת הפרשה להודיע
מעלת ארץ ישראל על כל הארצות אל החיים והמתים
ועוד לקיים דבר השם לאברהם להיות לו נחלה׳׳ ברך
אברהם בכל׳ באורך ימים וכבוד ועושר ובנים׳ ואחת
האחרית כל האחר׳ ודרש שבתו היתה שמה בכל צריך להו
להוסיף בית משרת׳׳ שים נא ידך תחת ירכי יש אומרי
רמז למילה ואלו היה כן נשבע בברית המילה ולא בשם
והקרוב אלי שהיה משפט בימים ההם לשום אדם ידו
תחת ירך מי שהוא ברשותו׳׳ והטעם אם אתה ברשותי
שים נא ידך תחת ירכי והאדון יושב עליהן על היד כט
כטעם הנה ידי תחת רשותך לעשות רצונך׳׳ וזה הוא
המשפט עדנו היום בארץ הודו׳׳ וטעם אלהי השמים
ואלהי הארץ במקום הזה׳ כי בת פלוני לפלוני בארץ
מן השמים והוא סוד הכנעני כלל לעשתי עשר גוים׳׳

כי אל ארצי׳ ואת ארץ מולדתי׳ אור כשדי׳
אולי׳ ימצא על טעמים רבים׳ וכן אולי יעשה זרים׳ ומ
ונפתח הא ההשב׳ בפתח קטן׳ בעבור שיש הא הבנין ק
קמוץ׳ ואלו היה בפתח גדול׳ יכבד על הלשון׳׳ כל השמר
מלעיל לשון שמירה׳ ואשר מלרע׳ לשון שמרים׳ כמו הם
השמר והשקט׳ כטעם שקט הוא על שמריו׳׳ הוא ישלח
מלאכו תפלה׳ ואלו היתה נבואה לומר אמר ואם לא ת
תאבה האשה׳׳ לא תשב שמה שיעמדו בארץ ישראל׳׳
וטעם לא תשב בעבור אברהם שהוא העיקר׳ ויברך
הבריכם על ברכיהם׳׳ הקרה נא לפני כטעם הכן מ
חפצי לפני וכן כי הקרה יי אלהיך׳׳ אותה הוכחת׳ כמ
כמנהג העבד על תפלת הנביא שהשם ענהו והוכיח ב
בחלום על יד המלאך שהוא שלח השם עמו לעזרו׳ וה
והעבד חשב בלבו כי אין עם נדיב כמו משפחת אדני׳
ורבים יתמהו ואמרו שלא עשה כהוגן׳ ולא ידעתי לא
למה כי אלו היתה נערה אחרת שמשקהו ומשקה גמליו
ונגלה שהיא ממשפחה אחרת היה עוזב אותה ולא ה
הפסיד כלום כי פירש ויאמר בת מי את והגבר אמר לה
קודם שיתן לה כלום וכן אמר ואשאל אותה ואחר כך
ואשים הנזם׳׳ וכלל הדבר שהתפלל לשם שיוכיח אחת
ממשפחת אדני׳ והוכחתה שתעשה דרך מוסר כמו ב
בת נדיב והשם שמע תפלתו׳ ודרך יהוכחן אחרת׳׳ ואי
ואיש לא ידעה׳׳ רחוק שידבר הכתוב על אורח הדרך ר
רק פירושו שיתכן שיהיה הנערה בתולה שישכב איש ע
עמה גם תהר׳ ואין ראוי לגלות דבר ערוה׳׳ והאיש מ
משתאה משתומם מגזרת שאו ערים תשאה שממה׳׳
וטעם לה׳ כמו בשבילה משתאה כמו אשתומם
כטעם אדם ההוא מבנין התפעל׳׳ כמו נתראה פנים׳
ולא יכון היותו מן שתה׳ כי אם כן היה באלף וגם באחן י
ונח האלף ירד מעל פתיל קשור במצחו׳׳ בקע חצי מ
משקל מגזרת בקע׳ וצמידים מגזרת צמיד פתיל׳׳ כי
על היד האחת הצמיד האחד היא שנים וצורתו ידועה
ללין להבין הככר והכסף כי ללון מן הקל׳׳ מספוא מ
מאכל בהמות והוא שם כלל ומאותיו שעורה׳׳ ויושם מ
מבנין שלא נקרא שם פועלו כמו ויושב את משה׳׳

ויש אומרים כי טעם עבד אברהם אנכי
דבק עם דבר המאכל והטעם כי יש
מאכלים אסורים לנו׳ והנכון שדבריו
כמשמעם׳ לא תבקש מאכלי ולא אמר משבועתי׳׳ וה
והטעם כי אפחד מאכל מאדני ומאכלתו חסד׳׳ דבר׳
שאיננו חיוב׳׳ ואמת לקיים דבר החסד׳ והמלה מגז׳
אמונה ואתיו לשון נקבה׳׳ כאשר דבר יי׳ גזר׳׳ וכן בד
בדבר יי׳ שמים נעשו׳׳ או הוכיח בחלום׳׳ ומגדנות
מגזרת מגדים או פירושו מלבושים נכבדים׳ ויהיה ה
הנון שורש כמו משפחות׳׳ ויאמר אחיה ואמה הם ש

שקבלו המתנות והאב מקדים ויתכן שלבן היה גדול ב
בחכמה מאביו כי כן כתוב ויען לבן ובתואל ומיניקתה
בימים קדמונים ותרכבנה על הגמלים שהביא העבד
וילך שפתח ואם הוא סוף פסוק ולא כקמץ כי בתחלה
היה בפתח קטן ולא יוכל לעלות שתי מדרגות וכן כל וי
ויאמר ׃ וטעם ויקח העבד את רבקה וילך הוא היה
הולך עם רבקה ולא הרגיש עד בא יצחק בא מבוא ש
שם מקום יקרא בשני שמות ׃ ויש אומרים מבפנים
וכן יפרשו סגר כל בית מבוא ׃ והישר בעיני שהוא ש
שם המעין וכן טעמו בא מבוא באר לחי ׃ והוא יושב
כי בימים ההם שם היה דר והוא בפאת נגב מארץ יש
ישראל לשוח ללכת בין השיחים לפנות ערב קרוב
מביאת השמש והפך לפנות בקר ׃ ונפרשת כי תבא
מחנה אבארכנו באר היטב וטעם ותפול מעל הגמל כב
ברכונה כמו ויפול על פניו והפסוק הבא אחריו מאוחר
הוא מוקדם כי ותאמר אל העבד וכבר אמרה אל העבד
העבד ׃ ותתכס מבנין התפעל ׃ האהלה שרה אמו ד
דרך קצרה ׃ האהלה אהל שרה אמו וכן הנבואה ע
עודד הנביא כסאך אלהים ׃ קטורה איננה הגר כי
כתוב ולבני הפילגשים ופי׳ פילגש שפחה ׃ וזה השם א
איננו נופל על זכר ונוכל לפרש על פילגשיהם נשים ׃
אשורים יש אומרים שהיו יודעים הדרכים ׃ ולטושים
צופים מרחוק ׃ והנכון בעיני כי הם שמות ואין בשם
תואר השם ומתנות ממון נתן להם ׃ קדמה פירושו א
אל ארץ קדם וכן אשר לא יעבדו אותו את נבוכדנצר
וקדם מזרח ארץ ישראל ויש אומרים אל מקום בני יש
ישמעאל והראשון נכון ׃ ואלה ויגוע צאת הרוח מהגוף
רגע אחד בלא עני ועכוב ׃ הלא תראה ויאסף רגליו
אל המטה ׃ וימת ויגוע ׃ והנה כל גויעה מיתה ׃ ואין כל
מיתה גויעה על כן כתוב במבול ויגוע ופי׳ וימת אברהם
שמת בשיבה טובה ׃ ויאסף יש אומרים כי על כבוד ה
הנפש הוא או כי בהיותו מתעסק עם הגוף הוא כחלק
נפרד ובהפרד מן הגוף יאסף הכבוד אל עיקרו ׃ ויש או
אומרים כי זה משפט הלשון והטעם על לכתו בדרך א
אבותיו כאלו יתחבר אליהם וכן ואתה תבא אל אבותיך
בשלום ׃ ובטירותם ארמונים כמו טירת כסף ׃ לאמותם
מבואכנו אמות ואחים ׃ לאמד לאמותם נוסף ׃ כלמד לב
לגוייהם ואיננו כלמד בלאמים כי הוא שרש כמו ולאם
מלאם יאמץ והטעם שהוא בלמד ובחסרונו שוה והם
שני שרשים ׃ על פני כל אחיו ׃ הם זמרן ויקשן ׃ נפל
כפל חלקו או גורלו ׃ או שרוב בני ישמעאל נוסעים מ
ממקום למקום כטעם אל הכשדים אתה נופל ׃
וזה מעט רחוק בעבור שאחיו במזרח ומצרים ׃ ואשור
מערב לארץ ישראל ׃ ויתכן שהכתוב דבר על ישמעאל
שמת בחיי אחיו אחר שנפל כי לא ידענו שנת מותו

אלה תולדות יצחק

אחר שהזכיר תולדות ישמעאל שב להזכיר
תולדות יצחק שהם עשו ויעקב ׃ ויש
אומרים כי טעם הוליד את יצחק
שהיה דומה לאביו וכל רואיו יעידו כי אברהם הולידו ׃
ויש או׳ טעם הוליד גדל ורבה כמו יולדו על ברכי יוסף
והעד שאמר וישלחם מעל יצחק בנו ׃ מפדן שדה וכן
בלשון ישמעאל ׃ אחות לבן הוא ידוע וכבר הזכירה נ
וכן אחות נחשון ׃ ויעתר מבנין הקל ׃ כי העתירו אל
י״י מהכבד וטעמו שרבה השם דברי ויעתר לו ויתרבה
מבנין נפעל ׃ ויתרצצו מלשון מרוצה והדגש כפולי נכ
ונקראו בנים על שם סופם ׃ וכן ונבזי ערומים תפש
תפשיט והיא שאלה לנשים שילדו אם אירע להן ככה
ותאמרנה לא ותאמר אם כן הדבר והמכאב למה זה
אנכי בהריון מסוכנת ׃ ויאמר י״י לה על ידי נביא או
אברהם בעצמו כי לא מת עד שהיו בניה בן חמש עש
עשרה שנה ׃ ורב הוא הפועל ׃ וכן כן יכבד אב ׃ ועוד
אפרש זה הפסוק ׃ תומים בחסרון אלף השורש כמו א
אם לא שריתיך לטוב שפירושו אם לא כתבתי שאריתך ׃
יוד אדמוני נוסף כיוד אכזרי ואין מלת כאדרת סמוכ
רק טעמו כלו שער כאדרת ׃ ועל דעת אחרים היא ס
סמוכה ׃ ויקראו שמו רואיו עשו ויתכן שפירושו מעשה
בתבי עשיו ׃ ופליאה גדולה היתה זאת הלידה בעבור
שכל בן אדם בשליה שהיא מכסה עליו ׃ והנה שתי ה
השליות נפתחו רגע אחד ׃ ויקרא שמו הקורא או יצח
יצחק אביו ׃ יודע ציד לעולם מלא מרמות כי רוב הח
החיות דרך מרמה יתפשו ׃ ויעקב הפך עשו ׃ הוא תם
גם עשו איש שדה ויעקב יושב אהלים ׃ ויתכן להיות
פירושו כמו יושב אהל ומקנה ׃ כי ציד בפיו היה מביא
ציד לפיו ׃ והוא עיף כטעם עיפה ׃ רעב וצמא ׃ הלעי
הלעיטני אין לו חבר ׃ והטעם האכילני ׃ טעם כזיד
תבשיל ׃ רק ויזד מהשנים הבראים והם שנים שרשים
והפי׳ אחד כמו לא ידון רוחי עם כדנה ׃ מכרה כאחרק
כמו שלחה הנער ׃ שכבה עמי ׃ הבכורה ׃ שיקח פי ש
שנים בממון אביו ׃ ויש אומרים שיש לבכור מעלה על
הצעיר לקום מפניו ולשרתו כבן לאב ׃ וטעם הנה אנ
אנכי הולך למות שבכל יום הוא מסתכן בעצמו כאשר
יצא לצוד שמא יהרגוהו החיות ויתכן שמיתת קודם אב
ויבז גם זאת הבכורה בעבור שראה שאין לאביו עושר

ורבים ימתהו כי עזב לו אברהם
ממון רב וכאלו לא ראו
מימיהם עשיר גדול בבע
בנעוריו יבא לידי עני בזקוניו ׃ והעד שהיה יצחק א

אוהב את עשו בעבור צידו ואלו היה הלחם רב בבית א
אביו והוא נכבד בעיניו לא ימכר בכורתו בעבור בזיון ״
ואם היה אביו אוכל בכל יום מטעמים מה טעם הבי׳
הביאה לי ציד ״ ולמה לא היו ליעקב בגדים חמודות ו
ולא נתנה לו אמו כסף וזהב לדרך שהוא אומר׳ ונתן לי
לחם לאכול ובגד ללבוש ״ולמה לא שלחה אליו הנה והיא
אוהבת אותו כי הוצרך לשמור הצאן ״ והפסוק שאמר
ויגדל האיש׳ קודם זקנותו׳ ועוד לא יחשבו כי העושר
מעלה גדולה לצדיקים ואליהו יוכיח ״ועוד ישאלו למה
חסר השם ממון ליצחק ״ אולי יודיעונו למה חסר מאו
מאור עיניו ״ ואל ידחונו בקנה של דרש כי יש לו סוד ״
ואין לחפש כי עמוקו מחשבות השם ואין כח בדעת אד
אדם להבינם וכן יאמרו אחרים הנה צאן יש לו כי ר
רבקה אומרת לך נא אל הצאן ויתכן שנשאר לו מקנה
מעט״ גם כשאין הוא להיות פי׳ אל הצאן אל מקום שהם
נמכרות ״ וישמור משמרתי׳ שם כלל כל מה שהוא ח
חייב לשמור מצות וחוקות ותורות ״ ויתכן שהמצות׳
לך לך׳ גם קח נא בנך ״ והחוקות הם חקי השם שילך
אדם אחרי מעשיו כאשר אפרש בפירוש שעשה׳ ואלה
החוקות נטועות בלב ״והתורות שמל את עבדו ובניו ו
ועבדיו ובפסוק התורה והמצוה אפרש היטב ״ וישב י
יצחק בגרר׳ עשה כאשר צוהו השם ״ לאשתו בעבור
אשתו׳ כמו פן יאמרו לי ״כי ירא פועל עבר׳ וכן כי ז
זקן יצחק׳ ומחסר מלת כי אמר פן יהרגוני וכן כי הפ
הפרני אלהים ״מאה שערים׳ כדברי קדמונינו שעור
כי מצא מאה משעור הזרע והוא מגזרת שער בנפשו׳
ויגדל פעל עבר ״ועבדה עבדים ושפחות שיעבדוהו והוא
שם התאר או שם כמו סגלה ״ וכלה סתימות באורות
על שני דרכים ״אנשים שהם נכנעים תמיד ״עשק
ידוע בדברי קדמונינו רק במקרא אין רע לו ״ ויכרו
חפרו וכן אשר כריתי לי כי יכרה איש בור כרה שחתי
בינותינו׳ רבוי על רבוי ״ באר שבע נקרא כן על שני
דברים או היא עיר אחרת ״ יהודית שם ולא הוליד מת
ממנה ״ ובשמת היא עדה ויהיו לה שני שמות ׳ובמקר
לאחות בנבאות כן ״מורת רוח״ כל אחת מהן ״ויש א
אומרים מלשון סורר ומורה ׳ועל דעתי שהוא מגזרת
מרה כלענה כטעם מרירות נפש וכן כתוב כי רעות ב
בנות כנען ״ ונכתבה זאת הפרשה שישמרו בני ישראל
מבנות כנען ״הנה נא כמו עתה ״ כליך יתכן היותו ש
שם כלל והפרט תליך וקשתך ׳תליך האשפה התלויה
ששם החצים ׳ או כליך כמו חרב ויחסרו וי״ו תליך כ
כאדם שת אבנים׳ ורבקה שומעת ׳היתה שומעת׳ לפני
מותי כמו בטרם אמות״ שעיר בעל שער והפך חלק׳
ויתכן שנקרא כן בעבור היות החלק חלקין שיש ימש
ימשני כמו ישבני מפעלי הכפל כמתעתע כפול מגז

מגזרת תועה כאיש שמתעה אחר ׳עלי קללתך ׳ אל ית
אל תפחד שיקלל ואם יקלל תהי קללתו עלי ולא עליך
וזה משפט הנשים ויש אומרים עלי להסיר קללתך

ויש אומרים חלילה לכזב הנביא
רק הוא כן
אנכי זה שאנכי וע
ועשו בכורך ׳ ואחרים או׳ כי בבחת אמר אנכי וכשאו ק
קול בשלת עשו ואלה דברי רוח ׳כי הנביאים יתחלקו ל
לשני חלקים האחד שליח בנבואת ׳ והחלק השני נביאי
עתיד ואם יצטרכו לאמר דבר שאיננו כהוגן לא יזיק ר
רק השליח לא יתכן שיכזב כלל גם הנה דוד וכתוב עליו
איש האלהים גם הוא או רוח יי דבר בי ׳בלבל דבריו ע
עם אחימלך ואמר ויהיו כלי הנערים קדש לפי שעה ״
גם אלישע שאמר לחזאל לך אמור לו חיה תחיה ואע׳
שפירושו חיה יחיה מחלי זה והראני השם כי יהרג ״ וכ
וכן מיכיהו אמר תפלת עלה עלה והצלח דרך מוסר וכן
דניאל מרי חלמא לשנאך ׳ ולהיות כנגד השם הוא ד
דרך דרש ׳וכן אברהם נגס אותם ׳ ונשתחוה ונשובה׳
ואכלה מצידי כמו זכרה לי אלהי והאלף שורש ״ ואמר
ואמושך קל השין להקל על הלשון ואוכלה מציד בני ה
האלף סימן המדבר והנה הנעלם שהוא אחריו תחת
אלף השורש וכן אומרה לאל סלעי ״ רגשות כמו תברכ
תברכני לחסרון נון הנוסף כמו יסבבנהו וכן ישרתונ
ישרתונני נשיקה עם למד ביד או בכתף או בצואר ׳ב
ובלי למד בפה ״וירח כפתח הריש בעבור אות הגרון וכ
וכן וינח בכל גבול מצרים ׳וינח לבנו ובלם מהשנים
הגרונים ״ראה דבור עם הלב והיה ריח טוב בבגדים
כאשר חשב בלבו שהוא עשו והוא בא מן השדה הריחו
מריח ציצי האילנים כי יתכן שזה המעשה היה בחדש
הראשון״ מטל מוסף עלמו ואחר עיננו וכן האתן
בכורי פשעי ׳ לאחיך בני הפילגשים בני אמך עשו ובניו
אורריך כל אחד מאורריך וכן צדיקים ככפיר יבטח
ורבים כבה וכן מברכיך ׳מי איפה מי זה ואיה הוא ש
שתי מלות ׳ וו ואברכהו קיומו בעבור היותו פועל עבר ׳
ואלו היה בפתח גדול היה לעתיד ״ במרמה שלא דבר
אמת הכי כמו אמת וכן הכי אחי קרא הקור שמו יעקב
ויעקבני כמו מרמה וכן בעקבה ׳ ויתכן היותו מן עקב
עקוב הלב ׳העקוב המסך המישור ״ אצלת עזבת לי א
אצלך והוא מגזרת ואצלתי מן הרוח ״הן גביר שמתיו
לך בברכתי גם כן נתתי לו בדבור ״יש אומרים כי או
איפה עם האלף בסו מלה אחת כמו עתה ״ והיה כאשר
תריד כמו תרדה ׳והם שני שרשים ׳ ויש אומרים שהוא
מגזרת אריד בשיחי ׳והטעם כאשר תריד לשם ירחמך
וישט ופרקת מגזרת מפרק הרים והם מפרקתו
בברכות שלשות קשות ׳ אם הברכה היתה

היתה בגבולה׳ ואיך לא ידע את מי יברך״ והשיבו
נבוני הדור כי השם אנה לו כאשר בא יעקב ברך את
זה׳ ואלו היה כן היה יצחק אומר לעשו השם אנני״ ועוד
למה בכה עשו בעבור שבכה״ ואחרים אמרו כי לא היה
נביא יצחק וברכתו לא נתקיימה גם אלה טעו כי הנה
את הכתוב ויאמר אליו ה׳״ גם את דוד ולנביאי אלתרעו
ואחרי אתה מה תועלת יש בדבריו אחר היות מחשבתו
על עשו והנה הדבר בספק היה אצלו כי כן אמר הקול
קול יעקב ומדך מי שהיה ומה כי ב׳ ין שניהם ציד אח
איך אמר השם ורב יעבוד צעיר גם אמר יצחק ואת א
אחיך תעבוד״ **והגאון** דוחה זאת
השאלה בקנה רצון בנו
בנבו׳ שיצא וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו״ והנה
שבח ויסתתו לרנה שמע פעמים והנכו בעיני שברכת
הנביא כנו תפלה והם שוע תפלתו כי עקר זאת הברכ
על זרעם״ ושניהם שלא הקיצו מחשבת האולת יחשבו
כי אנחנו בגלות אדום ולא כן הדבר
רק אדום היה תחת יד יהודה׳ וכן הכתוב אומר ויפשעו
אדום״ גם יואב הכרית כל זכר מאדום׳ ובעבור שהיו
תחת יד יהודה׳ פתח בין אדוני״ והיו אומרי לבבליי
ערו ערו עד היסוד בה״ ויותר קשה היה על ישראל הא
החרפה שהיה אדום מחרף אותם׳ מרעת״ וכן טעם
שישי ושמחי בת אדום׳ גם כן אל תשמח לבני יהודה״
גם בימי הורקנוס שהם שומרי ירושלם והטבים בברי
מילה״ גם בימי אגריפס כאשר נלכדה ירושלם באו ג
גדודי אדום לעזור את יהודה״ ורומי שתגלכו הם מז
מזרע כתים׳ וכן אמר המתרגם וצים מיד כתים והיא
מלכות יון בעבורה כאשר פירשתי בספר דניאל״ והיו
חכמים מתי יתספר שהאמינו באיש שאמרו אלוה וכא
וכאשר האמינה רומי בימי קוסטנטין שחדש כל הדת
ושם על דגלו צורת תלוי על ידי כומר אדומי ולא היו ש
שומרי התורה החדשה הנן מהאדומיים מעטים על
כן נקראה רומי מלכות אדום״ גם כן נקראו היום אב
חכמי מצרים ושפה יהורן עולם ישמעאלי ואין בהם
מזרע ישמעאל כי אם מתי מעט״ ויטעם׳ כתר אימה
הם ויטשוהו״ ויאמר עשו בלבו׳ יתכן שגלה סודו לאח
מאוהביו״ ויש אומרים על דרך הנבואה היה והראשון
קרוב׳ מתנחם מגזר נחמה והטעם זאת היא נחמתו
שיכול להרגך״ והגאון אמר מגזרת נעיד בלשון ערבי
ימים אחדים׳ כמו ימים תהיה גאולתי״ שנים מועטו
והאחרים פחותים מעשר״ למה אשכל גם שניכם׳ פ
פן ידם שמא יהרג זה את זה או יהרגוהו אם יהרוג את
אחיך״ ויש דרש שניהם אחד מתו שניהם״ קצתי בחיי
הפך כמו נעלה ביהודה ונקיצנה וכן אמר הכתוב אם
אשר אתה קן״ וכאשר שמע עשו שברך יצחק עוד את

אחיו וצוהו שלא יקח מבנות כנען והלך אל הדרו ולקח
את כתנו ושיה בשורת גם מחלת כמו יתרו שאהב על רע
דעתי חונכם׳ אחות נביות כשכבר היה מכל אחיו או שהיו
לישמעאל בנות רבות וזאת היתה אחות נביות״

פרשת ויצא יעקב

אמר הגאון כי וילך חרנה׳ ללכת גם
ואיננו רק כמשמעו ושב לבאר
מה שפגע בדרך׳ ולא הלך ביום
אחד כי בדרך לן״ וטעם שתחת בית במקום דברי גם
משה והטעם במקום הידוע היום וכן אמר הושע ושם
ידבר עמנו כי הוא התנבא על ירבעם בן יואש״ והוא
היה בבית אל ואמר לשון רבים בעדו ובעד עמים וכם
ובספר עמוס מבואר ״ועל דרך הפשט לא יתכן להיות
ויפגע כמו אל תפגע בי כי לא מצאנו במקרא שנקרא
השם מקום״ ואל תשים לבך לדרש מתמקום אחר כי
איננו על השם כלל ומלת אחר לעיר ״ומאבני המקום
טעמו ויקח אחת מאבני המקום׳ ומראשותיו לשון רבים
כמו ומרגלותיו״ וזה תמה הרב שמואל ספרדי אחיותו כבי
אדם עם אלום הנבואה״ ודרך סלם להיות משל אל
על מספר שני דרך דרש הוא **ורב**
שלמה הספרדי אמר כי סלם
רמז לנשמה העליונה׳ ומלאכי
אלהים מחשבות החכמה ״ויאמר ר׳ ישועה כי הטעם
סלם שעליתה בו תפלה וירדה ישועתו מן השמים ״ואלה
המפרשים לא ראו נבואות זכריה יחזקאל וירמיה׳ והטעם
דרך משל כי כל דבר לא יבוא מהשם ״ודברי מטה תל
תלוים בעליונים׳ וכולם סלם בינים שיעלו המלאכי
כן להודיע דברים אחר שהתהלכו בארץ גם כן כתוב
ומלאכים אחרים יורדים למלאכת שליחות השם בדרך
ואלך עם משרתיו ״ופרצת כמו ורבית וכן ויפרץ האי
אכן יש ה׳ הטעם בעבור שימצאו מקומות יראה שם ב
כח השם ״ולא אוכל לפרש כי סוד גדול ומפלא הוא ״ כי
אם בית אלהים׳ שיתפלל אדם בו בשעת צרה ותשמע
תפלתו כי המקום נבחר ״ורבי מתמה איך הקים יעקב
מצבה״ והנה שכחו כי משה עשה מצבות הקים משם
מצה״ והכתוב לא אמר לשום
מצבה לשם׳ רק אמר לא תקים לך מצבה שלא לשם ה׳
ונשבעתי אל מקומו אפרשנו״ ויצק שמן על ראשה׳
להכירה בשובו ״וטעם והיה ה׳ לי לאלהים זה השם הנ
הנכבד כי כן כתוב והנה ה׳ נצב עליו ובפרשת ואלה ש
שמות תמצאנו״ וטעם יהיה בית אלהים מקום קבוע
לתפלתי ולהוציא שם מעשר מכל אשר תתן לי ממון לת

אמתני לאמי שהוא ראוי לקחתו לכבוד השם ׃ ולהיות לגוי
עשירי דרך דרש ׃ כי אין בתורה שיתן אדם מעשר בב
בג״ן רק מעשר בקר וצאן ותבואה ׃ והאבן גדלה ב
בעבור שנפתח הפה ׃ והמלה מהבנין הקל ואין אחר
הפה אחד ומאותיות הגרון שהוא משפט להרחיב חסר ל
לפניהם ׃ ואין ראוי לאדם לחסר הוו אם שיאמר כן עם
חברי הפה שהם סימני המשרתים ׃ ולפי דעתי כאשר
רצו לאמר מן ראה על משקל וישב מזכה שבי והנה ח
חסר הא ראה ׃ כי לא יתכן שיהיה האלף כראה בסוף ה
המלה והנה יהיה כמשקל ויוף פנדלו ויתערב עם לשון
ירה על כן פתחו הפה ׃ וגללו הרועים את האבן ׃ ואין
מלה על הזוקים ׃ ולאחרי בלא מם לא יתכן כי אז י
יהיה לאין   גם נמצא כן עם מם הן אתם מאין
והנה רחל באה ׃ מלרע היא תואר השם כמו פועל׳
ורחל באה מלעיל והיא פעל עבר ׃ ויגד יעקב לרחל׳
ומאמר טעמו וכבר הגיד יעקב לרחל ואחר כן וישק וי
ורבים כמוהו ׃ את כל הדברים האלה ׃ דברי הברכה ׃
הדם ימים ׃ פירשתיו ׃ מטב רתך על משקל מתבונת ה
הלבנים ׃ רכות כמשמעם ׃ ויש שאומרים למה היו כן
בעבור שחשבו שמחשבו השם במעשיה ׃ וכל הנבראי
ראויות כורתן להיותן שוות ׃   וכן אמרים
אחר שהוא חסר אלף וטעמו ארוכות והוא היה חסר א
האלף ׃   תואר כמו ותאר לכם ׃   כל
אבר כענין השפה יפה ׃ ומראה הכל יפה או מראה על ע
ענין הפנים הנראה ׃ ויעבוד יעקב ברחל ׃ בעבור רחל׳
מלא שבוע זאת ׃ שבעת ימי המשתה ׃ ואתן על לאה ׃
ולהבי בתחות הפות כמו פן תדבקני הרעה ׃ ילוה
אישי כמו נלוו עליך והפעם אודה את ׃ טעם הפעם
הזאת אחר שיש לי ארבעה בנים ׃ אודה את השם ׃ כי
לא אחמוד להיות לי עוד כאומר אודה השם שנתן לי כ
כל זה ויספיק לי על כן עמדה מלדת ׃ הבה לי בנים
התחתלל לשם כאשר עשה אביך ׃ התחת אלהים ׃ כאלו
הכי מקום השם ויתכן שמתפלל ולא הגיע עת שמוע ת
תפלתי ׃ ולבנה ׃ מפורש בדברי שרה ׃ דנני דגמת הכן
לחם ׃ ז הכין הכסף ׃ נפתולי שם מבנין כפעל וטעמו
כמו שמלבק עם אחר ויתפתל לבנה אותו כדי להפילו
וכי התפתל ׃ וטעם שבר אלהים כי לכבוד השם נפתי
מבקשתי אל השם עד כי בהאבקי בגד שתי אלות והאל
חסר וכן בבל וכן בתים כאשר הוא מפיר בספר יחזקאל
ועוים גד גדוד כי יש לה גדוד בנים ׃ ויש אומרים שפי
גד מזל טוב כאשר הוא בלשון ישמעאל וכמוהו הערכי
לגד שלחן ׃ והוא כוכב צדק והכוכן להיותו גדוד השמי
באשרי בעבור אשר ׃ דודאים אמר המתרגם יברוחין
וכן יקראו בלשון ישמעאל ויש להם ריח טוב וכן כתוב
הדודאים נתנו ריח ׃ והם על צורת בן אדם כי יש להם

דמות ראש וידים ׃ ואנכי לא ידעתי מעבור שתולדתם
קרה ׃ תחת דודאי בנך ׃ אלף ופגר ׃ זבדני אלהים ׃
כטעם כתן לי חלק ואין לו אח כמקרא ׃ יזבלני ׃ יזבול
עמי ׃ יהיה זבולו עמי תמיד ׃ כמו בנה בניתי בית זבול ׃
וכמוהו בני יבלוני בני יבלו מתני ויבאוני כי כלם ש
פעלים עומדים ׃ ואחר ילדה בת ׃ יש אומרים ש עם
זבולון היתה בבטן אחת ׃ אסף אלהים את חרפתי ׃
כטעם כרת וכן כאספה שמחה וגיל ׃ ואחרים אומרי
שהטעם ראה החרפות שהיו הנשים מחרפות אותי בעבור
היותי עקרה והיו רבות יכולו כאספי והתחברו אל השם
והנה נולדו ליעקב שנים עשרה בנים בשבע שנים ש
כאשר ספרים הקדמונים בני שפה חדשים וימים בא
במספר ׃   ויתכן שנתנה לאה שפחתה ליעקב קודם
שילד נפתלי גם הרתה לאה קודם שילד זבולון ׃ וגם די
דינה לא ידענו מתי נולדה ׃ אשר עבדתי אותך בהן׳
שב אל נשי לא אל בני ׃ כמו ויאשם דמי מלחמה בשלום׳
נחשתי ׃ כמו נסיתי ׃   כי הולך היה לקראת נחשים
ויש לו תרפים ׃   נקבה שכרך ׃ לשון צווי על משקל
זכרה לי אלהי לטובה ׃ ופירושו פרש ׃ וכן אשר פי יי יק
יקבנו ודגמות הקוף להתבלע הכן כי כמו אשר ידבנו
לבו ׃ לרגלי בעבור רגלי כי דרך האלכים לגלות רגל עוגים
לפלו ׃ והטעם כי התברכת משעת שבא רגלי בביתך ׃ הסר
מאותה כוסף וכמתכת אחר ׃ עקודים ברגל והטע שואה
שנעקדה הרגל ׃ ונקדים שיש בו נקודות ׃ וברודים ת
מגברת ברד שיש בו שורות לבן ׃ ואלת טלוא שם כלל נ
והוא תנו כלות ומטלאות והטעם כמו שורות ׃ וטעם
כל שה נקוד וטלוא תיים וכן הכתוב אומר שה כשבים
ושה עזים ׃ ואחר ששם טלוא כלל הנה פירושו כל תיש
נקוד ועקוד וברוד וכל שה חום בכבשים והוא השחורות ׃
ויתכן שנקרא השחורות כן מפני החום ׃ כי השחורות ׃ ני
יתר הם מהלבן ׃ וטלוא ונקוד בעזים ׃ עקוד וברוד ו
ונקוד ׃ אשר איננו נקוד וטלוא נקוד וברוד ועקוד ׃
בעזים זכרי ונקבות ויסר ביום ההוא העקדי והטלואי
שפי נקודים וברודים ׃   הנקודות והטלואות פירושו
העקודות והברודות ׃ וזה טעם כל אשר לבן בו ׃ וכל
חום שחור והוא שם התאר כמו פעל ׃ ובמקלות ׃ שנ
לב ׃ ואלת הסר משם על דעת מדקדק גדול שם הפעל
להסיר משם ואלה שברי ׃ ופי ויתן ביד בניו של יעקב
רק וישם דרך שלשת ימים על לבן הוא ׃ וזה הפירוש א
איננו נכון כי אין ליעקב בן גדול ומראובן ועד אין לו ז
שנים ׃ וכן פי הפרשה ׃ הסר משם כמשמעו לשון צווי
וטעם והיה שכרי ׃ כאלה אחר שתסירם ׃ וענתה בי
צדקתי ׃ תעיד כאשר תבא ותראה שכרי ׃ והוא העדר
שאפריד לנפשי אם לא תמצא התישים והעזים עקדי
נקדים וברדים והכבשים שחורים ׃ גנוב הוא אתי את

15

אתי׳ והנה אחה הסירות מן הצאן כל עקוד ונקוד
וברוד בעזים וחום בכשבים׳ ויאמר לבן הן׳
כמו הנה כי הוא כנוסף כמו האל׳ האלה
ויסר ביום ההוא׳ הסיר לבן׳׳ וישם גם הוא לבן׳׳ מקל
במתח הקלף׳ בעבור שהוא סמוך׳׳ לבנה׳ גם לוז׳ גם
ערמון׳ עצים הם׳ רק לוז שם התאר׳ והגאון אמר כי
לוז שקדי׳ בעבור שנקראו כן בלשון ישמעאל כי השמו׳
לשונות גם הארמית הוא ממשפחה אחת׳׳ מחשף הלבן
שחשף הקלף כמו חשף יי׳׳ פצל טעם כרת כריתות
קטנות׳ ברהטים׳ מקום חבור המים שישתו הצאן ש
שם׳׳ ויחמנה׳ התחברנ׳ פה לשון זכרים ונקבות כמו ת
ומרכה הפרית׳׳ ויחמו כתעברו׳ ובאה זאת המלה מש
משונה בנקוד בעבור אות הגרון׳ והיה ראוי להיותו כ
כמו ויסבו לאכל לחם׳׳ ואל תתמה בעבור שאמר על ה
הצאן לשון זכרים כי משפט הלשון ל
להפריש בין זכרים לנקבות בלשון יחיד רק בלשון רבי׳
לא יחושו׳׳ אל המקלות׳ מן המקלות׳׳ ורבים יתמהו
ויאמרו כי זה פלא ונבואות שהוא מפלאות התולדת׳ וכן
המשפט אפילו באשה שבריאות בכלם התולדים׳׳ וה
ועלואים יהם הברודים כי שם כלל הוא׳׳ והכשבים הפ
הפריד יעקב׳ ועוד עשה דבר אחר׳ שהפריד הכשבים
ובחר מהם כל עקוד וכל חום׳ ושם פני הצאן אליהם
עד שתלדנה כן׳ והנה היו לו עדרים לבדו׳ ולא שתם
על צאן לבן׳ ויש אומרים כי ויתשת לו עדרים׳ מאחרי
כי הכשבים הפרידם בעדרים שלו׳׳ הצאן המקושרות
בימי ניסן׳ וכל אשר תלדנה הן חזקים ובריאים׳
ובהעטיף הצאן׳ הם בימי תשרי׳׳ וזה עשה יעקב
שלא ירגיש לבן בדבר המקלות׳ העטופי׳ שאין כח בם
כמו כפשם בהם תתעטף׳ העטופים ברעב׳׳ דברי בני
לבן׳ בנים זכרים היו לו׳ וכן אמר ויתן ביד בניו׳ ולבן
הלך לגזוז את צאנו׳ שהיו ביד בניו רחוק שלשת ימים׳
כאשר הוא כתוב׳ על כן ויגד ללבן ביום השלישי׳ את
פני אביכן׳ ראיתי בפניו שאיננו עמי כתמול שלשום
או ישוב אליכם אל פני׳ כמו פני יי׳ חלקם׳׳ האל כי
מלת זרה בעבור היות התיו רפה׳ כי עקרו להדגש כמו
ויהתל בהם אליהו דרך לעב׳ עשרת מונים׳ ימלאנו
מונה את העם׳ והטעם עשרה במספר׳ או הזכיר עשר
בעבור היותו סך חשבון׳׳ וזה שאמר עקדים יהיה
שכרך׳ ידוע שהחליף משכרתי לקחת עקדים לבדם וכן
פעם אחרת נקדים׳׳ ויצל אלהים׳ כטעם וינצלו את
מצרים׳ ושביהם מגזר הצילני נא׳ ואם הוא מענין
רחוק׳ וזה שאמר יעקב לנשיו׳ גם זה הוא אמת׳ שראה
זה בחלום׳ כי השם יעזרהו לחזק הצאן ולהוליד גם
בלא מקלות׳׳ אנכי האל בית אל׳ כטעם אנכי האל אל
בית אל׳ כמו ועץ הדעת טוב ורע׳ כי מכרנו׳ שלא עשה

כמשפט האמות עם הבנות׳ רק אחר שמור באמי ויקח
בנותי במשרתך׳׳ רכשו מגזרת רכוש

התרפים

יש אומרים שהוא כלי
הנחשת העשוי לדעת
חלקי השעות׳ ואחרי
אמרו כי יש כח בחשוני הוא לאות לעשות צורה בשעות
ידועות ותדבר הצורה׳ והעד שאמר כי התרפים דברו
און ופירוש הפסוק איננו כן׳׳ והקרוב אלי שהתרפים
הם על צורת בני אדם והוא צורה לקבל כח עליוני׳ ולא
אוכל לפרש׳ והעד שהתרפים כן׳ התרפים שמה מיכל
במטה עד שחשבו שומרי הבית שהוא דוד והפסוק שאין
אין אפוד ותרפים׳ יש לו שני פירושים׳ האחד׳ אין מל
ואין שר בישראל׳ כי השם לא בחר מלך רק ממשפחת
דוד׳ על כן אמר בפסוק השני ובקשו את יי׳ אלהיהם
ואת דוד מלכם׳ ואין זבח ואין מצבה לעבודה זרה׳ ואין
אפוד שהיו עובדי הבעל עושי כדמות אפוד משה על כן
אמר אפוד׳ ולא את האפוד כי היו כהנים האחים׳ ואפוד ירד
בידו׳ איננו שעשה משה ובמקומו אחרשבו׳ כראיות מ
גזורות אם גמר השם עלי׳׳ והפי׳ השני שלא יעבדו
השם ולא עבודה זרה׳׳ והנה התרפי׳ קראם לבן אלהין
ויש אומרים שרחל גנבתם לבטל עבודה זרה מאביה׳׳
ואלו היה כן למה הול
הוליכה אותם עמה׳ ולא טמנתם בדרך׳׳ והקרוב
שהיה לבן יודע מזלות ופחדה שאביה יסתכל במזלות
אי זה דרך ברחו׳׳ לא גנב יעקב כי אם דעתו כי עיקר
הדעת בלב׳׳ ויבא אלהים אל לבן הארמי׳׳ קודם וידבק
אותו׳ ופי׳ וכבר בא אלהים׳ וכבר הראיתיך רבים כמ
כמוהו ובא השם לכבוד יעקב׳׳ מטוב עד רע׳ שתשיב
אתה שאולי טוב לא תדבר לו להשיבו׳׳ ולבן תקע את
אחיו׳ עם אחיו׳׳ אהל יעקב׳ מוסף עבינו ואחר ענין
וכן הוא ויעקב תקע את אהלו בהר ולבן תקע את את
אהלו עם אחיו׳׳ הסכלת עשה׳ שם הפעל והוא סמוך
ויחסר זה או כן׳ יש לאל׳ כח׳ כגבר אין איל׳׳ ככסף
שם הפעל מבנין כפעל׳׳ כמו אם כלתים כלחם כם
ואלת כבספת׳ כמו התאוית וכן יכסוף לטרוף׳ ולא יחיה
רק אחרנני׳ ויש אומרים שהיה דרך תפלה על כן מתה
רחל בדרך׳ ואם כן ידיענו מי התפלל על אמת פרסים׳
ויבא לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל. שתי האמה
האמהות׳ שאהל אחר היה לשתיהן׳ או באהל כל אחת
מהן ואחר כן שב פעם שנית באהל לאה
והעד ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל גם
זה היה כבן שהיה אהל יעקב בין אהל לאה ובין אהל
רחל׳׳ והקרוב אלי שהכתוב אחז דרך קצרה ולא זר לה
להזכיר אהל רחל וכן היה בא באהל יעקב ואחר כן בא
באהל לאה ואחר כן באהל רחל ואחר כן באהל שתי
האמהות והטעם שבקש באהל יעקב ובאהל לאה ובאה

ובאהל שתי האמהות כי לא מצא כלום ׳ ובעת צאתו מ
מאהל לאה ובא באהל רחל שהיו התרפים שם ׳ וטעם
לקחת׳ רחל ושמתם בכר הגמל ׳׳ יש מפרשים בכר כמו
מרדעת׳ והנכון בעיני שכר הגמל ׳׳ כמו׳ שלחו כר
מושל ארץ וכן בכרכרות ומנהג הכר או הרוכב עליו ׳
יקרא כר ׳׳ ורחל שמה התרפים במקום ששם כר הגמל
ותשב עליהם ולא היתה באהל ׳׳ כי דלקת אחרי ׳ רדפת
וכן ידלק עני ׳׳ אנכי אחטנה ׳ אם היתה טריפה החטא
היה עלי ופרעתי דמיה׳ גנובתי שיוד נוסף כיוד מלאתי
משפט ׳ וכן הוא גנובתי יום או לילה מידי תבקשנה ׳׳
ופחד יצחק ׳ יראת יצחק את השם היא הועילתני כי
זכות אב מועיל לבן ׳׳ עתה ריקם כנוסף והוא שם ימצא
עם זכר ונקבה ועם רבים ׳ וכן מה אמנם גם אמנם ׳׳
ולבנותי מה אעשה ׳ הוסיף לבאר וכן הוא ולבנותי לא
לאלה מה אוכל לעשות להם ׳׳ מצבה שיציב אותה ׳׳ גל
שיגלו שם אבנים עד שיתחברו ׳ . גם קראה מצפה׳
וטעם יצף יי׳ ׳ כמו יראה ׳ וכן צופה כמתנך ׳׳ נסתר ׳
אנחנו ׳ שיהיה כל אחד ממנו רחוק מחבירו ולא יראנו
השם רואהו ׳׳ וטעם אשר אמר׳ שב אל לבן ׳׳ ויעקב
קרא מצפה בעבור שאמר לו לבן יצף יי׳ ׳׳ אם תענה
את בנותי ׳ אמר הגאון כי פירושו אם לא תשכב עם
נשיך ׳ ואות לשון כבריה לא נשמע כמוה בכל המקרא ׳
ואם היה כמשמעו מה יזיק ׳ והטעם שלא יעשה לאן
רע ויבריחן על דבר שאינן חפצות בו ׳׳ תרגום גלעד ׳
יגר שהדותא ׳׳ אשר יריתי ׳ הוא ואחיו ירו האבנים מגז׳
ירה בים ׳ וירום אל מקום אחד ׳׳ לא אעבור ברית הגל
כמו עברו חק ׳׳ וטעם לרעה לעשות רע ׳ ויש אומרים
לא תעבור אתה להרע לי ׳׳ גם אני כל אחד אמרו ישפטו
בינינו אלהי אבותינו ׳׳ ויעקב אמר על אלהי אברהם
ולבן אמר על אלהי נחור אבי אביו שהיה עובד עז׳ וכן
העיד יהושע ׳׳ וישבע יעקב ׳ במי שהיה אביו יצחק
מתפחד ממנו ׳׳ ויש אומרים כי זה הפחד רמז ליום
העקידה ׳׳ ואיננו רחוק ׳׳ לבניו הם בני בנותיו ׳ ויפגעו
בו מלאכי אלהים לעזרו בדרך ׳׳ והוא לבדו ראה מחנה
המלאכים סביב מחנהו על כן קרא שם המקום מחנים
על שם שנים

פרשת וישלח יעקב

הנה ידענו כי ארץ אדום בין חרן ובין ארץ ישראל ׳׳
וזאת תשובה על הגאון שאמר כי סיני שעיר ופארן ס
סמוכים הם ׳׳ ואלה המלאכים אין מעבריו ׳׳ כה
תאמרון לאדני לעשו ׳ אמר כן להם עד שיתברר אבל
שהיה אדניו ידברו עמו בדרך מוסר העבד ׳׳ ואחר עד
עתה האלף סימן המדבר ׳ והנח הנעלם שהוא אחריו
תחת אלף השרש וכן אני אהבי אהב ׳׳ כי כבד על הלשון
להוציא שני אלפין ׳ והוא מהבנין הקל ׳׳ שור וחמור
שם המין ׳ ואשלחה להגיד לאדני כי רצוני שאעשה כל
אשר יצוני ׳׳ וזה טעם למצא חן ׳׳ וגם הולך לקראתך
שהוגד לו שאתה בא ׳׳ ויצר לו זה הדבר מהבנין הכבד ׳
כמו והצר לך ׳׳ ויחץ ׳ כפתח היוד בעבור אות הגרון
שהוא אחריו כמו ויעל משה ׳׳ מחנה זכר ונקבה כבית
ומקום ׳׳ והיה המחנה הנשאר ׳ אולי יהיה שיברח או
תשוך חמת אחיו בהכותו המחנה האחת ׳ או יבא להם
ריוח והצלה משם ׳ וכמוהו אם תחזק ארם ממני
והיתה לי לישועה׳ וזה שאמר רב סלמה שיהיה לפליט
בעל כרחו הוא דרך דרש ׳׳ ואם השם אמר לו ושמתי
זרעך כעפר הארץ ׳ לא ידע אם על אלה אם על אחרי׳
כי הנה יוסף שנשרכתור ׳ היה חי ׳ והוא לא ידע׳ כי
אין הנביא יודע הנסתרות אם לא יגלה לו השם ׳ ואלישע
אמר ויי העלים ממני ׳׳ גם זאת תשובה לשואלים איך
פחד יעקב והשם הבטיחו אהיה עמך ׳׳ גם זה פירוש
ואיטיבה עמך שיתכן שימלט הוא לבדו ׳׳

ועוד ידענו כי כל עון גדול וקטן כנגד הש׳
העושה ׳׳ על כן העון הקל לגדול
יקרא גדול ׳׳ ויעקב פחד שמא חטא
או שגג במחשבתו ובעבור זה לא יהיה השם עמו ׳׳ ואל
תתמה ׳ כי הנה משה שאין למעלה ממנו והוא שלוח
להוציא ישראל ממצרים ׳ ובעבור שגגתו ׳ שלח מלאך
להמיתו ׳׳ קטנתי׳ כמו גם יכלתי ׳ פחות אני וקטן
עד שתעשה עמי כל החסדי׳ וכבר פירשתי חסד ואמת׳
והנני מושך עצמו ואחר עמו ׳ כמו ושני שרי גדודים ׳
וכן הוא והכה אם על בנים ׳ עזים מאתים וכצאן שם
עם הנקבות עשר לזכר ׳׳ ולפרים ארבע ׳׳ ולעיירים
שנים ׳׳ כי ידע תולדותם ׳׳ ורוח תשימו הפרש ׳ וקרוב
ממנו כי היתה הרוחה ׳ הפרשה בין מטה למטה ׳ וכן
ורוח לשאול ׳׳ ושאלך ׳ כמו כי אהבך ׳׳ גם את כל ההול׳
ההולכים כי חומשה הם ׳׳ במוצאכם ׳ כפתח הצדי בעבו׳
את הגרון ואם אין כמוהו׳ כי אמר ׳ יעקב בלבו ׳ ואלה
דברי משה ׳׳ ופני אכפרה ׳ כמו אכסה ואסתיר ׳׳ ופניו
כעשו ׳ וכן ותפניה לא היו לה ׳׳ ויעבור את מעבר יבוק
הוא עבר בתחלה ואחר כן לקח נשיו ובניו והעבירם ׳׳
הנה פי׳ ויעבור וכבר עבר הוא ׳ ושב באחרונה לבקש
אם נשאר כלום ׳׳ ויאבק איש עמו ׳ מגזרת אבק שר
מעלה אבק ביניהם ׳׳ עד עלות השחר׳ עד סור שחרות
הלילה ׳ ויש אומרים כי שחר דמות אור׳ והוא הנראה
בעבים טרם זרוח השמש׳ וכן אשר אין לו שחר ׳׳ כי
לא יכול לו ׳ המלאך ׳׳ ותקע ׳ כמו ותקע נפשי מהם
סרה כף הירך ממקומה ׳׳ בגיד הנשה׳ ידוע כאשר
העתיקו קדמונינו ז׳ל ואין בו ספק כי אם לאחרי הדע׳

ולשון ומתולדות שמפרשים שהוא האמר ויפרשו הכבשה
מעז כשים וידעתי כזה המלאך שנראה ליעקב שהוא
נגף יתברר לך · אם השם יפקח עיני לבך בפרשת
כי שני בקרבו׳׳ ושם יוסף ורחל אחרונים אולי ימלטו
בעבור אהבתו אותם׳׳ הנקודות על וישקהו׳ הדרש ט
טוב לעתיקי מסדים כי על דרך הפשט לא חשב לעם
לעשות רע לאחיו׳ והעד ויבכו כאשר עשה יוסף על א
אחיו׳׳ מי אלה עמך או מי אלה׳ שלך הם׳׳ חנן כמו
כתן׳ וכמוהו חנוני אותם גם חנם כמו הם ימי לך׳
מי לעולם ימצא על אדם ופירושו מי הוא זה שפגשת
לו כל המחנה הזה או מי במחשבתך׳׳ אל נא׳ אל יא
יאמר אדני כן וטעם הודעתיך דקדוק הכביד׳ כראות
פני אלהים ימלאך׳׳ ורבי שמפרשים אמרו כי בא
ליעקב מלאך לחזק לבו שלא יירא מאחיו כי הנה ה
המלאך לא יכול לו אף כי בן אדם׳׳ ואין מלת שרית
עם אלהים׳ כמו וישר אבימלך על ישראל כי אין עם
כמו על׳ רק פירושו שר תחשב עם המלאכים׳ ועם ל
אנשים שרים׳׳ ושואלים ישאלו מה טעם ויזרח לו
השמש והלא ברגע אחד זורחת בכל העולם׳ ושאלתם
תמוה כי עת זרוח השמש בכל מקום ישתנה׳ והנה בין
ירושלם ובין זאת המדינה שחברתי זה הפירוש ושמה
לוקא׳ שעה ושלים שעה וברוחב שתים עשרה מעלות
וזה ברור בלי ספק׳׳ ופירוש והוא צולע שהיה צולע על
צלעו׳׳ על כן יזכר לדבר ׳נסעה ונלכה׳ יש אות שהוא
לשון צווי׳ כמו שלחה הנער׳ וכן כפלו עליכו׳ ונלכה׳
לכו ואני אלך לנגדך׳׳ לא אחוז ימינך׳ ויתכן להיותו
כמו ונסעה מנהר אחיה כסע לכו ואני אלך לנגדך׳
כי הילדים רכים׳ כי הגדול שבהם בן שתים עשרה ש
שנה ויונים במספר׳׳ עלות׳ כמו עלות יגהל והן הם
ההרות שעלו עליהם העומדים על כן נקראו עלות׳ ים
וטעם עלי׳ עלי לשמרם שלא יבאו לידי נזק׳׳ ודפקים
ואם דפקים המנהיגים אותם אז ימותו כל הצאן׳׳ ים
אתנהלה כמו אתנהל אתנהג עמם לאטי והיה כנסף
או הוא לשון יחיד מדבר׳׳ לרגל המלאכה׳ בעבור הא
המקנה שהוא מלאכתו׳׳ והקרוב כי פירוש המלאכה
מה שיכול אדם לעשות בכחו וברשותו׳ גם הממון יק
יקרא כן׳ כמו אם לא שלח ידו במלאכת רעהו׳ ומן ה
הגזרה הזאת מלאך בעבור שהוא תחת רשות השולח
ויהיה לרגל כמו ויברך יי׳ אותך לרגלי ויתכן להיות
לרגלי כמו שתצב שהוליכם על רגליהם
וטעם למה זה אין לי צורך **ויבא** יעקב
שלם׳ שם התאר והטעם
שבא בשלם שלא אירע לו שום מאורע כי עתה יחל ל
לספר מאורע דינה ׳חלקת חלק השדה והזכיר זה הכתוב
להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל׳ ומי שיש לו

חלק שם חשוב הוא כחלק העולם הבא׳׳ ויאמר הגאון
כי ויקרא לו אל אלהי ישראל כי פירושו שקרא אל השם
השם׳׳ והנכון שכן הוא שם המזבח
וכן מזבח משה קראו משה יי׳ נסי בעבור הנס שעשה
שעשה השם במקום ההוא׳ וכן כתוב השכינה אל יר
ירושלם הנה נקראת יי׳ שמה׳ וכן בעבור שעזר השם
את יעקב קרא שם המזבח אל אלהי ישראל שהוא
חזק ותקיף אלהי ישראל שהצילו בדרך ובא שלם אל
ארץ כנען כי שם שכם וסוכות׳ ולפי דעתי שהתעכב
בעיר שכם שנים רבים כי דינה לא היתה בת שבעת
גם שמעון ולוי קטנים היו׳׳ ותצא דינה׳ ויענה׳ י
ויענה׳ כדרכה בעבור שהיתה בתולה׳׳ וידבר על לבה
שדבר לה דברים רכים ונחומים׳׳ כי עשה׳ שכם׳׳ ש
חרפה׳ לדורות׳׳ וזה טעם כי נבלה עשה בישראל׳
וטעם וידברו אשר טמא׳׳ וידברו את שכם אשר טמא
אחותם׳ כי מצאנו דברו לשלום תחת דבר לו׳
או טעם אשר׳ כי ענו במרמה בעבור אשר טמא׳׳ א
אשר לו ערלה׳ ערלת
בשר וטעמו דבר שיכבד׳ וכן ערל שפתים כי ערלה או
אוכם בעבור הכוסף׳׳ והאומר שהשם אמר לאברהם
והיה תמים ובהמולו הנה הוא חסר׳ ה דבר הפוך והכ׳
הבהמות ינכחו׳׳ ואם אמרו למה נחתך דבר ברא ה
השם גם העבור יוכיח׳׳ את בתנו׳ בעבור היותה קט
קטנה והם מדברים
בעבור אביהם ולא אחרינו בדקדוק כמו ואחר עד
עתה רק הוא מהבנין הכבד הדגוש על משקל ברך כי
כבות׳ שלמים׳ הם בשלום רחבת ידים מקומות כמו
ויד תהיה לך׳׳ ואותו מגזרת לך ואתה המבוח הכעל
אחר אות המשרת תחת פא הפעל׳׳ להמול מפרש
והנה הם חשבו רעה על יעקב ובניו שאמרו מקניהם
וקניניהם׳׳ **ביום** השלישי שלישי לעולם
קשה כי הוא חצי המרבע וזה
המעשה אשר עשו שמעון ולוי
לדעת אחיהם עשו במרמה ובני יעקב הם כלם וחר ז
אף יעקב על שמעון ולוי בעבור שהרגו אנשי שכם׳
מתי מספר מתי כמו אנשים ודבר שיספר הוא מעט
על כן טעה רב אהרן הכהן ראש הישיבה שפירש ויהי
מתיו מספר כמשמעו׳׳ להבאישני׳ שישנאוני אותי כא
כאשר ישנא אדם הדבר שיבאש׳׳ ויאמרו שמעון ולוי׳׳
הכזונה יעשה׳׳ שכם את אחותינו
הסירו את אלהי הנכר׳ אלילה אלילה שישב הביא עם
עבדות אל נכר ופירושו מוצא בפרשת וילך משה׳׳ נ
והטהרו שירחצו הגוף׳ והחליפו שמלותיכם׳ מהמתקנה
הזה כלמד שחייב כל ישראל כאשר ילך למקום הקבוע
להתפלל שיהיה נקי ומלבושיו נקיים ודבשות מין חת ז

להתבלע תיו ישע׳ כי שם נגלו אליו האלהי׳ המלאכי׳ כמו
והנה מלאכי אלהים ״לא יקרא שמך עוד יעקב לבדו
כי אם גם ישראל ׳ פרה ורבה ברכה כמעשה בראשית׳
יתכן להיות פי׳ ויצב יעקב וכבר הציב ״בפעם הראשונ׳
אז עשה כן בפעם שנית ׳ והראשון קרוב אלי ״ ויסך
עליה נסך מים או יין ׳ והטעם שרחץ אותה ואחר כך
יצק עליה שמן ״ובבית אל שלם נדרו ונתן מעשר הונו
לכבוד השם לפי שהיה נדור ראוי לקחתו ״ כברת הארץ
יתכן להיות הכף לדמות ויהי כברת ׳ מדת מהלך ואין
ריע לו ״בהקשותה מהבנין הכבד הנוסף ״ והטעם
שהוקשתה הלידה על נפשה ״וכן ותקם רק הוא מהבני׳
הדגוש כמו ותכל להשקותו ״בן אוני כמו אבלי ׳ וכן
לחם אונים ׳ לא אכלתי באוני קבורתה וקבורה שנים ״
וילך ראובן יפה פירשו קדמונינו ׳ וכסה קלון ערום ״
אשר יולד בפדן ארם ׳ עשתי עשר נולדו שם כי בנימין
בארץ כנען נולד והכתוב כתב על הרוב ׳ ורבים אראה
לך כמוהו ״ ויגוע יצחק וכאשר מת ונאסף אל עמיו
קברו אותו עשו ויעקב כאשר נולדו ולמעל׳ אמר יצחק
וישמעאל ׳ בעבור היות ישמעא׳ בן השפחה ״ הוא
אדו הוא אבי אדו׳ **ואל** תתמה על עדה
ובשמת שיש לה ש שני שמות כי ש
שם אם אביה גם שם אביה בדברי
הימים ׳ איננו כמו בספר מלכים ׳ כי שני שמות היו לה
גם לאביה ״ וטעם ואלה שמות בני עשו על בני בניו ב
בת ענה בת צבעון ״ והנה מצאנו כי יש ענה אחי צ
צבעון גם שם בנו ענה ׳ על כן יאמר כי האב והבן או
שני האחים שבנו את אשה אחת והנולדים לא ידעו בן
מי הם ״ ויתכן להיות זאת אהלי במה בת ענה שהיא
בת צבעון ויחסה הכתו׳ לשם אביה ואבי אביה להפריש
בין ענה ובן ענה ״ויש או׳ כי קרח בן עדה ויש קרח בן
אהלי במה ״והקרוב שהוא בן אהלי במה והוא אחר זה
והזכירו הכתו׳ עם אלופי אליפז שהיה דר עמהם ״ גם
יתכן שמתה אמו כי הוא הקטן ומבני אהליבמה גדלה ע
עדה את קרח עם בניה ״ ונכתב עליו שהוא מבניה כ
כמו בני מיכל ויהיה לה לבן ״ וכן נכתב עמלק מבני
עדה בעבור שהוא בן שפחת בעלה ״ ופי׳ אלוף נשיא
וגדול ׳ ואיננו כן ככבש אלוף ׳ רק הכף ישרת עצמו ו
ואחר עמו וכן הוא ככבש כאלוף ״ כי משפטו לשון
הקדש לדבר כן כמו כריע כאח לי ״ שעיר לא ידענו
יחוסו והזכירם הכתו׳ להפריש יחוסי שעיר ועשו כי ישר
ישראל יבוז על בני עשו ״החורי כמו חורי יהודה ׳ וטע׳
וטעמו גדולים ׳ ויתכן להיות מגזרת ואורגים חורי ׳ שהן
לובן וכן התרגום ׳ ונמשלו הסגני׳ ללובן בעבור שאין
בעניים כמוהו ׳ והוא כאור ״ והפך זה בל יתיצב לפני
חשוכים ״ ואיה וענה פי׳ הוא כמו אה רפה בלשון ישמעאל

בדברי הימים איננו ״ הימים אחר התרגום גבורים
כמו האימי׳ כי ימצא האלף שיתחלף ביוד כמו יתימרו ״
ויאמר הגאון שהם פרדים ופי׳ מצא הרכיב ״ ויתכן
להיות מצא שהוא מצא בתחלה זאת החכמ׳ כי מין עם
מין אחר לא יולדו ״ ויחזק זה הפירוש שאמר הכתוב
ברעותו את החמורים ׳ ואלו היו הימים נמחים כאשר
פירשו מה טעם להזכיר החמורים ״ ואלה בני ענה
דישון ואהליבמה בת ענה ׳ אין זה ענה הנזכר בראש
הפסוק ׳ כי אלו היה הוא מה צורך להזכירו רק הוא
ענה הנזכר בפסוק ראשון ״

ואלה המלכים המלכים ׳ יש או׳ כי
בדרך נבואה נכתבה זאת הפ
הפרשה ויצחקי אמר בספרו
כי בימי יהושפט נכתבה זאת הפרשה ׳ ופירש הדורות
כחפצו ״הכי קרא שמו יצחק ׳ כל השומע יצחק לו ׳ כי
אמר כי הדד הוא האדומי ׳ ואמר כי מהיטבאל אחות
תחפנחס וחלילה חלילה שהדבר כאשר דבר על ימי יהו
יהושפט ׳ וספרו ראוי להשרף ״ ולמה תמה על שמנה
מלכים שמלכו שהם רבים ׳ והנה מלכי ישראל כפלים
במספר ׳ ושני אלה המלכי׳ קרובים לשני מלכי ישראל
גם מלכי יהודה רבים הם ממלכי אדום עד ימי משה׳
והאחרות שפירשו לפני מלך מלך על משה ״ וכן כתוב
ויהי בישורון מלך בלע בן בעור איננו בלעם גם
בלעם איננו בן לבן הארמי ״ ויתכן שדרך הדרש
בעבור שהיה מנחש כמוהו כי לא יפל מדבר קדמונינו
ארצה ׳ גם בלעם ארמי היה וזה בלע האדומי ״ גם
יובב בן זרח איננו איוב כאשר אמר היצחקי המהביל
בת מטרד כטעם בת ענה בת צבעון או הזכיר הכתוב
שם אביה ושם אמה ״מי זהב ׳ כן שמה ״והגאון אמ׳
צורף זהב ״ ואחרים אמרו רמז לעושים זהב מנחשת
ואלה דברי רוח ״ וטעם ואלה שמות אלופי עשו למקו׳
למקומותם שיש להם היום מקומות ידועים ואלה דב
דברי משה ״ואלה הנזכרים הם בני האלופים הכתובי׳
למעלה ולא הזכיר כי אם מי שיש לו מקום ״ ותמנע
במקום הזה זכר כי יש לנו שמות רבים לזכר ולנקבה
שוים ״וכן אהליבמה או יהי הפירוש להיות אלוף נוסף
ויהי כן אלוף תמנע שהיתה פילגש אליפז ׳ אלה הם
אלופי עלוה גם יתת ׳ והנה אלה נשיאי עמלק ואלופי
אהליבמה היו שבעה בימי משה אנשי מקומות על כן
הוסיף לבאר למושבותם

פרשת וישב יעקב

הזכיר שאלופי עשו ישבו בהר שעיר ויעקב ישב בארץ
הכנענית ״ וטעם אלה תולדות יעקב ׳ אלה המאורע

שאמרו לו והקורות שבאו עליו מגזרת מה ילד יום והוא
נער את בני בלהה ואת בני זלפה׳ בעבור היותו קטן
שמהן בני השפחות שמש להם׳ כי אם ימרה אחיו בני
הגבירה לא היה דבר רע״ ואמת היא דבתם רעה׳ וטעם
אבר מן החי דרש הוא״ כי הכתוב לא הזכיר מאחיו ח
חוץ מבני השפחות״ כי בן זקונים הוא לו כמשמעו׳ כ
כי אולידן והיא בן תשעים ואחת שנה גם אחיו בנימין
קראו ׳ילד זקנים׳ ואחר אלה שניהם לא יולד לו בן״
פסים׳ כתונת מרקמת׳ פסים כמו פס ידא בלשון ארמית
הרמית׳ דברו׳ כטעם דבר לו אפילו לשלום״ מאלמים
מגזרת אלומים ונמצא לשון נקבה כמשא אלומותיו״ ב
תסובנה מבנין נפעל׳ מפעלי הכפל ודגשות הבית ל
לבלוע הבית׳ המלוך תמלוך אם משול תמשול׳ י
הכהכו נשיאך מלך או אתה תמשול בנו בחזקה״ נערה
עם בית דרך קלון ובלא בית לשון השחתה״ כמו מבני
נוער לכם׳ או הוא על דרך משל שנער כזרע ייפרד ו
ולא יעלה״ אבי ואמך על בלהה שפחת אמו שגדלה אות
אותו׳ שמר את הדבר בלבו׳ וכן שמרו עדותיו וחק נתן
למו׳ על הפירוש הנכון׳ ויאמר לו הנני אעשה כדבריך
וימצאהו׳ איש דרך הפשט אחד מעוברי דרך״ איפה ה
הם רועים׳ אם תדע״ דותינה ביוד גם בלי יוד׳ והמתק
אחד״ ויתנכלו ויחשבו׳ חשבו מחשבה רעה׳ וכן
בנכליהם׳ וכן ארור נוכל״ לא נכנו נפש כמו ומשרתו
יהושע בן נון נער שפירושו ומשרתו יהושע בן נון שר
שירותו שירות הנער כי לא היה בימים ההם נער״ וכן
לא נכנו מכת נפש להוציא כפשוטו״ ויפשיטו׳ פעל יוצא ל
לשני פעלים שאמרו לו שיפשט אותה בעצמו״ והכתנת
והכתונת בלשון הקודש החלוק הדבוק לעור והנה הע
הערימוהו והשליכוהו ערום אל הבור״ וישבו לאכל
לחם׳ התשעה ארחת ישמעאלים כאשר אמר המתרגם
בעבור שהיא הולכת ארחות״ נכאת אמר רבי משה הכ
הכהן הספרדי שפירו׳ נכאת דבר נחמד וכן ויראם את
בית נכאתה׳ כי הוו והאלף מתחלפים בעבור שהן
מאותיות הנח״ וצרי מגזרתו במקרא בשבא נח תחת
הצרי ובקמץ חטף גם בחלם וכתוב הצרי אין בגלעד
והגאון פירש אותו הנעשה משבעים ואחת עקרים״
ואחרים אמרו שהוא פרי או שמן אילן שהובא ממצרים
אל מצרים על דעת יוסף בן גוריון״ ורבי ישמעאל אמ
שהוא שרף מעצי הקטף״ ולאט נכון כסמוך על
דעתי״ ולוט׳ אמר הגאון שהוא פרי שנקרא כן בלשון
ישמעאל בתוספת בית אולי כן הוא״ מה בצע מה
תועלת׳ וקרוב מטעם חפץ וכן מה בצע בדמי כי אחינו
כמו בשרינו הוא כי מבשר אחד היינו״ ויעברו וכאשר
עברו אלו הישמעאלים הסוחרים כי המדינים יקראו י
ישמעאלים וכן אמר על מלכי מדין כי ישמעאלים הם

וישב

ואני אנה אני בא׳ הזכיר אני שעמים והאחד רב ורק ד
דרך הלשון״ טרף טורף יוסף פעל שלא נקרא שם פעלו וכא
כן בעבור שהוא שלא ידעם וכן ומורק ושוטף״ ויבך אתו
אותו אביו דרשוהו קדמונינו ז״ל על יצחק׳ ואמת כי ל
לא מת יצחק עד שהיה יוסף בן תשע ועשרים שנה ויש
אומ׳ כי הנבואה נסתלקה ממנו בעבור אבלם׳ וה
ועדותם דבר אליעזר״ וכל בנותיו כתו׳ נשי בניו׳ ואלת ב
שאולה׳ כמו מטה׳ וטעם הקבר׳ ופה תעה המתרגם
לטועים שתרגם שאול גיהנם׳ והנה כי לא שאול תוריד׳
ואציעה שאול הנך׳ הפך אם אסק שמים׳ וכן שרש
שאלנבר׳ ורבים אחרים״ שר הטבחים תמצא זאת אל
הלשון על הרג ועל בשול׳ ודברי המתרגם ארמית׳ כמ
כטבחים׳ ויהי בעת ה׳ זה אין זאת העת כאשר במכר
יוסף רק קודם המכרו וכמוהו משם נסעו הגדגדה כ
בעת ההיא הבדיל יי׳ את שבט הלוי ושבט הלוי נבחר
בשנה השנית׳ ונסעו אל גדגד בשנת הארבעים׳ ה
במקומו לפרשנו׳ ולמה הזכיר הכתוב זאת הפרשה
במקום הזה והיה ראוי להיות אחר והמדנים מכרו אל
אותו פרשת ויוסף הורד מצרימה להפריש בין מעשה
יוסף בדבר אשת אדוניו׳ למעשה אחיו׳ והזכרתי לפי
הזה בעבור שאין מיום שנמכר יוסף עד יום רדת אב
אביהם אל מצרים רק עשרים ושתים שנה׳ והנה כנ
נולד אונן שהוא שני לבני יהודה׳ ערל עד שהיה לו
זרע׳ וזה לא ימצא פחות משתים עשרה שנה׳ ועד וירבו
הימים׳ גם הרתה תמר והולידה פרץ והוא בא למצרים
ויש לו שני בנים״ ואל יקשה עליך דבר בגלל כי
בגשתי אל מקומו לפרשנו׳ איש כנעני׳ יש אומרים ס
סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה׳ ועוד בתוספת יוד
ולא יהיה כנעני עוד ויתכן להיות כמשמעו׳ ואחרים
אמרו כי וירד שירד מגדולתו׳ וזה דרך דרש כי הבא מ
משלת צפון העולם לדרומו הוא ירידה ואנשי המחקר
יבינו כי זה אמת״ בכזיב שם מקום״ ויבם אותה׳ אח
אחר שמתה יבמה הראה היבום ובא אל אשת אחיך מ
ופרשת כי ישבו אחים אחריך מעט אם שם ימאריך י
ימי עד הגיעי שמה״ כי לא לו יהיה הזרע לא יקרא על
שמו כטעם והיה הבכור אשר תלד והאמינה מבן תמים
האחרוני׳ שפרש ושחת ארצה׳ שהיה משחית זרע הקרי
ושופך ארצה׳ ואחרים אמרו׳ שעשה לה׳ שלא כדרך ה
הנשים בעבור שלא תהר והנה שחת הארץ שלה כי
עליה היא יושבת בארץ וזה הפירוש שגעון׳ וחלילה
חלילה להתגאל זרע הקדש בטנף הטנוף״ כתן זרעי
כמו השלם״ שבי אלמנה בית אביך׳ בחסרון בית קו׳
בית כמו הנמצא בית יי׳ ויכחש׳ אחר שקבל תנחומין
על גוזזי צאנו׳ על תחת אל

ותכס בצעיף ותתעלף · וטעמו ותכס עצמה ותתעלף · שעשתה
שהם הכירו פניה · וכן ויתעלף הסתיר פניו בבגדיו · וקרוב
מהם מעלפת ספירים ·· בפתח עינים · שם מקום ·
ויש אומרים כי שני מעינות מים היו בדרך ויש להם כדמות
פתח · ומשם יעבור יהודה בשובו אל מקומו ·· כי כסתה
פניה · פי׳ ותתעלף ·· והמפרש כי כסתה פניה במיני
צבעונין והביא ראיה ממשנה הכל הוא · כי אין מביאין
ראיה מן המשנה · וכבר הוא מה שדרשו חכמים בבית
הזונה ·· מה תתן ·· מרוב תאותו נתן שלשה דברי ערבון
על גדי · ואני הנה שלחתי הגדי ואתה לא מצאתה · וזה
אות כי תקח לה הערבון ·· כמשלש חדשים · מעט
מעט קודם שלש ובימים בתוספת מה אחר שלש ··
מוצאת היה ראוי להיות כמו מודעת לולי הטעם האלף
כמשפטה · כי על כן לא נתתיה לשלה · כמו על כן
ראיתי פניך כטעם קדמו הואיל ולא נתתיה אז הטעם
שעשתה כן כי לא נתתיה ·· לדעתה לשכב עמה ·· ויתן
יד · האחד מהם ולא נזכר שמו כי עוד לא נקרא · גם
אלה מעשה פלא שנבקעו השליית יחד · והשיב זה ידו
ויצא אחיו ·· מה פרצת · כדרש שפרצה גדר ויצא ממנו
והנה יש עליך משפט זה הפרץ ואחרים אמרו כמו גדר
ופרצת ·· והגאון אמר כי מה פרצת כמשמעו · רק
עליך פרץ מגזרת ויפרוץ האיש ·· ולא ידע אתו מאומה
כי אם הלחם יש אומר כי הוא כנוי לשכיבת
אשתו · וזה רחוק · ועוד כי אדני יוסף סריס היה ·
והנכון בעיני שכל אשר לו היה בידו חוץ מהלחם שלא
היה נוגע בו כי בעבור שהוא
עברי כי הנה מצרים כי לא יוכלון המצרים לאכל את
העברים לחם · כי פוטיפר ידע שיוסף עברי הוא · וכן
אשתו אמרה ראו הביא לנו איש עברי ·· ויהי יוסף יפה
תאר כאמו · לשכב אצלה אפי׳ שישכב במקום קרוב
ממנה · או להיות עמה לדבר שיחות ·· ויהי כהיום הזה
משבוע אחד מהימים שהחלה לדבר לו שכבה עמי · או
מחדש אחד או אחר שנה תמימה והוא הנכון בעיני ··
לעשות מלאכת הבית או המימון כי פקיד היה על הכל ·
ודרש ואין איש דברי יחיד ·· הביא לנו בעלי ·· ויחר אפו
אחר כן לא הרג כי הדבר היה בספק אצלו ·· בית
הסהר לא נדע אם הוא לשון הקדש או לשון מצרים
בעבור שפירש אחריו ואחר מה הוא כמו האחשדרפנים
שהוא לשון פרס · ופי׳ אחריו שהם בני הרמכים ·· ואת
כל אשר עושים · יש אומר כי היה מתעסק באומנות שיחים
ממנו כאלו עושי האסירים ·· והקרוב אלי שפי׳ כל אשר
היו עושים כאלו היה הוא העושה והפסוק הבא אחריו לעד
חטאו חטא משר המלוכה ולא ישתנה סמך סריסיו · ק
בקמץ גדול לחסרון הדגש · במשמר מקום שהיו שם
נשמרים עד שלא יבררו ·· ויפקד שר הטבחים · והנה

כאשר השיטו אלה הסריסים בבית שר הטבחים · פקד
את יוסף · והטעם זכר דבריו והביאהו אל ביתו ושמהו
בבור והוא המשמר · וזאת דעת המדקדק הגדול · וכפי
דעתי שבית הסהר היה בבית שר הטבחים ושם היה
יוסף ·· והעד מקום אשר יוסף אסור שם ונתנו שר
הטבחים להיות יוסף אתם לשרת אותם כי מעלה גדולה
היתה להם בבית פרעה כי שרים היו ·· ויחלמו · וטעם
איש כפתרון שראה כל אחד בחלומו מה שהיה פתרון
חלומו לעתיד ומה שהודיע לו ·· זועפים מתרעמים
כטעם ויעמד הים מזעפו ·· ויבא אליהם · יתכן שבלילה
היה לן בבור ·· וטעם הלא לאלהים פתרונים כי פתרון
החלומות לשם כי הוא יודע העתיד · והראיה בחלום מה
שהיה לימי שירבה ואם אני אפתור אותו לטוב או לרע
לא יועיל ולא יזיק ואחר שהדבר כן ולשם פתרון החלו
החלומות אל תחושו שתספרו חלומכם לי ·· וכל החלומות
הולכים אחר הפה דברי יחיד הם ·· עלתה נצה כמו
הנצו הרמונים ·· הבשילו אשכלותיה · הפך הבסר
וכמוהו כי בשל קציר ואם הם שני בנינים ·· ואשחט
אותם כמו שוחטי הילדים · ולא כאשר פירש הגאון ··
פתרונו · פירושו · ולא מצאנו מלת פתרון כי אם עם
החלום ·· יש שואלים מאין ידע יוסף כי שלשה שריגים
הם ימים ולא חדשים או שנים ·· יתכן להיות יום הלדת
פרעה · כמו היום שנולד כי הנה היום יש מלכים יעשו
משתה ביום תקופת שנתם ויקראו לכל עבדיהם ויתנו
להם מתנות ·· או יתכן שהגבורה היתה הרה והראשון
קרוב אלי ·· ישא פרעה את ראשך ידוש ·· והנכון שהוא
כדרך מספר · והעד וישא את ראש שר המשקים ואת
ראש שר האופים בתוך עבדיו · ובפסוק כי תשא אחרים
זה ·· כנך ממשרתך הראשונה ומכונתך ומתכונתך
ויתכן להיות מגזרת כן וכמוהו ועמד על כנו ·· מארץ
העברים · אפרשנו בפסוק כי תקנה עבד עברי · ואחר
כל חלום במקרא מלת הנה טעמה כאלו · וכלי חורי
אמר הגאון שהוא לחם לבן כמו חורי יהודה ·· בעוד
בטרם עוד ·· וטעמו לא יעבור בך עוד זמן עד שיהיה
זה ·· ישא פרעה את ראשך מעליך ישאנו ממקומו ·
וטעמו ישירנו או ירימנו על עץ ·· הולדת שם הפעל
והתבנין שלא נקרא שם פועלו ·· על משקהו שם · כי
אשר היית משקהו הוא פעל · ולא זכר
שר המשקים לא הזכיר
כמה אל פרעה ·
וכן וימתו ··
לא

וישכחהו עוד זכר

את ושתי וישכחהו

פרשת ויהי מקץ

לא פירש הכתוב תחלת זה החשבון
וכן ויהי מקץ ארבעים יש
ובעבור שנים ואחרים שנה
ויהי בשלשים שנה ויתכן להיות זה החשבון לצאת
שר המשקים מבית הסהר או לשבת יוסף שם וטעם
ימים כבר פירשתיו ופרעה חולם היה חולם וכן רבים
שמעתי באחו יש אומרים שפירושו ענין בו צמחים
ויש אומרים שהוא שם צמח והבי' כנסף שבית השביעי
במדברים ועל שני הפירושים כי הוא בין אחי ישראל
הוא אחיו בן אמו שבלים לשון רבות נקבות ואם הן
הוא בים כמו בשים פילגשים שדופות שהזיע להם
שדפון ירוח מזרחית כי נקרא מזרח קדים בעבור בא
באת השמש משם בתחלה וטעם המלאות כמו הבר
הבריאות ותפעם רוחו מבנין נפעל כמו נפעמתי ול
ולא אדבר ויש אומרים שהוא מן גזרת הולם פעם ש
והטעם שהרוח דומה לנוף המכה חרטומי מלה מרבע
ויתכן להיותה ארמית או מצרית והם חכמי התולדות
ואת כל חכמיה ביחולות וכפתרון הלומות את חטאי
טעם שהזכיר חטאי פרעה קצף על עבדיו לפי דעתי
כי אין פרעה שם עצם רק שם תואר והוא מלשון מצרי
מצרים כמו מירים בצרי גם היום יקרא כל מלך גד
גדול על ישמעאל כביד המאמינים על כן מצאנו שר
פרעה בימי אברהם ובימי יוסף וימות פרעה ויקם פרעה
וכן בימי ירמיהו והלא תראה הכתוב יפרש מה טעם
פרעה כי הוא מלך מצרים והעד הפרע שהוא שם הג
העצם וכן פרעה נכה כי נכה שם העצם ואל יקשה
עליך דרש כסא שלמה כי לא לקחו מלך מצרים ועד
שני שאמר שר המשקים פרעה קצף על וכן אמר
יוסף את חלום פרעה הראה את פרעה ויעשה פרעה
ואין מדרך המוסר להזכיר עם המלכים שם העצם ת
אותי ואת שר האופים אמר אתי שנים שנית כי כן
דרך הלשון כמו ואני אנה אני בא איש כפתרון חלומו
כבר פירשתיו אותי השיב פרעה ויש אומרים שהוא כ
כדבור השיב ותלה לו בפתרון ויריצוהו שלוחי פרעה
ויגלח את ראשו המגלח בלעדי מלה אחת מורכבת מ
משתי מלות והטעם שב אל תשמע חלום לפתור אותו אמר
יוסף בלעדי פתרוני יענה אלהים את שלום פרעה ויש
אומ' בעבור שאמר לו כי אתה פותר חלום אמר בלעדי
הוא הפותר והוא אלהים שיענה שלום המלך וטעם כ
יענה שימצא תמיד וכן כי האלהים מענה בשמחת לב
לבו וכן הארץ תענה והוא קרוב ממשמעו הוסיף דלת
ותחת מראה אמר תאר כי זה קרוב מזה ומראיהן כב

מראה כאשר מתחלה רע . ושם הוסיף לשרש האומר
מראה שבלי הפרות הנוספת בקרב הרעות והיו כאשר
היו שדומה כמוהם אין לו ריע במקרא וטעמו כמו
רקות ויש אומרים שפירושו צלמים כי כן בלשון
ישמעאל שבע גדול שם כמו רעב על כן יטעה האומר
בתפלת שבת ובשובע כלכלתנו כי שובע שם הפעל וא
הנכון ובשבע כלכלתנו וטעם ולא יודע השבע מראיהן
רע כאשר בתחלה ועל השנות מבנין נפעל מגזרת שני
שנים וטעמו הפרות והשבלים גם הוא לעד כי הדבר
נכון ובעבור היותם שני חלומות בלילה אחד לעד כי
ממהר האלהים יעשה פרעה זאת העצה או יקנה כמו
עשה לי את החיל הזה וחמש שיקנה החומש ויצברו
בר הפקידים ויש אומרים כי טעם בר להיותו עם שבלי

והנכון בעיני שנקרא בר אחר
מלאכת לזרות
גם להבר והא
ואומרים כי אויר מצרים לא בעבור האויר ולא יעזוב
שם דגן שבע שנים יוכל לערב אותו עם הדברים שמ
שימרוהו הנמצא כזה בבנין נפעל פועל עברי כ
כאומר הנמצא בעולם כזה ויתכן להיות הנכון סימן
המדברים הנמצא אצלנו כזה דברי פרעה אל עבדיו
אתה תהיה על ביתי ישק דגשות השין לחסרון נון
נשק והוא שם כעניין החיל ויש אומרים שהוא מגזרת כ
כשיקה כדרך רחוקה רק הכסא אגדל ממך ידוע כי ג
גדל פעל עומד וכן טעמו לא תהיה לי גדולה ממך רק
גדולת הכסא ואין כי מכעורי גדלכי כאב פעל יוצא רק
פירושו גדל עמי ידך אגדל ממך במקרא ידוע כמו
כיכלת עליה ותאכלה ידך ראה נתתי אותך שם נתך
למעלה על כל ארץ מצרים בגדי שש מפורש בפרשת
ויקחו לי תרומה רביד הזהב כמו מרבדים רבדתי ערשי
ערשי המשנה מגזרת שנים כי המלך אחד ואחריו ה
המשנה כמו שני ואחריו השלים כמו שלישי מרכבת ענן
כתובה על מרכבה סוסים ומרכבת שלמה לעדה אברך
כל אדם קורא לפניו אשתחוה ואכרע וזאת המלה מה
מהבנין הכבד הנוסף ויברך על ברכיו מהקל ושנים
מגזרת ברכים ויאמר ר' יונה המדקדק הספרדי כי
אברך שם הפעל והאלף תחת הא כמו אשכם ושלוח נ
לפי דעתי שאלף אשכם לשון המדבר אני פרעה אני
לבדי המלך ואין אדם במצרים שהוא ברשותו זולתך
וטעם רגלו שאין לו רשות ללכת או על דרך משל והוא
הנכון צפנת פענח אם זאת המלה מצרית לא ידענו
פירושה ואם מתורגמת לא ידענו שם יוסף ויהי פירוש
פענח כאשר תרגם המתרגם והיא מלה מרכבת

כהן און׳ י״ב כי שם לו עבודה זרה כי אין כהן בתורה
כי אם משרת על דעתי׳׳ ויצא יוסף ויצא שמו כטעם ו
ויצא לך שם בגוים׳ או יצא ועבר על כל המקום
והכריזו עליו כדי שיכירוהו׳׳ את כל אכל אין פירושו כל
כי מרעב היו מתים וכן כל הארץ באו מצרימה׳׳ רק
טעמו שקבץ כל אשר יכול כי בשני טעמו כי אחר׳׳
ויאמר ר׳ יהודה המדקדק הראשון כי על משקלו חכמי׳׳
ויאמר ר׳ משה הספרדי כי הפתח תחת חרק׳׳ גבל
הארצות סביבות מלכות מצרים׳׳ ויפתח יוסף את כל
האוצרות שהיה עמם׳׳ וישבר למצרים פי׳ נתן שבר
למצרים וטעמו קנין׳׳ לשבור אל יוסף השפך וכן הוא
וכל הארץ באו מצרימה אל יוסף לשבור׳׳ וירא יעקב
בעבור כי ההרגשות נחברות במקום אחד ישאלנו זאת
בזאת כמו ראה ריח בני ומשמע ק׳ האור וכן וירא יעקב׳
כי אחרים כמו הנה ידעתי׳ למה תתראו אל תראו שם
לכם תוך און היו מריבים זה עם זה כמו כתראה פנים
׳׳ושברו לנו ויקחו לנו שבר׳׳ לשון יחיד׳׳ המשביר לשון
שבר וטעמו מוכר והוא פעל יוצא לשנים פעולים׳׳
ויתנכר מגזרת נכרי הראה שהוא נכרי׳ קשות שם
התאר והטעם מלת קשות וכן יענה עזות׳׳ מכירים
בתחלה הכיר שהם אחיו ואחר כן הסתכל בכל אחד ו
והכירו׳ וזהו ויכר יוסף את אחיו ׳׳ערות הארץ׳ בעבור
היות מנהג להסתיר את הערוה שהוא דבר מגונה׳ על
כן אמר דרך משל׳ או בעבור היות הערוה נסתרת כך
אתם באתם לראות את סוד הארץ והוא הנכון בעיני׳׳
נחנו בלא אלף והוא האמת׳׳ כנים כאמנים׳ ויתכן
להיות מגזרת כן תעשה כאשר דברת׳ כן בנות צלפחד׳
כמו האמת׳ האסרו׳ יאסרו׳ כמו ומות בהר׳׳ רעבון
בתיכם׳ צורך׳ בעבור הרעב׳ וטעמו הביאו אל בתיכם׳׳
אבל׳ כמו אבל שרה אשתך׳ כמו אכן׳׳ המליץ מבאר מן
מלמד מליצ׳ ילקח שמעון כי כאשר ימאנו רבים מגדול
שבהם בשנים יענש יותר ועזב ראובן כי הוא הצילו׳׳
ויאמר משה הכהן כי כסף זהב לא יוכלו בלשון רבי׳
והנה כספיהם׳ וישאלו את שברם אשר קנו׳׳ ויפתח
האחד׳ אחד מהם׳ ויתכן להיותו ראובן כי הוא הבכור׳
כמו אחד כשמשון׳׳ ואת ראובן בתיכם צורך׳ כלשה כל
הצרות האלה

ויש אומרים

כי פירוש תמית ת
תעניש׳׳ ואחרים
אמרו כי זאת תפ
תפלה כנגד השם וכלל הדבר אם היה מדבר כנכה לא
היה יעקב מאמין׳׳ גם אנחנו דרך לשון הקדש להוסיף
גם ראשון כמו משל בנו גם אתה׳׳ זאת עשו זאת הע
העצה מזמרת הארץ כל דבר משובח מגזרת זמירות
צרי ונכאת כבר הזכרתים׳׳ בטנים אין דע לי במקרא

ויש אומרים לעניים׳׳ משנה שני׳׳ משנה משנו׳

וטעם אל שדי

בעלי ההא
שיש לו כח
לעשות כל
כאלה׳׳ כאשר שכלתי׳ בהיות יוסף׳ אחשב כי שכלתי
משכל׳׳ להתגולל׳ מגזרת בגלל הדבר׳׳ ולהתנפל׳
כאדם שמתנפל מעצמו על אחר ויאמר לו אתה הפלתני
בי אדני׳ לשון בקשה׳׳ ולפי דעתי שהוא דרך קצרה׳׳
כמו בי אני אדני העון׳ וטעם עון במקום הזה כמו גדול
עוני מנשוא׳ והטעם עשה בי מה שתרצה ושמעני׳׳
נתן לכם מטמון׳ יתכן שהיה לאחד מטמון בבור׳ ושכח
כאשר שמו באוצר ויצא בגורלכם כי כספכם בא אלי׳׳
ביתה יוסף׳ כמשפט הלשון אל בית יוסף׳׳ השלום אביכ׳
הזקן שם תחת שם התאר והיא דרך קצרה כאלו אמר
השלום אל אביכם וכן אתה שלום׳׳ ויקדו שמו קדקד
וכבר השתחוו׳׳ יחנך בכי אין לו משקל׳ אולי התנה כן
בעבור אותיות הגרון׳׳ כי נכמרו בערו ויקדו וכן ערבנו
כתנור נכמרו׳׳ וישא משאות דרך׳׳ ידות חלקים׳׳
ומשאות כלם מדירן כל אחד מהם כי רחוק לתת לו
חמשה ידות על כל חלק וחלק׳׳ גביע כוס׳׳ והוא נחש
ינחש בו הוא נסה אתכם בו לדעת אם אתם גנבים׳׳
כמו נחשתי׳ וכן כי נחש ינחש׳׳ וטעמו למה לא
פחדתם כי לנסותכם שמתי את גביע הכסף לפניכם ו
והעלמתי עיני עד שתקחוהו׳׳ ויאמר ר׳ יונה כי פירוש
בו׳ בעבורו׳ וכן הוא טעמו׳ והוא ישאל למנחשים
בעבורו׳ גם כי נחש ינחש׳ כי איש כמוני יש לו מנחשי׳
ויש אומרים כי הגביע היה מצויר׳ וכי היה מסתכל לפ
לפני אחיו ואומר זה הגדול׳ וזה נולד אחריו׳׳ טית
נצטדק׳ תחת תיו התפעל׳ בעבור הצדי׳׳ האלהים
מצא׳ על דרך משל׳ כי עון גדול היה לנו וכבר נשכח
אבינו׳ והיום נמצא׳ או יהיה פירושו אחר׳׳ עון
עבדיך׳ כמו גדול עוני מנשוא׳׳

פרשת ויגש אליו

כי כמוך כפרעה

אתה כמלך׳ והמלך כמוך
וכן כל שני כמין שהם זה אחר זה
כמו כמוני כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך׳׳ והוא
דרך קצרה׳׳

אב זקן' כי הגדול שבכלם הוא בן ארבעי' וחמש' ויתכן
להיות אביהם בחור'' ואשימה עיני עליו' שאראה אותו'
ועזב את אביו ומת' אביו או הוא'' ולמה לא הביא
המזכיר החמש' שאין להן הכרע כמו ויטלף כעלי' וזה
עמהם'' אך טרף טורף' והעד כי לא ראיתיו עד הנה''ל
להתאפק' לסבול לכל הנצבים עליו וטעמו עד שיצאו
כל הנצבים' והוצרך לקרא להוציאם'' בבכי' במקום
הפסקת נשמה' ראה עיני'' כי האלהים שלחני'' לאב ט
טעמו למורה' וכן אבי כל תופש כנור ועוגב'' מן תרם
כמו תגרת' וכן להחרים גוים'' כי פי ידוע כי פה מדברת
וכאשר יהי' סמוך ישוב הא הנעלם ליוד כנעלם כמו פי
צדיק גם כן לשון רבים ופי רשעים ובהתחבר זה היוד
עם יוד סימן המדבר חסרו האחד כמו כי פי והטעם
שהיה מדבר בלשונכם עמכם בלא מליץ'' צואר ימצא
לשון יחיד ורבים ועם תוספת נון אכן האלף לא נעדר
''טענו' שימו משא' ומטעני חרב קרוב אתכם' בעירכם
בהיותכם וכן אכחנו ובעירכם'' הלב הארץ' כמו שומן''
חליפות שמלות' אין זה כמו זה' והפחות שתים'' וטעם
כאלה' מחליפות שמלות הטובות שהיו במצרים'' בר' ד
דגן'' ולחם כמשמעו'' ומזון' אפונים ופול ועדשים
ודוחן וכסמין תאנים ורמונים ותמרים כי אלה לבדם
הן מזון חוץ מדגן ושעור'' וטעם אל תרגזו' שיטעם
איש על אחיו בעבור מכירתו'' ויפג לבו' מגזר אל תתנו
פוגת לך והטעם שעמד לבו ידמם כטעם ויצא לבו כי
לא האמין' ויהי כראותו העגלות ותחי רוחו'' ואל תתמה
על מלת ויפג לבו כי כן דרך הנביאים לדבר כמו וכם
ונשמה לא נשארה בי' רב עוד יוסף' רב לי זאת השמחה'
מרדה' הוא חסר הפא כמו אשר תנה הודך'' וטעם אנ
אעלך גם עלה' שיקבר בארץ ישראל'' ויוסף ישית ידו ע
על עיניך במותך כי כן מנהג החיים עם המתים''
בנותיו' הוא דינה לבדה' ויתכן שהיו לדינה שפחות ק
קטנות גדלו עמה ובעבור כתו קראן הכתוב בנות יע
יעקב בעבור שגדלו בביתו כמו בני מכיר' וכן בנות
בניו כי אחת היא'' בן הכנענית' לעד כי נשי השבטים
היו אדומיות ומצריות וארמיות ומדיניות והזכיר זאת
לבדה בעבור שעשה שמעון שלא כהוגן שלקח כנענית
ועל זה הדרך הזכיר מות ער ואונן בעבור היותם בני
כנענית'' כנען הוא בן בנימן' כי יש כנען שהוא בן
בנו'' ובני דן חושים' ויתכן שהיו שנים ומת אחד מהם
ולא הזכירו או כן דרך הלשון'' יש אומרים כי מספר
שבעים בעבור היות סך חשבון כי ששים ותשע הם'
וזה המפרש טעה בעבור שמצאנו כל נפש בניו
ובנותיו שלשים ושלש והם שלשים ושנים'

ובדרש כי יוכבד נולדה בין החומות
גם זה תימה למה לא הזכיר
הכתוב הפלא שנעשה עמה
שהולידה משה והיא בת מאה ושלשים שנה' ולמה הזכי
הכתוב דבר שרה שהיתה בת תשעים'' ולא די לנו זה
הנער עד שעשו הפייטנים פיוטים בזה שאחת
תורה יוכבד אתי אחרי התנחומי' והנה היא בת מאתים
וחמשים שנה' וכי אחיה חי קך וקך שנים' דרך הגדה
אם דברי יחיד'' והנכון בעיני שיעקב בחשבון ויתנו
יחל כאלו אמר כל נפש בניו ובנותיו עם נפשו שלשים
ושלש'' והראיה על זה הדבר שאמר בתחלה יעקב ובניו
ואם טען טוען ויאמר והנה כתוב כל נפש יוצאי ירך'
יעקב שבעים נפש' דע כי הכתו' לא חשש להוציא אחד
משבעים כאשר אמר אשר יולד לו בפדן ארם ולא נולד
בנימין שם' גם בזאת הפרשה שנים עדים'' האחד
שאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב
ובניו והנה הזכיר כי יעקב מבני ישראל כי לא הלך הכ
הכתוב כי אם על הרוב'' והעד השני כל הנפש לבית
יעקב הבאה מצרימה ומנשה ואפרים לא באו אל מצ
מצרים כי שם נולדו' וכתוב אחר בשבעים נפש ירדו
ואלו שניהם לא ירדו גם זה הכתו' לעד כי יעקב נכנס
בחשבון כי נפש לו והוא העקר'' ויאסר יוסף על ידי
עבדי כמו ויבן שלמה את הבית'' כי תועבת מצרים כל
רועה צאן לאות כי המצרי' בימים ההם לא היו אוכל
אוכלים בשר ולא יעזבו אדם שיזבח צאן כאשר יעשו
היום אנשי הודו' ומי שהוא רועה צאן תועבה הוא כי
הוא אז שותה החלב ואנשי הודו לא יאכלו ולא ישתו כל
אשר יצא מחי מרגיש עד היום'' ארץ גושן פרט' באר
רעמסס כלל' והענין כן ולפי דעתי כי רעמסס פנח
הענין איננה שהיו ישראל שם כי מערי מסכנות לפרעה
היתה'' שרי מקנה נשים כפרד'' ותלה על משקל
ותתע' כמו תלאה כמו כמתעתע וטעמו כאדם שלא
ידע מה יעשה' ויתים מפעלי הכפל כמו וידים השמש
הכן היה ההא ראוי להיות נע בפתח חטף' אפס כסף

ויאל פעל עבר כמו כי ירא לשבת בצוער
תתמה שיאמר לשון מות על האדמה
כי הפך זה ואתה מחיה את כלם'' תמם יען הבריות
תישמכה' ומשקלו תדע ונמצאנו בדר כי נסתלק הרעב
בעבור יעקב' גם יתכן שהיה רעב שלש שנים ולא היו
כמו ארבע שעברו'' ואת העם העביר אותו'
העתיק כל אחד ממקומו' ויש אומרים כי על אנשי
מצרים דבר שהעביר מהמדינה לערי' לעבוד האדמה
הכהנים הם כדברי המתרגם אוני'' ויאחזו בה שקנו
שם אחוזה''

פרשת ויחי יעקב

שים נא ידך ׳מפורש בדברי אליעזר ׳ גם חסד ואמת״ ושכבתי עם אבותי ׳ כבני למיתה ״ אז יהיה פירושו אל נא תקברני במצרים ואשכב עם אבותי ׳ואיך יהיה זה שתשאני ממצרים ותקברני עם קבורת וישתחו ישראל שחלק כבוד למלכות ׳ והנכון בעיני שנתן שבח לשם ״ ואין זה כהשתחוית אברהם ׳כי שם מפורש לבני חת ׳ ויאמר האומר ליוסף וכן אשר ילדה אותה ללוי במצרי ׳ ויגד המגיד ליעקב או הוא האומר ליוסף או היה שליח בלוח מיעקב ״ וטעם הנני מפרך ׳ על דעת הגאון שאמר לו השם הנני מפרך וכן לא נולד לו רק מתה רק רחל ״ ועתה ידעתי כי בעבור כך הנולדים לך אמר הנני מפרך ׳ וזה הפירוש אין לו טעם וריח ׳ כי מה הפרש בין בני יוסף ובין בני ראובן ״ ועוד כי בכי׳ין נולד לו אחר זאת הנבואה

והנכון בעיני שאמר שהשם אמר לי כי הארץ תהיה לזרעי אחוזת עול׳ ואני אתן לך בכורת הארץ ׳ הבכורה ׳ ויקחו אפרים ומנשה חלקם בארץ כאשר יקח ראובן ושמעון ׳ שהם הגדולים מבני ואחר תוליד אחרי אפרים ומנשה יקראו על שם אחיהם הבוכרים שירשו עמם בנחלתם ״ והמפרש שאמר ומולדתך על בני מכיר שילדו על ברכי יוסף ׳ לא ישרו בעיני דבריו כי מה טעם על שם אחיהם

ואם יטעון טוען כי לא תכחש ל ליוסף בנים אחרים ׳ גם זאת איננה טענה ׳ כי יתכן שהיו ובעבור שירשו עם אחיהם לא הזכירם הכתוב ורבים כאלה ״ וטעם בבואי מפדן ׳שמתה רחל פתאם ולא יכולתי להוליכה לקברה במערה כאשר קברתי את לאה ואמר זה ליוסף שלא יהר לך מה שלבך מאותך אשר לא עשיתי לכבוד אמך׳ ואחר שאמר וירא ישראל את בני יוסף ואיך יאמר לא יוכל לראות׳ וטעמו לראות היטב שיכירם ״ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו מאחר צריך להיות ״ וטעם מעם ברכיו כי הוא יושב על המטה ״ וטעם פללתי לא דכתי בלבי מגז פלילים ״ ויקח יוסף ׳ובכר לקח יוסף ׳ וכבר הראיתיך רבים כאלו ״שכל את ידיו כאלו ידיו השכילו מה שהוא רוצה לעשות׳ כי מנשה הבכור אעפ שמנשה הבכור ׳ וכן ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה עורף ׳ ורבים כן ״ וטעם המלאך הגואל אותי בתרשות ואלה פרוות ׳ ויקרא בהם שמי כי הנה כל ישראל יקראו אפרים גם יוסף כמו שאמר אפרים מה לי עוד לעצבים גם אמר הכתוב רחל מבכה על בניה כי היא היתה עקר

עקר מחשבתו׳ על כן אמר הכתוב בני רחל אשת יעקב וכאשר ילדה רחל ׳ מיד ויאמר ללבן שלחני ׳ גם נתן לו הבכורה כי הוא ראשית מחשבתו ׳ ואחר שלא היה ראובן ראוי לבכורה היה יוסף שהוא פטר רחם ולא דן וגד כי הם בני השפחות׳ והימין ככבד מהשמאל ויותר תקיף ״ מלא הגוי׳ גוים רבים יצאו ממנו ״ בך יברך ישראל ׳ כל בניו ׳וישם את אפרים בדבר הבכורה ״

שכם אחד יש אומ׳ כי על עירשכם רמז שנם היא לבן יוסף ״וטעם בחרבי ובקשתי על השם כאשר יאמ׳ דוד מגני וקרן ישעי ״והנכון בעיני שפירוש שכם חלק והוא מתוספת על שכמם ולעבדו שכם אחד״ על אחיך נוסף על אחיך ״ וטעם אשר לקחתי אשר יקחו ישראל בחרבם ובקשתם ״האמורי הזכיר האמורי בעבו׳ שאין בשבעה גוים חזק כמהו׳ והלא תראה אחר שנהרגו שני מלכי האמורי הגדולים אמר יהושע לתת אותנו ביד האמורי ״ ואל תתמה על מלת לקחתי ׳כי אחר שהשם נתנה בשה לאברהם הם יחשבו שהיא שלהם וכן באמ׳ ליעקב לך אתננה ולזרעך ״ את אשר יקרא אתכם דבר הנביא לעתיד ״ויתעו האומרים שהם ברכות ׳ בעבור שמצאו בסוף ויברך אותם ׳ והיה ברכת ראובן ושמעון ׳ כי על זאת הנבואה אומר וזאת אשר דבר להם אביהם ׳ ואחר כן בירך אותם ׳ולא הזכיר הכתו׳ הברכות״

ראובן בכורי אתה כחי ׳כך כ כראה פתח בתחלה כחי ״ והבכור יקרא ראשית און כמו כי הוא ראשית אונו ״ יתר שאת׳ ראוי היית ליתרון על הכל שתהיה כשא ״ויתר עז ׳כפול בטעם ׳כדרך כל הנביאו׳ ופי עז תקיף ״ פחז כמים ׳ בעבור שפחזת כמים אל תותר ׳לא יהיה לך יתרון ׳ והיה ראוי להיות אל תותר ׳ בשירק וו ״ ואחרים אמרו רק אתה כמים הנשפכים ולא הותרת כלום ׳רק על דעתי שלא תמצא מלת אל רק במקום צווי אעפ שנמצא ודרך כתיבה אל מות ׳ ואיננו צווי ״ ופירושו אל תבקש יתרון אפי פחז כמים ויהיה משקל תותר כמו זכורי למחמה אל תוסף ׳

והגאון אמר אפי דבר רק כמים לא יהיה לך יתרון ׳ ופחז מגז אנשים ריקים ופוחזים׳ ואין פוחזים הפוך ׳ אז חללת מיום שחללת נסתלק יצועי כאלו אמר עלה מעלי גם תמצא מלת עלה כרת כמו אומר אלי אל תעלני ׳ וזאת הפרשה מפורשת בדברי הימים ובחללו יצועי אביו ואמר על יהודה שהיא הנגי׳ והבכורה ליוסף

שמעון ולוי אחים׳ בעבור מעשה
שכם׳ מכרותיהם׳
יש אומרים מן הכרת פניהם ׳ואיננו נכון בדקדוק ׳ויש
אומרים קניניהם כמו מכרו ממכרם׳ ואין מכרו כי אם
מלשון מכירה׳׳ ויש אומ׳ מלשון מגירה שהסירו ערלתם
כמו עם חרף נפשו למות׳׳ והנכון בעיני שהוא מגזר׳
ומכורותיך והוא חסר בית כמו הנמצא בית ה׳׳ אשר
צויתי מעון׳׳ והטע׳ על החמס שעשו שאחר שהכניסו
אנשי שכם בברית ׳הרגום במרמה׳ וכן אמר המתרג׳
בסודם אל תבא נפשי׳ אמר רב אהרן שפי׳ אל תבא׳
כמו ובא השמש ׳והטעם שלא ארצה להיות חוץ מעצת׳
׳והנה פירושו הפך הדבר׳ כי מה טעם לכלי חמס׳
והלא לשניהם אמר עכרתם אותי׳ ובאמת כי הסתכן
יעקב וביתו על ידם לולי חתת אלהים היו מסכנים את
הכל׳׳ וכן פי׳ ארור אפם וברצונם עקרו שור׳ ארור כי
אפם עז׳ ואלה הפי׳ קרים׳ בסודם אל תבא נפשי׳ ויאמר
ר׳ משה הכהן הספרדי כי כבודי כמו נפשי׳ ורבי׳ בספר
תהלות כמוהו׳ ויפת פי׳ כי הטעם כפול כדרך הנבואות׳
שאל אביך ׳מה אקוב׳ ׳והנה בסודם ׳כמו בקהלם ׳ותבא
כמו תחד׳ נפשי׳ והוא כבודי׳׳ ויאמר ר׳ יהודה בן בלעם
הספרדי שטעה ר׳ משה כי כבוד הנפש׳ הוא לגוף׳ כמו ע
ורי בכנור׳ כטעם משביע בטוב עדיך וראיתו וכבודי
לעפר ישכן סלה׳׳ ואני אומ׳ שר׳ יהודה טעה כי הנה ה
הכתוב אמר למען יזמרך כבוד׳ לכן שמח לבי ויגל כ
כבודי אף בשרי שהוא הגוף וזה וכבודי לעפר על דרך
משל שיכניע נפשו עד העפר׳ שאין למטה ממנה׳׳
והנה אמן לנו עד כאן והוא דבקה לעפר נפשי ׳תחד׳
מלשון יחיד ׳ על דעת ר׳ משה הכהן המדקדק שהנח
הנעלם תחת אלף אחד׳ וכן אמר על לא תמם׳׳ וטעם
בסודם ׳כמו בהוסדם יחד עלי ׳ אחר שכליהם חמס אל
תבא נפשי בסודם׳׳ הרגו איש ׳שם המין כמו ויהי לי ש
שור וחמור ׳והרמז על אנשי שכם׳׳ שור ׳חומה ׳וכן צעד׳
עלי שור׳ כי החולם והשורק יתחלפו׳ ועקרו ׳ כמו ש
פלשתים תעקר ׳וזה אות כי עיר שכם גדולה היתה כי ה
היא מוקפת חומה׳ ארור אפם כי עז ׳דרך נבואה או ת
תפלה שיחסר אפם וע ב להם׳ כי ארור הפך ברוך׳ וכ
וכאשר הברכה תוספת׳ הארירה מגרעת׳׳ ועברתם׳
כפל הטעם ׳וכן אחלקם ואפיצם׳׳ והטעם שאלה הם
הלויים שיתפרדו׳ ולא יתחברו יחד׳ והנה מצאנו כי גורל
בני שמעון נפל בתוך נחלת בני יהודה׳ והנה הוא ב
ברשות אחר עם עריו לא היו דבוקות זאת לזאת רק מ
מפוזרות בין גורל יהודה׳ גם כן לוי שהיו לו ארבעים
ושמנה עיר והם מפוזרות בין השבטים׳ יהודה׳ אתה
כשמך ׳וכן יודוך אחיך ׳וכאשר יראו כי ידך בערף יושב

אויביך׳ ישתחוו לך בני אביך ׳כמו לאמך׳ ׳וכן מצאנו
גור אריה׳ המשילה׳ לגור אריה הקטן שהוא בנין ה׳׳
האחרי וכן לאריה כאשר יגדל׳ ואין בו כח דמות כמו
ועיר פרא׳׳ מטרף׳ דמות בני לגור אריה׳ כאשר
עלית מהטרף והטעם מטריף אחר׳ וזה פשוט׳ ואם
כפרשנו על דברי יוסף ׳היה ראוי שיהיה תחת עלית הע
העלית׳ כי עלית פעל עומד׳ והנה הפסוק הבא אחריו
לעד׳ והלא תראה הפעל אחר מגוריה׳׳ וטעם כרע ר
רבץ כאשר ה׳ שמנהג האריה אחר שטרף׳ ישב על כרעיו
וירבץ׳ ואלו ה׳ה עומד כל מין חיות לא יקום מפניו
שיברח׳׳

לא יסור

לא יסור מיהודה שבטו׳ יהודה שבט גדולה עד
שבא דוד שהוא תחלת המלכות מיעקב וכן היה׳׳ הלא
תראה כי דגל יהודה היה נוסע בראש׳ שנה גם אמר הש׳
יהודה יעלה בתחלה׳ ופי׳ מחוקק׳ם ספר שיחוק על ספר
וטעם מבין רגליו׳ שכן דרך כל סופר להיות בין
רגלי הקטין׳׳ **שילה** יש אומרי׳ כדרך
המתרגם א ארמית כטעם ש
של׳ ויש אומרים שהוא מגזר׳ ובשליתה׳ ויש מי שהוציאו
מלשון קדמונינו ז״ל שליל׳ ויש מי שפירש אותו על ד
עיר שילה ופירש יבא כמו ובא השמש או עד כי יבא קץ
שילה כי כן כתוב ויטש משכן שילה ואחר כן בחר ה׳ ב
בדוד עבדו גם זה איננו רחוק׳׳ אני יהי שילה כמו
בנו והוא תחת ה׳ כמו כתוך אהלה׳ מגזרת לא תשלה
אותי לא תוליד׳׳ ולו יקהת׳ כמו ליקהת אם ׳והיא מ
מסרת לעתיד׳ והטעם ׳שיסורו גוים אל משמעתו׳׳ וכן
היו עמים רבים תחת יד דוד ושלמה בנו׳ ואין טעם ע
עד כי יבא שילה׳ שיסור השבט ממנו כבא שילה׳ רק ט
טעמו כאדם שאמר לא יחסר לפלוני לחם עד שיגיע
עת שיהיו לו שדות רבות׳ וכמוהו כי לא אעזבך עד א
אשר אם עשיתי את אשר דברתי׳ שישיבהו אל הארץ׳׳
אוסרי ׳היוד נוסף כמו היושבי׳ עירה׳ כמו על שלשים
עירים ׳ויהיו בני אתונו׳ נוסף כי אוסרי ישרת עצמו ואת
עמו׳ ולשורקה׳ כפול בטעם כי הוא גפן ׳ועיר כאתון
גם כן׳׳ ודם ענבים סותה׳ יש אומ׳ שהוא כמו כסותו
והוא חסר כף׳ והנכון שהוא מגזרת מסוה׳ והטעם שתרב
תבואת כרמו עד שיאסר עירה לגפן ולא יחוש שיאכל
ענבים ׳מתחת מים׳ יכבס ביין לבושו׳ ודמהו לדם בע
בעבור שיתאדם׳ וזה על דרך משל׳ כמו יטפו ההרים
עסיס׳ עד שיקרא חכלילי עינים מרוב היין שהוא מ
שותה׳ כי חכלילות יראה כענין משכרות מרוב היין׳׳ ש
ושנים לבנות מרוב החלב׳ ולבן שנים׳ שם התאר׳ וכן
נקראו שנים על מערכות שנים׳ בעבור היותם שני

ויאמר הגאון חכלילי עינים יותר מהיין׳ וכן אמר יעקב׳׳ ואחרים אמרו כי לבן שנים שלא יאכל דבר טמא ולא יתגבר אחרי עיניו וזה דרך דרש משובש׳׳ וה והזכיר בתחלה השבטים כאשר נולדו׳ רק הקדים זב זבולן על יששכר בעבור נפול נחלתו בין זבולן וכן דן׳׳ לחוף ימים גם זה לאות כי זה דרך נבואה׳׳ ופי׳ לחוף מחוז והוא מגזרת חופף עליו׳ כי האניות לא תעמודנה במקום מגנה לרוח׳׳ וירכתו עד צידון׳ פי׳ סוף גבולו עד צידון׳ חמור גרם ידמהו כחמור שיש לו עצם כבד׳׳ והנה אחז׳ שמו על רובץ׳ בין המשפתים בין המערכות׳׳ ויתכן להיות מגזר׳ ״ תשפות שלום וירא מנוחה כאשר ראה ארצו ומקום מנוחתו נעימי׳ נטה שכמו לסבול כל משא כאשר ישא החמור׳ ושב עובד נותן מס׳׳ וזה הטע׳ על יששכר שלא היו גבורי ולא ירצו לצאת למלחמה לעזוב מקומם וכן אמר ויששכר באהליך׳׳ והיו כותבים מס למלך ישראל של שלא יצאו לגיים אשר יבאו להלחם עליהם׳׳ דן ידין עמו רמז שיהיה בעל דגל כאחד בני הגבירות והנה היה קצין על כל עם המשפחות׳ ודמהו ברוב גבורתו לנחש גם יתכן להיות פי׳ שפיפון מגזרת הוא ישופך ראש והטעם כפול׳׳ וטעם לישועתך קויתי״ בעבור שהוא נושך בעקבי הסוס יפחד ורוכב הסוס שלא יש ישוף ראשו בחרבו׳ על כן אמר הנביא לישועתך קויתי ״ הכף לנוכח דן כי קויתי השם להיות ישועתך או בא שם תחת הפעל והטעם להושיעך וכן כרכנה בישועת או הכף לנוכח דוד או המשיח בנו׳׳

ויאמר הגאון כי יחסר ויאמר וכן ראוי להיותו ויאמר לישועתך קויתי ״ ורב יצחק אמר כאשר ראה הנביא בן בנו כריתות כחו בדרך נבואה׳ יגוד פחד יעקב ואמר הושיעני השם׳׳ גד׳ התנבא שיבא עליו גדוד והוא יגבורנו באחרונה׳ כי יגודנו כמו לעם יגודנו גם יגוד משעלי הכפל והשורק תחת חולם כמו ירון ושיח׳׳ ואנחנו לא נדע היום התלאות העוברות על אבותינו׳ ואשר שמנה׳ יש אומ׳ כי חמש כנסף והנכון בעיני שהארץ אשר יצא לחם שמן ופה לחם לשון נקבה׳ וכן בית ומקום ועין ויד ראש ורוח וארץ וארון ועם׳ וטעם מעדני מלך ידוע׳ וכן אמר משה׳׳ וטובל בשמן רגלו׳׳ נפתלי דמות אילה שלוחה׳ על דרך דורון והמקבל הדורון יתן אמרי שפר ויש אומ׳ שאילה רמז לדבורה ונותן אמרי שפ׳ לשירת ברק עמה׳ ואחר נפתלי בעבו׳ נחלתו׳׳ בן פרת כמו שעיף והוא לשון נקבה וכן על בן אהבת לך׳׳ וד ודקדוק פורת פועלת כי על שני דרכים ימצא הפועל כמו אויבה גם אויבת וכן פורה ופורת מלשון פריה ויש מי שפרש אותה כמו ותעם פארת׳ והזכיר פעמים בן

ופרת כדרך אנשי לשון הקדש כי הנה אלהיך יי׳ והטע׳ פעם אחר פעם תמיד׳ ועל הפי׳ השני יהי התיו תחת הא כתיו ושבת לנשיא ׳וטעם בנות צעדה כל אח ואחת צעדה על החומה׳ על דרך זבובי מות׳ וימררוהו אמר הנגיד שפירוש שמו מררתו כמו מטרים ואחר כן ירו בעלי החצים וכמוהו השמיעו על בבל רבים׳ וטעם וימררוהו כמו ישבו עליו רבים ובסוף יוסף לארץ מררתו וישטמוהו מוקדם קודם וימררו כאלו אמר וכבר שטמוהו וזה רמז על אחיו שמכרוהו ותשב באיתן במקום איתן קשתו וטעם ויפזו ויתחזקו והקרוב אלין מפוז ויש מפרשים אותו מפז ואין טעם לו׳ והטעם ששטמו אותו בעלי חצים והתחברו לשפוך מררתו׳ וקשתו היתה חזקה׳ ופחדו ממנו ולא יכלו לו כי ידיו חזקים מידי אביר יעקב׳ משם רמז ליד אביר יעקב׳ שהוא השם ואותו כח יכול והיה רועה אבן ישר ישראל׳ וכן היה וכלכל יוסף׳ וטעם אביר יעקב שהוא ידע אהבתו את יוסף וטעם אבן כטעם הדבר׳ ויש או׳ כי משם כמו ממנו וכזה לא מצאנו במקרא׳ גם אבן ישראל שהית לבנו והיה כאבן שב לרעות והטעם לחיות במאכל׳ ואת דרך רחוק׳ מאל אביך על דעתי שהוא דבק עם הפסוק שהוא למעלה והטעם׳ זה הכח שהיה בידך מאל אביך היה והוא יע יעזרך ומם מאל אביך ישרת עצמו ואחר עמו׳ כמו ב בלא שדי׳ ושמי יי׳ והטעם כפול׳ ומאת שדי והוא יברך אותך ופי׳ הגאון אשאל מאת אביך׳׳ ויתכן היות ברכת שמים דבק עם מאל אביך׳׳ והטעם יתברר בתלת ת תהיין׳׳ ברכות תהום׳ כאשר אמר משה ממגד ארץ׳ ג גם תהום לשון נקבה׳ וכן תהום רוממתהו וכן שעני שירדו גשמים ממעל בארצו וירבו המעיינים והנחלי׳ מתהום שהיא רובצת מתחת לארץ׳׳ ברכות שדים ו ורחם׳ ראה השמים לשדים והרחם לתהום׳ והטעם שירבו בניו׳ והפך זה רחם משכל ושדים צומקים׳׳ ברכות אביך אלה הברכות שברכתיך עצומים הם ו ויתחברו עם ברכות הורי׳ והורי כמו יולדי וכן ותהר את מרים׳׳ הורה גבר׳׳ נזיר אחיו מגזרת נזר׳ והוא סימן כמו נדיב לבו׳׳

בנימן

דימהו לזאב׳ כי גבור היה׳ והאות אנשי הגבעה׳׳ עד׳ תרגום שלל׳ ו כמו אז חולק עד שלל׳ ליום קומי לעד׳ ולערב׳ יחלק הטרף שלל׳ לבניו׳׳

וישועה

אמר שזה רמז לשאול׳ שנצח את עמלק׳ וטעם בבקר׳ בתחלת המ המלכות׳ ולערב׳ בגלות על דבר מרדכי׳ וזה דרך דרש׳ ודעת המתרגם ארמית׳ ידוע׳ם

21

איש אשר כברכתו · כאשר באה לכל אחד מהברכה כן ברך אותם כטעם איש כפתרון חלומו · ויבן אותם ש
שילבו כולם עם יוסף לקברו · ויאסף רגליו אל המטה · כי בתחלה ישב על המטה ורגליו תלויות כמנהג ארץ
אדום היום ולא כן מנהג ישמעאל ·· כל אנשי מצרים לבד מפרעה · עבדי יוסף יקראו · ויחנטו · כריתת אבק
ויתכן רק על דרך רפואה מעט להיות כמוה התחלה חנטה פגיה ·· אשר כריתי · חפרתי · כמו כי יכרה איש ·
רכב מרכבת פרשים ידועים ·· ויעש לאביו אבל · אחר שקברוהו כאשר אמרו חכמינו ז״ל · ויעשו בניו לו כאשר
צוה שקברוהו ונשאוהו כאשר צוה במקום שצוה ·· לו ישטמנו · מלת יותר לבו איבה כמו וישטם עשו ויש לו
במקרא על דרכים רבים · אנא · לשון פיוס ·· ויאמר הגאון כי התחת אלהים אני כאלו אני במקום אלהים
שנפלתם לפני ותאמרו עבדיך אנחנו ·· למען עשה שם הפעל ·· בני שלשים · בעבור היות אלה בני סמוך
שנה יהיו רבעים ·· ילדו גדלו ·· ויחנטו אותו הרפאים ·· ויישם בארון · שם אותו שם אחר והנה פרשו ישם על
משקל וייצר ·· ויאמר יונה המדקדק כי החירק תחת שורק והוא רחוק בעיני ·· וטעם בארון בקופסת הבית
הוא שהכין לנפשו ··

ספר ואלה שמות

נאם אברהם בר מאיר אבן עזרא הספרדי

נפשות קדושים ליה מודות בזכרם ימות — עולם ותורות אמת הוגות ומתחכמות
וכאש כבוד אל בלי לשון ופה נואמות — ושמו מפורש בראש ספר ואלה שמות

ברוך השם אלהי תעצומות
והוא הנותן תבונות לנשמות
ובספר הזה מהומות ואימות
ואלה התחדשו אחרי מות
ונולד אבי הנבואות והחכמות
ויוציא את אבותינו וידיהם רמות
ויעש לעיניהם בצריהם נקמות
והן בכתב אמת רשומות
ודבר משכן כעשה מתרומות

אשר בימינו לנצח נעימות
להוציא לאור כל תעלומות
שמצאו הורינו ברוב כלימות
בזיר אחים בעל החלומות
וקנא השם בעל קמות
ברב כסף וזהב ושלמות ·
ויאר לבותם בתורות תמימות
ובם סודות ופליאות סתומות
בסוף ספר ואלה שמות

ואלה טעם הוי״ו בעבור שהזכיר בסוף
הספר הראשון · כי יוסף ראה ל
לבניו בני שלשים · הזכיר כי
אחיו ברדתם · היו מעטים · ופרו וירבו ·· ומלת ואלה ·
גם בחסרון הה״א · שוה לזכרים ולנקבות · וכתוב את

כל התועבות האל · ואחריו מכל התועבות האלה ·
לאנשים האל · אלה ילדו להרפה · מה אעשה לאלה ·
וככה מלת לז · השכינית הלז · הנער הלז · ובעבור
היות מלת אלה מלעיל · היה ההא נוסף · כהא לילה
נחלה מצרים ·· ושם · לשון זכר · ושמות · לשון רבים ·

כי היינו כוללת שיוון רבים ורבות · כמו מקוות ואבות
גם שמש שיוון הזכרים גם הנקבות ·· כמו נשים
פילגשים ·· וים שמות שיוו בהם גם בנין · נפשים
נפשות לבבות גם לבבים ·· על לבביהן ·· הא מצרימה
תחת מלת אל · כמו כלכה דמשקה · ותבא אותי ירושלימה
את יעקב עם יעקב · כמו כרת יי את אברם ברית לאמר
לאמר · איש וביתו · ויבאו אלביו · ואין בית בכל המקרא
אשה · והנה העד איש וביתו באו כי לא היו נשי השבטים
במספר השבעים ·· ואל יקשה בעיניך וכפר בעדו ובעד
ביתו כי פשוטו בית אביו · כי שלשה ודין שיו · ועוד
שכהן שהוא אשתו בכח ביתו והיא כללת עוני כי האי
ואשתו הוא האדם ·· ראובן · כל שבא נע כמין זבולון
בזכבם עליו אחד מאותיות בכל · והיה ראוי להיות
האות המשרת בשוא נע · והנה אין יכולת בלשון לקרא
שנים שואין נעים על כן שמו חרק תחת אות המשרתי
ואם היה בית המשרת הנכנס עליו יאמרו בזבולון ·
ואם כף או למד בזבולון לזבולון · ואם וו אמרו שרק
תחת חרק כאלו הוא בקריאת אלף כמו ואבולן כי אי
היתה המלה נראה בקריאת אלף. אזבולון ואם היה
האות הראשון יוד שהוא מאותיות הבעלים יעלו
יעלימוהו · כמו נעלה ביהודה כיהודה ליהודה כחשון ·
כי עתה היוד נעלם ואינו נזכר · ונדגש משפה גם ככה
עם וו ויהודה ·· והנה כתבו השבטים הנה כסדר
תולדותם ·· יששכר בעבור התחברו שנים שינין · חסרו
האחד והתנבא כדרך מחברים שיקרא מחברים ··
ואין שין כמוה במקרא ·· ומנהג העברים בהתחבר אות
עם אחד מאותיות השפה שהם במוף חבירי הוו יניעו
אלף נוספת בקריאה וינקדו הוו בשרק כמו ושרי ובאו
בביתך ומלאו בתי מצרים · וככה ובנימין ובעבור היות
בנימין בן הגברת הזכירו לפני בני השפחות ·· דן
בהתחבר השמות הם על שמה דרכים ואם כנכים ·
האחד כמו עילם ואשור וארפכשד · והשני בנפך אדנה
ברקיה ובין · השלישי אדם פטדה וברקת · הרביעי דן
ונפתלי גד ואשר · החמישי מר ואהלות קציעות · ששי
אדם מת אכבם · ויהי מלת יהי היתה ראויה להיות כמו
ירב הרשא עליו · ובעבור היות הה"א והגרון פתחו
במלת יהי היוד הראשון בקמץ קטן והיה ראוי להיות
היוד האחרון בשוא נח כראה כמו הבית במלת ירב ויהי
והיה ראוי להיו יהי רק יכבד על הלשון על כן העלימוהו
ונקדו ההא בחרק על כן לו יהי כמו כי הוא אחר ויהי ·
ובעבור שידברו במלה הזאת הרבה תמיד יהסיבו הטעם
מלרע והביעו היוד בשוא יהי כן יי על כן אין כבנין ה
הקל · פעל שיהיה האות המשרת בשוא · רק זאת הגזרה
בגזרת ויחי יעקב ·· והיה זה כי השתים אותיות

של הסוף מאלה שתי הגזרות ויהי ויחי · השתי האותיות
הם מאותיות הכח והם יוד הא חיה היו ובעבור כי אל
אלה שתי האותיות הם מאותיות הכח · פעמים שאינן
נראין בסוף המלה כא שאות המשר שהוא היוד עליה
בשוא · ולא כן בכל הגזרות בבנין הקל ·· ויבאו ידך ר
רצה להקריב אליו · האבר המוליד כמו להסך את רגליו
ואחרת כי שנים ושבעה היו אך יעקב יחשב בראשונה
על כן כתוב בתחלה את יעקב ופירשה הראשונה ויגש
אליו כתוב יעקב ובניו והנה עם יעקב היו כל בניו ובני
ובנותיו שלשים ושלש · והעד בשבעים נפש ירדו אבותיך
מצרימה כי נפש היתה ליעקב ·· ויוסף שהיה במצרים
במספר הוא ושני בניו · ויהיו לב ובני שנים דורות וה
והעד שחיה איוב אחר שוב שבותו מאה וארבעים שנה
והיה ראה ארבעה דורות ·· וקדמונינו ז"ל אמרו עשרה
דורות מאדם ועד נח · ומנח ועד אברהם עשר דורות
ואין מספר שנות אלה כאלה ·· וטעם וימת יוסף כי מת
בגדולתו גם אחיו לא ראו ימי הרעה ·· וטעם ועל הדור
ההוא · על מצרים כי לא יזכיר אשר לא ידע את יוסף ·
ובני ישראל פרו · הולידו כעץ נתן פריו ·· וישרצו כמו
ישרצו המים · רק הראשון והפעלים העומדים בעבור
כמו עומד ישב הלך שכב ·· והשני מהיוצאים תלוים
בדבר אחר כמו אכל שמר שבר · אכל את הלחם · שמר
את הדבר שבר את החמור · אלה נקראים פעל יוצאים
והנה ישרצו המים מהפעלים היוצאים ·· וזה השני
וישרצו מהעומדים והנה זאת הגזרה כגזרת שב · פעם
עומד · כמו ושב יקבצך · ופעם יוצא כמו ושב יי אלהיך
את שביתך ·· אולי מלת שרץ רמז שילדו בפעם
תאומים ויותר ·· ואני ראיתי ארבעה בנים שילדה אחת
והרופאים נותנים טעם עד שבעה יגיעו בבטן אחד ··
וירבו שלא היו מתים כדרך עם רב ·· ויעצמו שהיו גדולי
בעלי עצם תקיפים ·· ומלת במאד מאד שאין יכולין
להיות יותר ·· ובית במאד כבית ויסעו בראשונה · כי
כתוב ראשונה יסעו ·· ותמלא ארץ גושן היא ארץ
רעמסס בשוא נח תחת העין כי הראשון שהוא דבק ע
עם הריש יקרא נח · והשני תחת המם יקרא נע כי הו
הוא תחלת נוע השפה ·· ויקם מלך חדש שלא היה מזרע ה
המלוכה כמו כי הקים בני את עבדי ·· ויאמר אל עמו
הנה עם · מלת עם איננה סמוכה רק בני ישראל
תוספת ביאור · כמו האלהים אשר התהלכו ל
אבותי לפניו אברהם ויצחק ·· כל מה שמצא בספר חכמי
מזרח שהוא שיוון לשון רבים הנה רפה כמשפטו להספר
להספרים בינו ובין ממנו פנה שהוא שיוון לשון יחיד · ש
שאיננו נמצא בספרי המדבר שהוא דגים כמשפט ·· ובכל
ספרי המערב שניהם דגושין בין שהוא שיוון יחיד בין
שהוא שיוון רבים · והיה כן כי ממנו לשון יח

22

יחיד׳ דגוש הפך המנהג׳ כי לחד אכי רפה׳ וכן מלת
נתני אדכי׳ והנה מלת מן כפולה׳ ונדגש הנון ממני ח
לחסרו נון אחר׳ כאלו היה ממנני׳ כי הנון הראשון יבא
עם אות השם כא לו הוא מן׳ ונון כי לסימן המדבר׳
אם כן יהיה נון אות ממני שהוא לשון רבים כאלו הוא
ממננו׳ וטעם נון ממנו פנה דגש להתבלע ההא בה
בחסרון כי יאמר מן ישמרני׳ ישמרוני׳ אשר יקראו׳ יאיב
ירדף׳ והוא הטעם׳ כי הרב׳ ישמרהו׳ ירדפהו׳ רק ישמרנו
בדרך קבוה׳ והנהו עשה מלאכה שהוא כמו והנה הו׳
ויאמר והנו כבב׳ ופעמים יוסיפו הנון׳ ישחר ונכי ולא
ימצאנני׳ תברכני כפתך כמו תברכנני׳ זובח תודה
יכבדנני׳ ישובבנהו ירכהו׳ ופעמים יבלעו ההא בנון
ולא ישמרנו בעליו׳ הכה הכה את אשתי לשון זכר והו׳
הכנוי כמו לכה לתינו ולנקבה הבי שמעתתי׳ לבי
ובלו׳ ובעבור שידברו במלות האלה הרבה יאמרו הכה
כרדת׳ ולנקבה הבה כא אבוא אליך׳ לכה נשקה את א
אבינו יין׳ כתחכמה נבקש דרך חכמה שלא ירבה׳ לו׳
בעבורו׳ כמו אמרי לי׳׳

ודע כי כל הפעלים עומדים או עתידים פ
שם הפעל בנחם׳ פי׳ שם דבר הנגזר
מן הפעל שהוא חסר אות כטעם מכח
הפעלים כמו והנה ברכת ברך וברך ולא אשיבנה׳ ומ
וטעם ברך ברכה ונכה וגרב ומעגים תקום ואשלם
וברב ומעגים עגז תקום׳ כבה׳ כי תקראנה מלחמה׳
קראת מלחמה׳׳ אמ׳ ר׳ מריכום כי טעם ועלה מן ה
הארץ ועליכו׳ ודבר ככה שלא יכשיל השטן פ׳ הו׳׳ ולפי
דעתי אין צריך׳ משם מפעלי הכפל׳ כמו פתים מן פ
פת׳׳ וטעם לעגותו׳ ליבם זרע הזכרים׳׳ משכבות׳
הזכרות׳ וכמוהו אל הסוכן הזה׳׳ ותהי למלך סוכנת׳ שו
שומר הזכר׳ ולא נודע לכל ושכבה בחיקך׳ רעתם ב
בפתחות העין׳ ולוכנו מקום ישראל׳ וכאשר יענו׳ כן י
ירבה׳ כימים אשר לא ענה׳׳ ופרץ שיעבר החק בפריה
כפרץ גדר׳׳ ויעגו׳ דעת רבות חדש המלך עליהם׳
בראשנה לעשו ומלאכתו׳ וכאשר ראה שלא חסר רבותם
כתן רשות לתת ריס ולשריהם לעבוד בהם יותר מחק
העברים׳ והן בפרך׳׳ ולאחר פריכים אוכנו כנון׳׳ וכ
כאשר ראה שלא יועיל זה אז קרא למילדות׳ וצוה לה
להרוג הזכרים הילודים׳׳ ויאמרו׳ ידוע הוא כי התיו ה
הוא סימן הנקבות על דרך הרוב׳׳ והמם הוא סימן
הזכרים׳ כמו מועדות מועדים׳׳ ודעת חכמי ספרד כי
בבנני הפעלים שמורים לא תחסר אות מן השרש וה
והשמות אינם כן׳׳ רק שמות דברים יאמרו כאשר יה
כמנהגו׳ יחיד מועדות מועד לא מועדה׳ כאשר אחר
החכם בעניניו׳ כי מן מקו יאמר מקומים ומקומות׳׳
יאמר מקומה׳׳ אולי יפקח עיניו ויראה כי מן כבור

יאמר כבורים לומה מבר׳ בבוריהם ומכורות בדרך
ונאכך אם כן יהיה היחיד כבורה ונכה לבנים לא יא
יאמר לבן כי אם לבנה׳ וטעם בחומר ובלבנים לבנות
בתים׳׳ גם לחרוש ולקצור ולזמור ולבצור וזהו כל עב
עבודה בשדה ואחר כך כלל את עבודתם לצרכיהם׳׳
אשר עבדו בהם׳ ישרת בעבור שנים עבדו בהם בפרך
וגזרת עבדו כלי בית אחריה היא עבודת העבדים׳ וכנה
עבודתך ואם אחריה בית היא על שני דרכים׳ יאמר
בעבור׳ כמו ויעבד ישראל באשה׳ והשני לא תעבד בו ב
בפרך׳ אשר לא עבד בה׳ אשר לא יעבד בו׳ כי כתוב וה
הארץ הנשמה תעבד׳׳ ועל הדרך הזה׳ כבושה כאשר
כושה בו׳׳ ויאמר׳ אין ספק כי הרבה מאחים מאות
מילדות היו ואלה שתיהן היו שרות עליהן לתת מס על
עליהן למלך מהשכר וככה ראיתי גם היום במקומות
רבות׳ ואולם והכת היו בדרך הקבלה׳ כי כנן הוא׳׳
ויאמר׳ כל שהוא ממשפחת עבר ועל אמונתו יקרא ע
עברי על כן אמי כל בניעבר כי הבא מעבר הנהר עבר
הנהר משני העברים׳

אמר בן קריש

כי אלף אבנים
כסף מגזרת ב
בנים והטעם
המשכר כמו מי אפסים והכנון כמו באבנים והאלף
שרש׳ והמ״ם מן אותו׳ בשבר שלא ידע הדבר כי חמש
הוא עושה׳ ומלת וחיה היא קשה מאד והוא זרה כי ה
וחיתה כי הוא השרש מן חיה יחליפהו כמו כמשפט ב
בשמוכים ולכל חית הארץ׳ והיה כן בעבור שהוא והית
והתיו קרובים במכתב ואין ביניהם לבר משך הנקדה
שבתוך ההא אבל לא במבטא כי יש הפרש ביניהם ב
בשמות כי תחלה תקרא הא׳ ושתמשך הנקדה תקרא
תיו׳׳ וזה לאות כי הכתב שבידינו הוא כתב עברי׳ והכלל
כי מלת חי גם חיים בספק כי השכימו חכמי הדקדוק
כי יאמר בשבר חי מפעלי הכפל כי הוא כמו אם תם הב
הכסף שהוא מן תמם וחיים כמו רבים ... ולפי ד
דעתי כי מלת מגזרת זרה ואם אינכה כן יראוני מתכ
פעל עתיד כמו אחוג יחוג לחוג את השבת היה ראוי ש
שיאמר אחוי יחוי לחוי או כמו סב סובי עיר סבו ביון
והנה אחר שלא מצאנו מגזרת חי את מלה הגזרות
שהזכרנו׳ הנה זה לאות כי הוא מהפעלים בעלי ההא
באחרונה כי מצאנו שיאמר אחיה יחיה כחיה תחיה
כמו שיאמר מן היה אהיה יהיה ואם כן הוא מגזרת ה
היה מלת חיה ולעם שמצאנו ואחר בשבר חי בלשון עבר
לא נחוש לכל זה לעם שידמה שהוא מפעלי הכפל וה
והזכרתי לות ככה בעבור כי ראיתי כיאו בכל המקר
שהוא שרש בסוף המלה׳׳ ואין טענה עלי ממלת שלו
כי הם תחת הא שלותיות אהי כלם מתחלפות זו בזו

כמו והעד שלו כל בוגדי בגד והוא מן שלה ״
הנה אפרש לך למה לא תבא נו שורש בם
בסוף המלה · והיה זה בעבור כי
הנו ישרת בסוף · בעבור יחיד שאיננו נמצא כמו עבדי
אמתו · וסימן לשון רבים פרו ורבו · וגם יבא נו כנסף
כמו כי נו בעיר ״ ואלו היה נו שורש היה מתערב עם אחת
מאלה השלש ווין שהזכרנו יחיד ורבו׳ וכוסף ולא תודע
המלה ״ גם ככה אמר לך באות יוד שלא תבא שורש
באחרונה כי הנה סימן יחיד מדבר ידי גם ידי וסימן
רבים בסמוך ידי בנים וסימן נקבה דעי וראי ״ וסימן
היחס העברי והעבריה גם כוסף בפעלים המגביהי ״
להושיבי ״ בשמות בני אתנו ׳גם במלות הטעם זולתי
מבי אפריש ״ובעבור כל זה אין ראוי שיבא יוד שורש
באחרונה · פן תתערב לבנו המלה עם אחת מכל אלו
שהזכרנו · על כן אמרתי כי מלת וחיה ׳ירה ׳ויהיה כמו
וחיתה ותהיה ויתפעלים בעלי ההא באחרונה כאשר פ
פרשתי ״ותראין העליון האלף שלא תתערב המלה עם
גזרת ראה ״ ותחיין ׳בכל כחו יותר ממשפטו הראשון
כי מה צורך היה להאריך ״ויקרא״ הכבן בבנות מות כי
השכתן מבותי · ואין הפרש בין ותמררנה עבר כמו
ותאכלנה פסולות · ובין שידבר אל יהן לנכח עצמן
בהכנס נון הסתנח ״ ונכה זה מדוע עשיתן ותחיינה ״
ותאמרנה · לא עברנו על מצותיך כי העבריות אינן
כמצריות כי כח חיים יש בהן ״ ובא היוד רפה מן כי
חיות הנה והוא הבנין כמו דווית עלות עלי · וכדגש יוד
במלת חיים שהוא תאר כמו תמימים חיים כיוד אלהי ם
העברים ״גם כן חיים שהוא שם דבר כמו ענן חיים ·
כמו ופטורי ציצים ״ וילדו · לקבות פעל עבר כי שוה
הוא כמו לזכרים טוו אשר צבאו ״ וייטב בעלי היוד
בראשונה פעם יעמוד היוד כמו זה ופעמ׳ יאלישוה ביוד
כמו וייושב שם רעבים שהוא מן ישב כמו וייטב מן יטב
וזה הטוב הוא הנזכר אחר כן וייעש להם בתים כמו כי
בית יעשה לך יי ״ ויהי כי יראו · בעבו׳ שלא יראו ממלך
מצרים רק יראו השם **ודע** כי זאת ה
המלה בזאת איננה מ מהפעלי׳
העומדים ולא מן הזין היוצאים
כי היא על דרך שיקבל האל׳ היראה מאחר על כן יראו
ניי הוא הבנין ואחז דרך לאמור את יי על כן מלת כר
כורא איננה מבנין כפעל כמו כולד כודע ונסבר ונרפא
והמשכיל יבין ״ ויצו · כל יושב על כסא מלכות מצרים
יקרא בלשון מצרים פרעה הנה הכתוב לא הגיד
שמו כי פרעה ככה שמו בלשון עמו פרעה הפרע׳
הילוד · שם תאר כמו גבור שכור ״ וילך · בערים רבות
היו ישראל ישבין כי רבים היו וכלם יקראו ארץ רעמסס
אולי בעיר אחרת היתה זאת ״ בת לוי בן ישראל והיא

אחות אביו ״ ולא דבר כנגנה האומר כי תביאת שדה
הכזרעת בשדה תצליח רק באותו שדה עצמו לא תצלח
בראוי כי עקר אסור הערוה היה להיות ישראל קדושים
ותהר אין ספק כי אהרן גדול ממשה בשני׳ וככה קבלנ
אבותינו שפעה היתה מרים וכתע ותתצב אחותו מרחק
והנה ידענו כי תחלת קץ ארבע מאות
שנה מיום שנולד יצחק כי הוא ל
לבדו יקרא לו זרע · והנה בן
ששים שנה הוליד יעקב ויעקב הוליד את ראובן והוא
בן שמונים וחמש והיה ברדתו אל מצרים בן מאה וש
ושלשים שנה חברנו עליהם ששים של יצחק עלו מאה
ותשעים · והנה נשארו מאתים ועשר · כוציא מהם
שבעים שנה שחיה יוסף אחר כן והנה נשארו מאה וא
וארבעים · ושנות לוי ברדתו אל מצרים שלש וארבעי׳
והנה חיה שתים ועשרי׳ שנה אחרי יוסף והנה נשארו
מאה ושמונה עשר · כי כתו׳ הוא וימת יוסף ומתי מלך
המלך החדש · וכמה שנים בנו ערי מסכנות · והנה
קרוב מן ילידת משה נגזר על הזכרים ״
ובן זיטא אמר כל המספר דבר
מעשה לא ישא פנים
לנכבד להזכירו תחלה
וכתוב ותלד עמרם את אהרן ואת משה ואת מרים א
אחותם והנה היא קטנה ״ **וזה** המונה
כסבורים שבא שם וחם וי ויפת ״
וכתוב ויולד כח ויפת הוא הגדול ועוד שמה קברו את א
אברה ואת שרה אשתו׳ והיא נקברה במעשה כח שנה
קודם אברהם **ודע** כי הבנין תמצא
חסרה או מבול מבולע בדגשות
בתחלת המפעל כנון גם הלאה ׳
ויגש אליו · ובאמצע · כמו מלת וגם אף עלה בישראל׳
ויחר אף והנה הנון מבלעת באמצע · על כן כדגש פא
ויחר אפו · ישוב אפך ״ וככה נון בתן במלת תתני ׳כי ה
הוא כמו תנני כי תו האחרון איננו שורש רק היא כת
כמו שבתי לבתי גם בסוף תת פחדך · טוב תתי אותה ״
וככה בשמות כי בת היתה ראויה להיות לשון נקבה מן
בן בנה והיא תתערב עם אשר בנה בית ׳והנה החליפו
ההא בתיו · כמו גבירה גברת עטרה עטרת · תפארה
תפארת וזה ׳פעם סמוך ופעם איננו סמוך כמו עטר
עטרת׳ והנה חסרו הבנין להקל על הלשון ויאמרו בת ״
ואלת רחל בתי׳ במלת אמת ׳חסרו ואמתו ׳והתיו סימן
לשון נקבה · והנה הבנין מובלעת ולשון רבות אמונות
ולא אמתות ולא אמתים · כמו מן בת בנות לא בתים
ולא בתות ״ותחר לא הזכיר הכתוב לידת מרים ואהרן
כי לא התחדש דבר בלדתם · ומלת טוב כאשר תמצא
באים ומלא דעת יתכן היותו בנשמה כמו טוב עם השם

עם השם ועם אנשים או טוב עין או בגוף או בצורה ט
טוב מאד ומראה · ובעבור שמצאנו בילד כי טוב הוא
אין דרך לפרשו אלא בצורתו טוב מכל הילדים

ולפי דעתי שהכתוב ספר החדשים שיכלה להצפינו כי אין כח באדם לראות בגופו
מתי תלד · כי רחוק הוא שהוא נולד בחדש השביעי
מתחלת ההריון כי הנולדים ככה הם קצרי התקומה ··
ומתי חיים ונכבדים הם הנולדים לעשתי עשר · כי
רבי הנולדים הם סמוכים לתשעה חדשים ·· והיודע
עת ההריון יוכל לדעת עת הלידה והיודע עת הלידה ·
יוכל לדעת עת ההריון כי דבר מנוסה הוא לקדמונים ·
וחמשה פעמים נסיתיו גם אני · כי מקום מזל הלבנה
ומעלתה כרגע ההריון היא מעלת המזל הצומח
ברגע הלידה גם המעלה הב· מחת רגע ההריון שם ת
תהיה הלבנה רגע המולד · והנה המעמד הקטן · הם
מאתים וחמשים יום ותשעה ימים ושלישית יום והאמצ
והאמצעי רעב· והגדול שהוא ארוך רפו וחברי המזלות
ידעו כן ואין טענה מהשבטים כי להיותם על הסדר א
אינה ראיה כי הרבה כלה בשנה· על כן יתכן שרחל
נתנה שפחתה ליעקב בלדת שמעון · גם נולד יששכר
קודם אשר ודינה כבטן אחת נולדה עם זבולן על כן
מלת ואחר ילדה בת כמו ואחרי כן יצא אחיו · כי לא זכ
זכר התאר בכל אחד · גם לתקופת הימים שלש הוי· ולא
נדע שני הצפינו כי נגנו · קוף אם יקרך עון לדבר בם
בזאת · ובעבור היות המצרי בשבא נע נכרשה התבה · ואין
צורך לבקש למה לא צפנתו עוד אולי השכבות המצרים
שמעו קולו כי לא היו לבדם דרי · בארץ רעמסס וכמו
ושאלה אשה משכנתה ·· ובאה מלת תיבת מלעיל בעב
בעבור היות הכנוי במלת גומא · וכמה הא והתחירה
כבא ויקרא לה כבא כמונ · ואת המלה כגזרת מן
המר והוא הטיט אדו מדבק ימצא בארץ ישראל · וכמוהו
בארות חמר · ובלשון ישמעאל יקרא אל חמר ·· ויתצב·
עמדה זאת כי אחרה אל אחרה בראות הילד אולי אחו
אחותו נתנבאה לעשות כן ומחשבות השם עמוקות ומי
יוכל לעמוד בסודו · ולו כתבנו עלילות אולי סבב השם
זה שיגדל משה בבית המלכות להיות נפשו על העליונה
בדרך הלמוד והרגילות ולא תהיה שפלה רגילה להיות
בבית העבדים ·· הלא תראה שהרג המצרי בעבור שהוא
עשה חמס · והושיע בנות מדין מהרועים שהיו עושים
חמס להשקות צאנם מהמים שדלו ·· ועוד דבר אחר כי
אלו היה גדל בין אחיו ויכירוהו בנעוריו · לא היו יראים
ממנו כי יחשבוהו כאחד מהם ·· בסוף שמו קנה וסוף
יבואו עם היאור ·· ותתצב · מלה זרה שמושה כח כעלו
בין שני הבנין תחת היוד ·· אמר ר' משה הכהן כי

תמו לרדת ולגשת כמוסף בעבור חסרון הפא מן פע! ·
והנה לדעת כי בעבור אות הנון נפתח מעתה החליש
הת״ו כהא במלת לדעה כמו אשר תנה הודך ·· ותרד ·
מאדרימנה לרחוץ · מנהגי המצריות היתה והזכיר דבר
נערותיה שהלכות על מקום היאור כמו ויד תהיה לך
בעבור ששלחה אמתה והיא אחת הנערות לקחת התיבה
כי בת מלך לא תכנס אל תוך הסוף · כי רחוק מהיכנס
הנשים המיניבה שלא יגיע אליה כל עובר · ועוד כי המים
רפה באורתה ·· ועוד כי אמה ארכו מדה לא זרוע · ות
ותפתח ותראהו · אחר שאמר הוסיף לבאר כמו וכית
דוד כאלהים כמלאך ·· והנה נער שהיו אברים
גדולים כאלו הוא כנער וראתהו כמו · ובעבור יפיו
חמלה עליו ·· וזה טעם כי טוב הוא ·· היניקי בעלי היוד
בראשונה יש מתחלף היוד כמו מן ידע מו תודיע · ויש
שומש כא נעלם בין האות המשרת והעין תחת יוד ופ
ופעם נכתב ופעם לא נכתב · והנה ותיניק לך את הילד
ותאמר לכי כמו סבי וילך ויסב · היליכי כמו היניקי כי
שנים שרשים הם ילך גם הלך והטעם אחד כי אין ה
ההא מאותיות המשך על כן הא אחרת כמוה ·· ועוד כי
האלף גם היוד והוו ימצאו בתוך המלה נכתבים · ופע
נחים נמצאים במבטא לא במכתב · ופעם נעדרים ·
והאל לעולם במבטא הוא נראה ·· ומלת בלטיהם איננה
כמו בלהטיהם כאשר אפרש

אמר הגאון כי היליכי כמו הילך · והנה הא כמו יבם אבי הא ואנחנו לא מצ מצאנו במקרא לכי כי אם לך רק
היא מלה אחת ·· והניקיהו מעלומי העין
והנה בפסוק אחד שנים שרשים והטעם אחד ·· וכמו
היטיבו כנגן כוי כמו היליכי והניקי אך הטיבו כל אשר
דברו · כמו והם הביאו אלין מעלימי העין ·· ויגדל ·
ויהי לה לבן כמו ואלה בני מיכל זרובבל בן שאלתיאל
והוא בן רפיה אחי שאלתיאל ובעבור שגדלו נקרא
בנו ·· שם משה מתורגם מלשון מצרים בלשון הקדש
ושמו בלשון מצרים מוניוס ככה כתוב בספרי עברת
האדמה הנעתק מלשון מצרים אל לשון קדרים ·· גם
ככה בספרי יון · אולי למדה בת
פרעה לשונכנו או שאלה ·· ואל תתמה בעבור שאיננו מ
מצרי כי השמות איננם נשמרים כמו הפעלים ·· אל אחיו
המצרים · כי בארמון המלך היה ·· וטעם מאחיו אחר
הזכיר עברי · ממשפחתו · כמו אנשים אחים · נכים שם
התאר מבנין נפעל והשלם נכאים כמו כבונים כראי
לרשע · העושה החמס ·· ויאמר לזה אומר בלבך · אכן
כמו אם כן ·· וישמע · ארץ מדין שרים היו אל משמע נ
פרעה על כן הוצרך להיות רועה צאן שלא יעמד ב
בשוב · אולי יכירוהו וכאשר אמר לו השם שמת פרע

ויעבירו מברח מפניו · ונולד לו בימים ההם בנו הקטן
אז אמר ויצילני מחרב פרעה כי כל ימי חייו היה ירא
ממנו ·· ואחר שהזכיר וישב בארץ מדין · שב לפרש
למה ישב · כי בתחלה לא ישב כי גם לפני הבאר ידועה
כדרך ויצא יעקב וילך חרנה ושב לאמר ויפגע במקום
ולכהן · הוא יתרו לא רעואל · וכל כהן במקרא משרת
הוא לשם או לענין · והעד וכהנו לי וכהני יי׳ ויתרו היה
כהן לשם כאשר אפרש ·· ויבאו · מה ויגרשום · במקו׳
כן שלא התערב האלה עם הכנוי הנוסף · וכ.ה ב׳ נים
בעם שיכבד להתחבר שנים נכון ·· ותבאנה · רעואל
היה אבי אביהן · כי יתרו היה חותנו והוא חובב וכתו׳
ומבני חובב חותן משה וכתוב חובב בן רעואל המדיני ··
ותאמרנה · הן הוסיפו אולי לא הספיקו המים
שדלו לצאן ·· ויאמר · אבי האב יקרא אב כמו אלהי אבי
אברהם · גם כמוהו כבד אביך · וכן בן הבן יקרא בן
הבנות בנותי והבנים בני · ואבת נריה בלשאצר
ויאמר · הנה תפש הכתוב דרך קצרה שלא הזכיר ותקר
ותקראנה לו כי ידוע הוא מדרך הסברא ·· ויואל · יאות׳ ל
לו היה שם יתרו בן רעואל על כן לא הזכירו הכתוב ··
כי אמר · משה נולד בצפורה היא האשה הכושית
אסר לקח ואסר כת׳ בדברי הימים דמשה אל תאמן וכ.ל
אומר לך כל ספר שלא נתנו בנביאים או חכמינו מפי
הקבלה אין לסמוך עליו ועוד כי יש בו דברי המכחישי׳
הדעת .ים. כמה וכמה ספר זרובבל גם ספר אלדד הדני
והדומה להם ·· ויהי · עתה יוכל משה לשוב אל מצרי׳
וישראל עם תשובה כי יחזקאל הזכיר כי היו ישראל עו
עובדי גלולים במצרים · על כן ענה השם ותחת לא
עבודתם עבודת אכזרים ·· ויושעו · טעם ויזכר שהגיע
הקץ ·· וירא · ראה שהיו עושים מצרים בגלוי ·· וידע
העשוי בסתר הר האלהים חורבה · כבה כתב משה וטעם
הרבה · אמרו אחרים שלא ירד שם גשם כי הוא קרוב
ממצרים דרך שלשת ימים כאשר דבר משה · ובעבור
שהוא רחוק על כן אין שם לחה ונעבר היבשות ··
וירא · יש מפרשים בלבת אש בלהבת אש והנכון בעיני
כי פירוש בלב האש והנה כמוהו מה אמולה לבתך ·· וי׳
הדרשים אמר אלו היה כן היה בלבת אש בחרק תחת אל
הלמד כמו אל גנת אגוז והנה שכח וכנה זרועות תמש
תמיכות ·· הסנה · אמר הגאון כי זה מין קוץ
רבון ש.כ.ם סנה׳ שנים · והטעם על השם הנכבד

ורבי ישועה

אמר הט.ד ששכן
בסנה · ולא דבר
כשנה · כי איך
יקרא שוכני על רגע אחד ·· ועוד למה כאמר על בזית
פעל ·· ואיכנו כן עשה שני אהרן · כי השם הוא עושה
תמיד ומעידים שהנה היא את מפי אדם · ועוד אחר ש

שהזכיר כל מעד הזכיר באחרונה רצון השם ומה טעם
להזכי׳ זה המלאך ועו׳ · היה ראוי להיותו שוכני בסנה

ולפי דעתי

המודע
כי כל
סנה
אחד הוא · והוא מין קוץ יבש וכנה הוא בלשון ישמעאל
ונקרא הר סיני בעבור הסנה · והנה פי׳ ורצון שוכני
סנה רצון שיבקש השוכן מקום הסנה שהוא דרש ויתב
ויבקש תמיד שיעשה השם רצונו לנחלת ארצו שהוא
שוכן בה שהוא מקום יבש ושנה עד שיהא בה רוני ··
והיתה כגן רוה מנוחלת והודיע מתוך הסנה כאשר יד
הדעת · כי הם דברי משה בכתבו התורה ·· ובוער
מהפעלים היוצאים · כי אם בוערה כמו אש אוכלה ·
והעד כאש תבער יער · והנה האש שהיה בסנה · בוער
כב הסר בסביבין · כי זה כמו מלחו באש מקדשך וכאש
והר בוער באש ·· ואיננו אוכל · שם התאר כמו פעל ·
ומוהן אם תראה אותי לוקח מאתך · כי הוא קיים
וכנה לבער הילדים יוקשים · ואלה הפעלים כאשר
הם יוצאים · על כן ורגל מועדת איננה כמו הם · רק
השורש נחת אם והיא כמו מועדת ·· ויאמר · בזה
אסרה · אם לא אחריה מה היה להרחוק כמו סורו ממני ש
הוא אומר רחקו ממני ואם אחריה אל בשלש נקודות
ותהפך הדבר כמו סורה אלי סור מאחריך יבא הכי ·
וכן כי לראות שסור ממקומו ויקרב אל מקום הסנה ·
המראה הגדול · זה אות ראשון כתוב בתורה שעשה
השם על יד נביאו משה על כן אות לו וזה לך האות כי
אנכי שלחתיך ·· אמר יפת טעם זה האות כי היא
במשל לאש · וישראל לסנה על כי לא יבער ·· וירא י״י
אלה דברי משה בסוף · וקרא המלאך בשם הנכבד כ
כדרך כי שמי בקרבו ושם הפרשנו · וכנה המלאך
שנראה לגדעון וכה כתוב ויאמר לו השם ·· אז השם ראה
כי סר לראות יצ.ה המלאך לקרא אליו · על כן ומלת
אלהים ·· וזה הטעם אינני שם העצם רק שם תואר
כאשר אפרש והוא כולל כל קדוש שאיננו גוף לא כח
בגוף כתוב להן אלהין די מדריהון עם בשרא לא איתוהי
שהוא הגוף והנה האלהים במקום הזה הוא המלאך ש
הנזכר ·· ויאמר · הטעם עוד במקומך ואל תקרב
לסנה שם האש · וכנה הבא עוד הלום איש ·· ומלת
של חסר נון כמו נע כי הוא מגזרת ונשל גוים ·· ויאמר
אחר שהזכיר אלהי אביך פי׳ כי הם אברהם יצחק ויע
ויעקב והחל מאברה׳ כי הוא החל לקרא בשם יי׳ לבנו
מזבח כי אבין גם אחיו היו עובדים ע״ז והזכיר אלה
לא הזכיר השלשה הקרובים שהם לוי קהת ועמרם כי
השלשה שהזכי׳ היו נביאים לבדם ועוד כי השלשה הם
אבות לכל ישראל ואין לוי כולל כי משה כנגד כל ישראל

ויאמר למשה אנכי אלהי אברהם אביך כאלו אומר ל
לכל ישראל כי למשה ידבר במקומם ויסתר משה פני
בדרך ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי ושער
העין משער השמים כי ברגע אחד יראה תמונות רבו
רחוקות עם קרובות ואין כח שער הכוכבים והאף וא
והחך והיד ובעבור יראתו הם זיר פניו ויאמר השליח
ידבר במקום שלחו וטעם ראה ראיתי החתם שבעם
שבעשה להם בסתר סלה ראוהו בני אדם אני רואהו
ואת צעקתם ששומעים הכל אני שומעתי ויהיה שים בל
בלב מן המכאוב אני ידעתי וארד בעבור היות השמי
נכבדים מן הארץ והשם מלא כבודו הכל רק בעבור
כי כל הגזירות באות מן השמים על כן אמר וארד ועו
ועוד כי יכולת המלאך עצומה ואין יכולת למשה לעלות
אל השמים על כן וארד להציל עמי ולעלות כנגד וא
וארד כי כאשר אני דר במקום עליון ואלה דברי המלאך
המלאך כן אשכנם במקום שהוא עליון בכל הארץ ש
וכמה כתוב ירכיבהו על במותי ארץ והנה יצאו מארץ
שהם בעמקי אל ארץ טובה ולא הזכיר הגרגשי כי הוא

והנה

קטן מהשבעה
שהששה גוים
לאה יזכיר
ים שאלה אח
בני כנען לא
הכנעני ת

והתשובה כל הארץ תקרא ארץ כנען כי הוא השם הכ
הכולל שהוא הגוים והפרזי הוא צידון ואחר בנים הכב
הבזכרים הם מעטים וכללם הכתוב בכלל הכנעני
ועתה טעם הנה צעקת בני ישראל שעשו תשובה
וטעם וגם ראיתי את הלחץ שהזידו עליהם וכבה
אומר יתרת כי בדבר אשר זדו עליהם ועתה לך
אל פרעה ויאמר אין הפרש בין אני ובין אנכי כמו
עני עמדי כבה מבאכן דרך הלשון כי אני גם אתה בה
אתם בהתבלע הנון מגזרת אן הלכתם כי המקום וכי
יסיר המדבר אולי אנכי על זה הדרך מגזרת אנך על ד
דרך כחשתך ובעבור שאמר לו לך ואשלחך אל פרעה
השיב הנה אנכי רועה והוא מלך גדול ובעבור שאמר
והוציא השיב מי אנכי שאוכל להוציא גוי גדול שהם ב
בני ישראל ויאמר אני אהיה עמך תבא אל פרעה
ותוציא את ישראל והנה נתתי לך אות שאנכי שלחתיך
וטעם להוציאם שיעבדוני על ההר הזה שהראיתי לך
את המראה הגדול הזה וכבה כתוב המוציא אתכם מארץ
מצרים להיות לכם לאלהים וכבה אמר משה לפרעה
דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לי' אלהינו כי ג
זה מהלך בין מצרי הקדמוני ובין הר סיני רק ישרא
בצאתם לא הלכו דרך ארץ פלשתים וע"ד כי ישבו בה
במקום אחד ימי רבים כאשר אפרש ואז שאמר משה
ויבן מזבח תחת ההר ויעלו עולות ויזבחו שלמים אז כ
כרת ברית עם ישראל להיות לשם לעם והוא יהיה לה

לאלהים ויאמר עתה בקש משה מהשם מה שם יא
יאמר לישראל משמותיו כי בשם אל שדי לא יי
ידעם אותות רק בשם הנכבד

אמר רבי ישועה

כי קבלה
היתה לנו
לישראל

אלהבותם כי המושיע את ישראל יגלה שם חדש שלא ש
נשמע ואחר ראה אני יי' אשר הוצאתיך מאור כשדי
פרש בו כי הם דברי מש ולא דבר כנע כי מתחל התיר
בפרשת בראשית אין כתוב שם השם הנכבד רק אלהים
עד לעשות ומשם והלא יי' אלהים ומשנולד קין כתוב
השם לבדו ולעולם לא תמצא בדבר משה אל פרעה ש
שם אלהים רק השם הנכבד רק במקום אחד בעבור
שאמר פרעה העתירו אל יי' ורב מהיות קולות אלהים
אז אמר משה מפני יי' אלהים ולא ימצא בכל התורה
כבה ויאמר אהיה פירושו אשר אהיה כמו ובית דוד כ
כאלהים ואחריו כמלאך יי' והוא פירוש כאלהים ויאות
עד שם אחר והוא מטעם הראשון רק האחר על הל
לשון המדבר וזה לשון יחיד שהוא מדבר ומגזרת יה
ואלה השלשה שמות שם העצם ועתה אפרש לך מה
טעם שם עצם וטעם אלה האותיות וקצת סוד שם הש
הנכבד ולמה אינו נקרא כתבו

אמר אברהם המחבר

הנה לא שאלתי להאריך כי ליסוד מוסד אני צריך

דע כי שם העצם הוא המושם לאות לסימן
לקריאה ולשמוע מקום עצם הנקרא ב
ובארבעה דברים יבדל שם העצם משם התאר

האחד כי שם התאר כגזר מהפעל כמו
חכם בני אם חכם לבך פעל כ
עבר למען תחכם באחריתך
עתיד ולא כן שם העצם כמו אברהם לא יגזר ממנו ע
עבר ועתיד כי טעם שים עצם כגזר מפעל כמו יצחק
לא יאמר יצחקתי או איצחק כי שם העצ אינו כמקור

והשני שתחבר קבם שם התארי ותאמר
חכמים ולא יתכן לאמר ואמר
שהוא שם העצם לא יאמר על
הרבים אברהמים ולא מישראל שהוא שם העצם וא
היה כן שם שני אנשים לא יאמר ישראלים רק יאמר ב
כבה כאשר יתיחסו על ישראל שהוא שם המין

והשלישי שם העצם לא יהיה מבואר
בהא הדעת כאשר יבואר
שם התארי כמו מן חכם
יאמר החכם והנה לא יאמר

האברהם היצחק היעקב׳ ואין טעבה מזה שאומר
שקבלת כי אינכנו שם העצ׳ רק תאר לחכמה שנקבלה
בו׳ והאחדים שם תאר ויש לנו סוד והוא שם המין׳ ומלת
המכסה בעבור היחם׳׳

והרביעי שם העצם לא יסמך כאשר
יסמך שם התאר׳ כמו חסם
לבב׳ לא יאמר יצחק הדיר

כי העצם עומד בעצמו׳ **והנה** כנה
ומלת אהיה גם השם הנכ׳ בד׳ מ׳
הד׳ אותיות כי שניה שמו הע׳צ׳
והנה יתכאכנו יי׳ צבאות׳ והתירנו רבים לאמר כי צבאו׳
שם העצם הוא או הוא אות בצבא שלו וזה לא יתכן׳
כי הנה אלהי הצבאות ולפין לא תמצאכנו כי אם עם א
אלהי או עם השם הנכבד ואל יקשה בעיניך יי׳ אלהים
צבאות כי הוא כדרך והכבואה עודד הנביא׳ ובעבור
שהשם שוכן עד לבדו וכי הכל עומד על כן פעם הוא
זה השם כמו תאר על דרך ויזכר ימי עולם משה עמו
והטעם שהוא המעמיד על כן יי׳ אלהים דבקים עמו
המלאכי׳ הקדושים וככה יי׳ צבאות הם צבאו׳ השמים

ואל תאבה לשמוע דברי הגאון האומר כי
בעבור ישראל נקרא כן והוצאתי את
צבאותי׳ הלא תראה וכל צבא השמי׳
עומדים עליו והנה אלהים תאר השם ואם הוא על
לשון רבים׳ והיתי הלא אלוה גבה שמים ועוד שיסמך
לאמר אלהי ישראל׳ ומלת אל תקיף וככה שדי מיש
רבים כקול שדי׳שדי בדרך **ודע** כי הא
האחד סוד כל מספר ויסודו ושנים
תחלת מספר הזוגות׳ ושלשה יתחלת מספר הכפרדים׳
והנה כל המספרי׳ הם תשעה מדרך אחת׳ והם עשרה
מדרך אחרת׳ ואם תכתב התשעה בעגול יתכבו הסוף
עם כל המספר׳ המצא האחדים שמאליים והעשרות
הדומות לאחד׳ לפאת ימין׳ וכהגיעך אל חמשה שהוא
האמצעי׳ או יתהפכו המספרים להיות העשרות אחדי׳

והאחדים עשרות **ודרך** אחרת הם
עשר ספירות כל בלימה כי
לא תוכל להחל א אם לא יה
יהיו עשרה והנה עשרה דומה לאחד והיא שם כלל לא
לאחדים שהם מאחד ועד עשרה׳ ושם עשרה׳ כוללם
עד היותם מכפר ראשון ותחלת המספרים הדומים ל
לאחדים׳ כי בהגיעך אל עשרים׳ אותם שתי עשרות
כ׳ נגד׳ שני האחדים׳ ושלשים ׳כנגד שלשה אחדים׳ וכן
כל העשרות עד תשעים ׳הם תשע עשרות כנגד תשעה
אחדים׳׳ וכהגיעך למספר מאה׳ גם הוא דומה לאחד
וכהגיעך לתשע מאות׳ גם הם כנגד תשעה אחדים׳
עד שתגיע לאלף שהם עשר מאות׳ גם הוא האלף דו

פירוש

הדומה לאחד עד היותם תשעת אלפים כנגד תשעת א
אחדים׳ וכהגיעך לעשרת אלפים או ישלם החשבון
להיות רבבה אחת וככה עד עשר רבואו על הדרך הזה
כי כל ראשי המספרי׳ דומים לאחד׳ על כן אמרו חכמי
המספר׳ כי כל המספרי׳ דומי׳ לאחד וזה חלק מעשרה או
מכפלו או ממחברתו אל אחרין או מהשני דרכי יתחדש
נאמרים׳׳ **והנה** עשר ספירות׳
כמספר עשר א
חותם הכבעות
הכבעות׳
כנגד חותם וככה הגלגלים תשעה שהם גופות נכבדות
והעשירי שהוא קדש׳ כקרא כן בעבור שכחו בכל כחו
הכבוד והוא התקיף׳ וכל הגופות יתקיף׳ והנה יהיו
האמצעיים במספר עשרה׳ והם שנים חמשה ושמה׳׳
אלה ארבעתם הם נכבדים׳ וכל מספר מרובע
שום אחד נוסף על המרובע׳ ככה יהיה בראשו לעולם
תמצאנו׳ כי אלה לעולם שומרים עצמם במרובע עם׳
והן מעלתם על כל המספרים המרובעים
ועוד כי כל מספר היא באחד בכח והוא
בכל מספר במעשה והוא יעשה ב
כפלה אחת מה שיעשה כל מספר
בשתי פעמים והנה כח האחד בחשבון מרובע אל מרובע
כפלו׳ או יהיו חמשה׳ וזהו חשבון השוה במרובעים׳
כי אם תחבר מרובע אל מרובע כפלו יהיה מעוקב
חמשה׳ וכל מספר לפני חמשה׳ יהיה ערך המעוקב
אל השנים המרובעים בחשבון׳ כערך החשבון
אל חמשה׳ ולמעלה מחמשה יהיה הדבר בהפך׳׳
וחשבון שוה הוא חשבון שוה בחלקיו ואין בכל
מערכת מספר שוה רק האחד׳ וכאשר תחבר מרובע
האחד אל מרובע ראש הכפ רדים׳ יהיה המחובר יוצא
הדומה׳׳ ואם תשים אלכסון עגול במספרו׳ ותוציא׳
יתר בשליש׳ יהיה המשלש שהוא שוה השוקי׳ במספר
הקו הסובב׳ וכמוהו המרובע הארוך בעגול׳ ולפני זה
המספר יהיה ערך המשלש אל הקו כערכו אל עשרה
למעלה ממנו הפך הדבר **והנה**
אלה הארבעה המספרים
הם היקרי׳ ומספרם שנים
עשרים כמספר כל האותיות׳ ואל תחשוב הכבלים כי
גם הם בעצמם ׳רק מה שהיה ברוחב השים בארץ׳
והטעם על המבטא בלשון שם אחד להם ידמו זה לזה
אבל לא ידמו במכת׳ וכבעל לשון הקדש ראה כי חמשה
מקומות הם מוצאי האותיות והנה שם קנים שרשים
לעולם וחנים פעם׳ שרשי פעם נוספים לטעם ׳בראש
המלה או בסופה׳ והנה זה החצי׳ נכבד מהראשון הד
הראוי שיבחר בכל מוצא האות הקל לבטא ב׳ וארבה הד
הראוי להיות האות הראשון גם האחים׳ גם השני גם

גם העתידי קלי׳ במבטא וכבדים בטעם ויהיו כמתלאי״
עד שיהיו ארבעתם אותיות האמנך ויהיו פעם בראשים
ופעם באמצעים ופעם נוספים ופעם חסרים ופעם א
מבלעים בדגשות׳ ופעם מתחלפים אלה באלה״ וה
והנה אותיות הגרון הם ארבעה ותחלתם עין ואחר א
חית ואל תזכור האות כאשר תבטא בתוספת אותיות ה
הנזכרות עם האות כי אינם מאותיות הגרון רק האות
לבדה בשתים תחתיה׳ ואלה שנים עין חית כבדים ו
מאד ימיו שלא כתב בנערותו לבטא בהם לא יכין לדב
כן כמו הערלים על כן שבחרו הא׳ והאא גם בחר מאו
מאותיות החיך ניכר שהוא אחרי הגרון הקלים׳ והם
יוד כף על כן היה נק מהשרשים ואותיות הלשון דטל
דטלנת ושם השנים שרשים והם דט והאחרים כחר״ב
ואותיות השנים זסשרץ כלם כבדים והקל שב
שבהם השין על כן ה׳ צרך לקחת מאותיות השפה שהו
בומף שלשה והביא אחד שהוא השפה׳ וראוי להיות תח
תחלת האותיו׳ מהגרון כי הוא המוצא הראשון במתכו׳
האדם ואלואה למעלה״ והאלף לפני ההא׳ כי הוא
הקל מאותיות הגרון על כן הושם ראש לכל האותיות כ
כנגד האחד וראוי להיות ה׳ א׳ האות החמישי׳ כנגד הח
החמשה במספר׳ שהוא כבד ואלה השנים אותיות הם
קלים במבטא יותר מכל האותיות׳ ובעבור ששם האו׳
הראשון מהגרון שם אחריו מסוף החיך מקומות שהו
שהוא השפה׳ על כן היה בית אחר אלף גם וו׳ אחר א
הא ופא אחר עין והנה היה לו צורך לשום עוד שנים
אותיות עד שיגיע אל ההא ושם האחד מהחיך והוא גי
גימל והשני מהלשון והוא ד׳ על כן הוצרך לשום זין ח
שהוא מהשנים אחר ואו והנה יש לו צורך לשום ה
האות הרביעי׳ שהוא כנגד מספר עשרה עשירי לאותיות
וכבר לקח מהגרון השנים הנכבדים׳ והמאוחרים מה
ומהשפה הקל הנכבד שהוא הוו ואין במוצאם הנשאר
הנשרשים קל מאותיות החיך והנבחרים היו יוד גם כ
כף והיוד יותר קל׳ והנה ארבעה אותיות ראוים להיות
אותיותהשמש ך׳ ובעבור כי האלף כמו האחד על כן י
ימצא נעלם על כל תנועה׳ והנה עם חלם ראש ועם
קמץ גדול׳ ראשים ועם חרק ראשון ועם קמץ קטן ו
ראשית ועם שורק מסעף פארה׳ ועם פתח גדול לחטא
לחטאת ועם קמץ קטן עושה פלא׳ ובעבור היותו ר
ראש שמוהו סימן המדבר זכר גם נקבה ובעבור שלא
ימצא נראה באחרונה על כן איננו סימן רק פעם ית
יתחלף בהא קראנה לי מרא גבהא וימצא נוסף בסוף
כמו ואתיקהא הסלכא אתו׳ גם ימצא נוסף בראשונה
והא׳ נוסף אתמול׳ אזרועך ובאצבע והאזכיאו כארז
ויכתב בסוף ולא יבוטא בו כמו חטא׳ ופעם יהי חסר כ
כמו על כם ים׳ ויתחלף בהא האמן הא האמן גם ביוד

פתוח

יתיידו גם כן׳ במבטא ולעסמא תירוי׳ והנה השלשה
האותיות הם ראוים שיהיו לסימן ובראש ובסוף והנה
האות שהוא העתידי שהוא דומה לאחד שמוהו בסוף כן
סימן המדבר זכר גם נקבה בפעלים שמרתי׳ ובשמות
כמו שמי ושמוהו בראש סימן יחיד זכר הוא דומה לבית
לבמצא כמו שמספר עשרה דומה לאחד ושמוהו בסוף
הספר זה סימן לנכח הנקבה דעי ראי למה תזכרי ובער
ובעבור שבמספר דומה לאחד היה ליחם״ ובעבור היות
עשרה כולל כל חשבון על כן היוד באחרונה כולל סימן
רבים׳ בסמוכים ידי נשים ובסמוך אל המדבר׳ ידי גב
כמו שמים׳ והיוד ימצא נעלם עם חרק׳ רגלי׳ ועם ק
קמץ קטן רגלי חסידיו ישמור ועם קמץ גדול ידיו
רגליו והיוד תחת הא הנה יד ייי הויה ואתה הוה לה
ותחת יחסיון מן חסה׳ ותחת אלף כל פקודי כל ׳ט
ישראלי׳ וימצא יבהרי׳ שישבי רבתי והאא שמוהו סימן
היום אלדבר כי כן טעם הא לכם זרע׳ פעם ל
לתמה הכהיה׳ תבת ופע׳ לדעת המאמר היום העברי
האנשים׳ ובאחרונה סימן נקבה לשון עבר גם כן גם
בשמות כי הזכר הביאו בלא סימ׳ אמרו אמר קהלת גם
היא סימ׳ נקבה בפעלי׳ בעתידי׳ אשמרה אשמרנה׳
וסימ׳ בשמו כער בתגל׳ והאא נוסף בבנין הכבד גם
בהתפעל׳ גם היא מובלע מזה כידיך כיור כער אברך
ואלף ואברך״ ונוספת באחרונה אשמעה׳ ובשמות כמו
לילה ועם קמץ גדול עשה ועם קטן בנה ירושלם ועם
פתח קטן אשר אני בונה ועם חלם כי פרעה אהרן גם
שלמה ועם שורק לא יקרחו קרחה״ ובעבור היות מן
מוצא הוו מהתחברו השפתי׳ על כן שמוהו בראשונה ל
לדבק זה עם זה אברהם יצחק׳ מי פעל ועשה ובאחרו
לשון רבי׳ זכרי׳ גם נקבו בפעל עבר וסימ׳ בעתידים
לזכרי ופעמי׳ גם לנקבות אם תמצאו את
תעידו׳ והוו ימצא נעלם עם שורק ועם חלם ובעבור
היא בסוף סימן הנקבה הוצרכו להיות הוו סימן לזכר
שמרו גם בשמו ידו גם בעתידי אויב ירדפו׳ ותוספת
הא או כן רגום ישמרנו בעליו׳ וסימ׳ לשון רבי׳
מדברי׳ בפעל עבר ובעתידי׳ והנה ראיתי כי אלה הד׳
אותיו׳ הם אותיות האמנך על כן היו השמות
הנכבדי׳ שמו העצ׳ מאלה האותיו׳ והנה השם הראשון
איננו במקרא רק במקום הזה וידענו כי משה לא דבר
לפרש דברי הם רק בכתב ולא היה מזכירו בכנוי כי הא
היה קדו׳ על כן הוצרכו הקדמונים לכנותו׳ ופי׳ וזה זכרי
כמו וזה שמי והטעם כמו והעד שאנחנו קוראים אותו
אלהי׳ בהתחברו עם אלף דלת שהטעם שהוא אדון׳ ובאה
המלה בלשון רבים דרך כבוד כמו אלהים׳ על כן האות
נשם כמו׳ לאדם אדני שאל׳ טועה הוא״
ד א

ועתה

להכיר הטעם ידע כי שלשה עולות
עולמים הם · האחד הוא השפל
והוא על מעלות רבות רק שלש הם
כללם ·· האחד המתכות · והם שפלה כנגד השבעה
המשרתים · ולמעלה מהם הצמחים והם על מעלות
רבות · ולמעלה מהם החיים ומעלותם רבות ·· והאדם
לבדו במעלה העליונה בעולם השפל · והסבני יקרנו
בעצמות גם בנפשו כנגד מחשבתו בעניניו וכל עסקיו
והכמי לב דמו המינים שהם הכללים שהם השמורים כי
הפרטים אובדים · דמו אותם המינים הכללים העומדי
לצל עץ על מים רבים תמיד ·· והעולם האמצעי על
מעלות רבות והנה החמשה הכוכבים המשרתים מעלת
גדולה · כי הם עומדים בעצמם לא יכלו ולא יחסרו
ולא תשתנה תנועתם ולא תוסיף ולא תגרע לא יעלו ול
ולא ירדו רק כפי המערכת יש להם שנויים רבים כי פ
פעם הוא הכוכב בקו המזלות ופעם שמאלי או ימיני ר
רב או מעט · ופעם עולה בגלגלו הקטן גם בגלגלו
הגדול ומוצקו רחוק ממוצק הארץ ופעם עולה או יורד
פעם ירוץ ופעם יתמהמה · פעם יעמוד ופעם ישוב
אחורנית ·· וכל זה כנגד הארץ ופעם יראה ופעם יסתר
ופעם במזרח ופעם במערב וערכו אל חבירו גם אל
צבא השמים למעלה ופעם גם אל הלבנה מלמטה לע
לעולם משתנה עד אין חקר כי פעם מתחבר לאחד מ
השבעה המשרתים · והנה המתחברות לבדם במעלה אחת
משלש מאות וששים הם מאה ועשרים · ובעבור אלה
השנויים כל הנבראים בעולם השפל בעצמם · ואף
כי במקריהם והם בעצמם ובאורם לא ישתנו על כן
למטה מהם הלבנה כי כל מקריהם יקרוה ויותר כי יש
לה שנים גלגלים שאין מוצקם כמוצק הארץ ועוד כי
תנועתה בגלגל הקטן הפך תנועת הגלגל הגדול ·· ועוד
כי אין לה אור בעצמה רק מהשמש · והעד כי בהתחברה
עמה עם ראש התלי או זנבו · לא תראה השמש · אם ה
היה ביום · ואם היתה לנכח השמש בלילה באחד
המקומות הנזכרי יהיה אור הלבנה נעדר · והנה למעלה
מהמשרתים הם כוכבי גלגל המזלות · והם קבועים
בגלגל אחד לא מתנועעים כמשרתי ולא ישתנה רוחב
ולא ערך זה לזה ותנועה אחת להם בלי תוספת ומגר
ומגרעת וערכם אל הארץ שוה ושנוי מראותם כפי
מקומות הארץ ותנועת השמש ·· והעולם העליון הוא
עולם המלאכים הקדושים שאינן גופות ולא בגופות
כנשמות האדם · ומעלתם כשנבו מדעת הנקלו כנגד
הכל זה העולם כבוד וכלו עומד · ואין תנועה ושנוי
בערכו רק מעמדו איננו בעצמו רק שם הנכבד לבדו
ונשמות האדם מאורם ומקבלות כח עליון כפי מערכת
המשרתי · וכל המשרתים כנגד הצבא הגדול כעת הבריא

ואם תחכם הנשמה תעמוד בסוד המלאכים ותוכל לק
לקבל כח גדול מכח עליון שקבל על ידי אור המלאכים
או יהיה דבק בשם הנכבד · וזהו שאמר יעקב והיה יי לי
לאלהים · כי יתבודד כל ימי חייו להדבק בשם כפי כחו
על כן אמר לבני ביתו הסירו את אלהי הנכר ועד היום לא
אמר להם ככה · כי לא יוכל לעבוד את השם כבראשונה על
כן אמר יתרו עתה ידעתי כי גדול יי והחכם גדול היה ·
והעד וישאלו איש לרעהו לשלום ועוד ויספרו ואין לו פ
פחד ממנו ·· ובעבור שראה אדם כי ימות והוליד בן
להיות המין שמור · והנה קבלו כח מעמד על דרך כלל
על כן אמרה חוה קניתי איש את יי · ובני הנביאים היו
מתבודדים אולי יקבלו כל אחד כפי כחו ·· והנה בשם
הזה יתחדש בעולם אותות ומופתים וכאשר באור לו ז
זה השם הנכבד · אז בקש אותות ומופתים על כן
לא תמצאהו בספר קהלת כי ידבר על המעשים אשר
עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע ואין כל אדם כפי
החכמה העליונה ·· טעם אלהי אברהם שכרת ברית א
אתו לתת לו את ארץ כנען ·· וטעם פקד · כמו פקד את
פקודתם ·· ואומר · וכבר אמרתי לאבותיכם שאעלה
אתכם · וזהו ואחרי כן יצאו · גם אנכי אעלך גם
עלה · או גזרתי עתה להיות זה כמו ותגזר אומר ··
ושמעו · כל שמע אחריו ליד או בית הטעם שישמע
העבין הנושא את הקול ולא לשמוע הקול ·· דרכשות יד
העבריים דרך נחות להראות יד היהם כי יחד העברי
בחדק תחת הדים סימן רבים כמשפט נקרא עלינו
בהא גם באלף הטעם אחד כמו נקרא נקראתי בהרי
הגלבוע · ועוד אפרש טעמו כי הוא פן יפגענו ·· ואני ·
לא יתן רשות או כמו יכיח כי על כן לא נתתיך לנגוע א
אליה · ולא בעבור יד חזקה שיש לו ·· והגאון אמר ולא
ביד חזקה בפעם אחת ·· ושלחתי את ידי כנגד ידו ·
ונתתי כן היה דבר פלא שהמצריים היו משיסים את יש
ישראל שישאלו מהם וזה טעם וישאילום וזה הפך ממ
משפט חכמי העולם ·· ידע כי מה ריקם כיסף והמלה
נמצאה על רבים כזאת · גם לשון נקבה אל תבואי ר
ריקם וכמוהו חנם · ושאלה הנה במקום אחר וישאלו
זכרים ונקבות והזכיר הנקבות עתה · כי מנהג הנשי
לשאול מאת השכנות יותר מהזכרים כלי תכשיטי זהב
וכסף לשום על צוארי הבנים והבנות ונזמים באזנים
ובאף ולצעדה ושהרונים ועגלים וזה המנהג היום ב
בארץ ישמעאל לא כן בארץ ערלים · וככה הזכיר מל
מלבשה · כי הנשים מעלו כשפי יותר מהזכרים ·· ומגרת
ביתה כי אחוזה להם יום מתאוננים או כי אבותינו גנבי
היו · ואלה הלא ירא כי מצוה עליונה היתה ואין טעם
לשאול למה · כי השם ברא הכל והוא הנותן עושר לכל
מי שירצה ויקחנו מידו ויתננו לאחר · ואין זה רע.

יען׳ הנה השם אמר שיאמינו בו הזקני׳ רק לא הזכי׳
ככה רק ושמעו לקולך אולי לא יאמינו בלב׳׳ ויאמר כ
זה האות לא נתנו למשה שיאמין כי כבר נתן לו אות
ועשה לו האות שיעשה ככה לבני ישראל׳ על כן כתיב
למען יאמינו והטעם תעשה כן להם׳ והוא נתן לו או׳
במטה עמו תמיד כי מטהו מ׳ עבותו כמנהג הזקן שי
בדרך רועה לא בא אל פרעה׳׳ ויאמר׳ דעת חכמי המ
המחקר איך יתכן זה והצרכנו לומר להסיר היבשות׳ כ
וכל דבריהם רוח כי הוא דרך מופת ואיננו על דרך ה
התולדת׳׳ ויאמר׳ אמר יפת זה המופת רמז כי פרעה
היה בתחלה דבר רך כמו מטה ונהפך לנחש וכתוב את
התנין הגדול ובסוף ישוב כבראשונה והיה כלא היה וי
ויאמר האות הראשון מטהו שהוא כמטה בידו׳ והשני
כמטה בידו אמר יפת בעבור שקשר ישרא׳ שלא יאמינו
כצרעה ידו׳ אם כן היה ראוי להיות זה האות הראשון
ורבי ישועה אמר כי זה רמז לישראל שהיו
בתחלה חפשים ונבעם השם בעבדות מצרים והוא ית
ירפאם וישובו חפשים׳׳ ויאמר׳ הגאון אמר כי החיק
הוא בית הזרוע וככה ובחקו ישא שהוא בחיקך׳׳ ואחרי׳
אמרו כי הוא הבגד הסמוך לחזה׳׳ והיה׳ ידענו כי הש׳
ידע אם יאמינו או לא יאמינו רק הכתוב דבר כנגד מ
משה שאם היו מקצת ישראל לא יאמינו לאו׳ האחרון
והכתוב אמר לקול האות ואין לו קול׳ רק דברה תורה
כלשון בני אדם כמו מות וחיים ביד לשון ׳ואמר הכתו׳
האות האחרון אעפ׳ שיש שם אות שלישי בעבור שלא
הראה לו עתה רק אלה שני האותות כי השלישי עתיד
לעשותו׳ והיה׳ אם היו עד מקצת ישראל שלא יאמינו כן
באות האחרון תעשה האות השלישי ויאמינו׳ כתוב ויעש
האותות לעיני העם׳ וזה האות השלישי שהוא יהיה לד
לדם ביבשת׳ והוא חלק המכה הראשונה מעשר מכות ה
העתידות להיות׳ ויאמר׳ כל המפרשים פה אחד אמרו
כי פירוש בי לשון בקשה׳ ורבי יהודה הלוי אמר כי הוא
דרך קצרה והטעם בי אני אדני העון׳׳ כאומר עשה בי
ענשם מה שתרצה והניחני מזה שלא תשלחני׳ וככה בי
אדני ידבר נא עבדך דבר׳ עשה בי מה שתרצה והניחני
לדבר׳׳ איש דברים׳ יודע לדבר צחות שאיננו מתעכב
בלשונו בדבריו או מגמגם או שמבטא על פיו אותיות י
ידועות׳׳ ומנהג העברי כאשר ירצו להשוות שני דברים
או שלשה יוסיפו מלת גם בתחלה כמו משל בנו גם א
אתה גם בנך גם בן בנך וזה טעם שלשום כי לא י
יאמר תמול כי אם ליום הזה שהוא מדבר בו׳׳ והנה
יהיה שלשום שעבר ליום הזה והמם כדרך לשון רבים
בעבור היום ואתמול אעפ׳ שאין המם קמוצה כמשפט
או המם נוסף באחרונה כאשר הוא נוסף בראשונה
ויהי כמשלש חדשים׳׳ גם מאז דברך ׳מעת דברך כמו

שמות

ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך כי לא סר כבד׳ לש
לשונו רק׳ כאשר כאשר היה׳׳ והאומרים כי שכח לשון
מצרים איננו נכון כי הוא אומר שני דברים כבד פה
וכבד לשון׳ ועוד כלאחר ומתשובת השם מי שם פה ל
לאדם או מי ישום אלם שאיננו מדבר על לשון מצרי
רק ככה נולד כי היה כבד פה כי לא היה יכול להוציא׳
אותיות השפה וכל אותיות הלשון רק קצתם היה מוצ
מוציאם בכובד׳ וזהו טעם ואנכי אהיה עם פיך והור
והוריתיך אשר תדבר שירצו לדבר מלות שאין שם מא
מאותיות הכבדות על פיו׳׳ ויאמר׳ הנה מצאנו אלם
כנגד שומע הפה ועור כנגד פקח׳ וכאשר חרש לבדו׳ וא
ואין אחר כנגדו׳ והאמת כי מלת פקח כנגד החרש ומ
והעור כתוב פקוח אזנים׳ לפקוח עינים עורות׳׳
ועתה הנה לא הבטיחו שיסור כבד לשונו רק יורנו מה
ידבר׳ ׳ ויאמר כבר פירשתי כי כל נא במקרא כמו ע
עתה ׳ הנה דבר נא באזני העם ׳ שמע נא יהושע הכ
הכהן הגדול ׳ ימות נא את האיש הזה׳ אוי נא לנו כי
חטאנו׳׳ ביד תשלח ׳ חסר אשר כאלו הוא כתוב ביד
אשר תשלח ׳ כמו עם לבבם שלם ׳ עם אשר לבבם ש
שלם ׳ והטעם ׳ שישלח זה השליחות ביד אהרן אחיו
שהוא איש דברים ואיננו כבד לשון ׳ והוא רגיל לה
להנבא לישראל וכתוב ביחזקאל כי השם שלח נביא ב
בישראל לפני בא משה אדוננו ׳ וכתוב ויאמר יי׳ אל
אהרן לך לקראת משה המדברה׳ ועוד כי הוא גדול
ממנו בשנים אולי יחר לו שיהיה משה שליח אל
פרעה ׳ על כן אמר השם וראך ושמח בלבו ׳ והנה
משה איננו ממאן ללכת׳ אמר לא איש דברים אנכי
כי קשה הוא לדבר לפני המלך מי שהוא כבד פה ׳
וחשב כי השם יחדש לו אות להסיר כבד הפה ׳ וכאשר
השיבו השם והוריתיך ידע כי כבד לשונו לא יסור והנה
תמה משה למה לא ישלח השם אהרן לפרעה׳ ובעבור
זה אמר שלח נא ביד תשלח ומתשובת השם הלא אהר
אהרן אחיך הלוי׳ יתברר לנו כל זה

ויחר חלילה להיות פירוש זה הפסוק ויבק
ויבקש המיתו׳ כי עתה ראוי היה
שיבקש המיתו אם היה ממאן ל
ללכת׳ ולא כאשר הלך ׳כאשר אמרו אחרים׳ ולמה יב
יבקש המיתו בעת לכתו׳ ואין זה דומה לדבר בלעם גם
דבר יעקב איננו כן׳׳ ואם טען טוען ׳הנה מצאנו
חרון אף שלא חדש שם נזק׳ הראינו לו ויחר אף יי׳ בם
וילך ׳ולא בא נזק לאהרן׳׳ וטעם הלוי שכהן
היה נודע בישראל הנביא הלוי ׳כי היו אחרים ששמם
כשמו

ידבר · אין זה גרעון למשה רק מעלה גדולה כי יהיה ד ומה לפה שיוציא דברי הנשמה שהיכנה כראית ׳כמו המלאך והוא ואתה תהיה לו לאלהים והנה אין אלהים בכל המקרא רק השם הנכבד או מלאכי הקדושים כי על ידי יראו מעשה השם בארץ או קדושי מטה העוש׳ העושים משפטי אלהים בארץ · וכל אלהים שהוא עז׳ דבר הכתוב ככה כנגד מחשבת העובדים כמו אל חכמי׳ הנביא ·· טעם האותות שיהפך לנחש לעיני ישראל ולתנין לפני פרעה ולהכות בו היאור ולהעלות בו הצפרדע ולהוציא הכנים ולהוריד הברד ולהביא הארבה ולהיות חשך ·· יתר הוא יתרו כמו גשם הוא גשמו ושלמה הוא שלמון ·· והנה אמר לו שילך לראות אחיו ולא גלה לו הסוד · ויאמר אין מוקדם ומאוחר בתורה כי פי׳ וכבר אמר ׳וככה ויצמח יי אלהי׳ מן האדמה ורבים כאלה ·· הנה עתה בהשיבו לאן יתרו אלין הבטיחו השם שילך בלי פחד אל מצרים כי מתו פרעה ועבדיו היודעי׳ דבר המצרי וזהו וימת מלך מצרי׳ כי כל הימים שהיה חי לא היה נכון להיות משה שליח אל פרעה ·· ויקח · לא ידענו אם נולד גרשום בימי בחורותיו בברחו אל מדין או בזקנותו ·· ואל תסמוך אל דברי הימים של משה כי הבל כל הכתוב בו · ובנו השני הוא אליעזר · נולד עתה בהתגבאו וחשב להוליך אשתו ובניו אל מצרים שיבאו יחדו עם ישראל ולא היתה עצה נכונה כי הוא בא להוציא את ישראל · והם יראו שבא עם אשתו ועם בניו לגור שם ·· ואל תתמה איך יחשוב נביא בדברי העולם דבר שאיננו כ נכון · כי הנה מצאנו דוד שאל אל נתן הנביא היש ר לבנות בית לשם והוא השיב כל אשר בלבבך עשה יי עמך ובלילה באמר בנבואה לנתן שיאמר אל דוד ש שלא יבנה הבית ·· והזכרנו הזקנים לתרגם על החמו׳ על נושא אדם · בעבור שהוא דרך גרעון שתרכב אשת הנביא על חמור אחד היא ושני בניה ·· ויפת אמר כי הוא שם המין כמו ויהי לי שור וחמור ולא דבר נכונה · כי אין זה מקום להזכיר שם המין רק הוא כמשמעו ·· והחמורים שהם במצרים יקרים ונכבדים מן הפרדי׳ ואין לתמוה אם רכב גרשום בנה אחריה אולי קטן הי היה והיה אליעזר בחיקה כי עוד לא נמול ·· וטעם וישב ארצה מצרים כי הוא לבדו שב כי כאשר פגע השם מ משה כמול אליעזר · ובהתרפאו שבה צפורה עם בניה אל אביה · ומשה הניחם ושב אל מצרים ·· ואמר על המטה מטה האלהים בעבור האות שנעשה בו ומטה ה האלהים הוא מטה משה והוא מטה אהרן כי בידו הית׳ כאשר עשה בו האותות ושב עתה לפרש בעבור שהזכיר מטה מה שאמר השם למשה כל המופתים שהוא עתיד לעשותם במצרים · והזכיר לו האותות שיבאו בעבורו

ממצרים היא מכת בכורים · והנה ויהי בדרך במלון היה ראוי להיותו דבק עם ויקח משה את אשתו ואת ב בניו ורבים כזה בתורה כמו שלם ישלם כי הוא דבק ע עם חמשה בקר ישלם תחת השור ·· ויאמר · זה אמר לו במדין והנה הודיעו כי השם יחזק את לבו ולא ישל ישלחם בעבור כל המופתי׳ שיראה עד המופת האחרון טעם בני בכורי זה הגוי שעבדוני אבותם בתחלה ואני חומל עליו כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו ואתה לקחתו לעבד עולם על כן אהרוג אני בנך בכורך ·· ואמר הנה אמרתי אליך פעם אחרי פעם לשלח בני ל לעבדני להקריב לי זבחים ואתה מאנת לשלחו על כן אעניסך ·· ואחרי׳ דעת חשבו כי עם משה ידבר וזה סנעון · ועוד כי אליעזר איננו בכור משה · ויהי היתה קבלה בידם שלא ימול הבן ביום השמיני אם הוא חול חולה או הוא בדרך שאין יכולת במוליכו להתעכב · ובעבור כי משה לא יכול להתעכב בשליחות השם ראה בעצתו שלא ימול כי יסתכן הנער אם יוליכנו ·· והנה שלח השם להזכיר משה שיניח עצתו וימול הנער וילך הוא לבדו והנער יהיה עם אמו עד שיתרפא · וטעם ויפגשהו שבא חולי על משה מהשם שלא עלה על לבו · והו ויבקש המיתו אם לא ימול בנו בעבור שאחותו רעדה לא יוכל הוא עצמו למולו ומלה אותו צפורה כי היא גלה לה זה הסוד ·· ואל תתמה בעבור שהוא כתוב ויפגשהו ·· כי מלאך השם הוא וכמוהו ויי הולך לפניה׳ יומם ושם כתוב ויסע מלאך האלהים ·· ורב שמואל בן חפני אמ׳ חלילה חלילה להיות השם מבקש להמית משה שהלך בשליחות השם להוציא עמו רק בקש להל להמית אליעזר והוא היונק ויפגשהו גם המיתו ואחרי כ כן פירש שהוא אליעזר על כן כתוב את ערלת בנה ולא הזכירו בתחלה כי עוד לא נקרא שמו וכמוהו ויהי בלד בלדתה ויתן ידי ותקח צפורה צור כמו חרבות צורים שהם חדים וכמוהו אף תשיב צור חרבו · וטעם ותגע לרגליו לפי דעתי לרגלי משה כדרך וראה את הדם על המשקוף ולא יתן המשחית על כן וירף ממנו ממשה שסר החולי והרעדה · ורב שמואל אמ׳ כי לרגל׳ אליעזר גם כן וירף ממנו ·· אם כן יש להשיב עליו אם החולי היה על אליעזר · איך מלה אותו להוסיף לו מכאוב על מכאובו ומנהג הנשים לקרוא הבן כאשר ימול חתן ·· וטעם דמים כי איש דמים אתה לי כי בעבורך ימות בעלי דמי בלשון הקדש על שני ענייני האחד על שפיכו׳ דמי כמו כי איש דמי אתה דימי לו והאחר שהוא חיים איננו לשון ·· והשני לשון רבי׳ מדם ממש כמו בדמיך חיי והנה אמרה בראותה כי סר החולי ממשה אין אתה בני חתן דמים שהוא מענין הריגה רק אתה חתן מאת מתבוסס בדם המילה׳ ומלת שם דמי והיה על לשון רבים בעבור דמים

ויאמר לא היה מתנבא אהרן כי אין צורך כי משה היה
השלוח אל פרעה ואהרן היה שליח לפני זה על ישראל
ומרים לנשים · וכן הוא אומר ואשלח לפניך את משה
אהרן ומרים · הר האלהים · הוא חורב·· ויגד שלחו לפר
לפרעה גם לישראל תחלה · ואת כל האותות
אשר צוהו לעשות לישראל בתחלה ואחר כך אותות א
אחרים לפרעה · וילך · הזקנים הם היועצים בכל דור ו
ודור כי לא יוכלו לדבר עם שש מאות אלף איש רק הז
הזקנים ידברו להם·· וידבר · כי הוא המליץ כי לא דבר
משה לישראל לעולם רק על ידי אהרן · ובמותו היה הוא
המליץ ויאמן · אחר ששמעו כי פ
פקד יי׳ עמו כי הגיע הקץ האמור לאברהם · ענים מע
מעבדת ענוי·· ויקדו · מפעלי הכפל כמו קדקד על משקל
וימרו ימי בני ידמו כאבן·· והאומרים כי הם מבעלי ה
הנון מי יתן וידמו כאבן כי יספו שרשי שאינם בלשון
הקדש בעבור המשקל הלא ירא כי רדן על
משקל בבו לכם בתים והם שני שרשים · כי מה שנוכל
שלא נעשה שרשים רבים בעבור המשקל הוא הנכון
ואחר · אחר שעשה אהרן את האותות באו שניהם לפר
לפרעה · ויאמרו שניהם כי השם הבטיחם ואנכי אהיה
עם פיך ועם פיהו·· ויאמרו כה אמר יי׳ וזה השם לא
שמעו פרעה על כן הזכיר אלהי ישראל · והטעם עם יש
ישראל ולא יעקב לבדו·· ויחגו לי · לזבח זבחים כמו
אסרו חג בעבתים חגים יבקשוני · ויאמר מי יי׳ אשר
אשמע בקולו·· שואל הוא ומתשובת משה אחר כן נכל
נלא ד מה זה·· ויאמרו · זה השם הוא אלהי העברים ש
שהיו ידועים והוא אברהם הנקרא עברי ויצחק בנו וב
ובניו כאשר אפרש בפרשת כי תקנה עבד עברי · נקרא
כמו נקרא נקראתי בהר הגלבע · והוא כטעם פגיעה
והנה פירשו לו למה הם חייבים לחוג פן יבא חרב או
דבר·· ומלת יפגענו כוללת · אנחנו ישראלים גם אתה
פרעה עמנו וכל המצרים ובראות פרעה שבא ערוב
ואכל מצריים רבים כמו שכתוב שלח בהם ערוב ויאכלם
אז אמר לכו זבחו לאלהיכם בארץ ומשה השיב שלא יוכל
לעשות כן בארץ · רק שלשת ימים במדבר ירחקו · וזה
המרחק בין מצרים ובין סיני להולך בדרך ישר ושם
זבחו ככתוב תעבדון את האלהים על ההר הזה ועוד
ובן משה מזבח תחת ההר · גם המזבח שבנה בחלושת
עמלק בהר סיני הוא כי כתוב ויחנו ברפידים ושם כתו
הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב ונבא הארבה
נתן רשות לקצת ישראל ללכת לזבח ובמכת חשך נתן
רשות לכלם רק המקנה שלהם לא ילך עמם ובראות
שבא הדבר והנה הכה הבכורים אז התגבר להם דברי
משה פן יפגענו בדבר על כן אמרו כלנו מתים וגרשו
אותם המצרים ללכת לזבח גם השאילום ומלת תפריעו

כמו שבוש · וכמוהו באין חזון יפרע עם וכלל במלת לכ
לכו לסבלותיכם משה ואהרן כי זה כנגד כל ישראל ש
אין סבלותיכם כמו עסקיכם · והעד והשבתם אותם
מסבלותם ·· אמר יפת כי הן רבים עתה עם הארץ שלא
כחוש אם יבא דבר או חרב עליהם · כי רבים הם
הסובלים · ולפי דעתי שפירושו מלאכה גדולה אתם מש
משביתים ·· ויצו · הנוגשים הם המצרים ושטרי העם
הם מישראל · לא תאספון כמו באלף והמנהג להיות בוו
ושניהם מתחלפים ביוד ·· ומנהג בונה מעפר לערב ע
עמו תבן או קש שיעמדנו ·· ללבן מגזרת לבנה ובנין
לבנים חזק מהאבנים ומהעפר כי העפר יזיקהו המים
וכי האבנים יזיקהו האש · וכן כתוב ותהי להם הלבנה לאב
· ודע כי יש שמות לא ישתנו ממעלת באתנח או בסוף פס
בבעלי קמץ קטן · כמו ספר ובבעלי פתח קטן כמו צדק
והפך תבן · וטע לא ידענו רק כמנהגו · וקששו מגזרת קש
מפעלי הכפל · ואת מתכנת כמו תכן דברי דעו · ואמר תגרעו
כי אל ישעו · כמו אל ישעבו · והנכון חסר כחסרונו מלת
את פחדך · ולא תשעו ולא תאבה אל דברי החולם החלו
האומר כי שרשו תת בעבור שכתוב תתה לי ערף וחשב שהוא
כמו שתה עינותיכו · והנה לא יוכל לכחש כי התיו השני
במלת תתה לי ערף לבנה והתיו של העיקר מובלע בד
בדגש אעפ שהתיו ראוי להדגש · כתיו והשבתי חיה רעה ·
ואם כן יותר טוב שיהיה הנון מובלעת כהתבלע הנון
בתיו ואחותנו כי היה ראוי להיות אחות אחכת · ובת נבתת
ואת תגבת ·· ואחר כן השורש הראשונה מלת תתה לי
כחסרון יוד והיום רד מאד · וחסרון נון גע בהרים · ול
ולפי דעתי כי ישעו כמו ירפו · כאשר אמר נרפים וכמ
וכמוהו השע ממני שעו ממני · ועיניו השע · כי כאשר
תרפינה העינים · תכהינה · וכמוהו ולא תשעינה עיני ר
רואים ·· וטעם בדברי שקר · בעבור דברי שקר ש
שמבטיחים אותם משה ואהרן ·· ויבאו מתרגמן המלך
אל י.עם העברים ·· מאשר תמצאו · קרוב או רחוק ·
כי אין נגרע · תאר על כן הוא קמוץ כמשפט ·· ויפץ פע
פעל יוצא והפועל פרעה שהצריכם להפיץ ·· לתבן · תחת
התבן כמו והחמר היה להם לחמר ·· והנגשים אצים פעל
יוצא במלת שב ובמלת מה שימצא פעם יוצא ופעם
עומד ·· וטעם לאמר לאת לה דבר יום ביומו כמו מדי
חדש בחדשו · עליהם · על בני ישראל · וטעם להוסיף גם
פרעה · והנה תמול · הוא היום שעשה משה האותות לעיני
העם ולא התעסקו בעבודה גם היום שבאו משה ואהרן
אל פרעה וכן כתוב ויצו פרעה ביום ההוא ·· ויבאו לאמר
תעשה כה · שלא היה מנהגך לעשות כן ·· ומלת וחטאת
פעל עבר והוו הסיבו לעתיד כמשפט כי חטאה כאשר
העליון האלף כאשר היא במלת חטא · לא יוכלו לשום
נעלם אחר האלף · על כן החליפו אות בתיו

ואין צריך להדגיש התיו וכתיבתו וקראת אתכם׳ והטעם במקום הזה כנגד העם אשר בקרבה יושבת לבטח׳ ותדוע שנכבה העם הזה והטעם שהחטא יהיה עליך וכ ובכנו דרך מוסר כי החטא יהיה על עמו וכמוהו והייתי אני ובני שלמה חטאים׳ ולא יוכלו ילענו למו ויורידו את כבודם ויאמר לא הועילו דבריהם כי היא מתאמץ בהן כחוזק לבו׳ ועתה לכו עבדו׳ אומר לשוטרים כי גם ה הם חייבים לעבוד׳׳ ויראו זה הפסוק דבוק בפסוקים הבאים׳ אחרין כמו ראו כפשם ברה שאמר להם פרעה לא תגרעו מלבניכם דבר יום ביומו׳ ופגעו משה ואהרן והתרעמו עליהם׳ ואלת אותם כמו כפשם ועצרם׳ וכמוהו וירע הרועי׳ אותם׳ ויקבור אותן בני׳׳ ור׳ יהודה בן בלעם אומר כי כמוהו יביא אותו אל פתח אהל מועד ולפי דעתי כי הכהן יצוה להביאו ויפגעו תחם׳ ואלת יה והם היו נצבים׳ וכמוהו ופרעה חולם היה חולם והנה היה עומד על היאור׳ ורבים ככה׳׳ ויאמרו ירא יי׳ עליכם׳׳ ודע כי ההמשה הרגשות מתחברות במקום אחד למעלה מהמצח על כן יאמרו הרגשה אחת תחת חברתה כמו ומתיק האור׳׳ ור׳ מריכום אומר שכנו נבאשים וכואה׳ שים בעיניו כריח רע׳׳ וישב הנה אחר שהשם הודיע למשה ואמר לו ואני יד ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך עד שיעשה כל ה האותות אשר צוהו׳ אם כן למה יתרעם משה למה זה שלחתני והצל לא הצלת׳׳

שאלה

תשובה׳ חשב משה כי מעת דברו אל פרעה יקל מעליהם׳ והנה הוא הכביד העבודה עליהם׳ וטעם למה הרעות הפך מה שאמרת ראה ראיתי את עני עמי וארד להצילו מיד מצרי׳ ולמה זה שלחתני להרע לישראל׳ והנה לא מצאתי תשובה להשי׳ לשומרי ויואז מהיום שדברתי אליו אז הכביד העול כאשר היא כמו ויכו פרעה ביום ההוא וטעם והצל לא הצלת וזה שחשבתי שיחל פרעה להקל מעליהם ויחל להצילם מה ואלת הרע׳ פעל יוצא כמו הרעו מאבותם׳׳ עתה תראה כאשר אביא המכות על מצרים אז ירוח עליהם מעט כאשר אפרש עוד

פרשת וארא

הכתוב אמר ויאמן העם והכל מודים באלהים אפי׳ פרעה כאשר אפרש עוד׳ על כן אמר ויאמר אליו אני יי׳ לכן אמור לבני ישראל אני יי׳ וידעת׳ כי אני יי׳ אלהיכם המוציא אתכם׳׳ וארא׳ כבואת האבות היתה במראות הלילה על כן אמר וארא׳׳ ואלת שדי קבה כפירוש׳ והגאון אמר כי השין כנסף כמין

וארא

שאתה מדבר עמי׳ והטעם שאמר לעולם די׳׳ ולא אדע טעם לפירוש הזה׳ כי איך יקרא שם אשר די רק הכנגן להיותו תאר כמו טוב וסלח׳ על לבי דוי והגאון רב שמואל זל פי׳ בלשון ערבית אלקאהר ופירו׳ המנצח והתקיף והיוד תחת אות הכפל כיוד דלין שוקים ומפסח׳ ואלך בזאת כהרים וכמוהו כקול שדי בדברו׳ ויפה פירש׳׳ ואלת נודעתי מבנין נפעל ואיננה כמו הודעתי כדברי מנחם׳׳ ור׳ מריכום אמר כי ושמי יי׳ שבועה כי בלשון ערבית ואו שבועה׳ וטעם לא נודעתי להם כאשר נודעתי לך׳ וכמו׳ הזה לא מצאנו בלשון הקדש וככה דקדוקו׳׳ יש מלות מושכות עצמן ואחרות עמן וגם כן אותיות כמו ומאל אביך ויעזרך ואת שדי ויבר ויברכך שהוא ומאת שדי וככה בית באל שדי כאלו כתוב ובשמי יי׳ לא נודעתי׳׳ אמר רב סעדיה גאון כי תחסר בהחרונה מלת לבדו כאלו אמר ובשמי יי׳ לבדו לא נודע נודעתי להם רק פעם אחת באל שדי ופעם בשם יי׳׳ וכמוהו לפי דעתי לא יעקב לבדו יאמר עוד שמך כי א אם ישראל משתתף עמו׳ ואין צורך לתקון הזה כי ידענו כי אל שדי הוא השם הנכבד ואין ביניהם הפרש רק שהשם שדי הוא תאר והשם הנכבד פעם שם עצם פעם שם תאר כאשר פירשתי׳ והנה מצאנו כתוב באברהם אני יי׳ אשר הוצאתיך מאור כשדים׳ וביעקב אני יי׳ אלהי אברהם אביך׳׳ ור׳ ישועה אמר כי אברהם יצחק ויעקב לא ידעו זה השם רק משה כתב ככה ולא דבר ר׳ ישועה כהוגן כי איך יכתוב משה שם לא הזכירו השם ואין ספק שהאבות ידעו זה השם

שהוא שם העצם רק זה השם הוא תאר לא ידעו׳׳ ועתה אגלה לך קצת סוד אל שדי ידענו כי השם ברא שלשה עולמות שהזכרתי׳ והעולם השפל יקבל כח מהעולם התיכון כל אחד מהפרטים כפי מערכת העליונה׳ ובעבור כי נשמת האדם גבוהה מן העולם האמצעי אם היתה הנפש חכמה ומכירה מעשי השם שהם בלא אמצעי על יד אמצעי והניחה תאות העולם השפל׳ והתבודדה לדבקה בשם הנכבד ואם יש ברע במערכת הכוכבי׳ בעת ההריון רעה שתבא עליו ביום ידוע׳ השם שדבק בו יסבב סבות להצילו וככה אם יש במערכה שהוא עקר׳ השם יתקן כח תולדתו ויוליד על כן אמרו חכמינו זל שהשם אמר לאברהם צא מאצטגנינות שלך׳ וקרוב מזה הטעם אין מזל לישראל׳ ועוד אבאר זה באר היטב בפרשת כי תשא על כן אמר השם לאברהם קודם וארבה את זרעך׳ אני אל שדי שפירושו מנצח המערכת העליונה לא שהמערכת תת תשחת רק שידע הדבק בו שיחדש לו טוב לא היה בו במערכתו על כן אמר יעקב המלאך הגואל אותי מכל רע שהיה נכון לבא עלי וזה סוד כל התורה כאשר

28

וארא

והנה האמת לא תגיע מעלתם לדבקה בשם כמשה א
אשר ידעו השם פנים אל פנים׳ על כן יכול משה לשנו׳
תולדות העולם השפל״ ולחדש אותות ומופתים שלא הי
יכלו האבות לחדשם״ והנה משה אמר שני דברים׳ הא
האחד למה זה שלחתני והשני והצל לא הצלת עמך
והתשובה על האחרון עתה תראה אשר אעשה לפרעה
ועל הראשון ויאמר אליו אני יי׳ והטעם כי על יד האב
האבות כמו שדי שהוא אל שדי ועל ידך כמו שמי יי׳
הנכבד בעולם כאשר אמר לכן אמור לבני ישראל אני
יי׳ והנה שלחתיך להודיע זה השם׳ וגם הקימותי את
בריתי׳ אתם עם האבות׳ לתת להם׳ או לבניהם שהם
שומרים את ארץ כנען׳ גם שלחתיך עוד בעבור ,שמעו
ישראל תשובה וצעקו אל יי׳ לכן׳ כמו שאני עומד כן
יהיה דברי קיים שאגאל אתכם״ בזרוע נטויה׳ מן השמ
השמים על הארץ״ ולקחתי׳ כאשר תקבלו התורה על
הר סיני׳ וטעם המוציא אתכם כי היתה במערכת המ
המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד ב
בגלות׳ וזה יתברר לך בפרשת כי תשא״ והבאתי כי רבו
רבים מיוצאי מצרי׳ גם בניה ימשכו כהם״ וטע׳ אשר
נשאתי את ידי דרך משל כאדם שישא ידו על השמים
וישבע׳ כמו כי אשא אל שמים ידי וירם ימינו ושמאלו
אל השמים״ וטעם אני יי׳ שאקיים זה״ ולא שמעו לא
הטו את אזנם לדברי׳ כי קצרה רוחם באורך הגלות
ובעבודה קשה שהתחדשה עליהם״ וידבר יי׳ אל משה
לאמר וידבר יי׳ לאמר למשה כמו דבר אל בני ישראל ו
ואמרת אליהם״ בא׳ אל פרעה המלך׳ וידבר׳ הן בני
ישראל שהם עמך לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה
שהוא מלך ואיננו מעמך״ ועוד כי מגרעת גדולה שב
שאדבר לפניו שאני ערל שפתים כי בפעם ראשונה ה
הבטחתני שתורה לשוני שלא אכשל בלשוני שהוא כבד
עלי אולי תשאל לשוני לפניו ואתה אמרת כי אהרן יהי
מליץ ביני ובין ישראל ״וידבר׳ עתה כלל הענין כי
גם אהרן יהיה מליץ בינו ובין פרעה כאשר יפרש עוד
על כן השתתפו,שניהם בדבור״ ויצום ללכת אל בני ש
ישראל ואל פרעה מלך מצרים ״ ורבי ישועה אומר
כי טעם ויצום׳ שלא יכעסו על ישראל אם לא שמעו
עליהם ואין צורך׳ אלה ראשי בית אבותם׳ שב אל בני
ישראל הנזכרים למעלה ׳ והאמנים הם יורדי מצרי׳
והחל מראובן כי לא נשאר לו בכורה רק להתיחס ואלה
ארבע בניו היו יורדי מצרים״ ובני משפחת אוהד
נכרתה במצרים או במדבר׳ כי איננה נזכרת בפרשת
פנחס״ וצוחר׳ הוא זרח׳ בני לוי׳ הזכיר אלה שני הם
השבטים בתחלה בעבור שהם גדולים ולוי כי לוי הוא
העקר כי לא בא לפרש עתה רק יחס משה ואהרן״ וה
הזכיר גרשון וקהת ומררי כאשר נולדו והם יורדי מצ

מצרים״ והזכיר חיי לוי ולא הזכיר חיי שאר השבטים
בעבור כבוד משה ואהרן״ בני גרשון לא היו לו בנים
כי אם שניהם״ ובני קהת הזכיר חיי קהת ולא חיי גם
גרשון ומררי בעבור כבוד השלוחי׳ ובני מררי שני אלה
היו בניו ולא׳ יותר על כן אמר אלה משפחות הלוי לתו
לתולדותם׳ כי לא הולידו יורדי מצרים רק אלה בני יע
יעקב׳ גם הזכיר שני עמרם בעבור כבוד בניו״ ובני כ
יצהר׳ הזכיר אלה בעבור קרח שהריב עם משה׳ ובני
עזיאל הזכיר עזיאל בעבור כבוד מישאל ואלצפן כת
בתורה ולא חשש להזכיר בני חברון״ ויקח׳ הזכיר אם
אלעזר בעבור כבוד פנחס כי לו נתנה הכהונה ברית
עולם על כן מדרך הסברא היה פוטיאל מבני ישראל
ולא ידענו טע׳ פוטיאל׳ כמו שלא ידענו טע׳ למישאל וכל
השמות הנזכרים כמו אהרן ולולי שכתוב מעשה משה
לא היינו יודעים למה נקרא שמו משה״ הוא׳ הקדים
אהרן למשה כי הוא גדול בשנים׳ ועוד כי הוא נתנבא
לישראל קודם בא משה״ הם עתה מעת שדברו אל פר
פרעה הקדים משה בעבור גודל מעלתו שהשם דבר ע
עמו פנים אל פנים ונגש אל הערפל אשר שם השם
ולא כן אהרן והעיד הכתוב לא כן עבדי משה ואהרן
אמר לו שעמים כי אדני׳ על כן לא תמצא בכל התורה
מזה הפסוק והלאה שלא יקדים משה לאהרן׳ וכבר כב
בנביאים וכבה בכתובי׳ ואין טענה מתולדות אלה תולדו
אהרן ומשה גם ותלד לו את אהרן ואת משה, כי כאשר
נולדו הזכירם והעד תולדות גם ותלד׳״

ויהי ים לתמוה על המסדיר הפרשיות למה
לא דבק זה הפסוק עם הבאים אחריו
והוא סמוך אליהם׳ ולא ידענו בו טעם כי כן ביום דב
דבר יי׳ אל משה בארץ מצרים״ וזה שדבר לו אני יי׳
דבר אל פרעה מלך מצרים׳ וכמוהו ויהי כאשר תמו
כל אנשי מלחמה למות מקרב העם דבק בפרשה השם
הסמוכה אליו אולי בעל ההפסקות ידע לו טעם למה
עשה כן כי דעתנו רחוקה מדעתנו״ וידבר יי׳ עתה פירש
ענין וידבר יי׳ אל משה ואל אהרן וזהו בא דבר אל פר
פרעה מלך מצרים **ויאמר** יי׳
זו היא תשובה אל מה שאמ
משה ואיך ישמעני פ פרעה
ואני ערל שפתים השיבו השם ראה נתתיך אלהי׳ לפר
לפרעה׳ וטעם ראה כאלו אמר ראה שמשיתי לך מעלה
גדולה שתהיה נחשב בעיני פרעה כמעלת מלאך וזהו
אלהים והוא מדבר אל הנביא והנביא מדבר אל אנשי
דורו

והאומרים

כי נביא אמרת כי ב
שפתים איננו כנון
כי פרש כי ב מהשני׳
לפי דעת חכמי צרפת׳ ומעלותי הענין לפי דעת חכמי
ספרד׳׳ ופרש נביא׳ שלשה אותיות׳ והעד׳ נביאים
ויתנבאו כי האלף שרש׳׳ ועוד כי ניב שפתים כמו פרי
כי הוא מגזרת תנובה׳ עוד יכונן בשיבה והעד הנאמן
וניבו נבזה אכלו׳׳ ועוד מה טעם השב אשת האיש כי
נביא הוא׳ אם פירושו דברן רק פירושו הוא נביא ש
שאגלה לו סודי כדרך כי אם גלה סודו אל עבדיו הנבי
הנביאים והוא מתעבב עלי׳ על כן ויתפלל בעדך וחיה
אתה תדבר אל׳ אהרן כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידב
ידבר אל פרעה ואעפ שאינו נזכר אהרן בכל פעם בבא
משה אל פרעה ידענו כי לעולם יחדו באו׳׳

יש לשאול

אם השם הקשה לבו
מה פשעו׳׳ התשוב
השם נתן חכמה לא
לאדם ונטע שכל בקרבו לקבל כח עליון להוסיף על טו
טובתו׳ ולחסר מרעתו׳ וזה אפרש בפרשת כי תשא׳׳
והנה טעם אקשה את לבו׳ למען רבות מופתי׳׳ ור׳
ישועה אמר כי טעם אקשה את לבו לסבול המכות׳׳
ונתתי את ידי ממכה׳׳ כי כיד הוא כדרך בני אדם׳׳
וטעם צבאותי׳ כמו שהם המלאכים צבאות יי׳ בשמים
כן הם ישראל בארץ׳׳ וידעו כבר הזכיר ר׳ יהודה
המדקדק הראשון הספר בין וידעו ובין וידעו כי הקמץ
בקמץ גדול הוא פעל עבר כמו שמרו׳ ואם השיבו לעתי
כמשפט והקמץ בקמץ קטן היוד סימן לעתיד כמו וי
וישמרו והנה הנבע׳ בין היוד והדל תחת היוד שהוא שרש
והנה הזכיר למה הביא המכות על מצרים כדי שידע
בעולם שמו הנכבד׳׳ ויעש׳ עתה כלל כי על יד אהרן
גם על יד משה נעשו האותות ואחר כן יפרש כל אות ו
ואות׳׳ ומשה׳ הזכיר שנות שניהם ולא מצאנו בכל
המקרא נביאים שהזכירם הכתוב שהתנבאו בזקנותם
רק אלה׳ כי מעלה גדולה מכל הנביאים׳ ולהם לבד׳

ואל

היה מדבר השם בעמוד ענן
יעלה על לבך כי שואל עליהם׳
בעבור בעמוד ענן ידבר אליהם׳
כי כבר פרשתיו במקומו׳׳ ואלה לבדם נתנה התורה
והנה על ידם ינחלו הצדיקים עולם הבא וכל הנביאים׳
אחריהם הם נביאי תוכחות או עתידות ויאמר׳׳ האל
לשתפם שניהם׳ כי ידע השם כי בתחלה לא יבקש
פרעה מופת׳ רק יאמר לא ידעתי את יי׳ ועתה יבקש
מופת כי ידבר פירושו ואעפ שהוא אומר מטך׳ הוא
מטה משה׳ שנתנו לו׳ והעד אמור אל אהרן קח את
מטך ונטה ידך׳ וכתוב וירם במטה ויך את המים׳

המים׳ והנה הודיעו בביאו הבית שהוא המטה הידוע
שאמר לו קח את מטך וכתוב דבר השם למשה׳ ומטך
אשר הכית בו את היאור׳׳ ויבא משה׳ גם זה מופת
שהמטה נהיה לתנין איננו דומה למופת שעשה לישראל
כי לא נהפך רק לנחש׳׳ ויפת אמר כחש הוא תנין׳
ויקרא לחכמים׳ חכמי מזלות׳׳ ולמכשפים משנים
דבר התולדת למראה העין׳׳ והחרטומים הם היודעי׳
סוד התולדת׳ והמלה רביעית׳ אולי לשון מצרים היא׳
או לשון כשדי׳ כי לא מצאנוה בכל המקרא רק בדברי
שניהם׳׳ והפרים הכתוב בין מעשה משה שהיה אות
שנהפך המטה לתנין׳ ובין מעשה החרטומים על כן
כתיב בלהטים והמלה שלישית מגזרת להט החרב אשכנה
לוהטים׳ ולהט אותם היום הבא והוא כמו בריקות ולא
עוברת ואחזת היא אחזת עינים׳׳ וישליכו׳ והנה פלא
כי שבלעה תנין אהרן מטות החרטומים ולא נמצאו
וקראו מטה אהרן כי כן היה בתחלה׳׳ ור׳ ישועה אמר
כי אחר שסבב מטה בלע מטותם וזה פלא גדול׳׳ ויחזק
מצאנו בעבור שראה שעשו החרטומי׳ כמעשה אהרן
ויאמר כבד׳ פעל עבר כמו כי זקן יצחק׳ לו חפץ יי׳
להמיתנו כאשר אהב׳ והיה קמץ קטן תחת מם מאן
שהוא שרש שלא ידגם האלף שהוא אחריו כמו חרף נפ
נפשו׳ לך׳ מנהג מלך מצרים עד היום לצאת במים
ובאב כי אז יגדל היאור לראות כמה מעלות יעלה יצו
השם למשה שילך בבקר ויעמוד לפני היאור׳ ויעשה
האות שהוא מכת היאור לעיני פרעה׳ וצוהו לקחת
המטה אשר נהפך לנחש על יד משה לפני לכתו אל פר
פרעה ויתנהו אל אהרן לנטותו על מימי מצרים שיר
שיראה פרעה בעיניו כי ימנע שיכה אהרן במטה את
היאור׳ אז נהפך לדם׳׳ ואחרת יאמר לו נכה כי זאת
תחלת המכות אם לא תשמע כי המטה אשר נהפך לנח
לא היתה מכה׳׳ כה השליח ידבר על פי השולח ואחז ד
דרך קצרה כי תחסר מלת שלוחו׳ והנה הנה אנכי
מכה במטה אשר בידי׳ ואמר אשר בידי ואעפ שביד
אהרן היה כי שניהם שוין ומשתתפין באותו׳ והדגה ש
שם מין כולל׳׳ ונלאו׳ מבנין נפעל מגזרת לאה כטעם
לא יכלו׳׳ ויאמר׳ לפי הפשט כי אהרן נטה ידו והכה
היאור ונטה ידו כנגד כל הרוחות
בפאת מצרים׳ ואלת מימי מצרים כלל והפרט על
נהרותם ואיכם היאור רק שיחור׳ ונהרות אחרי בארץ
מצרים כי הדם היה בכל ארצם׳ ועל יאוריהם לשון
רבים׳ בעבור שהיאור במקומות רבים׳׳ לגמיהם׳
לגמי מים מחוברים מהמטר ומקוה מימיהם הם המ
המעינים והבארות והבורות׳׳ אמר הגאון כי מימי׳
כפול׳ מים מתוקים ומי מרים כמי הים על כן כתוב
מקורא למי הים׳׳ והנה שבו מי הירדן ישרתון׳׳ ומלת

ואלת מים כאשר היא סמוכה אל סימן המדבר לעל
היא כפולה כמו מימי ומימיך גם על לשון רבים כי לא
יתכן לומר מיי ומיה ונמצאו מי על לשון יחיד כי מי
נדה לא זורק עליו" וטעם ובעצים ובאבנים המים
שהיו בבתים בכלי עץ או בכורים הנעשים מאבן"
ויעשו כן' אולת בלטיהם מגזרת ויבא אליו בלט דברי
סתר' כעלמי' מן העין ואין המלה חסרת הא' כי הא
איככה · מלאונית הנוסף באמצע המלה

ויש לשאול אם על ידי אהרן
נהפכו כל מימי מ
מצרים לדם' מ
מה עשו החרטומים" התשובה' אהרן לא הפך רק כל
המים שהיו על הארץ לא המים שהיו תחת הארץ' וה
והחרטומים חפרו והוציאו מים והראו כי נהפכו לדם
ויש הפרש גדול בין מעשה אהרן ובין
מעשיהם' כי אהרן הפך כל היאור שהיה לפני' וכל מ
מים שהיו בכל גבול מצרים שלא היה רואה אותם" ע
ועוד כי הפך מים שאינם עומדים רק רצים תמיד ומ
ומים אחרים באים" ועוד כי עמדה המכה שבעת ימ
ימים והחרטומים לא הראו שהפכו רק מים מעטים ש
שהיו בכלי עומדים וזה היה רגע אחד עד שסב פרעה
אל ביתו" ויפן' טעם גם לזאת' בעבור כי הזכיר בתח
בתחלה את המטה שהיה לתנין ובלוע המטות" ויאמר
רבים אומרים כי הטעם המים היו ביד המצרים אד
אדומים ונתלבנו ביד ישראל אם כן למה לא כתב זה
הפלא בתורה" ולפי דעתי כי מכת הדם והצפרדע והכ
והכנים היתה כוללת המצרים והעברים' כי אחרי הכת
הכתוב כדרכו" ואלה השלש מעט הזיקו רק מכת הע
הערוב שהיתה קשה' הפריש השם בין המצרים ובין ה
העברים' וככה מכת הדבר והברד בעבור מקניהם ול
ולא כן בשחין ובארבה כי הם יוצאים ממצרים' וכאש
וכאשר חשך העברים" וימלא הזכיר זה בעבור
שעמדה זאת המכה ימים רבים ולא כן שאר המכות"
ויאמר' בא אל פרעה עם אחיך אהרן והודיע אותו ה
המכה הסבית אם לא ישלח עמי" ואם מאן תאר יוכא
כמו ושבח אני את המתים" והמפרשים נחלקו ב
במלת צפרדעים" ורבים אמרו שהם מין דג נמצא
נמצא במצרים יקרא בלשון ישמעאל אל תמסח ויצ
ויצא מן הנהר ויחטף בן אדם" ואחרים אמרו כי הם
הנמצאים ברובי הנהרות שמשמיעין קול והוא הנכון
בעיני" ושרץ' כמו ישרצו המים פעל יוצא" וטעם
ועלו' כי הנהר לעולם שפל מהעיר" וככה' אמר יפת ב
בעבור שהכתוב אומר ובכה ובעמך רמז כי כן ובעמו
יעלו ולא בישראל' ואין זה ראיה כי הזכיר שתבא עליו
על כל עמו ואין צריך להזכיר ישראל" ויאמר' נטה יד

ידך על נהרות השמים והנה הצפרדעי' ויעלו מהיאור
ומהנהרות ומהאגמים ולא מכל מקוה המים" ויט הנ
הנה נטה ידיו ולא הכה כאשר עשה בראשונה' רק רמז
כי יעלו הצפרדעים מרגע נטות ידו" ויעשו' במים
מעטים על כן ראה פרעה כי הפרש בין מעשה אהרן
ובין מעשיהם' על כן קרא למשה כי ראה כי החרטומי
הוסיפו המכה ולא יכלו להסיר אותה ואין יכולת להסירה
כי אם מי שהביאה" ויקרא' אמר העתירו דרך מ
מוסר לשניהם וזאת המכה היתה קשה מהראשונה וכב
וכתוב וצפרדע ותשחיתם" ויאמר' התפאר לעשות
לך שאעתיר אל השם ותסור המכה ביום שתבקש" וט
וטעם ביאור תשארנה' כי שם היו בתחלה' ואחר
שהזכיר היאור אין צריך להזכיר הנהרות והאגמים"
ויאמר למחר' אמר רב שמואל בן חפני כי מנהג האד'
שיבקש שתסור המכה ממנו מיד ופרעה חשב שמערכת
כוכבי שמים הביאה הצפרדעים על מצרים ומשה היה
יודע זה וחשב פרעה כי עתה הגיע עת סור הצפרדעי'
על כן נסה והאריך עד למחר" וסרו' בא המלה אל
אל רע. הפך המשפט וכמוהו כי שמו אותי בבור" ויצא
טעם ויצעק כי בטח בשם שלא יבישהו כי אמר לפרע'
כדברך בלא רשות השם" ויעש כדבר משה מעבירו' ו
ויצברו כמו ויצבר יוסף בר" חמרים חמרים' כמו
חמור חמורתים' וירא כי היתה הרוחה' כמו ורוח לשאן
והכבד לבו" שם הפעל תחת פעל עבר" ויאמר

דע כי על יד אהרן היו השלש מכות הרא
הראשונות והאחרונות היו בשפלים כי
השתים היו במים והאחד בעפר הא
הארץ' והמכות שהיו על יד משה במטה היו בעליונים
כמו שמעלתו היתה עליונה ממעלת אהרן' כמו מכת
הברד והארבה שהרוח הביאם' והחשך שהיה באויר
גם מכת השחין היתה על ידו' ושלש בלא מטה והם ע
ערוב ודבר ומכת בכורים ואחת בלא מטה על ידי מש
משה ומעט שתוף אהרן והיא מכת השחין" והיה
לכנים' כמו והיה לאבק כאלו בעפר שיכה אהרן יעלה
כנים בכל ארץ מצרים" ויעשו' טעם ויעשו על משה ב
בעבור שדבר לאהרן שיכה במטה כדרך ומטך אשר
הכית בו את היאור' והכנם' שם המין" ואל תתמה בנ
בעבור שהכנים רבים' כי פעמים הוא סימן לשון כן
נקבה כצפרדעים כי האחת ותעל הצפרדע" ומלת
הכנם זרה בעבור תוספת המם כמו ריקם חנם"

ויפת אמר כי המם סימן למצרים כי הא
האחרת כן מכנים כמו פתפתים את
וזאת המלה כדרך בתוך האהלי" ואל
תתמה בעבור שאמר כל עפר הארץ היה כנים
בעבור שהכה במטה במקום אחד' כי כן היה דבר

הימים ודבר השחין כי הטעם הוא כי אז תחל המכה ·
ויעשו כן שהכה עפר הארץ לעשות כנים כמעשה הארץ
ולא יכלו ·· וטעם להזכיר ותהי הכנם פעם אחרת כי
גם היא היתה בחרטומים ·· ויאמרו · בעבור שראו
שעשו כמעשה אהרן בדבר התנין גם במכת הדם והצ
והצפרדע ולא יכלו עתה לעשות כאשר עשה אהרן לפר
לפרעה לא באה זאת המכה על יד אהרן בעבור ישראל
לשלחם · רק מכת אלהים כפי מערכת הכוכבים על
מזל ארץ מצרים כי כבר פירשתי כי פרעה לא כחש ה
הבורא · רק השם שהזכיר לו משה וזה כדרך כי לא ידו
כנעה כבו מקרה הוא · היה לכו מן השמים על כן חזק
לב פרעה · ואשר יחזק זה הפירוש שאמרו אצבע אלהים
היא ולא אמרו אצבע יי שהוא אלהי ישראל · כאשר
אמר פרעה במכת הצפרדעים העתירו אל יי וזה השם
הזכיר במכות האחרונות ·· ועוד כי משה אמר לפרעה
דבר מכת הערוב לפני היותה · וככה מכת הצפרדעים
ולא הזכיר בתחלה מכת הכנים ·· ויאמר מנהג המלכים
לצאת בבקר אל הנהר כי ראות המים טוב לעינים ··
משליח מלה זרה במקרא מהבנין הכבד הנוסף · ומלת
ערוב חיות רעות מעורבים מן זאבים ודבים ונמרים
וטעם וגם האדמה מקום שאין בתים ·· והפלתי אפרי
ומדרך הסברא עתה החל פרעה להקל מעבודת ישראל
כאשר ראה שהשם הפריש בין ישראל ובין מצרים והנה
פחד לעשות להם רע כי צורך יש לו לשלחם לזבוח פן
יפגענו השם בדבר · שלא תראה כי עתה נתן להם
רשות לזבוח בארץ ·· וטעם בארץ מלכותו ולא
במלכות אחרים כי אני יי בקרב הארץ דרך משל ·
כמנהג המלכים לעמוד באמצע מלכותו להיותו קרוב אל
הקצוות · כאשר ברא השם לב האדם שהוא מלך על כל
הגוף באמצע ורוח האדם באמצע הגוף כמו ויוצר ר
רוח אדם בקרבו · ועל זאת ראיות רבות מן התולדות
על כן כתוב מציון מכלל יופי אלהים הופיע · כי הוא
באמצע הישוב ומלכות השם שם תראה בישוב ··
ושמתי פדות · כטעם הפרש · וכל פדיום קרוב מזה
הטעם ·· ויעש למחרתו כאשר דבר משה ·· וטעם ויבא
הערוב · זאת המכה היתה קשה מהראשונות · ויקרא
התגבר לפרעה כי המכות באו בעבור שלא זבחו ·· וטע
בארץ במלכותו ולא במקום אחר

אמר רבי ישועה

כי פירוש תועבת מצרים כת״כ לגנות ע״ז כי לא אמר ל
לפרעה רק אלהי מצרים והוא אמר כי היה אלהיהם ע
על צורת טלה כי היו חושבים כי מזל טלה הוא מזל אר
ארצם ובעבור זה לא היו אוכלים בשר ·· ואלו היה כן

למה לא יאכלו בשר שור או גדיים ·· ולפי דעתי כי
אנשי מצרים בימי משה היו על דעת אנשי לבדיאה
שהם יותר מחצי העולם וכלם הם בני חם ואינם אוכ
אוכלים בשר היום גם דג וחלב וביצים · והכלל כל דבר
שיצא מן החי והם מתעבים מי שיאכל אותם ויאלהה
כאלוה בעיניהם לרעת הצאן וכן כתוב כי תועבת
מצרים ·· ועוד היום לא יניחו אדם שיאכל בשר
בארצם ואם אחד מהם יבא בארץ נכריה · יברח מכל
מקום שיאכלו שם בשר · ולא יאכל דבר שנגע בו אוכל
בשר · וכליהם טמאים בעיניהם וכן כתוב כי לא יוכלון
המצרים לאכול את העברים לחם ·· והנה יוסף כאשר
היה בבית פוטיפר המשילו על כל אשר לו לבד על הלחם
אשר הוא אוכל כי לא יגע בו בעבור היותו עברי ואין טע
לשאול אם כן למה היה מקנה לפרעה · כי כן יש לאנשי
לבדיאה · כי הסוסים והחמורים והגמלים לרכוב ולמשא
והבקר לחרוש והצאן לצמר ·· ועוד אדבר על זה בפסח
מצרים ·· יפת כי תחסר הא
ומלת לא והטעם והלא יסק
יסקלונו ·· ולפי דעתי כי מלת

אמר

הן נזבח התמה והנה הוא הזבח את תועבת מצרים
לעיניהם ולא יסקלונו · וכמוהו הן היתה כזאת · דרך
שלשת ימים ·· צריכים אנו לרחוק מן המצרי ·· וטעם
כאשר יאמר אלינו אף זה מקנה כזבח ונמה כזבח מתנו
ויאמר · מלת העתירו בעדי היתה ראויה להקדים כי
הטעם העתירו בעדי ותסור זאת המכה ואז אשלח
אתכם לזבח במדבר כאשר אמרת רק על תבואו כאשר
לא תרחיקו ללכת יותר משלשת ימים ·· ויאמר · התל · זה
השרש משנה כי היה ראוי להיות התיו דגש כי הוא מן
שרש כמו כי לא ידעתי דבר וככה הקל כי תהתלו בו ·
והכבד ויהתל בהם אליהו · ויאמר לו משה כן בעבור
שאמר במכת הצפרדעים לשלח את העם ולא שלח ··
ויבא יש מלות בלשון הקדש שהם שוות בטעם · והם
משני בנינים מהקל ומהכבד כמו ויעתר אל יי והעתרתי
וכמוהו אשר אנכי מורה · והוא ירה החצי ואלה המלות
שהן ככה מועטות הן במספר ·· ויעש · מלת ויסר זרה
בדקדוק כי הפעלים השנים לעולם האות הראשון קמ
קמוץ כמו ויסב ויקם ואם היה האות אחרון חית או ע
עין או ריש שלא ידגשו יהיה האות הראשון בפתח גדול
כמו ויבא ביום השביעי ויגע לבבו ויסר אליה ואלה מה
מהבנין הקל · כי מהבנין הכבד יהיה האות הראשון
בפתח קטן אם לא היה האות האחרון אחת מהאותיות
הנזכרות · כמו ויסב את הרכוש והנה בא ויסר תחת
ויסר בצרי כמו ויסר את אופן ולכן הוא להיות
ויסר הערוב מהבנין הקל כמו וסר הערב · ויכבד כאשר
עשה בצפרדעים שכתוב שם והכבד את לבו ·· ויאמר

בא אל פרעה׳ אל הארמון שלו

אמר רבי ישועה

הלוי שתים מכות ה
הן במים׳ האחת שהתאדמו ומתה הדגה׳ והשנית שע
שעלו הצפרדעים מהם׳ ובארץ שתים אחת מהכנים׳
והשנית חית מעורבות ושתוב תוצא הארץ נפש חיה׳׳
׳׳ ושתים באויר כי הדבר איננו רק חום או קור משנ
תמונה מהתכונה וברגע אחד מתים חיים אין להם מ
מספר בעבור כי רוח החיים שהיא בלב תלויה באויר
והשנית מכת שחין כי הכתוב יקרא הרקיע אשר
על הראש שמים׳׳ והמכה השביעית
מעורבת מגלגל הספירה ומגלגל האש וכן כתוב ואש מ
מתלקחת בתוך הברד ׳׳והשמינית מכת הארבה שבאה
מרחוק על ידי הרוח׳׳ והתשיעית מכה כפלאה שנעדר
אור שני המאורות והכוכבים מארץ מצרים׳׳ והעשירי
דרת המשחית מגלגל הכבוד להרוג את הבכורים ׳׳ כי
מחזיק׳ אשר כמו יד או תדומה לו כמו מחזיק באזני
כלב׳׳ הנה מצאנו שתתהלך היד באלו ואתה הוא להם
למלך׳ והפך זה כי שוו אשר בגלות לא יבושו קוי יתהלך
כיוד וקוי יי יחליפו כח׳ ומלת דבר גם׳׳ אבל לא
מצאנוהו בפעלים רק במקום אחד ותדבר את כל זרע
המלוכה׳ ובספר מלכים כתוב ותאבד׳ והפירוש רחוק
רק לא מצאנו טוב ממנו׳ והפלה׳ מלת דבר׳ יאמר על
ענין דברים מחוברים כמו הדבר אשר דבר יי׳ גם יא
יאמר על יש כמו זה וכמוהו לא חסרת דבר׳ וישם שם
קצב וזמן לתחלת האותות׳ ויעש פי כל מקנה מצרים יר
רובו כי הנה כתב שלח העז את מקנך וככה נמצא בב
בברד שהזכיר בארבה ואכל את יתר הפלטה׳ וישלח
פי עד אחד׳׳ אפי׳ אחד כאשר אפרש בשירה וטעם זה
הפסוק אפילו אחד שלח וראה כי השם אוהב ישראל ו
ובעבור הב׳ מקנהו ול׳ חשם מהמקנ׳ מכבד לבו׳ ויאמר
לא הזכיר בזאת המכה לשלח את העם אולי לא עמדה
הרבה והיה זה מעשה גם ש׳ה הפיח שהוא מעט כעשה
אבק על כל ארץ מצרים ולא הפריש ישראל׳׳ ואלף ה
השביעית׳ כוסף כי הוא מגזרת תבעה אש והמלה כפ
כפולה כמו תשגשגי׳ ויקחו׳ מלא חפניהם כאשר הזכיר
ומשה זרק הכל׳׳ ולא יתכן שהחרטומים לא לקו כב
בצפרדעים וערוב שבקשו בעבור חכמתם בחכמת ה
התולדות להרויח להם מעט ועתה כבערה חכמתם על
כן הזכיר זה׳ ובעבור שלא עמדה המכה הרבה לא בקש
פרעה שיעתירו׳ ובעבור שהמכה הראשונה עמדה ש
שבעת ימים׳ לא כלמוד ממנה על דרך הפשט כי ככה
עמדה כל מכה׳ ועוד כי אחר הכתוב כרדף׳ וידוע כי מ
מכת הדבר היתה שעה אחת והנה מכת החשך שלשה׃

ימים על כן אין לנו דרך לדעת באיזו חדש באו משה ו
והחלו המכות׳ רק אם היתה קבלה ביד חכמינו הקדושי׳
קבלנו ושמענו׳׳ ויחזק׳ על כן לא בקש להעתיר׳׳ ויאמ׳
לא הזכיר במקום הזה שהוא יוצא המימה אולי היה
לו צורך אחר׳ כי הזכיר מגפותי בעבור הקולות והברד
והמטר והאש שהתחברו ולא ראינו שפחד פרעה לכל ה
המכות העוברות כאשר פחד מזאת ואמר יי הצדיק׳׳
וטעם כי אין כמוני בכל הארץ כפי מחשבת מצרים ש
שאלהיהם יוכלו להרע או להטיב׳׳ ואך חסד כמו כמו
ואם אלין אוכיל׳ כי שניהם שוים ופרשם בטה כסה׳׳
וטעם כדבר הידוע׳ והוא אשר הרגתי בו המקנה שלכ׳
כך הייתי הורג כלכם עמהם׳ ואולם׳ פירש מה טעם
זאת והוא בעבור הראותך את כחי וכמוהו ומתוכה כע
כעין החשמל מתוך האש׳׳ ויפת אמר בעבור זאת הגי
המכה שהיא מכת בכורי׳ ׳ומלת ספר שם הפעל כמו כי
כבר אכבדך ואין הטעם שפרעה ישוטט בעולם ויספר
כבוד השם רק יסופר שמו בכל דור ודור בעבור אלה ה
האותות׳ עודך מסתולל׳ כמו משתבח מגזרת סלסלה
ותרוממך׳ ואם הוא כפול הפא הוא מפעלי הכפל כמו
סלו לרוכב׳ ונגלגלתיך כמו מתגולל גם גלו׳׳ ורבי
מריבנים אמר כי פירושו מתחזק מגזרת מסלות לבית
יי׳ ובמקום אחר כתוב מסעד לבית יי הנני

ידוע

כי לא ירד גם היום במצרים ברד ו
ומטר ואין צריך להזכיר למה זה׳
וככה מקומות אחרים עד היום וב
ובעבור זה פחדו פחד גדול כי לא ירד שם רק כדמות
טל׳׳ ועתה העז׳ הכנס או אסוף וכמוהו יושבי הגבים ה
העיזו׳ הירא הבנים באותו היום ואשר יש בלשון קדר
טע לואו ויעזב רק אין יכולת לנו לתרגם הדבר בלשון
אחרת׳ וככה ביום השלישי וישא אברה׳ את עיניו ורבי
ככה׳ ויאמר מדקדק ספרד ירא כי נטית ידו במטה יש
היתה והנה כתוב אחריו ויט משה את מטהו׳ על השמ
השמים הוא האויר וכמוהו על פני רקיע השמים׳׳ ומ
וטעם ותתהלך אש ארצה׳ הפך תולדתה כי היא לרגל
עולה׳ ואש מתלקחת בתוך הברד׳ פלא בתוך פלא ויד
זאת היתה מכה קשה שהרגה אדם ובהמה ושבר עץ ה
השדה רק שהשם חמל עליהם ועל מקניהם ולא הזכי
משה לפרעה זה בעבור שרצה שלח פרעה והנה לא
מת ממקנה ישראל עד אחד ולא שם לבו׳ ויקרא׳ אמר
חטאתי מרוב פחדו שיכחד כדבר כאשר אמר לו׳
העתירו הזכיר השם הנכבד ואמר קולות אלהים׳ כי
הוא מודה שיש אלהים כאשר הזכיר ובעבור שלא
אמר קולות יי׳ חבר משה שם העצם והתאר ואמר מפ
מפני יי׳ אלהים והטעם כי השם הוא אלהים לבדו ס
ולא תמצא ככה בדברי משה בכל התורה׳ ואין טענה

ממלאת יי׳ אלהים אתה החלות כי באלף דלת הוא כתוב
ויאמר אהרן המפרש׳ כי לא יוכל לפרוש כפיו במצרי
בעבור שהיא מלאה אלילים ׃ כי ליי׳ הארץ ׳לא לך ׃
ואתה ׳ אמר רבי שלמה כי טרם תיראון כמו לא תיראון
וכמוהו טרם ישכבו ׳ ואחר המלה איננה נמצאת כלום
חשב כי לעול יבא אחריה הענין כי אחר טר׳ ישכבו כתו׳
ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית ׳ והנה הטעם
כאשר היתה קרובה עת שכיבת נסבו על הבית ׃ וככה
טרם יקראו ואני אענה ׳ וככה בטרם יקטירון את
החלב ׳ וככה כל טרם ׳ והנה אין טרם כמו לא ׃ והגאו׳
רב סעדיה חבר הענין וככה פירש אמר משה לפרעה א׳
אני אתפלל להסיר מכת הברד רק מה שהשחית השחי׳
וטעם והפשתה והשעורה נכתה ׳זה לא ישוב ולא אתפל׳
לרפאה׳ והנה הטעם קודם שתיראון ותודה ותאמר יי׳
הצדיק ׳ כבר הכתה הפשתה והשעורה וזה האמת כלשון
בלשון ישמעאל כאשר הזכרתי ׃ ולפי דעתי שתחסר
מלת אחר טרם אפרוש כפי אתם יראים את השם א׳
אתה ועבדיך וזה דרך מוסר והטעם שבסור המכה ת
תמרדו על כן כתו׳ אחריו ויכבד את לבו הוא ועבדיו וכ׳
וככה לא תמצא במקום אחר ׃ והפשתה ספר הכתוב
מה שאירע ׳ והנה התברר מלת נכתה גם נכו כי ש
טרם מכה ככה כמו ושפו עצמותיו לא ראו׃ אפילות׳
תאר וקרוב ממנו ואפל ואין נוגה לו ׃ והטעם שהיו עד
עד תחת הארץ ולא נראו ׃ ויצא ׳ נתך כדרך כהתוך
כסף בתוך כור יהוא מבנין נפעל כמו ונגש אל הערפ
וירא ׳ הזכיר עתה ויוסף לחטא בעבור שהודה ויאמר
חטאתי הפעם ׃ וטעם ויכבד לבו הוא ועבדיו התברר ר
מה שאמר משה אתה ועבדיך ׃ ויחזק ׳ אחר שפחד
מהמכה הזאת יותר מהראשונות

זרע איש תם אל׳ הושיע — וכיד עבדו חק הודיע
הנה מכות החדש היא — סוד פרשת בא אל פרעה

פרשת בא אל פרעה

אמר השם למשה אל תתמה בעבור שחזק לב פרעה
כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו וטעם להזכיר
עבדיו בעבור שירד להם בבא מכת הארבה ׳ וטעם
שהכבדתי את לבו למען שיתי אותותי אלה בקרבו ׃
ואין דעת חכמי ספרד שוה כי יש או כי שיתי בינו שיתן
והדומה להם וככה שית ישים יבין והדומה להם בכל
ודא הבנינים יש או שהוא מבנין הפעיל
הבנין חסר בעבור שמצאנו או מי יש
ישים אלם לשום עליך ׳ כאשר שם ע
על אמתיך מבנין הקל ׃ ויש או כי ישים כמו ישום ׳

ושתי כמו שותי ׳ והכל מבנין הקל׃ ולמען לראות ידבר
שהוא כנגד כל ישראל׳ וככה וידעתם כי אני יי׳ שידעו
בני ישראל זה ודברה תורה כלשון בני אדם לאמר הת׳
התעללתי כאדם משנה התולדת להנקם באחר ׃ ויבא
ידענו כי לא יבא משה לפרעה בלא אהרן עמו כי הוא
המליץ והזכיר עתה משה ואהרן בעבו׳ שהושבו שני׳
פעמים באחרונה שלא עשה כן בכל המכות ׃ ומלאת
לעבות מבנין נפעל מגזרת עבי׳ ארבה ׳שם מין ׳ אולי
נקרא כן בעבור שהוא יותר רב ממיני׳ האחרי׳ ומכת
יתר הארבה אכל הגזם ועליו כתוב חילי הגדול ׳ אם כן
יהיה האלף נוסף ׃ וככה דרך משל ׳ ולא יוכל לראות
יחסר מלת איש ׃ אמר יפת כי ימים רבים בין מכת
הברד ובין מכת ארבה בעבור הצומח לכם מן השדה׳
ומלאו זאת המלה משנה בלשון הקדש כי טעם ומלאו
שבתים יהיו מלאי׳ מהם ׳ והנה מצאנו מלאו ארבע
כדים מים שהוא פועל יוצא. כאלו כתו׳ בפתחות המם
ודגשות הלמד מהבנין הדגוש ׃

אמר רבי ישועה

כי ויפן ם
שהוא על
משה שהי׳
שהיה חולק כבוד למלכו שפנה אל המלך בצאתו והיה
הולך אחורנית׳ ויפת אמר כי ויפן שהשלים דברו וככה
ופנית בבקר ׃ והנה מה יעשה במלת ויפן כה וכה ׃
והנה טעם ויפן מנגד פניו כאלו הוא ירא והנה משה
יצא מאת פרעה בלא רשותו ׃ והזכיר שנית זה בעבור
שטעם פרעה וצוה לגרשם אחר שהושבו ׃ ופירוש הטר׳
תדע הטר׳ תרצה שיתגבר לך כי אבדה מצרי ׃ ויושב מלת
את כמו עצם הדבר וכאשר יאמר האדם אוהבי שהוא
שיתן המדבר או יאמר אוהב אותי שהטע׳ עצמי הדבר
שוה על כן אם אמר אומר ראובן הרג את שמעון ׳או
ראובן הרג שמעון הטעם שוה ׳ כמו ורב יעבד צעיר ׳
אשר ברא אלהים אדם ׃ ואל תחשוב כי מלת את לאות
על הפעל בעבור שהוא נמצא כן ברבים ׳ ויתנצא עם
הפועל ובא את הארי ואת הדוב ואחרים ככה ׃ אמר
ר׳ יהודה המדקדק כי בעבור מלת את אמר ויושב ולא
אמר ויושבו ׃ ולפי דעתי כי אמר ויושב בעבור כי משה
הוא העקר וככה ותדבר מרים ואהרן כי היא היתה ע
עקר הדבור כי חג יי׳ אמר לזבוח יהוא מצוה על כלנו
יהי כן יי׳ אלהיכם שאתם אומרים עמכם ׃ וטעם ראו
כי רעה נגד פניכם קרובה היא הרעה שתבא אליכם
מאתי נגד פניכם היא ועם זה הטעם הוא דבק כי או׳
אותה אתם מבקשים כי דין שאעשה ככה ׳ שנה חשב
ודע פרעה שהם רוצים לברוח כי
משה אדוננו לא אמר לפרעה
שישובו עד שיבוא רק אמר

37

ש׳ רחיקו דרך שלשת ימים׳ ודעת המצרים היתה שי
שישובו׳ על כן השאילום׳ ובעבור דבר אחר שאלו כתן
להם פרעה רשות ללכ׳ שלא ישובו לא היה רודף אחריה׳
והשם צוה לעשות כן עד שירדוף פרע׳ אחריהם ויטבע
והנה זה מפורש וישובו ויחנו לפני פי החירות׳ ואין לה
להרהר אחר מעשה השם׳ כי הכל עושה בחכמה אעפ׳
שהיא נעלמת מעיני החכמים׳ והנה בדברי דוד כמש
כשמעך את קול הצעדה בראשי הבכאים אז תחרץ
כי אז יצא יי׳ לפניך להכות במחנה פלשתים׳ לא׳ מלת
גבר בכל המקרא הם הזכרים ולא כן מלת אדם
אמר ר׳ משה הכהן כי טעם בארבה׳ שארבה שם בב
בימעט׳ ואין זה נכון כי הטעם בעבור הארבה שיבא
קדים׳ שם התאר כי קדימה מזרחה שם ונקרא קדים
בעבור שהוא בקדם בפאת כי משם תחל השמש לזרו׳
על כן יקרא מערב אחור כמו הן קדם אהלך ואחור וכ׳
אחור ול״א אבין לו׳׳ ויעל אחור ואחריו לא יהיה כן בד
כדרך הנבואה׳׳ ויכס׳ טעם ותחשך הארץ כי הארבה
הבדיל בין השמים ובין הארץ כי לעולם הארץ הוא עו
חשך׳׳ וימהר הוסיף לאמר ולכם׳׳ בעבור שגרש אותם
בקלון מאת פני פרעה׳ מלת שא כמו אשא׳ בכי שתא
אך הפעם כי לא אחטא עוד למרות פי השם ובעבור ז
שהיה כעס משה לא אמר לו שישלח את העם׳׳ ויצא׳
מחוץ לעיר כמשפטו ויעתר׳׳ ויהפך׳ נקרא מערב ים ב
בלשון הקדש בעבור ים הגדול היוצא מספרד ועובר מ
על מצרים אל ארץ ישראל והוא לפאת מערב ואיכנו
ים אוקיאנוס כי ישראל לא ידעו כל כך׳ ונקרא הים הג
הגדול בעבור שרחבו שלש מאות פרסאות׳ ושאר הימים
שבארץ ישראל כים סדומים כנרת וים המלח אין בהם
שיהיה רחב מהלך שלשים פרסה׳׳ ויחזק׳ על דרך ש
שאמרו רבותי׳ ז״ל בא לטמא פותחין לו׳ ויאמר׳ מדרך ה
הסברא כי המטה היה בידו אעפ׳ שאיכנו כתוב׳׳

אמר יפת כי וימש חשך׳׳ כמו לא י
ימיש׳ והטעם כי ימיש ח
חשך שהיה להם ידוע׳ ו[?]
ויבא אחר עב ממכו׳ ויש אומ׳ כי חסר אלף ומלת אמש
בלשון הקדש הלילה שעבר כמו אמש אמר אלי׳ ובלשון
ישמעאל אמס כי השין יתחלף בסמך ברוב המלות׳ וכ׳
שמש שמס׳ והנה אין טעם לפירושם׳ ולפי דעתי כי
וימש מגזרת ימשם ואין טענה בעבור שהוא מפעל׳ ה
הכפל כי הנה כמוהו מזה העיקר׳ ידיהם ולא ימישון׳׳
הפועל הוא מצרים הנזכר כמו ויאמר מצרים אנוסה׳
והנה הטעם שימישו בידם החשך׳ שכל כך היה עב כי
האש לא ידלק ולא הנר׳ והעד לא ראו איש את אחיו ול׳
קמו איש מתחתיו׳׳ ויש לא ידעו שהיו שלשת ימים אלא
על פי ישראל שהיה להם האור׳׳ והנה בים אוקיאנוס י

יבא חשך עב שלא יוכל אדם להפרש אם יום ואם לי׳
ויעמד זה פעמים חמשה ימ״ש ואני הייתי שם פעמים
רבות׳׳ לא קמו איש מתחתיו׳ מכיתו כמו שבו איש ת
תחתיו כי אנה ילכו בלא אור׳ ויקראו׳ אחר שלשת ימים
שראו אור׳ ואמר רק צאנכם ובקרכם יצג׳ לדעת מה ב
בלב משה אם דעתו לברוח׳ ואמר גם טפכם כמו שא
שאמר לו משה בנערינו ובזקנינו׳׳ ויאמר גם
אתה חייב לתת בידינו זבחים ועולות להקריב בעדך׳׳
וגם׳ לא תשאר פרסה מאי זה מין שיהיה ממקננו כי ל
לא נדע אי זה מין יבחר וכמה נקריב ממנו וזה הוא
מה נעבד את יי׳׳ ויחזק׳ כדרך כי הקשה יי׳ אלהיך את
רוחו ואמץ את לבבו׳׳ ויאמר׳ אתה תהיה חייב מיתה ש
שתמרד במלכו׳ ויאמר׳ כן דברת׳ כמו כן בנות צלפחד
דוברות׳ לא אוסיף עוד ראות פניך׳ שאבא אני אליך׳
ויאמר ראוי שתהיה דבקה בפסוק הזה פרשת ויאמר
משה כה אמר יי׳ והנה ככתובה ביניהם פרשת עוד נגע
אחד והטעם להורות זה שאמר כה אמר יי׳ מתי כאמר
לו וזה כאמר לו בהרי הנה אנכי הורג את בנך בכורך
ובבא מכת בכורים צוה בהר סיני וישאלו איש מאת ש
רעהו׳׳ וכבר פירשתי למה שם כתיב וישאלה אשה מ
משכנתה וכאן כתו׳ וישאלו איש מאת רעהו׳ והנה פיר
ויאמר יי׳ עוד נגע אחד׳ וכבר אמר השם זה אל משה כי
רבים כבה׳׳ ואמר גרש יגרש׳ כאשר אמר וביד חזקה יג
יגרשם׳ דבר נא׳ פרשתי שהוא כמו עתה׳ ויתן׳ ספר הכ
הכתוב שהשם קיימה שהבטיח משה ונתתי את חן ה
העם הזה׳ וטעם גם האיש משה׳ כי היו רבים מהם מ
משאילים אותם מפני כבוד משה׳׳ ובעיני העם׳ עם מ
מצרים׳ ויאמר **יש** מדקדקים שאמרו כחצות
שם הפועל׳ וה והטעם כאשר יהיה חצי ה
הלילה כמוה כי רבו להיותו כמו ויהי בחצי
הלילה׳ וידוע כי אין יכולת בחכם לידע רביע חצי היום
כי אם בצורת גדול בכלים גדולים של נחשת ואף כי
חצי הלילה שהוא יותר קשה׳׳ ולפי דעתי אין צרך לכל
זה כי פי׳ כחצות הלילה כאשר יעבו׳ חצי הלילה הראשון
וכנה ויהי בחצי הלילה הנשאר והעד הנאמן ויהי בחצי
הלילה ויחרד האיש׳ וילפת׳ חצות לילה אקום להודות ל
לך׳ וטעם אני יוצא על הגזרה היוצאת מאת השם׳ ה
היושב על כסאו׳ הראוי לשבת על כסאו אחריו והוא הז
הזכיר הנכבד בכל מצרים שהוא בן אדוניהם שהכל
עבדים לו׳ והנכנה מהכל והוא בכור השפחה שהו׳ עבד
וטע׳ אחר הרחים׳ שהו׳ טוחן׳ כמו ויהי טוחן בבית האסורי׳
וכבר אמרתי כי הבבליים אינם שומרים האלהות רק ה
הטעמים כי מלת הנמ׳ אכי לא השקיכי לא׳ זכור ושמור׳
ושוא ושקר׳ לא תחמוד לא תתאוה׳ שנים בטעם ועוד
אדבר על זה בתפלת משה׳ והנה בכור השפחה׳ כמו ב

כנע

בכור השבי כי השביה שפחה ׳׳ ואשר בבית הבור בליל
כמנהג האסורים כאשר הזכיר יוסף שהיו אתו בבית
ובנקיון אפרשנו עוד ׳׳ והיתה לא ראינו כזאת בכל
הנקרא לאמר כמוהו לא נהיתה וכמו זו לא תוסיף ויתה
ויתחסר מלת על ׳ וככה הוא חסר על כמוהו לא נהיתה
ועל כמוהו לא תוסיף צעקה ׳ וטעם כמוהו שר או שבר
או מות או הדומה להם ׳׳ לא יחרץ כלב לשונו שיפחיד
כיון לא חרץ לבני ישראל לא״ם את לשונו ׳ והטעם
שיהיה נובח או נושך ׳ והנה בארץ לא יחרץ כלב לשונו
להם ולבהמתם ׳ ואף כי ישלח מהשמים משחית להכו
בכוריהם ׳׳ וירדו והשתחוו לי לאמר על פיך ׳׳ וכל
העם אשר ברגליך שהם ברשותך שתוליכם למקום ש
שתרצה כמו ויעל ברגליו ׳׳ והנה בעבור שאמר
לו אל תוסף ראות פני ׳ ויצא בחרי אף ׳ ויאמר כמשפט
העברים כמשפט הלשון וכבר אמר השם ורבים כמוהו
ומשה ׳ אעפ שעשו כל המופתים הנזכרים לא רך לבו
לשלחם כי השם חזקו והיה ראוי להיות פרשת ויהי בח
בחצי הלילה אחר זה ׳ להיות המכות על הסדר רק כתב
נכנסה פרשת החדש הזה באמצע בין הפרשיות להודיע
איך נמלטו בכורי ישראל בבא המשחית על מצרים ׳׳
ויאמר ׳ עתה הזכיר תחלת המצות שהיו על יד משה
ואהרן כי הם לבדם היו נביאי התורה כי אחריהם לא
נתחדשה מצוה רק אם היתה לצורך שעה כדבר גדעון
ואליהו ׳׳ואל יעלה על לבך דבר השיר שהיה בבית השם
על יד דוד כי כמו תקון היה ומוסד שיסד דוד ושמואל ו
וככה כתוב באמונתם ולא בנבואתם ׳׳ והגאון אמר כ
קבלה היתה בידם מפי משה כי מלך יקום ויחדש כלי
שיר וכמוהו לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת ׳׳
החדש אמר ר׳ יהודה הפרסי כי ישראל היו מונין כפי
שנת החמה ׳ והחדשים הם חדשי החמה כמשפט
הערלים וראיתו ושמרת את החקה הזאת למועדה ׳ כי
שנת לבנה איננה שנה ׳ כי ימי החרים והקציר תלויים
בהליכת השמש לבדו כפי נטותה לצפון או לדרום ולא
דבר נכונה ׳ ועתה אפרש לך ידענו כי מהלך הלבנה
בגלגלה המקיף ידועה כנגד גלגל המזלות עד שובה אל
הנקודה בעצמה הם שבעה ועשרים ושלישית יום בקרוב
והנה נחשב כי התחברה עם השמש כשהיתה בנקודה
הראשונה בתחלת מזל טלה ׳ והנה בשובה אל ראש מזל
טלה ׳ לא מצאה שם השמש ׳ כי כבר הלך כמהלכו
האמצעי עשרים ושבע מעלות ׳ כי מהלך שניהם
בראיית נמורות הוא ממערב למזרח הפך התנועה הע
העליונה ׳ והנה הלכה הלבנה באלה המעלות שהלך
השמש גם הלכה הלבנה בחלקים מחלקי השמש בלכת
הלבנה המעלות הנזכרות שני ימים וקרוב מחמש שע
שעות והתחברו שניהם לסוף תשעה ועשרים יום וחצי

ושתי ידות שעה גם עג׳ חלקים מחלקי ישראל ׳ והשנה
היא באמת לשמש לבדה ׳ כי היא המולידה זמני קר
וחם וקיץ וחורף שהם ארבע תקופות השנה ׳ ואם
נחשב שהיתה בתחלת ראש טלה והוא ילך בגלגלו שסה
ימים וקרוב מרביעית יום עד שובו פעם שנית ובעבור
זה נקרא שנה ׳׳ והנה אין ללבנה שנה כלל כאשר
אין לשמש חדש ׳ כי לא יתחדש בשמש דבר רק דבר
החדוש הוא לאור הלבנה ׳ ובעבור זה נקרא חדש גם
ירח בעבור חדוש אור הירח כי אין לה אור בראיית
נמורות כי אם מהשמש על כן לא תקדר השמש כי אם
ברגע מחברתו עם הלבנה אם היו בראש התלי או זנ
זנבו ולא תהיה קדרות ללבנה כי אם בהיותה לנכח ה
השמש בלילה במקומות הנזכרים ובעבור שהיתה שנת
הערלים קרובה אל שנת החמה וראו שתים עשרה פ
פעמים תתחדש הלבנה בשנת החמה חלקו ימי השנה
על שנים עשר וקראו כל חלק חדש בעבור שהוא קרוב
ממנות חדש הלבנה וזאת השנה מהם איננה בדרך ה
התולדת גם הישמעאלים בעבור כי מועדיהם תלויים
בימי חדש הלבנה ותחלת החדש מליל ראות הלבנה ור
וראו כי שנים עשר יום בשנת החמה ולא מצאו חשבון
קרוב מזה כי אין בין שני המספרי׳ רק אחד עשר יום
על כן שמו כל שנותיהם שנת לבנה וכל שנה ישתנה
מועד פסח בכל שנה אחרונית אחד עשר יום עד שה
שהיו שלשים ושלש שנות חמה שלשים וארבע שנות הל
הלבנה כי אלה אינם על דרך תולדת ׳ והשם צוה כמו
בתורתו לשמור מועדיו במועדם ואמר שמור את חדש
האביב ועשית פסח והנה אם לא ימצא אביב בחצי ה
החדש נעשה הפסח בחדש הסמוך אליו וככה קרא חג
השבועות חג הקציר וכתיב חג האסיף כי הקצי והאסי
תלוים באביב וראיכן שאמר שלא נעשה פסח רק בחצי
חדש הלבנה וככה שבת והנה צוה לשמור ימי חדש הל
הלבנה ויהיו המועדים זמניהם שמורים ומשה לא הז
הזכיר בתורה שמספר שנים עשר חדש או שלשה עשר
רק אמר בחדש שנמצא האביב בו החל לספור והוא יק
יקרא ראשון בין שתהיה השנה משני עשר או משלשה
עשר וככה כתוב בחדש השני בחדש השלישי וכלם על ה
הדרך הזה וניסן ואייר וסיון וכל שמות החדשים אינם
לשון הקדש כי אם לשון כשדים על כן לא תמצא אחד
מהם כתוב במקרא רק בנבואת חגי זכריה וספר דניאל
ועזרא ומגלת אחשורוש כי בגולה היו וככה הפי׳ בחדש
הראשון שיקרא ניסן בלשון כשדים רק מצאנו בלשון
הקדש שנקראו שלש חדשים בדרך אחרת ירח זיו ירח
ניסן ירק אייר כי כן כתוב הוא החדש השני הידוע שהוא
שני לראשון חדשי ישראל ומלת למלך שלמה איננה דב
דבקה עם החדש השני ׳׳ רק עם בשנה הרביעית למלך

שלושה כי לא ימצאו בחשבון המלכים שיספר חדשים
רק השנה שמלך׳ והעד שהוא כתוב בספר דברי הימי׳
בחדש השני׳׳ ויש לטעון על יהודה הפרסי כי כל השנים
אינם שוות כי יבא להם שני מפלות מערב׳ המזרחיים
שירבו תנועותיו או ימעטו׳ וימעט החום או ירבה או הקר
הקור בכל חדש שישנה מן המנהג הידוע׳ על כן לא ימ
ימצא אביב כשוב השמש אל הנקודה שהיה שם בתחלת
השנה שעברה שנמצא או אביב׳ והיה יכין אביב שבע
לאביב יותר משנה שלימה עם תוספת שבועים׳ על כן
היו ישראל סומכין על האביב הנמצא בארצם באי זו
חדש שיהיה נמצא כי האביב בכל הארצות ישתנה עב
עתן כפי מרחק כל ארץ מהקו השוה׳׳ ועתה אתן לך
כלל אעפי׳ שישראל שהיו בבית המקדש היו מסתכלים
אל האביב לא היה עבור שנה מסור להם׳ כי אם לבית
דין שיהיה מסתכל לדברים אחרים חוץ מהאביב כב
כשתוב במשנה׳׳ והנה משה לא פירש לנו בתורה איך
נקבע שנים וחדשים ואם לא ימצא מה נעשה׳׳ ויש
לתמוה מזה תמה גדול איך פירש כל נגעי המצורע שה
שהוא חדש אחד ולא יעמוד בכל זמן והנה דבר המו
המועדים שכל ישראל חייבים לשמרם בכל זמן׳ ויש
כרת על אכילת חמץ שבעת ימים ועל אכילת יום הכ
הכפורים׳ והנה אם סומך על המולד׳ היה לו לפרש אם
הוא כפי המהלך האמצעי או אם כפי מולד האמתי ש
שהוא כנגד גלגל המזלות שפעמים יהיה בין מולד האמ
העבור למולד האמת פעם להוסיף ופעם לחסר קרוב
מארבע עשרה שעות׳ ובעבור זה אמרו האבו׳ הקדמוני׳
פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה׳ וזה לא יוכל
לדעת רק מי שהוא יודע בחכמת המזלות׳ וזה היה לו
לפרש על אי זה מקום מהארץ הוא המולד׳ כי הנה בין
ירושלם ובין העיר הזאת ששמה רודוס יותר משלש שע
שעות׳ ואם על הראיה סומך היה לו לפרש על אי זה מ
מקום הראיה כי תשתנה קשת המראה בכל מקום כפי
רחב הארץ וכפי מרחק הלבנה מקו המזלות עם חלוף
המראה בארך וברחב ובגבהותו׳ ושפלותו ואוירו ואלה
הדברים צריך פי ארוך׳׳ ואם לא היה האויר זך׳
הנעשה ראש חדש שני ימים׳ ומספק זה לאות׳ כי סומך
על קריאת בית דין בכל דור ודור והיתה קבלה בידם ש
של עולם יעבר בית דין שבע שנים בכל תשע עשרה
שנה שהם רלה חדשים והם שש אלפים יום גם ת
תתקלט גם שתי שלישיות יום תקכה חלקים ואלה הם
תשע עשרה שנה שבות חמה בלא תוספת ובלא מגרעת
ואל תחוש לטעה ומשה לחשבון תקופת שמואל׳ וידענו
כי לא נעלם ממנו זה׳ רק תפס דרך הקרובה לזמנו לאב
לאבותי דורו׳ כי היום יש בין תקופת האמת ובין תק
תקופתו קרוב מתשעה ימים׳׳ ואל תתמה על זה כי הנה

אמר שבריאת שלו הרבה לידע מקום הלבנה וחשב ש
שנות העולם ויעשה מהם חדשים ויתן לכל חדש כט
יום וחצי ושתי ידות שעה שהם תשג חלקים והכיח עג
חלקים׳ והנה יתחברו מהם בכל מחזור יותר משתי שלי
שלישיות יום׳ והנה יהיה המרחק בין חשבון מולדו מיוחדי
בראשית׳ וחשבון מולדנו היום קרוב מחצי שנה׳׳
והנה התברר לך כי כלל שנותינו׳׳ וחשב בכל
המחזור שנות חמה וחדשנו תמיד חדשי הלבנה וברך
השם שהדריכנו דרך ישרה׳ והנה אתן לך ראיה מן
המקרא שהמועדים תלויין בבית דין דכתיב ויו עץ המל
חזקיהו לעשות פסח בחדש השני ואם היתה קבלה ב
בידם הסתכל לדבר מאביב לבדו כאשר אמרו שחלקי
על קדמונינו זל למה לקח עצה לקבע פסח בחדש הש
השני והנה יראה אם דבריהם אמת כי עשה חזקיהו ש
שלש רעות׳ האחת שלא הקריב הפסח במועדו והיה
טהור ולא היה אחר זה מעבור רוב הקהל שלא בא ואין ז
זה כתוב בדברי תורה כי אם בדברי קבלה׳׳ והשנית
שאכל גם האכיל חמץ לכל ישראל בחדש הראשון׳
והשלישית שברא מלבו לעשות חג המצות בחדש השני
שבעת ימים וכן לא יעשה כי השם לא צוה לעשות חג
המצות בחדש השני רק על אכילת פסח לילה אחד כי
כל הטמאים אוכלים מצה בחדש הראשון עם כל ישר
ישראל וחלילה חלילה שעשה חזקיהו רעות כאלה כי ש
הכתוב דבר עליו לא סר מכל מצות יי׳ ימין ושמאל׳ גם
הוא אמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך
עשיתי׳ והנה אפרש לך דע כי חזקיהו נועץ עם הקהל
בהכנס החדש שיעשה פסח בחדש הבא אחריו בעבור
רוב הקהל שלא בא והכהנים לא התקדשו למדי והנה
עבר השנה׳ והפסח שעשה׳ פסח ראשון היה ובמועדו נע
נעשה׳ והעד כי נגעם האוכלים הפסח בלא כתוב אם
ואם לא נעשה במועדו למה נגעם׳ אחר שלא היה הפ
הפסח מקובל לפניו ואלו חטא חזקיהו איך התפלל ע
בעדם ושמע השם תפלתו וירפא את העם׳׳ ואם
טען טוען שלא הקדמונים לא הורו לנו שעברו ניסן ב
בניסן׳ התשובה אמת אמרו כי מכתב בית דין לא
להסתכל בסוף חדש אדר אם הוא צריך לעבר שנה או
לא׳׳ והנה חזקיהו לא עשה כן כי שגג שגגה ק
קטנה לעבר השנה בראש חדש׳ ובעבור כי חדש העבור
יהיה לעולם לפני החדש הראשון על כן יהיה יאח לעו
לעולם ראש לחדשים ויהיו המועדים בחדש השביעי מ
ממנו וזהו ראשון הוא לכם לחדשי השנה׳׳ וידענו
כי מצות רבות בתורה הם זכר ליציאת מצרים והנה ה
ראוי להיות תחלת חשבון ישראל והנה כתוב כמונים
שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצר
מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני׳׳

והמינים אומרים כי אם השנה בנויה מחדשי הלבנה חדש
האביב הוא יסוד וראש אם כן למה תחלו מהחדש השב
השביעי ותאמרו כי ראש השנה הוא · התשובה כבר ה
הזכירו קדמונינו ז"ל כי ארבעה ראשי שנים הם וראינו
מפורש כי קדוש שנת היובל בחדש השביעי בעשור לח
לחדש ועוד כי צוה השם לקרוא התורה במועד שנת
השמטה בחג הסכות למען ישמעו למען ילמדו ואם ת
תחלת שנת השמטה היתה מניסן למה לא צוה לקרא
התורה בחג המצות והנה חצי השנה עמדו בטלים וכתו'
וחג האסיף תקופת השנה ועוד נוכל ללמוד מדברי התו
התורה גם מדרך התולדת שאמר בתחלה לא תזרעו ול
ולא תקצרו את ספיחיה אחר כן כי הזריעה סמוכה לת
לתשרי לא לניסן · ועוד אם שמנו תחלת השמטה ניסן
מי שזרע בשנה הששית לא יקצור בשנה השביעית כי ה
הקציר אחר ניסן הוא וכבר נכנסה שנת השמטה גם
לא יזרע בשנת השמטה והנה כי דברי חכמינו ז"ל הם
נכונים ·· אמר ר' משה הכהן אין צורך לאמר ראש
חדש רק חדש לבדו כי הטעם יום חדוש אור הלבנה וכ
וכן גם את חדש ושבת חדשיכם ומועדיכם מדי חדש בחדשו
ואחרים טענו עליו אם כן למה נאמר בחדש השביעי
באחד לחדש · הוא השיב להסיר הספק · גם טענו עליו
ובראשי חדשיכם והוא השיב כי על ראש חדש ניסן ידב
ידבר בכל שנה כי ניסן לבדו הוא ראש חדשי' · ושאלוהו
אם כן מה קרבן שאר החדשים והוא השיב כי שם כת
כת' זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה כן כתו' בפרש'
עשיה וכן אמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם יתקעו בחצוצרות כי הוא תחלת השנה ואנחנו
לא נניח דברי קדמונינו ז"ל בעבור סברתנו כי הם א
אמרו כי בכל חדש יתקעו בחצוצרות והוא נכון לאמר
או חדש או ראש חדש וכתו' עד חדש ימים וטעמו שימלאו
ימי החדש כלו · דברו אל עדת בני ישראל כי כל בני
מצוה חייבים · ויקחו להם מי שיש לו ממקנהו כי מקנה
רב היה להם או יקנה · ושב אחר כי מיום העשור יחלו
להכין השה עד יום יד רק לא ידענו אם זה מצוה לדו
לדורות או על פסח מצרים · ואחר שאמר שה לבית
ובתחלת זה הספר פירשתי בית ואם ימעט הבית מהיו'
משה · ימעט מאכלת השה כי אנשי הבית יהיו מעטים
יקח הוא ושכנו · ופי' במכסת כמו המכס ליי' חלק שיקח
כל אחד וכמוהו יי' מנת חלקי וכוסי גם תכסו · והוא מש
משפעלי הכפל והכפל חסר מאלת במכסת גם מן המכס
והנה אחר המכס על משקל ומאמר ליולדתו שהוא משפ
משפעלי הכפל ·· שה תמים בלא מום · והנה אמר כי
השה יקרא כל אחד משני המינים משם הצאן כוללם
וככה שה כשבים ושה עזים ·· אמר ר' משה בן ע
עזרא הספרדי כי השה חייב פסח מצרים ובארץ ישראל

כח

שה או פר וראיתו וזבחת פסח ליי' אלהיך צאן ובקר לש
שהוא פסח דורות ולא דבר נכונה כי כל פסח דורות הוא
זכר לפסח מצרים ואין ראוי לשנות רק וזבחת פסח ליי'
אלהיך צאן חייב ובקר לשלמי' לאכול בשר בחג משבעת
ימים ושתוהו ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך רשות וזה
ועוד שכתוב בדברי הימים שעשו יום ארבעה עשר
כבשים ופרים ושם כתו' הכבשים לפסחים והפרים בם
בשלו בסירות ובדודים רק לבד הצאן בשלו באש כמש
כמשפט · אמר ר' ישועה כי יש הפרש בין בן שנה
ובין בן שנתו כי בן שנה עלתה לו שנה ובן שנתו כמש
כמשמעו והנה בקרבן הנשיא כבש אחד בן שנתו ולע
לעולה ובאחרונה כתו' שנים עשר כבשים בני שנה ויהי
מלת הערבים קשה ורבינו שלמה אמר כי זה רגע
כנטות השמש מחצי היום לצד מערב ולא נתן טעם לא
למה ערבים שני' והנה כת' ובהעלות אהרן את הנרת
בין הערבים ואין ספק כי בשקוע השמש ידלי'
את הנרות ונאמר חששנו זאת המלה מצאנו כי יקרא
בין הערבים ערב כי כתו' בין הערבים תאכלו בשר
ושם כת' בתת יי' לכם בערב בשר לאכול ובהדלק הנרות
כתו' יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר וכת' עולת
יי' לבקר ולערב וכתו' ואת הכבש השני תעשה בין
הערבים והנה על הפסח שכת' בו בין הערבים מצא
מצאנו שם תזבח את הפסח בערב כבא השמש ורבינו
שלמה אמר כבא השמש לצד מערב ואין זה משמעו ב
ביאה שהיא הפך יציאת השמש השמש יצא על הארץ
ם החל להראות על הארץ וככה ובא השמש שלא יראה
על הארץ והנה כתו' על מקרה לילה והיה לפנות ערב י
ירחץ במים ואם אין הדבר כן יבאר לנו מה הפרש יש
בין כבא השמש של פסח ובין כבא השמש של מקרה ו
וככה כתו' ובא השמש · אמרו המינים שלשה
ערבים הם וראיתם עד הערב השלישי והם לא הבינו
האמת כי כת' מחר חדש ושלשת תרד מאד שפירושו כא
כאשר יהיה היום השלישי מהיום הסמוך לערב
השדה שאתה נסתר שם ובעבור זה אמר עד הערב ה
השלישי ·· ועתה אשוב לפרש דעתי משקל ערבי'
לעולם נופל על משקל שנים כמו אבנים ושנו לוחותים
וככה דרכים ועוד יפול באחתו וככה שמים כי הם שני
סדרי הגלגל שהם כמו כטועים שעליהם משענת תנו
תנועת הגלגל וכתו' לנטוע שמים וכבר פירשתי בספר
השם הנכבד כי שמים מגזרת שם ישר נכח עמו רמז לם
לשנים מקומות והנה יש לנו שני ערבי השמש האחד
ביאתו תחת הארץ והערב השני ביאת אור הנראה בע
בעבים והנה יש ביניהם קרוב משעה ושליש שעה אז י
יבא בעל קרי אל המחנה וידליק אהרן את הנרות
אמר הגאון רב סעדיה מדת מזבח העולה חמש אמות

ארץ ואומר אצות רחב וכמדה הזאת לא יעמוד כי אם
כהנים מועטים שהם זורקים דמי הפסחים קודם שיש
שיקודשו וכימי יאשיהו שהיו ישראל מועטים לא יוכלו כ
הכהנים לזרוק דמי הפסחים והשלמים ששחטו לזרוק
בשעה ושלים שנה ואף כי בהיות כל השבטים בארצם
והנה היתה קבלה שיחלו לשחוט מהרגע שיתברר לאדם
כי השמש נטה לצד מערב והזכיר בין הערבים שהרב
פסחים שם אז היה בשחטו והוא סוף הזמן שלא יעבור
עד עריבת אור השמש׃ על שתי המזוזות פתח
הבית ועוד יפרש משה איך יקחו זה הדם׃ ואלת
משקוף ימגור ויסקף וזה המשקוף הוא על פתח הבית
וכנה מנהג כל ארץ ישמעאל כי מנהג הערלים איננה
כמנהג ארץ מצרים אפילו בהיכליהן כמו פתחות אותה
פתים וכבה תשמישי נשים לשום כוס באף ובאזן׳
וכל אשר הזכיר ישעיהו על בנות ציון וכנה אין בית כי
אם בחצר יקרא פתח הבית והחיצון שער החצר׃
ורבים אמרו כי נתינת הדם על המזוזות ועל המשקוף
להראות תועבת מצרים כי כבר נפל פחדם עליהם ול
ולא יפחדו שיסקלום ואלו היה כן היה זה בשער החצר
והנה לא הושם הדם כי אם בסתר שסגרו שער ה
החצר והם שחטו בין הערבים שלא יראה אדם שהוא
סמוך ללילה ואיש לא יצא מפתח ביתו עד בקר שהלכו
לדרכם׳ וסבר כל איש שער חברו כי המצרים
חשבו שישובו׳ רק טעם להיות הדם על המשקוף להיו׳
כפר בעד כל האוכל בבית ויהיה סימן למשחית שיראהו
כדרך והתוית תיו׳ ואלת בתים׳ משוכה כדקדוק
כי יש דגש אחר קמץ גדול ואין זה משפט הלשון רק א
אם יהיה קמץ חטף כמו רבו שרים ואולי היה כן בעבו׳
חסרון יוד בית שלא תתערב זאת הגזרה עם גזרת כי
עשרת הבתים אחד שהוא פתוח לשון רבים מן האיפה
והבת ואלת הבתים יותר כי היא למעלה הספק המנהג׃
ואכלו׃

אמר אחד

מחכמי ספרד ידוע כי הליחה תגבר ב
בארץ מצרים בעבור מימי היאור ובעבור שלא ירד ש
שם גשם כי היאור תמיד הוא לח׳ על כן מנהגם להיות
בכל שלחנם מיני מרורים רבים ועשבים וחרדל׳ א
אפילו לא יהיה למצרים אלא פת לבדה׳ לעולם הית
המרורים יהיו על שלחנם לטבול בו הפת כי הם רפואה
לאוירם ואנחנו נסמוך על קדמונינו ז״ל כי המרורים ז
זכר לוימררו׳ נא יש אומרים כאשר הוא עתה בשר חי
ובדרך הזאת לא מצאנו במקרא׳ ואחרים אמרו כי ה
הוא מגזרת כי הניא אביה אותה והטעם שבור ואין ז
זה נכון כי אחר כן אמר ועצם לא תשברו בו׳׳

והנכון בעיני שאין לו חבר במקרא׳ ופירושו הפך מבשל
מבושל׳ והוא שבקרא חי כמו לא אקח ממך בשר מבושל
מבושל כי אם חי וכבר אמרתי כי רוב לשון ערבי דומה
ללשון עברית׳׳ והבשר החי יקראו בלשון ערבי
כן׳׳ ואותיות אהוי מתח לפות להם בלשונם
כמו בלשוננו׳׳ ובשל׳ שם התואר׳ ופירושו שהוא
מבושל במים כי גם צלי אש יקרא מבושל כדכתיב ובשל
ובשלת ואכלת ויבשלו את הפסח באש כמשפט׳׳
ויתכן להיות ובשל מבושל׳ כמאכל המלכים על דרך ה
המשקיות׳ כי ישימו על האש כלי נחשת רחב וימלאו חב
חצין מים וכאשר ירתיחו המים ישימו שיר הבשר עם
מים קרים על המים הרותחים עד אשר יבשל הבשר׳
וזה המאכל מועיל יותר מכל מאכל אשר יהיה קרוב א
אל האש׳׳ ראשו על כרעיו ועל קרבו׳ כמו עם
כמו ויבאו האנשים על הנשים׳ והראש והקרב וה
הכרעים ירחץ במים כמשפט׳׳ ולא והנותר
ממנו׳ אם היה אנוס ולא היה יכול לאכול חלקו׳׳
ויפת אמר על העצמים ואיננו נכון׳ כי הכתוב לא ד
ידבר אלא על ההוה׳׳ וככה׳ פסח מצרים לבדו׃

והמינים אשר בארגלן

ואלה עושים ככה היום זכר ליציאת מצרים
תמיד ירוח כלם ילכו יום חמשה
עשר בארצם זכר ליציאת מצ
מצרים׳׳ ומקלכם׳ לנהוג החמורים׳ כמו ויך א
את האתון במקל׳׳ וטעם בחפזון שלא יתעכבו ומ
וימהרו לאכלו לפני בא רגע המשחית שיפסח השם על
הפתח׳׳ על כן צוה השם להיותו צלי אש להתבשל מ
מהרה וכן אמרו אכילת הקדשים איננו כאכל אלא עד
חצות׳׳ ועברתי בא השם וגבורתו הם העוברים
כאלו השם עובר׳׳ ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים
כדרך וראה דגון נפל ארצה׳ וכן כתוב
ובאלהיהם עשה יי שפטים
והיה לאות טעם שיחזק
לבבכם ולא
ירך
בשמעכם צעקת המצרים במות בכוריהם בעבור הית
המשחית כי בעבור הדם שאני אראה אפסח עליכם י
ולא יהיה בכם נגף כי זה הדם יהיה למשחית לאות

והיום הזה היום יהיה זכר לדורות. וחגותם אותו חג הפסח
ואמר חוקת עולם לדורותיכ׳ ולא אמר בכל מושבותיכ׳
כי המצוה תלויה בארץ כאשר יפרש״ שבעת ימים יש
טעם מצות תאכלו זכר לאכילתכם בצאתכם. כי לא
צוה לאכול מצות רק האוכלים עם הפסח לפני חצות
לילה. רק שבעת ימים צוה לאכול מצות להיות זכר לא
לאשר קרה להם בצאתם. כי שם כתוב כי לא חמץ.
ואלו היה מניחם במצרים שיתמהמהו מעט. היו מח
מחמיצים עיסתם. והשבעה ימים בצאתם מצות אכ
אכלו עד שטבע פרעה ביום השביעי. כי הענן היה מו
מוליכם יומם ולילה ולא היו מתעכבים בחנותם עכ
רב וככה כתוב על הפסח שבעת ימים תאכל עליו מצות
לחם עוני. והנה הזכיר כי על הפסח יאכל מצות חיוב
על דרך הפשט. והעד למען תזכור את יום צאתך ;
ובעבור זה הכתוב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכ׳
תאכלו מצות חיוב בארץ ישראל ובחוצה לארץ. ואחרי
שקבלה היתה ביד שיהיו לשחוט הפסח בנטות השמש
לצד מערב וכתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי על כן ד
דרשו רבותינו ז״ל אך חלק״ ודעו כל מעשה איננו מ
מעשה והנה פי׳ ויכל אלהים ביום השביעי כאשר נכנס
היום השביעי כבר כלתה מלאכתו וככה ביום הראשון
השביתו שאור בהכנס היום הראשון כבר נשבת כל הש
השאור מהבתי׳. והנה תחלת יום הראשון סוף ארבע
עשר בערב וכתוב מיום הראשון עד יום השביעי והנה
פי׳ זה כי שבעת ימים שלמים מיום יד׳ לחדש בערב שה
שהוא סוף יד׳ עד יום האחד ועשרים לחדש בערב ועו׳
הדבר עד יום״ וביום הוא יום יציאת מצרים והיום הש
השביעי הוא יום טביעת פרעה כאשר אפרש״ כל מל
מלאכה״ בכל המועדים חוץ מיום שבת ויום הכפורי
אין כתוב בהן כל מלאכה רק בפסח לבדו אמר יהתנם
לה׳ ביא אוכל נפש וכל מקום בין בפסח בין בעצרת כי
בין יום ה׳ תרוע וחג הסוכות אחז דרך קצרה לאמר כ
כל מלאכת עבודה לא תעשו רק ביום אחד בפסח כתו
לא תעשה מלאכה על דרך שהזכיר תחלה״ ושמרתם
הנה צוה להיות המצות שמורים מימי הקציר. וכתוב
הוצאתי את צבאותיכם״ ועוד לא יצאו כי בתחלת הח
החדש היתה זאת הנבואה וטעם שאמרנו כן לדורותיכ׳
בראשון אחז דרך קצרה בעבור שהזכיר בתחלה ראשון
הוא לכם. והנה הטעם בחדש הראשון וכמוהו בעשירי
באחד לחדש״ שאור שהוא מחמיץ והוא הידוע. ואחר
כי אמר כל אוכל מחמצת. כל דבר שיחמיץ״ ודע כי
מיום הראשון עד יום השביעי איננו דבק בקרוב אלא
פ״ה ונכרתה. רק עם כל אוכל מחמצת. כמו למלך
שלמה על ישראל״ אמר יפת כי יש אותיות מושכות א
אחרות אחריהן כמו אדם פטדה וברקת שהטעם א

אדם ופטדה וברקת. וככה מיום הראשון עד יום
השביעי. ובעבור הזכיר כי כל אוכל חמץ מישראל חייב
כרת. ובכאן הוסיף הגר שהוא גר צדק״ כל. הזכיר ה
הענוש בתחלה ואחר כן האזהרה ואין בכל מושבותיכ׳
תאכלו מצות רשות כמו ששת ימים תעשה מלאכה רק
חיוב למען יזכור״ ויקרא לכל זקני ישראל והם יאמרו
לקהל. וקחו לכם צאן בעשור לחדש כאשר צוה השם
אמר המדקדק כי ושחטו הפסח מהבנין הדגוש׳ לא דבר
נכונה. כי ושחטו אותו כל קהל הוא מהבנין הקל וקחו
כמשפטו. בעבור הכח הנעלם רק ושחטו הפסח לשון ג
צווי מהבנין הקל. ולא מצינו מזאת הגזרה בכל המק
המקרא מהבנין הדגוש והיה ראוי השין להיות
חרק תחתיו. כמו משכו. רק בעבור אות הגרון שהוא
אחריו נפתח השין כמשפטם לעשות ככה. כמו בחרו
לכם. ורבים ככה על כן יהיה השין בפתח גדול בלשון
הבני׳ ושניהם מבנין אחד״ ולקחתם. עתה פירש איך
יקחו מהדם ויתנו על המשקוף ועל המזוזות. ואגדת אג
אגדה כמו ויהיו לאגדה אחת ר׳ מרינוס אמר כי האלף
כנסף והוא מגזרת גדוד. אחרי אמרו שהא׳ שרש מגו
נחשב אף דתו. והגאון פי׳ האזוב לשון ערבי צעתר וכל
ובלשון לעז אוריגנו והוא עשב כבד במיני מטעמים
וזה לא יתכן כי הכתוב או עד האזוב אשר יצא בקיר.
ולא ידעתי מה הוא. רק מדרך הסבר איננו עשב תזיף
כי הוא הפך הארז שהזכיר בפסוק״ יש אומ׳ כי הפסח ה
היו שוחטין אותו בסף השער ויטבלו האזוב בו ויגיעו א
אל המזוזות כמו ויעמד סף השער. אמות הספים״
ואחרים אמרו כי הוא כלי ועליו היו שוחטים כמו מסבב
וספות״ ועוד אפרש עד בקר״ ולא יתן המשחית. לא
יניח. כמו על כן לא נתתיך לנגוע אליה והנה המשחי׳
ברשותו ואם יניחנו כאלו נתן לו רשות״ ושמרתם
רבים חשבו כי נתינת הדם על המשקוף ועל שתי המז
המזוזות. חייב לדורות. בעבור כי הדבר הזה סמוך
על לקיחת האזוב וטבילתו״ ועוד כי כתוב אחר כן א
אשר פסח על בתי בני ישראל״ ובדרך הסברא כמו היה
לו לא קבלת האמת הנגמרה״ והנה הנכון כי הדבר הזה שב
אל ושחטו הפסח״ וטעם שאל הבני בראות כל המשפח
חבורה אחת אוכלי שה מתני ראשו על כרעיו ועל קרבו
וטעם לא תשברו בו. ובן נכר ותושב וערל ושכיר לא
יאכל בו ואין זה המנהג במועדי האחרים״ והיה עתה
פי׳ כי שחיטת הפסח תלויה בארץ. ואל יקשה עליך פס
פסח אחד במדבר כי בהר סיני היו עם היסוב ויעשו
מצות ובהיותם בארץ אשר לא עבר בה איש אין להם
רק המן לבדו״ והיה מה העבודה הזאת השני שהזכרת׳

ואמרתם זבח פסח הוא ליי׳ והטעם כמו חמלה ׳ו
ובעבור שהשם חמל על בכוריהם בעבור דם השה נק
נקרא השה פסח כמו וישחטו הפסח״ הגאון אמר שהוא
מגזר׳ פסח כי הפסח ישען על רגלו התמימה והמשחי׳
כן עשה שהשחית בכורי בית המצרי ופסח על בית שכנו
העברי ולא השחית וכמוהו עד מתי אתם פוסחים״
וילכו ויעשו בני ישראל שלקחו שה בעשור לחדש וכאשר
צוה השם למשה ואהרן זאת חקת הפסח כן עשו״
ויהי בחצי הלילה השני׳ אמר יפת כי השבויים השומרים
בריחים ביום בבית הסוהר בלילה יכנסום בבור וישימו
הריחים על פי הבור וזהו אשר אחר הריחים והנה הוא
כמו בבית הבור׳ ויקם הוא בעצמו כמו ועבד הלוי הוא
בעצמו׳ כי אין בית על הרוב ידבר׳ ויקרא למשה ה
הסברא כי משה ואהרן לא היו בליל חמשה עשר בארץ
רעמסס עם ישראל רק במצרים שהיתה מקום המלוכה
שיהיה שם פרעה והנה יצאו הם מת
מחצת ביתם במצות השם בחצי הלי׳ ונתן להם רשו׳
פרעה שילכו ישראל לעבוד השם ׳ והנה הלך משה עם
עבדי פרעה לרעמסס להוציא ישראל וידוע היום כי יש
בין מצרים הישנה אשר שם אוצרות יוסף עד היום ה
הזה ובין רעמסס שש פרסאו׳ והנה החלו לצאת בבקר
והוא עת עלות השחר שיחל להראות אור השמש בעבי
והנה יש בין תחלת זה הרגע עד זרוח השמש׳ שעה ש
ישרה ושליש שעה׳ והנה יש לנו בקר והחשך גדול׳ כמו
ותשכב מרגלותיו עד הבקר ושם כתוב ותקם בטרם יכ
יכיר איש את רעהו׳ והנה היה מישראל שיצאו בעלות ה
השחר ועודנו לילה בדרך התורה עד זרוח השמש ואלה
היו הקרובים אל מצרים והאחרים שהם רחוקים יצאו
בן ביום כי קהל רב היה׳ ויותר יש מתחלת רעמסס עד ס
סופה משמנה פרסאות על כן כתוב הוציאך יי׳ אלהיך
ממצרים לילה׳ וכתוב אחר היום אתם יוצאים׳ ועוד
ובני ישראל יוצאים ביד רמה׳ וכתוב שם ומצרים׳ מ
מקברים׳ וביו יקברו״ וכבר פירשתי גם אתם׳ כדברכם׳
שתלכו דרך שלשת ימים׳ גם כאשר דברת׳ וגם מקננו
ילך עמנו׳ וטע׳ וברכתם גם אותי׳ שיברכו אותו ויתפללו
בעדו׳ וטעם גם שנם הוא כתן זבחים ועולות כאשר א
אמר משה׳ ותחזק לשון בקשה כי מדינת מצרים כללת
הכל׳ וטעם כלנו מתים פירשתיו במלת פן יפגענו״
משארותם כלי עץ כמו טנאך ומשארתך כי חמורים ה
היו טעונין בגדים שאלו ממצרים׳ כל אחד שאל כפי
מעלתו כי הנה במעשה המשכן הנשיאים לבדם הב
הביאו האבנים היקרות והבשם והשמן״ ויי׳ לא מ
מצאו גזרת הצלחה ומהבנין הקל רק מהנוסף או מ
מהדגש ושניהם פעלים יוצאים כי אין הפרש בטעם׳
בין וינצלו את מצרים ובין ויצל אלהים את מקנה א

בשלח

אביכן׳ רק בבנין הנוסף יזכר הפעול ולא כן בדגש״
ויסעו׳ היה הסמך ראוי להדגש בהתבלע הנון כמו וינשו
ויתנו אולי בא כן להקל על הלשון׳ רעמסס׳ כפתח הרי״ש
ושבא תחת העין שם מחוז לא עיר׳ והזכיר הגברים ׳ומ
ואין צורך להזכיר הנשים כי הם כמו הם אני יותר ״ ו
וגם ערב רב׳ מאנשי מצרים שהתערבו עמהם והם
האספסוף שנאספו עליהם׳ ויאפו הנה הבצק שהוציאו
ממצרים לא היה בו שאור ולא אפיהו עד שחנו בסכות
ומושב׳ רבים יש במקרא מספרים לא ידענו למה הם
סמוכים והנה אזכיר מקצתם׳ ויהי מקץ ארבעים שנה
ויאמר אבשלום ואבשלום לא הי׳ בן ארבעים שנה גם
לא בשלמה ומלכות בית דוד׳ ומפרשים אמרו כי זה הוא
החשבון מיום שבת הארון בקרית יערים׳ וכתוב ויהי
בשלשים שנה׳ יש אומרים בן שלשים שנה נתנבא׳ ויש
אומרי׳ ליובל ויש אומרי׳ למציאת ספר התורה שמצא ח
חלקיהו הכהן ואני לא ידעתי כי הם סברות בלא יסוד
ומשענת׳ וכתוב ובעוד ששים וחמש שנה׳ וזאת הנבואה
היתה בימי אחז ומלכותו היתה שש עשרה שנה ובשנת
שש לחזקיה בנו גלתה שומרון על כן הוצרכו המפרשי׳
לאמר כי תחלת ששים וחמש מיום שנבא עמוס וישרא׳
גלה יגלה מעל אדמתו׳ ואחרים אמרו משנת הרעש ׳ו
וכאשר חפשנו שנות שבת ישראל במצרים בימי יוסף
ואחיו הנה לא יגיעו מספר ימי השנים כי אין ספק כי קהת
מיורדי מצרים היה ונחשב כי הוליד עמרם בנו בסוף
ימיו והנה מספר ימי חייהם מאתים ושבעים שנה ומי
משה היה בן שמונים שנה בצאת ישראל ממצרים והנ׳
הכל שלש מאות וחמשים שנה חסרו לנו שמונים ומ
והזקנים הוסיפו ובאשר כל ארצות כי ועבדום וענו א
אותם ארבע מאות שנה אין ארבע מאות שנה דבק ע
עם וענו רק עם גר יהיה זרעך וכמוהו רבים ובפרשה
הזאת מיום הראשון עד יום השביעי ואחר שמצאנו כ
כתוב שהשם אמר בין הבתרים לאברהם כי גר יהיה ז
זרעך ארבע מאות שנה ידענו כי חשבון מושב בני י
ישראל תלוי בקץ אברהם והוצרך בעל סדר עולם לומר
כי אחר שבא אברהם לארץ כנען שב לחרן והוצרכו ה
המפרשים לומר כי כבואת אני יי׳ אשר הוצאתיך מאור
כשדים איננה דבקה עם הפרשה הנזכרת ואין צריך
לכל זה רק חשבנו ארבע מאות שנה מיום שנולד יצחק
ואלה שלשים שנה הנוספים מספרם מיום שיצא אב
אברהם מארצו מולדתו מאור כשדים ובא עם אביו אל
חרן כאשר כתוב ויבואו עד חרן וישבו שם ואברהם ש
ישב עם אביו בחרן חמש שנים ובא אל ארץ כנען והו
והוא בן חמש ושבעים ול
שנה ולא שב

ולא שב אל חרן והנה כאשר נולד יצחק היו שלשים ש
שנה שיצא אברהם מארצו · כי הוא העקר כי לו נתנה
הארץ כנענים · והנה פסוק אני יי' אשר הוצאתיך מאור
כשדים דבק עם הפרשה למעלה ולמטה · והנה פי' זה
זה: שב בני ישראל אשר ישבו במצרים · שהיו גרים שם
גם אבותיהם היו גרים · ככתוב כמעט גרים בה ואב
ואברהם אז גר ותושב אנכי ·· שלשים שנה וארבע מאו'
שנה · מיום שיצא אברהם מארץ מ
מולדתו ·· וטעם ויהי מקץ שלשים שנה · להודיע כי ב
בעבור צעקתם אל השם לא יצאו עד שהגיע הקץ שנ
שנגזר עליהם · ליל · על דרך הפשט בעבור שהזכיר ליל
שמורים הוא ליי' ובסוף אמר שמורים לכל בני ישראל ·
נראה כי הטעם · בעבור שהשם שמרם ולא נתן המש
המשחית לבא אל בתיהם לנגוף ע"כ שיהיה זה הלילה
שמורים לדורותם ·· והטעם שלא ישנו רק יודו ויספרו
גבורות השם בצאתם ממצרים ·· וככה רמזו חכמינו
ז"ל הגיע זמן קרית שמע של שחרית ·· ויאמר · בעבור ש
שהזכיר ליל שמורים שהוא ליל חמשה עשר שבו יאכל
הפסח · השלים לפרש חוקות פסח דורות ·· והנה לא
הזכיר דבר המשקוף והמזוזות · ולא הזכיר מצות ומר
ומרורים · כי כבר הזכירו בפסח מצרים · והוא הטעם
תאכלנו פסח לדורות כפסח מצרי והוסיף מצות אחרות
רק מצות המשקוף והמזוזות · אינם מעכבין אכילת הפ
הפסח · הלא תראה תחלת הפרשה כל בן נכר לא יאכל
בו ·· ובן נכר שאיננו מזרע ישראל · או היה מישראל
והוא עובד אל נכר · ואחר ובן נכר לא יאכל בו ·· והטע'
כמו ממנו כי כנון הוא בלשון הקדש גם בלשון ערבית
לומר ככה · וכמוהו והנותר בבשר ובלח ·· יכל · ומלתה
אותו · ברצונו שישוב לתורת ישראל אם הוא בן מצוה
ומשפט מקנת כסף או יליד בית · שוה · רק דבר הכתו'
בהווה יותר ·· תושב · מישראל או שכיר לא יאכל ·
בפסח · אם לא יקום על הדת כמשפט כל העדה · בבית
אחד יאכל · כפסח מצרים · והעד לא תוציאו מן הבש
חוצה ·· וקדמונינו ז"ל אמרו בחבורה אחת · והוא הנכון
כל עדת · כל בני מצוה חייבים לעשות הפסח ·· וכאשר
חפשתי התורה מצאתי שלשה ועשרים כריתות האמורי
בתורה כלם הם במצות לא תעשה חוץ מן הפסח לבדו
והמילה · אולי היה כן בעבור כי יציאת הפסח להזכירם
חייב ואין זכרים יותר מאכילת הפסח בזמנו · וכתחלת
עשרת הדברי אשר הוצאתיך מארץ מצרי ·· וכי · טעם
אתך · בארץ מצרי ·· וטעם ועשה פסח · והוא רוצה ל
לעשות פסח · ימול בתחלה · וטעם וכל ערל לא יאכל
בו · על ישראל שלא נמול · כמו הילודים במדבר בדרך ·
תורה · זה הגר הוא גר צדק לא גר רשע ·· ויעשו כל בני
ישראל וכבר הזכיר זה למעלה · אולי זה על הפסח שע

שעשו במדבר סיני שמלו הגרים ·· אל תתמה בעבור ש
שלא כתוב במקום הזה ·· כי בפרשת רדת המן כתו' שי
שיקח צנצנת ויתן שמה מן ויניחהו לפני העדות ·· ועוד
לא צוה השם לעשות ארון העדות ··
ובמהו הוצאתי את צבאותיכם ·· ויהי לפי דע
דעתי זה הפסוק דבק עם הפסוק הבא אחריו שדבר ש
השם למשה לקדש הבכורים · ובחצי הלילה היתה מכת
הבכורים · ובצאת ישראל ביום · צוה השם מיד לקדש
בכורי ישראל ובהמותם ·· וידבר יאחז דרך קצרה כי מ
משה כנגד כל ישראל ·· ויפת אמר כי המצוה למשה לק
לקדשם בפה הפך וטמאו הטמא · כי הכהן קדוש הוא
ולא יטמאנו רק בדבור שיאמר טמא הוא ·· קדש · פטר
פתיחת כמו ופטורי צצים · והטעם הבן שפתח תחלה
הרחם · ומלת רחם זכר כי משפט לשון הקדש שיפתח
האות שהוא לפני אות הגרון ·· ויאמר · ביום חמשה ע
עשר יום אמר זכור כמו והיה היום ההוא לזכרון · ומע'
עבדים שהיו מעבדים אותם כאלו היו עבדיהם ·
ובמקום אחר אמר מכור הברזל כי המצרים חזקו על
עליהם והשם הוציאם בחוזק יד מהמחזקים ·· היום
הזכיר בתחלה ולא יאכל חמץ וככה תעשו לדורות כמו
מעשותם ביום שיצאתם וכאשר היה זה בחדש שהאבי'
כמנהג · ככה תעשו בכל שנה בעת המצא האביב באר'
ישראל · וזה האביב שעורה ופי' אביב כמו בכורי כי הוא
מגזרת אב שהוא כמו ראשון לאשר הוליד או המלמד ל
לתלמיד · וכתוב כי השעורה אביב · והעד שיאמר כתו
השבעות בכורי קציר חטים ·· והיה לא הזכיר כל
השבועה כי כבר הזכיר במקום אחר ·· שבעת זאת היא
העבדה · מצות הנה השבת הזכיר על נגד אשר בשעריך
כי על זה התנאי · וגר בשעריך שלא יעשה מלאכה לפניך
בשבת וככה ביום השביעי · כי כן כתו' וככה בפסח שלא
יאכל חמץ במקום שהוא ברשותך · וזה טע' בכל גבולך ··
והגדת · אמר ר' מרינוס כי פי' בעבור זה היה רמז · להיותו
בעבו' שעשה יי' לי · והביא רבי כמוהו לדעתו · ולפי דעתי
אין אחד מהם נכון כי איך נהפך דברי אלהים חיים
וטעם הפסוק הפך מחשבתו כי אין אנחנו אוכלי המצו'
בעבור זה רק בעבור זאת העבודה שהיא אכילת מצה ולא
יאכל חמץ שהיא תחלת המצות שצוה השם עשה לנו השם
אותות עד שהוציאנו ממצרים · והטע' כי לא הוציאנו
ממצרים רק לעבדו כתו' בהוציאך את העם ממצרי'
תעבדון את האלהים על ההר הזה · וכתוב אשר הוצא
הוצאתי אתכם ממצרים להיות לכם לאלהים ·· והיה
יש חולקים על אבותינו הקדושים כי לאות ולזכרון על
דרך כי לוית חן הם
לראשך וענקי
לגרגרותך

וקשרתם לאות על ידיך· כמו קושרם על לבך תמיד גם
וכתבתם על מזוזות ביתך כמו כתבם על לוח לבך·· ו
ויתכן שיהיו לאות וזכרון. שיהיה שגור בפיך כי ביד חזק
הוציאנו יי ממצרים·· ואין זה דרך כשנה כי בתחלת ו
ספרו כתב משלי שלמה בן דוד והנה כל מה שהזכיר ה
הוא דרך משל ואין כתוב בתורה שהוא דרך משל· חל
חלילה· רק כמשמעו· על כן לא נוציאנו מידי פשוטו כי
בהיותו כמשמעו איננו מכחיש שקול הדעת· כמו ומ
ומלתם את ערלת לבבכם שצריך לתקנו לפי הדעת
אמר רבי משה כי ברוב המקרא היד היא השמ
השמאלית· אף ידי יסדה ארץ· ידה ליתד תשלחנה· ודב
ודברי הקבלה חזקים ואינם צריכים חזוק·· ושמרת· ו
מימים ימימה· כמו ימים תהיה גאולתו· משנה ומחלת
השנה על פי קריאת בד·· והיה· הזכיר הכנעני כי הוא
אב לכולם·· וטעם נשבע לך כי לך ולזרעך אתן את כל
הארצות האל· והעברת· תעבירנו לשם שלא יתערב עם
אחר·· והנה אלה שני מצות כמו בנים חמשה עשר·· ש
שגר על משקל ארץ שלא ישתנה בסמיכה רק במלאו ן
מלות זרות ואלה הם שגר אלפיך ובחדר משכבך· הכל
הכלים משפח חותנך· ושגר דלתך· ולא מצאתי יותר··
וכל פטר רחם שהוא טית תפרה כשה·· אמר רבי אבן
שרי כי פירוש וערפתו תכתב בערפו קדם והאומר
כזה אומר אבי שהוא חמור קשה עורף· כי הנה כתו
יערף מזבחותם· וערפו שם את העגלה בנחל שהפירו
לכרות העורף· כי כל בכור שלא יקרב לגבי המזבח או
לא יפדה יחייב מיתה כי כל בכורי מצרים אדם ובהמה
מתו כי השם לא מלטם מן הגזרה שנגזר על בכורי
מצרים רק שיהיו מוכנים וקדושים לעבודתו· ולא היו
לישראל בהמות טמאות כי אם החמורים לבדם על כן
לא יפדה מין אחר· והיה· אמר רבי יהודה הלוי כי מחר
חסר אלף והטעם מה שהוא אחר הימים· ויהי· החל לאמ
בחוזק יד הוציאנו ושב לפרש מה היד החזקה והיא מכ
מכת הבכורים כי על ידם המכות הראשונות· וככה אמ
המשורר למכה מצרים בבכוריהם· ומשה קצר דרך
קצרה כי ידוע היה באומרו ויהרג יי כל בכור והציל ב
בכורינו ובכורי בהמתנו ועם זה דבק על כן אני זובח
עם הריגת הבכורים· כל פטר רחם הזכרים ומהיין ה
הראוי לזבוח לשם· והיה· הזכיר על אלה שתי המצות ו
והיה לאות על ידך ומה שהעתיקו חכמינו ז״ל לכתוב הפ
הפרשיות הוא אמת· ולטוטפות
כמו זכרון ויש מפרשי
כי טית ולטוטפות
כפול ופירושו
כמו דבור מעזרת והטף אל דרום והוא רחוק בעיני··

אויל מוריד בעושהו הבדלה   בשלחו כבדו חן ישלח
ירא טוכב ושים אל לבך כל   דבר פרעה כפרש בשלח

פרשת ויהי בשלח

ולא נחם כפה רפה בלשון ישמעאל· וידוע כי מן
ממצרים עד ירושלם דרך ארץ פלשתים· איננו מרחק
רב ולולי זה· שהיו באים השבטים באחוריהם אל מצרים
ואלו היה הדרך רחוק מאד ומה היה מספיק להם שיא
שיאכלו הם וחמוריהם. בדרכם ובעלותם מביאים שבר
לבתיהם· ואמר רבי משה כי קרוב· טעם שהוא קרוב וכמוהו לפי
דעתו כי עם קשה עורף הוא רפא נפשי כי חטאתי לך כי
רכב ברזל לו· ולפי דעתי אין צורך כי טעם למה לא
נחם אלהים דרך ארץ פלשתים בעבור כי קרוב הוא ו
והנה אם נחם דרך רחוק והם לא ראו מלחמה ואמרו
נתנה ראש ונשובה מצרימה·· וידענו כי השם יודע
הנסתרות והעתידות בלא ספק·· וידע שיכחנו אם
יוליכם דרך ארץ פלשתים· רק דברה תורה כלשון בני
אדם שיבינו השומעים·· ויסב מפעלי הכפל גם יבא
על משקל אחר ויסך בדלתים יס· ויגל את האבן··
ולא תשמע אל דברי האומרים שפרשו כסב·· ודלת
המדבר· משכת אחרת עמה· והוא דרך המדבר מדבר
ים סוף· וכמוהו הארון הברית הארון ארון הברית· עץ
הדעת דעת טוב ורע· וכמוהו רבים·· יש אומרים
כי חמושים מלאים הון שיש להם כל צרכם· והנה
כתוב גם צדה לא עשו להם ומה טעם להזכיר זה עת
עתה· רק פירושו חגורי חמוש למלחמה· כמו חלוצים
תעברו· ופירושו חגורי חלצים·· והעד הנאמן
ואתם תעברו חמושים לפני אחיכם בני ישראל· ובמק
ובמקום אחר קראם חלוצים כי מה טעם להוליך צדו
צדה לפני אחיהם··

וטעם להזכיר הכתוב ואח
וחמושים במקום
הזה· כי למעלה כתוב בראותם מלחמה כי ביד רמה יצ
יצאו בכלי מלחמה ולא כמו עבדים בורחים·· ויקח
הזכיר למעלה כי עלו בני ישראל· והקיים בדור ההוא
גם העלו עצמות הבכור שהיה בהם טעם· ירדו ירדו
בני ישראל אל מצרים· והוא השביעם
לפני מותו שיאמרו הם לבניהם כן
ובניהם לבניהם·· והנה
משה התעסק לך
לקיים השבועה· שלא תבא אשמה על ישראל·· כי הנה

הנה ראינו שנשיאי ישראל נשבעו לגבעונים · והם לא
נשבעו להם · רק על תנאי שיהיו רחוקים כמו שאמרו ·
ואחר שנמצאו קרובים היה בכן שלא ישמרו שבוע'
ולא יעברו הם וכל ישראל על מצות לא תחיה כל נשמה
רק בעבור כבוד השם עשו שלא יחללוהו · ואחר שנים
רבות הענים השם בני ישראל בעבור שהכית שאול לא
להמית את הגבעונים שהם בנב עיר הכהנים ·· והזכי'
עצמותי · כי כל הבשר והעור ירום תולעים ויבאם ולא
ישארו בשנים מועטות רק העצמות ·· ויסעו · באית'
הוא מדבר שור כאשר אפרש ·· וי' ידענו כי השם שוכן
עד ויושב קדם והכתוב מדבר כלשון בני אדם בעבור
כי כבוד השם ומלאכו הולך עם ישראל כדרך מוליך יי'
לימין משה זרוע תפארתו · וטעם בעמוד ענן שלא הי'
היה כדמות ענן רק כדמות עמוד כמו מן השמים
ועד הארץ ונקרא העמוד כן בעבור שמעמיד הבית על
עליו ·· וטעם ללכת יומם ולילה בעבור כי המחנה היה
גדול ולא יוכלו ללכת רק מסע מעט על כן היו הולכים
מקצת יום גם מקצת לילה · ואלה השנים עומדים היו
לפניהם עד שבאו אל הים כאשר אפרש ·· לא ימיש ·
פעל יוצא כי השם הנזכר למעלה לא המיש העמודים
לפני העם ·· ומלת יומם לא תמצא בכל המקרא רק ע
על עת היות השמש על הארץ · כי יום ימצא מעדה גם
בנביאים גם בכתובים והוא לילה · כי כת' ביום הכותי
כל בכור וזה היה לילה · וכתו' היום הזה יום בשורה הוא
וגם כתוב ואחכנו עד אור הבקר וכתוב יום צעקתי בלי
בלילה נגדך ·· וידבר מדרך האמת אין ראוי למשכיל ל
להשיב על מעשה השם למה עשה כן כי כל מעשיו בח
בחכמה וחכמת האדם כאין נגדו והזכרתי זה בעבור
שתמצא בזאת הפרשה שצוה השם שישובו אחורנית ד
דרך ערמה שיצא פרעה וירדף אחריהם ויטבע בים ו
ומחשבות השם עמוקות ·· פי החירות והוא פני החירות
ונקרא כן בעבור שהפה כפנים · והוא שם מקום ·· בעל
צפון אמרו כי חרטומי מצרים עשו בדבר המזלות כן
צורות נחשת · וזהו בעל צפון שלא יוכל עבד לברוח
ממצרים ובעבור זה כתב כי ברח העם ·· ולפי דעתי ב
בעבור שאמר משה לפרעה דרך שלשת ימים נלך במד
במדבר נראה לפרעה מדבריו כי כבר ידע משה הדר'
אמר ילכו בו אל המקום אשר יזבחו שם וכאשר שמע
פרע' שישראל החלו ללכת דרך המדבר · ואחר שהרחיקו
שבו אחורנית ללכת דרך אחרת · אז חשב פרעה כי כל
מה שדבר משה · בערמה דבר · ואשר שאלו ממצרים
דבר ערמה · כי אין דעתו לזבוח כי אם לברוח · כי הב
הבורח ישתבש עליו הדרך ולא ידע איזה יתפוש ·· נבוכים
מלת נבוך · בחרק כמו אחרי נפלו ורבים כבה ·· ואמר
לבני ישראל בעבור בני ישראל כמו אמרי לי אחי הוא

בשלח

מלת נבוכים · בשורק תחת חולם כמו לא תעבורי מזה
כי הוא מבנין נפעל כמו נכונים · והנה נבוכו כמו נבו
נכונו · והעיר שושן נבוכה כמו והממלכה נכונה ביד ש
שלמה והטע' כאדם לא ימצא עצה ולא ידע מה יעשה
ונכן נבכי ים שורש · ופי' במעמקי ים ואין לו טעם
במקום הזה ·· וטעם סגר עליהם המדבר שסגרו ה
עליהם דרכי המדבר לא ידעו אי זה הדרך ילכו ואנה י
יבאו כדרך הבורחים ·· וחזקתי כאלו שכחו המכות שה
שהיכו בעבור ישראל ·· ואכבדה בפרעה אז יראה כבו
כבודי בעולם לטבוע פרעה וחילו ·· וידעו המצרים
הנשארים גם הנטבעים לפני מותם · אחז הכתו' דרך
קצרה לאמר ויעשו כן · לומר ששבו אחורנית ·· ויגד כי
אין הולכים לזבוח כי אם לברוח ·· ויאסר · בצווי כמו
ויבן שלמה את הבית · ויקח בחור מכל הרכב שהיה לו ·
ודע כי המלך דומה כמו אחד כחשבון על כן המשנה
שהוא אחריו במעלה השנית מגן שנים ואשר הוא בית
במעלה השלישית יקרא שליש ·· ביד רמה · לא כדמות
בורחים והיה עמהם כל כלי מלחמה ·· וירדפו וינהג ה
הלשון לומר כבה כמו וכל העם רואים את הקולות כתוב
וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק והטעם כאשר ראו כן
נעו ועמדו מרחוק · וככה כתו' וירדוף אחרי בני ישראל
והנה טעם וירדפו כאשר רדפו אחריהם השיגום שהיו
חונים על הים ·· והזכיר כל סוס שלא באו הפרשים ר
רק כלם יחד · גזרת הקריב בכל המקרא פעל
יוצא והטעם המחנה ·· ויאמרו המבלי בלשון הקדש מ
מלות שהם מענין אחד שניהם כחברים והאחד יוספי'
והנה זאת המבלי אין קברים כמו הרק אך במשה ·· ל
להוציאנו · בקמץ גדול תחת קמץ קטן כמו אין ראוי
הלא זה הדבר · איננו מפורש רק ידענו כי כן היה · כי
איך יאמרו בפנין דבר שלא היה ·· והדבר הזה היא ב
בכלל ולא שמע אל משה · ויאמר התיצבו · כי אתם לא
תעשו מלחמה רק תראו את ישועת יי' אשר יעשה לכם
יום לתמוה איך יירא מחנה גדול של ס'ו מאות אלף מ
מהרודפים אחריהם ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בני
בניהם · התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל
וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול על מ
מצרים ונפשו שפלה ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו
והיו ישראל נרפי' ולא מלומדי חרב הלא תראה כי עמלק
בא לעשות מלחמה בעם מועט ולולי תפלת משה היה
חולש ישראל והשם לבדו הוא עושה גדולות ולו נתכנו
עלילות שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים כי אי
אין בהם כח להלחם בכנענים · עד שקם דור אחר ד
דור המדבר שלא ראו גלות והיתה
להם נפש גבוהה

כאשר הזכרתי בדברי משה בפרשת ואלה שמות׳ יי׳ ילחם לכם׳ מעבירכם וכבה כל מלחמה שלא שאחריה לתד׳ על כן אמר רבי משה כי רבים למאמים לי מרים בעבורי כדרך רבים אמר אתכן.׳׳ ולחתם תחר תחריסן׳ הפך ויצעקו בני ישראל ים אומרים כי משה היה צועק אל השם׳ וזה איננו נכון כי כבר דבר לו השם ולהכבדה בפרעה׳ רק משה הוא כנגד כל ישראל בעבור שצעקו בני ישראל אל יי׳ ויסעו׳ מעט מעט עד שיגיעו לשפת הים׳ אמר השם למשה הרם את מטך ובקע הי׳ קודם שיבאו כי לא אמר לו שיכה הים רק שיטה ידו על הים במטה כדרך ויט משה את מטהו על השמים ויע וידע.ו כי המטה לא בקע הים רק מרגע נטות משה יד ידו על הים יוליך השם את הים ברוח קדים עזה אז יבקעו המים כי כן כתוב ואני ידעתי כי אין ים שקבין מצרים ובין ארץ ישראל ואין צורך שיכנסו בים רק צוה השם לעשות כדי שיכנס פרעה אחריהם ויטבעו ות ומתדבר אותם כנכנס ישראל אל הים ובמדבר אותם יצאו כאשר אפרש׳ וידעו מצרים הנשארים בהכבדי בפרעה שהוא בעצמו טבע עם רכבו ופרשיו׳ ויסע׳ כ בעבור שאלה שלשה פסוקים הם רבקי׳ זה עם זה וכל אחד יש בו שבים ושבעי׳ אותיות על כן מצאנו בספרי כתוב שיוצא שם המפורש מהם׳ ולפי דעתי בעבור כי מנ מספר השם הנכבד יעלה לשני׳ ושבעים כאשר אפר׳ בפרשת כי תשא על כן כתוב ככה ובספר רזיאל הרצה לעשות שאלת חלום יקרא בתחלת הלילה ויהי בשלשים סכה כי הוא שנים ושבעים אותיות׳ מלאך האלהים הוא השר הגדול ההולך בענן והוא הכתוב עליו יי׳ הולך לפניהם וזה המלאך ההולך לפני מחנה ישראל והלך מאחריהם כמו עמוד הענן עמו והאומרים כי מלאך האלהים הוא הענן ירא לבו הנה מצאנו עמוד הענן בקר המלאך ואם הוא העמוד למה אמר אחרת ויסע עמוד הענן מפניהם ואם השיב לומר הטעם כפול אין משפט לשון הקדם לכפול רק הנבואות והתפלות רק מספר כן היה המעשה אין ראוי לכפול ויבא׳ המלאך ו ויהי הענן והחושך בין מחנה למחנה ויאר את הלילה לישראל לעבור הים כי בלילה עברו׳ אמר רבי מרינוס כי ויאר את הלילה ויחשך וכמוהו ולילה אור בעדני יוה ובדברי החכמים אור לארבעה עשר והמפרשים כזה מ משים חשך לאור ואין לחוש כי לא יתכן בכל לשון שיהיה פירוש מלה אחת דבר והפכו רק אם היה על דרך כנוי שמו ברך ברית אלהים ומלת אור בעדני פרשתיה שהוא אור בעצמו גם חכמינו ז״ל אמרו כי אור לארבעה עשר ליסבה מעליא הוא והנה הוא כנוי וזה טעם לאז להזכיר ויחשך את הלילה כי הלילה חשך הוא רק ויאר את הלילה כאשר שמה מים צאת ישראל ממצרים כי

עמוד האש בכל לילה היה ואין להם אור איך יעברו הים כי הנה פרעה בא בים והשקיף עליו השם באשמרת הבקר ורב ישראל כבר עברו ויט כל הלילה אפילו בעת עבור ישראל לא סר הרוח׳ ויכולו לא תחשב כענין שהכתו׳ את בתוך הים שהגיעו עד חצי ים אחוז רק אם נכנסו אף חצי פרסה כתוך הי׳ יקרא תוך הי׳ כמו והאספסף אשר בקרבו ולא היו באמצע המחנה׳ וטעם בתוך הי׳ המקום שהיה ים בתחלת הלילה והמים להם חומה שם שנקרשו המים וכתוב נצבו כמו נד נוזלים ואחר עבור רב ישראל המים שהיו חומה כמשו והן וישובו המים על מצרים והם הבדילו בין המצרים ובין היבשה על כן כתוב ומצרים נסים לקראתו כי היו חושבים שיצאו היבשה ותשובת הים כמשו והפסיקה בניה ובין היבשה והרודפים אין ספק שראו האור איך היו ישראל עוברי׳ ויהי אלף באשמורת כנסף וישקף הטעם מלאך יי׳ הוא ו הנזכר וכמוהו כדבר נרעץ כי השליח יקרא בשם ה השולח כי אחר שצוהו לעשות כן הוא עשה׳ בעמוד אש וענן בין שני העמודים ויהם יתכן שבעבור זה אמר ה המשורר קול רעמך בגלגל והרה וברקים רב ויהמם וכ ובמקום אחר ויהם ויסר מהבני׳ הכבד הכנסף ויהי היה ראוי להיות ויסר בפתח קטן תחת הסמך וכבר הזכרתי דקדוקו יש אומרי׳ כי טעם ויסר את אופן מרכבותיו׳ ה שהתירו קשר האופן והסוסים לבריח בהיותם קלים ו והוויות השם האמורה כפלה עליהם ועל סוסיהם ולא יכלו לנהגם רק בכבדות ואחרים אומרים כי הוא מגזרת סורר שרצה ההולך לפנים להפך המרכבה נלחם להם במצרים׳ בעבורם והתגרר דבר השם ויד וידעו מצרים כי אני יי׳ לפני מותם וישובו המי׳ שהיו חומות אל הים כאשר היו מתחלה לאיתנו׳ לתקפו והוא שם דבר כמו נהרות איתן נסים לקראתו פירשתיו

ישתחקו עבודת חיי הכלבי שאמר כי משה ידע עת מעוט הים כרדתו ועת רבותם בעת עלותו בהמשכו והוא העביר עמו במיעוט מים כמשפ כמספטו ופרעה לא ידע מנהג׳ הים על כן טבע ואלה דברי שגעון כי מנהג הים כרדתו לא ייבש מקום וישארו חומות מים מימינם ומשמאלם כי הכל יי׳

ועוד ייבש הים שעת לעבור כי לא יתעבר סוף רדת ותחלת עלותו רק אחד ועוד לא הצליחו ישראל עד שטבע פרעה וחילו ויכער מהכבין הדגים יקרב ממכו הוא גם חכבי נערתי׳ והוא כדרך ריח כים

רימוני ׳׳ המים שהיו חומות ׳ ומלת עד אחד ׳ אפי׳ אחד
כמו׳ והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ׳ והמפרש
אמר אחד מהם לא נותר ׳׳ ובני ישראל ׳ טעם להזכיר
זה פע׳ אחרת כי פרעה היה טובע ׳ ועוד כאשר ישראל
בים אנשים עוברים ׳ וזה היה פלא בתוך פלא כי במקום
במקום שהיו ישראל עוברים ׳ היה שם רוח קדי׳ מייבש
ובמקום פרעה וחילו׳ הביא השם רוח אחרת להמס ה
המים שנקרשו ונעשו חומות ׳׳ והנה שתי רוחות ׳׳ בים
ושני המקומות קרובים ׳ והעד הגאון על זה הפירוש
שכתו׳ בשירה וברוח אפך נערמו מים ׳ וזאת הרוח היתה
היתה לישראל ׳ וכתו׳ במקום אחר נשפת ברוחך ׳ כסמו
ים ׳ וזאת היא שטבעה המצרים על כן כתו׳ בסוף השי
השירה וישב עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביב
ביבשה ׳׳ ואל תתמה איך יכלו לעבור כל הלילה כי שש
מאות אלף רגלי לא היו רביעית המחנה אולי על דרך
אחר עברו או נקרעו לשנים עשר קרעים כאשר אמרו
רבותינו ז״ל וישראל לא עברו הים כנגד הארץ רק נכנסו
ממש כאשר אפרש ׳׳ ויושע ׳ עתה היו ישראל כ
נושעים מיד מצרים כי עד עתה היה עליהם פחד המ
המלך ׳ ושתו׳ כי המצרים טבעו׳ בים והים לא השליכ׳
ליבשה כי מה כתו׳ תבלעמו ארץ ׳ על כן פי׳ וירא ישרא׳
את מצרים מת על שפת הים ׳ שהיו ישראל על שפת
הים וראו מצרים מת כאשר טבע ׳׳ וירא כאשר ראו ו
ישראל זאת המכה הגדולה ׳ יראו את יי׳ כמו ויירא דוד ב
ביום ההוא את יי׳ במות עוזא אשר שלח ידו בארון ׳׳ ויא
ויאמינו ביי׳ שהוא אמת ׳ והאמינו במשה שהוא עבדו ו
ולא יעשה רק מה שיצונו ׳׳

אז ישיר

משפט לשון הקדש לאמר לשון
עתיד תחת עבר עם מלת אז
אז יבנה יהושע׳ אז יכה מואל
אז יבדיל ׳ וכמה בלשון ישמעאל ׳ ומשה לבדו חבר הש
השירה ולמדה ישראל ושורר כל אחד ואמר אשירה ליי׳
וכמהו וילמד משה את בני ישראל כי המצוה משה לבדו א
אמרה ובני ישראל אמרוה לבל ׳׳
ויאמרו לאמר ׳ כל אחד כמה או בכל דור ודור ׳ כי גאה
גאה ׳ שראה גאותו כי הסוס שיש לו גאוה וגבורה והרו
והרוכב שהוא גבור שניהם השליכם בים כמשליך אבן
כי רמה כמו נושקי רומי קשת ׳ עזי ׳ אמר רבינו שלמה
ז״ל כי יש הפרש בין עזי בקמץ חטף ׳ ובין עזי בקבוץ
על כן אמ׳ כי יוד עזי וזמרת נוסף ׳ ולא נראה לנו אחר
כמוהו ׳ ואמר כי וזמרת יה סמוך כאלו כתוב עז וזמרת
יה היה לי לישועה ׳ כי חשב כי כמוהו היא בים השלישי
וישא אברהם את עיניו ׳ ומי שידע לשון ישמעאל ידע
ההפרש שיש בין שניהם ׳ כי לאמר עזי וזמרת יה ויהי
לי לישועה איננו משפט לשון הקדש ולא לשון ישמעאל

ואין הפרש בין עזי בקמץ חטף ובין היותו בקבוץ כי
אמר הטריפני לחם חקי ואמר כי חקך וחק בניך והנה
בשירה הזאת נהלת בעזך בקמץ חטף והנה יי׳ בעזך
ישמח מלך ׳ והנה היוד סימן המדבר ׳׳ אמר ר׳ משה
הכהן בעבור ריש וזמרת יה קמץ אמר כי הוא כמו זאת
וזמרתי אם אתן שנת לעיני קמץ כמו שנתי ׳ נחלת
שפרה עלי קמץ כמו נחלתי ׳׳ מנת חלקי וכוסי קמץ
כמו מנתי ׳ והנה מה יעשה בנחלת ומנת המלך שהוא
קמץ והוא סמוך ׳ וכמה יש כמרת ׳ ומי שהשיב לאמר
אלה זרים הם כאמר לו שיש טעם עזי וזמרת יה ׳
ולפי דעתי שמלת עזי מושכת עצמה ואחרת עמה כמ
כמשפט לשו׳ הקדש כאלו הוא עזי וזמרת עזי יה והטע
בעבור שהזכיר למעלה סוס ורוכבו רמה בים היה כי
לא היה זה בגבורתי ועזי רק עזי ותפארת עזי היה השם
השם לבדו וזה הוא אחד משלשה שמות העצם אשר פ
פירשתי ושלשתם מגזרה אחת ׳׳ ובעבור כי מלת אהיה
ידועה בלשון ׳ הוצרך להחליף היוד בואו בשם הנכבד
ומלת יה ידועה ובעבור אות הגרון כפתח היוד והיוד ה
הנעלם השרותו כי יש לו סוד מדרך המספר ׳ ומצאנו
זה השם מחובר עם השם הנכבד והו כמו כי עזי וזמר
יה יי׳ וכבר פרשתי כי השם פעם הוא שם העצם ופע
הוא תאר ׳׳ זה אלי תקיפי ׳׳ ואנוהו ואושיבנו בנוה וזה
ישרת בעבור אחר זה אלהי אבי והטעם אברהם יצחק
ויעקב ׳ וארוממנהו ׳ שאספר גבורותיו ׳׳ יי׳ שהוא מעניד
לאוהבין הדבקים בו הוא איש מלחמה לאויבים ׳ ופירוש
איש כטעם דבר ׳ והנה בכוכבים איש לא נעדר ונחות
איש אל עבר פניו ילכו ׳ ובמלאכים והאיש גבריאל ׳׳
והנה איש מלחמה ׳ כמו בעל מלחמה ׳ כמו איש אמוני
איש שבו אמונים ׳ יי׳ שמו ׳ עתה יודע שמו כמו הקורא
למי הים ׳׳ שמו לבדו העושה כזה ׳ מרכבות שהיו כבדי
ושלהם חילו כלו ירה אותם כמו חץ שהוא קל ׳ ובעבו
שהזכיר חילו ׳ הזכיר שלישיו שהיו על כלו ׳ אמר יפת כ
כי ים סוף כמו קנה וסוף קמלו ׳ ותמה בסוף ׳ ים סוף
קנה וסוף ׳׳ סביביו ולא סביב שאר הימים ׳ [illegible]
אמר שם עיר כמו ים כנרת ׳ תהומות ׳ תהומות הארץ
כמו תבלעמו ארץ ׳ ונורק יכסימו ׳ תחת חילם כמו לא
תעבורי מזה ׳ תשמורם ׳ במצולות מעמקי מים הגלי
ימינך ׳ יוד נאדרי נוסף כמו יוד אסורי ודרך ימינך ׳׳
לאמר פעמים כדרך כי הנה אויביך ׳׳ נשאו נהרות וזה
והטעם פעמים אין להם מספר יעשה כמה שתרעץ ׳
ימינך האויב והנה נאדרי בכח הוא השם הנכבד ׳ ויש
אומר כי הוא שב אל הימין
וברוב ׳ ובעבור ימינך שהוא למעלה על כל גאה ׳ תוכל
להרים רגלי כל הקמים ואין לך צורך לכלי ברזל להו
להרסם ׳ רק חרונך לבדו תשלח ויאכלמו כקש לפני א

אם כי החרון הוא הוא דומה לאש׳ וברוח כמו ימרוח
אפו יכלו׳ נעשו כמים ויקרשו׳ והנה נערמו׳ המים כמו
ערימת חטים ומים שמנהגם להיותם נוזלים ויורדים
נצבו כמו נד׳ כמו קמו נד אחד כמו חומה׳ קפאו׳ כמו
וקפאון בלב ים באמצע הים כמו הלב שהוא אמצע ה
הגוף כנגד רוחב הגוף׳ אומר הוא פרעה ומלת תמלאמו
נפשי קשה׳׳ ורבי מרינוס אמר תמלא נפשי מהם כך
דרך בני ישמעאלי והטעם דבק עם אחלק שלל׳ ואחרי׳
אמרו מגזרת אמר מלאו לבו ואחר כך אורישם׳ נ
נשפת׳ מגזר נשף כי בנשף הבאת רוח שהטביע אותם
צללו׳ מגזרת מצולות׳ ואחרים אמרו כמו לקול צללו
ובמים אדירים דבק עם צללו שאלו אמר צללו במים
אדירים כעופרת׳׳ ועופרת מגזרת עפר׳ כי השמש מיכי
מתכות אם ישימו תחת הארץ יחסר כל אחד מהם דבר
ידוע בשנים ידועות׳ ולעול העופרת תוסיף׳׳ באלים הם
מלאכי מעלה הקדושים ובני אלים הכוכבים׳ ועוד אם
אפרש זה בפרשת כי תשא׳׳ נאדר בקדש הוא כסא הכ
הכבוד וטעם נורא תהלות כי כל המהללים יראים מ
הם להלל שמו כי מי ישמיע כל תהלתו׳ והם חייבים ל
להלל שמו כי הוא לבדו עושה פלא׳׳ נטית ימינך הפלא כי
שתך בעליון העליונים ושם נטית ימינך ותבלעמו הא
הארץ שהיא למטה מכל השפלים את האויב׳׳ והנה כ
דרך משל כי ברגע אחד הניע ימינך שהיא למעלה מכ
מהשמי השמים אל תחת הים׳ וטעם ימינך כחך׳׳ כח
נחית אמר נחית לשון עבר תחת עתיד כמשפט הנבואה
וטעם בחסדך על עמור העבר ואם כי הוא המנחם
אותם או זה רמז לאשר נחם עד עתה׳׳ נהלת כמו
אתנהלה לאטי׳׳ בעזך ולא בעזם אל נוה קדשך הוא ה
הר סיני ששם שכן כבוד וכן כתוב ואביא אתכם אלי׳
שמעו שהם שכיבותיהם גם יעברו עליהם חיל אחז יו
יושבי ארץ פלשת כי יושבי לאות על זה אלוי מואב ביד
כמו כשבים כי השרים כרמותם בצאן והנה פלשתים ו
אדום ומואב לא נלחמו עם ישראל במדבר׳׳ נמוגו כל
יושבי כנען בעבור השמועות כדרך ונשמע וימס ל
לבבנו גם יושבי ארץ כנען תפול׳ שב אל אדום ואל מ
מואב אעפ׳ שהזכיר למעלה כנען וכמוהו בעמוד ע
ענן ידבר אליהם כאשר פירשתי וכמוהו ויסם דמי אל
מלחמה כשלום שב אל אבבר לבדו׳ את אבי מלך ואת
אמתו וילד ושב וילדו אל אמתו ואמהותיו וכלזה עד יע
יעבור עמך יי׳ שעברו עליהם לפני בואם אל ארץ כנ
כנען ואמר עד יעברו פעמים שסבבו הר שעיר ימים
רבים קנית שהיו עבדים למצרים קניתם להיותם לע
לעבדיך לך׳ תביאמו ותטעמו׳ תפלה שיעמדו שם הרבה
לא יגלו׳ כדרך בהר מרום ישראל אשתלנו׳׳ בהר׳ כמו
ההר הטוב הזה והלבנון׳׳ או רמז להר המוריה׳ על כ

אחר׳ מכון לשבתך פעלת יי׳׳ וטעם פעלת׳ כי הרקיע׳
הנזכר הוא כנגד כבוד העליון׳ כי מקומות הארץ מ
משתנים׳ כנגד הכוכב העומד על ראשם׳ ואחרי׳ הוזלות
יכוננו ידיו׳׳ ומלת מקדש׳ כמו מקדש וכמוהו השבת
מטהרין כי הדגש בטית כנסף כדגש קוף מקדש׳ ובעבור
שהוא בקוף שוא נע כרפה הדלת כמנהג בכל המקרא
שאין דגש אחר שוא נע חוץ מגזרת שלש׳ וכבר הזכר
הוא׳ תי דקדוקו׳׳ והנה כוננו ידיך כמו פעלת כי הטע
הטעם כפול׳׳ כאשר יבנה בית המקדש לשמו אז תר
תראה מלכותו בארץ׳ ומלת לעולם ועד דרך קצרה כי
הוא לעולם ועד עולם׳ ואל תתמה בעבור מלת עד שא
שאיננה סמוכה׳ כי הנה כתוב שוכן עד וקדוש שמו׳ ומ
ומשפטו לשון הקדש בהיות התנועה באות הבא אחר וא
ואו יפתחוהו כמו טוב וכסב ועז׳ ובעבור זה כפתח ועד ו
והם אמרו ואכל מכל ובסוף פסוק הנחש השיאני ואכ
ואוכל על כן אמרו לעולם ועד׳׳ כי בא׳ לפי דעתי כי
זה הפסוק מהשירה להזכיר הפלא שהיה בתוך פלא כ
כאשר פירשתי ומלת עליהם שבה אל סוס פרעה ברכבו
ובפרשיו גם פרעה עמהם׳ כי כן כתוב אחר אויב שהו
פרעה ואחריו׳ תבלעמו ארץ׳ וכתוב מצרים ונער פרעה
וחילו בים סוף׳׳ ויסע׳ לפי דעתי כי עמוד הענן שהיה
לפניהם בצאתם ממצרים ועמוד האש כנה ללכת יומ
יומם ולילה׳ ואחר שטבע פרעה וחילו אין להם פחד ולא
יסעו בלילה׳ והנה לא תמצא בפרשת בהעלותך שבכל לא
נסעו ועתה הסיעם משה על פי השם׳ ואינם רק שש
מסעות עד הר סיני והם פחותים מארבעים יום והית
והאויר טוב לא קר ולא לח ומי שאין לו אהל׳ יוכל לעבר
באויר ולא יזיקנו׳ ובבואם אל מדבר סיני׳ עשו כלם ס
סכות׳ כי שם עמדו כמו שנה ומשה הודיעם כי שם ית
יתעכבו עד שיעשו המשכן כי בעבור זה הנצילו עני ס
שנים ממצרים כאשר אפרש׳ להיות זכר לאלו הסכות
שעשו היה חג הסוכות כי הכתוב אומר כי בסוכות הושבתי
את בני ישראל׳ ואיך ישבו בעננים כי הסוכות אינם ד
דומים לעננים׳׳ ועוד אפרש למה חג הסוכות בחדש ס
השביעי׳ ואשר נעשה המשכן ירד השם נראה ענן
עליו׳ כי כן כתוב ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם׳
והנה שנים עמודים הם שמתחלפים על המשכן׳ ואם
קבלה היא שטבעה ענני כבוד היו׳ ככה סברותינו נכ
ונסמוך על הקבלה׳׳ ויבאו מדבר שור׳ הוא מדבר איתם
בענינו׳ אולי שתי ערים הם במדבר שנקראו כן או יש
להר שני שמות׳ והעד שאמר וילכו דרך שלשת ימים ב
במדבר והוא מדבר שור על כן הודיעו לפתח בית בית
במדבר ולא מצאו מים׳ ויבאו מרתה וכתוב ויסעו מ
מים סוף כמו ויסע משה את ישראל מים סוף וילכו ד
דרך שלשת ימים במדבר איתם׳ ויחנו במרה על כן

קרא שהיה הקורא · כמו אמר ילדה אותה ללוי ·· וילונו
בנין נפעל כמו ויפונו מן כבנו מהפעלים השניים או
עגומי העין ואלו היה מבעלי הכפל היה על משקל ויגשו
ויצעק · זה העץ לא ידענו מה היה רק דבר פלא הוא כי
אלו המים עומדים היינו אומרים דרך רפואה היה וכ
ונכון הוא מה שאמרו קדמונינו ·· שם שם לו לישראל ש
שיסר אותם ולמדם · וטעם ושם נסהו · על דרך כי מ
מנסה יי אלהיכם אתכם לדעת וגו · וכבר אמר ויענך
וירעיבך למען נסותך להיטבך באחריתך להיטיב על
הקובלים שלא הלינו על משה ·· ויאמר כבר הזכרתי כי
כל שמועה שאחריה באו לאמר אין פי לשמוע הדבר רק
טעם הדבר והנה זאת השמועה שיבין מה שצוה לעשו
והישר בעיניו תעשה · אלה מצות עשה ·· והאזנת למצ
למצותיו מצות לא תעשה להתבונן מה הם ·· ושמרת
כל חוקיו · שלא יעבור עליהם כמו ולא תלכו בחוקות ה
הגוי וחוקות הגוים שלא יעשה כמעשיהם ·· וטעם כל
המחלה · כי יש לזכור כי בעיניך ראית המחלה והמכות
שם מתי במצרים בעבור שמרדו בי · ואם אתה תשמור
חוקי · תמלט מהם שלא אעשה לך כאשר עשיתי להם
ועוד כי אני אהיה רופאך מכל מחלה שגזרתי על האדר
אין לך צורך לרופא כאשר רפאתי המים המרים שלא
יכולת ברפאים לרפאם ·· והנה דבר מרה הפך המכה
הראשונה כי מימי היאור היו מתוקים ולא יכלו לשתות
ממנו · והמים המרים שבו מתוקים · והנה השם יעש
הדבר והפכו על כן יש לך להשמר שלא תמיר בו ולאהוב
אותו כי הוא ייטיב לך ·· ויבאו · אמר הגאון שבעים מי
מיני תמרים היו ·· ואחרים הוסיפו לכל שבט ושבט ·· ו
ואמרו אחרים לכל איש ואיש ·· ואין צורך לדברי אלה
כי המעיינות היו שתים עשרה ·· ושבעים תמרים לא כב
כבראו עתה בעבור ישראל ואין זה זמן בשול תמרים ·
ולפי דעתי כי ישראל לא ישבו במרה רק יום אחד · והת
והתעכבו באילים כמו עשרים יום · על כן לא הכתוב
ויחנו שם על המים · על כן אמר בפסוק הבא אחריו ש
כי בחמשה עשר יום לחדש השני נסעו מאילים והנה ב
בחמשה עשר יום חנו בארבע מקומות · ואלה הם מ
מדבר סיני ודפקה ואלוש ורפידים שי תחלת החדש ה
השלישי באו מדבר סיני · והזכיר התמרים להודיע כי
המים היו מתוקים הפך מי מרה כי התמרי לא יצליח
בארץ שמימיה מרים ·· ויסעו · אמר הגאון רב סעדיה
טעם להזכיר בחמשה עשר יום בחדש להודיע כי יום
חמישי בשבוע יצאו ישראל ממצרים · והנה יום ראש
חדש ניסן היה יום חמישי · ואייר יום ששי בשבת והנה
ביום שבת באו אל מדבר סין והתרעמו בחנותם ·
ויאמר להם משה כי בערב תאכלו בשר ובבקר ירד המן
הנה ראוי להיותו יום ראשון בעבור והיה ביום הששי

כי יום ששי לרדת המן ·· ומה שאמר הגאון כקבלנו ב
בעבור הקבלה לא בעבור פירושו כי מי הגיד לו שמאחרית
באם אל מדבר סין ירד המן · אולי עמדו שם ארבעה
ימים או יותר · והחל המן לרדת ביום ראשון · כי מיום
רדתו החל לספור · כי כל האותות סומכים על ישראל ב
במספר הזה · והנה הערלים קראו שמות ימות השבוע
על שמות המשרתים · ויום שבת לא כן ובלשון ערבית
קראו חמשה ימים על דרך המספר ויום ששי כאשר אל
גמע על שם חבורם כי הוא להם היום הנכבד שבשבוע
ויום שבת קראו אותו שבת כי השין והסמך מתחלפים
בכתיבתם · ואלה מישראל למדו כי הנה אנשי הודו שא
שאין כם מודים במעשה בראשית · תחלת ימי השבוע ל
להם יום רביעי בעבור כי כוכב היום הוא כוכב חמה ו
ויש לו שלטון עליהם כפי דבריהם ·· וילונו כמו מרה ש
הלינו על משה לבדו כי הוא לבדו הסיעם וכל ישראל ל
לא התרעמו רק קצתם על כן כתוב וילונו העם · ועתה
במדבר סין וילונו כל עדת בני ישראל על משה ואהרן
כי שניהם הוציאום ·· ובמרה התרעמו על המים ועתה
מתרעמים על הבשר והלחם · שכבר אכלו רוב מקניהם
וקהל רב שאהו לא ימצאו להם לקנות · כי אם בדוחק כי
שלשים יום היו להם מיום צאתם וממטיר כדמות מש
מטר היורד מן השמים ·· ומלת לחם ימאכל תמצא על
הלחם כמשמעו · גם על הבשר כמו לחם אשה · גם על
הפרי כמו נשחיתה עץ בלחמו ·· וטעם אנסנו שיצטר
אלי בכל יום ופי משנה שני העומר לאחד · כי כן טעם
טעם כי יי הוציא אתכם בעבור שאמרו כי הוצאתם א
אותנו · והנה שני אותות יעשה לכם שתדעו כי הוא ה
הוציא אתכם · האחד בערב זה הם · והשני למחרתו בב
בבקר · והיה ראוי שיהיה ערב ובקר וידעתם כי אנכנו
דבק ובקר וראיתם את כבוד יי כי ביום בעצמו ראו ה
הכבוד כאשר אפרש ·· ובקר
פרשתיו ·· בשמעו את תלונותיכם דבק עם וראיתם את
כבוד יי שיראה בענן ·· ונחנו מה מה בידנו לעשות
לעשות לא עשינו רק מה שצונו ·· ואלף ונחנו חסר מ
ויאמר עתה פירש להם שתי האותות · קרבו לפני יי אל
המדבר ·· ויהי התבאר להם כי בעת שדבר להם קרבו
מיד בא הענן ונראה בו הכבוד ·· וידבר · וראו כי משה
הלך אל הכבוד ודבר עמו ·· שמעתי · תלונות זרא לד
לדגשות הנון ואלה הנביאה שניה כי כבר הזכירה ומש
משה בתת יי לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר רק כ
כשבית בעבור ישראל שיראו הכבוד · ומלת בין הערבי
כמו בערב כאשר פירשתי ומזה הפסוק התברר פירושו
במלת ובקר וראיתם כי הנה כתוב בין הערבים תאכלו
בשר ובבקר תשבעו לחם · ויהי כסוף היום בעצמו תע
ותעל השלו אולי עלתה תפלת הים שכבת הטל כמו וכ

ובכלי שוים מי ישכיל׳ טעם ירידה׳ ובמקום אחר כתו׳
וברדת הטל׳׳ ירקב שם חיי שאמר כי המן הוא הככר
בלשון פרס תרנגבין ובלשון ערבי מן ובלשון לעז מנא כי
קושיות רבות יעמדו עליו׳ האחד כי איננו יורד היום כן
במדבר סיני כי ההר ידוע׳׳ ואני ראיתי זה הדומה למן
במלכות אלכביר והוא יורד בניסן ובאייר לא בחדשים
אחרים׳ ועוד אם תשימהו לשמש לא ימס׳ ועוד כי
בלילה לא יבאש׳׳ כי איננו חזק ואין צורך שידכנו אד׳
במדוכה שיעשה ממנו עוגות׳׳ ועוד כי כאשר ימס
בלשון ימס׳׳ ועוד כי איננו משביע שיולד דם טוב רק
הוא נכנס ברפואות׳׳ ועוד כי ביום הששי היה יורד מש
משנה׳׳ ועוד כי לא היה יורד בשבת׳׳ ועוד כי היה יורד
בכל מקום שיחנו׳׳ ועוד כי עבר עמהם הירדן ולא ש
שבת עד חגי ניסן על דרך הפשט׳׳ ותעל׳ הטעם שנש
שנפסק׳ כמו אז חללת יצועי עלה׳ כי הטעם מעת שח
שחללת יצועי׳ נסתלק מעלי ונפסק׳ וכמוהו אומר אלי
אל תעלני בחצי ימי׳׳ והטל היה יורד בתחלה לטהר הא
הארץ׳ ובהסתלק הטל ירד המן וכן כתוב וברדת
הטל על המחנה לילה ירד המן עליו׳׳ דק מחוספס כמו
שביל ואין לו חבר׳׳ והאומרים שהוא כמו מחשוף שהיא
בשין איננו נכון כי משפט הלשון שיכפלו הפא והעין אב
כמו יפיפית או העין והלמד כמו ירקרק או הלמד ל
לבדה׳ כמו שגריר רק העין לבדו לא מצאנו כי אם בל
בעלותי האח׳ כמו הגני כי אחר שאחר האח נראה הג
כגמד פעל   על כן כפלוהו רק באותיות נראות לא
מצאנו העין כפול   אמר רבינו שלמה כי בלשון י
ישמעאל תרגום מה היא מן הוא והגיד לנו ככה לא ד
דבר נכון כי תרגום מה הוא בלשון ישמעאל מה   הוא
רק מן הוא תרגומו מי הוא כי איננו נופל מן בלשונם ו
כי אם על אדם׳׳ אמר רב משה הכהן ידענו כי אין מ
מוקדם ומאוחר בתורה כי פירוש מן הוא מגזרת אשר
מנה את מאכלכם כי ויאמר משה אליהם וכבר אמר כ
משה אליהם וכמוהו רבים ובפרשה הזאת וירם תולעים
וכבר באש׳ וכן כתוב ולא הבאיש ורמה לא היתה בו׳ ו
ואחר הכתוב לומר דברי משה בעבור שהוא צריך ל
להאריך לאמר זה הדבר אשר צוה י״י הסברא כי עומר
לגלגלת׳ למי שהוא גדול בשנים ולקטנים כפי אכלם ו
ויעשו׳׳ דרך הפשט כי המרבה והממעיט לפי מספר
נפשות אהלו׳ וקדמונינו אמרו כי הוא דבר פלא׳׳ וימדו
בעומר׳ מצא כל אחד לפי מה ששער׳׳ ויאמר הטעם ש
שלא יותיר ממנו לאכלו מחר רק יבטח בשם   כי מחר
ירד כי איננו מצוה עליו לאכלו כלו רק אם נשאר לו שלא
יכול לאכלו ישליכנו מחוץ לאהלו׳   מלת אנשים דב
דבקה עם ולא שמעו אל משה כי אנשים מעטים היו ו
ואמר רבי מריכוס כי וירם מגזרת רמה׳׳   וילקטו

טעם וחם השמש׳ כאשר חם היום כי השמש לא יחם ונמס
מבנין נפעל מפעלי הכפל׳׳ ויהי׳׳ ירד מן יותר מהמנ
מהמנהג כאשר ישרים וישראל לקטו לחם משנה כי משה
צוה להם לעשות ככה והם לא ידעו למה׳ ועוד שהכתו׳
אמר לקטו ולא אמר מצאו ובאו הנשיאים והגידו למשה
כי ישראל עשו כאשר צוה ושאלוהו מה יעשו כי למה צ
צוה ללקוט משנה ואיך יוכלו לאכלו׳׳ ויאמר׳׳ נבר את
אשר לי השם כי אתם חייבים לשבות מחר שלא תעשו
מלאכה אפי׳ אוכל נפש׳ מחר יום שבת לי״י כי זה היום
ישיך לשם בעבור ששבת מכל מלאכתו ביום השביעי
וככה בשבת השמטה ושבתה הארץ שבת לי״י   ומלת
שבת בדקדוק קמה כי איננה על
משקל גנב כי תיו שבת סימן לשון נקבה והעד שבת
היא לי״י׳׳ ומלת שבת שם כמו שביתה וככה דקדוק המ
המלה היתה ראויה להיות שבתת על משקל דלקת וכא
וכאשר חסרו התיו האחת פתחו הבית להורות על לשון
נקבה כמו משרתת שלשון זכר הוא משרת׳ וכאשר ח
חסרו התיו האחד במלת משרתת לנקבה פתחו הריש ל
להורות על לשון נקבה ואחריו משרת את המלך׳ וככה
מלת אחת כאשר אפרש׳׳ ומלת אפו זרה כי היה ראוי כ
להיותו על משקל עשו והנה משה אמר לנשיאים מה י
יעשו את אשר תאפו כמנהגכם אפו שתאכלו היום וכב
את אשר תבשלו׳׳ והנה מהעומר האחת יעשו כל זה וכ
ובשלו הכל אם כרצונכם ואכלו מה שיספיק לכם׳ ואת
כל העודף הניחוהו עד הבקר שאומר לכם מה תעשו
בו׳׳ והנה לא הודיעם כי לא ירד מן יום השביעי רק ב
בבקר הודיעם זה הסוד כאשר רבים אחרי אמונה הם
השתבשו בעבור זה הפסוק ואמרו כי חייב אדם לשמור
יום השבת והלילה הבא אחריו כי משה אמר כי שבת ה
היום לי״י ולא הלילה שעבר גם אמר מחר ופירשו ויהי
ערב ויהי בקר כרצונם כי יום ראשון לא השלים עד ב
בקר שני׳׳ ולא דברו נכונה כי משה לא דבר לישראל ר
רק כנגד מנהגם כאשר הזכרתי לך כי מנהג ארצות
ערלים אינם כמנהג ארץ ישראל במאכלם
ובמלבושם ובכינוס ועניניהם כי אין מנהג שיאפה אדם
או יבשל ובקיץ ובחורף בלילה רק ביום ולא לעשות מ
מלאכה על כן אמר מחר   ועתה שים לבך להבין
טפשות המפרשים ויהי ערב ויהי בקר אשר הזכרתי כי
הכתוב אומר ויקרא אלהים לאור יום והוא מעת זריח
השמש עד שקעו ולחשך קרא לילה מעת שקוע השמש
עד זרחו והנה לילה הפך יום כמו שהוא חשך הפך אור
אם כן איך יקרא מעת ערב שהיא עריבת השמש ועד
בקר יום והלא הוא לילה והנה כתוב על אלה לילה ליום
ימינו׳ **ודע** כי היום בלשון הקדש ע
על שני דרכים׳׳ האחד כא

כל זמן שאחר
כאשר הזכרתי
השמש עומד על הארץ כנגד כל מקום על כן כתוב לא
לילה ויום ולילה · שלשה ימי ושלשה לילות כי אלו
היתה מדת יום כוללת לילה עמו · לא יזכיר לילה ויום
לא יתכן בראיה גמורה מחכמת הדבר · שגם דבר יהיה
כולל שני דברים שהאחד הפך משנגדו · והדרך השם
השנית שמלת יום כמלת על זמן קרוב או רחוק · כמו ב
ביום הכותי כל בכור · היום הזה יום בשורה הוא · אתה
עובר היום · אל ארץ אחרת כיום הזה · והיה ביום הה
ההוא · ורבים ככה ·· והנה נכיח כל אלה הדברים
ונבקש יום התורה כאשר אמרתי כי שמותינו אינם קב
קבועים כמהלך החמה והלבנה רק בקביעות כד והנה
מצאנו שאמר שבעת ימים מצות תאכלו · ושם כי זה היום
היתספר מארבעה עשר יום לחדש בערב עד יום האחד
ועשרים לחדש בערב · וכתוב מערב עד ערב תשבתו
שבתכם ·· ועוד מי שאירע לו קרי בלילה או ביום כי כן
כתוב מקרה לילה והנה לא יטהר עד בא השמש ש אז
מוף היום הראשון ואלו כן שהוא עד בקר יום שני היה
ראוי שירחץ בבקר כי הם אומרים כי היום על לה שמא
אחריו יקרא יום · הנה יהיה חצי היום טהור וחצי
טמא גם כן חצי יום הבא ·· ואלה דברי התלים ·· וכב
פירשתי ויהי ערב ויהי בקר במקומו ·· ויאמר ·· ע ה
פי מה יעשו במשפט המנוחה · וגלה להם סודו כי לא ימצ
ימצאוהו היום כי לא ירד ·· ששת ·· כן יהיה תמיד כל
ימי היותכם במדבר כאשר היה עתה שלקטתם אותו ש
ששת ימים וביום השביעי לא יהיה מן יורד והוסיף כמו
תוספת ביאור כמו ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו
ממנו ·· ויהי ביום השביעי · לרדת המן ·· יצאו ללקוט
לראות היעמדו דברי משה ·· ויאמר יי · משה כנגד כל
ישראל והטעם שאמר לישראל ככה ·· וטעם מצותי על
האנשים שהותירו ממנו עד בקר ·· וטעם ותורותי שה
שהשם תורה להם טעם השבת · על כן לקטו לחם
משנה וטעם לשון רבים מצותי ותורותי כי כל המצות
והתורות הם אות בלי ספק כמשמעם · ויש להם סודו
בדברי הנשמה · לא יבינם רק המשכילים · על כן כל
מצוות היא שתים ·· ראו ·· הטעם ראו זה המופת שיתן
לכם השם שיתברר לכם כי הוא צוה שתשבתו כאשר ש
שבת במעשה בראשית · על כן הוא נתן שירד המן היום
כפלים ומאכלנו בכל יום שבו איש תחתיו · כמו ··ופי
זה אל יצא איש ממקומו ללקוט המן כאשר עשו אנשי
שיצאו ·· וישבתו ·· ספר הכתוב כי לא יצא אדם ללקוט
ביום השבת מהיום ההוא והלאה ·· ויקראו · הנה הזכי
למעלה הנסים שנעשו במן · ושב עתה לספר שבחו ··
יש או כי כזרע גד לבן כוסברתא ונקרא בלשון ערבי כ
כזבור ·· ויש או חרדל ואנכי לא ידעתי כי אין לו תמר

במקרא רק בדבר המן · וככה צפיחית ·· והגאון אומר
כי הוא רקיק מצות · והנה כאשר יאכל כאשר ירד היא
שפיחית בדבש ואם יבושל · יהיה טעמו כלשד השמן
אלה השנים מטעמים הראשון הכתוב ··ויאמר · זאת ה
הפרשה ראויה היתה להכתב אחר שנעשה המשכן · רק
כתובה במקום הזה לספר זה הנס שעמד המן לדורות
והנה משה אמר כן לישראל על כן אמר אשר האכלתי
אתכם ·· צנצנת כלי חרס או נחשת · ואין למלה הזאת
חבר ·· וטעם לפני יי בעבור הכבוד שהוא על הכרובי ··
כאשר הנה פי לפני יי לפני העדות שהוא הארון ונקרא
ארון העדות בעבור לוחות הברית שהן שם ··ובני · זה
הנס היה גדול מכל הנסים שנעשו על יד משה כי נסים
רבים היו במן ועמדו ארבעים שנה · ולא כל הנסים ה
האחרי · וטע אל ארץ נושבת כי היו במדבר בארץ לא
עבר בה איש והנה שעברו הירדן היו אוכלין התבואה
מונחה על כן הוצרך לומר את המן אכלו עד בואם
אל קצה ארץ כנען כי המן כמשך עמהם עד שמלו בג
בגלגל שהוא קצה ארץ כנען והנה התבואה חדשה עם
עמהם אז שבת המן · והעומר · הזכיר זאת המדה כי
עומר לגלגלת היה רב למשכני ויסעו · אחז הכתוב דרך
קצרה לומר למסעיהם כי ממדבר סין נסעו אל דפקה
ומשם לאלוש ומאלוש לרפידים ·· וטעם על פי יי ביד
משה כאשר הזכרתי · וירב · הזכיר העם ולא כל העם
כאשר הזכיר בדבר המן כי שנים כתות היו ·· האחד
אין לה מים לשתות והיא העושה מריבה עם משה
והשנית יש לה מים שהביאו מאלוש והוא הר בא לנסו
השם אם יתן מים כאשר יפרש ·· תנו לכנויים למשה
ולאהרן מדברים ואין צריך להזכיר אהרן כי כבר פירש
פירשתי כי משה לא דבר עם ישראל רק על ידי אהרן
והנה השיב למריבים עמו מה תריבון עמדי כנגד כל
כלנו אל השם ואת למנסים מה תנסון את יי ·· ויצמא
כאשר התחזק עליהם הצמא התרעמו על משה כי חש
הרע להם להוציאם מארץ מצרים ויצעק ·· דבר הכתו
דרך משל כי רבות מריבות עמו עתי ומתרעמים
עלי ואלו היה בהם יכולת היו סוקלים אותי ·· ויאמר יי
יש או בעבור שאמר עוד מעט וסקלוני אמר לו השם
עבור לפני העם המריבים עמך זה דיעם כי מים יתן
להם עתה ויקח אתך מזקני ישראל ומטך אשר הכית
בו בכנוי ·· הנני · הטעם כי תמצאני והטעם כחי עמך
עבודתי בחורב · והכית בצור שאין בו מים ואחז דרך
קצרה שלא הזכיר ותשת העדה ובעירם ·· ויקרא משה
או הקורא משה ומריבה בעבור השנים דמי הכזכרי
ומשפטו לשון הקדש כאשר יזכיר שני דברים ישאל לעל
מהשני שהוא הקרוב · כמו ואתן ליצחק את יעקב ואת
עשו ואחר כן ואתן לעשו · וככה הזכיר תחלה משה וא

ואחר כך   מריבה ושב לפרש קרא ריבה על ריב בני
ישראל עם משה׳ ופירש משה על נסותם את יי׳ והנה
פירש המסה הים יי׳ בקרבנו שיעשה לנו כל צרכנו׳ ו
זאת הכת השנית הכעיסה השם יותר מהראשון על כן
כתיב לא תנסו את יי׳ אלהיכם כאשר נסיתם במסה׳׳
ויבא גוי עמלק׳׳   ויאמר זה יהושע הוא בין הנשיא
אלישמע בן עמיהוד שהוא בעל דגל אפרים וקראו הכ
הכתוב יהושע כשם שקראו משה בדבר המרגלים׳׳ בא
בחר לנו׳ דרך הלשון לדבר כנה׳ לך לך בחר לך שני ו
לנו אנשים ידועים בעלי גבורה כמו כלם אנשים׳ וצא
הלחם בא מתחנה ישראל להלחם בעמלק ואנכי אהיה
אהיה נצב על ראש הגבעה שהוא חורב׳׳ ומטה האל
האלהים בידי שארים בו ידי להתפלל׳׳ ויעם הזכיר את
אהרן וחור בעבור צורך לפרש תומכי בידיו׳ והיה יש או
אומרים כי הרימו ידו כאשר עומה במלחמה וזו שבידי
הנס׳׳ ואלו היה כן היה מרים אותו אהרן או חור או ש
העמידוהו במקום גבוה בהר ש ראה עומד והנכון מה
שאמרו חכמינו ז״ל   וידי ידעו כי אין כח באדם לא
להרים ידיו יום שלם אפילו שעות מעטות והנה הזכיר
וידי משה כבדים יותר מידי שאר הזקנים׳ על כן לא
היה יכול להרימם תמיד׳׳ וטעם וישימו שלא היה יכול
לעמוד ושבנה מקומו ואהרן יחיד עמד׳ ואמר הכתוב
לשון כבדים על לשון זכרים וכנה מזה אחד ומזה אחד
וכמוהו והנה יד שלוחה אלי והנה בו מגלת ספר׳׳ ויהי
ידיו אמונה כל אחד מידיו כמו בנות צעדה עלי שור כ
אמונה עומדת בתוקף והאמונה והוא שם תאר ויש אות
אומרים ומגירת ויהי אמן את הדסה כאלו אמנים הם
שימאל ידיו׳׳ ויחלש אין הפרש בין ויחלש בין ויחלש כ
כאשר הן יערוך כמו יערף כי תדיר נדר וידר יעקב רק
זאת הגזירה כמלת שב פעם יוצאה ופעם עומדת או ו
יהיה ונגבר ימות ויחלש וכבר חלם אחרים׳ כדרך וירש
תולעים ויבאש על כן הזכיר נגבר בעל גבורה׳׳ ויאמר
בספר הנודע והוא ספר מלחמות יי׳׳   ואיננו אתנו כ
כאשר אין אתנו ספר הישר ומדרש עדו וספר דברי הי
הימים למלכי ישראל׳ וספרי שלמה׳   וטעם
באזני יהושע כי השם ידע כי עתיד להלחם עם מלכי
כנען׳׳ וטעם כי מחה אמחה׳ בעבור שהכנעים הם כי
אלופי אדום כאלו מפחדו בעבור האותות שעשה בא
במצרים ובים ונכנה מואב ופלשת׳   והנה זה עמלק
שמע גבורת השם בעבור עמו ישראל׳ והנה בא ממקו
רחוק להלחם עם ישראל ולא פחד מהשם וכן כתוב ולא
ירא אלהים׳׳   ויש אומרים כי עמלק היה שם המלך
בעבור שאמר הכתוב את עמלק ואת עמו   עם אחר
נתחבר עמו׳׳ ובן מזבח בחרב׳ ומזבח ומוסף עצמו ו
ואחר עמו וכן הוא מזבח יי׳ נסי׳׳   כי יד כמו כי אשה

אל כמים ידי׳ והטעם כי השם שם ידו על כסאו׳ וזאת
היא שבועה׳ וי״ר ישועה אחר כי יד חזקה תהיה ליושב
ברא שונה על כסא ישראל   כאשר בשלמה על כסא ישר
ישראל׳ נס על כסא יי׳ והטעם על שאול

נאם אברם אסיר תקוה׳   אשר פתח עני יתרו׳׳
עדי הלך אחי לבני׳   וענה הנדיר יתרו׳׳
וזה פירש בפרשה׳   תחלתה דבר יתרו

פרשת וישמע יתרו

הזכיר למעלה דבר עמלק כי ברפידים בא והיתה ראוי
פרשת בחדש השלישי להיותה שנכנה אחר דבר עמלק
כי שם כתוב ויסעו מרפידים׳ ויבאו מדבר סיני ואם כן
למה נכנס דבר יתרו בין שתי הפרשיות׳ והגאון אמר כי
יתרו בא אל מדבר סיני לפני מתן תורה׳ ולפי דעתי ש
שלא בא רק בשנה השנית אחר שהוקם המשכן כי כ
כתיב בפרשה עולה וזבחים לאלהים׳ ולא הזכיר שבנה
מ׳ ובא חדש׳ ועוד כתוב והודעתי את חקי האלהים ואת
תורותיו׳ והנה זה אחר מתן תורה   והעד הנאמן על דב
דברי כי כן כתוב אל המדבר אשר הוא חונה שם הר ה
האלהים׳ ואמר משה לחובב שהוא יתרו כאשר פירשתי
בפרשת ואלה שמות׳ כי חותן משה לא שב אל רעואל
הקרוב אליו׳ כי אם לחובב׳ כי כן שם מבני חבב חותן
משה׳ ומשה אמר לו כי על כן ידעת חנותנו במדבר וי
וידענו כי ישראל עמדו במדבר סיני כמו שנה׳   והנה
דברי משה יוכיחו   שאמר בפרשת אלה הדברים יי׳
אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר ה
הזה פנו וסעו לכם והנה זה הזמן הקרוב לנוסעם והוא
אמר ואמר אליכם בעת ההיא לאמר   לא אוכל ל
לבדי שאת אתכם כי השם הרבה אתכם והנכם היום
ככוכבי השמים לרוב׳׳ וטעם להזכיר זה כי השם אמר
ליעקב הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונת
ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך והנה הטעם כ
כאשר ירבה זרעך כן אתן לו את הארץ על כן אמר יי׳
אלהיכם הרבה והגיע זמן שתירשו את הארץ ובעבור
שהייתם רבים לא יכלתי לבדי שאת אתכם והזכרתי
לתת לכם שרי אלפים שרי מאות וזאת היתה עצת יתרו
שנתן לו למחרת בואו מדבר סיני על כן אמר משה ל
ליתרו נוסעים אנחנו והוא השיב לא אלך כי אם אל א
ארצי ואל מולדתי אלך וזהו וישלח משה לחותנו וילך ל
לו אל ארצו׳׳   ועתה אפרש למה נסמכה פרשת
יתרו במקום הזה בעבור שהזכיר למעלה הרעה שעש
עמלק לישראל׳ הזכיר כנגדה הטובה שעשה יתרו לישרא׳
וכתוב ויחד יתרו על כל הטובה וכתן להם העצה הנכונה

הכבונה למשה ולישראל ׳ומשה אמ׳ לו והיית לנו לעיני׳
הטעם שהאיר עיניהם ׳ ושאול אמר ואתה עשית חסד
עם בני ישראל ובעבור שהוא כתוב למעלה מלחמה ליי׳
בעמלק שישראל חייבים להלחם בו כאשר יניח השם ל
להם יזכיר דבר יתרו כי אם היו עם בני עמלק שיזכרו
ישראל חסד אביהם ולא יגעו בזרעו ׳׳ והנה ראינו הר
הרכבים שהם בני יתרו היו עם ישראל בירושלם וכימי
יהוא יונדב בן רכב ויש פרשה אחרת דומה לזאת ׳׳את
אשר עשה אלהים׳ השם שהיה נודע בעולם לפני בא
משה שהכל מודים בו׳׳ לישראל עמו׳ עם יי׳ או עם
משה ׳ ויתכן להיות האחר בעבור משה וישראל׳ והטע׳
על המכות וטביעת פרעה ׳׳ כי הוציא יי השם שנודע
על יד משה כי על יד האותות יצאו ׳׳ ויקח יתרו
הנ׳ת ב אשת משה ולא אמר מתי בעבור כי משה
נכבד מאוד ׳ יש או׳ כי טעם שלוחיה אחר שנתן לה ג
רשות ללכת לבית אביה בשובו לבדו אל ארץ מצ
מצרי׳׳ ויש או׳ אחר שלחה דורונות אליו כמו שלוחים
לבתו ׳׳ ואת׳ דע כי אנשי לשון הקדש שומרי הפעל׳
בין הכנתם בכל הבניינים ואינם חוששים לשמור שמו
בני אדם ׳ על כן אל תתמה בעבור שאמר גרשם בע
בעבור כי שם אני שם ׳ כי הנה קין בעבור קניתי ׳ ואינו כ
כמו בדקדוק ׳ וקשה מזה נח ממגזרת ינחמנו ׳ ופעם
יהפכו השם כמו חושים הוא שוחם ונקרא יעבץ בעבו
שילדתו אמו בעוצב׳׳ גם יחסרו אות מתוכו כמו מעכה
הוא מיכה והפך זה יוב הוא ישוב׳׳ ורבים אמרו כי כן
שמואל מגזרת שאלתיהו ׳והישר בעיני כי השורק תחת
חולם כמו תחו תוח ׳נצוף וצופי ׳וכמו וכן והנה שמואל
שמוא וקראתו אמו בשם אל כי הוא נתנו לה כאשר שאלה
ואל ת׳ תמה איך יקרא שם אדם שמואל ׳ כי הנה צורי
שדי ורבים ככה ׳׳ ולפי דעתי כי שם המזבח שכנה מ
משה יי נסי ׳ וככה שם המשיח יי צדקנו ׳׳ והגאון אמר
כי השם דבק עם מלת יקראו ושם המשיח הוא צדקנו
והנה הוא מטעה בעל הטעמים שם טרחא במלת יש
יקראו ׳ כי הפרש גדול יש בין ויקרא בשם יי הכתוב ב
בן אברהם שהטרחא במלת ויקרא ׳ ובין ויקרא בשם יי
הכתוב בספר משה כאשר אפרש במקומו ׳׳ ושם מנהג
לשון הקדש לאמר פעמים ככה כמו שם האחד בוצץ
ושם האחד סנה ׳ ותחסר מלת אמר אחר כי אלהי אבי
ואין כתו׳ כי אמר אלהי אבי כי המלה שבה למעלה ׳כי
אמר גר הייתי כמו כי הפרני אלהי וכבר פירשתי למה
קרא שם הקטן אליעזר ׳׳ ויבא ׳ הזכיר הכתו׳ דרך מו
מסר בבואו אל משה כי יתרו הולך בראשונה ׳ ואחריו
בני משה ואחריו האשה כמשפט ׳׳ אשר הוא חונה שם
כי ימים רבים חנה שם ׳׳ ויאמר ׳ וכבר אמר אל משה
לפני בואם על ידי שליח או בדבר כתובה ׳׳ אני חותנך

יתרו ולמענך שהוא העקר ושני בניה עמה ׳׳ ויצא לקר
לקראת חותנו בעבור כבוד יתרו וחכמתו ולא להשתחו׳ ו
ובניו ׳ כי אין מנהג לאדם נכבד לצאת לקראת אשתו
או בנו ׳׳ וישתחו ׳ דקדוק וישתחו קשה ׳ידענו כי שרש
מבעלי ההא באחרונה והנה וישתחו גם השתחויה הו
במקום הא ׳כמו שלו הייתי ׳ שאחרו מתכנו לא שלותי ו
והנה כאשר אחרו לשון יחיד וישתחו ׳ היה ראוי להיות
וישתחוה כי התיו מבנין התפעל כמו ואחיה משתחוה ׳
כי משפט אותיות השני אם היה אחד מהם פא הפועל
יהיה האות לפני תיו התפעל ׳ והנה בעבור שאליפו ׳ ה
ההא כאלו במלת וישתחו הביאו הוו הראשון שהוא סימן
לשון רבים תחת הא השרש והעלימו ואחרו וישתחו ו
ובעבור היות האלו בסוף המלה סימן לשון רבי׳ כאשר
היא נעלם כמו למה תתראו ׳ הנה היה נראה מלת ויש
וישתחו בהעלם היא שהוא סימן לשון רבים על כן הו
הוצרכו להיות המלה מלעיל להפריש בינה ובין מכתב
בלשון רבים ׳ ולפי הסברא כי היוצא ׳ הוא המשתחוה
או זה אל זה ׳ ויקראו הכתו׳ לרעהו בעבור גודל מעלתו
בחכמה ׳ ויבאו האהלה שהוא ידוע אהל משה ׳׳ ויספר
זה הפסוק יורה כי פי׳ למשה ולישראל בעבורם ׳׳ התלא
התלאה ׳ מגזרת וכלאו מצרים והתיו נוסף ׳ והטעם
צרה שלאה אדם לסבלה או להגידה ׳ והטעם על רדי
רדיפת מצרים אחריהם ׳ וביאת עמלק ורעב הקהל ׳
וצמאו ומכלם הצילם השם ׳׳ ויחד ׳ מגזרת חדוה וי
והיה ראוי להיותו על משקל וישת בסתר לבי ׳
וישב ומתכנו שבי ׳ רק כפתח החית בעבור שהוא מן הגר
הגרון ונסתר הדלת רבים כאשר היהי לא אדע בכל ה
המקרא אות דגש בסוף המלה ׳ אם היה בגד כפרת שי
שיתחברו שנים שואין בסוף כמו ויבך וישת ירק עם א
אחד המלכים לא מצאתיו דגש רק עם פתח והם
שנים ויחד יתרו ׳ אל יחד בימי שנה ׳׳ ויאמר יתרו שים
לבך לדקדק זאת המלה **דע** כי לא יבא
פעול רק מהפעלים היוצאים
ואם תמצא אותו שהוא כמשקל
פעול הסתכל אם תמצא לו פועל שהוא יוצא הוא כאלו
פעיל ואם לא יהיה כן הוא תואר ׳ וככה אם היה על מ
משקל פעול ואין לו פועל מן הבנין בעצמו ומתוק הג
הגזרה גם הוא תואר ואינו פועל כמו שמור השמור הוא
הוא שומר והפעול הוא עושר
שמור לבעליו מצאנו הלוך עמוד יבא וכל אלה יראו פ
פעלים כי הם על מתכונת שומר ובעבור שהגזרה מה
מהפעלים העומדים כי לא יאמר מתכו הלך עמוד יב
יבוא והנה אין לנו פעול על כן ראינו כי הלוך תואר ו
ואינו פועל ומצאנו עצום והוא ירדה פעיל כי הוא על
משקל שמור ׳ וכאשר חשבנו זאת הגזרה מצאנו וירא

ויעבירו מהפעלים העומדים כי היוצא מהבנין הכבד
שהוא יעבירוהו מכרין והנה לא נוכל לאמר עיניו על
משקל שומר מבנין עבודה רק עינים עינין מראות כמ
ברע' והנה מצאנו מלת ברוך על משקל שומר' והנה ו
חפשנו בכל המקרא ולא מצאנו מזה הענין בבנין הק
הקל רק מבנין אחר' והוא מברך על ברכיו' גם הוא
פעל עומד. לא יבא ממנו פעל כלל' והנה ברוך תאר כ
כמו עבוס מהבנין הקל'' אמר רבי מרינוס' ברוך ת
הוא תאר מהבנין הדגוש' והיה הדין ראוי להדגש בכל
הגזרה' כמו ברך כבות והוא על משקל כרוב שכול ולא
דבר נכונה כי כל תואר כמו שכול עבור ושכור לא ישת
ישתנו בסור הדגש בשמוש היחיד או בלשון רבים כמו
ויהרג זמרי גבור אפרים הוי גבורים' והנה עומד כנג
כנגדו בא ברוך '' ברוכים אתם ליי' אשר הציל אתכם
אומר למשה ולאהרן שהיו שלוחי השם ועל ידם באו ה
המכות לפרעה ולמצרים על כן אמר מיד מצרים ומ
ומיד פרעה' ואחר כן ברך השם אשר הציל את העם
מתחת יד מצרים במצרים וגם עתה פרשתיו
בפרשת ואלה שמות'' וטעם כי בדבר' בעבור הדבר
שזדו המצרי' על עם ישראל הנזכר למעלה'' ידעתי כי
גדול יי' מכל האלהים שעשה דין על שהעבידום בפרך
וכן כתוב כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש לך שם כהיום
הזה וכבר כתוב כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו מ
מיד מצרים'' ויקח עולה וזבחים הם שלמים ו
וטעם לאלהים כי עתה יחל להיות לו השם הנכבד לא
לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל ואין צורך להזכיר
משה כי באהלו היה'' לאכל לחם ושלמים וטעם לפני
האלהים כי אהל משה היה במזרח אהל מועד ויהי
ממחרת בא יתרו' וישב משה שפט העם'' דע כי בקר הא
האמתי הוא בזרוח השמש גם יקרא בקר בעלות עמוד
השחר שיחל להראות אור בעבים וזה הבקר הוא על ד
דרך קצרה והערב האמתי הוא בשקוע השמש גם יקרא
ערב על דרך מקרה עד עריבת האור וכן אמר דוד ממ
ממזרח השמש ואספון ואחרין כתוב יצא אדם לפעלו ול
ולעבודתו עדי ערב על כי מערב עד בקר תשבתו שבת
שבתכם ראוי להיות מערב האמת עד ערב האמת רק
חכמינו ז"ל הוסיפו מחול על הקדש ואמרו כי יציאת י
יום שבת תהיה עד צאת הכוכבים והנה ראוי להכבים
השבת מן התורה משתשקע החמה וכל חכמי התולדות
וכל חכמי המזלות מודים כי גבול היום מרגע היות עג
עגולת השמש כנגד שטח הארץ בכל מקום וזהו מרג
מעת צאתו עד בואו'' וירא את כל אשר הוא עש
עושה לעם שהוא מעמידם מערב ועד בקר ורבינו ש
שלמה אמר בעבור שמשה ישב וישראל כנגד ואין זה
דרך מוסר ואין ספק כי מעלת משה גדולה לומר לכ

יתרו

ככה כי הנה אהרן שהיה גדול ממשה היא אומר לו בי
אדוני ומשה עשה דרך נכונה כי הם פה יושב ובעלי ב
ובעלי הריב עומדים' וכן כתוב ועמדו שני האנשים ול
ולא אמר לו מדוע רק בעבור שהיה יושב למשפט לבדו
ואין לו שופטים אחרים שיעזרוהו אמר רבי מרינוס כי
מלת מדוע כמו מלכם מזה בדרך ש כל אחת שתי מל
מלות וככה מדוע מה דעתך לעשות'' ויאמר
השיב משה אבי לעשות שני דברים האחד כי יבא אלי
העם לדרוש אלהים והטעם לדרוש תורתו והדבר
השני כי יהיה להם דבר בא אלי והשיב על האחרון תח
תחלה ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי הא
האלהים לדורש לא טוב הדבר אשר אתה עושה
בעיני ונתן הטעם יהוא נבל תבל מגזרת ועלהו לא יב
יבול דרך משל ומלת גם שניה גם כבד ממך הדבר י
עשהו מלה זרה על דרך לשונו כי לא מצאנו הא כר
כראות בגזרת עשה' איעצך ויהי לך עצה'' כי
מלת אלהי הן תאר כאשר פרשתי רק מנהג שידברו בה
ויחשבו זה שם התאר כאלו הוא שם העצם' אלהים יר
ירא' בשררי' בראשית ברא אלהים ורבים ככה על כן
שמוהו קדמונינו עם השמות שאין ראויים להמחק ומ
וטעם ויהי אלהים עמך שהשם יעזרך אם עשית ככה
ואמר לו בסוף דבריו שיקח רשות מהשם על העצה הז
הזאת וצוך אלהים ואין ספק כי כן עשה' ועתה היה
אתה לעם בעבור העם והבאת אתה את הדברים אם
הם קשים ואלה הדברים הם שאמר משה בתחלה כי
יהיה להם דבר בא אלי ופרש זה אחר כן את הדבר ק
הקשה יביאון אליך' והזהרת. הדרך השני שאמרת
שאתה חייב ללמדם ולהורותם מספק כי טורח גדול הו
הוא להודיע כל המעשה אשר יעשון וטע' והזהרת אתה
אתהם להזהירם על מצות עשה גם על מצות לא תעש
תעשה הקשורים בלב שהם העיקר כמו לאהבה השם
ולדבקה בו וליראה מפניו ללכת אחריו ולמול ערלת הלב
ולא ישנא אחיו לא יקום ולא יטור וכן אמר משה בפיך
ובלבבך לעשותו ורבים ככה' ואת המעשה אשר יעשון'
זה מצות עשה במעשה ורובם אינם מצות עשה ע
עומדות בעצמם כי אם לזכר כמו השבת והמועדים כ
ופדיון בכור ואהבת הגר וציצית ותפלין ותפלה ומזוזה
גם מעשה ורבים אחרים ובמקומם אפרשם' ואתה ד
כבר הודעתיך כי אנשי לשון הקדש אינם שומרים המ
המלות רק הטעמים על כן לא נחפש על חסר ומלא כ
כאשר אפרש עוד והנה הזכיר יתרו אנשי חיל שיש להם
גבורה לסבול הטורח ולא יפחדו מהם והנה כנגד אנשי
חיל אמר משה והוא מספר זה הדבר שני לכם א
אנשים כמו בחר לנו אנשים' כלם אנשים'' ואמר
יראי אלהים שאין להם יראה מאדם רק מהשם לבד

לבדו · וכנגדם אמר משה חכמים ונבונים כי לא יתכן
להיות ירא השם כראוי רק מי שהוא חכם · ואמר יתרו
אנשי אמת · שונאי בצע שהם כנודעים ככה למראה עי
עיני אדם · וכנגדם אמר משה וידועים ·· יש לתמוה ·
אם פירשנו אלה השרים כמשמעם יהיה מספר יותר
יותר משבעים אלף ותשעת אלפים ·· וזה רחוק מאד
להיות שרים רבים כאלה · והכתוב אומר בפשע ארץ
רבים שריה ·· ועוד איך יתכן להיות שמינית המחנה
ראשי שבטי' כי כן אמר משה ואקח את ראשי שבטיכ'
ותתבאנה בהם כל אלו המדות הטובות הנזכרות והם
יוצאי ממצרים שלמדו ממעשיהם · וכתוב כמעשה ארץ
מצרים אשר ישבת' בה לא תעשו והנה דור המדבר של
שלמדם משה ארבעים שנה במדב' ולא הוכרחו לעשות
אומנות כי לחמם מן ומימיהם מאבנים · והמן מספקת
הפך המזון שהתאוו מה שהיו רגילים לאכול במצרי'
ומשה אומר להם בשנת הארבעים ולא נתן יי' לכם לב
לדעת ·· והנה יש לתמוה איך נמצא המספר הנזכר ש
שהיו כלם חכמים ונבונים ·· וזה נכון בעיני כי שרי אלפ
אלפים · הם שתחת ידם אלף איש עבדיו או נעריו או
שביריו אולי אלה הם ראשי השבטים והיה מספרם שנ
שנים עשר · ושרי המאות רבים ושרי חמשים כדרך ו
וחמשים איש רצים לפניו ·· ושפטו · את הדבר שלא
ידעו הם · לשפוט תשפטנו אתה ואם אתה לא ידעתו ·
והבאת אתה את הדברים אל האלהים · וו' ויכלת · כמא
רפה בלשון ישמעאל · אם תעשה זה הדבר ונתן לך ה
השם רשות לעשותו אז תוכל לעמוד · והנה מלת עמוד
שם הפועל כמו עמוד פתח האהל גם פשוטה ועירה ו
ותגורה על חלציה ·· וטעם גם כל העם הזה כי בעלי
הריב שהיו נצבים עליך יש מהם שלא יוכלו לדבר לשפ
לשפטם ·· והנה בשובם לאהליהם תתחזק המריבה בינ
ביניהם רק עתה יבא כל אחד על מקומו שהוא אהלו י
יבא בשלום ·· וישמע הזכיר עצת חותנו ולא הזכיר
עצתו שהוא הוסיף על עצת יתרו והוא שמם שוטרים
על השבטים לעשות מה שיצוו השופטים · וכן כתוב ש
ושוטרים לשבטיכם · ובתורה כתוב שופטים ושוטרים
תתן לך בכל שעריך ·· ויבחר · הזכיר אנשי חיל שהיא
דבר ברור ולא הזכיר יראי אלהי' כי הוא לבדו ידע לבב
האדם · ומשה אמר כי בחר אנשים חכמים כי יוכל לד
לדעת זה רק יש חכם שאיננו ירא שמים · והזכיר ידו
ידועים שהם למראה העין ולא הזכירם עמם כי אחז
דרך קצרה ·· ישפוטו הם כמו ישפטו הם ·· ולא תעב
תעבורי מ' ה כמו ולא תעבירי ורבי שלמה רצה להפרי
ביניהם ולא עלתה בידו · ונוכל לומר דרך דקדוק כי ר
רה"כו אמרו חדלו פרזון בישראל חדלו ברגשות הלמד
בעבור שהוא באתנח ומפניך הרים נזלו בסוף פסוק·

יתרו

ואחרי תהלתו כי כי קשבה כמו סוף פסוק · כי מלת ש
דבקה היא עם תהלתו · ותנועה אחת לבדה וככה ישפ
ישפוטו בעבור סוף פסוק ·· ויש להשיב בקמה וסוף קמ
קמלו כי אין כח האתנח ככח סוף פסו' · כי הנה שתים
תחתיך יפלו ·· יי' על ימינך טוב עשית עם עבדך ורבי'
כאלה ·· וככה לא יתכן בסוף פסוק ·· וישלח · דרך כבוד
כמו ואברהם הולך עמם לשלחם

בחדש

השלישי לא ידענו טעם ביום
הזה אם לא יהיה פירוש רבי
משה כהן · שהוא ראש חדש
כמו מחר חדש · והזכיר הכתוב זה כי אחר ימים מעטי'
לימים חנותם היה מתן תורה אולי יום אחד עלה אל ה
השם וירד ודבר עם ישראל וביום השלישי לחדש עלה
פעם אחרת להשיב דבר העם אל יי' ושם כאומר לו פי
ביום השלישי יהיה מתן תורה ·· וכל זה דרך הסברא כ
כי על הקבלה נסמוך שבששה בסיון נתנה התורה ועל
דרך העבור יום ששי בשבוע היה אם לא היה חדש אייר
מעובר · אולי טעם ביום הזה כי המרחק בין רפידים
ובין הר סיני היה רב יותר ממרחק כל מסע · ויסעו ·
וכבר נסעו מרפידים כאשר הראיתיך רבים כאלה ··
ויחנו · במדבר שהוא מדבר סיני הנזכר ·· וטעם ויחן
שם ישראל אחר שאמר ויחנו במדבר כי ראשי המטות
הזקנים חנו נגד ההר בעבור כבודם על כן הזכיר ויח
ויחן שם כי מעטים היו כי כפי מעלתם עמדו ביום מ
מתן תורה סביב הר סיני כאשר אפרש ·· ורבי שלמה
אמר כי נגד ההר מזרח והנה כתו' מנגד סביב לאהל מ
מועד יחנו שהוא מארבע הפאו' כי כאשר יסעו הדגלי'
כן יחנו ·· ומשה הזכיר למעלה נגד ההר והנה הטעם
ומשה עלה אל הר האלהים · וטעם ויקרא אליו יי' וכבר
קרא אליו השם כי בלא רשות לא עלה · והזכיר מן ההר
כי לא עלה למעלה מההר כי שם דבר השם עמו ואל
יקשה עליך בעבור שאמר אחר כן וירד יי' על הר סיני
כי הזכיר זה כנגד כל ישראל לראותם הענן והאש כי כ
כן כתוב ודבריו שמעת מתוך האש · וטעם לאמר כי ק
קראו השם לומר לו כה תאמר לבית יעקב והטעם דב
דבר כולל לכל בית ישראל יעקב אלה הנמצאי' ובניהם
אחריהם · ותגד לבני ישראל הם הזקנים והם יגידו ל
לכל העם · וכן כתו' ויבא משה ויקרא לזקני ישראל וא
ואחר כן כתוב ויענו כל העם יחדו ומלת בית פירשתי'
אתם · הנקמות שעשיתי במצרים בעבורכם ונשאתי
אתכם ממצרים כאלו הייתם נשואים על כנפי נשרי'
כי הנשר יגביה למעלה באויר יותר מכל עוף והכל מת
מתפחד ממנו והנה לא יפחד על דרך כנשר יעיר קנו
שיוליך גוזליו לאט כי גם דבר הענן כנגד ישרו כנפיו
ואביא אתכם אלי שכבוד יי ירד בהר הזה והוא הר הקד'

והזאת שאמר משה אל נוה קדשך ״ ועתה אם שמוע
תשמעו בקולי לעשות מצותי ותשמרו הברית שאכרות
עמכם והוא הברית שכרת משה עם ישראל אחר מתן
תורה בבואו מואבה כאשר אפרש במקומו: בראיה נג
נגמרה ״ ומלת סגולה כמו דבר נכבד ונחמד לא ימצא
אחר כמוהו ״ וטעם כי לי הארץ דבק עם מלת מכל ה
העמים כי לי כל עמי הארץ וזהו ואבדיל אתכם מכל ה
העמים להיות לי ״ ורבי מרינוס אמר כי לי כל הארץ נ
אעפ׳ כי שלי כל הארץ וכמוהו לפי דעתו כי עם קשה ע
עורף הוא רפאה נפשי כי חטאתי לך ״ ויבא משה
אל מחנה ישראל ואין צורך להזכיר כי ירד׳ וישם
לפניהם כמו ואת התורה אשר שם משה לפני בני יש
ישראל אמר הגאון כי וישם לפניהם על דרך שימה בפ
בפיהם׳ והטעם התורה שהי׳ בעל פה שהוא פירוש תורה
שבכתב ״ ויענו מלת יחדו זרה כי לא ידענו טעם האל׳
ויפת אחר כאדם יחיד לבדו כי לא יהיה משנה שם ׳ מ
והזכיר וישב ואין צורך להזכיר ויעל כי הכתוב אחז דר
דרך קצרה ״ ויאמר אחר שאמר וישב משה מה ש
טעם לאמר ויגד משה את דברי העם אל יי׳ דעתו יש נ
פסוקים רבים בתורה שהיו ראויים להיותם מוקדמים
והנה הפירוש וכבר היה כך וכן׳ כמו וייצר יי׳ אלהים
וכבר יצר ויצמח ״ ויאמר בת מי את וכבר אמר וכן כ
כתוב ואשאל אותה ואחר כך ואשים הנזם על אפה׳ ש
ותאמר אל העבד וכבר אמרה אל העבד או ותפל מעל
הגמל ואין צורך להאריך והנה זה ויגד משה וכבר אמ׳
הגיד ולא הזכיר הכתוב מה הגיד ומלת הגיד לעולם ע
על דבר חדש שלא הזכירו והנה אוכנו דבק על וישב מ
משה ומתשובת השם שאמר הנה אנכי בא אליך בעב
הענן לא ידענו מה הגיד לו ועוד כי מצאנו זה הדבר מפ
מפורש בדברי משה כאשר אפרש ״ דע כי מצרים
והודו הם מבני חם ואלה שמושים אל אלה ואנשי הודו
אינם אוכלים בשר עד היום וככה היו עושים המצרים
ולא השתנו ממנהגם רק בעבור שהתגבר עליהם מל
מלך ישמעאל ושבו לדעת יחכמי הודו כמתני ראיות כפי
מחשבתם כי לא יתכן שידבר השם עם אדם וחי׳ ויסר
וישראל היו במצרים והיו בישראל אנשים על זאת הא
האמונה והיתה נבואת משה בספק אצלם ואין טעמה
מלת ויאמינו ביי׳ ובמשה עבדו כי כתוב וירא ישראל
ולא כל ישראל ואלו היה כתוב כל ישראל ידבר על הרוב
כמשפט הלשון כמו וימת כל מקנה מצרים ואחר כן כ
כתוב שלח העז את מקנך והנה טעם הנה אנכי בא אל
אליך תשובה על דברי משה שהגיד לו כן וטעם בעב
הענן ברדת השם על ההר ובדברי עמך עשרת הדברי׳
אז יאמינו כי נכון הוא שידבר השם עם אדם וחי וגם
וטעם גם בך כי בך יאמינו שאתה נביאי ויסור הספק

ממחשבתם והנה כתוב מפורש היום הזה ראינו כי יד
ידבר אלהים את האדם וחי׳ ועוד כתוב שם כי מי כל
בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כ
כמונו ויחי׳ וגם כתוב קרב אתה ושמע וזהו גם בך י
יאמינו לעולם ״ ויאמר וקדשתם היום הנה הזהיר
להם הזמן להתקדש שהוא זה היום ומחר וטעם ״
וקדשתם שירחצו בגדים ויורה על זה וכבסו שמלותם כ
כדרך ואם לא יכבסו נ
יכשרו לא ירחצו על כן אמר משה אל תגשו אל אשה מ
מעתה שיהיו קדושים ולא טמאים ומי שנכנס אל אשה
יתקדש כדרך והיא מתקדשת מטומאתה׳ והיו נכונים
אולי לא יישן אדם מהם בלילה שישמע קול השם בבק
לבקר כדרך כל׳ כהן גדול ביום הכפורים ״ והגבלת
שים גבול לעם בהר על כן כתוב הגבל את ההר לפנים
גבול בהר והעם בעשהם בשמרו דברי אלהים חיים
אמר כי רצה משה לומר הגבל את העם ויצא לפני ההר
במקום העם כל הנוגע בהר בנפש׳ ״ לא תגע בו
שבה אל הנוגע בהר והטעם לא יכנס אדם אחריו לנ
לתפשו רק יסקלוהו הראיים ממקום מעמדם מיד ואם
רחוק ירוהו החצים ומלת ירה משמשת מרעיוניה כי מש
משפטו בעלי היוד להתחלף באלף בעתיד בבנין כפעל כ
כמו ולא ידע השכע ישרתני ואוסר אולי עשו כן שלא
תתערב עם גזרת לרוע תורה כי האלף והאל הנחים כ
בסוף מלה אין הפרש ביניהם במבטא אם בהיותה אם
איש לא יחיה ולא הזכיר העוף כי לא יוכל לו כי יעוף מ
מיד׳ במשך היובל הוא כבש ונקרא היובל כן בעברי ס
והעברית שופר תרועה כי שופר הוא מקרני הכבש ו
כתוב במשוך בקרן היובל כשמעכם את קול השופר ו
והתורה על האומרים כי על קול השופר הולך וחזק מ
ומאמר משה ידבר כי קול השופר הוא פלא גדול אין
כמעמד הר סיני גדול ממנו כי קולות וברקים וענן כ
כבד גם הם נראים בכל זמן שופר לא נשמע עד יום
עשרת הדברים והנה לא היה מקרן כבש׳ אמר הגאון
כאשר יתקע משה בשופר אז נתן להם רשות לעלו׳ וזה
היה אחר רדת משה היום השני וצוה לעשות המשכן
אמר רב שמואל בן חפני טעם המה אהרן ובניו ו
ושבעים זקנים שכתוב עליהם עלה אל יי׳ אתה ואהרן
נדב ואביהוא ושבעי׳ מזקני ישרא׳ ולאמר ישרא׳ לא נתן
רשות לעולם לעלות אל הר סיני ודבריו טובים בעיני״
כי הכבוד היה תמיד על ההר עד שנעשה המשכן ושכנ׳
יי׳ מלא את המשכן אז דבר עם משה באהל אולי אז ת
תקע משה בשופר ונתן רשות לעלות בהסתלק הכבוד
וירד ויקדש כאשר פרשתי ולפי הפשט לא הוסיף מש
יום ידעתנו כי לשלשת ימים פירושו ליום השלישי הנה
אתן לך עדים שנים נאמנים ושניהם בספר׳ נ א

בספר הזה כתוב ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים
ושם כתוב ויאמר אליה יוסף ביום השלישי · ונתן כנגד
שלשת ימים ישא פרעה ושם כתוב ויהי ביום השלישי
יום הלדת ·· וטעם וענן כבד על ההר היה לבדו וכב
וכנה הקולות והברקים

·· וטעם חזק מאד · יותר מכל קול השופר ש
שמעו ·· ויחרד כל העם אשר במחנה · בעבור קול ה
השופר ·· ויוצא משה העם ויוצא מאלהיהם ·· וטעם
לקראת האלהים · שיקבלו להיות השם הירד על הר ס
סיני לאלהים להם ·· ויתיצבו בתחתית ההר · מחוץ לג
לגבול שהגביל משה והנה היו כמעמד הר סיני כדרך
שהציב משה ביניהם משכת הארבעים כברתו ברית ע
עמהם · כי בתחלה היו הבכורים הם הנגשים אל יי ואח
ואחריהם ראשי השבטים הם הנשיאים · ואחריהם הזק
הזקנים ואחריהם השוטרים ·· ואחריהם כל ישראל
ואחריהם הטף · ואחריהם הנשים ואחריהם הגרי ·· ומשה
ואהרן עברו הגבול והיו בהר קרובים אל הכהנים לע
לעם שלא דבר זה הכתוב מפורש כי הכתוב אחז דרך
קצרה כי ידענו כי הם לא עברו פי השם כי הנה כתוב ל
לך רד ועלית אתה ואהרן עמך · ואת משה אנכי עומד
בין יי וביניכם בעת ההיא ·· והר סיני · עשן עשן כפתח
גדול · כי הוא פועל עבר ·· ואל תתמה בעבור מלת עשן
שלא אמר כעשן הכבשן · והוא הזכיר ויעל עשנו שהוא
על משקל שלו והבן כי פעולת הפעלים משתנים ·· ואת
אחריו שגר אלפיך · וכל פטר שגר בהמה ·· ואחריו את
הכבשים ואת הסמן · וקכיון בשם מתכונתו ·· ועד את
אחרת אריתי מורי עם בשמי · ואיכן מגזרת בשם כי ה
היה ראוי להיות בקמץ חטף תחת הבית כמו מקדש ק
קדשי ·· ואלו היה מקכינון בשם היה ראוי להיות פתח
תחת הבית · כמו מסמן סמני וקטרתי · או בחרק כמו
מצדק צדקי · והנה עם בשמי בלא תוספת יוד · הוא
בשם נשני קינין כמו שלל זהב ·· ויחרד כל ההר ישפך
המנהג כי ההרים לא ימוטו רק על דרך משל אמרו ויר
וירגזו ההרים ·· ויהי · מנהג כי קול השופר שבתחלה
יהיה יותר חזק ·· וזה היה להפך אולי עשה כן השם ש
שלא חזק בתחלה שלא יצא לבם מהפחד ·· וטעם משה
ידבר · לדעת הגאון כי השם פעם מעביר קול השופר
אז היה משה מדבר בקול גדול והשם יעננו בקול כדרך
וישמע את הקול מדבר אליו ועל זה כתוב בעבור ישמע
העם בדברי עמך ·· וכבר אמרתי לך כי לפי דעתי כדב
כדברי עמך · על עשרת הדברים ידבר ·· וטעם משה
דבק עם קול השופר · כי נשמת משה היתה דבקה הש
בשם · כי משה היה מדבר בתחתית ההר עם השם לא
לשאל לו · והכתוב לא גלה מה היה שואל · והשם היה

עונהו בקול שהיה משה שומע · ולא היה קול השופר א
אעפ שהיה חזק · מונע לשמוע הקול ·· ובעבור זה כת
כתוב אחריו ויקרא ·· למשה בקריאת קול ·· לעלות אל
ראש ההר · משם ירד כבוד השם ·· וירד · עתה אומר כ
כלל שיעשן לכך עליו עד שהגיע בגזרת השם בפרשת
כי תשא כי שם אבאר לך דברים עמוקים באור הטוב ··

דע כי נשמת האדם עליונה וכבוד
והיא מהעולם האמצעי והגוף
מהעולם השפל ואין מדבר כי
בעולם השפל רק אדם לבדו גם שומע הוא האדם שם
שהמדבר אליו רוצה להבינו מה שיש בלבו · ולא יוכל ה
המשכיל לאדם לשון רק הידוע המנהג · וכל הלשונות
בנויות על מתכונת דמות אדם שהוא מורכב מנשמה
שאיננה גוף · ומגוף שהוא מורכב מארבעה שרשים ·
והנה כאשר ידבר אדם לאדם בדברי אדם בלשון שהוא
יודע · יבין דבריו ודמיוניו כמתכונתם ואם רצה לדבר
על שפלים מהאדם יצטרך להגביה מעלתם · ולשומם
כדמות בני אדם עד שיבין השומע על כן שמו ראש לארץ
וראש לעפרות תבל · ופה · ותפתח הארץ את פיה גם
ירך בירכתי ארץ ואחרי יד הירדן בלב ים ורבים כמה
והנה הכל דבר משל כי אין לים לב ועוד כי ישימו אבר
מן הגוף כדמות כל הגוף אמרו מות וחיים ביד לשון ·
ורבים כאלה ואם יבקש האחד לדבר על נכבדי ממנו שה
מהעולם העליון יוריד מעלתם עד שידמו לאדם כאלו
הם דמות אדם שיבין השומע אמרו והאיש גבריאל ·
ואזרעותיו ומרגלותיו וקולו כקול המון ·· והדרך הא
הזאת תפסו בעליון העליונים · אמרו וכובע ישועה על
ראשו · כי פי יי דבר עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם
פני יי בעושי רע ותחת רגליו ·· ועל זה הדרך וירד יי ··
ויעל מעליו אלהים כי הכל מלא כבודו ·· ובפרשת כי
תשא אתן לך משלים שתוכל להבין טעם הירידה
והעליה ·· וטעם ויקרא שקראו השם שיראו ישראל
גודל מעלת משה שהגיע אל ראש ההר ששם הכבוד וד
ודבריו ישמעו מתוך האש שיש שם ·· ויאמר רד ה
העד בעם פן יהרסו · כל אחד ממקום מעמדו והם או
חושבים כי לכבודי יעשו כן ירוב תאותם לראות כבו
כבודי על כן אומר לראות ואולת העם מוסבת אחרת וכ
וכן הוא ונפל ממנו עם רב ·· וגם הם הבכורים אעפ
שהם קדושים כדכתוב קדש לי כל בכור ישימו להתקד
עוד במחשבתם ·· וטעם הנגשים אל יי שהם
בתחלת הגבול או טעמו שהם הקריבו
עולות על המזבח שבנה
משה בתחלת
ועלה גם הם יקריבו
במזבח הברית שבנה משה

בתחתית ההר ששם עומדין כל ישראל לשמוע קול השם
ויאמר משה אמר רב סעדיה כי שנים רבות חשב
בזה הפסוק ולא ידע טעמו עד שראה טעמו בספר
מוסר מלכי פרס שאין רשות לשליח לומר למלך עשיתי
שליחותך עד שישלחנו לדבר אחר׳׳ ולפי דעתי בעבור
שאמר לו השם פן יהרסו אל יי׳ לראות לא ידע משה כ
אם צריך להזהירם שלא יראו כי כבר הזהירם על הגב
הגבול שלא יעברו ויאמר לך רד במהרה ועלית
אתה ואהרן עמך למעלה מעט מהגבול שלא ירחק מ
מישראל כי עתידים ישראל לומר לך כבלות השם לדבר
עשרת הדברים דבר אתה עמנו ונשמעה והב׳ משיב לו
על שאלתו כי לא אמר לו שיזהירם שלא יראו אלא שלא
יעברו הגבול בשעת מעשה שישמרו וישמרו נפשם
וירד ויאמר אליהם ובהשלימו לומר להם ועלה הו
הוא ואהרן לפנים מהגבול מיד דבר השם׳׳ וידבר׳

יש שאלות קשות בפרשה הזאת׳׳ אמרו
רבים כי השנים דברים לבדם אמר השם
ועדיתם שכתוב בדבור הראשון אנכי יי׳
אלהיך ובשני כי אנכי יי׳ אלהיך ובשלישי כתוב
את שם יי׳ אלהיך גם אשר ישא את שמו לשוא ולא אין
אמר שמי ובדבור הרביעי כי ששת ימים עשה יי׳ על
כן ברך יי׳ ובחמישי אשר יי׳ אלהיך נותן לך
ויש לשאול איך יספר דבור אנכי בעשרת הדברים כי ה
המצוה הזאת איננה לא מצות עשה ולא מצות לא תע
תעשה ושאלות קשות מאלה והנה נקרא זאת הפרשה ג
שהיא פרשת וישמע יתרו ראשונה ופרשת ואתחנן שני׳
והנה ראינו כי מתחלת אנכי עד סוף אשר ישא את שמו
לשוא אין שנוי בין שתי הפרשיות ומתחלת זכור עד ס
סוף עשרת הדברים שנוי בכל מקום׳׳
בראשונה זכור את יום השבת ובשני׳ ב
שמור גם שם תוספת כאשר צוך יי׳ אלהיך׳׳ בראשונה
ובהמתך ובשנית תוספת ושורך וחמורך והקשה
מכל אלה כי בראשונה כתוב טעם השבת כי ששת ימי׳
עשה יי׳ את השמים ואת הארץ ואמר באחרונה על כן
ברך יי׳ את יום השבת ואלה הפסוקים אינם כתובים ב
בשנית רק טעם אחר וזכרת כי עבד היית בארץ מ
מצרים ואמר באחרונה על כן צוך יי׳ אלהיך לעשות
את יום השבת׳ בראשונה כתוב שכר כבוד אב ואם שהוא
למען יאריכון ימיך וכן בשנית רק הוסיף למען ייטב
לך גם הוסיף כאשר צוך יי׳ אלהיך׳׳ בראשונה כתוב
לא תרצח׳׳ לא תנאף׳׳ לא תגנוב׳׳ לא תענה׳׳
ובשנית ולא תנאף ולא תגנוב׳ ולא תענה׳׳ בראשונ׳
כתוב עד שקר׳׳ ובשנית עד שוא׳׳ בראשונה לא תח
תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך׳ ובשנית לא
תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך בראשונה אין

כתוב שדהו׳ ובשנית כתוב שדהו׳ ובראשונה עבדו
ואמתו לפני שורו וחמורו׳ ובשנית שורו וחמורו לפני עב
עבדו ואמתו׳׳ בראשונה כתוב וידבר אלהים את כל הד
הדברים האלה לאמר׳ ובשנית את הדברים האלה
דבר יי׳ אל כל קהלכם׳׳ וכאשר חפשנו בדברי חכמינו
ז״ל מה אמרו על כזה מצאנו שאמרו זכור ושמור בדבו׳
אחד נאמרו׳׳ וזה הדבר קשה מכל הקושיות שהיו לנו כ
כאשר אפרש׳׳ וחלילה שאומר שלא דברו כנכונה כי
דעתנו נקלה כנגד דעתם רק אנשי דורותינו יחשבו כ
כי דבריהם כמשמעם ואינו כן כאשר אפרש בסוף א
אחר שאזכיר הקושיות׳׳ ובאחרונה אפרש הדרך הי
הישרה להסיר כל הקושיות והשאלות שבפרשה הזאת ו
ולא יתכן שתאמר זכור ושמור בבת אחת רק במעשה נ

יש לשאול נס והנה אם נודה כי כן
למה לא נכתב
בראשונה זכור
ושמור גם כן
בשנית והנה מה נעשה באותם הפסוקים אם נאמרו
בבת אחת כמו זכור ושמור לא הזכירו זה חכמים כי
יותר יש לתמוה איך נאמרו במעשה נס פסוקים רבים
בבת אחת ואין טעמים שוה ומשתי מלות שטעמם אחד
ושוה שתהיינה נאמרות בבת אחת׳׳ ואיך יאמר השם
כאשר צוך יי׳ אלהיך ׳ועוד מתי צוה לפני זה המעמד
על כבוד אב ואם והנה אין כתוב בראשונה למען ייטב
לך׳ אם כן אמר זה ולא אמר זה ואיך יאמר ולא תנאף
בנו׳ ואיך יאמר לא תחמוד בית רעך ובשנית אשת רע
רעך

ועוד ואחר איך יאמר ועבדו ואמתו
כך ושורו וחמורו׳ ויאמר בבת
אחת הפך הדבר ואין הדעת סובלת כל אלה הדברים׳׳

והקשה מכל מה שהזכרתי׳ כי כל פלא
אשר נעשה על יד משה רבינו
עליו השלום יש מקבלתו ראיין
והמשכיל יבין׳׳ והנה דבר זה הפלא ששם דב
דבר זכור ושמור בבת אחת׳ היה ראוי להיות זה כתוב
ומפורש בתורה יותר מכל האותות והמופתים שנכתבו
אם אמרנו אין דבור השם כדבור כל אדם הנה איך
הבינו ישראל דבור השם כי האדם אם ישמע זכור ושמ
ושמור בבת אחת לא יבין לא זה ולא זה ואפי׳ מלה האח׳
כמו זכור אם לא ישמע האזן לפני הכף והרים לא יבין
מה דבר המדבר והנה ידענו כי הרגשת העין כהרגשת
מהרגשת האוזן כי ידענו בראיות גמורות כי רגע הרא׳
הראות הברק לעין הוא רגע הרעם רק העין ראתה מ
מרחוק והאזן תביא הקול אל האזן והליכתו לאט ול
ולא יגיע אל האזן רק אחר עבור הרגע והאותיות האח׳
שהאדם מדבר גם דמותם נכתב באויר על

דרך משלים ומחשבה מקומות · לא על דרך המכתב
שהוא ביד בן אדם ·· והנה כל אות האזן כנגם בארץ ק
קודם כף ואו ריש · והנה אם אמרנו שלא היה שבאת
זכור ושמור בבת אחת · איך תשמע האזן · ואם אמרנו
גם שלא היה שתשמע האזן שתי מלות בבת אחת שלא
כמנהגה לשמוע שתי אותיות ·· למה לא הזכירו זה חכ
הפרינו · שהן כבר יבן המדבר בבת אחת ·· ומה נעשה
בקושיות הנשארות משני הפסוקים שאין שניהם אח
אחד כמו זכור ושמור והכתוב בשנית לא בראשונה · גם
איך נתקן לא תחמוד בית רעך ולא תחמוד אשת רע
רעך · גם המפרשים לא יוכל לפרש לך כל אלה עד ש
שאפרש לך יוסד לדרך לשון הקדש ·· והשם הוא עדי
הדריע סודי · כי לולי שהוכרחתי לפרש אלה הקושיות הי
הייתי מאריך · ולפני שאפרש אתקן דברי קדמוננו ··

אמר אברהם המחבר

משפט אנשי לשון הקדש פעם יבארו דבריהם באר הי
היטב · ופעם יאמרו הצורך במלות קצרות שיוכל השו
השומע להבין טעמם ·· ודע כי המלות הם כגופים
והטעמים הם כנשמות · והגוף לנשמה כמו כלי · על כן
משפט כל החכמים בכל לשון שישמרו הטעמים ואינ
חוששים משנוי המלות אחר שהם שוות בטעם · והנה
אתן לך דמיונות · אמר השם לקין ארור אתה מן האד
האדמה לא תוסף תת כחה לך · נע ונד תהיה בארץ ·
וקין אמר הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך
אסתר · ומי שאין לו לב יחשוב כי הטעם איננו שוה בע
בעבור שנוי המלות ·· אמר אליעזר הנה אנכי נצב והנ
ויאמר שאמר השקיני נא · אמר משה בעבור שסבי
אסר בבית הבור וכתוב בבור השפחה אשר אחר הריחי
ומשה הזכיר התפלה שהתפלל על ישראל על דבר ה
העגל ואיננה דומה לתפלה הנזכרת בסדר כי תשא לתי
שאין לו לב להבין יתבלבל כל דבר שנוי כמו אלו פרש ז
ונבוכדנצר ואחרים רבים · תמצא מלות שונות רק ה
הטעם שוה · וכאשר אמרתי לך שפעם יאריכו דרך קצ
קצרה ופעם ארוכה כך יעשו פעמים להוסיף אות ומש
מסרת או לגרוע אותה והדבר שוה ·· אמר השם תכלת
וארגמן · ומשה אמר ותכלת וארגמן · אמר השם אבנ
אבני שהם ומשה אמר ואבני שהם · וכאלה רבים ומש
ומשניהם נכונים · כי הכתוב בלא ואו אחז דרך קצרה ו
לא יזיק בעבור שהוסיף לבאר והנה הוא שהיה בראש
במבטא תמה · אין אדם מבקש לנו טעם למה נגרע ל
ו למה נכתב · ולמה נוסף כי זה וזה נכון · והנה על
הגדולה שיבוטא בו לא נבקש טעם אם כן למה נבקש

טעם בנה הנעלם שלא יבוטא בו כמו מלאת לעולם לא
למה נכתב מלא או למה נכתב חסר ·· והנה בני הדור
יבקשו טעם למלא גם לחסר ואלו היו מבקשים טעם
לאחד מהם שהמנהג היה לכתוב הכל על דרך אחד הי
הייתי מודים ·· והנה אתן לך משל אם לי אדם
כתוב לרעי וזה כתב אני פלוני אוהבך לעולם והנה כ
כתבתי פלוני בואו ואוהבך גם כן לעולם · ובא ראובן
ושאלני למה לא כתבת קשרים ואני אין לי צורך לכתב
רק מה שאמר אלי ואין לי חפץ להיות מלאי או חסרי
אולי יבא לי ויודיעני איך אכתוב ולא ארצה להאריך ·
רק המשכיל יבין ··

ועתה אפרש

המלות הנזכרות
דע כי עשרת הד
הדברים כאשר
הם אמורים בפרשה הזאת השם אמרם כלם כי כתוב
וידבר אלהים את כל הדברים האלה ותחלתם אנכי וס
וסופם וכל אשר לרעך ·· גם משה אמר כאשר הזכיר
עשרת הדברים בשנית את הדברים האלה דבר יי את
כל קהלכם · ואין הפסק ביניהם ·· ועוד כאשר נכתבו
כלם כאצבע אלהים · כן אמרם השם כלם ·· והעדות
שהביאו שכתוב בדבור שלישי והרביעי והחמישי איננו
על דרך מדבר ·· יש להשיב אחר שקבלת זה השם
להיות לכם לאלהים על כן אמר לא תשא את שם יי א
אלהיך · גם כי ששת ימים עשה ועוד כי משפט אנשי ל
לשון הקדש לדבר כזה · כתוב ולא ילין חלב חגי עד ב
בקר · ואחריו כתוב תביא בית יי אלהיך ורבים כאלה ··
והאומרים כי דבור אנכי איננו מעשרת הדברים כאל
כחלקי · יש אומרים כי לא יהיה לך אלהים הוא הדבור
הראשון · והשני לא תעשה לך פסל · וזה איננו נכון כי
מענין אחד ומטעם אחד הוא זה · וזה בין בסתר בין
בגלוי בין במחשבת הלב בין במעשה ·· והנה בדבור זכ
זכור אתה ובנך ובתך בסתר ובגלוי · והכל מצוה אחת
ואחרים אמרו כי לא תחמוד בית רעך דבור תשיעי וזה
והדבור העשירי לא תחמוד אשת רעך ·· וראיתם כי ה
השם אמר לא תחמוד פעמים · כי החמוד על שני
דרכים האחד יוצא למעשה כמו גזל וכמוהו לא יחמוד
איש את ארצך · כי אם זה החמוד הוא בלב · תהיה אר
ארץ ישראל רעה ·· ולא תחמוד השני הוא בלב · על כן
הוצרך משה לפרש אותו ולא תתאוה ·· גם אלה דברי
הבל כי מה טעם יזכיר הגזל עם הבית לבדו ולא
הזכיר האחרים עמו והנה אתן ראיה מ
מדברי משה שאלה לא דברו נכונה
הנה השם אמר לא תחמוד בית
רעך ומשה אמר לא תתאוה
אשת רעך

לפי דעתי שלא תחמוד השני הכתוב בפרשה הזאת ה
הוא בלב׳׳ והראשון גזלת הבית׳ והנה משה הפך
הדבר כי אמר עם ולא תתאוה׳ בית רעך׳ ואמר עם ל
ולא תחמוד שהוא הגזל׳ אשת רעך׳׳ והנה במשנה ט
טעמים ׳׳והאחת כי דבור אנכי הוא הראשון כאשר
אפרשנו במקומו׳׳ ועתה אדבר על זכור ושמור ׳׳ידע
כי הטעמים הם שמורים לא המלות׳ והנה יצחק א
אבינו אמר לעשו בעבור תברכך נפשי בטרם אמות׳
ורבקה אמרה ליעקב ששמעה שאמר ואברכך לפני יי׳
לפני מותי׳ והנה לפני מותי׳ כמו בטרם אמות׳ אם כן
מה טעם להוסיף לפני יי׳ התשובה׳ היא
ידעה כי יצחק נביא לה׳ והברכה שיברך בדרך נבואה
היא על כן אמרה ליעקב לפני יי׳ והנה היא כמו
מפרשת טעם הברכה וככה עשה משה׳ כי עשרת
הדברים הכתובים בפרשה הזאת הם דברי השם בלי
תוספת ומגרעת׳ והם לבדם הכתובים על לוחות הברי׳
לא כאשר אמר הגאון ׳כי זכור׳ הוא בלוח האחד׳ וש
ושמור בלוח השני׳ ועשרת הדברים הכתובים בפרשת
ואתחנן ׳הם דברי משה׳ והראיה הגמורה ששם כתוב פ
פעמים כאשר צוך יי׳ אלהיך׳׳

דע כי באחרונית מוח הראש הוא הזכירה׳
והמקום מקום משמר הצורות׳ והנה ה
הזכירה כוללת השמירה׳ וטעם
זכור שיזכור כל יום אי זה יום הוא והשביעי׳ וכל זה ב
בעבור שישמור היום השביעי שלא יעשה בו מלאכה׳
והנה טעם הזכירה היא השמירה׳ וכאשר אמר השם ז
זכור הבינו כל השומעים כי טעמו כמו שמור כאלו ב
בשת אחת כאחדו ולא הצרך משה להזכיר בשנית טע
כי ששת ימים עשה יי׳ בתחלה אמר כאשר צוך יי׳ אלה
אלהיך כאלו אומר ככתוב בתורתך כדבור זכור עד וי
ויקדשהו א ובעבור שהשם צוה שישבות העבד והאמה כ
ולא פרש השם למה זה פירש טעמו ואמר זה שצוך הש
השם שישבות העבד בעבור שתזכור שהיית כמוהו בית
במצרים ויפדך השם

ודע כי השמונה דברים כלם מצות לא תעשה ודבור כבד הוא מצות עשה
ומשקול הדעת שנטע השם בלב האדם׳ חייב כל אדם
להטיב למי שייטיב לו׳ והנה הבן לא יצא לעולם רק על
יד אבותיו והם גדלוהו וטפחוהו ורבוהו והשקוהו והאכ
והאכילוהו והלבישוהו חייב לכבדם כל ימיו כי הם היו
הסבה להיותו חי על פני האדמה על כן שמרו למען
יאריכון ימיך ובעבור כי השם נפח בו נשמה על יד ה
האבות שתקנו הגוף׳ צוה שיכבד אבותיו כי מי שיכבדם
הוא מכבד את השם׳׳ והנה משה פרש ואמר כבד את
אביך ואת אמך ואמר כאשר צוך יי׳ אלהיך כי השכר
הוא על מצות עשה והענש על מצות לא תעשה כאשר
אפרש בפסוק לא תחמדני׳׳ והנה אמר משה אתה חייב
לכבד האבות למען׳ יאריכון ימיך וזה החיוב הוא בשו
במשקל הדעת גם בעבור מצות השם שתכבדם יהיה
עוד שכר טוב והוא למען יטב לך בעבור ששמעת
בקול השם׳ והנה דברי משה
כאשר מפורש בדברי רבקה ׳וכבר אמרתי כי אנכי שם׳
ואנכי שהם שם הוא גם כן לא תנאף ולא תגנב ושוא
ושקר בני אב אחד הם גם תחמוד ותתאוה מבנין אחד
יצאו׳׳ והשם אמר לא תחמוד בית רעך כי אנשי השכ
השכל יקנו בית אחר כן אשה ועבד ואמה ושור וחמור
לחרוש שדהו וככה הם סדורים בפרשה הזאת ומשה ס
סדרן על דרך אחרת כי הבחורים חומדים אשה תחלה
ואחר כן בית וכנגד הבית השדה ובעבור השדה הקדי׳
שור וחמור שיחרוש בהן ואחר כן העבד והאמה וכלל ב
באחרונה וכל אשר לרעך כאשר כלל השם׳׳ ובעבור
כי בדברי משה דברי השם מעורבים עם פרושי משה ו
על כן שנה את הדברים ולא כל הדברים כאשר כתוב
בראשונה

דבור ראשון אנכי

דע כי כל המצות הם על שני דרכים והדרך האחת מ
מצות שהם נטועות מהשם בלב כל איש דעת והם רב
רבים ואין בעשרת הדברים רק השבת לבדה שאינה כ
בכלל שקול הדעת על כן המשכיל בכל עם ולשון מודי׳
בהם כי הם תקועים במשקל הדעת ועליהם אין להוסי׳
ולגרוע והם ששמר אברהם עם מצות אחרות נוספות
והשם לא נתן התורה רק לאנשי הדעת ומי שאין לו הכ
דעת אין לו תורה והדרך השנית מצות כעלומות ואינן
מפורשות למה צוה ואלילה ואלילה שתהיה מצוה אחת ס
סותרת משקל הדעת רק אנחנו חייבין לשמור כ
כל אשר צונו השם בין שגלה לנו הסוד או לא גלה ואם
מצאנו אחת מהן מכחשת שקול הדעת איננו נכון שנ
שנאמר שהיא כמשמעה רק נבקש בספרי קדמונינו מה
טעמה אם היא על דרך משל ואם לא מצאנו זה כתוב
נבקש אנחנו ונחפש בכל יכלתנו אולי נוכל לתקן אותה
ואם לא יכלנו נניחנה כאשר היא ונודה כי לא ידענו
מה היא כמו ומלתם את ערלת לבבכם כי הוא צוה לר
שלא לרצוח אחרים ואיך צוה לרצוח עצמו כאכזרי׳׳
וידענו דעת ברורה כי כל המצות שאינן חייבין
משקל הדעת סוד אחד יש לכל אחת מהן אם נעלם
ממנו והעד על זה כי כתוב מוקצת למה צוה השם ב
השבת שהיה זכר למעשה בראשית

וחג השבועות למען תזכור ׳ ולהשבים את הגר ׳ כי גרים
הייתם ׳׳ והכלאי ׳ פן תקדש ׳׳ ולא ירבה לו סוסים ׳ פן
ישיב את העם ׳׳ וכן לא ירבה לו נשים ׳ והזכיר למה ׳
ולא יסור לבבו ׳ ולא שהיא מצוה בפני עצמה כאשר
כתוב בהלכות שמעון קיירא ׳׳ וטעם וקרא בו ׳ לבלתי
רום לבבו ׳׳ ופרשת הקהל ׳ למען ילמדו ׳ ורבות מצות
ככה אם כן יוכל המשכיל שהשם פקח עיניו ׳ לדעת מ
מדברי תורה סוד כל המצות ׳׳ וכל המצות על שלש דר
דרכים ׳׳ האחת מצות הלב ׳׳ והשנית מצות הלשון ׳׳
והשלישי מצות עשה ׳׳ ומצות הלב על שני דרכי מצות
עשה ׳ ומצות לא תעשה ׳׳ והנה מצות עשה ולאהבת את
יי׳ אלהיך ולדבקה בו וליראה את השם הנכבד ולאהבת
לרעך כמוך ומצות לא תעשה ׳׳ ולא תשנא אחיך ׳ ולא
תקום ולא תטור ׳ גם מצות הלשון עשה ולא תעשה ׳
עשה כמו קרית שמע ׳ וברכת המזון ׳ וברכת כהנים ׳
גם ודוי מעשר ׳ ורבים ככה ׳ ומצות לא תעשה לא תע
תענה ברעך ׳ אלהים לא תקלל ׳ לא תקלל חרש ומצו
עשה ולא תעשה במעשה ׳ הם רבים ואין צורך להזכיר
ומצות הלב הם העקרים הנכבדים על כלם ׳׳ ורבים
חשבו כי אין עון במחשבת הלב רק בדברי עז ׳ ובאות
כי היא קשה לבדה יותר מכל מחשבות רעות רק היא כ
כנגד כלם ׳ והלא ידאו כתוב שם הנה שבא יי׳ ושם כתו
לב חורש מחשבות און ׳ וכתוב הטיבות כי היה עם לב
לבבך ׳ הטיבה יי׳ לטובים ולישרים בלבותם ׳ והיה לב
לבבם שלם ׳ אני יי׳ חוקר לב׳ ויי׳ יראה ללבב ׳׳ והנה זה
הדבור הראשון הוא עקר כל התשעה דברים הכתובי
אחריו והוא קרוב ממצות הלב ׳ וטע זה הדבור שאמרנו
ותהיה אמונת לבו בלי ספק כי זה השם הנכבד שהוא
כתוב ולא נקרא הוא לבדו אלהיך ׳׳

שאלני ר׳ יהודה הלוי נ״ע כבוד ׳ למה ה
הזכיר אנכי יי׳ אשר הוצאתיך מ
מארץ מצרים ולא אמר שעשי
תי שמים וארץ ואני עשיתיך ׳׳ וזאת היתה
תשובתי ׳ אין מעלות בני אדם שוות באמונתם בלבם
שהם מאמינים בשם הנכבד ׳ כי הרבים מאמינים ל
להשמועות אזנים שיאמרו להם אדוניהם ככה ׳ ולמעלה
מהם שראו זה כתוב בדברי התורה שנתן השם למשה
ואם יבא אפיקורוס לערער כי אין אלהים ׳ ישימו ידם
לפיהם כי לא ידעו להשיב ׳ ואשר נשאו לבו ללמוד חכ
חכמות שהם כמו מעלות לעלות בהם אל מקום חפצו
יכיר מעשה השם במתכות ובצמחים ובחיות ובגוף ה
האדם בעצמו ׳ שידע מעשה כל אבר ואבר כפי התול
תולדת ׳ ולמה היה על זאת התכונת ׳ ויגבה לבו לא
אחרי כן לדעת דברי הגלגלים שהם מעשה השם בעו
בעולם האמצעי שהוא עומד ׳ וידע זמן מתי תקדר ה

השמש או הלבנה וכמה יקדר השמש ומהנה ׳ גם ידע
הלבנה למה נקדרה ׳ ומי גרם לה ׳ וכל אלה ידע ברא
בראיות גמורות שאין בהם ספק ׳׳ ומדרכי השם ידע
המשכיל השם ׳ וככה אמר משה הודיעני נא את דרכך
ואדעך ׳ והנה השם הנכבד הזכיר בדבור הראשון אנ
אנכי יי׳ וזה לא יוכל להבין רק מי שהוא חכם מופלא כ
כי כבר פרשתי בפרשת ואלה שמות ׳ כי זה השם לבדו
הוא העומד בלא שני ואין זולתו שוכן עד ולא כמותו
ומשב קדש שלו ׳ ומעמיד העולם העליון בכחו והעול
האמצעי בכח השם ומלאכין הקדושים שהם בעולם ה
העליון ׳ וזה העולם השפל שאנו בו מעמדו בכח השם
ובכח שני העולמים העליונים ׳ והנה יספיק למשכיל ב
בכל גוי דבור אנכי יי׳ כי עשיית שמים וארץ היום קרוב
מאחתם אלפי שנה וישראל לבדם מודים בזה ׳ וחכמי
האומות אינם מאמינים כי השם הוא לבדו עשה שמי
שמים וארץ רק הם אומרים כי השם הוא עושה תדיר
בלי ראשית ואחרית ׳ והנה השם עשה אותות ומופתים
במצרים עד שהוציאם משה להיות להם לאלהים ׳ וכ
וככה אמר משה או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי ׳׳
והטעם כי השם עשה לישראל מה שלא עשה לכל גוי ׳
השם ברא העולם האמצעי והוא מושל על העולם הש
השפל ׳ וזה שים במערכת מזל כל עם מטוב או רע כן י
יקרנו כי כן חלק להם השם ׳ והנה היתה במערכת יש
ישראל כפי מזלם להיות עוד עבדים והשם בכחו לא
למען אהבת אבות חדש אותות בעולם השפל שלא ה
היה ממשלת העולם האמצעי והוציא ישראל מרשות
המזלות להיותם לו לעם נחלה ׳׳ ובעבור זה אמר קד
קדמונינו אין מזל לישראל ׳ ועוד אבא זה בדרך משלי
בפרשת כי תשא ׳ והנה בעבור האותות שעשה השם ב
במצרים ׳ אמר משה אתה הראית לדעת ׳ שהכל ראו
זה חכמים ושאינן חכמים ׳ גדולים וקטנים ׳ גם הוסיף
עוד בדבר מעמד הר סיני ׳ ששמע קול השם ׳ על כן
אחריו מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ׳ ואמר ב
באחרונה כי הדעת הגמורה שישיב האדם אל לבו עד
שיתברר לו בראיות ׳ כי השם הוא לבדו על כן אמר ויד
וידעת היום והשבות אל לבבך ׳ ואמר דוד ואתה שלמה
בני דע את אלהי אביך ועבדהו ׳ והדעת היא בלב לא
בהודאת השפה ׳׳ והנה הזכיר למשכיל אנכי יי׳ והוסיף
אשר הוצאתיך שיבין המשכיל ושאינו משכיל ׳׳ ואמר
אלהיך כי אתה חייב בעבור שהוצאתיך מבית עבדים
להיות לי לעבד שתעבדני ותהיה לי לעם ואני אהיה לך
לאלהים ׳ ומשה פירש זה בפרשת כי ישאלך בנך כי ט
טעם השאלה למה אנו חייבים לעשו׳ מצות השם
יותר מכל האדם כי כן ברא אחר
לבבנו

והנה הזכיר שלש תשובות אחת עבדים היינו לפרעה והוא עשה לנו זאת הטובה הגדולה על כן אנו חייבין לשמור כל מה שיצונו אפילו לא היינו יודעים ט טעם מצותיו והשנית כי אלה המצות אינם לצ לצרכו כי לטוב לנו כל הימים לחיותנו והשלישית וצדקה תהיה לנו שנהיה צדיקים לנחול העולם הבא׳ ואנשי המחקר מצאו כל דברי הנגלות שהם עשרה וה והם ראשים כללים אין למעלה מהם׳׳ הראשון הוא עצם כל דבר והוא עומד והתשעה דברים כלם מקרים וכלם נסמכים על הראשון ונלוים אליו ׃ומאנו יצאו ט הוא כדמות האחד בחשבון עשרה כי ממנו יצא כל חשבון וכל חשבון ימצא בו כי הוא היסוד׳׳ והנה זה הדבור הראשון שאמר השם הנכבד כולל כל מצות הל הלב והלשון והמעשה כי מי שאינו מאמין בלבו בשם נ אין עליו מצוה וחייב אדם להזכירו בכל רגע לכבודו כ כי כל מה שיעשה לא יעשנו לכבודו ולא יגע עצמו ב במצות לא תעשה רק בעבור כבוד השם לבדו כאדם ש נותן צדקה לעני לא יתננו בעבור כבוד הגבאי ולא בעבור שישבחוהו בני אדם כי אז תהיה מעלת האדם גבוהה בעיניו ממעלת כבוד השם שנתן לו השם הון נ ועדף ממונו מה שיוכל לתת לקבל שכר מהשם וככה הא העושה עבירה בסתר בעבור שלא ידע למלך או יראוהו׳ בני אדם ויקל בעיניהם והחושב זה הוא משוגע כי כן כתוב אם יוצר עין הלא יביט והנה השם רואה במסת במסתרי׳ מה שלא יוכלו בני אדם לראות בגלוי כי השם יודע מחשבותיו וסודו והנה פחד מהמלך שימות מחר שלא יענישהו ולא יפחד ממלך האמת שנפשו בידו בעו בעולם הזה ובעולם הבא והגאון רב סעדיה חבר אזהרות וכלל כל המצות באלה עשרת הדברים ומצאנו השם הנכבד בחמשה דברים הראשונים וכבר פרשתי כי הדבור הראשון הוא היסוד ועליו כל בניני המצות א ואחריו כתוב לא יהיה לך ופשע מי שאינו מאמין בשם גדול מפשע עובדי זרה כי יש רבים שהם מאמינים ב בשם והם מזבחים ומקטרים לעבודה זרה כמו הם המקטירים למלאכת השמים שהם חושבים כי ייטיבו להם כאשר אמרו ומן אז חדלנו לקטר למלאכת השמי׳ חסרנו כל׳ וכתוב את יי׳ היו יראים ואת אלהיהם היו ע עובדים וככה נעמן בהשתחויתי בית רמון והנה אלה מודים בשם רק משתפים עמו אחר על כן בדבור זה כתוב השם הנכבד׳׳ ובדבור השלישי גם הוא כתו׳ ופשע הנשבע לשקר פחות מעובד זרה רק הוא בוזה השם בגלוי אולי עשה זה בעבור כעס או צורך כי כל בלבו מאמין בשם ולא ישתף אחר עמו׳ ובדבור הרביעי כתוב השם שבת ביום השביעי והנה העושה מלאכה בשבת הוא מכחש מעשה בראשית וזה הפשע

שוות ומאסר ישא את שמו לשוא ובדבור החמישי כתוב השם כי האבות משתתפים עמו כי יצירתנו ואם ל לא יכבדם כאלו אינו מכבד השם׳ וחמשה דברים האחרונים הם כנגד האדם והראשון הוא הקשה שהוא להפריד הנשמה מעל הגוף ואשר אחריו אונס בגוף וא ואשר אחריו לא תגנוב בממון ואחר כך בלשון ואחר כ כן חמוד בלב

לא יהיה לך

דבר הכתוב אלהים כנגד מנ מחשבת ע עובדיהם כמו ויאמר מכיה הנביא והאנשים רדפו את אחריהם וככה דבר שואל למה הרגזתני כי הכתוב כ כפי מחשבת שאול ואין זה מקומו לפרש אותו׳ וטעם ע על פני כמו וימת הרן על פני תרח אביו שהיה נמצא כ אתו וראה מותו וככה ויכהן אלעזר ואיתמר על פני א אהרן והנה הטעם אחר שאני אלהיך ואני נמצא תמי׳ בכל מקום ואני רואה מה שתעשה אין ראוי שתשתף עמי אלהים אחרים׳׳ ואמר אחד מחכמי לב אל תטעם ירגיך והוא רואה אותך׳. והנה זאת המצוה שהיא לא יהיה לך היא בלב גם בפה כי אין בתורה מצות לא תע תעשה אם אדם אומר לפני עדים כי הוא הולך לרצוח או לגנוב לא יהרג בעבור דבורו אם לא עשה מעשה האומר נלכה ונעבדה אלהים אחרים צוה הכתוב כי הרג תהרגנו׳ ובמעשה לא תעשה לך פסל וכל תמונה עץ או אבן ולא תעשה בשום אומנות תמונה שהיא כם בשמים׳ ואמר ממעל שהם למעלה על הארץ מכל צד ואין תמונות בשמים רק שמונה וארבעים צ צורות׳

ואנשי הצורות עושים דברים אשר לא כן ומעשיהם קרובים לעבודה זרה׳ ואשר בארץ מתחת שהוא מת מתחת השמים והתמונות רבות כאשר הם מפורסמות מפורסמות ואתחכם גם כן במים ואמר גם כן הכתוב מת מתחת לארץ׳ ולא אמר מתחת הארץ כי הים והארץ כדור אחד לא תשתחוה להם׳ כאשר עושים בעלי הצ הצורות שחושבים כי יוכלו להוריד כח העליונים למטה לצורך האחד ולא תעבדם לזבוח ולהקטיר להם׳ בכלל לא יהיה לך ושם אלהים אחרים לא תזכירו נ ולא ישמע על פיך ובספר יהושע לא תשביעו׳ וטעם אל קנא׳ כי דין הוא אחר שהשם בראך והוא מחיה א אותך איך יתן כבודו לאחר אשר לא ייטיב ולא ירע׳

וטעם

אל לה וידעך שהוא תקיף ויוכל להנקם ממך בכל רגע ולא תוכל להנצל ממנו

שזכיר ירמיהו כי האוכל הבוסר תקהינה שניו · ובספר
יחזקאל מפורש כי השם הנכבד נשבע כי בן לא ישא
בעון האב · אם כן מה טעם פוקד עון אבות ״ והתשו׳
והתשובה כי יחזקאל פירש אם היה האב רשע ולא הלך
הבן בדרכיו · לא ישא עון אביו · כי פקידת העון היא
קשורה על שונא ״ וטעם פקידה · כמו זכירה כי השם
יאריך לרשע אולי ישוב מחטאו ויוליד בן שיהא טוב מ
ממנו והנה אם הלך הוא בדרכי אביו גם הדור השלישי
גם הדור הרביעי · השם לא יאריך לרביעי כי בן יאכל׳
זכר כלם · כי השם יזכיר מה שעשה האב ובן הבן · על
כן לא יאריך לרביעי ״ ומלת פוקד כמו ויי׳ פקד את ש
שרה שהוא כמו ויזכרה ״ ובני הבנים נקראים בנים
על כן אחז דרך קצרה כי מלת שלשים ורבעים יבין
אדם זה ״ כתוב ועושה חסד לאלפים וכתוב לאלף דור
ובני אדם יחשבו כי זאת שאלה ואיננה כן · כי כתוב א
אם תשמור מצותי ישמור לך השם הברית והחסד אש
אשר נשבע לאבותיך שהם השלשה אבות וזהו שומר ה
הברית והחסד לאלף דור ״ ובפרשה הזאת אמר דבר א
אחר והוא עושה חסד לאלפים והטעם עד אין קץ ״
וזה הדבר יתפרש לשני ענינים · האחד שהשם עושה
חסד לאוהביו שתעמודנה נשמותם לעולם לאלף אלפי
דורות · והשני כי יעשה השם טוב לבניהם שהם כמו ה
הם עד אין קץ · וכנה אמר דוד וחסד יי׳ מעולם ועד
עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים · והנה אין ספק כי
חסד השם הוא לנצח על יראיו ״ ובאמר שהזכיר לבני
בנים על דרך וצדקתו עומדת לעד · הוצרך לפרש אם
היו הבנים טובים על כן אמר אחר כן לשומרי בריתו׳
ובפרשת כי תשא אפרש לך איך תכנס מדת פוקד עון
אבות במדת רחמים ״ ומלת לאוהבי הם החסידים ·
ולשומרי מצותי · הם הצדיקים

לא תשא

את שם יי׳ אלהיך · שם ·
כמו זכר · והוא מושם לה
להיותו סימן לנקרא רק
יתכן זכר בלשון הקדש פעם בלב פעם בפה · רק הש
השם הוא נשוא בפה · וכן מצאנו דוד אומר ובל אשא
את שמותם על שפתי ״ והנה טעם לזכור השם כי כא
כאשר הוא השם אמת כן יהיה דברי אמת · והנה אם
לא יקים דברו · כאלו מכחיש השם ״ ומנהג חכמי מ
מצרים עד היום · אם אדם ישבע בראש המלך ולא יק
יקים דברו הוא בן מות ואלו נתן כופר משקלו זהב לא
יחיה בעבור כי הוא בזה המלך בפרהסיא · אם כן
למלך בשר ודם שתהלתו הבל ומלכותו הבל ואחריתו מ
הבל כמה אלף פעמים חייב להשמר שלא תשמילהו ל
לשונו לתת את פיו לחטיא את בשרו · והנה ראינו כעני
שנשבעו בני ישראל ברבים על דבר פילגש בגב

בגבעה ושם היה פינחס הכהן הגדול ולא מצאנו שנהרגו
העוברים על השבועה ״ והנה אנשי יבש גלעד אנשים
ונשים וטף וכן לא יעשה אפי׳ במחללי שבת · גם ראינו
בקש שאול להרוג יהונתן בנו והוא לא שמע השבועה ·
וראינו שהביא השם רעב לארץ בעבור שאול וביתו שע
שעברו על שבועת הנשיאים שנשבעו לגבעונים וכאש
נהרגו בית הדמים אז ויעתר אלהים לארץ ״ ושלמה
אמר לשמעי הלא השבעתיך ביי׳ · והכלל לא מצאנו ב
בעשרת הדברים שכתוב שם שכר טוב מפורש · רק בכ
בכבוד אב ואם · ולא עונש מפורש רק בעון ובנשיאות ה
השם לשוא · ורבי׳ חושבו כי הנושא השם לשוא לא עשה
עבירה גדולה · ואני אראה לך כי היא קשה מכל לאוין
הבאים אחריה כי הרוצח והנואף שהם עבירות קשות
לא יוכל כל עת לרצוח ולנאוף כי יפחד · ואשר הרגיל ע
עצמו להשבע לשוא ישבע ביום אחד שבועות אין מס
מספר ״ וכל כך הוא רגיל בעבירה הזאת, שלא ידע שנ
שנשבע · ואם אתה תוכיחנו לאמר נשבעת · עתה · אז
ישבע שלא נשבע מרוב רגילותו בה · כי לפני כל דבר
שידברו יקדימנו השבועה · ויהיה להם לשון צחות ״ ואלו
לא היה בישראל רק זאת העבירה לבדה יתספו להאריך
הגלות ולהוסיף מכה על מכותינו ״ ואני אראה שנענש
כי הרוצח אם רצח אויבו מלא תאותו בנקימתו · גם ה
הנואף כן לפי טעתו · והגונב מצא הנאתו לצרכו יותר
סקר להתרבות או להנקם · והנה הנשבע לשקר בכל
עת שאין עליו שבועה הוא מחלל שם שמים בפרהסיא
בלא הנאה שיש לו ״

זכור

טעם
שמת
פירו

לקדשו הוא הכתוב
ימים תעבוד · ושבת
ויקדשהו שהשם שבת בו מכל מלאכתו · וטעם להיותו
דבק עם ברכך ״ כאשר הוא כתוב בפרש ויכלו כי השם
קדש זה היום ותיכנו לקבל הנפשות תוספת חכמה יותר
מכל הימים · על כן כתוב ויברך יי׳ · וכבר פירשתי זה
במזמור שיר ליום השבת ״ ראינו כי שנת השמטה היא
דומה לשבת · כי גם היא שביעית בשנים וצוה השם ש
שיקראו התורה בתחלת השנה נגד האנשים והנשים ו
והטף ואמר הטעם למען ישמעו ולמען ילמדו ושמרו ·
והנה השבת נתנה להבין מעשי השם ולהגות בתורתו
וככה כתוב כי שמחתני יי׳ בפעלך כל ימי השבוע אדם
מתעסק בצרכיו והנה זה היום ראוי להתבודד ולשבות
בעבור כבוד השם ולא יתעסק לשום אפי׳ בצרכיו שעב
שעברו או מה יעשה לעשות וככה אמר הנביא ממצוא
חפצך ודבר דבר
ומנהג ישראל היה ללכת סמוך לשבת אצל הנביאים כ
כמו מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת וכב
וכבר הזכרתי כי טעם כל עושה מלאכה בשבת היא כ

יתברך במעשה בראשית רק אינכו יתברך השם הנכבד· והנה אין ספק כי מלת אתה כוללת כל מין שהוא כן תצוה על כן טעם בנך ובתך· הקטנים שהכיתתי עליך ואתה חייב לשמרם שלא יעשו דבר שהוא אסור לך לעשותו · וכנה ועבדך ואמתך שהוא כ בביתך אתה חייב שתשמרהו ולא תניחהו שיעבוד לאחר והם לא אתה עובר על מצות למען ינוח עבדך ואמתך כמוך כאשר פרש משה אדונינו על הדרך שהזכרתי · ועל זה התנבא ידוד הגר בשעריך שלא יעש יעשה מלאכה בשבת וכיום הכפורים על כן כתב כי בשכיה הגר וכנה בעריות ועל זה התנבא ידוד שישמור העריות וכנה באכילת הדם ואיכנו בירמיהו שהזהיר כ במצות שבת ואמר מפרש אעפ שנגזרה גזרה על ירושלם שתחרב אם ישוב ישראל לשמור השבת כאשר צוה לא יגלו ממקומם וישבו בירושלם כשאת מלכות בית דוד

כבד

את אביך כבר הזכר הזכרתי כי בחמשה דברים בראשונים זכר השם עם כלם אלהיך ומלת יאריכון פעל יוצא כי הם יהיו ס סבה והעד למען תאריכו ימים והארכת ימים בעבור המצוה שתעשה כמצות אתה תאריך ימיך ואמר על כ האדמה הטובה כי כאשר ישמרו זאת המצוה לא יגלו מ ממנה וכתוב אב ואם הקלו בך והנה במצות כבוד אב שלא יעשה ההפך שיהיה מקלל או מקלה ונחייב מיתה ע על המקלל כי השומעים ישמעו הקללה מפיו ולא מ ייב כן על המקלה כי המקלה יוכל לעשות גם כן גם בסתר על כן צוה הכתוב שיהיה באלה ארור כל הבת הכתובים שהם בסתר

לא תרצח

בידך או בלשונך ז להעיד עליו שקר כ להמיתו או להי להיותך רכיל או לתת עצה רעה בדרך שתדע שיהרג א או שנגלה לך סוד שתוכל להצילו מן המות אם תגלהו לו ולא גלית אתה כמו רוצח

לא תנאף

רבים חשבו כי אין כנ ניאוף כי אם עם אשת איש בעבור שמצאנו אשר ינאף את אשת רעהו כי מה טעם לומר זה אחר כ שאמר אשר ינאף את אשת איש ואין פירושו כאשר חש חשבו והנה למעלה כתיב אשר יקלל את אביו ואת אמו ואחר אביו ואמו קלל והטעם כי עבירה גדולה עשה ש שקלל אבותיו שהולידוהו וכנה אשר ינאף את אשת ע רעהו להודיע כי תועבה גדולה עשה שינאף את אשת רעהו והוא חייב לאהוב לרעהו כמוהו ומלת נאוף כמו זנות והנה כתוב ותנאף את האבן ואת העץ ואין ראוי

אמר רב

לפרסם התועבה הזאת · סעדיה הגאון כי הזכר · על · ומעלות ויבית ואחר · הוא בית במעלה הקלה משכב הבתולה והאלמנה ואחר למעלה ממנה משכב איש עם אשתו בשהיא נדה כי לאחר ימים מעטים תהיה מותרת לו ולמעלה מזאת אשת א איש כי יתכן שימות בעלה והיא מותרת לו ולמעלה ממ ממנה הנכריה שאיננה על תורת ישראל אם לא כתן ז זרע כי יתכן שתתגייר ותשאנה לאשה רק אם נתן לה ז זרע עובד הוא · עבודה זרה בעבודה ולמעלה ממנה כ משכב זכור שאין לו זמן היתר לעולם ולמעלה ממנה מה שהוא חוץ מהמין כמו אם ישכב האדם עם הבהמה ו והנה ידע אליך זה החלוק כי על כל העריות כרת כפרש ז אחרי מות והכיח מזה החלוק האם והאחות והבת

לא תגנב

משמע גנבה קחת ד ממון בסתר ויש גנב שהוא בן מות כמו גונב נפש מישראל בין שהוא נער קטן או כלגע לשון והגונב ממון בין בפניו בין שלא בפניו או שירמהו בחשבון או במדה או במשקל וזאת המלה גם היא ע סוללת מי שיגנוב לב אחר כאשר עשה אבשלום

לא תענה

שנים רבות חפשתי כ בלבי טעם זאת המל המלה לאמר עד שק שקר ולא אמר עדות שקר ולפי דעתי עתה כי הוא מדב מדבר עד שקר כאלו כתוב לא תענה אם אתה עד שק שקר ומשמע זאת המלה כטעם לא תכחשו ולא תשקרו ויכחשו אלת ענות כבית כמו שקר ענה באחיו וכלא בית ישמע אל ויענם והטעם יענה בם וכמוהו וכאשר לא כנגעך לא כנגעו בך ויש עד שקר שהוא בן מות ז והוא שתנו עליו ועשית לו כאשר זמם לעשות לאחיו

לא תחמד

אנשים רבים ית יתמהו על זאת ה המצוה איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא כחומד למראה עיניו ·· ועתה אתן לך משל איש כפרי שיש לו דעת נכונה והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה כי ידע כי זה לא יתכן · ולא ס תחשב זה הכפרי שהוא כאחד המשוגעים שיתאוה שיה שיהיו לו כנפים לעוף בהם בשמים כי לא יתכן להיות זו כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו אעפ שהיא יפה כי הרגילוהו מנעריו לדעת לו שהיא אסורה לו כנה כל משכיל שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו א אדם בעבור חכמתו ודעתו רק כאשר חלק לו השם ואת קהלת יתננו חלקו ואמרו חכמים חיי בני ומזוני לא ז

בזכותא תלוא תלתא ״ ובעבור זה ׳ המשכיל לא יתאוה
ולא יתיחד ולא שידע שאשת רעו אסורה השם לו יותר
היא כשנאה בעיניו מבת המלך בלב הכפרי ׳ על כן הוא
ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר
שאינו שלו ׳ כי ידע זה שהשם לא רצה לתת לו לא יוכל
לקחתו בכחו ומחשבותיו ותחבולותיו על כן יבטח בבור
בבוראו שיכל־לכו ויעשה הטוב בעיניו ״
והנה כשלם פירוש עשרת הדברים

אמר אחד מחכמי הדור ׳ ידענו כי
תשעה גלגלים הם כנגד תשעה מ
מספרים שהם עיקרי כל מספר וכ
וכח אלה התשעה דברים ״ והנה הדבור הראשון שא
שאיננו מתוספת התשעה שהוא כנגד כבוד השם הנכבד
המדבר ׳ כאשר הוא האחד במספר העשרה ״ והנה
הדבור השני שהוא לא יהיה לך הוא כנגד הגלגל העליון
שהוא מוליך כל הגלגלים הפך תנועת ממזרח למער
בעשרים וארבע שעות ״ ואחר כנגדו אלהים אחרים
להודיע כי כבא השם ירוכן הגלגלים ורבים חשבוהו ש
שהוא הבורא בעבור שאיננו גוף ״ והדבור השלישי שא
שהוא לא תשא ׳ כנגד גלגל המזלות ששם כל צבא השם
השמים חוץ מהמשרתים ׳ והנה הגוף הכבד מקיף
כל הגופות ובצורותיו שהם שנים וארבעים ׳ נראה כ
כח השם לעין ״ ויש מקומות בגלגל הזה שם כוכבים
רבים ׳ ומקומות אין כוכב בהם ׳ ואין יכולת באדם ל
לדעת זה הסוד ׳ ורבים חסירי חכמה חשבו כי לשוא ב
בבראו אלה הצורות על זאת התכונה ״ והדבור
הרביעי דבור השבת כנגד גלגל שבתי כי חכמי המזלות
אומרים כי לכל אחד מהמשרתים יש יום ידוע בשבוע
שבו יראה כחו ׳ והוא בעל השעה הראשונה ביום וכן
מי שהוא בעל השעה הראשונה בלילה ׳ ואומרים כי
שבתי ומאדים הם כוכבים מזיקים ׳ ומי שיחל מלאכ
או ללכת בדרך באחד משניהם כשהם מושלים יבא ל
לידי נזק ׳ על כן אמרו קדמונינו שבתן רשות לחבל בלי
בלילי רביעיות ובלילי שבתות ״ והנה לא תמצא בכל י
ימי השבוע לילה ויום זה אחר זה שימשלו אלה שני המ
המזיקים בהם רק ביום הזה ׳ על כן אין ראוי להתעסק
בו בדברי העולם רק ביראת שמו לבדו ״ והדבור
החמישי שהוא כבד כנגד גלגל צדק שהוא יורה על של
שלום וצדק וחסד ולשלם שכר ולכבד מי שהוא חייב ״
והדבור הששי כנגד גלגל מאדים ׳ שהוא יורה על שפי
שפיכות דמים ועל החבורות ״ ויש מחלוקת בין חכמי
המזלות אם כנגה הוא למעלה מהשמש או למטה ממנה
וחכמי הודו הביאו ראיות ברורות כי כנגה הוא למעלה ׳
והנה הדבור השביעי שהוא לא תנאף ׳ כנגד גלגל כנג
כנגה שתולדתה להורות על כל משכב וזנות ״ והדבור ה

השמיני ׳ לא תגנוב כנגד גלגל השמש שהוא מורה על
אונס ולהסיר כח כל ממשלת שיתחבר עמה שלא יראה
אורו בעבורה ״ והנה הדבור התשיעי שהוא לא תענה
כנגד גלגל כוכב חמה שהוא יורה על הלשון ״ והנה הד
הדבור העשירי שהוא לא תחמוד כנגד גלגל הלבנה ש
שהוא השפל מכל הגלגלים והיא מורה על החמדה

וכל העם רואים את הקולות ׳ כבר
פירשתי טעם רואים את הקולות כי ש
כל ההרגשות מתחברות אל מקום אחד
והנה הטעם שאמר ראו קולות ולפידים כי מנהג האד
שיתפחד מהם ׳ וקול השופר שלא נשמע כמוהו לעולם ׳
ואת ההר לבדו עשן ׳ כאשר ראו הפלאים האלה ׳ נעו
כמו נע ונד שכל אחד סר ממקומו ועמדו נסב אחורנית
כמו וינועו אמות הספים ׳ וטעם אמות שהספי סרו
ממקומם אמות לא יוכל הנביא לספרם במראות הנב
הנבואה ״ והאומר כי פירושו כמו זעו ׳ לא יתכן זה כי
אם לא סרו ממקומם איך עמדו מרחוק ״ ויאמרו
הכהנים וראשי המטות שהיו קרובים אליו הם דברו
עמו אחר שקבלו עשרת הדברים כי על כן היו יראים
כי פחדו שהשם ידבר עוד עמהם וימותו ׳ ובעבור זה
אמר משה להם אל תיראו ״ ויאמר ׳ לאחד לבעבור
כנסך כלומר להתברר אמונה ולמד לא תבלוש בן מעבה ״
וטעם נסות אתכם כמו ולמען נסותך להיטיבך באח
באחריתך ׳ ובעבור תהיה יראתו על פניכם כמו יום
אשר עמדת לפני יי׳ אלהיך בחורב ״ ויעמד׳ הזכיר זה
פעם אחרת כי משה היה עושה הפך מעשיהם אלה ע
עמדו מרחוק ומשה נגש אל הערפל ׳ ויאמר יי׳ רבים
השתבשו בעבור שמצאו ודבריו שמעת מתוך האש ׳ ש
שהיה בהר סיני כי כתוב וירד יי׳ על הר סיני על ראש ה
ההר ׳ ועתה אמר מן השמים דברתי עמכם ׳ ומי שיש
לו לב יבין הטעם בפרשת כי תשא ׳ רק עתה אתן לך
משל אולי יבין מי שאין לו לב ׳ חשוב שיהיה כדמות אד
אדם בשמים ורגליו על הר סיני וזה טעם וירד ׳ ומן ה
השמים ידבר כמו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הז׳
הזיתים ׳ ידענו שהשמים והארץ מלא כבודו ׳ ולא תע
תעשון הטעם הנה אנכי יושב בשמים ואני דברתי ע
עמכם לא על ידי אמצעי ׳ וכן כתוב פנים בפנים דבר
יי׳ עמכם ״ ואל תתמה בעבור שכתוב לא תעשון אתי ׳
כי כן דרך צחות לשון הקדש כמו לא תחמוד כי הטע
אחד הוא וכן הוא לא תעשון לכם אתי אלהי כסף ואלהי
זהב ׳ כמו לא תעשה לך פסל וכל תמונה ״ וטעם שת
שתעשו צורות לקבל כח עליונים ותחשבו כי לכבודי א
אתם עושים כאלו יהיו אמצעיים ביני וביניכם כמו ה
העגל שעשו ישראל כי אהרן לכבוד השם עשה כאשר
אפרש במקומו ובעבור שהשם ידע שישראל יעשו ה׳

הזהירם בתחלה שלא יעשו אלהי זהב והנה טעם אתי
שאין לי צורך לאמצעיים עמי על כן אחריו אבא
אליך וברכתיך׳ והטעם אני בכבודי אבא אליך מזבח
יש אומרים כי הטעם שלא יעשה צורים במזבח על א
כן צוה במזבח אבנים להיותם שלמות׳ ואלה
המפרשים אולי לא הבינו למה נעשה כל המשכן כרובים
וכרובי זהב על הכפורת׳ והבית אשר בנה שלמה כלו כ
כרובים ותמורות ופטורי צצים׳׳ ואלה המקומות
נכבדות ממקו׳ המזבח ובפרשת כי תשא אדבר על זה
ויש אומרים מזבח אדמה שלא יהיה על מקום גבוה מ
ואין זה משמע הלשון והעד הכתוב אחריו מזבח אבני
וקדמונינו ז״ל אמרו כי הטעם לשום אדמה במזבח הנח
הנחשת ואמת אמרו כי כן עשו׳ רק שאין זה הפסוק ל
לזכר ולא מצות׳ ואין זה פשוטו כי האדמה שישימו
בו מקרה כי הוא לא יקרא רק מזבח הנחשת מזבח ה
הזהב בעבור שהוא מצופה זהב׳׳ ועוד אלו היה כן מש
משמע מזבח אדמה יהיה פירוש ואם מזבח אבנים מ
שישימו בו אבנים ולא נוכל לאמר שלא נעשה המזבח
מאבנים כי מפורש הוא והוא הנעשה בהר עיבל׳ ועתה
אפרש׳׳ אמר הגאון כי יש מחלוקת על דבר המ
המזבח שעשה משה תחת הר סיני יש אומרים לפני ס
מתן תורה היה ואחרים אמרו אחר כן׳ והגאון הודה
למחלוקת הראשונה ואמר כי הכתוב בפרשה הזאת כל
אשר דבר יי׳ נעשה הוא שני בפרשה השנית כל אשר
דבר יי׳ נעשה ונשמע׳׳ ואני אתן לך ראיה גמורה כי כ
אחר מתן תורה היה כי הנה כתוב בפרשה הזאת שאת
שאמר השם למשה בעלות אל הר האלהים לפני מתן
תורה אתם ראיתם אשר עשיתי במצרים ועתה אם ש
שמוע תשמעו בקולי ואמר בתחלה כה תאמר לבית יעק
יעקב׳ והנה לא הגיד להם לא מצוה ולא חקים ולא מ
משפטים רק לשמוע מפיהם אם הין חפצים לשמוע ל
לקול השם לכל אשר יצום והם השיבו ואמרו נעשה וש
ושם כתוב וישב משה את דברי העם אל יי׳ אז קדשם
לשמוע דבר השם שהיו עשרת הדברים ועתה החל לה
להשמיעם מצותיו וכאשר נגש משה אל הערפל אמר ל
לו זאת הפרשה לא תעשון וכל פרשת ואלה המשפטים
עד כי יהיה לך למוקש ואחר כן כתוב ויבא משה ואחר
שירד מן ההר ושם כתוב ויספר לעם את כל דברי יי׳ כ
ואת כל המשפטים ודבר יי׳ והם מצות עשה ומצות לא
תעשה תחלתם לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב׳
ודברי המזבח וכל מצות עשה ולא תעשה שהם בפרש׳
ואלה המשפטים כמו השב תשיבנו לו עד בא השמש ת
תשיבנו לו אלהים לא תקלל והמשפטים דברי העבדים
והמכים והנזקים והגניבה והבערה ודברי הגנבה והב
והשבועה׳ על אלה כתוב שם ואת כל המשפטים ובעבור

ז״ל אמרו אבותינו נעשה ונשמע ופירוש נעשה כשמור
מצות עשה ומצות לא תעשה ונשמע אלה המשפטים
על כן הוסיפו אחר מתן תורה לאמר ונשמע ולא א
אמרו כן בתחלה והנה פירוש מזבח אדמה כמשמעו ע
עשוי מאדמה וזהו שכתוב ויבן מזבח תחת ההר וכתו
בכאן וזבחת עליו את עולתיך ואת שלמיך ושם כתוב
ויעלו עולות ויזבחו שלמים ואין ספק כי זאת פרשת מזבח
אדמה עם לא תעשון אתי בעבור דם הברית שזרק על
המזבח ועל העם שקבלו על נפשם שהם לבדו יהיו להם
לאלהים ושישמרו מצותיו ומשפטיו והזכיר את צאנך א
ואת בקרך שמהם מיני העולות והשלמים ראיתי
מין אחד שטען על חכמים בעבור שאמרו אי זה הוא
מקומן של זבחים כי אמר כי לא מצא בכל התורה זבי
זביחה כי אם על שלמים כמו עולה וזבחים כי העולה
דבר בפני עצמו והזבחים שלמים כמו ויעלו עולות ויז
ויזבחו זבחים שלמים וככה בכל מקום והראיתי לו כי
לא דבר נכונה כי הנה כתוב וזבחת עליו את עולתיך ו
ואת שלמיך אז התודה על חטאו שטען על הנכבדים כ
מכל הדורות הבאים אחריהם וטעם כל המקום אשר
(וטעם בכל)
אזכיר שמי שכבודי שוכן שם כמו שילה ונוב שיגיד
שם האמן אם תבא אלי לבקש אותי שם תמצאני כאלו
באתי אליך שידעתי שתבא ובעבור שבאת לכבודי אבא
אליך וברכתיך ולא תהיה צריך לאמר כי תמצאני בכל
עת ששם כבודי׳ ואם המזבח שבנה משה לכרות
ברית עם ישראל בדם הברית וצוה השם שיבנו מזבח
אבנים בעברם הירדן טרם שיחלו את הארץ ויכתב
על האבנים כל התורה כי מצות רבות תלויות בארץ כ
כמו שיהי צורך עם בניה בהכנסם לארץ ומפני המצות
התלויות בארץ׳ ושם זבחו שלמים ואכלו כאשר עשו א
אבותיהם׳׳ וטעם ואם׳ עשה אתה מזבח אדמה וא׳
ואם תזכה שתכנס לארץ אז תבנה מזבח אבנים עזר
וגזית מגזרת לגזוז צאנך וכן כגזז וצבר והטעם כמו
כריתה ואלת חרבך נפלת על כלי ברזל אולי נקראת כ
כן כי היא מחרבת ובמקום אחר כתוב לא תניף עליה׳
ברזל ועל מזבח האבנים שבנו׳ ואין לנו לחפש
על טעמי המצות׳ ומדרך הסברא אולי היה כן בדרך
הפיגול בעבור שהיה קרב על גבי המזבח אין ראוי להי
להיות הנשאר פגול כי יחלל קדש שהקדיש אם ישאר ס
ממנו עד שיהיה פגול וככה זה אם יכרתו האבנים לב
לבנות המזבח אולי יחלל הנכרת מן האבנים לעז׳ או
למקום המטונף וזה אינו כבוד ודרכו שהכהן צריך
לכפר המזבח׳׳ תעלה׳ אמר בן זוטא כי במעלו׳
מגזרת מעל ואלו פקח עיניו לראות כי מה מעל שורש
והעד ומעלה בן מעל והנה מעל במשקל נעל געל ול
ולשון רבים שלכן סמוך ובעלות בלות ומנע. לאות והכא

ראוי להיות במעלו' הרק תחת הבית ויקרון תחת העץ
רק פירוש כמו ומעלות שבע עולותיו · והנה חשב בן ז
זיעא לעלו' בשלש הכוה כהבלין ונגלתה ערותו עליו ·
וככה יקרה לכל מין אמר כדברי קדמוננו לא יאמין ··
וזאת מכות מעלות כוללת כל מזבח אדמה אבנים
או נחשת כל מזבח שהוא עשוי לשם כאשר ה"א כתוב אל
מזבחי

אשרי נותן לב למשפטים · גם שכלים גם פרטים
אז יתבונן למה נכתב · ואו עם אלה המשפטים

ואלה המשפטים

אחר שאמרו ישראל למשה דבר אתה עמנו אמר השם למשה כנגשתו אל הערפל כה תאמר אל בני ישראל · זה והחל להזהיר על אלהי הזהב שיכרות ברית עמהם כי בדרתו שהם לבדו יהיה להם לאלהים והורה המשפטי' והמצות שיאמר להם אם יקבלום אז יכרות ברית ·· ואמר לו בסוף אלה התנאים פרשת הנה אנכי שולח מלאך לפניך · ועקר הפרשה להזהיר ע"ז כהכנסם לארץ וככה פירש להם משה לפני כרות הברית · כי סוף ולא תעבוד את אלהיהם · והנה תחלת הפרשה שלא יעשו עם השם אלהים אחרים וסוף הפרשה להכרית זכר האלילים והפסילים שהם עשוים בארץ כנען ·· כי תקן תקנה · אומר לך כלל לפני שאחל לפרש · כי כל משפט או מצוה כל אחד עומד בפני עצמו · ואם יכולנו למצוא טעם למה דבק זה המשפט אל זה או זאת המצוה אל זאת נדבק בכל יכלתנו ·· ואם לא יכלנו נחשוב כי החסרון בא מחוסר דעתנו · ואין לאדם בעולם יותר קשה עליו משיהיה ברשות אדם כמוהו על כן החל משפט העבד · וקדמוננו אמרו כי עבד עברי הוא ישראל · וככה וכי ימכר איש את בתו לאמה · רק וכי יכה איש את שן עבדו הוא כנעני · וככה וכי יכה איש את עבדו וככה אם עבד יגח השור ·· והנה אמרו כי נמכר בגנבתו הוא ישראל והחולקים עליהם אמרו כי עבד עברי איננו ישראל רק הוא ממשפחת אברהם וככה הבת וכל העברים הנזכרים אחר כן · דרך אחד לכל · וראיתם דבר האשה וילדיה כי אמרו כי המשפחה תלויה באב ·· ועוד ועבדו לעולם כי הם אומרים כל ימיו והיה עליהם קשה שיהיה ישראל נרצע ·· ועתה נחפש האלות שמשמעם · אם עבד עברי איננו ישראלי למה אמר הכתוב כי ימכר לך אחיך העברי והלא ידענו כי משמע לא תשנא את אחיך בלבבך ישראל · וככה בין איש ובין אחיו ובין גרו · ורבים ככה · והנה אין ספק כי פירוש אברם העברי שהוא מבני עבר עליו

כתוב אבי כל בני עבר הפך ואם אבי כנען · או נקרא עברי בעבור שבא מעבר הנהר לעם שהיה ראוי להיות עברי·נהרי·ואחשב כי הכתוב תפש דרך קצרה בעבור שמצאנו ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ·· והנה גם נקראו העברים שהם ישראל כי ראינו שאמר משה לפרעה כה אמר יי' אלהי ישראל ·· וכאשר שאל פרעה מי הוא זה השם אז השיבו השם אלהי העברי' והנה אלהי העברי' כמו אלהי ישראל והנה אם ישראל נקראו עברים בעבור שהם מתיחסי' אל עבר · ישתתפו עמנו בני ישמעאל ובני קטורה ובני עשו · ואנחנו לא מצאנו קורא אחיך רק אדום לבדו שהיה בבטן אחד עם יעקב גם לא תמצא בכתוב שיזכיר עשו שהוא אח אחינו במצות רק בדבר השליחות ·· וכמוהו לא תתעב אדומי כי אחיך הוא · אחר שהזכיר אדומי · וככה על רדפו בחרב אחיו · והנה בכל המקרא לא מצאנו אדומי שיקרא עברי · ואף כי ישמעאלי או בני קטורה שהם בני הפילגשי' וכתוב ושם אתנו נער עברי · לאכול את העברים לחם · ומצא איש עברי · שני אנשים עברים · ויכה איש עברי אנכי · כי הם שאלוהו מאי זה עם אתה · ואם האלה היתה כוללת עמים רבים עוד לא השיב מאי זה עם הוא ·· פן תעבדו לעברים · והעברים היו לפלשתים ·· ובירמיהו כתוב · לשלח איש את עבדו העברי והעבריה · ובסוף פירש לבלתי עבוד בם ביהודי אחיהו איש ·· וידוע כי אדומי לא יקרא יהודי · והחולקים אמרו והנה כתוב ורבים מעמי הארץ מתיהדים · ואינם מישראל · וזאת עדות כי לפי דעתם אם פי' שהיו מתיחסים אל יהודה או שם שספו לתורת יהודה והיה ראוי להיותו · לבלתי עבוד בם במתיהד אחיהו ועל דרך זה היה ראוי להיות עברי מתעבר · והאומר זה מתעבר על ריב לא לו ·· והנה התברר כי דברי קדמוננו נכונים כי עליהם נסמך בכל המצות כאשר קבלום מאבותיהם ·· ועוד איך יעלה על לב אדם כי הישמעאלי והאדומי יעבוד שש שנים והישראלי עד שנת היובל ·· שש שנים יעבוד · ולא יותר כמו שש שנים תזרע שדך · ומתחלת שנה השביעית למכירתו יצא חפשי או זה שנה שתהיה ·· ואל תתמה על מקץ שבע שנים הכתוב בירמיה כי לכל דבר יש לו שני קצות · והנה פעם ימצא קץ שהוא תחלה ופעם שהוא בסוף וזה העבד הוא העבד הכתוב עליו ונמכר בגנבתו שמכרוהו בית דין · רק וכי ימוך אחיך ונמכר לך או לגר ימכר עצמו כפי השנים שיש עד היובל כי ביובל יצא · וקבלה היא ביד ישראל כי הזכר ימכר בגנבתו ולא הנקבה · ובפרשה שהיא אחר זאת אשלים הענין · אמר ר' מריכים יוד לחפשי נוסף כי הוא כמו לחפשי אבזרי · ור' יהודה המדקדק אמר כי הלמד כמ

יוסף כי הוא כמו וכי תסלחנו חטאי   והעיד כאלו היא
ליחס על דרך הקדמוני והאחר כאחד   והשלישי ל
לאבשלום בן מעכה ולפי דעתי כי באו שנים משרתים
והאחד היה מספיק כמו בתוך האהלי׳ ואלת חנם מג
מגזרת חנונו אותם מטעם מתנה   וטעם המם כמו
ריקם אם בגפו   יש אומרים בגפו כמו בגופו ומתאכנ
בנפת שאול ומשכלי השמות מפתנים ואחרים אומרים ש
שהוא כמו כנף לשון תרגום וגפין כאלו אמר בכנף כ
בגדו לבדו   ואיננו מטעם הענין כי אין ראוי להיות
פירושו רק שאין גוף אחר תלוי עלגבו והנה יהיה כמו ו
על גבי חרשו חורשים   אמר הגאון הצרך הכתוב לא
לומר אם בגפו יבא בגפו יצא וכאשר אמר יצא לחפשי
בעבור דבר אשתו שהוא צריך לומר אם בעל אשה הוא
ואחר שאין אשה ישראלית נמכרת בגנבתה בבית דין
מה טעם לומר ויצאה אשתו עמו להודיע כי הקונה ע
עבד עברי צריך לפרנס את אשתו   ותעמוד עמו עד
שיצאו יחד   אם אדני׳ יתן מצאנו אנשי לשון הקדש
חולקים כבוד בתורת השמות לא בפעלים   אמרו האדון
אדון אדנים   והוא לשון יחיד מיד אדנים קשה
ובשמותם אמרו אדני לא אדניו כי לא נמצא לשון ה
המדבר אדני שלו   ואסור לאומרו בלשון רבים שלא י
יתערב עם השם הנכבד וככה אין ראוי שיאמר לשם
על לשון יחיד כמו אדני שלו וככה אלת אלוה ׳ואמר ד׳
ודיבים זו כמו לאלוהו ולא לאלוהיו דרך בזיון ׳ זאת
האשה על דרך חכמינו היא כנענית ויתכן להיות פירו
כנענית על דרך מקצת המפרשים הגרים עמכם ספתו
מהם תקנו עבד ואמה׳ וככה כל עבד כנעני ׳ כי על
שבעה גוים כתוב לא תחיה כל נשמה ובשלמה כתוב מ
מן הגוים אשר אמר יי׳ הם לא יבאו בכם ואתם לא ת
תבאו בהם וזה כתוב על צדניות חתיות ולא מואביות
עמוניות   ואם אמור כבר פרשוהו קדמונינו כי לא
יהיה נרצע עד שיאמר כל אלה הדברים עד כי אהבך
ואת ביתך   והגישו אלת אלהים מקום משפטי
אלהים בארץ והמנהג להיותם בשער העיר יושבים ש
שם לא דלתים ובריח   וזה טעם אל הדלת או אל
המזוזה שיעמוד זה לפני יושבי השער   ועבדו לעולם
ידענו כי מלת לעולם בלשון הקדש הוא זמן   כבר היה
לעולמים ומכי ויסב שם עד עול׳ עד זמן שיהיה גדול וכן
ועבדו לעולם לזמנו של יובל שאין זמן מועדי ישראל
ארוך ממנו ויצאת חירות כאלו עולם מתחדש או יהיה
פירושו שישוב לזמנו הראשון שהיה חפשי   וכי
לאמה קטנה היא שהיא ברשות האב כמו   הבת שהוא
ימכר את בתו   ואלת לעם נכרי עם זה
הפסוק היא דבקה כי על האב ידבר לעם נכרי לא ימש
ימשול למכרה בבגדו בה כמו מדוע נבגד איש באחיו

ואמרת ונכון הוא כי אין רשות לאדון למוכרה לעם אחר
מישראל וזה ידענו מהקבלה ושמו זה לזכ׳ ולאמרכת אל
ואל תתמה בעבור מרחיק לעם נכרי מזה הפסוק כי כמ
כמוהו שלם ישלם כאשר אפרים   אמר הגאון כי
לעם נכרי כמו לאיש נכרי וכמוהו הגוי גם צדיק תהרג
וזה לא יתכן באחת הלשונות כי   ונכון הוא שיאמר
ויאמר ישראל כי הוא שם הארץ הכלל כמו ויאמר מצר
מצרים רק להיות שם שיעורו כלל   כמו עם ונקהל
ועדה לא יתכן שיאמר על היחיד ושרים   הגוי גם צד
צדיק שם משרים כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גד
גדולה   וטעם לא תצא כצאת העבדים
שיצאתם לעולם אחר שש שנים כי גם זאת תצא אם
הגיע שש שנים כאשר הוא כתוב כי ימכר לך אחיך הע
העברי או העבריה ועבדך שש שנים רק אם הגיע קץ
קודם לזמן שהיא ברשותה תצא   ואם רעה שלא תמ
תמצא חן בעיני אדוניה אחר שקנה אותה שישאנה לאשה וזו
היא טעם אשר לא יעדה שהוא יעדהלו להיותה אשתו
או יעדה להיותה אשת בנו ודע כי לא קרי וכתוב הוא כ
בשנים באלף ובואו בוו ואמר הגאון כי שני טעמים
יש לו כמו הוא עשנו ולו אנחנו עמו הטעם האחד כי
אנחנו לא עשינו עצמנו והשני כי לא אנחנו עמו ו
והנכון בעיני כי זה השני הוא האמת לבדו וככה כולם

אמר רבי יהודה המדקדק אנא
אנחנו לא נוכל להפריש
כותבו בין לא באלף ובין
לו בוו או כה כמו הלה היא שבכת בני עמון כל הלה ה
הפסוקים אלף מכתבים ומבוחן ו׳ כל הלה כדרך קרב
קריאתם הוא טעמם ודע כי מלת פדה מהפעלים היו
היוצאים כמו והפדך אשר פדה את נפשי כי פדויים
והנה והפדה פועל יוצא לשנים פעלים כמו המצוי ח
הרים אביר או כמו ראובן האכיל לשמעון לחם והנה
הפדה שיבקש שיפדנה ויקבלנו בין שתהיה היא עבותה
או אביה או אחר מקרוביה כי הי׳ קרובה אצל שש שני
יחשבו כמה שנים עבדה   ונמה הרחיק עד השביעית
או עד הזמן שתצא ברשותה ובתי החשבון יהיה הפדיון
׳ולעם נכרי׳ פירשתיו׳   ודע כי כל עם שאינו ישראל
יקרא נכר ואינו כמו זר כי זר יקרא שאינו ממשפחת ה
השבט והנה אם אמרנו כי ישראל נקראו עברי׳ בעבור
עבר והיה הוא עבר השם והנה מי שהוא ממשפחתו ו
ועל אמונתו יקרא עברי׳   ואם אמרנו בעבור אברהם
נקרא כן הנה כתוב כי ביצחק יקרא לך זרע אעפ׳ שב
שבישמעאל כתוב כי זרעך הוא לא נתנה הארץ רק כי
ליצחק לבדו ובני יצחק הין יעקב ועשו וכתוב ביצחק
כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל   והנה לא
נקרא זרע רק ביעקב לבדו אמר לו נתנה הארץ

והנה נכרים יחשבו בני הפילגשים ובני עמו עושהם ״
ואם לבנו ייעדנה ׳ על משקל יירשנה׳ מועד כמו יונק
כמשפט הבנות ׳כמשפט בנות ישראל שלא נמכרו׳׳ יש
יעשה לה ׳ הבן גם האב אם הוא יקחנה ׳׳ אם אחרת
בין שתהיה מבנות ישראל שנמכרה או לא נמכרה ׳׳ש
שארה׳ מזונה ׳ שיעמיד שארה שהוא בשרה ׳׳ ועונ
ועונתה ׳ יש או דירתה ׳ וכמוהו לפי דעתם ועונה איים׳
ועונתה שמה ׳׳ ולפי דעתי כי ועונה איים כמשמעו כמו
ועבית ואמרת׳ דרך משל כי שם כתוב ושעיר על רעהו
יקרא ׳ גם ועונתה שמה ׳ תכנן כמו ענו ליי בתודה ׳׳
ופי׳ ועונתה ׳ על המשכב שהוא עת דודים ׳ כי מלת עת
בחסרון נון כמו אות׳ על כן נדגש תיו והנה עתך עת
דודים או עתו כמו אתו ׳ או כתו גם כן עתה והנה ו
ועונתה מגזרת עת ועתה היא זאת העת ׳ ואם אחז ד
דרך קצרה כמו שלש שאין ׳ כי הנכון השלש האלה ׳ ני
ירבים חשבו כי אלה השלש הם שארה כסותה ועונתה ו
וזה לא יתכן ׳ כי אחר שאמר כמשפט הבנות יעשה לה
וחייב שבנות אלה השלש אין צורך להזכיר זה ׳׳ ועוד
כי יפת תואר שהיא נכרית כתוב עליה ומכור לא תמכר
תימכרנה בכסף ואף כי זאת ׳׳ רק הנכון שהוא
ואם אחת משלש אלה שהוא לא ישאנה ׳ ולא לבנו ייע
ייעדנה ׳ ולא יפדנה תצא חנם ובהיותה ברשותה ׳׳ וכ
וכמוהו אם יגע טמא בכל אלה היטמא באחת מאלה וכ
וכמוהו רבים ׳׳ אמר הגאון מה טעם לומר אין כסף
אחר שאמר ויצאה חנם ׳ והוא השיב כי אם אלמנה בב
בביתו והוציא עליה ברשעות ׳ לא תפרע לא כלום ׳׳
ולפי דעתי אין צורך כי תוספת באור הוא כדרך כי מות
אתה ולא תחיה ׳׳ מכה ׳ טעם להזכי׳ זה אחר זכר העב
והאמה ׳ כי צריך לפרש משפט מכה עבדו ואמתו וזה
הלוים הוא מישראל ׳ כי כל יומת הוא בבית דין חוץ מ
מאחד כאשר תראה אתה בסימנך ׳׳ ואשר לא צדה מגז
בצדיה ׳ ואתה צודה את נפשי ׳ והנה הוא כענין אורב
ועושה במזיד ׳׳ ואנת אנה ׳ מגזרת כי מתאנה הוא לי
מבקש סבות ועלילות ׳ והנה טעמו שהשם סבב ותקן
עלילות שימות זה ביד זה ׳ולא עלתה בו מחשבתו׳ והשם
סבב לו זה בעבור עון אחר שעשה ׳כדי שיגלה ממקומו
וכתוב לא יאנה לצדיק כל און ׳׳ וכי יזיד ׳ טעם להרגו
כאלו כתוב והרגו בערמה ׳׳ וכמהו כי תחל לזנות שפי
שפירושו כי תחלל נפשה לזנות ׳ על כן אביה היא
מחללת ׳ וידוע כי לשון חלול גם תחלה ׳ מפעלי הכפל
והם שנים טעמים על כן הצריכו להפריש בין שניהם
אחרו כי תחל לזנות כי מלשון תחלה יאמר תחל כמו ת
תחל לספור ׳׳ מעם מזבחי ׳ הנה זה הפך הפסוק הרא
הראשון שם כתוב ושמתי לך מקום ׳והם ערי מקלט
רק המזיד שינוס אפי׳ על מזבחי כאשר עשה יואב יומת

וקדמונינו אמרו אפי׳ כהן ויורצה לעבוד עבודת מזבחי
יומת ׳׳ ומכה ׳ בעבור שהזכיר מכה איש ומת הוצרך
לפרש כי יש מכה בלא מיתה הרומזה שימות ׳ כמו מכה
אביו ׳׳ ומכה ישראל בעבור אחר ׳ ובעבור כבוד האבות
הוצרך אפי׳ שלא יכה רק יקללם יומת ׳׳ וגונב אמר ה
הגאון למה נכנס זה הפסוק בין מכה אביו ובין מקלל
אביו ׳ והשיב כי הכתוב לא ידבר רק על ההוה כי
הנגנבים ׳ היו קטנים ונגדלו בארץ נכריה לא יכירו
אבותם והנה מפני זה יתכן שיכם או יקללם והענש
על הגנב ׳׳ ונמצא בידו בשוק לפני המכרו יומת ׳ ומ
ומקלל׳ מצאנו קללה באזכרת השם כמו ויקללם בשם
יי ׳ גם בלא זכרון השם ׳׳וקדמונינו העתיקו עד שיקלל
באזכרת השם ׳׳ וכי יריבון ׳ אמר הגאון באגרוף
כמו בעלי אגרופין דבר חזק וקשה׳׳ ור׳ מריכים אמר כי
האלף נוסף כמו אלף אזרוע ׳ מגז׳ גרפם דבר שיגרוף
בידו ׳ ונכה בלשון ערבית ׳׳ אם יקום ׳׳ על קדמונינו
כסומך שפירשו כי על משענתו שלא ישען על אחר שכ
כמשפט החולים רק על עצמו׳׳ ונקה המכה שינצלהו
מבית הסהר׳׳ ופי׳ שבתו׳ מגז׳ שבית ששב מה מלאכתו
נכון הוא והוא על משקל שברו ׳כי קמץ שורש ׳ ויתכן
להיותו כמו זה שבתה הבית מעט ׳ שהוא מגזרת ישב ׳
והטעם זמן ישיבתו בבית שובת בלי מלאכה׳ והעד על
זה הפי׳ שהוא הפך והתהלך בחוץ ׳׳ורפא ירפא ׳ לאות
שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו
בחוץ רק כל חלי שהוא בפנים בגוף ביד השם לרפאתו
וכן כתוב כי הוא יכאיב ויחבש ׳ וכתוב באסא גם בחליו
לא דרש את יי כי אם ברופאים׳ והנה הכתוב הפריש כי
לא אמר ורפא ירפא מן הבנין הקל רק ורפוא ירפא יר
שהוא מהבנין הכבד ועוד אפרש זה היטב בפרשה ה
הזאת ׳׳ וחכמינו קבלו דברים עם אלה
שניהם ׳כאשר קבלו בשמים עם קטורת הסמים ואינ
כתובים ׳׳ וכי יכה ׳ אין ספק כי משפט הישראלי׳ בין
חפשי בין נמכר׳ שוה בכל המשפטים ׳על כן לא יתכן
להיות זה עבד עברי ׳ ועוד כי באחרונה כתוב כי כספו
הוא ׳ והנה זה העבד והאמה הוא הכתוב עליהם מהם
תקנו עבד ואמה ׳׳ נכפתה בית בשבט ׳ שהיה מנהג
להכותם בו ׳והנה כל החולקים על חכמים ׳ בעל כרח
ישמכו עליהם בגלות נקום ינקם כי הנקימה על דרכי
רבים ׳ והנה לא תועיל להם הסברא במקום הזה והא
והאבות קבלו כי זאת כמו חרב נוקמת נקם ברית ׳׳
אך הנה ינקם שהוא מהבנין שלא נקרא שם פועלו הנ
הנה כמו ינקם שהוא מבנין נפעל ׳׳ המינין אמרו כי
פי׳ נקום ינקם נקימה גדולה ליסר אותו ואם תעמוד יו
יום אחד תהיה הנקימה פחותה ואם יומים לא יוקם כ
כלל ׳ וראייתם שלא מצאנו במיתות ב״ד מלת נקימה ו

ואחרים כי חרב נוקמת אינה ראיה גמורה שהיא הריגה
ועוד אחר שאמר הכתוב יש מה צריך לאמר יומיים׳ וג
וגל זה כי היה קשה עליהם שיהרג האדון בעבור מות
העבד״ והנה אשיב עליהם למה לא פירש הכתוב נ
מה היא הנקמה הגדולה או קטנה והנה נרדוף אחרי
הכתובים שנו נקם נקמת בני ישראל ונהרגו המדינים
כלם ׳ אמר שמשון כי אם נקמתי בכם ואחרין איך בה
בהם שוק ואנקמה נקם אחת ויתנו בבית חרב פיפיות
בידם ואחריו לעשות נקמה בגיים כי דם עבדיו יקום
והנה דם יורה על הריגה׳ ועל זה הדרך כל הלשון והכ
והכתוב שאחר זאת המיתה בולת נקמה בעביר כי
האדון יתעולל בעבדו וכעבדו היותו ברשותו כי לא יוכל
לעשות ככה ישראל באחיו וזה שאמרו דבר יום או
יומיים הנה שנותו על פי שנים עדים והם אומרו כי לא
ידעו שעמו אם כן ישימו זה עמו וקדמונינו אמרו כי ע
טעם שיהיה שלם מעת אל עת או כמדתו מיומים ונא
וכאשר הסתכלנו בו מצאנו שיאמר בשבט שהוא שבט
מוסר כמו אתה בשבט תכנו׳ והנה האדון רצה ליסרו
ולא הזכיר הכתוב כאשר ימית האדון עבדו מה הדין ש
שיהיה עליו כי מנהג האדון לחמול על כספו שלא
להמיתו כאשר יחמול על בהמתו והטעם בזה כאשר ייס
ייסר האדון את עבדו של׳ ייסרנו מוסר אכזרי כי ברצותו
שכספו ינצלה תחת השבט יכיחנו ואם לא יכיחנו יהרג
בעבורו כי רחמיו הם על כל מעשיו וכתוב ברוך ודם לרו
שפכת ולא הין מישראל״ וכי ינצו אלה האנשים הם
עברים שהם נצים מכה זה את זה וכן כתוב למה תכ
תכה רעך ונגפו כ. לל שניהם פעם זה או זה כמו כאשם
ישרפו אותו ואתהן ואלה ואם שניהם ישראלים דין או
אחד להם וזאת האשה היתה ישראלית״ ולא יהיה אב
אסון לאשה ענוש יענש בעבור הילדים שיצאו ונתן ב
כאשר ישית עליו אבי הילדים אם יעשה שתפנו הנגף
ואם לאו יתן על פי בד׳ כמו ופללו אלהים״
ואם אסון׳ לאשה יש מחלוקת אומרת כי ימית
הנגף בעבור שמחשבתו להרג אחיו ימות וראייתם נ
כי על הילדים כתוב ענש יענש ועל מות האשה וכתוב
נפש ואם הוא ענוש מה יתרון למית האשה יותר מן ה
הילדים ״ ואם אמרנו שהם בני ענשים׳ למה שינה
הכתוב לומר נפש תחת נפש ומחלוקת אחרת אומרת כ
כי המתכוין להרג את זה והרג את זה לא יומת
ושנה הכתוב לומר נפש תחת נפש כי ענש הנפש הרב
הרבה מאוד מענש הילדים וראייתם הכתוב אחריו עין
תחת עין שאינו כמשמעו רק כופר יוזכר זאת הפרשה
בעבור עין תחת עין שן תחת שן כי אחריו כתוב משב
משפט עין העבד ושנו״ אמר רב סעדיה לא נוכל ל
לפרש זה הפסוק כמשמעו כי אם אדם הכה עין חבירו

והלך שלישית אור עיניו איך יתכן שיוכה מכה כזאת ב
בלי תוספת ומגרעת אולי יחשיך אור עיניו כלו״ ויותר
קשה השעייה והפצע והחבורה כי אם הוא במקום מסוכן
אולי ימות ואין הדעת סובלת״ אמר לו בן זוטא והלא
כתוב במקום אחר כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו והשיב הגאון השי
כי יש לנו בית תח על והב טעמו כן ינתן עליו עונש וכן
זוטא השיב כאשר עשה כן יעשה לו״ השיב הגאון הנה
שמשון אמר כאשר עשו לי כן עשיתי להם ושמשון לא
לקח נשיהם ונתנם לאחרים רק גמולם השיב להם׳
ובן זוטא השיב אם היה המכה עני מה יהיה ענשו והגאון
השיב אם עור יעור עין פקח מה תעשה לו כי העני יתכן
שיעשיר וישלם רק העור לא ישלם לעולם ״והכלל לא י
נוכל לפרש מצוה מן התורה פירוש שלם אם לא נסמוך
על תורה שבעל פה כי כאשר קבלנו תורה שבכתב מיד
האבות כן קבלנו מהם תורה שבעל פה אין הפרש בינ
ביניהם׳ והנה יהיה פירוש עין תחת עין ראוי להיות ע
העין תחת עינו אם לא יתן כפרו׳ אמר הגאון ענש
השן יתכן להיות מעט אם היה המוכה קטן כי אם יכה
יכרת עוד יחליף והזכיר היד כי היא בעלת המלאכה והז
והזכיר הרגל שהיא יותר קשה מן היד כי לא יוכל אדם
ללכת על רגל אחת ולפי דעתי כי הזכיר אלה האיברים
על ההווה ברוב כי כאשר יכה אדם חבירו אם שיכנו ב
בעין שהוא עומד כנגדו או בפה שהוא כנגדו וישבר שן
שניו או ביד שכה לאחוז או יגן בעד פניו או ברגלו בעד
בבריחו מפניו׳ כויה תחת כויה׳ מכות אש כמשמעה
יש אומרים כי פצע להוציא דם וחבורה מכה בלי ד
דם והגאון אמר כי פצע שבירת עצם׳ וחבורה מכת ד
דם׳ וכי יכה בזה הטעם שיצא העבד חפשי תחת
עינו שלא יחשוב אדוניו אכזרי שיכנו מכה נמרצת כי אם
ישחית עינו או שנו יצא מרשותו חפשי ויאבד ממונו׳
ואם שן דבר הכתוב על ההוה ברוב כאשר הזכרתי וכן
יצא בראשי איברים כפי הקבלה׳ וכי יגח הזכיר
זאת הפרשה בעבור אם עבד יגח השור וזה האיש
והאשה ישראלים והזכיר האשה ולא עשה כן בפסוק מ
מכה איש ומת כי מנהג הלשון לזכור הנכבד שהוא הז
הזכר והוא הדין לנקבה והזכיר האשה עתה בעבור שי
שיש מקומות שאין מנהג הנשים לצאת חוץ ומהעיר ל
לשדה שלא יערער בעל השור למה נכתה המנהג יבע
ובעבור זה כתוב אחריו או בן יגח או בת יגח כי משפט
מכה איש שוה הוא שיהיה גדול בשנים או קטן והזכיר
הבן והבת שהם קטנים שלא יערער בעל השור על הא
האבות שהיה עליהם לשמרם סקול יסקל השור ולא י
יאכל וטעם לא יאכל את בשרו׳ כמו הנבלה שיאכלנה
גר שער או נכרי וקדמונינו אמרו כי כל מקום שיאמר לא
יאכל יהוא אסור בהנאה׳ ובעל השור נקי׳ מענשו׳

ואם יאמר ספק כי אין כח לאנשי בית דין על כן אמרו
הקדמונים כי זה יומת מיתתו בידי שמים · הנה הגה
זה יומת לפי דעתי כמו עין תחת עין שהוא ראוי שיומת
ביומת אם לא יתן כופר נפשו · וכל זה בעבור שהוא כ
כתיב יומת · אם כופר אין זה הפך ולא תקחו כופר כי
שכתוב שם הוא רוצח גמור וזה לא רצח רק כענש בע
בעבור שלא שמר שורו להיותו קשור או השור התיר ע
עיניו שלא נקשר כראוי · או שלא מצא שפתח סגור וי
ויצא והזיק · יושת עליו על פי הדיינין · או בן והבת
ישראלים כי אחריהם אם עבד · השם שם ענש על ב
בעל השור כי קשה בעיניו שתמית בהמה אדם שנברא
בצלם אלהים על כן נסקל השור · וכי יפתח איש בור
שהיה כרוי והזכיר זה כי אין השם חפץ שתמות בהמת
חנם שלא לצורך אדם ועוד כי יזיק בעל הבהמה · בעל
הפותח או הכורה לעת שהוא ברשות הרבים · כי לברשו
עשה על כן נקרא בעל הבור · כסף ישיב לבעליו דמי ה
הנופל בהיותו חי אחר שיפתח ממנו דמי המת · וכי יגוף
אחר בן זוגו כי רעהו תואר לשור והלא ראה כי שור
איש סמוך הוא וכן היא שור רעהו · ואין לשור רע רק
בן זוגו לבדו · וזה השור שהוא תם ישלם בעליו חצי
נזק · ואם היה השור מועד ישלם הנזק שלם · וזכר
הכתוב דבר השור עד שיגיע אל כי יגנב איש שור או שה
וכל זה בעבור העבד שהוא כמ״ש בגנבתו כי כן החל כ
כי תקנה עבד עברי · כי יגנוב · אמר ר׳ ישועה הוסיף
השם על ענש השור יותר מן השה כי לא יוכל להסתיר
השור כמו השה ולא יוכל לגנבו רק הרגיל יותר במלאכת
הגניבה · והגאון אמר בעבור שהזיק שיבא לבעל השור
אחר מחשה כי בו יחרוש · אם במחתרת ימצא הגנב
בלילה · כי ביום לא יחתור · והכתוב הבא אחריו לעד אם
זרחה השמש ופי׳ אין לו דמים על הורגו שפיכת דמי
איש לתמוה מן המפרשים דמים חיים אם כן מה הוא איש
דמים · דמין בו · ואם זרחה השמש שלם ישלם · שב אל
הכתוב למעלה חמשה בקר ישלם תחת השור · כמו לע
נכרי · ואף להאריך תעשה כן · כי הוא שב אל הפסוק ה
העליון הענק תעניק לו · ונמכר בגנבתו בעבור
גניבתו · אם זה הפסוק כולל כל בהמה וחמורים קבלו
גזירת הכתוב לתשלומי ארבעה וחמשה בשור ושה לבד
כי · גם זה דבק כאשר למעלה שהזכיר שיבא הנזק על
יד השור · ואחר כי יבער איש מגזרת אכלנו ובערנו ו
והוא מהבנין הדגוש · וכמהו ואתם בערתם הכרם ·
כי · גם זה דבק כי ידבר על נזק השדה · וטעם המבעיר
אינו כמו כי יבער איש לעם שהם מבנין אחר כי מלת
את תורה עליה · ואכלת הדרך באות בלשון הקדש לאות
אלה שיה והוא מסבי טעמים · כמו בלחי החמור חמור
חמורתים · ויכבד על שלשי עירי ושלשי עירי להם · וזה

משפטים

השכית עדים · והעד · להם יקראו אות יאיר · כי יתן ·
גם זה דבק כי על דבר הגניבה ידבר להשלים משפטי
הגניבות · אם לא · אם לא שלח ידו יורה כי ונקרב בע
בעל הבית שבועה היא לפני הדיינין על כן אחריו על
כל דבר פשע · שפשע הנשבע · ור׳ ישועה אמר כי פשע
הוא שיצא מרשות כמו אז תפשע אדום מתחת יד יהודה
ושבה על כל דבר פשע כולל הבא אחריו וכל דבר שיצא
מרשות הבעלים בין שנגנב בין שאבדה ונמצא בו ולא
הודה אשר יאמר העד כי הוא זה אם ירשיען השומר
כי הוא עצמו גנבו או כמו האבדה שימצא ובעשה גנב
עליה · כי יתן שומר שכר · במלאכת רעהו · כמו לרגל
המלאכה אשר לפני · ולא יקח ממנו רק השבועה · ו
ואם על זה קבל שכרו · ואם על דרך כאשר יציל הארי
הרועה מפי הארי שתי כרעים או בדל אזן ·
יביאהו עד יביא קצת הנטרף להיות לו לעד · וכי ישאל
על דרך הפשט בעליו אין עמו ויכול לטעון על השואל
שהכביד על בהמתו · ואם · שהוא ראה בעצמו איך גם
נשבר או מת · וכנה השכיר שבא עם השוכר בדרך אח
אחד · השלים לדבר על גניבת ממון · ועתה ידבר על
גניבת הלב הוא המשתה · כי ההיה לפתות הנערות שה
שאין דעתם שלימה · אשר לא אורשה · כי המאורשה
לעת שלא נבעלה נקראת אשת רעהו · מלת ימהרנה ·
כמו ימהר · בענין קנין · כמו אחר ימהרו כי גזרת מה
מהרה לא תמצא בפעלים רק מהבנין הדגוש בכל הת
התקרא · כסף ישקול · בעבור שפתה · מכשפה טעם
להזכיר זה אחר הבתולה · כי המתאוים יתאוו דרך כ
כשפים לתאות · והזכיר הנקבה כי היא והכשפה
בגוף יותר מן הזכרים · כל והזכיר בתחלה פתוי הנע
הנערה שאין לה דעת · גם הזכיר הבהמה שאין לה פ
פה לצעוק כמו האשה · והזכיר האשה שיש לה פה לצע
לצעוק · זובח · על דרך הפשט איכו מדבר על ישראל
כי כבר הזכיר על זה כדבור שני רק בעבור הגר הכתו
אחריו · כאמר כל שוכב עם בהמה כי כן מנהג עם כב
כשדי · והנה על זה התכלית יגור באר ישראל שלא ישכב
עם בהמה ושלא יזבח לעז ואחר לאלהים שהיה רגיל ל
לעבדו מקדם · ומלת לאלהים כוללת המלכים שנקראו
אלהים רק לשם הנכבד לבדו שהוא שם העצם ולא ית
יתערב אחר עמו · וגר · כאשר יקבל הגר שלא לעבוד
ע״ז לא תונהו בארצך בעבור שיש לך כח רב ממנו · ו
וזכור כי גרים הייתם כמוהו · וכאשר הזכיר הגר
שאין לו כח ככה היתום והאלמנה שהם ישראלים ואין
להם כח · ואחר שאמר לא תענון לשון רבים אמר א
אם תענה כי כל רואה אדם שהוא מענה יתום ואלמנ
ולא יעזרם גם הוא יחשב מענה · אם ענה ינקה הענ
הענכם אם אחד יענה ואין עוזר הענכם על כלם ·

על כן אחריו וחרה אפי והרגתי אתכם כולכם ואחר כי
אם צעק יצעק אלי על היתום וכן דין האלמנה רק ו
היתום יתכן שיהיה קטן ולא ידע לדבר כמו האלמנה
אם כסף אם כתוב לך השם הנה שתוכל להלות לעני וה
והזכיר זאת הפרשה כי העני כמו הגר והיתום והאלמנה
וקרא העניים עמי כי החסידי' לא יבקשו עושר בעולם
הזה והעד אליהו ואלישע שלא רצה לקבל מנחת נעמן
גם שמואל הרמתי ״ וטעם עמך שהוא בתוך שאתה
דר בו״ לא תהיה לו כנושה ״ שישא לך פנים בעבור
טובתך ואחר תשימון כי המלוה והסופר והעדים כולם
עוברים״ אחר שאמר שלמת רעך שהוא לשון נקבה ו
וכסה אחר כי היא כסותה לבדה אמר תשיבנו והטעם
על החבל שהוא לשון זכר״ אמר הגאון מה טעם
לקחת החבול ביום ותשיבנו בלילה והוא השיב בעבור
שירא שלא ילוה מאחר ויתנהו לו חבול תחתיו ״ כי הוא
הטעם יש לך לחמול עליו״ וטעם כי חנון אני על דעת
הגאון שהוא כמו חנונו אותם והטעם כי אני אתן לו
ממון ואסיר את שלך ולפי דעתי כי מלת חנינה איננה ו
כן כי מה יבקש דוד לאמר חנני אלהים כחסדך רק הו
הוא כמו רחום ואע״פ שיש ביניהם הפרש כאשר אפרש
בפרשת כי תשא והנה זה ושמעתי שהוא אחר והיה כי ה
יצעק אלי כמו הכתוב למעלה כי אם צעק יצעק אלי
שמע אשמע צעקתו״ וחרה אפי בכם ובזה ידע
כי שמע אשמע צעקתו בחרי אפו הכתוב אחריו אלהים
הם הדיינים ואם הכהנים בני לוי שבידם התורה ״ ונ
ונשיא כשוך המלך שכתוב לו משנה התורה וכאשר ה
הסתכלנו פסוקים הבאים אחר זה עד ובכל אשר
אמרתי אליכם תשמרו תמצאנו רובם בדברי העניים ו
כולן הם דבקים עם פרשת אם כסף תלוה את עמי״
אמר יפת טעם להזכיר אלהים לא תקלל אולי העני בר
ברב צערו בלילה אם יעבור המלוה ולא ישיב לו החבול
יקלל העני את הדיין שדן שיקח עבוטו״ מלאתך
פירוש זה קשה והגאון רב סעדיה אמר כי מלת מלאתך
כוללת המלאה הזרע והמלאה מן היקב ואמר כי דמעך
דינו ליצהר כי כאשר ידרך הזית הוא יורד טפות כמו ה
הדמע והנה פירש זה הכתוב במקו' אחר והוא ראשית ו
דגנך תירושך ויצהרך על כן שם בכור בניך תתן לי
כי הוא ראשית אוני ובן זוטא אמר כי מלאתך על ההר
ההריון ודמעך על הטפה ואמר לא תאחר שלא יעכב ל
לקחת לו אשה על כן אחריו בכור בניך תתן לי וזה שגע
שגעון לולה הזכיר מלאתך לפני דמעך כי דמעך לפי ס
דעתו לספק זרע באשה ואחר כן תבא ההריון ועוד כי
דבר ההריון איננו ביד אדם רק ביד השם לבדו״ אמר
יפת הזכיר הפסוק הזה שלא יאחר העני לתת מה שהוא
חייב כן תעשה לתת הבכור לכהן״ ואנשי בעבור שהזכיר

משפטים

שורך וחמורך שהם מותרים לאכילה הזהיר על בשר ה
הנטרף אולי העני יאכלנו בעבור עניו והזכיר בשדה מ
המנהג ושבה הדין כנטרף בתוך העיר וכמוהו ימק
מקרה לילה וטעם לכלב כמנהג הלמד שהוא שומר ש
שורך וחמורך משה הכהן אמר כי הטרפה קשה
מהנבלה כי יש בטרפה כדמות סם רע שמזיק תולדות ה
האדם על כן לא תנתן רק לגר אשר בשער או תמכר
לנכרי כמו הנבלה״ לא תשא שמע שוא
להוציא דבה וטעם אל תשת ידך עם רשע להתחבר עמ
עמו בעדות שוא לעשות חמס לכן קי אולי העני יעשה זה
למלאת חסרונו״ לא אם ראית רבים יעידו על דבר
שלא ידעת אל תאמר בלבב' אלה לא יכזבו אמר הגאון
כי שתים מצות יש בפסוק הזה האחת מצות לא תעשה
והשני מצות עשה כי אמר חייב אתה אחרי רבים להט
להטות כי יחשב כי מלת להטות כמו לנטות ואיננה כן רק
היא מהבנין הדגוש הכבד כמו ארור מטה משפט והנ
והנה כתוב שלא משפט ומטה גר רק נוכל ללמד כי אחר
שהוא כתוב לא תהיה אחרי רבים לרעות הנה חייב אד'
להיותו אחר רבים לטובה' ודל גם זה דבק שתחשוב כי
טוב תעשה בעזרך הדל ובמקום אחר לא תהדר פני ג
גדול שור אויבך בחריק תחת היוד והוא פועל כי
מלת ואויבתי מהפעלים הנראים והטעם אע״פ שתדע
שהוא אויבך וכבה שונאך ולא אויבך כי כבן הוא לדבר
כבה גם כך שנאך אולי בזה זאת הפרשה כי אם היה
השור והחמור לעני ויהיה שטרך הרבה מאד שעשית מ
מצות השם ונמלת העני חסר
וחדלת פירושו חדל לך מעזוב הדבר לו לבדו רק תעיר
עמו הקרשים ותעזוב המשא ויפול מזה הבר ומזה מ
הבר ויקם החמור עם אחרים כמו ויעזבו ירושלם״ ל
לטענו המשא בדרך רחוקה״ לא עם הדיין ידבר וכמו
וכמוהו לפני יי אלהיך תאכלנו הראוי לאכלו כאלו אמר
מדבר לכהן ויבדילנו מכל ישראל שידבר עמהם״
והאומר כי הוא כבור עיר הבל הוא״ ידבר עם הדיין
שלא ידין דין שקר וכמוהו צדק צדק תרדוף ונקי וצד
וצדיק ידבר אל תהרג אם ידעת שהוא רשע בדבר א
אחר שלא תאמר הואיל וכבר עשה רשע אחר קשה אה
אהרגנו ואסיר המכשול מהדרך כי אני אקח הדין ממנ
ממנו ולא ימלט מידי ושהרגת הזכיר כל זה כי העשיר
יתן שחד לדיין להטות מדין דלים והגאון אמר כי צדיקי'
תאר לדברי ולא יתכן זה כי דברי סמוך וטעם צדיקי'
בדין לא צדיקים במצות השם״ הזכיר גם זה בעבור
ואכלו אביוני עמך והשביעית תשמטנה ונטשתה היא
שתקרא שמטה ולא יגוש איש את רעהו האביון״

ונטשתה שלא תזרע ותחרוש ונטוש את השנה, השביעית
כשנת׳ גם הזכיר זה בעבור וינפש בן אמתך והגר אם
אמר בשעריך שהוא עני ושכיר לך ״ ובכל אשר ׳ עתה
הזכיר עוד והטעם כל מה שאמרתי הם מצותי ומשפטי
ולא כן משפטי אלהים אחרים ׳ והזכיר שלא יזכירום
שלא יזכירו שמות להשבע בהם גם שלא ישביעו בהם
עובדיהם ׳ וזהו ולא ישמע שם עוד שתאמר לגוי השבעה
לי באלהיך ״ שלש ׳ לי לבדי תהיה עבד שתעבוד שלש
רגלים בשנה ותבא לפני כעבד שיבא לפני אדוניו ׳ על
כן כתוב אחר כן לפני האדון יי׳ וכן לא יראו פני ריקם
והזכיר זה בעבור כי יש ימים ידועים הולכים עובדי א
אלילים להבליהם על כן כתוב תחג לי לבדי ׳ ואולם תח
תחג תזבח כמו אסרו חג בעבותים ״ רגלים ׳ מגזרת
רגל כי ירבם רגלים הם ״ את חג המצות ׳ החל ממנו
כי הוא ראשון לחדשי השנה והנה כתוב שבעת ימים ת
תאכל מצות כמו חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ׳ו
והנה הוא חייב ואין כמוהו ששת ימים תעשה מעשיך כ
כי אחרין כתוב שתשבות ביום השביעי ואין ככה שבעת
ימים תאכל מצות ׳ ועוד למה לא כתוב שבעת ימים לא
תאכל חמץ ״ חדש האביב ׳ פירשתיו ׳ רבים חשבו ש
לא יראו פני ריקם כמו ופני לא יראו ׳ וזה איננו ככן כי
הבאים אל בית השם הם נראים ׳ והעד ונראה את פני
יי׳ גם יראה כל זכורך את פני השם כמו לפני השם ״
וחג׳ הנה חג המצות לעולם יהיה כי אביב שהוא בכורי
השעורים ׳ ומנהג כן בכורי שעורים לבכורי חטים כת
כמו שבעה שבועות וחג האסיף בצאת השנה ותקבם ש
שנה אחרת ״ שלש ׳ ואלה השלש פעמים שאמרתי לך
לא יראו פני ריק הזכרים לבדם שהם בני מצות ואינם
חולים שלא יוכלו לבא ״ דם זבחי הוא זבח חג הפסח
הנאכל על מצות ומרורים ״ חלב חגי הוא שה תמים
שהוא חייב ׳ וכן כתוב בהעלות העלה והחלבים עד ה
הבקר ״ ראשית ׳ זהו ואם תקריב מנחת בכורים כי ע
עם היחיד ידבר כאשר אפרש במקומו והזכי׳ זה אחר
לא תשחט על חמץ דם זבחי כי משם יחלו הבכורים ״
אמרו חסרי הדעת כי גדי מגזרת מגד ולא יתכן כי מם
מגד שרש והעד הכנוי עם פרי מגדים כי ככה לא ימ
ימצא כלשון הקדש ״ ועוד מה טעם לא תבשל ואין כ
כח ביד אדם לבשל המגד וכתוב וממגד תבואות שמש
ומה טעם לומר בחלב ואנה מצאנו כלשון הזה ״ ועוד
מה טעם אמו ׳ ואנה נקרא העץ אם המגד ׳ וכל זה
חשבו בעבור שמצאו זאת המצוה עם ראשית בכורי א
אדמתך ׳ והנה היא במקום אחר עם הבשר לא תאכלו
כל נבלה והוא היסר ׳ רק הזכירה עם הבכורים כי אז
ירבו ויגדלו הגדיים ״ ויש אחר שאמר לא תבשל כמו ל
לא תאחר שיעמוד עם אמו יותר משבעה ימים ׳ ואם

כן מה טעם להזכיר המצוה הזאת פעם אחרת ״ ועוד
כי ראייתם בשל הקציר ואיננו בשול כי השרש מבשלת
כמו האש וככה הבשילו אשכלותיה ׳ ורבי שלמה אמר
כי גדי הוא הקטן הרך וזה השם יאמר לקטן השור וה
והכבש וראייתו גדי עזים כי מה צורך לפרש ׳ ואיננו
כן כי גדי לא יקרא רק שהוא מהעזים ובלשון ערבית
הוא גדי ולא יאמר על מין אחר ׳ רק יש הפרש בין גדי
ובין גדי עזים כי גדי גדול מגדי עזים כי עודנו צריך
להיותו עם העזים וככה שעיר ושעיר עזים ״ והחכמים
קבלו שלא יאכל ישראל בשר בחלב ׳ ועתה אפרש

דע כי מנהג התורה לדבר על ההוה כמו בת
היענה למה שנה הכתוב לומר ככה ומה׳
הבת כוללת כל המין וכזה לא מצאנו ״
דע כי בשר היענה יבש כעץ ואין המנהג שיאכלנו אד
אדם ואין בו ליחה ולא יאכל מכל המין רק הבת כי היא
בקטנה וקטנה יש בה מעט לחה ולא כי הזכר הקטן וכ
וככה אין אדם אוכל בשר בחלב כי איננו מאכל ערב וה
והבשר לא יתבשל רק בזמן רב והחלב איננו כן כי אין
המנהג עד היום בארץ ישמעאל שיאכל אדם ש
שלא מבושל בעבור שיש בשלו לחה רבה וככה בחלב.ג
והנה הוא מזיק על כן לא יאכל ״ ובעבור כי בשר הגדי
אין בו לחה ובשהוא קטן הוא חם על כן יבשלו הגדי ב
בחלב ואל תתמה בעבו׳ שלא כהגו אנשי אלה המקומו׳
לאכול גדי עזים כי כל הרופאי׳ מודי׳ כי אין בשר כמוהו
ולפי׳ לחולים התירו שיאכלוהו וכן אוכלים אותו בספרד
ואפריקיא וארץ ישראל ופרס ובבל גם ככה היה מנהג
הקדמוני׳ שני גדיי עזי׳ טובי׳ ׳ ונעשה לפניך גדי עזים
והנה אכל גדי עזי׳ אחר לתאוה׳ ובעבו׳ שאין מנהג אדם
לאכול בשר חי אסור לבשל הגדי בחלב אמו ״ ויש או׳ כי
אין בשול כי אם באש והלא כתוב ובשל מבושל במים ׳
ובדברי הימים ויבשלו בסירות ״ ואין לנו צורך לבקש
מה טעם אסורו כי נעלם מהמשכילים ׳ אולי היה כי אכ
אכזריות לב הוא לבשל הגדי עם חלב אמו ׳ כדרך שור
ושה אותו ואת בנו לא תשחטו ׳ גם לא תקח האם על
הבני׳ ומנהג רוב האדם שאין להם צאן ויקנו החלב ב
בשוק והחלב יהיה מאוסף משיות רבות אולי הקונה ה
הגדי לא ידע אנה אמו והנה אם קנה חלב אולי יש בו
מחלב אם הגדי שקנה ויהיה עובר וכל ספק שהוא מן
התורה לחומרא ״ והנה הישמעאלי׳ מודי׳ כי אם יבשל
הגדי בחלב אמו שהוא נולד שזה אח הוא יותר ערב והכתו׳
דבר על ההוה ״ והנה קדמונינו האמירו להסיר כל ספק
ואסרו בשר בחלב והשם שנתן להם חכמה הוא יתן לנ
משמרתם שלמה ״ ועוד אדבר למה הזכיר הכתוב זא
זאת המצוה פעם שנית גם שלישית במקום כל אחד
מהם

הנה אנכי

אמר השם למשה שיאמר גם זה לישראל כי אם יקבלו כל הדב
הדברים והמשפטים ומתחלת אתם ראיתם אז יביאם
אל הארץ ורבים הסתבכו בזה יש אומרים כי המלאך
ספר תורה בעבור כי שמי בקרבו ואחרים אמרו ארון
הברית ופרשו ושמע בקולו הכתוב בו ואמרו לא ישא ה
השם לפשעכם וכל אלה דברי רוח כי כל התורה ומקר
והמקרא מלאים מזה הטעם הוא ישלח מלאכו אתך ה
המלאך הגואל אותי מכל רע ומשה אמר וישלח מלאך
ויציאנו ממצרים ומלאך פניו הושיעם ויצא מלאך יי'
ויאמר יי' למלאך המשחית בעם אלה מלאכים
דומה לבד אלהים ורבים כאלה ובספר דניאל שר יון ושר
פרס · כי אם מיכאל שרכם והוא הנקרא הגדול כי הוא
נכבד מאחרים רבים גם כתוב עליו אחד השרים הרא
הראשונים בא לעזרני שפירושו במעלה כמו היושבים
ראשונה במלכות וזה המלאך הוא מיכאל לשמרך בדר'
שלא יגע בך רע · אשר הכינותי לך הדרך שהגאל עליון
גוים כאשר הפרשתי · כל מלאך עושה דבר ה
השם לא יוסיף ולא יגרע וכבה שטן איוב מלאך היה וכ
וכבה היצא לקראת בלעם לשטן לו והנה השומע בקול
המלאך הוא שומע בקול השם הנכבד ומלת אל תמר י
מן קשה והנה כאלה הטעם כמו וימרו בי רק היה ראוי
להיותו תמרה על כן הזכרנו חכמי ספרד לאמר בו כי
הוא מפעלי הכפל על דרך ויסב אלהים את העם כי כל
הגזרה היא מפעלי הכפל כי ורחבה ונסבה מבנין כפעל
כמו ונבלה שם מגזרת בלל ובקה רוח מצרים · ואל
תמירה בעבור שהם שנים שרשים והטעם אחד כי הנה
שורר בביתו כי שרית עם אלהים וכמוהו אל תמר בו
ומיתר ליולדתו על משקל חכם שהוא מגזרת תכים על
השה מפעלי הכפל כי לא ישא לפשעכם · עם לאמר כמו
שא נא לפשע עבדי · ודע כי שמי בקרבו · דבק עם
השמר מפניו ושמע בקולו כמו ואסף לאמתך תעשה כן
וכבר פרשתי כי השם הנכבד הוא שם העצם כי הוא ל
לבדו · גם ימצא תאר השם כי הוא הכל וממנו הכל · ה
וטעם בקרבו משל לעגול הנקודה היא קרובה אל כל ה
מרחק על כן היה כבוד השם בקרב המחנה ונוסע בת
בתוך המחנות וכן כתוב כי אתה יי' בקרב העם הזה ו
וכתוב ויתכבר רוח קדש בקרבו · ואל תמירו בעבור שה
שהוא כתוב כי אם שמוע תשמע בקולו ואחר כן ועשית
כל אשר אדבר · והנה אתן לך משל כל חכמי המדות ב
הביאו ראיות גמורות כי עצם הלבנה גוף מקבל אור
השמש כי הוא כעבים אין נוגה לו בעבור זה תקדר ה
השמש בהתחבר הלבנה עמה ביום ושניהם בגלגלים ו
הדומים לגלגל המזלות ואין הקדרות רק שתכסה הלבנ
הלבנה תחת השמש ושתיהן עגולות והנה פני הלבנה ה
שהם לנגד השמש כלם אורה פניה ומה שהם למעלה ממנו
חשך ולא אור והנה תסתיר אור השמש גם במחצית ה
חדש הלבנה בהתכנס צל הארץ בין השמש ובין הלבנה
ישאר ללבנה אור והנה ידענו כי אור הלבנה בלילה מ
מאיר המאיר והנה אם אמר ראובן זה אור הלבנה יאמ
יאמר אמת ואם אמר שמעון זה אור החמה יאמר אמ
אמת · בעבור שמצאו חכמי ספרד איבה מזעם ומ
היוד וכתוב ואיבתי את אויבך · גם כיד חים ואמרו כ
בידים ודין עני וכתוב והיה יי' לדיין על כן אמרו אין
פעל שתחת מצ אותיות על כן איבה מעלומי העין ·
צוה בעת בואם אל הארץ שישירו כל עז · והזכיר שמה
גוים ולא חשש להזכיר הקטן שבהם ובעבורו אמר והב
והכחדתיו מיד כי האחרים מעט מעט יגרשם אז פירש
והכחדתיו כל אחד ואחד כמו כבות כעדה עלי שור · ה
לא זהו שהזכרתי שתחלת ספר הברית אתם ראיתם ו
שיזהיר על עז' וסוף הספר להזהיר על עז' שהוא הסוף
כי יהיה לך למוקש רק יש הפרש שבתחלת הספר צוה ו
שלא יעשו עם השם אלהי כסף ובסוף ספר הברית לא
להכרית עז' הנמצאה בארץ כנען שעשוה יושביה כי ו
העובד עז' כאלו הוא עובר על כל מצות לא תעשה ולא
יועילוהו כל מצות · עשה בעולם הזה ובעולם הבא
ועבדתם · הטעם לא תעבדו רק השם שהוא
שהוציאכם מבית עבדים והביאכם אל ארץ הגוים שע
שעבדו אלהים לא יוכלו להציל מידכם ועבודת השם
לעשות כל אשר צוה לאהבה אותו ולדבקה בו ולהשבע
בשמו ולברך בשמו ולהתפלל אליו ולזבוח לפניו תמידי'
ומוספין ולכבדו בתת המעשרות והנה שכרו אחר זה
ארבעה דברים בעולם · הזה האחד וברך את לחמך ה
ואת מימיך · והשני והסירותי מחלה מקרבך ·
והשלישית לא תהיה משכלה ועקרה בארצך · והרביעי
את מספר ימיך אמלא · והנה כל אלה בגוף האדם ·
ועוד כי הסך אלה הברכות אעשה בכל אויבך והוא את
אימתי וגם את הצרעה ·

אמר אברהם המחבר

יש חסרים גדולים חכמי הם ני תורות ולא ק נעסקו בח
בחכמות התולדות על כן לא יכולתי לפרש אלה הברכות
אם לא אזכיר מעט מן החכמות בעבור שהוא גוף הא
האדם והעולם השפל והנשמה העליונה קשורה בו וי
ויש אמצעיים בין הנשמה והגוף והנה שני כחות ובלש
ובלשון הקדש יקראו על הרוב רוח ונפש כי הנשמה הי
היא החכמה ומשכנה במוח הראש וממנו יצא כח כל ה
ההרגשות ותנועת החפץ והרוח בלב

וכן חיי האדם · והיא המבקשת טרדה להתגבר על כל
העומד כנגדה · והיא בעלת הכעס · וכן אמר שלמה אל
תבהל ברוחך לכעוס · כל רוחו יוציא כסיל ·· והנפש בכ
בכבד והיא המתאוה לאכול · וכנה כתוב כי תאוה נפשך
ותאוות המשגל ממנה ··והנה יש אדם שסברא שתהיינה
השלש הנזכרות חזקות או כלם רפות או זה חזקה וזה
רפה או לא חזקה ולא רפה והנה בני האדם על שבעה
ועשרים מינים משונים ·· והשם הנכבד נתן התורה ל
לחזק ולהגביר הנשמה העליונה אז לא ימשול הגוף ע
עליה ואם לא תהיה נשמרת התורה אז יגבר הגוף על
הנשמה ··והנה אתן לך משל ידענו כפי חכמת התולד
כי כל אדם שנבראה על תולדתו המרה האדומה יהיה ב
בעל אף כי כן תולדת האש כי המרה האדומה דומה לו
והנה הנשמה רודפת אחרי הגוף כאשר אמרנו חכמה
שתוכל לסבול גם נחשב אדם אין חמס בנפשו וכל אחר
וקללו והרפו עד שכעס והנה הכעס מוליד חמס בנפש
כנא היה שם לפני כעסו ·· והשם למען חסדיו בחר כי
בישראל והגיס תורתו וכאשר ישמרוה יאמן חכמתם
וידריכם דרך ישרה לכל דבר שלא יזיק להם והכלל שי
שיהיה נפש סר אל משמעת הנשמה ולא הפך הדבר
ובהתאמן הנשמה יתאמן הכח השומר הגוף שקבל ה
האדם מן השמים והוא הנקרא תולדת ··והנה הברכ
תהיה בכל מאכל ומשתה · כי יש מאדה בוא לאשר כח
התולדת כדרך אתה תאכל ולא תשבע · והנה כל
התחלואים בעבור כל הנכנס בגוף · והנה לא ישחד שו
שומר התורה מהם אהו וברך את לחמך ואת מימיך ··
ויש תחלואים באים מחוץ לגוף בעבור שנוי האויר כפי
השתנות מערכת המשרתים · ועל זה כתוב והסירותי
מחלה מקרבך · והנה שומר התורה אין לו צורך לרופא
עם השם הנכבד על כן כתוב
וגם בחליו לא דרש את יי׳ כי אם ברופאים ·· והנה דב
דברתי על חכמת הרפואות ועתה אדבר על המזלות ··

דע כי כל נולד יקראוהו מקרים כדרך מה
בידרו מערכות המשרתים רגע הולדו
וערך אלה על אלה והדבר עמוק מאד
והנה יהיה כפי מולד האשה שתהיה משכלה וכל תולדת
הרחם להשכיל הילדים או שתהיה עקרה ולא תלד ··
והנה אם היה הדבק בשם במולדו וכפי תולדתו שלא יו
יוליד בנים השם הנכבד אם היה ד
דבק בו יאמן כח תולדת הכליות ··ויתקן עלילות הזרע
עד שיוליד בנים · על כן אמר השם לאברם התהלך ל
לפני והיה תמים ·ערוי ·· וזהו שאמרו קדמונינו ז״ל צא
מאצטגנינות שלך ואם תגרות ברית עמי שמעברני א
אני ארבה אותך במאד מאד כי אבנה התולדת ואין ז

משפטים

זה נכוח במערכת הכוכבים כי לא נבראו להיטיב או ל
להרע לעולם השפל רק הולכים תמיד לעבוד השם ל
לברכם ובמרוצתם יקבלו בני העולם השפל דבר והפ
והפכו על ידם והנה אם נשמור לא נקבל ··ועוד אדבר
על זה בפרשת כי תשא והנה הברכה השלישית שיהיה
כל אחד מוליד בנים ולא ימותו בחיי אביהם ומלת עק
עקרה כוללת אבות איש ובהמתו · והרביעית שנים הוא
יחיה שנים רבות · והנה ידענו כי לכל איש זמן קצוב ו
וזמן ידוע שיוכל לחיות כפי רוב החום והלחה שתולדת
לא אם זרה וליחה נכריה כי היא הפך התולדת ··והדב
בשם יחזק החום והלחה בכח הנשמה אז יחיה אדם יו
יותר מהזמן הקצוב וכן כתוב יראת יי׳ תוסיף ימים וש
ושנות רשעים תקצרנה · וכתוב אנשי דמים לא יחצו ימיהם וכתו
כי אם יי׳ יצפנו הן ימיו יבא והנה הגית במלחמה או בא
ברעבה לא מת בימיו בזמן הקצוב כפי החום והלח׳ כ
כי מחוץ באו לו מקרים ·· והנה השם שדבק בו יצילנו
מכלם · ובתורה פן ימות במלחמה ··ואמר שלמה למה
תמות בלא עתך ואין זה הפך חכמת המזלות כי דבר
המזל תלוי בדברים רבים כאשר אפרש בפסוק ונפלינו
אני ועמך · על כן הנכי יוסיף על ימיך · ומה אוסיף ע
עוד להאריך ··את אימתי פחד בנשימה והנה תבא לגוף
חולשה מיד וזהו ונתתי את כל אויבך שיתנו לך את ער
ערפם והטעם שיברחו מפניך בראותך אותם ושלחתי
את הצרעה מכה בגוף מגזרת צרעת שתחלש כח הגוף
והזכיר משבעה שלשה והוא הדין לכלם גם יתכן להיות
זאת המכה יותר · היתה קשה בנזכרים מהאחרים
לא יאמר הגאון זהו לסימן כאשר תראה כי פרית ורבי׳
אז יכרתו כל השבעה עממין · ואין צורך כי הזכיר הט
הטעם למה לא יגרשם בשנה אחת וזהו פן תהיה הא׳
שממה כי ארץ ישראל תהיה ארוכה מאד ויוכלו מצרי׳
לא יוכלו לישבה כלה · שמו פן תקדש ·· מעט · עד אשר
תפרה שתוכל לישב כל הארץ ·ועתה יפרש אורך הארץ
ורחבה ·· ושתי וזהו וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי
ארץ והנהר הוא נהר פרת וכן כך וכן כך לא תכרות
להם ברית · ועם אלהיהם שתשחית ·לא ישבו כאשר
תפרה תשחית תכחיד כל השבעה עממין ··עד כה ספר
הברי׳ ·· ואל משה כל מה שהזכי׳ למעלה עד עתה הם ה
התנאים שיספרם לישראל ואחר כן אמר למשה אחר
שתכר׳ להם ברית תעלה אלי אתה ואהרן ונבין ושבעי׳
מזקני ישראל שהם הנכבדי׳ הקדושי׳ · ונגש אל התמונה
בעבור שאות שתולה עלה אל יי׳ ולא כך ונגש משה לבדו
ולא אמר ונגשת כי כן מנהג הלשון · ויי׳ המטיר על סד
סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יי׳ מן השמי׳ והטע
מאתו · ושמואל אמר וישלח יי׳ את ירובעל ואת בדן וא
ואת יפתח ואת שמואל ולא אמר ואותי ורבים כהנה ·

ויבא משה ולא הזכיר וירד מן ההר כי אין צורך וטעם
ויבא משה בתוך מחנה ישראל ויספר לעם את כל דברי
יי׳ מצות עשה ולא תעשה שהם כתובים מן אתם ראית׳
כי מן השמים עד סוף כי יהיה לך למוקש ואת כל המש
המשפטים אשר שם לפניהם הם הנזכרים בפרשה הז
הזאת ויען כל העם כאלו הוא איש אחד׳ ויכתב אחר כ
שספר להם כל דברי השם המצות והמשפטים כתבם כ
וזהו ספר הברית ויבן מזבח תחת ההר במקום שעמדו
ישראל בעת מתן תורה ומלת ויבן תשרת בעבור אחרת
כאלו כתוב ושתים עשרה מצבה בנה וישלח נערי׳ הם
הבחורים בני הזקנים שעלו עם משה ויעלו עולות חב
וזהו חובות עליו והזכר עם השלמי׳ פרים כי האוכלים
רבי׳ הי׳ ויקח חצי הד׳ מהעולה והשלמי׳ וישם באגנו׳ כלי׳
עגולי׳ כמו אגן הסהר ובלשון ערבי אגאן וחצי הדם של
העולה והשלמים זרק על המזבח והנה באגנות ישים
שבתן חציו באגנות וחציו אחר באגנות׳׳ ויקח כאשר
קרא באזני הזקנים וקבלו על נפשם אז לקח חצי הד׳
הנשאר וזרקו על העם והם הזקנים כי הם כנגד כל י
ישראל כמו שכתוב בפר העלם דבר של צבור וסמכו זק
זקני העדה את ידיהם שהם כנגד כל ישראל׳ וזאת הנ
הזריקה כמו וזה על אהרן ועל בגדיו וקראה דם הברית
ויעל ולא הזכיר ההר כי אין צורך׳׳ ויראו במראה נב
נבואה כמו ראיתי את יי׳ יושב על כסא אמר הגאון כי נ
ספיר לבן ראיתי לבנת הספיר ואיננו רק אדום והעד
כי מנהג הלשון לכפול הטעם במלות שונות והנה כתוב
זכו נזיריה משלג צחו מחלב והנה הטעם כפול אדמו ע
עצם מפנינים ספיר גזרתם והנה ספיר כמו פנינים׳׳
ועוד אם לבנת הספיר הוא לובן מה טעם לומר כמעשה
היה ראוי לומר כמראה והנכון כי לבנת מגזרת לבנה כמו
חשכת מים מגזרת חשכה והנה לבנת הספיר כאבן ספ
ספיר שראה יחזקאל במראות הנבואה והנה לבנת הס
הספיר כאבן ספיר שהוא דמות כסא׳ וטעם וכעצם ה
השמים לטוהר תחת לבנת הספיר והוא הרקיע שהוא נ
כעין הקרח שהוא נטוי על ראשי החיה שראה יחזקאל
והנה כתוב ויראו את אלהי ישראל וגם כתוב היא החיה
אשר ראיתי תחת אלהי ישראל כי תפש דרך קצרה כי ה
היא תחת רקיע גם הוא תחת הכסא והכל תחת השם ה
הנכבד׳׳ ואל אצילי כמו ומאציליה ולא הזכיר זקנים ל
להשנים עמהם נדב ואביהוא וטעם לא שלח ידו כי ראו
השם הנכבד ולא מתו כאשר אפרש בפסוק כי לא יראני
יראני האדם וחי וטעם ויאכלו וישתו שירדו שמחים מ
מההר ויאכלו זבחי שלמים שזבחו נעריהם וישתו בשמ
בשמחה ור׳ יהודה הלוי אמר כי טעם ויאכלו הנזכרו
שיאכלו אעפ׳ שנהנו מזיו שכינה ואזכיר זה בעבור מן
משה שהיה ארבעים יום וארבעים לילה ככתוב בפרש׳

אחרי מות׳ ושב שם עד שאתן לך׳ אמר
חכם אחד בספרד כי הלוחות הראשונים שהיו מעשה ה
אלהים והטעם מתוקנים נבראו שמורת האבן כי גם
השמים מעשה אלהים הוא שהוא בורא הכל רק משה ב
תקנם כי התקון נקרא מעשה כמו ויותר לעשות אותו
ובעבור שהוא כתוב לוחות אבן ולא הזכיר אבנים כאשר
כאשר הזכיר בשניים והנה הראיתי לו בעלותי ההרה ל
לקחת שני לוחות האבנים ושלש פעמים הזכיר כי על ו
כן פירש לוחות האבן שהם ממין אבן לא מען
אמר הגאון כי כאשר כתבתי דבק עם. עם לוחות האבן
לא עם התורה והמצוה כי השם לא כתב רק עשרת הד
הדברים ופירש התורה תורה שבכתב והמצוה תורה ש
שבעל פה כי כל המצות ניתנו למשה בשני כימים הה׳
שעמד בהר וכן כתוב ואתה פה עמוד עמדי ולפי דעתי
כי התורה הדבור הראשון והחמישי והמצוה השמונה
דברים׳ ויקם׳׳ ומדרך הסברה כי יהושע הלך ממחנה
ישראל עם משה וישב בתחתית ההר עד רדת משה כי
הנה לא ידע דבר העגל שנעשה ואין טעם לשאל מה י
אכל כי המן סביב למחנה לקט ואכל יום יום׳ ואל
הזקנים׳ הידועים הם שראו השם הנכבד והנה גם זה
היה חור והוא מהשבעים׳ ושכיהם ידוכו תחת משה ע
עד שכנו וכבר פירשתי כי יתרו לא בא רק בשנה השנית
ויעל ויכס וכבר כסה הענן בששה לחדש וישכן וכבר
שכן הכבוד כי כן כתוב וירד יי׳ אל הר סיני ועוד ומשה
נגש אל הערפל אשר שם האלהים ויכסהו הענן את ש
משה ואדם לא ראהו ויקרא אל משה ביום השביעי ות
ואין צורך לשאלת הגאון למה לא עלה לראש ההר בת
בתחלת עלותו כי לא יוכל לעלות כי אם ברשות ומראה
הנה ההר כלו מכוסה ענן ובראשו הכבוד ששם השם
הנכבד היה נראה כאש אוכלת ויבא ויעל אל ההר
הטעם אל ראש ההר ששם הכבוד ויהי משה בהר שלא
ירד וכתוב על אלה הארבעים יום לחם לא אכלתי ומי׳
לא שתיתי וזה פלא גדול לא נהיה כמוהו לפניו

פרשת ויקחו לי תרומה

אשר נתן לבניו דת תמימה׳ אשר יביא לאור
כל תעלומה׳׳ יבינני דבר חכמה רשומה
בפרשת ויקחו לי תרומה
בעלותו אל ראש ההר דבר לו על דבר משכן והטעם ש
שיעשו מקדש לשם הנכבד וישכן בתוכו וגם ידבר עם
משה ולא יעלה אל ההר׳׳ מלת ויקחו לי בגזירת
סורה אלי שיסור הנקרא ממקומו׳ ויקרב אליו וככה שי
שיקח מאתו ויתן לי וככה קחי לי מעט מים

אמר הגאון כי לא מצאנו כסף במשכן כי אם כסף פקו
פקודי העדה אם כן איך כתוב כי הכסף נדבה והוא ת
הטיב כי כסף אחר היה נדבה לצורך שלחן כסף כי לא
יתכן שלא יהיה שם שלחן לתקן עליו שום דבר או לא
לחתוך או לרחוץ עליו ולחצוצרות ולמזרקים ·· ולפי ד
דעתי אין צורך כי הכתוב לא חשב דבר אחד להוציא מ
ומספה דברים כי החכמה עשר היו נדבה · וכמוהו
הנה בני יעקב אשר יולד לו בפדן ארם · ובנימין לא נ
נולד כי אם בארץ כנען ·· ועוד בשבעים נפש ירדו אב
אבותיך ובני יוסף לא ירדו כי שם נולדו ·· והזכיר בית
בתחלת הנדבה הנכבד שהוא הזהב · והשלים בנכבד
אבני שהם ואבני מלואים לא נמצא רק אצל הנשיאי
ולא כן הזהב כי רוב הקהל הביאוהו · והנה לא היה בית
במעשה המשכן ברזל · וכתוב בבית ראשון ומקבות וה
והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו · ותכלת
אמר יפת שהוא כדמות סחרות כי הוא תכלית כל הצב
הצבעי והצב ישוב אליו והוא לא ישוב אליהם במעשה
אדם לעולם · ואנו נסמך על קדמונינו שאמרו שהוא י
ירוק והוא צמר · וארגמן כדמות אדום · ובדברי הימים
ארגון יבלטון ערבית ארגואן וזה הצבע לא יהיה כי א
אם בצמר או במשי · ותולעת שני ושתי ושני התולעת כ
כמו מזכיר החלומים ומחלומים צמר ·· והגאון אמר כן קר
קרמז כי הוא אדום רק איננו כצבע הארגמן ובעבור
תולעת הארץ רבים כי הוא משי ·· ושש הוא הבד · ומן
פשתים ימצא במצרים לרדת שש ורקמה במצרים ·· נ
והגאון תרגמו בלשון ערבית עושר וידוע הוא עד היום
ועזים שער העזי · וערות אלים שהם גדולים ואות ה
ומאדמות בארץ אל סירך ונקרא גדרמכסין ·· תחשים ·
מין חיה היתה ידועה בימים ההם כי כן כתוב ואנעלך
תחש · והנה כבר היה נודע ·· ועצי שטים · יש מ
מקדמונינו שאמרו שיעקב אבינו נטע וישראל הוציאו
ממצרים במצות משה · והראיה וכל אשר נמצא אתו ·
כמו התכלת והארגמן ·· ויש לתמוה למה כאמר אשר
נמצא אתו לכרנו ואם אמרנו כן יש לתמו
למה הוציאו עצי שטים כי מה צורך יש להם ·· ועוד ה
הנה המצרים מוסבים כי לזבוח הם הולכים ואחר כן
ישובו על כן השאילם ואיך יוציאו קרשים רבים אורך
כל אחד מהם עשר אמות · גם בריחים והם עברו על
מצרים מקום המלוכה · ומה היתה תשובה לשואליהם
למה יוליכו עצי שטים והם הולכים לזבוח דרך שלשת
ימים · והנה לא ידענו אם קבלה היתה היא ביד אבות
אבותינו שממצרים הוציאום גם אנחנו נסור אל מש
משמעתם ·· ואם דרך סברא יש לבקש דרך אחרת כי
היה סמוך אל הר סיני יער עצי שטים ובנואם שם א
אמר להם שם יתעכבו הרבה ואין עליהם ענן כאש

פירשתי לא עשה כל אחד שנה והנשיאים עשו כרימות
חברות כל אחד כפי מעלתם וכרתו כל היער כי עם רב
היה ועשו סוכות ומשה לא דבר להם דבר המשכן רק א
אחר יום הכפורים וזה טעם וכל אשר נמצא אתו שמן
לצורך המאור כמשפט · אמרו חכמי הדור כי טעם
ולקטורת הסמים כי היא הסוך וכן הוא הסמים בעבור
קטורת אם כן למה כאמר כן ולשמן המשחה בשמים ·
ועוד את הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ול
ולקטורת הסמים · והנכון בעיני שמלת בשמים כוללת
לשמן המשחה ובשמים שהם מעורבים עם הסמים ל
לקטורת · וכנה קבלת האמת ·· ואבני שהם כוללת כל
האפוד · ואחד מהחשן ומלואים עד אפרש ·· ועשו ·
כקרא מקדש בעבור היותו משכן השם הקדוש · מראה
אותך · במראה העין כי מראות יחזקאל היו בחלום כ
כנואם ·· והוסיף הא הדעת ואמר המשכן אחר שהזכי
מקדם תוספת ואו וכן תעשו לצורך הכלים כי בתחלה
ועשו לי מקדש ועשו · בעבור שאות בתחלה ועשו כי התחל
ככה ועשו ארון · ולא ידענו אם זאת התורה בחוץ או ב
בפנים · והנה אם היא בחוץ יהיה עבי הארון מכפה
מכבית מחוץ משני העברי חצי אמה עד שתהיה מדת
כל לוח הברית אמה אורך ואמה רוחב ואם אמרנו שב
הקומה חצי אמה · תהיה כל אבן כבדה מאד · אולי כת
כתן השם כח רב לידי משה שהיו כבדים להוריד לוח א
אבן ביד אחת · וכתוב משני עבריהם · אולי כן היה כי
אלוח הוא גוף מעקב שים לו שטה עברים וכנה כתוב
כי שלשה ארוכות היו ·· ויש לתמוה על הכברות · ועוד
כי עב בי הכפרת טפח · ועוד כי ראינו שלא היה זהב ה
התכופ רק פחות מן חלק אחד מג אלפי וד מאו מזהב
שהביא דוד · והנה הכרובים היו עבי שמן גם מזבח ה
הקטורת לא היה כלו זהב והיה שוה לפי הסברא · כי ה
הקרשי והבריחי והשלחן ומזבח הקטור כלם מצופים
ואין דבר שהיה זהב כלו רק המנור ואחר שעשו הארון
זהב מה צורך לעין ויוכיח על הצפוי כי הנה האולם נ
ונבי צפה שלמה זהב ·· זר זהב מגורתו ארחי ורבעי ז
זרית ·· ויבקשת חפשתי בכל המקרא ולא מצאתי פעם
שהיא זוית רק רגל · רגלי עבי פעמי רגלים וישם לדרך
פעמיו · מה יפו פעמיך ורבים ככה על כן הזכרתי ל
לפרש כי רגלי היו לארון כי דרך בזין הוא שיסב הארץ
בארץ ·· ועוד מה טעם לומר ושתי טבעות זהב בתוספ
הואו ואלו היו הראשונות היה כתוב שתי טבעות להודיע
שהם ארבע טבעות זהב שהזכיר כמשפט הלשון ·· ויש
מחכמי דורינו שהבין זה ואמר כי הבדים היו מושמי
בטבעת שהיו על הפעמונים וכאשר יצטרכו לשאת א
את הארון ישימו מהטבעות השפליות וישמו בטבעות
העליונות וכן כתוב ושמו בדיו ··

ולפי דעתי שהבדים אחר שהושמו בטבעות העליונות ב
לא הוסרו משם כי כן כתוב לא יסורו ממנו ״ ופירוש ז
ושמו בדיו על הטבעות שהיו משימים בדי הארון ובכת
בכתפות הקהתים וכאשר הונח הארון בדביר הארכו
להיותו סמוך אל הקיר שיסוכו הכרובים על הארון ועל
בדיו על כן הארכו קצה כל אחד מהבדים וזהו ויאריכ
הבדים והנה הד׳ הטבעות השפלים היו ליופי ותפארת
כמשפט הארונים ״ בטבעות שהם על צלעות הארון ב
הלוחות הם העדות כאלו הם כמו שטר כתובה והם לוב
לוחות הברית והעד הבארון ויקח ויתן את העדות אל ;
הארון ועוד לא כתב משה ספר תורה וספר התורה
שמוהו הכהנים מצד ארון ברית ״ מחוץ ועוד כתוב א
אין בארון רק שני לוחות אבנים. ומחלוקת היא ״ יש
לשאול הנה הכתוב אמר למשה ונתת אל הארון הלוחת׳
אשר אתן אליך וכתוב ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו
והנה שברם ולא מלא מצות השם ״ ויש להשיב אולי ב
בעבור זה אמרו חכמ׳נו כי שברי הלוחות הן מונחים ב
בארון ואין בכתוב מכחיש דבריהם כי הראשונים והא
והאחרוני׳ לוחו׳ הברי׳ הם ועוד נוכל להשיב כי הכתוב
לא דבר רק על הלוחו׳ השנים ואין טענה ממלת אשר
אתן אליך כי הנה כתו׳ גם עליהם ויתנם יי׳ אלי ועוד
הנה לא מצאנו שיאמר השם למשה שיעשה הארון׳ ויש
שם הלוחות הראשונים כי השם ידע כי ישברם משה ז
רק אמר על הלוחות שקבלם משה ועשי׳ לך ארון עץ ;
וקדמונינו אמרו כי אין זה הארון שעשה בצלאל וכבר
הוא ועל דרך הפשט אינו רחוק בעיני כי על הארון שת
שעשה בצלאל ידבר וכן כתו׳ ועשו ארון עצי שטים וא
ואין טעם לשאול אנה היו מונחים אלה הלוחו׳ עד שת
שהוקם המשכן כי אין צורך להזכיר זה והזכרתי לפירו׳
הזה בעבור שהזכיר ואשים את הלוחו׳ בארון אשר עש
עשיתי והנה אם אמרנו כי יספר המעשה כאשר היה א
אעפ׳ שלא נדע טעם למה יזכיר זה והנה מה נעשה ב
בכתו׳ אחר כך ויהי שם כאשר צוני וזה לאות כי ידבר ;
על הלוחות ששם משה בארון הברית והם שם עד היו׳
הזה וזה טעם ויהיו שם עד היום הזה גם לאות ולעד כי ו
ספר התורה לא היה בארון כי בתחלה שם הלוחו׳ בארון
כי בתחלה שם הלוחות בארון ואחר כן הכפורת עם הא
הכרובים והנה שכן הכבוד על הכרובים וכתוב יושב ו
הכרובים אם כן איך ישים משה ספר התורה בשבת הא
הארבעים בתוך הארון אם לא יסיר הכפורת עם הכר
הכרובים מעל הארון ואין צורך לכל זה ״ ועשית כפרת
כפורת מכסה ואמר יפת כי טעמו׳ לכפר עליו כמו כסוי
התעלה ולפי דעתי שמלת לכפר עליו מגזרת כופר והנה
זה מפורש וכתבו איש כופר נפשו ושם כתוב לכפר על נ
נפשותיכם ועשי הכפורת לא נזכר ״ ועשית ארון קדב

תרומה

קדמונינו כי צורת כרובים שני נערים ופירשו כתובים
בלשון ארמית והכף משרת וכבר דברו שהיו בצורת יל
ילדים אם היא קבלה נשמע והאל לזכר כמו מלת חנוכה
כי כף כרוב שורש והעד והיו הכרובים כי הוא הא הד
הדעת ואיננה לתמיה שהוא הכוונת מהם הסה׳ וכאשר ז
חפשתי על מלת כרובים הנה הוא צורה כמו את כרוב ז
ומשה הסומך אמר יחזקאל כי ראה ד׳ פנים לחיה וא
ואחד משם פני שור ובמקום אחר על החיה בעצמה ו
תחת שור פני הכרוב והטעם הצורה שהזכיר בפעם הא
הראשונה ואמר באחרונה היא החיה אשר ראיתי תחת
אלהי ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובי׳ והנה קרא כל
הד׳ כרובי׳ והנה הכף שורש מקום כמו סוסה ונמו תחת
מעשה מקשה ופי׳ מעשה כמו לא עשה את ספוני. ונע
משני שהיה מרחק כל כרוב שוה מקצה הכפור׳ ״ כרוב
הנה הכרובי׳ על דרך האורך על כן הבדים על רוחב ב
הארון ומעיד אמר כי לא יקרא צלע רק על דרך הא
האורך וראיתו לצלע המשכן השנית ומשובתי בבדו וח
וחמשה בריחים לקרשי צלע המשכן לירכתים ומהכתי
ומהכפורת בעבור עשו את הכרובי׳ על שני קצו הארו׳
והיו אמר יפת כי אל הכפורת יהיו פני הכרובים אל את
אחת הכפורת לפי דעתי כי לא היו פני הכרובי׳ עומדי׳
צורת נצבה על כן פניהם מעט נוטים אל הכפורת׳׳
אל הארון כמשפט הלשון וכבר היה נותן העדות בארון׳
ואחר תשים הכפורת׳ ונועדתי לא אבין איך יכחיש זה
הפסוק פסוק וידבר יי׳ אליו מאהל מועד לאמר כי אהל
מועד שם כולל את המשכן ואת כל אשר בו ואין צריך
להזכיר׳ וטעם ואת כל אשר אצוה כבר הוא מלת ודברתי
משרת בעבור אחרת כאלו כתוב ודברתי אותך ומעל ה
הכפורת מבין שני הכרובים ולא הזכיר הדבר המדבר
והטעם שאדבר אתך להודיע סודי להשיב על שאלתיך
ודברתי את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל ויש
לשאול למה הזכיר שם הארון בתחלה כי כתוב את תב
תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו והנה הלשון לבאר
האחרון שהשלים בו כמו ויתן ליצחק את יעקב ואת ה
עשו. על כן החל ופירש כלי המשכן והחל מהכבד ואחר
כן השולחן והמנורה ואחר כן ואת המשכן תעשה והנה
משה כאשר הקהיל כל העדה החל לאמר להם בתחלה
המשכן והאהל ואחר כן הארון ואין צורך שלומד אדם
את משה ׳ ויש לתמוה למה לא הזכיר מזבח הקטורת ב
והתשובה בדרך משל כי הכבוד לא ימוש על כן הארון
דומה כסא והנה מנורה ושולחן ערוך על כן לא הזכיר
מזבח הקטורת רק אחר מזבח העולה בעבור שיזכיר ו
ולא תעלו עליו עולה ומנחה ונסך ומשה הזכירו לבני
ישראל אחר המנורה וכן ברוב׃

ד ז

ועשית · אין ספק כי עובי השלחן עם קומת הרגלים
היא המדה הנזכרת·· ועשית · המסגרת למעלה כמשפ
ט לתבנית · ועשית זר זהב עתה פי' כי הזר שהזכיר בת
בתחלה יהיה סביב המסגרת ·· ועשית · ארבע הפאות
מזרח ומערב וצפון ודרום ·· לעמת · הזכיר המקום
שמשימה שם הטבעות ·· ונשא בם את השלחן מכוון
כפעל · כמו ונקה המטה · כי הדגשות להתבלע פא הפו
הפועל ·· ועשית · מה שאמרו קדמונינו ידוע הוא ·· ואל
ואל אשר יוסך בהם · שבה אל וקשותיו לא אל הקרוב
אליה שהיא ומנקיותיו ·· וכמוהו משה ואהרן בכהניו ש
ושמואל בקוראי שמו · וכתוב בעמוד ענן ידבר אליהם
שהם משה ואהרן לא שמואל·· והעד כי במעבה הזכי
הקסוות אשר יוסך בהם ·· ועוד את קשות הנסך ואל
נסך לטעמים רבים לא יסכו לי' נסך· הפסל נסך חרש
והכי נסכתי מלכי · אמר רב נתן שהוא בעל הערוך כי
הקשות דמות קנים כי כן יקראו בלשון ישמעאל · והית
והמגיד לו לא ידע לשון ערבי כי בלעג היה כי הקנים י
יקראו קנב בצדי גם בבית ·· ויש שבוש בדברי הימים
שהזכיר תחת הקערות מזרקים ותחת הכפות כפורים
והזכיר הקשות כאשר הם ·· ותחת המנקיות אמר מזל
מזלגות · והכל זהב לצורך השלחן · אולי כלים אחרים
מבנה דוד לשומם בשלחנות שיעשה שלמה ואין כנה ש
שלחן אהל מועד ·· וכתת · על דרך הפשט בקרא לחם
הפנים בעבור הפירוש שהוא אחריו · ויה שאמרו קד
קדמונינו אמת הוא כי הקערות כמו דפוס ·· ועשית ·
ראיתי ספרים שבדקום חכמי טבריא ונשבעו חמשה ע
עשר מזקניהם שבלם פעמים הסתכלו כל מלה וכל כ
חסר והנה כתוב יוד במלת תיעשה ולא מצאתי כנה גם
בספרי ספרד וצרפת ומעבר לים ·· והקדמונים דרשו
כי תוספת היוד רמז לעשרה מנורות שיעשה שלמה ואם
והכלל אם שם יוד היא מלה זרה ·· ובדרש כי נעשת מ מ
מאליה· והטעם שכל רואיה היו תמהים איך יוכל אדם
לעשותה · כי הנה כתוב ויעש מנורת · כן עשה את המ
המנורה · והנה על מחשבת בשום תעשה מורכבת תבי
תביאנה והנה מקשה כמו הכתוב בכרובים· ירכה וקנה
הוא גוף המנורה ·· ושת שעם קנים עגלים ארוכים
הלולים ·· שלשה · אמר הגאון כי משקדים כדמות שק
שקדים · והנכון שהוא מגז לשקוד על דלתותי ·· שסוד
שהוא מזוקק שאין בו פסול ·· וראה כי צריך מעשה ה
המנורה לחכמה ולראות במראה הלב איך יעשה מכב'
אחד כל הכלי ·· מלת מראה זרה ואיכנה כדרך מושלך
כי אין פעל לאל' ראה יהיה כן בעבור כי הראה איכנ
פ'על רק מקבל דמות וכעל התולדת יבין זה ·· ולפני ש
ש'דבר על המשכן מגם הוא היא ידיעת כרובים אתן
לך עקר שתסמוך עליו ··

אמר אברהם המחבר

כל יש על שני דרכים האחד יש שהוא גוף שיש לו אורך
ורוחב ועומק · והנה שש פאות · והאורך יבוא פנים ו
ואחור · והרוחב ימין ושמאל · והגובה מעלה ומטה
ויש יש שאיננו גוף · והם מלאכי השם הקדושים · גם
נשמת האדם ·· ואלה השנים דרכים יהשם ברא לבד
לבדו ואין יכולת בנברא לברא עצם שיהיה גוף
אף כי שאיננו גוף שהוא נכבד יותר גם
אין בו כח להכחידו עד שיעדר ולא יהיה יש · ויש דבר
סמוך על יש ונשען עליו · ולא ימצא לבדו והוא הצבי'
גם הוא על שני דרכי · האחת עומדת לא תסור כצורת
הקדושים והחכמה בנשמה גם בגשמות כחום האש ולא
לחות המים · והדרך האחד מקרים אינם עומדים ר
רק מתהפכים ונחלפים והרס ונעדרים · ואלה יוכל
האדם לעשות · על כן השם הנכבד לא יתכן שיהיה לו
דמות ותמונה לא עומדת ולא נעדרת · כי הוא ברא ע
עצם כל דבר · כי כל צורה עומדת או מקרה ואתן לך
משל אחד קדרות הלבנה כשנכנסת צל הארץ בינה ובין
השמש בראש התלי או בזנב ואתן לך משל אחר ידענו
כי כח הנשמה בכל הגוף · ויש מקומות בגוף האדם ש
שיש בהם מהמכלים היוצאים מן המוח שיראו יותר
מהאחרים · כמו העינים והאזנים כי העצמות גם
הכבד לא יראו · והנה הלב קבל כח הנשמה יותר מכ
מכל איברי הגוף על כן היו אברים רבים משרתים לו
ובכח השם · הנכבד ·· ידענו כי כבודו מלא כל העולם
רק יש מקומות שיראה כח השם בו יותר ממקומות א
אחרי · ובעבור שני דברים האחד כפי מתכונת תולדת
המקבל והשני כפי כח העליון שהוא על ראש המקבל
על כן נבחר מקום בית המקדש ·· ואם נתן לך השם
חכמה בלבך תבין סוד הארון והכפורת והכרובים שם
פורשי כנפים · ומזוזת לפרוכ דבר המנור ומזבח הקטור
והשלחן · ומזוזן לפתח המשכן מזבח העלה ואת כל כ
כליו ואת הכיור ואת כנו · ואלה הדברים הם כבוד אל
אלהים ובעבור זה רמזתי לך כי יש בדורינו אנשים ח
חכמים בעיניהם אולי יהתלו על דברי · והיודע סוד כ
כשמתו ומתכונת גופו יוכל לדעת דברי העולם העליון
כי האדם בדמות עולם קטן · והוא היה סוף בריאת כל
בארץ וסימן לדבר בגדול האל ובקטון כלה ·· והגאון ה
הזכיר כי שמונה עשר דברים הם במשכן שהוא עולם
אמצעי · ודמותם בעולם העליון · ובכח העולם הקטן
הנה הכלל כל כרוב נעשה לקבל כח העליון גם בעבו'
שלמוד המשכיל ואין צורך להאריך ·· ואת כאשר יאר
הודיענו בתחלה את תבנית המשכן ·· אורך יחסירי דעת

אמרו כי מדת כ״ח בעבור כ״ח מחנות הלבנה׃
והנכון כי היו עשר יריעות על דרך נוטה שמים כיריעה
על כן היה מקום קדש הקדשים במשכן מעוקב׃
אמרו חכמים כי מעשה חושב שני פרצופים ורוקם פ
פרצוף אחד ונכון הוא׃ ועל דרך הפשט מעשה חושב
איננו רוקם ולא אורג רק על דרך שעושין היום בגדי מ
משי כי הצורה שעלתה בלבב היא חשבון ומחשבה ויכ
ניכירה בלוח ויש חוטי בחשבון לימשך מרחוק מחברת
כרמות תאר לו יהיה כרמות פעל שזאת חוברת זאת וזה
והער חמר עצבים שהוא פעול לולאת׃ יש אומרים כי
כמוה וגלולים יעלו אל התיכונה כי הב׳ משרת׃
הקיצונה ית״ר כמו העליונה מחמש יע״ז הזכיר חמש
ללולאות ומלת מקבילות׃ זאת לקבל זאת ויש אומרי׳
כי כמוהו ויכתו קבלעם ואחי קבלו ופירוש אמה׳ עצם
דבר וכן אישי על כן והאיש נבריאל ובחיות ועשית קרסי
ומרות כרע כל קרס כנוי׃ והנה עשר יריעות הוא
המשכן והמשכן קראו אחד כלל הכל ויקרא אחד כי כ
כל נגף איננו דבר אחד רק הוא מחובר מאחרים׃ וכבר
השם הנכבד שהוא אחד כולל הכל ויקרא אחד וכן העו
העולם הקטן והגדול׃ ועשית לה את אהל ומלת אותם׃
תוספת באור כי היא שבה אל יריעות עזים׃ ארך מלת
אחת ורם כי היתה ראויה אחרת כי הדלת איננה מאותי
מאותיות המשרתים רק בעבור שהתחברו שנים ומנהג
אחד יכבד על הלשון ועל דרך משרת את המלך וחסרה
הדלת׃ חמש בסוף ושתה דרך קצרה כמו שלש שלשים׃
והנה כאשר כפל היריעה הששית נשאר חציה בסוף על
כן כתוב חצי היריעה העודפת ואין צורך להזכיר כי א
אורך היריעות לרוחב המשכן והנה רוחב המשכן עשר
אמות והגובה עשר אמות ותשע אמות היו נגבה שני צ
צדי המשכן על כן כתוב והאמה מזה לכסות המשכן׃
מספר ללולאות יריעות האהל כמספר ללולאות יריעות ה
המשכן וכן הקרסים רק לא היו לולאות האהל וקרסיו
לנכח ללולאות המשכן וקרסיו רק אחריהם לפאת מערב
שתים אמות׃ ועשית קרסי המשכן זהב כי הוא נכב
נכבד והאהל כמו מכסה על כן קרסיו נחשת ואינם נ
נראים כי שנים מכסים את האהל׃ וסרח חצי שהוא
בדרך קירוב כמו וחצי שבט המנשי ובמעשה הקרסים
תבין הצריך לפרש כן והאמה בעודף כמו אובד והוא
תאר כי מלרע הטעם׃ ועשית מכסה על מכסה ב
בעבור הגשם׃ ועשית המשכן איננו רק היריעות ו
והקרסים וכאשר הודיע המשכן כן הקרשים ומלת ע
עומדים כפי תולדת העץ כי האורך הוא הגובה וכנה
אדם כאשר הוא עומד והפך זה כשכבו או מלת עומדי׳
על זוית כשבות׃ עשר אמות המשכן לא ידענו אם
הם כאמות יחזקאל שהם אצילה׃ ובדרך סברא אמות

תרומה

הבית הראשון כן היו בעבור שמצאנו בדברי הימים כ
כתוב במדה הראשונה׃ שני ידות מגורעת ידי׳ משולבו׳
כמו בין השלבים׃ ועשית הנה לא נכתב כמה עבי
הקרש והראשונים אמרו שהיה אמה אם כן היה כותל
הדרומי היה שלשים אמות וככה הצפוני והנה לא נש
נשאר בכותל המערבי רק רחב שמונה אמות ובריחים
אכן לשום שם שמונה קרשים אולי הנזכרו׳ לאמה כי א
היה העובי אמה בעבור הבריח התיכון הנכנס בתוך כ
הקרש על דעת רבינו שלמה כי כתב כי במעשה גם הוא
היה עומד כי על דרך הפשט שלשה בריחים תיכונים כ
הם והנה כתוב מן הקצה אל הקצה לא אל הקצות ואם
קבלה היא שהעובי היה כך נשמע ונקבל׃ ואם דרך
סברא יש תקון אחר כי השנים הבריחים הם העליונים
גם התחתונים הם עד חצי הקיר והבריח התיכון שהוא
בתוך הקרשים יהיה מבריח מן הקצה אל הקצה ומצא
לעשות בתוך הרמונים׃ ולולי זה לא היו מכפים
הבריחים התיכונים זהב ואם כאשר כי לא ידענו כמה עבי
הקרש יש לנו לתקן המערב איך היתה׃ והנה בתחלה
היו מתקבצים פאת מערב כי השנים הקרשים שהם לשני
למקצעות המשכן ופירוש כמו זוית׃ וככה היה חצי
מקצוע החבר כי היה כצורת מרובע ארך׃ והנה יש לך
מקצעות ולא השנים הקרשים לבדם שהם במקצוע׳
אינם כמדת הקרשים הנזכרים על כן הבדילם הכתו׳
ואחר כן יהיה לשניהם לבדם לא הקרשים האחרים כ
וכלה השנים קרשים הם מקירות המשכן והיו ששה
קרשים באמצע והנה רוחב המשכן עשר אמות ולא יד
ידענו אם היו קרשי המקצעות מרובעות או עגולות
כי אין לנו רק אמה אחת׃ ועל הדרך שאמר רבינו
שלמה לא תשיגנה אלה הקרשים בטור שוה כי חצי אמה
אמה יהיה בפנים כי קרש הוא ואיננו בגד ואחר כן ישימו
ישימו קרשי צפון ודרום והנה יצא חוץ מן המשכן כ
כפי עבי הקרש על כן יהיה כנגד עמוד פתח המשכן כ
ונחצי יריעות עזים יהיה התיקון׃ והקימות
שיאמר כן לחכמי הלב או בעבור שהוא יקימנו
בראשונה ואחרים עמו כי יש צורך לרבים׃ ויעשו
ככה מצאנו שעשה שלמה לפתח הדביר אולי הקיר וכ
היה כן בעבור שהזכיר כי כל מדת הבית היה ששים ס
ופירש ארבעים ההיכל ועשרים הדביר ואולי כסף כעב
בעבור כבוד הארון והנה הדביר היה כמו מקום קדש
הקדשים כאורך וכרוחב וכגובה ואל תתמהו בעבור
שהוא כתוב כי שלשים אמה היה גובה הבית והדביר
עליות הבית היה כי עליות היו על פ״י חכמי תפארת שהוא
הדביר וכתוב בדברי הימים והעליות צפה זהב׃ ומלת
והבדילה הפרכת זרה בעבור היותה מלרע וכן והבית
בנוי׃ ועשית מעשה רוקם פחות ממעשה חושב ן

והעמודים מצופים זהב. גם ווים זהב בעבור כבוד
הקרשים. והאדנים לעמודים נחשת כי הוא מקצוע
ועשית. כל כיור שהיה ארכה כרחבה בקרבת רבוע
אהו המרובע באמת. כי על חמש צורות הם המרובע
הנה אם אמרנו כי אין צורך לכבש כאשר אמרו קדמו
קדמונינו בעבור שלש אמות קומה הנה מה יעשו המ
המשחיטים במזבח שגובהו עולה שהיתה קומתו עשר
אמות. וקומות האדם איננה רק ארבע אמות. והשפות
הם הזויות. וטעם לדשנו להסיר הדשן ממנו. ואולת
ידשנה כלה יעשה מחתה דשן והטעם שתהיה כשרשת
על גבי המזבח ומקבלת. והנה תדשן עצם ימכבין ה
אחר שהוא הכבד הדשנים. והוא מגזרת ואשר שמנה
לחמו. ויען ישמו ויעה ברד. ולמד לכל כליו נחשת כמו
למן היום אשר יוסד בית ה'. ומכבר כמו כברים ונחשת
דבק שאלו כתוב מכבר נחשת. כמעשה רשת. ואולת כ
הכתוב אין ריע לו במקום א"ר. ואולת נבוב לוחות כ
שמתירגם אריות. וכתיב ואיש נבוב ילבב שאיש רק כ
בלי לבב על דרך שאומרים ראש בלי מוח. והנה
לא הזכיר הכיור כי לא נעשה מנדבת כל ישראל. רק
מנדבת הנשים לבדם על כן הזכירו עם פרט הבגדים
שכל ישראל לא הביאום רק הנשיאים לבדם. ועשית
מצאנו כתוב קדמה מזרחה וידענו כי ראשי המזרחים
שלשה האחד כנגד נקודת ראש מזל גדי שהוא סוף נט
נטות השמש בפאת דרום. והשני כנגד הקו השוה שם
שהוא ראש טלה ומאזנים. והשלישי כנגד ראש סרטן
שהוא סוף נטות השמש לצפון. וככה נגבה תימנה דר
דרום הדרום ותימנה מגזרת ימין צפון וימין אתה ב
בראתם. ואולת חשוקיהם דבוקיהם כי שנים ידבק
אל העמודים כי יתדבק נפשו כמו חשקה נפשו. הנה
הרוחב חצי האורך. והמפרשים אמרו כי המשכן היה
שוכן במרחק חמשים במערב והנה רחבו חמשים וזה
וזהו ורוחב חמשים בחמשים. ולפי דעתי כי הטעם ש
שהוא מרבע אורך זויותיו כנגד כי רחבו בכל צד חמש
חמשים. ואין טעם להיות פי חמשים בחמשים ספרי
החצר כי לא כפל האורך על הרוחב כמשפטו. לכל
טעם לכל כלי המשכן כל הכלים שהם לצורך המשכן
יתדות האהל ויתדות החצר נחשת וכן האלמים.

לדעה אמת אם לבבך ישרה ראה כל מים לגבר כנגה
ואורים ותומים וסודם אחוה בסתר בסוד ואתה תצוה

פרשת ואתה תצוה

אזכיר בתחלה טעם לדבק הפרשה כי כאשר השלים ל

לספר כל כלי הקדש והשרת והמשכן והאהל והמסך
ומזבח העולה והחצר החל לפרש משרתי המשכן ומה
היו עובדים בעבדתם אין זר אתם. ואחל שעלו נרות
בשמן זית לא בשמן זר ואלה המשרתים ראויים להיותם
כשרים ונכבדים. במשפחותם גם במלבושיהם והזכי
השנוי זה אחר זה. ואחר כן הזכיר שהם חייבים ללמוד
שבעת ימי המלואים שלמדם משה וידגלם. ואחר כן
ישרתו ויעלו עולת התמיד על מזבח העולה לא נגע מז
מזבח הזהב רק שיקטירו עליו ויכפרו על קרנותיו אחת
בשנה. וטעם ואתה תצוה שהיא מצוה עולמית על ה
הכביר לתת מן ד שמן זית להעלות נר ואחל התמיד
בעבור השמן שהביאו הנשיאים כי הוא היה שמן המ
המשחה רק שמן למאור חייב הצבור. ויש מכתב במק
במקומות שמש זיתים שבחרו הזית הזך והטעם ואנ
הגרגרים שאין בהם עפוש או שכאכלה קצתם ומהם
יעשו שמן למאכל המלכים על כן הזכיר הכתוב זך לפ
לפני כתית. למאור לבעירך האור בלילה. להעלות לה
להדליק הנרות. ועל מנורת שלמה כתוב לבערם כמש
כמשפט. וטעם תמיד כל לילה ולילה. ויש עולת תמיד
קשה מזולת והיה על מצחו תמיד. כאשר העם המצב
המצנפת על ראשו לעולם ישימו עליה ציץ הקדש.
אשר על העדות. דרך קצרה על ארון העדות. ואמר
יפת כי יערך כמו כערכך הכהן שיעריך שמן שיספיק
לחיות הנרות מאירים מערב ועד בקר. וככה נרות ה
המערכה. ונכון הוא להיות טעם יערך בעבור היות
הנרות כתוי עגיל ועוד אדבר על זה. ואתה בעבור ה
היות משה כהן הכהנים בתחלה. על כן טעם הקרב
אליך. וכבר רמזתי לך למה נבחר אהרן להקדישו ל
להם בעבור כבוד משפחת נחשון שיהיו הכהנים מכפ
מכפרים על בני ישראל. ואין לדבר על משה אחרנם
כי ברח היה ומי יתן לו עבדיתו. ועוד כי נמרח כל ישר
ישראל על משה ללמדם המצות ולדון כל דבר קשה.
ואין לכהנו כי נכסף כאלו חייתו שדי. בנו בעבור. ושני שת
שמות בני אהרן אולי בנים אחרים היו לו חוץ מאלה.
ואין ספק כי רבתה למעלה במדבר משפחת אהרן על
כן נתנו להם ישראל ערים רבות ככתוב בספר יהושע
ועשית. בגדי קדש נקראו כן בעבור שישרתו בהם בת
במקום הקדש או על דרך ולא יקדשו את העם בבגדיהם
ובגדי אהרן כלם הנזכרים לכבוד ולתפארת שיתפאר
בהם כי אין אחד מישראל שילבש כאלה. ואתה ואל ת
מלאתיו שכל לב. ואלה הזכיר בתחלה החשן שהיה
למעלה מהאפד שהוא למעלה מהמעיל ואחר כן הכת
הכתנת והאבנט החוגר אותו והמצנפת על ראשו וכן
היה כאשר רחץ אהרן בניו ולבש מכנסי בד ואין צר
צריך להזכירם עתה ולא במעת מעשה המשכן כל אחד

ללבוש מכנסים והנה משה הלבישו הכתנת ואחר כן כ
שם המצנפת על ראשו ושם על המצנפת ציץ נזר הק
קדש ולא הזכיר בפסוק הזה שהוא מספר בגדי כהונה
את ציץ נזר הקדש כי איננו בגד ״ וקדמונינו הזכירו בב
בעבור הרבים שמונה בגדי כהונה ואין האורים
והתומים בגדים ולא אבנים ולא קלפים ואחר כן חגר
אותו באבנט ואחר כן הלבישו המעיל ואחר כן האפוד
ויאפוד לו בו כי החשב נקרא אפוד והנה על הסדר ושם
שהוא בפסוק הזה״ ואל תשתומם שתמצא כתוב באחר
באחרונה במעשה וישם את המצנפת על ראשו כי פיר
פירושו וכבר שם המצנפת עם ציץ הזהב בלבשו הכ
הכתנת וטעמו וילבשהו בגדים וכבר הלבישוהו כי בת
בתחלה כתוב וישימו הציץ הטהור על ראשו ״ והם חו
חשוני לב העושים כאומנים הם וטעם האפוד כי הוא ג
גדול מהחשן ולא יזח מעל החשן

יש שאלות קשות בדברי האפוד והחשן
כי משה לא עשה רק אפוד אחד
והנה כתוב אפוד ירד בידו ואיננו אפוד משה כי אין כג
כתיב האפוד הידוע כמו הגישה האפוד ועוד למה כתוב
ירד ולא אמר הוריד כי ירא כי כמו מקרה היה ושם כ
כתוב שמונים איש נושא אפוד בד ומפרשים רבים פר
פרשו זה שהיו ראוים לשאת אפוד ולא שמו לב לדעת
שאמת כי האפוד בד הוא מין ממיני פשתים ואפוד משה
משה לא היה בד רק זהב ותכלת וארגמן ותולעת שני כ
ושש עם הכל ולא היו שואלים ישראל רק בחשן המשפ
המשפט שהיו עליו האורים והתומים וככה כתוב במ
במשפט האורים לפני יי ואין טענה מן הגישה
האפוד כי החשן דבק עמו והאורים עם החשן וכן כת
כתוב עד עמוד כהן לאורים ותומים וכתוב תמיך ואורי׳
והנה ראינו שענה השם את דוד על פי אפוד אביתר וה
והנה שאול בלכתו למלחמה שאל באורים הם הם שהי
שהיו בחשן המשפט עם האפוד והארון והנה דוד שא
שאל בצקלג באפוד אביתר והנה איננו אפוד משה״
וקשה שאלה מזאת כי האורים אינם אבני חשן כי הנה
כתוב ומלאת בו מלאת אבן וזאת מעשה חרש הוא ל
מעשה משה ואחר כן אמר למשה ונתת אל חשן המש
המשפט את האורים ואת התומים ׳ ובמעשה כתוב אר
ארבעה טורי אבן והזכיר הטורים ואחר על משה ויתן
עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומי׳
והנה על דרך הפשט אין האבנים האורים ולא היות
התומים כי השאלה היא באורים ותומים והנה לא י
ידענו מה הם והנה אין מועילות אותיות שמות השבטי
גם שמות האבות כי לא נקרא חשן משפט רק בעבור ה
האורים שהם עליו ׳ ועוד שאלה אחרת כי לא נוכל
לומר כי האורים הם עצמם התומים כי כתוב לאורים

ולתומים ועוד כי מלת לאורים גם תמים לשון רבים ׳
והנה דברים רבים הם ורבינו שלמה אמר כי האורים
והתומים היו כתבי שם המפורש ואלו ראה תשובת ר
רבינו חיי לא אמר ככה וסוד עמוק הוא דבר האפוד
והחשן רק ארמוז קצת הסוד אולי יבינהו מי שהוא ידע
דעת עליון והפתח שיוכל לבא אל הסוד שתי העבותות
הכתנות על שתי המשבצות וחשב האפוד הוא המיסור
על אצבעותיו על כן השמה על כתף השכית ואלה הם כ
כפי המחשבת על כן הם באבן אחת על מספר בני יש
ישראל ועל שמותם כתולדותם וככה השמה השניים ר
רק המשפט איננו כפי החלוק בלב רק כפי החלוק
למראה העין ובעבור הנטייה אמר וירכסו את החשן
מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת והיה החשן
כפול כי שם היו האורים והתומים שמורים עד עת ה
הצורך אז יתכנס מתוך אל החשן והנה אבני שהם ש
שוות ומענין אחד ואין ככה אבני החשן כי השמות הם
לזכרון ומשפט בני ישראל על אבני החשן ומלת אורים
מגזרת אורותי ראיתי אור ותומים שהם תמימים ואת
והאורים לא התומים זהב וכסף היו והמספר ידוע ראיו
בראיות גמורות מהעליון והשפל והמשכיל יבין והנה א
אפודים רבים היו עם הכהנים ויש להם חשב רק אין
שם חשן ולא אורים ואשר היה רגיל בדברי האורים ו
והתומים שהיו על חשן המשפט יוכל להשיב לשואל מד
מדיוקן האפוד לבדו רק לא בכל עת ואלו הואלתי
לגלות זה הסוד לא יכולתי לכתבו כפי המכתב שחברתי
כפי ספר כלו כי לא יבינהו מי שלא למד ספר המדות ס
וסוד מלאכת שמים ואין צורך להאריך בצורת אפוד ו
ומחשן והטבעות ואבן השהם לבנה ובארמית בורלא׳
ולשון ישמעאל בלאור ואין לנו דרך בבירור לדעת אבני
המלואים כי הגאון תרגמם כרצונו כי אין קבלה שיסמ
שיסמוך עליה כי הנה ראינו שתרגם ספיר לבן ואיננו ר
רק אדום ואין טענה מאודם הכתוב בראשונה כי ידוע
כי מראה הם העיני הלבן וברקת ואדום וירוק ושחור והכ
בעבור היות האודם האמצעי ימצא על מינים רבים ו
ותרגם נופך כרכומית שחור בעבור ותשם בפוך עיניה וזה
לא יתכן שלא יהיה נון נופך שרש כי הוא על משקל או
אודם וחכם גדול ספרדי אמר כי יהלם הוא הנקרא אל
אלמס שהוא שובר כל האבנים וכוכב הברולא מגזרת
הולם פעם והיה כוסף כיוד יצהר גם אחלמה אל אל
אלמה והיא אבן כל מי שהוא באצבעו לעולם יראה חל
חלומות ואין לתמוה על זה כי כח ימצא בתולדת כל
אבן ואבן כי יש אבן המושכת את הברזל והמעמדת
את הדם והבורחת מהחומץ והנשברת לעולם על מת
משולש ומלת שרשרות כפול העין ואם לא יכפלוהו
שזה הוא שרשות גבלות ולפרש בלשון הקודש גבלות

ומלת רבוע כמעשה החשן גם מלת חשן קשה ׃ ומלת
וירכסו מגזרת ומרכסי איש כדרך עוות ׃ ונתת ׃ טעם
משפט דיני השם עזירותיו העתידות כי בעבור כן שואלי
שואלים באורים ותומים ׃ ועשית ׃ הגאון תרגם מעיל
מועד כדמות הנקרא סרבל רק פי ראשו בתוך המעיל ׃
קדמונינו אמרו כי רמון סביב המעיל ופעמון בין שני
רמונים כי אחרים אמרו כי הפעמונים אינם כראש
רק הם בתוך הרמונים ושם ישמיע קול ׃ ועשית ציץ
תרגמו הגאון עטרה והיא כתובה על המצנפ׳ ואיננה
כדמות כתר כי הוא על המצח לבדו ׃ כי על דרך הפשט
אין המגבעות כדמות מצנפת כי המגבעו׳ כדמות אלה
שישימו הזכרי׳ באלה הארצות על הראש שיכסו הראש
והם גבוהים והמצנפת היא בגד רק ארך צנוף סביב
הרא׳ לבדו מעט תדמה לה המצנפת שים בראש הנשי׳
באלה המקומות כי בארץ ישמעאל ובספרד ואפריקיא
ומצרים ובבל ובגדד המצנפת היא על הראש מן הז
הזכרים הנכבדים ולא על ראש אשה ׃ והשרים הגדולי׳
עושים ציץ זהב על המצנפת על מקום המצח וכבר ה
הזכרתי לך כי מנהג ישראל ותכשיטיהם איננו כמנהג
אלה המקומות ׃ והוצרך רבי שלמה לתקן המקראות ב
בשלש פתילות תכלת ועל דרך הפשט אין צורך רק לפ
לפתיל אחד שיעמיד הציץ על פני המצנפת שהיא על
המצח ׃ וטעם ושמת אותו על פתיל תכלת שיהיה הציץ
קשור משני צדדין ואין ספק כי פני המצנפת על מקו׳
המצח לא על הראש ובמקום אחר כתוב ויתנו עליו פת
פתיל תכלת לתת על המצנפת מקו׳ המצח ואל תתמה
על מלת על ׃ כי כמוהו ויבאו האנשים על הנשים ׃ ועל ל
לחם הבכורים תנופה ליי׳ ׃ על שני כבשים ׃ את החלב
על החזה ׃ ורבים ככה ׃ והנה לא תמצא לעולם כי ה
המצנפת היתה רק לאהרן לבדו והמגבעות לבניו ׃ ויש
אומרים כי מגבעות מגזר גבעות ׃ כי המצנפת עטרת
הראש ועוטה אותו ׃ וכן כתוב צנוף יצנפך צנפה ועט
ועוטך עטה והיודע דרך צנוף המצנפת ידע פי׳ זאת ל
לא זאת הספ״ה תגבה כי אומנות היא והנה כתוב ושמ
ושמת המצנפת על ראשו ונתת את נזר הקדש על
המצנפ׳ והנה הציץ נקרא נזר וכמוהו ועליו יציץ נזרו
אולי הכל מגזרת נזר דבר כראש וככה מציין מן האחר
האחרים ׃ ודע כי בשנים
הנקבים שהם ברוח שם יתחבר כח החוש הרגשות
ושם כח הדמות ושם תחל המחשבת על כן כתוב על ה
הציץ קדש לשאת את עון הקדשים אולי לא היה מחש
מחשבת המקדשים כהוגן ׃ ואחר הכתוב על כתונת אה
אהרן בתחלה וכתונת תשבץ שהיא מסובבת לבדה ולא
כן כתנת בניו והתשבץ עשוי לכבוד אהרן וככה אמר ו
ויתן עליו הכתנת הידועה שהיא המסבבת ועל בניו ויל

וילבישם כתנות כמו ולבני אהרן תעשה כתנות ׃ ורבי
סעדיה תרג׳ ושבצת תעיין והוא כדמות בורות המטבע
ורובע עשוי בתוך העגול ׃ והלבשת אותם את אהרן
אחיך ׃ מלת אותם כוללת הכתונת המשובצת והמכנס׳
והאבנט שהם בגדי בניו ׃ וקדשת ׃ בדבור כמו שואו י
ישראלו ׃ ומכנסי בד יש׳ קצרים שלא יכשל בהם ׃
בבואם להקטיר או להעלות הכרות ׃ וזה אשר תעשה
להם ׃ לאהרן ולבניו ׃ אין הפרש בין קח או לקח כמו
צא לעם ויאכלו וגם יצק בו מים ׃ בעבור שהזכיר פר
בן בקר ירדה כי איננו גדול וככה בני יונה שעיר עזים
והאיל גדול מהכבש והעד הכסף שהוא שלישית ההין ו
ולכבש רביעית ׃ ולחם חלות ׃ עבות והעד רקיקי מצ
מצות ׃ והזכיר בשמן הוא שמן זית כמשפט ׃ ומלת ס
סולת בלשון ערבי הוא סמיד שנוסר הפסולת מהחטה
ובארץ ישמעאל עושין כן ואין לחם כבד ממנו ׃ ורבי
פירשו מגז׳ סלית כל סוגים מתוקיך ׃ סלה כל אבירי יי׳
ואחרי כי כמוהו חטי לבית ׃ ויש אומרי׳ שחוכו ׃ והקרב
אותם והם בסל כמשפטם להיותם שם אל פתח אוהל
מועד וככה הפר והאילים ׃ ולקחת ׃ נקרא החשן אל
מלבוש כי הוא מכסה המקום כנגד הלב ׃ ושמת ׃ גם
איננו רחוק שישים המצנפת באחרונה והזכיר בתחלת
הפרשה המצנפת לפני האבנט כי היא נכבדת ממנו ׃
על ראשו ׃ על ראש אהרן לבדו ׃ כי הוא אהרן המושיח ׃
והנה זה היה לפני שימו המצנפת על ראשו כי על הר
הראש יציק לבדו וכתוב כשמן הטוב על הראש יורד על
הזקן זקן אהרן ׃ ואת תקריב אל פתח אהל מועד ׃
וחגרת והאבנט כולל אבנט אהרן ובניו וכן המכנסים ׃
ואחר שהזכיר אותם הוסיף לבאר אהרן ובניו כמו יפת
ותפתח ותראהו את הילד ׃ ומלת וחבשת כמו לא אהיה
חובש ׃ ומלאת ׃ דעת המתרגם ארמית כמו ומלאו יד
ידיו רק מה מעשה במלת ומלאו ידיכם היום והגאון ים
יפרש יד חיוב ׃ ואחרים אמרו כי מלואים להיותם של
שלמים ומלאים ודגלים ׃ והנה מה יעשו במלת ומלאו
ידיו ׃ והקרבת טבר הזכיר זה והנה הטעם כאשר תק
תקריב את הפר יסמוך אהרן ובניו עליו ׃ ויש אומרים
כי טעם וסמך אהרן ׃ לבדו ׃ ואחר כן בניו ועל האיל כ
כתוב וסמכו אהרן ובניו והנה הטעם כאשר היה שיסמ
שיסמכו יחדו לא זה לפני זה ׃ ושחטת את הפר ׃ טעם
לפני יי׳ כי הארון היה באמצע המערבי וכנגדו מזבח
הקטורת וכנגדו מזבח העולה ׃ ישפוך הכהן השופך ׃
ולקחת ׃ אין לפר ולשעיר אליה ׃ יש אומרים כקרבו כי
כליות מגזר נכספה גם כלתה נפשי כי שם כח התאוה
למשגל ׃ ואת בשר ׃ כלל הראש והנתחים ופי׳ דרך סב
סביבה ירחציהו ואחר כן ישרפוהו ׃ ומלת חטאת כעבו׳
שהיא קרבה לכפר החטאות נקראת כן ׃ וככה האשם ׃

על כן והטאו את המזבח ישירו חטא מעל
מעליו״ ואת האחד והשכבים אי זה מהן שירצה״
ושחטת על המזבח לא על קרנות המזבח והנה שם
יזרוק כל הדם לא על היסוד״ לא הזכיר על הספר
שיכתחנו כלו כאשר הוא נשרף על כן לא הזכיר כרעיו
ורחצת כבוי והקטרת את כל האיל על כן לא הזכיר
האליה והחלבים״ ולקחת זה השני הוא איל המלואים ו
ושחטת הכנף אין לו רע״ והגאון אמר הדרך הדבק
בעגול האוזן ורבי כוהן בהכות ואיכנו על משקל הלשון
והנה יהיו שם שנים משקלים ורבים כנה בשמות ודם
השני יזריק כדם הראשון רק הדם הנשאר ׳ ולקחת מן
והיזית תחת בגדי אהרן ועל בגדיו ולקחת זה החלב ל
הנזכר הוא אשר על הקרב כבתוב בפרשת ויקרא׳ שוק
הבד והימין החזה ולקחו מאיל המלואים והשוק
והחזה יהיו מהיום כתנכים לאהרן ולבניו מזבחי שלמי
בני ישראל רק החזה מאיל המלואים משה לבדו יאכל
יאכלנו כי הוא כהן הכהנים ״ וככר זהו ולחם מצות ו
והנפת אותם והם בידם ולקחת כתוב מידם ובמקום
אחר מעל כפיהם והדבר שיה כיחוח כשל החית והמכי׳
סוד כשות האדם יבין זה אשה״ תואר מגזרת אש
ובמקום אחר מן האש ״ ולקחת מאשר לאהרן ולאה
הזכיר בניו כי הוא העיקר ומלת למנה לחלק וקדשת
מהיו והלא ואי יוכף כמו יורם כי יורש למעל ולא יוכף
והיה תרומתם שירימו מזבח השלמים לכבוד השם
ובגדי ׳ יהיו לבניו המשוח תחתיו״ טעם אחריו כמותו״
שבעת ימלת ילבשם ׳בקמץ גדול תחת קטון וכמוהו כם
בשם יי כי אחילם ׳ובשלת בבוי כ״ון והבית בבור ״ויבן
שלמה את הבית״ ואכל ואת הלחם הבותר מהסל״
ואכלו אשר כפר דרך קצרה ומלת אותם בעבור אחרית
וזר שאיכנו מזרע אהרן ואם נקרא האיל מלואים כי בו
ימלאו ידיהם״ אותכה באתנח מגזרת מן אותך
בקמץ גדול תחת פתח ויתן כי אותך ראיתי ופר תעשה
ליום בכל יום משבעת ימי המלואים וטעם על הכפורי
על שני האילים וכתוב כאשר עשה ביום הזה צוה יי ׳ ל
לעשות לכפר עליכם ״ קדש קדשים קדש באחד ה
הקדשים כל הנוגע במזבח כמו כל אשר יגע בבשרה
יקדש יש אומרים כי על הלחם ידבר שלא יגע אם לא
יהיו קדושים והטעם שלא יהיו טמאים וזה הטעם זה
הקרבן וכן זה יתנו וזה השער וכן וזה אשר תעשה
אתה משה יעשה כנה שבעת ימי המלואים ואחר
אהרן ובניו׳ את הכבש האחד בעבור הוא אחרית
כאלו הוא את הכבש האחד ור׳ משה הכהן אמר כי את
הכבש כבש אחד ועשרון עשירית האיפה גם ההין מג
מדה מצרית״ עולת ובנשנו שב אל הבקר עולת
לדורותיכם יעשו כנה בבואם אל ארץ כנען כי לא הקרי

הקריבו עולות רק חמשים יום במדבר סיני וזהו עולת
תמיד העשויה בהר סיני כי המשכן הוקם בתחתית הה
ההר בקצה המחנה כי מערבים היו השבטים כי באוח
באחד לחדש השני החלו לדעת מספר כל שבט ושבט
לעשותם דגלים ואחר שנסעו דרך שלשת ימים מהר ס
סיני היה הארון נוסע בתוך המחנות וכן היה חונה בתוך
המחנות ועל דרך הסברא לא הקריבו ישראל עולות וז
וזבחים רק בסיני לבדו ויום הכפורים בשנה השנית ש
כי כן כתוב על עבודת אהרן ויעש כאשר צוה יי׳ את מ
משה וכן כתו׳ הזבחים ומנחה הגשתם אלי בני ישראל
ארבעים שנה במדבר כי ישראל עמדו במדבר בתוה״ג
ילך ישיתו כמו שמונה ושלשים שנה ומאין היה להם
בכל יום חצי הין שמן זית גם כן יין ואיך יוליכו עמהם
כמו ארבע עשר אלף הין ומאין היה להם שני כבשים
בכל יום ותוספת בשבת ובמועדים ואין טענה מתלונ
אכחנו ובעירנו כי בקדש היו ושם ישבו כי כן כתוב וה
והם בישוב יקנו״ ובמות השנה שלנו ימדין ואחרן עוג
וסיחון ויהי לבנים מקנה רב והנה פירש טעם למה זה
קרא אהל מועד לכם לישראל וכנה קריאי העדה
לדברא לך לבדך שם ויפת אמר אשר מועד לכם למשה
ולאהרן פעמים ורמז לדבר אליך למשה תמיד ונועדתי
ונועדתי שמה לבני ישראל ולפי דעתי בעבור היות אהל
מועד שהוא כלל הכל המשכן ואת כל כלי הארון
והשלשה כלים הוא מקום המועד והיה האהל נקדש
בכבודי שישב על הכרובים וקדשתי
והנה בעבור הכבוד יהיה קדוש האהל והמזבח שהוא
לפתחו ׳ ואת אהרן ואת בניו אקדש שהם משרתי
האהל והמזבח והיו קדושים ושכנתי יספר איך ישכון
הכבוד בתוך בני ישראל בהקים הדגלים כי ארבעת ה
הדגלים היו בארבע הפאות ומחיצ׳ בין מחנה לויים למחנ׳
ישרא׳ כי גם הם לארבע הפאות ואחר כן מחיצה ושם
האהל בתוך בני ישראל ׳ והנה בעל קרי לא יצא ממח
ממחנה ישראל גם לא היה להם לשבת חוץ למחנם ר
רק המחנה באה על מחנה ישראל בצאתו למלחמה על
האויב וכן כי תצא מחנה לא ידבר על׳מחנה כל ישרא׳
אנשים ונשים וטף כי היוצאים למלחמה הם זכרים
ומעטים והנה בנסעם הארון עמהם כאשר עשה פנחס
לא יוכלו לעשות מחיצ׳ למקום הארון וידוע הטעם אז
ידעו כי לא הוצאתי אותם ממצרים רק בעבור שאעשה
לי משכן ושכנתי בתוכם והוא המעבדן את האלהים על
ההר הזה ועשית מקטר כמו שם המפעל כמו ומשלוח
מנות וזה המזבח גבוה על השלחן חצי אמה אולי
כן היה גבוה על המנורה והיה כנגד הכרובים שהם
פורשים כנפים למעלה וצפית הזכיר גג על זה המזבח
ולא כן במזבח הנחשת ובעבור היותו מצופה זהב

כקרא מזבח הזהב וככה השלחן הטהור כמו המנורה הטהורה ״ ושתי על שתי צדיו באר והוא בהמה כוסף כי היא למעלה מלעיל כאשר פירשתי הבדים מצופים זהב כדברי אהרן ונתתה לפני הפרכת ׳ מתחת לפני הכפורת שיהיה כנגדה כתוך ׳ והקטיר קטורת סמים עם בשמי אולי השמים הם העקר או להפריש בין שתי המרקחת כי האחד בשמים בלי סמים ופי׳ בהיטיבו לתקן הפתיל והשמן ״ ובהעלות ׳ בעבור עלות להב הפתילה כקרא כן והנה בהעלות מעל יוצא ״ קטורת תמיד בעשותה עלות על כן הזכיר לדורותיכם לא קטורת זרה שאיננה כמתכונתה ״ וכפר אחת בשנה ׳ בעשור לחדש השביעי וטעם כפורים על דם הפר ודם השעיר וזה חייב כל שנה ואין צורך להזכיר דם פר המשיח או הצבור כי בחטאם כי איננם תמיד רק לפרקים מעטים

ברוך לעד שם אל נשא ׳ עם ישראל כל טוב עשה ׳
ולצעיר גלה פלא כסא ׳ תם פרשה היא כי תשא ״

פרשת כי תשא

הטעם לפרש כסף הכפורים שהוא חיוב על הכל ולא היה נדבה ׳ והזכי׳ זה בעבור הכתוב למעלה כי אחת בשנה יעשה כפורים וכסף הכפורים גם כן יהיה אחת׳ בשנה כאשר אפרש ואחר כן הכיור וכן שלא יעשו מכרסת ה הצבור רק מתרומות הנדבות לבדם גם הזכיר שמן המשחה וקטרת הסמים כי הנשיאים לבדם הביאום ׳ ובהזכירו שמן המשחה הזכיר הכלים הנמשחים גם הכיור האורן הגדול שהוא הרוקח ואשר יעשה מעשהו כל המשכן והוא בצלאל ואהליאב ׳ והזכיר השבת לא להזהירם בתחלה שלא יעשו ישראל מלאכת השם גם בשבת ואחר כן הזכיר תפלת משה לפני רדתו מן ההר והוצרך להזכי׳ מ׳ עשה העגל בתחלה לדע׳ למה התפלל ואחר כן הזכיר רדתו ושריפת העגל ושובו אל ההר עוד להתפלל שנית בעד ׳ והזכיר כעם משה להוציא אהלו ממחנה ישראל ״ ויש אומרים כי הכתוב יספר מה שהיה ואחר כן הזכיר כבוד משה שראה הכבוד ׳ ואחר כן צוהו שירד ויפסל לוחות ויכתוב השם פעם שנית והזכיר התנאים שכרת ברית עם ישראל הם הכתובים בפרשת ואלה המשפטים ואחר כן יזכיר כי קרן עור פניו ברדתו מההר ולוחות הברית בידו ׳ והגאון אמר כי כסף כפורים הוא חיוב על ישראל בכל שנה בין שיש שיספרם מלכם או לא ישא מספרם ״ וראיתי מצאת מ משה במדבר ואחר כי מנהגו יקריבו קרבנות הצבור מ ותקון הכיור ויעשו שמן משחה וקטרת הסמים גם יב

יכתן מתנו לסנהדרין וזה רמז בצלאל ואהליאב ׳ כי מ מנהג החושבים שהם בעלי סוד החשבון לכתוב בלעז הפרטים ובראש האגרת יכתבו הכלל הנחבר מן הם הפרטים ״ יש אומרים כי המגפה שהיתה בימי דוד ב בעבור שלא נתנו כפר נפשם ״ ואם זה אמת היא מ תוספת על הגאון ׳ וטעם בפקוד אותם כי אם לא יתנו כופר ברגע הפקידה אז יבא הנגף ״ ויש אומר אם לא יתנו כופר בצאתם למלחמה ויספרו ינגפו לפני ה האויב ״ זה השיעור כמו נ״ח אשר תעשה אותו ׳ וטעם כל העובר שעבר מספותם עשרים והם כמו שלשה ט שבועות שנים או הוא האדם תמים דעת גם גופו לא יגבה עוד בקומתו ״ ואלה הגרות גרגרות חרובים ׳ כל הפקודים השקלים ׳ כ״ו כמו מתכונתו ״ העשיר והזכי׳ טעם לא ירבה ולא ימעיט כי כפר נפש הוא ״ ולקחת זה מפרש בפרשת אלה פקודי כי המשכן איננו עומד רק על כסף הכפורים זכרון לבני ישראל ״ וידבר ׳ מת תחלת פרשה הוא ״ ועשית כיור ׳ כמו מתכונתו ׳ והשר מכונות שלמה והנה בעבור שהוא כתוב בין אהל מועד ובין המזבח ׳ לאות כי המזבח איננו סמוך אל פתח ה האהל רק הוא קרוב אליו ׳ והנה באמצע לנכח המזב׳ והיה הכיור בין האהל ובין המזבח נוטה לאחר הצדדין ולא הזכירו הכתוב כי על דרך הסברא אין הדעת נוטה להיות הכיור נכח מזבח הקטרת שהוא לנכח מקום הכפרת ״ ורחצו ׳ הזכיר צורך הכיור בעבור התמורות שהם לאהרן ובניו ולדורותיהם ולא הזכיר משה עתה כי הוא לבדו יעשה כן כל ימי היותו חי והזכיר במעשה ״ בבאם ״ ירחצו מים הטעם רחיצת מים כי ידיהם ורגל ורגליהם הם השפלים ונכונה רבים ״ ורחצו פעם א אחרת שיעשו כן תמיד ׳ או הזכיר זה כי אם לא יעשו כן הם בני מות ״ וידבר פרשה בפני עצמה ׳ ואתה ק קח לך ׳ צריך לך לך ׳ וקחו לכם צאן ועל דרך הפשט כמהו עשה לך שרף גם פסל לך כי כן דרך הלשון ״ ומר דרור קשה ׳ והגאון תרגמו אמוסק והנה איננו מ מעצים אעפ שיש לו ריח טוב אולי בעבור זה הפרידו הכתוב מהבשמים ׳ כי כתוב אריתי מורי עם בשמי והנה הוא מלוקט ׳ ואומרי הרופאים אותו כי הוא כעשה ב בגרון הצבי ׳ והנה כתוב וידי נטפו מור ׳ אולי כן הוא בהיותו לח ״ וטעם בשמים ראש שיוקח הראש מכל ב בשם כי הוא הנכבד והנבחר באחרונה ״ ואחר שאמר קנמון בשם זה טעם להזכירו ׳ אולי שיהיה מ מהנבחר גם כן הקנה יקדימו כנו אחרו כי משקל השוה ׳ וככה נקבל רק לא ידענו טעם למה הזכיר מחצ מחציתו וטעם החכמים לא אבין כי אין מנהג בכל א ארץ ישמעאל להוסיף על כל דבר שישקל אפי׳ כמשקל חרדל ואף כי בכל מעשה רוקח ״ וקדה ׳ והמקבלה ידע

ידענו שהיא קציעה ״ ועשית רקח מרקחת כמו מקטר
קטרת ״ וטעם שמן משחת קדש הוא שיזכיר אחר זה
ומשחת אהל מועד כולל המשכן והזכיר הנכבד שהוא י
באהל והוא הארון ״ והזכיר השלחן תחלה כי הוא ה
הגדול ויש לו כלים רבים ואחר כן המנורה שיש לה כלי׳
רבים ׳ואת מזבח העולה יש לו כלים רבים ״ וקדשת
בשמן המשחה ״ וטעם כל הנוגע בהם כלמדנו ינן הן
ישא איש בשר קדש על דרך הפשט שהוא כמשמעו כי
אם יגע בשר הקדש בלחם או בנזיד או ביין או בשמן
או בכל מאכל יקדש וככה מזבח העולה שנים כן כתוב כ
קדש קדשי׳ ואת בניו לבדם לא אחרי׳ ׳שמן משחת קדש
יהיה כל הכעשה כמות׳ ונת זה למשוח זרע אהרן
אמ׳ רבי מריכים כי יסך כמו יוסך ורמוזו וייסם באדן
וייסם והטעם כי מנהג ישראל היה לסוך שמן זכרים ו
גם נקבות כי כן כתוב ״ולסוך מזה השמן אסור לכהן
אף כי לאחרים כי שמן המשחה ייצק על ראש הכהן
המשוח וכמתכנתו הבשמים הנזכרים וכמשקלם ״ או
טעם אשר יתן ממנו על זר שאינו ממשפחת אהרן ׳
אמר הגאון קבלה היתה ביד ישראל שימשח דוד וזרעו
משמן המשחה לא מלכים אחרים והוצרך לפרש
ככה בעבור שלקח צדוק משמן המשחה שהיה באהל מ
מועד ומשח בן את שלמה ״ ויפת אמר כי על זר שלא
מבני ישראל ולא דבר כנכונה כי הנה והזר הקרב יומת ו
ופירושו לתענ׳ אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע את
אהרן הוא ״ ואחרים אמרו על שמן המשחה שעשה מ
משה גם זה איננו נראה בעיני כי בתחלה כתוב שמן
משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם ׳ ועוד איש אשר י ק
ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו שהוא על זר והנה אין
הפרש בין שמן המשחה שעשה משה ובין הנעשה אחר
כן שהוא כמוהו ואין ממשפחת דוד איננו כתוב ״ולפי
דעתי כי כל המצות אמת הם לדורות ישראל כמו שלא י
יעלו עולה רק במקום הנבחר והנה גדעון ושמואל גם
אליהו בהר הכרמל העלו עולות ״והזכרתי גדעון בעבו׳
שהעלה עולות ואיננו כהן גם כן שמואל כי לא יועיל א
אם היה מבני קרח והנה הכל הוראת שעה גם ככה י
נוכל לאמר בדברי שלמה כי על הוראת שעה ביד
נתן הנביא או גד נמשח בשמן המשחה ״ קדמונינו ק
קבלו כי אחד עשר מיני סמנים הם והנה הכתוב
לבשמים מהם לקטרת הסמים לא פרטם בכתוב והזכ
והזכיר הסמים כי לא הזכיר משקלם ״ וטעם סמים ׳
פעם אחרת אלה סמים ולבונה זכה עמהם בד בבד כל
אחד לבד ירוקח ואחר כך יעורב ״ טעם ממולח הוא
מלח סדומית ויש אומרים שחוק מאד או מגזרת ארץ
מלחה ״ ממנה הדק דקה בכל ׳יבלתך זהו קטורת תמ
תמיד על מזבח הזהב והקטרת אשר תעשה רמז למשה

לא תעשו ׳עם ישראל מדבר ״קדש תהיה לך׳ לכהן או ל
לכל ישראל ׳כמו זכור יתות עולם בינו שנות דור ודור״
הזהיר בתחלה ואחר כן הזכיר העונש כמשפט ״ וידבר
אמר הגאון לראה נבחרו בצלאל ואהליאב והשיב כי מ
בצלאל מבני יהודה שהמשילו יעקב לגור אריה גם הא
אהליאב מבני דן שהמשילו משה לגור אריה והאריה צ
צר באחורין וככה היה הבית ׳וזה דרש הדור׳ כי בצלא׳ל
ואהליאב לא בנו הבית ורוחב הבית שעשו היה שוה ״׳
ואין טעם לשאלתו כי נבחרו בעבור שלא היה בישראל
כמוהם ׳ ראה בעין כב׳ד והקריאה הוא בצלאל ״ והטע
קראתי בשמו שאין כמוהו לעשות המשכן ״ ועל דרך ו
הפשט כלב בן יפונה איננו כלב בן חצרון בראיות גמו
גמורות והמשכילים יבינום ״ ואמלא כמו וימלא כן מ
כן מלא רוח חכמה וכתוב ונחה עליו רוח יי׳ ופירש מה
היא רוח יי׳ והוא רוח חכמה ובינה׳ החכמה היא הצורה
האמצעית באחרונית מוח הראש ׳ואלת תבונה גם בינ׳ה
בינה מגזרת בין והיא הצורה העומדת בין צורת הדע׳
ובין צורת החכמה כנגד הנקב האמצעי במוח הראש י
כי החכמה כנגד הנקב האמצעי במוח הראש כי החכמ׳
כנגד הנקב האחרון והדעת המחברת בנקבי המוח ה
על המצח הם הרגשות ובלשון ישמעאל קוראים הדעת
אל תכייל והתבונה אלפכר והחכמת חכמה והנה בצלאל היה
מלא כל חכמה בחשבון ומדות וערכים ומלאכת שמים
וחכמת התולדת וסוד הנשמה והיה לו יתרון על כל חכמי
דורו שהיה יודע כל מלאכה כי רבים חכמי לב לא ידעו
אפי׳ מלאכה אחת על כן כתוב ובכל מלאכה בו ״ ואיננו
כמוהו במלאכות לא בחכמות חרש והנה פירש ובכל מל
מלאכה לחשוב מחשבות ובלב כל חכם לב לעשות מל
מלאכה כי גם זה ימצא בתולדת האדם שיוכיח ומלבו
דברי עמוקי׳ במלאכת המדות והוא לא למד החכמה״
ועתה ׳יזכיר כל אשר יעשו ׳את׳ האהל ואהל שהוא כלל
והזכיר הארון והכפרת בעבור גדל מעלתם ״ואת כל
כלי האהל הפרכת והמסך והקרשים והבריחים והזכי׳
השולחן על הדרך שהזכרתי ״ואת בגדי השרד ׳בגדי כ
הנסיעה שיכסו בהם הארון והשולחן והמזבח והמנור׳
וככה מפורש ומן התכלת והארגמן ותולעת השני כל ו
אחד לבדו ככתוב בפרשת במדבר שיכי עשו בגדי שרד
ואחר כן כתוב ויעשו את בגדי הקדש ואחר כן פירש א
אותם והנה מלת שרד מגזרת פליט ושריד ׳ לקדש
לצורך הקדש הם ׳ ויאמר כל לאמר עם וידבר לאמר
לו רק זה לישראל ואתה ׳טעם אך ׳בעבור אשר צויתיש
שכתוב למעלה אולי יחשבו כי יעשו כן בשבת ״ אמר
חכם גדול ידוע כי שבת אחת שבת השם אם כן מה ט
טעם שבתותי והשיב כי בעבור כי שתא אלפי שני הוי
עלמא הנה האלף השביעית גם שבת השמטה שבת

שבתות רבות בכל שנה ״ ודע כי לא מצאנו מפורש ב
במועדי׳ שבת רק שבתון ומחלוקת יש בפירוש ממחרת
השבת ״ והאמת דברי הקבלה רק׳ צריכים תקון כאשר
אפרש במקומו ויום הכפורים נקרא שבת רק לישראל
לא לגוים ׳ כי אות הי׳ ׳ בסו׳ אפר מה הי׳ האות ״מקדשכ׳
בקדשכם השבת שקדשתי ולא עשיתי ביום השבת מלא
מלאכה ״ ושמרתם ׳ אולי זה מות כמו וגם בעליו יומת
והעד כל העושה בו מלאכה בשוגג או לפני עד אחר אכ
אחריתכם שמות ועד הוסיף לפרש כי ששת ימים מותרי׳
לעשות מלאכה ובא ולא יעשה עם מלאכה אולי יחשב
ולא כל או דבר מעשה והנה הטעם אם יעשה מלאכ׳
בפרהסיא המיתוהו אתם ׳ ושמרו שישמרו ימי השבוע
שלא ישכחו אי זה יום הוא שבת ׳ ושיתקן ברכנו ודרכנו
ביום הששי כדי שישמור השבת ולא יחללנה ״ והנה פ
פי׳ לעשות את השבת ׳ כמו וימהר לעשות אותו״ ביני
ובין ׳ במילה כתוב ברית גם אות וככה בשבת״ והגאון
אמר כאשר ימצא נימול בפריצה ידענו הוא באים אותו
שהוא מישראל ׳וככה כאשר לא יעשה מלאכה בשבת א
או ישא ויתן בשבת ״ולפי דעתי כי פירוש אות היא כי ש
ששת ימים עשה והנה העושה מלאכה בשבת מכח
מכחיש הוא במעשה בראשית וה׳ טעמ׳ דברה כלשון בני
אדם להבין השומעים ״ויאמר וינפש כי השם לא ייעף
ולא ייגע כי הנה בריאותיו שהם הבריות הנכבדו׳ שהם
צבאות השמים לעולמי עד סובבים ביום ובלילה ואף
כי הנכבדים שאינם גופות ׳ ואף כי יוצר הכל שהוא שו
שוכן עד ויושב קדם ואין מעשיו בתנועה רק הכל כע
כעבור כרגע ״ ויתן ׳ רבי׳ משה אמר מה עשה משה
בהר ארבעים יום וארבעים לילה ולא ידענו אם יעמו׳
שם עם השם כמספר הזה וככל כאלו שנים לא יוכל ל
לדעת חלק מאלף ממעשי השם ודרכיו יסוד כל המצות
שנינו כי יקשבו כי המעשה העיקר אינכנו רק הלבב:
והמעשה והלשון להרגיל וכן כתוב בפיך ובלבבך לעשותו
וקדמונינו אמרו רחמנא לבא בעי ׳ ושרש כל המצות
עד שיאהב את השם בכל נפשו וידבק בו וזה לא יהיה
שלם אם לא יכיר מעשי השם בעליונים ובשפלים וידע
דרכיו ועל זה אמר הנביא כי אם בזאת יתהלל המתהלל
השכל וידוע אותי או יתברר לו כי השם עושה חסד ומ
ומשפט בארץ ולא יוכל לדעת השם אם לא ידע נפשו ו
ונשמתו מה היא כי כל מי שלא ידע מה היא חכמתו מ
מה לו ״ והנה משה שהתנבא ארבעים שנה ועמד בם
בסודות רבות שגלה לו השם בהר סיני והוא אמר לפני
מותו אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ׳ והנה
עתה החל והראה לו גדולת השם ׳ וזהו אמת כי לגדלתו
אין חקר ״ לוחות אבן פירשתי ׳ודבר הכתוב באצבע
אלהים על מנהג האדם ׳ כי כל חפץ השם בדבר פיו׳

יקום ״ ופי׳ דבר פה על דרך משל כמשפט מלכי האדם
שכתב כי הוא צוה ונבראו ״ ודברי השם נצבים כנגד ה
השפלים וכן כתוב לעולם יי׳ דברך נצב בשמים ״ והמ
והמשכילים יבינו ׳ אמר אברהם המחבר
צריך אני להאריך בדבר העגל ״ יש מהקדמונים ש
שאמרו שנהרג חור והנה אהרן פחד ״ ויש מי שאמר
כי פחד על ישראל אם יהרגוהו שאשם ימיתם כלם ״ ו
ועל דרך הפשט אם מעשה העגל עון למה פחד אהרן
והלא מתו אחריו כמה חסידים מישראל שלא הגיעה מ
מעלתם כחסידו לפרסת כף רגל אהרן על ייחוד השם
והנה חנניה דניאל הושלכו לכבשן האש בעבור שלא י
ישתחוו לצלם ׳ ואיך יעשה אהרן פסל שהמעשה היה
קשה מההשתחוייה ׳והלא אהרן קדוש השם היה ונביא
על ישראל ׳ ומצות רבות נתנו על ידו עם משה אחיו ׳
והנה יהיה חור טוב ממנו ״ ואם הוא עשה עון הי׳ כי
היה משה להרגו קודם עובדי העגל׳ הנה משה התפלל
בעדו והעובדים הרג ׳ ואיך היה אחר כן מכפר על בנ
בני ישראל הוא וזרעו עד סוף כל הדורות ״ ואל תמה
לכך על דבר קח לך עגל בן בקר לחטאת ׳ כי אינו על
דבר העגל כי הנה נמצא ביום הכפורים לכל כהן משח
מצוה לתת פר בן בקר לחטאת ״ ולא נוכל לומר כעבור
חטאת העגל ׳כי כל הכהנים היו בני אלעזר ובני איתמר
ונולד פנחס ״ ועוד בפרשה שמיני ישראל שעיר ע
עזים אחד לחטאת ׳ והם לא עשו דמות שעיר ׳ גם פר
פרה אדומה איננה לכפר על עון רק לטהר הטמאים ״
וכל אנשי המחקר מודים כי השם לא יבחר שליח שיד
שידע כי בסופו יעבור עון ואין כל נביא שליח ׳והנה רא
ראינו שאמר משה לפני יי׳ תמיך ואוריך לאיש חסי
חסידיך ׳ והנה לא הזכיר דבר העגל רק לא נמצא כי
רק מה שנמצא במשה ׳ והוא דבר מריבה כאשר אמר
במקומו ״ ויש אומרים כי ישראל רמו אהרן שעשו דמ
דמות עגל והשליך אהרן הזהב באש ולא הרגיש ׳ וראיי
וראייתם ואשליכהו באש ויצא העגל הזה ׳ וזה אינו כ
כנון ׳ כי אהרן איך בחרו השם אם היה טפש שירמוהו
פתאים ״ ועוד למה בנה מזבח לפניו וצוה שיזבחו זב
זבחים ועולות לפניו ״ ואחרים אמרו אין זה אהרן ש
שעשה העגל אחי משה ׳ גם זה הבל ׳ כי הקהל לא נק
נקהלו רק אל ההוא תחת משה ׳והנה כתוב הנה אהרן
וחור ׳ ואם היה אחר למה לא הרגו אהרן או משה בר
ברדתו מן ההר גם התפלל בעדו ׳ כי אינו כן שיע
שיעשה חסיד עון בעבור אחרים שלא ימיתו ״ גם אנ׳ ר
רבים כי פי׳ חג ליי׳ מחר ׳ כי העובדים העגל יהיו נהר
נהרגים על יד משה כי אין משמע דברו רק אחר שב
שבנה המזבח לפני העגל צוה להכריז במחנה שישמעו
מחר במזבח שבנה כמו אסרו חג בעבותים וכן עשו ני

זכירו ממחרת ויעלו עולות ומחשבות הלב אינם יודע
מועילות כי המקבל את השם על פי דבורו ׳ ויאמר וככה
האומר נלכה ונעבדה אלהים אחרים והמפרש אנכי ע
עמו בבורך אנכי זה שאנכי אבל עמו הוא בבורך איך
אינו פשע ולא יבא מחברות הדבור׳׳ ואם ישאל אדם
כבר את חבירו האתה הוא חבירי ששאלתי לך כך וכ
ירד ויאמר אני לא יוכל לאמר מחשבתי היתה שאני אב
חבירו לא יותר ׳׳ גם ככה דברי דניאל לנבוכד נצר ית
אלוה לשכלך דרך מוסר׳׳ ועתה אומר לך דעת
הגאון רב סעדיה ׳ אמר כי אהרן עשה בערמה כאשר
עשה יהוא על כן בנה מזבח׳׳ והקשה על עצמו אם כן
למה התאנף השם בו ׳ והוא השיב בעבור שלא הרגם
מיד כאשר עשה משה כבואו גם זה איננו נכון כי הוא
קרא חג ליי׳ ומה זה השם הוא שם עצם לכבוד השם
השם ׳ לא יתערב אחר עמו שולת אלי שהוא לעבירים
רבים׳׳ ועוד לו היה לא הזכיר זה בעבותו ׳ כי הוא אנ
אחר ואם כיון בלבם ואין המענה דומה למעשה׳׳

ועתה אחל לפרש דרך קצרה קצת ד
הסוד׳׳ חלילה חלילה שעשה
אהרן עבודה זרה גם ישראל
לא בקשו עבודה זרה רק חשבו שמת משה שהם עם כ
יום סוף כאשר פירשתי כי ראו שהיה איננו יורד בהר ג
סיני ׳ ומשה התעכב ארבעים יום ואין כח האדם לחיו
לחיות זה הזמן בלא מאכל כי הוא לא אמר להם מתי י
ירד גם הוא לא ידע מידתם אמר לו עלה אלי ההרה ושם
ושב שם עד שאתן לך לוחות הברית׳׳ ומלת אלים
כבוד אוכה כמורית גויה וככה אמרו אשר ילכו לפנינו כ
ואם תשים לבך אל המסע הראשון אז תבין זה׳׳
והנה לכבוד השם נעשה ׳ על כן בנה אהרן מזבח לפב
לפניו והכריז שיזבחו מחר לכבוד השם ׳ וכן עשו כאשר
צוה וזו תשובת אהרן ׳ כי נקהלו עליו ׳׳ הכל קהלה
ואחריה על היא לגבלי ואם אחריה אל היא לשבח
ויקהלו אל המלך שלמה ׳ וזהו אתה ידעת את העם כי
ברע הוא כי אני לא עשיתי רע להם כי לא בקשו רק מ
אשר ילך לפניהם ולכבוד השם עשיתי ׳ רק בעבור
שישראל היו מעורבים עם ערב רב ׳ וזהו כי ברע הוא
ולא אמר רע ׳ מחשבו מעטים מישראל שהיתה עמו והביאו
זבחים ותמתהו ׳ ומחשבתם בלבם שאמרו אלה אלהיך
ישראל ׳ ואל תתמה בעבור שכתוב אומר כי שחת עת
עמך סרו מהר כי לא כתוב כל עמך והנה לא מעל בה
בחרם רק עכן ובניו והנה כתוב חטא ישראל גם עברו
גם גנבו גם כחשו גם שמו בכליהם ׳׳ והנה כל עובדי ה
העגל שאמרו אלה אלהיך או היתה כן במחשבתם לא
היו רק שלשת אלפים והנה הם עשירית עשירית
המחנה ׳ והכלל כי לא נעשה כהוגן עד שנחשב לפת

לפתאים שהיה עון ׳ ואל תתמה בעבור שהתאנף השם
באהרן כי זה בעבור שהיה הוא סבה ׳ כי הנה נענש ע
עם משה אחיו על דבר מי מריבה ׳ ולא חטאו בזדון ׳
וכתוב עליהם לא האמנתם בי ׳ ומריתם את פי ׳ ומעלתם
בי ׳ ואחכמי המזלות אמרו כי המחברת הגדולה לשני
העליונים היתה במזל שור ׳ וזה כזב כי לא היתה רק
במזל דלי ׳ ועל דרך חכמת המזלות הוא מזל ישראל ׳
ורבי׳ כסו זה דור אחר דור ׳ גם ראיתי כתבו והב׳ שמותם
בחצי השמים ׳׳ ויאמר פרקו ׳ על משקל ברכו מהבנין
הכבד הדגש ׳ ומנהג ערבים היה לשום נזמים באזניה
וככה כתוב במדינים כי ישמעאלים הם ויתפרקו אשר
באזניהם באזני הנזמים למעלה ׳׳ ויקח מידם ויצר
מגזר צורה שמו ויצר את שני העמודים ׳ ומלת בחרט
כמו בחרט אנוש ואין טעם להיותו מגזרת החרטומים ׳׳
מסכה כפירוש המתך כמו הפסל נסך חרש ׳׳ וירא כלב
כמו וראיתי אני כלם וירא יעקב כי יש שבר ׳׳ וישכימו
ממחרת היום שסבבה המזבח ׳׳ ויאמר קשה ערף מש
משל לאדם הולך לדרכו במרוצה ולא ישיב ערפו לקור
לקורא אליו וזה המשל בעבור שהיו ישראל בארץ מצ
מצרים עובדי עז והשם שלח להם נביאים לאמר איש
גלולי מצרים השליכו כי כן כתוב ׳ ומשה ספר זה המע
המעשה לבנים לפני מותו והוא שומר הטעמים לא
המלות׳ כתוב לך רד כי שחת עמך ׳ וכתוב קום רד מזה
ושם לא כתוב אלה אלהיך׳׳ וכתוב ועתה הניחה לי׳
ותחתיו הרף ממני׳׳ וכתוב ויחר אפי בהם ואכלם ואת
ותחת זה ואשמידם ׳׳ ואמחה את שמם מתחת השמים
וכתוב ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו ׳ והטעמים
שוים והנה רמז לו אם לא בעבור כבוד משה היה מש
משמיד אותם על כן הוצרך להתפלל ׳׳ ויחל זאת
הגזרה לא נכתבה מזה הטעם כי אם על פנים כמו
יחלו פני נדיב ׳ וכלם ככה ׳ על כן אסור לאמר חליתך
או אחלך כי יבא מגזרת אשר חלה יי׳ בה׳׳ יש אומרים
כי זאת התפלה היא הנזכרת בפרשת עקב [illegible]
וזאת התפלה היתה ראויה להכתב אחר שוב משה אל
ההר ׳ על כן וינחם יי׳ אחר שהתפלל והתנפל ארבעים
יום ׳ ואם נחם על הרעה זה טעם לוירד אולי אכפרה
בעד חטאתכם ׳ כי ירד ושרף העגל והרג עובדיו ׳ אז ש
שב להתפלל לשם בעד ישראל ובעד אהרן שהיה הסב
הסבה ׳ ואחרים אמרו כי תפלת אל תשחת עמך ׳

ולפי דעתי איננה זאת הנזכרת במקום הזה
כי שעורי התפלל שנים
כאשר אפרש כי איך
יחלה פני השם לפני שרוף
העגל ויסקה את ישראל ויהרג עובדיו רק השם רמז ל
לו שיתפלל אחר רדתו ׳ ויסיר העגל על כן כתוב אח

אולי אכפרה בעד חטאתכם · אחר שהסיר החטאת · כ
כאשר כתוב ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל וג
והנה בעבור שהשם אמר לו ועתה הניחה לי · הזכיר ה
התפלה שהתפלל כהתנפלו לפני השם · ואת הפרשה
היתה ראויה להכתב אחר וישב משה אל יי ואין מוקדם
ומאוחר בתורה רק רצה לדבק דבר מי אשר חטא לי ·
עם ועתה לך נחה את העם וכתוב ויגף יי את העם ·
ויהל הנה כתוב ואתנפל לפני יי את הארבעים היום ואת
ארבעים הלילה · כי אמר יי להשמיד אתכם וזהו הרף
ממני ואשמידם כי אין הדעת סובלת שיתפלל משה בע
בעד ישראל וענו ביניהם עד שהסיר אותה ·· והנה למה
יי יחרה אפך בעמך · כמו אל תשחית עמך ונחלתך אש
אשר הוצאת בכחך הגדול ובזרועך הנטויה ·· וזהו אש
אשר הוצאת ממצרים בכח גדול וביד חזקה · וכתוב ז
זכור לאברהם ליצחק וליעקב · וזהו זכור לאברהם לי
ליצחק ולישראל עבדיך ·· והטעם שתזכור להם ש
שבועתך ולא פירש זה בפסוק זכור לעבדך · כי אינו כמו
זכור עדתך קנית קדם · בעבור הלמד ·· והנה קדם פן
יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם זהו למה יאמרו מצ
מצרים לאמר · וטעם ברעה הוציאם · כאשר רמזו ק
קדמונינו כי במזל רע יצאו ממצרים · והנה אין יכולת
לשם לנצח כח המזל להציל הדבקים בו · ונראותו כי
אין יכולת לו שבאם והרגם · וזה יהיה חלול השם והנה
התנפל ארבעים יום · והשם אמר לו כי לא אעלה בקר
בקרבך · והנה לא ישענו הארץ · ואז אמר משה כל פר
פרשת ראה אתה אומר אלי ואחר כן צוהו שירד ויפסל
לוחות ויעלה בידו אל ההר · אז ירד השם בענן · ויקרא
על פניו · וכתב השם הלוחות השניים על כן כתוב בע
בעת ההיא אמר יי אלי פסל לך שני לוחות אבנים כרא
כראשונים ועשית לך ארון עץ והנה ישענו ישראל להארון
והוא מעשה בצלאל ·· וינחם · חלילה להנחם השם · ר
רק דברה תורה כלשון בני אדם כמו ויעל וירד · וינחם
יי בי עשה · ויתעצב אל לבו ·· והנה שמואל אמר עם
נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם · וגם כתוב נחמתי ··
ויפן
ויש מפרשים אותו לשון ונער ואין צורך
הזכיר במקום הזה והאור בוער באש · נ
וטעם ויפן כאדם מסתכל מה יעשה ·
ורמה כי חייב לרדת מהרה · כדרך ויפן כה וכה ·· וטע
בידו · פרשתיו כמו ולקחת בידך עשרה אנשי כי תמהי
אנחנו איך יוכל להוריד לוח אחד ביד אחד ·· ואחר שה
שהכתוב מפרש שהיו כתובים משני עבריהם איכם א
אלה שני האבנים מהאבנים הנזכרים בחשן · כי מה
שיכתוב מעבר אחד יראה בעבר האחר · ואין כתוב כר
כראשים · רק כתובים · כי כאשר כתב מזה העבר כן הי
היה כתוב בעבר השני · והנה הלוח עב ואין צריך מש

ובמיך שבלוחות שיעמדו כנס · כי מחלוקת היא בפירוש
מלת אשורית אם מאושר באותיותיו או על שם שעלה
עמהם מאשור ·· ועוד אלו היו כראשים יראו הפנים ··
ואין לטעון עלי אם היו האבנים יקרות ·· והתשובה כי
לא היו יקרות כמוהם בעבור מכתב אלהים שהוא חרות
עליהם ·· ואנה ימצא אבן יקרה מאד וארכה אמה וח
ורחבה אמה וחצי ואמה קומתה ·· ועוד מאין יפסול מ
משה שני לוחות אבנים כמדת הראשונים · והנה לא י
ידענו איך היו כתובים עשרת הדברים בשתי הלוחות
גם יהפכם · על כן כתוב מזה ומזה הם כתובים ואחר
שאמר כתובים משני עבריהם ·· ולא נוכל לדעת אם כ
כל הלוח נכתב כלו או נשארו לו מארבע פאותיו שיורי
כאשר נעשה אנחנו היום בספרינו או אם היה הנכתב
עב · או דק · ודבר שלא מצאנוהו בקבלה · אין טעם
לסברות יכן ·· והלוחות קדמונינו אמרו כי נבראו להיות
ככה · כאשר פירשתי בראש ספר בראשית ·· ולפי דעתי
כי פי מעשה אלהי שהיו ככה כמדה הראויה כברואי והז
זה בעבור שהשניים פסלם משה ·· ויש אומרים כי חרות כמו
חרוט · ויש מהפכים אותו חתור ·· והנכון שאין חבר לו
אולי הוא כדמות פתוח · וישמע יהושע · שנשאר בתחתי
בתחתית ההר ברעה · מגזרת תרוע · כמו אשא רעי שהוא
מן ירע · ככה יאמר מן רעה ירע · וכמוהו לרוח תריעו
ריע ·· ויאמר · אחר הגאון כי אלה דברי יהושע ·· ולפי
דעתי שהם דברי משה · והעד ויהי כאשר קרב אל המ
המחנה ·· חלושה שם כמו גבורה ·· קול ענות · כמו כנ
ענינות · וזהו ויקומו לצחק ·· ויהי יהא העגל בעבור אח
אחרת ·· או ומחולות סביביו ומרוב קנאת משה שבר ה
הלוחות שהיו בידיו כמו שטר עדות ·· והנה קרע שטר
התנאים וזה היה לעיני כל ישראל כי כן כתוב ·· ויקח ·
יש אומרים כי וישרף כמו ויתך באש ·· ואין צורך כי יש דבר
שימס באש עם הזהב ויתיך ישרף · ויהיה שחור ולעול
לא ישוב זהב · וזה דבר מכוסה ואמת הוא ·· ויזר על פ
פני המים · הם מי נחל יורד מן ההר וצוה ששתו כל י
ישראל מאלה המים כמו מן העפר אשר יהיה בקרקע
המשכן יקח הכהן ונתן אל המים · והנה המים חדשו
אות בעובדי העגל בפניהם · או שבכתה בטנם כי לו
לולי זה איך הכינו בני לוי עובדי העגל מי היו ·· וכבר
היו מעטים שהיתה מחשבתם רעה · ומחשבת הכל לט
לטובה היתה כפי סברתם ·· ויאמר · הנה משה שאל ל
למה הוצרך אהרן לעשות העגל · ויאמר אדני בעבור
גודל מעלתו · וכבר פירשתי כי פרוע הוא וככה ויאמרו ל
ואומר אליהם ·· וירא משה את העם · כי פרוע הוא
כמו באין חזון יפרע עם · ותפרעו כל עצתי

אלא לשחיטה ותחת שם הפעל להיותם שמץ ודופי ודב׳
בקמיהם כמו רבים קמים עלי ואפיון קמי דרך קצרה
ותרגם לרוית סרך והנה קמתם תחת אבותיכם ויע
ויעמד כבה הלשון בכל מחנה שיעמוד במקום אחד ג
כמו שבה לעשות סוכות ולהיות שערים למחנה כי אין
צריך לשום יד מחוץ למחנה מי ליי׳ ינם אלי או יקר
יקרב או יבא או יתאסף בני לוי שהם ממשפחתו יי׳
ויאמר טעם אלהי ישראל בעבור שחטא עבדיו שהוא
עג׳ והרגו איש את אחיו אפילו יהיה אחיו מבנים ישר
ישרסו האומר לאביו ולאמו על זה המעשה והגרעם ש
לפרש אביו ואמו אבי האם ואין צריך כאשר אפרש ב
במקומו ויעשו בני לוי ולא כל בני לוי ויאמר וכבר
אמר להם כמו וידבר יי׳ אלהים ורבים כמה
מלאו דקדוקו זר כי שנים הוא פעל יוצא ופעם עומד
והבנין קל וטעם כי איש אפילו בבנו שהוא גוהו והסבר
הוא שיתן לכם ברכה וזהו בעת ההיא הבדיל יי׳ את שב
שבט הלוי והטעם שאמר לי השם זה הטעם בהר סיני
על כן כתוב אלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יי׳ אל
משה בהר סיני והנה כאשר נעשה המשכן נבדל אהרן
ובניו לשרת השם וכן הלוים לא היתה מחלוקת קרח כי
בכור היה כאשר לקח השם הלוים תחת הבכורים שהיו
קדושים בעבור שהם העלו העולות והשלמים וזבחו על
המזבח שנעשה לפני העגל ויהי ממחרת יום דרשו ג
ועתה אעלה לשוב אל ההר להתנפל לפני השם לכפר
על ישראל כאשר פירשתי אולי יכתוב לוחות אחרות לכרת
ברית עם ישראל וזהו הנה אנכי כורת ברית כי הלוחות
כשטר עדות וישב אמר הגביד כי אנא מבלע האחד ג
כמו אל נא ופירוש אל מגזרת הואל וזה רחוק רק א
אל נא תעשה ככה ופירוש אנא כמו פיוס או דרך הודאה
הודאה כמו זה וככה אנא יי׳ כי אני עבדך ועתה
כבר פירשתי בספר דניאל וספרין פתיחין כי כל הגזרות
על הכללים ועל הפרטים הם במערכות שמים וככה
הודו חכמים חיי בני ומזוני רק השם יוסיף בעבור יד
יראתו כאשר פירשתיו ויאמר אמר הגאון זהו וינחם
יי׳ אמר להשמיד הכל והנה הטעם לא ימחה מספרי ג
רק אשר חטא לי במחשבתו על דרך לרוגן תמים את ג
בני ישראל בלבם ולא נהרגו כי לא עבדו וזהו ויגף יי׳ את
את העם בעבור שנעשה העגל וכא ספק לאנשים בשת
בסתר ועתה אל אשר דברתי לך אל מקום הכנעני וזה
כדרך טעם כי בעבורך נשאתי תפלתם ולותה שאהבת
אותם כל ככה לך נחה אותם וביום תחלת כל שנה יז
יום הפקידה ויגף אולי לא היתה המגפה בשנה הרא
הראשונה רק ספר הכתוב מה שהיה אחרי כשעם מהר
סיני וידבר לך עלה מזה כי ההולך לפאת שמאל עולה
הוא על כן וירד אברם מצרימה כי היא בדרום וכל זה

אשה בעבור שבועתי לאברהם ליצחק וליעקב
ושלחתי לפניך מלאך לעמוד ולא המלאך הנודע כי
השם בקרבו כי לא אעלה בקרבך לא יעשה משכן כי
לא משכן בתוך בני ישראל טעם פן אכלך בדרך אם
יעשו פעם אחרת כמעשה הזה מיד אכלם וכא פתח
קטן תחת גדול ולא כדגש האלף ש הרמשש לאיתנ
כמו אחוך שמע לי וישמע העם את הדבר הרע ומה
הוא הוא הכתוב אחריו ויאמר יי׳ אל משה אמור אל בני
ישראל וכמוהו ויאמר יי׳ אל משה בגדין וכבר
פירשתי ינם לאם יוכל תת כי כמוהו ויתן שחקים
ממעל וכבר צוה שחקים ואין צריך לתקן הגאון שי
שעשו ככה תמיד ויתנצלו בני ישראל את עדים מן
עדים ואם בגדי תפארת ותכשיטים כמו הנזמים וכמו
ואורך עדי כי התאבלו על דבר העגל ומשה יקח עו
עמוד תחת עבר על דרך ויעשו עגל בחורב האהל אהל
שלו כמו ויבאו האהלה והנה משה נבדל מישראל
בעבור הכבוד שדבר עמו וזה היה אחר שהוריד הלוח
הלוחות השנים כתובים והחלו ישראל לעשות המש
המשכן וקרא לאהלו אהל מועד כי השם נועד לו שעד
שנעשה המשכן ואין מוקדם ומאוחר בתורה ויש
אומרים כי זה הוא אהל המשכן וספר הכתוב אנה היה
המשכן לפני שיקימו הדגלים החמשים יום והיה גם
זה היה את שהיו רואים כל רגע שיצא ממחנה ישראל
את האהל ועוד היה רואה עמוד הענן וראה וזה ה
המעשה היה אחר פרשת ראה אתה אומר אלי כי היא
היתה בקרב הארבעים יום שהתנפל על דבר העגל או
ואחר כן ירד ופסל את הלוחות או עבר השם על פניו
ויבא לידי המעשה מה שאמר לו וראית את אחורי
ודבר יי׳ אל משה פנים אל פנים בפרשה הסמוכה
אפרשנו ומשרתו יהושע בן נון נער והוא היה מאה ג
ועשר ואחרים אחרו כי שבע שנים כבש ושבע שנים
חלק אם כן היה בן חמשים ושש שנה ואיך קראו ה
הכתוב נער וככה דקדוקו ומשרתו יהושע בן נון שהיה
נער ויאמר משה ראה כאומר ראה הדבר שאני
עומד בו ועתה אומר דקדוק הפרשה אמר
הגאון ידעתיך כמו שמתיך ואין זה נכון כי הנה אחריו
ואדעך כאשר ידעתני אמר הגאון פני אותי
כמו ונפיה לא היו לה עדי והנה מה יעשה במלת ילכו ג
אין פניך הולכים ולפי דעתי כי פירוש פני לא
אני בעצמי כמו ופניך הולכים בקרב ונפלינו מגזרת
והפלה יי׳ ונפלינו אני ועמך כמו עמך כי כן כתוב
בעבור עבדי עד עבדי באברהם כתוב
ויקרא בשם יי׳ ובני אדם הם
הנקראים לעבוד השם

על כן מלת השם דבקה עם השם הנכבד · ואין כנה ו
יקרא בשם יי כי השם הוא הקורא וכנה וקראתי בשם
יי לפניך ·· לא יראני קמון ·· כמו ואמר אין ראני · ל
להודיעני מאמרים · אם טוב ישיבני יי ·· ופי וחי כמו ו
ויחיה כי מיד ימות כי תכוח אמר כעבו׳ שראה המלאך
מות כמות כי אלהים ראינו · גם יעקב אמר כי ראיתי
אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי · ואף כי השם הנכ
הנכבד ·· ויש אומרים לא יראני האדם רק יחיה לעול
וזה הפך הלשון ·· ואחרים אומרים כי לא · ישרת בע
בעבור אחר · וכן הוא לא יראני האדם ולא אחי ויטע
המלאכים ·· ושכותי כפין או כסמך טוה הטעם ומפר
ומפרשים אמרו כי כפי עב · כמו על כפים כסה אור ·
הן על כפים חקותיך · ואיננו רק כמשמעו ·· ופני לא י
יראו הם הנראים ולא כן ולא יראו פני ריקם · כי הזכ
הזכרים הם הנראים ·· ונצבת על הצור הוא ראש הה
ההר כי כתוב ונצבת לי שם על ראש ההר · ואחר שהוא
מיושב ובעבור שכבוד הוא ישיגנו בעצמו בנקרת הצו ·
כי כן ושמתיך לא שיכנס הוא ומעבה · ועתה אזכיר כלל
טעם הפרשה ·· אמר הגאון כי השם אמר למשה העל
את העם הזה מזה המקום שהוא בו ובמקום אחר א
אסלח להם · ומשה השיב אם לא ישוב אפך עתה במ
במקום הזה אל תעלנו מזה ·· והנכון בעיני בעבור
שהשם אמר לו ושלחתי לפניך מלאך אז השיב משה ואת
ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואם הוא הכתב
כו כי שמי בקרבו · והשם השיבו אני בעצמי אלך והנ
והניחותי לך · והנה טעם לך כי עודך לבדך הלך ול
ולא אשכון בתוך בני ישראל · על כן השיב משה אם א
אין פניך הולכים עם הגוי הזה אל תעלנו מזה ולפי ש
שהזכיר למעלה וראה כי עמך הגוי הזה · אמר אל תע
תעלנו בלשון רבים · והעד הנאמן על זה הפירוש · וב
ובמה יודע איפה כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא
בלכתך עמנו · והשם השיב גם את הדבר הזה אשר ד
דברת אעשה כי מצאת חן בעיני · ובעבור זה שמח מ
משה ואמר ילך יי בקרבנו הפך כי לא אעלה בקרבך ·
ומשה בקש לראות השם והשם השיבו כי לא יראני הא
האדם וחי ·· והנה האמת כי ההרגשות איכם מרגישות
רק המקרים · על כן ויראו את אלהי ישראל · גם ואראה
את יי · וכן נבואת יחזקאל הכל במראות אלהים · וכן
אמר השם אם יהיה נביאכם והנה אמר וראית את אחורי
ובמקום אחר ותמונת יי יביט · ואלה דברים צריכים
פירוש ארוך ·· והגאון אמר כי הפנים פני האור והמשל
פני השמש והאחורים הנשאר מהאור שהתדבק באויר
ואין צורך לכל זאת ·· ולפני שאפרש זה אומר

דע כי השם לא דבר עם משה פנים אל פני
רק בארבעים יום השלישים והלאה · וב

תשא

וכעבור השם על פניו אז קרן עור פניו כי תחלת נבוא
נבואתו על ידי המלאך הנראה בסנה · ושם כתוב ויא
ויאמר יי וכנה ויי הולך לפניהם יומם · כי השליח ידבר
על לשון השולח וזה היום שראה משה מה שבקש · היה
לו כיום מתן תורה לישראל · ולא הגיע אדם לפניו ולא
ואחריו אל מעלתו ·· וחכמינו אמרו שהראה לו קשר ש
של תפלין ודברים כבן · רק לא כאשר יפרשוהו חכמי
דורנו שהוא כמשמעו כי סוד עמוק הוא ··

אמר אברהם

כבר פירשתי כי השם הנכתב ואיננו נקרא הו
הוא שם העצם והעצם הוא הכבוד וכאשר תחבר מס
מספר כל אותיותיו יעלה לשנים ושבעים על כן אמרו
חכמינו כי הוא שם המפורש וכאשר תחבר ומרבע הרא
הראשון אל מרבע האמצעי באותיותיו יהיה כמספר השם
גם כן מחברת החמשה כוכבי לכת · גם כחשבון האו
האותיות שיכנה האדם בהם בחצי השם יהיה כמספר
השם וכחשבון מרבעי הזוגות שהם במעלה הראשונה
יהיו כמספרם המחוברים מחצי השם ·· וכאשר כפלנו
חצי השם הראשון על החצי · אז תמצא מרובעי הכפ
הנפרדים ·· וכאשר תחסר מרבע האות הראשון ממרבע ה
השנים · אז ישאר כחשבון מעקב האות השני ·· ואם
תחסר מרובע השנים ממרבע השלם אז ישאר כחשבון
מעוקב האות השלישי ·· וזה השם הנכבד הוא האחד
שהוא בעצמו עומד ואין לו צרך לאחר לפניו · ואם ת
תסתכל מפאת החשבון שהוא ראש הכל ·· וכל חשבון
שהוא מהאחדים הוא תמצא האחד שהוא הכל · על כ
כן סוד התפלות והתהלות · וטע והתגדלתי והתקדשתי
ועוד אשר בך אתפאר · והנה אין לו תמונה והוא בדרך
כלל לכל התמונות כי מאתו יצאו · והנה הגויות העליונות
שהם המאורות והכוכבים אין להם פנים ואחור ואף
כי לנשמות האדם העליונה · אף כי למשרתי עליון ואף
כי לעליון העליונים · והנה האורך בין שתי הנקודות וה
והנקודה הקרובה אל הפעל שם הפנים · ושם האח וה
והנקודה האחרת סוף הכח · ותנועת האדם לפנים ··
והנוף העליון אל הימין והמזרח אל העליון והנה משה
יכול לדעת ולראות בעין לבו איך תדבק הבריאות כי נב
בראשית · ודרך הכבוד אין כח בנברא לדעת זה ואם
כי לא יראני האדם וחי בעבור היות נשמת האדם עם
הגוף ·· והנה אחרי מות המשכיל תגיע נשמתו למעלה
גדולה שלא הגיע בן בחיי האדם והנה משה שב כללי
על כן אמר השם ידעתיך בשם כי הוא לבדו יודע
הפרטים וחלקיהם בדרך כלל

וכמעמד כי הכבוד בארמה הוא האדם על כן צורת חכ
הכרובים · והכבוד באדם ישראל על כן דבר קשר של
תפילי׳ ועל כן כתוב בשיעור קומה כי השם הוא ברא
כל מין וכל כבוד מכל גוף והכבוד מהנו׳ הוא המקרה׳
אמר רבי ישמעאל כל היודע שיעורו של יוצר בראשית
מובטח לו שהוא בן העולם הבא · ואני ועקיבא ערבים
בדבר זה וזהו נעשה אדם בצלמנו כדמותינו ״ ודע
כי כל הנמחים והחיים בארץ כעוף והבהמה והחיה ו
והרמש וכל אדם קשורים בעליונים · כי הגלגלים
קשורים בארבעים ושמונה צורות הגלגל׳ וזהו אשר חל
חלק ״ אלהיך אותם לכל העמים · והמוסיפין להאיר
אינו מטעם הענין אולי ידעו זה ולא רצו לגלות
הסוד לתלמידי׳ והעד שכתוב ולא חלק להם ״ ודע כי ה
המחברות הם מאה ועשרים מחברת השבעה והמחב
והמחברת הגדולה במספר כלם היא אחת והמחברת ש
השנייה היא אחת ועשרים וכנגדה מחברת החמשה כי
כנה וזה המספר יצא משבעה ומחברת השלשה חמשה
ושלשים שנים זה המספר יצא משבעה וכנה מחברת ו
הארבעה׳ והנה מחברת השתה שבעה והמחברת שה
שהיא כוללת המספחות לכל הארמה כמו מזל כל גבל
מהשבעה גבלות שהם כל היסוד ועליהם כתוב אתה ש
הצבת כל גבולות ארץ וקיץ וחורף שישתנה בכל הגבו
הגבולות אתה יצרתם׳ ואין השני בא מהשמש רק בע
בעבור נטותה לפאת צפון ודרום והנה המחברת השנ
שנים העליונים במזל טלה היא בכל תשע מאות
ושש׳ים שנה ושניהם סובבים ממזל התחברותם אל המז
המזל תשיעי בכל עשרים שנה׳ כנה יתגלגלו שתים עש
עשרה פעמים עד מאתים וארבעים שנה ומשם יתגל
יתגלגלו במספר הזה וכדרך הזה במזלות העפר גם במ
במזלות הרוח גם במזלות המים ואל יעלה על לבך כי
הארבעה תולדות הם בשמים ויש אש בשמש וקור
בלבנה ובשבתי חלילה חלילה כי הבריאות העליונות ב
נכבדות הן ועליהם כתוב כי הוא צוה ונבראו ויעמידם
לעד לעולם חק נתן ולא יעבר רק נקראו כנה בעבור
המקבלים והנה לא יכלו המשרתים לשנות דרכם ושי
ושיעבור אחד מהם החק שנתן לו השם גם כן כל
צבא השמים והשפלים יקבלו מהם כפי מתכונתם ש
על כן לא ייטיבו ולא ירעו והנה המשתחוים למלאכת
השמים לא יועילו לו כי זה שנגזר עליו כפי מערכת כו
כוכבי מולדתו כן יקרנו אך אם ישמרהו כח עליון מכח
הכוכבים שיהיה דבק בו ״ אז יוכל מהגזירות ואתן לך
משל ״ חשוב שהיתה מערכת כוכבים שיגדל נהר עיר
אחת וישטוף אנשיה או ימותו ובא נביא והזהירם שיש
שישובו אל השם בטרם בא יום רעתם ושבו אלין בכל
לבם ובעבור שדבקו בו נתן בלבם שיצאו אנשי העיר

להתפלל אל השם · והנה עשו כן וביום ההוא גדל
הנהר פתאום שנהגו כאשר ראינו בעינינו פעמים ר
רבות וישטף כל העיר והנה לא הופרה גזירת השם והוא
הצילם · וחשוב כי המשרתים ירוצו כסוסים עוברים
במסלה ולא ירוצו להרע או להיטיב רק כנה דרכם ואח
וחשוב כי במסלה איש עור לא ידע מנהג הסוסים מתי
הולכים אל ימין או לשמאל · והוא נשען על פקח ידע
סודם והנה הוא ישמרנו כי ברוצם כבר זה יוליך
העור לצד האחר ומרוצת הסוסים לא תשתנה׳ והעור
ימלט · ובעבור זה אמר השם אחר אשר חלק׳ ואתכם
לקח ״ להיות לו לעם נחלה כיום הזה וכנה נא נחלה ו
חלק יעקב כי יוצר הכל הוא וזהו ונפלינו אני ועמך יה
וזהו שאמרו חכמים אין מזל לישראל כל זמן שהם ש
שומרי התורה · ואם לא ישמרוה ישלוט בהם המזל׳
כאשר הם מכוסה כי כל מחברת ומזל דלי במערכת רעה
הנה יבא רעה לשונאי ישראל והיודעים חשבון המזלות
יודו כן והנה היתה במערכת המחברת שעמדו בגלות
מצרים עד שנים רבות ובעבור שצעקו אל השם ושב
אלין הושיעם השם׳ וכאשר יקרה לכלל כן יקרה ליחיד
על כן שומר תורה אשריו ״ הנה ידעתיך בשם
כמו יודע ״ דרך צדיקים ״
הנה הראני נא אינו כמראה העין והנה
על פניך השנייים והם פני הלב׳ ונע׳ כל טובי שאינו
כמו הכל ולא בכל ולא עם הכל׳ וטעם וחנותי את אשר
אחון על משה כי אעביר כל טובי על פניך ולפני עברי
אראה אותך וזהו שאסוך כפי עליך׳ והנה זה הוא
המירום והפך כדמות שתר כמסתיר עצם השמש כבנו
שלא תפרד כשמש מעל עיניו׳ והנה וראית את אחרי׳ מש
משלת שהוא הכל וכבודו ולא הכל ומלאו הכל׳ וכל מ
תמונת כל׳ וזהו ותמונת ״ יביט · ויאמר פסל לך כמו
לך לך ולאתה קח לך · וטעם כראשונים כמותם׳ ואמר
הגאון כי השניים נכבדים מהראשונים · כי השניים ת
נתנו ביום קדש וביום הכפורים ולא כן הראשונים ש
ויש עם השניים זכר שלש בריתות ובשניים כתוב ולמ
למען ייטב לך והראשונים נשברו ״ ואלה דברי
אלנים לא מעלין׳ ולא מורידין כי מכתב אלהים היו ש
שניהם ״ ועוד כי הראשונים הם מעשה אלהים ·
והשניים מעשה משה ״ והיה זאת היא הפעם
השלישית שבכל פעם ישב ארבעים יום וארבעים לילה
ואיש בעבור שעלה אהרן ובניו עמו אחר מעמד הר ס
סיני וירד עמהם גם עלה ועמד שם הפעם הראשונה
בכל ההר ואעפ׳ שיהיה רחוק ממקום הכבוד · ויפס׳ל
מנהג הלשון לדבר כנה לאמר ויקח בידו שני לוחות אב
אבנים ולא אמר ויקח בידו שני הלוחות

כמו ויי׳ המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת
יי׳ ולא אמר מאתו · וככה בפסוק אחר בני ישראל חמשם
פעמים · והנה היא דרך צחות : וירד יי׳ לאמ׳ כי ויתי
ויתיצב על הענן כי השם היה עובר ודע כי המשיל בת
כהר העליונים והנכבדים והנגופות כאשר הוא ההר ע
עליון על האדמה : ויקרא בשם יי׳ · והנה השם הוא ה
הקורא · והנה למדנו איך יקרא משה : ויעבור · אל ת
תתמה בעבור שהשם קורא השם · כי הוא לבדו יודע וד
ודעת וידוע · וזה דבר עמוק הוא מאד : אמר הגאון
כי השם הראשון דבק עם ויקרא · ואלו היה כן למה ד
דבקו בעל הטעמים : והנכון כי השם שתי פעמים כ
כמו אברהם אברהם · יעקב יעקב · משה משה · וכת
וכתוב כי שלש עשרה מדות הם : והגאון אמר כי השם
הנכבד במספר · אם כן איכן מדה׳ והשנית שהוא אדו׳
וזאת טעות כי הנכתב איננו אדון רק כנוי בפי המדבר
דרך כבוד : ורב כנים אמר כי מלת ארך אפים שתים
מדות לטובים ולרעים · גם זאת איננו נכון · כי לא תג
תוסיף המדה בעבור שני האדם : ועוד כי השם הוא
ארך אפים לרשעים · ולא לאשר לא חטאו : והנה ונקה
מדה בפני עצמה · עד הנה משפט שלש עשרה מדות :
על דרך הפשט ונקה לא ינקה מדה אחת · כי ונקה ש
שם הפעל הוא כמו אם ענה תענה אותו רק למדנו מ
מלת לא ינקה שהוא למוכים רק לשבים ינקה כדב
כדברי הנביאים · על כן הוסיפה ונקה ומספר המדות
ומלת פוקד עון אבות גם היא מדת רחמים :

ודע כי שבעה הם בגדי כהנה ובעבור שה
שהבין כמו משפט הכנויים במספר :
והנה האחד עשר שבטים נולדו בפדן ארם ובנימין לב
לבדו נולד בארץ כנען · והנה כתו׳ על כלם אלה בני יע
יעקב · כי אחר הרבים הלך ולא חשש להזכיר האחד ·
וככה בשבעים נפש ירדו אבותיך · ומנשה ואפרים לא
ירדו כי שם נולדו · והנה השם הנכבד הכניסוהו במדו׳
והוא שם העצם וכבר הזכרתי בפרשת אלה שמות כי
כי פעמים הוא שם התאר והשני מדה והנה שתים : ואל
ואל׳ אל שלישית : ורחום רביעית : וחנון חמישית :
וארך אפים ששית : ורב חסד שביעית : ומלת רב תש
תשרת בעבור אחרת ורב אמת : נוצר חסד לאלפים ת
תשיעית : ונושא עון עשירית : ונושא פשע אחת עשר
ונושא חטאה שתים עשרה : ונקה שלש עשרה : והשם
שהוא תאר כולל הנכבדים והגויות והעליונים והשפלים :
ואל · כמו תקיף שיעשה הנכון בחכמתו : ורחום · כד
כדרך כרחם אב על בנים שישמרם שלא יפלו : וחנון
כדרך כי חנון אני להושיע מה שנפל ולא יוכל קום :
ארך אפים · שלא יכעס מהרה על הרשע : ורב חסד ל

תפלה

לצדיק ולרשע · ורב חסד ואמת שימלא ויקים דברו :
נוצר חסד האב לבנים · אם היו טובים · נושא עון שי
שיש לבך לדברי · והנה כתוב ונחקת והיית לאיש והלא
איש היה רק טעמו איש חיל ונודע · והנה כתוב כי זקנ
זקנתי להיות לאיש והפירוש מהיותי בעולה או אשה ל
לאיש · כי נקבה היתה והנה ואבואה אליה היא המשכב
כי נקבה היא · והנה אשר בא אליך הלילה · איננו מזה
הטעם כי זכר הוא :   וככה החטא ונשא עונו
לא יכפר החטא לו רק העונש שיבא עליו על דרך ולכת
לבדך משא · ועתה שא נא חטאתי כי משה צדיק היה
והכלל כי הנושא עונו בעצמו לעבדי לעולם · ונשיאת
חטא על שני דרכים · שימחול לו כמו זה שאל ל
לשכח לנושא העון : והדרך האחרת שיהיה נושא העון
אחר רשע והנה לנושא יהיה לעבדי ולנשא העון לשכח
כמו ונשא את ענה כי העונש יסור מעליה ויהיה עליו
ונושא פשע רע · כי פשע קשה מעון כאלו הוא הפושע
יוצא מתחת הרשות כמו אז תפשע לבנה מתחת יד יהו׳
יהודה והנה עון פחות ממנו והוא כזדון : ומלת חטאה
כמו חטאת · והיא שם דבר׳ ואיננה כמו הממלכה הח
החטאה · כי היא תאר ומלת חטאה כוללת כל מחשבה ו
ול׳ שגגה במעשה כי עון במעשה או בלשון והנה השת
השתכלנו תפלת משה על דבר המרגלים · ויאמר יי׳ ש
שהוא שם העצם · והמדות תשיכה עליו כאחרות · ול
ולא הזכיר השם שהוא תאר כי השם רצה להשמיד : ו
ולא אל כי אין צורך להזכיר המדה הזאת · ולא רחום
כי ישראל לא היו פתאים · ולא חנון כי לא נעשה להם
חמס שיצעקו אל השם להושיעם : והזכיר ארך אפים
כי היו רשעים · ורב חסד לכל הוא ולא הזכיר ואמת כי
היו חייבים והזכיר נושא עון ופשע לא הזכיר והטאה כ
כי לא היו שוגגים :   ומרוב הענוה ש
שהיתה במשה הזכיר פשעי עם ישראל לאמר וסלחת ל
לעונינו ולחטאתינו · ולא הזכיר פשענו בעבור גודל מ
מעלתי שלא יתכן שיפשע : ויאמר ריקי מנוח אחרון ש
מהר כאשר הזכיר רבעים שלא יאמר חמשים · וזאת
טעות גדולה כי אין הדעת סובלת להפסיק הוא דברי ה
השם בעבור שהיה מדבר כי היה בן מות לשעתו · רק כ
כאשר כפסק הקול מיד מהר משה להתפלל :
: ועוד כי הנה כתוב כן בעשרת הדברו׳
והנה כל ישראל שמעו זה · ואיך יעלה על לב משה שי
שיאמר הקבה לחמשים ובעבור שהזכיר ונקה לא ינקה
לא הצרך לומר לשונאי :   ומלת ויקד · משעלי הכ
הכפל מגזרת קדקד ששם קדקדו בארץ משלת הארץ
על משקל ויתמם הכסף · ויקדו כמו ויתמו

אל תשמע אל המוסיפין פרושים אלבש בעבור המסך
ועל זה הדרך ידמו כלכן׳׳ ויאמר טעם ילך נא י״י בקר
בקרבנו כאשר ישע כמו והתהלכתי בתוככם כי עם קשה
ערף הוא על דעת רבי מרינוס טעם שעם קשה ערף
הו וכן רפאה נפשי כי חטאתי לך טעם שחטאתי לך ולפי
דעתי רפאני כי אני מודה בעבור חטאי החלותני וככה
זה אני מודה כי עם קשה ערף הוא ואתה תסלח׳׳ ויא
ויאמר הנה אנכי כורת ברית וזהו כי על פי הדברים הא
האלה כרתי אתך ברית׳ והם המצות הכתובים
ומתחלת שמר לך ובעבור זה אכתוב לך הלוחות השני׳
ויהיה כשטר עדות וכל זה שסלחתי לעונם היה
בעבור כבודך על כן אעשה עמך נפלאות שיראו
כל ראיך וידעו כי נתתי הוד עליך שלא עשיתי כן מיום
שבראתי שמים וארץ וזהו דבר קרינת פניו והנה כתוב
במותו לא כהתה עינו ולא נס לחה הפך תולדות כל
הזקנים׳׳ וטעם אשר לא נבראו בכל הארץ לא כשומע
זה בגוים׳׳ והנכון אמר אשר לא נבראו כן בכל ארץ ו
מצרים שיצאתם משם ובכל הגוים׳׳ שמר לך לפי דעתי
עם משה ידבר שישמור אלה הדברים ויספרם כן לבני
ישראל על דרך שמרו עדותיו וחוק נתן למו כאשר
פרשתי במקומו׳׳ ותחלת הפרשה שתאמר להם הנני גו
גורש מפניך ואחר הפרשה דומה לפרשת הנה אנכי ש
שולח מלאך עם הפרשה שהיא למעלה ואלת גרש
מהבנין הקל והוא פעל יוצא וככה אלמנה וגרושה מ
השמר לך הנה זה כמו לא תשתחוה לאלהיהם׳׳ כי את
מזבחותם כמו כי הרס תהרסם ופן תכרות כמו לא
תכרות להם ולאלהיהם ברית והוסיף לפרש פן תכרות
ברית וזנו בנותיו והזכיר אל
קנא ככתוב בעשרת הדברים׳׳ וטעם
אלהי מסכה ואלת אלהי הגוים
פוללת בעבור עגל מסכה והזכיר את חג המצות כאשר
הזכיר בפרשה העליונה ובעבור שהזכיר כי בו יצאת מ
ממצרים והנה חג המצות לזכר הזכיר דבר פטר חמור
שגם הוא זכר ליציאת מצרים בפסוק ובקוצרכם
שהזכיר עם חג הקציר וככה הזכיר זה בפרשת קדשי
תהיו ובעבור זה כל פטר רחם לי׳ ואלת מקנה במקום
הזה על לשון נקבה׳׳ ושמות רבים ככה על לשון
זכר גם נקבה׳׳ שמות ככה כתוב בראשונה
וטעם בחריש ובקציר שהם עיקר חיי האדם׳׳ אמר ע
עבן יפתח שוו כעבן כי זה על משכב האשה והלא תב
תכסתו בנטה כי אם אמרנו כי ביד הגבר החרים הלא כ
בעלת קציר יחריש ולא הזכיר בפרשה הזאת שבת
השמיטה כי היום הידוע השלם היא תנועת הגלגל העלי
העליון ממזרח למערב בעשרים וד׳ שעות ויום
השמש הוא שלש מאות וששים וחמשה ימים וקרוב לרו

וארביעית יום כי היא תקופת השמש ותחלת מערב עד
שובה אל מקומה ואחרי המזלות יבינו זה׳׳ וחג כתוב
בשני מקומות ושם בצאת השנה כי סוף השנה הוא
תחלת השנה האחרת וזה לאות כי השמש תכבש באחד
המאזנים שיתן לי׳ העשור ולא יתאחר עד צאת סוכו
שלא תכבש השנה האחרת על כן כתוב תקופת השנה
ואל תשתו על תקופת רב שמואל רק על תקופת רב אדא
טעם שהי צריך לשני תקוני האחד בעבור שיהיה הפסח
פעם באביב ופעם בקציר וזה השני אינו במהלך השמש
כי שוה היא לעלסרק הוא כנגד מראה הנקודה בגלגל
המזלות וזה תיקון השני בעבור תנועת גלגל קטן בראש
טלה ׳שלש הזכיר בפרשה הזאת אלהי ישראל בעבור דב
דבר העגל׳׳ כי פירש בפרשה הזאת למה שלא הזכיר
בראשונה כי לא הוצרך כי אחר שהשם צוה שיעלו כל ז
הזכרים לראות פניו הנה אין ספק כי השם ישמור
ארץ ישראל מפני האויב אחר שכל ישראל עושים רצונו
וזה הטעם באר אותו היטב וטעם ולא יחמוד איש את
ארצך כל כך אשלח אימה בלב השכנים אפילו שלא יע
יחמדו הארץ אף כשיעלה בלבם לעשות מלחמה׳׳
ראשית כמו בפרשה הראשונה ואלה הם התנאים
ומתחלת ואלה המשפטים עד שש שנים משפטים הם
והכהן הגדול והשופט שהוא המלך הם חייבים ללמדם
ולדעתם וחייב הצבור הם הנזכרים אחר כן כמו אלה
ויאמר טעם שדבר הוי כתובים כתבם פעם אחרת עם
עשרת הדברים על כן נכתבה הפרשה הזאת פעמים ו
שם׳ רבים חשבו שארבעים יום עמד משה בהר עד
שנתן לו השם את הלוחות ולא דברו נכונה רק דברי ה
הקדמונים אמת כי הנה ארבעים יום עמד משה בהר
עד שנתן לו השם הלוחות הראשונים וכן כתוב ויהי מ
משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה והוא אחר ול
ואתנפל לפני י״י את ארבעים היום ואת ארבעים הליל׳
אז אמר משה פרשת ראה אתה אומר אלי ואחר כן ירד
ופסל הלוחות והעלם עמו אל הר סיני והנה כתוב
ויעבר השם על פניו ואחר כן ויהי שם עם י״י ארבעים
יום וארבעים לילה לחם לא אכל כמשפטו בפעם הרא
הראשונה גם בשנית׳ ויכתוב על הלוחות׳ השם
כתבם כי כן אמר וכתבתי על הלוחות את הדברי׳
אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת׳ ומשה
לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו׳ הטעם בדבר א
אתו השם׳ וזה׳ בעבור שנראה הכבוד על פניו על
כן הזהירו כזהר הרקיע׳׳ ואלת קרן׳ מגזרת
וקרנים מידו לו׳ כי כן כתוב בתחלת הפסוק ונגה כא
כאור תהיה׳ והנה אהרן אחריו
וקרנים מידו לו׳ יהיה הטעם כפול כמשפטו׳׳ ישתחק

ישתחוו עכשו׳ חוי הפשט שאמר כי בעבור שלא אכל
לחם שבו פני משה יבשות כמו הקרן ״ וטעם ויראו ב
בעבור שהיו פניו מכוערות · ואיך לא פקח זה המסכל
את עיניו כי לא יירא האדם לגשת אל האדם · רק בע
בעבור דבר פלא שנתחדש בו שלא ראה כמוהו · ואין א
אדם שלא ראה פני המת ולא יירא מגשת אליו ״ ועוד
אלו היה כבה · למה לא היה תמיד המסוה על פניו ולא
ולמה לא היה מסיר אותו תמיד בדברו עם ישראל והלא
ראה כי בהיותו בן מאה ועשרים שנה לא כהתה עינו
ולא נס לחה ואף כי כאשר היה בן שמונים · ויירא אהרן
שהוא הראש · וכל בני ישראל הם הנשיאים שהיה משה
משפט משה לדבר אליהם · וכן כתוב ויקרא אליהם מ
משה וישובו אליו · זה לאות כי שבו מרוב הפחד אח רב׳
אחרי בואם לקראתו · ואחרי כן כל בני ישראל שהיו ב
בתחתית ההר ויצום אלה המצות הנזכרים ״ מסוה ·
כדוגמת כסות· ויש אומרים כי כמוהו ובדם עגבים סותה
ואל תתמה בעבור היות ואו מסוה בראית ולא כן ואו ס
סותה כי הנה עולתה ועולתה עולי ימים גם עוילים
אל תוך המחנה · גם ויכתר אותם בתוך ״ יש אומרים
שהאור היה מתחדש בפני משה בכל עת שהיה בא אל
אהל מועד וידבר עם השם והיה יוצא והאור עומד כל
זמן שהיה מדבר אל בני ישראל דברי השם · ובכלותו·
ישים המסוה שידע שיסיר האור וישובו פניו כאשר היו
ויה יהיה נדעך למשה אם יראו ישראל פניו בלי אור ע
על כן היה משים המסוה· ובבאו לדבר עם השם ישים
המסוה לקבל האור ״ והגאון אמר כי האור לא סר מפ
מפניו עד יום מותו על כן לא כהתה עינו · ואחו הכבון
רק אמר כי טעם המסוה בעבור שלא יפחדו בריבם זה
עם זה ״ ולפי דעתי כי שם המסוה בעבור כבוד האור
שחדש השם בפניו שלא יראוהו ישראל בכל רגע רק כ
כשם ידב׳ אליה׳ דברי השם ויסיר את המסוה כבואו אל
אהל מועד שידב׳ עם השם פנים בפנים· וזה טעם ובבא
משה וראו והנה טעם והשיב משה את המסוה · כן עשה
עשה תמיד וככה היה משפטו עם ישראל עד יום שאסף
שאספו כבוד השם אליו · ולא נודע קבורתו בהחלת יי
עליו · ברוך השם אשר בחר בו השם רוח קדש בקרבו·

ברוך שם אל עליון · בעת עמו נהל ·
ביד ציר נאמן · כשמש אור יהל ·
ונתן בהר · להכין לו אהל ·
לשכנו כתוב · בסדר ויקהל ··

פרשת ויקהל

טעם ויקהל
שמיעו הכל מפיו דבר המשכן שיתנדבו ״ ופי׳ אלה ט
הדברים המשכן וכליו לעשות ·על כן כתוב לעשות את

אותם והנה הטעם שהשם צוני שתעשו מה שאומר ל
לכם · והוא הזהיר אתכם אעפ שמעשה שמים אתם ח
חייבים לעשות השמרו לכם שלא תעשו מעשה בשבת ·
והעובר בפני עדים ימיתוהו בית דין ובמקום אחר יפ
יפרש שהוא בסקילה ״ לא תבערו · בעבור שאמ׳ ביום
הראשון ובשביעי בחג המצות כל מלאכה לא יעשה בה
בהם להתיר אכל נפש אמר עתה בשבת לא תבערו אש
לאפות לחם ולבשל בשר כי האש צורך לכל מאכל ומ
והגאון רב סעדיה חבר ספר כבד תשובה על החולקי׳
על קדמונינו על נר שבת ״ ויאמר · עתה החל לפרש לכ
לכל העדה מה צוהו השם ״ קחו · הפך תנו · רק בה
בהיות מם אחר נזרת לקיחה · הנה היא כמו כתיבה ·
קחי לי מעט מים פירש כי הלקיחה לי היא בעבורי וכה
וככה קחו מאתכם תרומה ליי ומלת כל נדיב לבו זרה ·
כל אשר נדבו לב כמו בגדל זרועך · בזרועך הגדול ·ו
זכר רב טובך זכר טובך הרב ״ ור׳ ישועה אמר כי הזהב
כוסף כמו היתה סדיו ואחר שהזכיר יבואה פירש והוסי׳
לבאר שהיא תרומת יי ובמקום רבים · והוא בוה לי אחי׳
יש אומרים כי נקרא כסף שתאוה היא לעינים מגזרת
נכספה ״ גם נחשת כי הנשים מנחשות בנחשת ·
ותולעת שני · בלא מם ״ ויש במם אם יהיו הטעמים
כשנים אולי לשון רבים הם ״ ועזות זכרים כמו לחן׳
ובכורות בקרך ״ שטים בלא מם כמו נשים ״ ושמן ולא
הזכיר זך כי ידוע הוא על כן למאור כתוב ״ הנה הז
הזכיר שיביאו המתנדבים תרומתם · ומי שהם חכמי
לב שהם בקיאים במלאכות · יבאו ויעשו ״ והחל מהית
מהמשכן כי הוא כלל והאהל מכסה הוא עליו והזכיר
מכסהו והוא כלל שני מכסים ״ את קרסיו · קרסי ה
המשכן והאהל וקרשי המשכן ובריחיו ועמודיו והאדני
שהם עמודי הפרכת והמסך · ואחר כן הזכיר כלי הק
הקדש שהם לפני הפרכת ולחם הפנים כי בעבור זה
נעשה · והזכיר שמן המאור שבעבורו נעשית המנורה·
והנה השלים להזכיר כלי הקדש ואחר את מסך הפתח
והנה כלי שמן המאור וכלי שמן המשחה וקטורת הסמ
הסמים יהיו כשנים כי הם קדש בין הפרכת והמסך
פתח המשכן הנה אין לכיור ולכנו בדים אולי על העג
העגלות היו נשואים ״ את עמודיו ואת אדניה כמו רוח
גדולה וחזק ותאכלנו אש לא נופח ״ את בגדי השרד ·
לצורך הנסיעה ״ ויצאו לתרכנו מזה שכל עדת ישראל
באו אל אהל מועד כת אחר כת ויבאו כל איש
אשר נשאו לבו הם חכמי לב והטעם שיש לו לב רם
ומלת על הנשים כמו על לחם הבכורים תנופה ורבים
ככה ״ כל נדיב לב אין נדיבת לב כדרך שיר שה כשבים
אח באזן ונזם באף וטבעת באצבע וכומז בזרוע כל
איש אשר הניף והנשים שטוו התכלת והארגמן ו

והתולעת והשש גם העזים והיא אומנות צריכה לחכמ׳
יותר והנשיאים כי בנאתם מתאברים ונכללים כל איש נ
שאל כפי מעלתו   והנה דבר גדול היה שמצאה שמן
למאור ביד הנשיאים אחר חדשים רבים   שיבאו
ממצרים   ואחר כן כלל כל איש ואשה ושב לדבר על
הנשיאים שנשאם לבם לעשות והזכיר הראש שכלם יה
סרים אל משמעתו כי אין בהם חכם כמוהו ״וימלא ׳
הנה השם העיד כי הוא מלא חכמה ותבונה ודעת ותנן
ותוספת עוד שהוא חכם בכל מלאכה ולחשוב בלבו מח
מחשבות שלא נראו כמו כן כי יש אומן זהב ולא כסף וא
וחרשי אבן ולא כסף וחרשי אבן ולא עץ ובכלם היה ש
שלם ועוד להורות כי יש חכמים רבים שהם קשים לא
להורות אחרים והנה אהליאב הו׳ חבירו בכל המלאכות
גם להורות לא בחכמה על כן אמר על שניהם עושי כ
כל מלאכה וחושבי מחשבות״ ועשה והנה בצלאל הוא
בעצמו יעשה הנכבד ויורה הוא ואהליאב״ ויקרא אל
לקרבה כנסף כמו ולדבקה בו״ וחכם גדול טעם שאמר
כי כמוהו לשמור את בריתי לעדה כי הוא מפיק הא נ
ומלת עומד עומדת על כן הפירוש לעמוד בה ויקחו כל
התרומות אשר הביאו״ והם ישראל היו עוד מביאים כ
נדבה אל משה בכל בקר ״ויבאו אל אהל מועד ויאמרו
מה מדי כותר כמם מכל מלמדי השכלתי כאשר פרשתי
ויעבירו קול כמו ותעביר הרנה״ והמלאכה שהיתה עם
עשויה״ ומם דים שבה אל כל החכמים לכל המלאכה
שהיו צריכים לעשות״ והותר שם הפעל וטעם והותר
הותירה ״ ויעשו אהל מהמשכן״ ומשור בלשון ישמעאל
אורך דע כי דקדוק מספר האחדים בחשבון משונה כ
מדרך לשון הקדש גם כנה הוא בלשון כשדים משנה
גם בלשון ישמעאל כי לעולם ההא בסוף השמות סימן
לנקבה ולשון זכר בלא סימן והנה בחשבון שלשה בהא
סימן זכרים וכנה ארבעה גם שמונה גם עשרה ומש
והלאה עם עשר׳ הזכר בלא הא אחד עשר שנים עשר
תשעה עשר והנקבה בהא רק בשני מלת עשרה שלא
תתערב על לשון זכר אמרו שתים עשרה וכנה כלם והנ
והנה לשון נקבה שלש וארבע ועשר   ואם היתה מלת
חשבון מיוחדת תהיה בתיו לזכרים ולנקבות ושלשת ש
האנשים האלה ושלשת נשי בניו והנה שמונה לזכרים כ
כמשפט ושיכוי לנקבה לומר שמונה כדרך עשתי עשר
טעם בהמה הידועה אולי היתה כמדת בית ראשון שם
שהיתה אבילה״ מתי הלולאות סימן הנקבה ואחת לולה
ובא תחת האלף הא״ וים אומרים כי מזאת הגזרה הר
הרה ללת״ לאהל להיות אהל ומלת לבריח משכבין הו
הקל והטעם כמו מבריח שהוא מהבנין הכבד   כמו
ויאמר ירה ויור ורבים ככה״   ויעש בצלאל ובעבור
כבוד הארון גם הוא עשה כל כלי הקדש והזכיר שמן ה

המשחה עם קטורת הסמים   כי יש בשמים בשמן
המשחה גם בקטורת הסמים״   ובית במראות ה
תחת יסו׳ כי נכון הוא בלשון הקדש כמו והנותר בבשר
ובלחם וכנה בלשון ישמעאל ״וטעם הצובאות כי מם
משפט כל הנשים להתיפות לראות פניהם בכל בקר
במראות נחשת או זכוכית לתקן הפארים שעל   ר
ראשיהם והם הנזכרים בספר ישעיה כי מנהג ישראל
היה כמנהג ישמעאל עד היום והנה היו בישראל נשים
עובדות השם שסרו מתאות זה העולם ונתנו מראותיהן
נדבה כי אין להם צורך עוד להתיפות רק באות יום יו
אל פתח אהל מועד להתפלל ולשמוע דברי המצות וזהו
אשר צבאו כי היו רבות ולא הזכיר הכתוב מדת הכיור נ
כאשר הזכיר מדת הכיורים שעשה שלמה רק כנעשה
בכל המראות שהביאו״ והכן שהוא המכונה לעולם פי
הוא כמדת הכיור כן המשפט ובעבור שפתח אהל מוע׳
למזרח כמו הפנים על כן קרא לפאת ים ירכים ״ וקר
וקרא הקלעים אל הפתח כתפים כבתפות איש
תנה עד אב הימין לשם והודה׳   כתגיעך לראש
אלה
פקודי

פרשת אלה פקודי

הטעם פקודי הכלים כי מלת המשכן כוללת הכל ופירש
למה נקרא משכן בעבור הארון ששם לוחות העדות י
והנה אחז דרך קצרה וזה הוא האות בעבור שכתב אל
הלוים ״טעם עבודת הלוים שהם נושאים את המשכן
ואת כל כליו שהיה הפקיד עליהם איתמר כי הגרשונים
והמררים הלוים על יד איתמר   שהיה פוקד במשמרות
כלי משאם ובבצלאל הזכיר הכתוב כי   בצלאל ואהליאב
שהם הראשונים עשו כל מעשיהם כהוגן וכל יאמר הנ
הגאון למה הזכיר מה עשו בכסף ולא הזכיר מה עשו ב
בזהב התנופה והוא השיב   הנה הזכיר כי המנורה
היתה ככר זהב גם כנה הכפורת והארון ומזבח הקטורת
ואין זה נכון כי המזכיר כלה היתה זהב ולא כן הארון רק
צפוי זהב הוא מבית ומחוץ וכן מזבח הקטורת והשלחן
והבדים והקרשים והבריחים מצופים זהב הם כלם
והכפרת היתה זהב כלה   כפי שקבלנו מאבותינו כ
ככר   אחד היתה כי ארכה רב ורחבה רב ולפי דעתי
שהזכיר מה עשו בכסף שהוא כסף הכפורים ׳ והנה
הזכיר כי על כסף החיוב היה עומד המשכן שהוא הכולל
לכל הכלים וזה לזכרון לבני ישראל ומי יוכל לשער כ
כמה זהב צפוי כל כלי וכסף הנה ידענו מזה המספר נ
כי ככר הכסף הוא שלשת אלפים שקלים ׳בקע כאשר י
יביקע השקל היה חציו לכל העובר שעברו עליו עשרי
שנה שלמות וכבר הזכרתי טעם זה׳ לצקת מבעלי

מבעלי הייד כמו לרדת ·· ואת · שלא האילים כבר ונכת
ונחשת גם הזהב · כלי הנחשת ובגדי השרד הם הנזכרי
בפרשת במדבר סיני כי צוה השם שיכסו הארון בפרו
בפרשת בעבור כבודו ועל הפרכת כסוי עור תחש ועל
זה הכסוי בגד כליל תכלת ·· ועל דרך הסברא כי התכלת
בעבור כבוד הארון ואם היה האויר זך · ואם ירד גם
גשם ישירהו ויעמוד עליו כסוי עור תחש ועל שלחן הפ
הפנים בגד תכלת ובגד תולעת שני ולמנורה כסוי עור
תחש · ובגד תכלת על המנורים ועל מזבח הזהב · וארג
וארגמן על מזבח העולה · ועל הכל עור תחש ואחר ש
שהזכיר בגדי שרד הזכיר בגדי הקדש שהם לאהרן ש
שהוא הכהן הגדול והחל לפרש אותם ·· ויעשו את האפ
האפוד אך שמו הזהב בתוך התכלת ·· וטעם ויעשו א
את אבני השהם כדרך תקון כמו ויאהר לעשות אותו
ואת כליל תכלת כלו תכלת והוא כמוך · ואת המצנפת
שם שהוא לאהרן ואת פארי המגבעות לבניו כי אין דר
דרך המצנפת כמו המגבעת ·· ותכל · כמשקל ותרב מ
משאת בנימין ·· ויביאו את המשכן והנה את מיתריו וי
ויתדותיה כמו את קלעי החצר ואת עמודיה ·· ביום מ
מחלוקת היא אם השמיני למלואים היה יום ראש חדש
ניסן והזכרנו לאמר כי בשלשה ועשרים יום לאדר הקי
משה את המשכן והוא יום תחלת המלואים · והנה דרש
משה והנה טורף · הוא שעיר ראש חדש · והנה ביום ש
השם שיקים משה המשכן באחד לחדש הראשון ולא י
יסתירנו עד יום נשוע הארון והנה מצאנו בספרי כי מ
מישאל ואלצפן היו הנושאים לנפש אדם · והנה יום
שמיני למלואים הוא שמיני לחדש · ויש כדמות ראיה
על זה ·· האחת למה לא הזכיר הכתוב שהיה משה מק
מקים את המשכן ופירקו ואנה יהיה פתח אהל מועד
אחר שיהיה נסתר כי כתוב ופתח אהל מועד תשבו יומ
יומם ולילה ·· ועוד כתוב ואל בני ישראל תדבר לאמר
קחו שעיר עזים לחטאת וזהו שדרש משה ·· ועוד אם
היה שעיר ראש חדש למה לא הזכיר שנים פרים ואיל
אחד ושבעה כבשים · וכאשר הזכיר מלבד עולת הבקר
היה ראוי שיאמר מלבד עולת החדש ·· והנה על דרך
הפשט ביום החדש הראשון היתה תחלת הקמת המשכ
והנה זה היום הראשון הקימוהו בין אחד לחד הראשון
והחל לבנות הבית הראשון שהוא המשכן השני בחדש
השני שהוא אייר בשני לחדש כי כן כתוב בחדש השני
בשני ובתלמודנו כתו' כי יום חמשי יצאו ישראל ממצר
ממצרים ואם היא דרך קבלה נקבל ·· ואם היא דרך
סברא לפני יום חמישי יצאו · כי אין בין שנה פשוטה
לתחל' שנה אחרת פחות משלשה ימים · כי שנת חסרין
שבג ושב' יצאו בשביעית ·· ואם מעוברת הם חמשה ב
בחסרין · ובעבור שהכתוב אמר ביום השבת יערכנו כ

נראה כי ביום השבת ערך הלחם משה על השלחן והג
והנה ביום שני הוקם המשכן או יום שבת · ואעפ' שאין
זה ראיה גמורה כי יוכל הטוען להשיב ביום השבת יע
יערכנו הכהן אחר שהוקם המשכן וערך משה הלחם ·
הנה הזכיר במעשה כי הקים משה המשכן כאשר אמ
אמרתי בשני המקבועו והלוי' שהם משפחתו הקימוהו
כי אינכו מעשה יחיד ונתן האדנים למטה ואחר כן הק
הקרשים ואחר כן הבריחים ואחר כן הקים העמודים
בעבור הפרכת ומסך פתח האהל ואחר כן פרש האהל
ושם עליו המכסה ואחר כן שם הארון לפאת ים ונתן
הלוחות בארון ושם עליו הבדים ויתן את הכפרת על
הארון מלמעלה ונתן השלחן וערך עליו לחם הפנים ·
והנה יראה כי בבקר היה זה · ואחר ויעל הנרות אחר כ
כן בלילה והעלה בבקר העולה היא עולת תמיד וכן ע
עשה בין הערבים וביום הזה משח משה את המשכן ו
ואת כל כליו ומזבח העולה
ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו · ונקהלה העדה אל פת
פתח אהל מועד · ורחצו אהרן ובניו במים · והלבים
את אהרן בגדי הקדש גם הלבים בניו ונמשחו בשמן
הקדש והביא פר בן בקר ואילים שנים · ושחט את הפ
הפר וחטא על המזבח והקטיר את האמורים ושחט ה
האיל וזרק את דמו על המזבח והקטיר את האיל ושחט
גם איל המלואים · וזרק את דמו על המזבח והאמורי'
עם שוק הימין עם חלת מצה אחת וחלת לחם שמן ה
הכל הקטיר המזבח ככה עשה שבעת ימי המלואים · ו
וככה כתו' ופר חטאת תעשה ליום לכל יום על הכפורי
ומשחת המזבח לקדשו וכתוב שבעת ימים תכפר על ה
המזבח ומשחת אותו לקדשו ·· והנה הטעם ככה תעש
כל שבעת ימי המלואים וכתוב ויהי ביום כלות משה ל
להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ·· ויקדש
את המזבח שבעת ימי המלואים את האלו הנשיאים ל
להקריב לחנוכת המזבח וככה היה ·· הקריב אהרן ע
עגל בן בקר לחטאת לכפר בעדו והעלה גם האיל שלו
ועגל וכבש שהוא קרבן העם העגלם עולה אחר ששחט
שעיר החטאת וחטאתו כאשר עשה לעגל החטאת אשר
לו לזרוק דמו ולהקטיר האמורים · רק חטאת הכהן ל
לא יאכלנה כהן על כן נשרף בשר הפר מחוץ למחנה
וחטאת הצבור שהיתה שעיר עזים יאכלוה הכהנים וג
כל זה היה אחר עולת הבקר ואחר כל זה הק
הקריב עולת נחשון וחטאתו · והנה נשלמה חנוכת המ
המזבח אחר תשעה עשר יום לחדש הראשון · ואל תש
תשים אל לבך דברי הטוען אם כן מתי עשה קרבנות
החג כי ישראל לא עשו במדבר סיני רק חג הפסח לי
לילה אחד ולא שמרו חג המצות כי כן כתוב כי יביאך י
יי' שבעת ימים תאכל מצות ופירוש והיה היום הזה לו

לזכרון לדור הבא אחרי כן לקבוע יום באחדם יום מ
מקרא קדש כי הנה ביום הראשון נסעו ממצרים ועוד נ
כי במדבר שהיו אין להם לחם שיעשו מצות שבעת ימי
ימים אעפ שהיו קרובים ומהיטב דבר גדול שנצטוו ל
לחם לעשות ולאכול על מרורים עם הפסח לילה כי עם
רב היה ואחד ויתכן על דרך הסברא היה מקריב משה
שבעת ימי המלואים עולת תמיד וביום השבת אי זה ש
שהיה לשבת ימי המלואים הקריב עולת שבת ואחר כן
קרבן המלואים וכל זה כתון רק מה נעשה בחנוכת המ
המזבח ביום השבת · יש אומרים ה' ימי מדלגין ולא היו
חושבין רק חשבון הימים שחנכו המזבח ·· ואחרים א
אמרו כי עולת הנשיא היתה נקרבת בשבת רק השלמי
הין כשהטין יום ראשון נאכלין ·· וראיתם כי הנשיא ש
שהוא המשיח יקריב ביום שבת ששה כבשים חוץ ממע
מעולת השבת של הצבור ·· והשבת הראשונה אומרת כי
ככה ששת ימים שהקימו ירחו והחלון יוצא דגלו ביום ו
שבת· והנה שבעת ימים שבנים· וכך אחרו על ארבעה
עשר יום שדלגו יום הכפורים ולא הכניסוהו במספר··
ועל דרך הסברא כאשר הוקם המשכן ויבא משה אז כ
כסה הענן את המשכן וכבוד השם מלא את המשכן··
ולא יכול משה אז קרוא השם שיכנס אל אהל מועד

והיה מדבר עם השם פנים אל פנים במקום שהיה נ
נכנס כהן גדול פעם אחת בשנה עם ענן הקטרת· כי
משה בן בית הוא ·· והזכרתי לומר ככה כי משה שם נ
הלוחות בארון ושם הכפורת ששם הכרובים על הארון
ועליהם תמיד הכבוד והנה מה נעשה כאשר ירדו אה
אהרן ובניו פרכת המסך ומשך יוקם הכבוד איך נכ
נכנסו אליו על כן אמרתי כי משה לבדו היה נכנס לפני
מהפרכת ואהרן ובניו ירידו המסך הנקרא פרכת ומ
ומשה היה לוקח המסך ומכסה בו מיד את הארון·הנדרו
שלא יראוהו אהרן ובניו · ואחר הכתוב וכסו בו כי ה' ו
עוזרים אותו ·· ויש אומרים כי הכהנים מכסים הארון
ואין פניהם לנכח הארון ובעבור שנצטוו כתוב ואם
תהיה לילה כן ואחר לכל מסעיהם · גם זה יורה כי יש
פעמים שיסע הענן בלילה והנה לא מצאנו כתוב שנס
שנסעו בלילה והאומר זה יפרש או יומם ולילה יום א
אחד והנה מה יעשה במלת מסעיהם ולא אמר מחניה
רק פירוש או יומם ולילה או יומים או לילה כמו ומקלל
אביו ואמו מות יומת והזכרתי לכל זה בעבור שראיתי
כתוב בתפלת משה על דברי המרגלים ובעמוד ענן א
אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה
נשלם סדר אלה פקודי

ספר ואלה שמות · חבור לאברהם · נשלם שבח תתקינ' · יקר כמו שהם

ספר ויקרא הוא תורת כהנים

בשם המצוה להקריב לפניו אשה · אחל ספר ויקרא אל משה

מצאנו כרית יחיד בעבור שני דברים גם כן יתכן
להיות מצוה אחת בעבור דברים רבים כמצות העולה
וכל הקרבן כי בתת כל חלק כשעה ימלט החלק שים לב ל
חלק לעולם הבא · על כן פירוש לכפר לתת כפר והעד
ומחלת כי תמה על כן כתוב פן יפגעני בדבר · גם יש
בעולות סודות לעתידות גם יתבונן משכיל קרבן סוד את
התולדות והחטאות והמכות להאיות מורי התורה ·· וטע
וטעם ויקרא אל משה אחר ולא יכול משה שהכבוד קר

קרוא ואהל מועד שיבא שם ושם ידבר עמו · והכבוד
לפנים מהפרכת ושם היה משה נכנס כי כן כתוב וזה
טעם ותמונת יי יביט ·· וטעם להזכיר הקרבנות קודם
כל המצות כי השכינה תשוב אל מקומה אם לא ישמרו
תורת העולה וכן היה ·· וחלילה חלילה להצטרך לעולה
וכן כתוב אם ארעב לא אומר לך רק יש לו סוד ·· מכ
מכם ואומר כי כן הוא אדם מכם כי יקריב קרבן · ית
וכמוהו רבים · מכם ממינכם ואו יהי רצון להביא את

הגזול · כי כן כתוב שמנה גזל בעולה · מן הבהמה יהיה
הקרבן כלל · אחר כן מן הבקר ומן הצאן שהם מין
כבש ועז פרט · גם עולת קרבן כלל · אם ע
עולה קרבנו פרט · ועולה מפורשת מן הבקר גדול או
קטן אחר שמונת ימים · ובעבור שזאת העולה הקרבה
כלה לגבוה היא מהנבחרת והזכר נכבד משנקבה על כ
כן אין בעולה נקבה ·· תמים · בלא מום ·· ואחר ש
שאמר יקריבנו פירש אל המקום אשר יקריב אותו כי
יכנס בחצר אהל מועד · לפני יי דבק טעם עם אל פ
פתח אהל מועד · יקריב אותו לרצונו לפני יי שיקריבנו
כרצונו ולא באונס ·· וסמך ידו היה נראה משפטו שב
שבידו האחת יסמוך כי דרך שעיר המשתלח אינה כ
כדרך כל הקרבן על כן שנה הכתוב רק כאשר העתיקו
המעתיקים שאמרו שכל סמיכה בשתי ידים · שיסמכנו ע
עליהם ·· והגוף הקרב לכפר על העולה על הרוח יקר
עלה · גם כן הקרב בעבור חטאות ואשם יקרא חטאת
ואשם · ונרצה לו יפיק רצון מהשם ·· לכפר עליו להיו
כופר עונות שים עליו ·· לפני יי כמו עולת הצאן ·· על י
ירך המזבח צפונה כנגד השלחן ·· וטעם ושחט הכהן
שישחטנו אחד ויקריבו רבים את הדם ·· וכן כתוב וימ
וימציאו בני אהרן · וטעם אשר פתח אהל להוציא מן
מזבח הקטרת · והשוחט כהן או לוי נגלה אליו ·· ונתנו
בני אהרן שלא יגעו הלוים ואחת מצוה על הכהנים ל
ולא פחותים משנים ·· הפדר רבי חכמי הדור פירשוהו
הגוף ·· והנכון בעיני שפי הפדר החלבים · וכן הוא וע
וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחי את הראש שהם
נתחי הגוף · את הראש ואת הפדר ·· שהם החלבים וי
ויחסר אות וו שהוא כמנהג הלשון · אדם פטרה ונרקת
גם כן ·· ונתח אותו לנתחיו ולנתחי הגוף · את ראשו ו
ואת פדרו · או יהיה פי׳ את הראש עם הראש · וכמוהו ר
רבים · והעד הנאמן ויקטר משה את הראש ואת הנת
הנתחים ואת הפדר ·· וערכו על בן הבקר כי הוא גדול ·
ועל הכבש יערך · ירחץ במים כהן או לוי · על כן הו
הוצרך להוסיף עם והקטיר · עולת הכהן ·· אשה שם ה
התואר וטעמו קרבן אש והוא תאר לעולת הכל ·· ניחוח
מפורש · על ירך המזבח מחוץ · וכן ירכתי צפון כי רב
רבים תעו ואמרו שמגדל ציון היה בתוך ירושלם · את
התורים גדולים ולא קטנים · בני היונה להוציא את הג
הגדולים על כן לא אמר יונים ·· ומלק אין לו אח במ
במקרא ·· ומשפט המליקה מדברי הקבלה ·· ונמצה
דמו · מבנין נפעל מגזרת מצית · והסיר את מראתו
ידוע · וכן הוי מראה נבלה ·· בנוצתה עם הנוצה ש
שלה · וכן מלא הנוצה · אצל המזבח קדמה כי הוא רח
רחוק ממקום הכבוד ·· אל מקום הדשן · שם ישימוהו ·
ושסע · מגזרת ושוסעת שסע כטעם בקוע ·· ונפש כי

ויקרא

תקריב נפש אדם · והזכיר הנפש שהמנחה נדבה נפ
הנפש תקרא נדיבה · ורוח נדיבה תסמכני ·· סלת קמ
קמח חטה נקיה · והיא הנקראת בלשון קדר סמיד ··
והנה אין ראוי להיות מנחה לגבוה כי אם ממין שאין
למעלה הימנו ·· וקמץ מגזרת לקמצים · קדמוננו פי
פירשו מלא קמצו ודבריהם אמת ·· מסלתה · מעט מ
ממנה · וכן מהשמן · רק כל הלבונה יקטיר ·· אזכרת
האלף נוסף והטעם זה שהיה לו לזכרון לפני השם ב
בעבור מנחתו · ורבים פירשוהו כריח וקטורת כמו זכ
זכרת כיין לבנון · לאהרן ולבניו · ולכל הכהנים בשוה
חלות עבות · ויש אומרים עגולות מגזרת חללה כדברי
קדמוננו ·· מחבת קערה מכסה בקערה · והמנחה תחת
אש כתנור ושבת לכסיא ·· מרחשת מעשה מטוגן · ויש מ
מפרשים מגזרת רחש לבי · והטעם בעבור שישמיע ק
קול ·· לאהרן ולבניו אחריו ·· וטעם לכהן המקריב · כי
כן כתוב על שתי המנחות ·· שאור הוא המחמיץ גם כן
הדבש · ורבים אמרו שפי דבש תמרים · וכן כל ארץ ז
זבת חלב ודבש ויש להם ראיות רבות בספר עזרא ·· ק
קרבן ראשית תקריב אותם ליי · כטעם שני עשרונים
המונפים לפני השם בחג השבועות וזה פי׳ ליי אשם שה
בשם קדש ליי הם לאכול הכהן · ברית אלהיך · הכנ
הכנסתיך בברית והשבעתיך שלא תקריב תפל ולא יאכ
יאכל כי הוא דרך בזיון ·· ואם תקריב מנחת בכורים ·
רבים אמרו שהיא אם חובה · ולפי דעתי כי אין צורך ·
כי החיוב ראשית בכורים ולא הבכורים · והראיה להבי
מנחה מבכורים נדבה יביא ·· אביב נקרא כן בעבור
שהוא ראשון והוא מגזרת אב ·· גרש טעמו ידוע וקרו
מגזרת גרסה נפשי · ואם הוא כסמך ·· כרמל · כמו וכ
וכרמל בצקלונו ·· שלמים מפורש ·· על הכסלים ידועי
והוא מגזרת כוכבי השמים וכסיליהם ·· על הכליות כמ
כמו ויכלו האנשים על הנסים וטעמו עם יכרתו כליו
בעבור כח תאות המשגל והוא מגזר כלתה גם כלתה
נפשי ·· חלבו האליה תמימה · טעמו כאשר הוא שהאליה
תקרא חלב · ומעט הצדוקים כאשר אפרש לך בפרשת
השמינית · גם טעה הגאון שאמר כי הוא חלבו והאליה כ
כי מדקדוק הלשון לא יתכן כי יהיה ראוי להיות חלבו
ואליתו או החלב והאליה ·· העצה ידוע ממקומו · ואין
לו אח ·· ויש מי שהביא מגזרת עץ בדרך רחוקה ·· לח
לחם אשה · כבר פרשתי לחם שהוא מאכל ויתכן על ש
הפרי ועל הבשר ·· ואם עז · ממין העז ·· זכר או נקבה
כמשפט · הכבש וכן הבקר · לא הזכיר האליה כי אם ב
בכבש כי האליה בעז וכשור קטנה · ועד כי הכבשים
שהם בארץ ישראל יש להם אליה גדולה וזה דבר ידוע
כל חלב ליי זה הכלל אחר שהחלב והדם לגבוה הם אם
אסורים לכם ·· ובפרשה השמינית אפריך לבאר חקת ע

עולה ׃ נפש כי תחטא ׃ בשגגה ׃ לעשות בשגגה אחת מ 4
המצות לא תעשינה שיש עליהם כרת או מלקות ׃ ומלת
נפש כלל לישראל ולגר כי כן כתוב ׃ ואחר כן פרט והח
והגדול יהיה הכהן המשיח שהוא הכהן הגדול ׃
לאשמת העם שהורה שלא כהוגן ואשם העם וכלם
שוגגים ׃ או פירוש לאשמת העם כאשמת כל בני אדם
ונזכר כן בעבור שהכהן הוא נושא התורה והוא כשומר
וקדוש לשם ׃ על חטאתו ׃ בעבור חטאתו ׃ כאשר הוא
גדול יקריב הפר שהוא הגדול מכל הקרבים על גבי המ
המזבח ׃ וטבל הכהן הוא המשיח בעצמו ׃ וטעם שב
שבע פעמים כפרשת וירא בלק ׃ ובעבור גודל מעלת ה
הכהן הגדול יזה מדם חטאתו על פרכת הקדש ועל
קרנות מזבח הקטרת ׃ כל הפר אל מחוץ
מהחלבים ישרוף בחוץ כי איננה עולה ׃ על שפך הדשן
הדשן באר שיהיה נשרף ברוקים שיש שם דשן המזבח ׃
וכידעה החטאת ׃ וכן משפט הכהן הגדול ואם איננו כת
כתוב כי אם לא הודע אליו חטאתו לא יקריב פר חטאת ׃
ויש אומרים כי בכל שנה יקריב כן שגגת חטא והזכיר
עם כל עדת ישראל ונודעה החטאת כי הכהן יתכן כי
שיודיעם ואין מי שיודיע לכהן רק מעצמו ׃ וחטאת
הקהל כחטאת הכהן הגדול בכל משפטיו והנה הכהן
הגדול שקול כנגד כל ישראל ׃ זקני העדה והם המנהי
המנהיגים ׃ והם יסמכו את ידיהם בעדם ובעד כל ישר
ישראל כי לא יתכן שיסמכו כל ישראל ׃ חטאת הקהל כ
הוא הפר ׃ ואם ישגו ישראל ולא יעשו אחת ממצות עשה
יקריבו פר לעולה ושעיר להטאת אשר נשיא יחטא הפך
וכן הוא אשר יחטא נשיא והוא דבק באשר למעלה ואם כל
עדת ישראל כאלו אמר ואם אשר יחטא הוא נשיא שבט
או נשיא בית אב ׃ או הודע אליו אחז הכתוב דרך קצרה
כמו לכהן והטעם שידע הנשיא מעצמו שחטא או הוד
הודיעו אדם אחר שיראהו דקדוק הודע אליו פעל עבר
כמו הגיד והגד לך ויאסר מודיע כמו אשר ילדה אותה
ללוי ׃ ויאמר ר׳ משה הכהן כי הוא מהבנין שלא ש
נקרא שם פועלו כי החולם והשורק יתחלפו והוא על מ
משקל ויוסף הורד מצרימה ׃ והנשיא יקריב שעיר מה
וטעם זכר מתכים או תיש כפירוש הגאון בספר המ
מכלי והוא זכר למעלת הנשיא רק לא יביא את דמו לפ
לפנים מהקדש ׃ והכהנים יאכלו חטאת הנשיא לכפר
בעדו כי כן כתוב ולא יאכל הכהן הגדול חטאתו ׃ מעם
הארץ והם כל ישראל והכהנים ההדיוטים וכל הלוים ׃
ואשם פעל עבר כמו זקן יצחק ׃ שעירת עזים נקבה
כי מעלתו נקלה ממעלת הנשיא ׃ וטעם ונסלח לו כת
בפרשת סלח לך ׃ ואם כבש יביא מין הכבש
לחטאת יביא נקבה כמו שעירת עזים ׃ וטעם כאשר ה
יוסר חלב הכבש להביא האליה כי אין עם השעירה אל

אליה ׃ ונפש כי תחטא ׃ קול אלה הוא החרם וכן ואת א 5
אליתי והסכון אחז דרך קצרה והזהיר שחייב העד להעי
להעיד כי אם לא יגיד יש עליו עונש מהשם שישא עונו
ואם שכח ולא הגיד ואחר כן נזכר לו ׃ או נפש ׃ כי תג
תגע בנבלת הארבעה הנזכרות והם חזיר וחבריו או בנ
בנבלת בהמה טמאה לאכל כסוס וחמור ׃ ושרץ טמ
טמא מהשמונה הנזכרים ונעלם ממנו ואחר כן ידע ג
או נגע בזב וטמא מת וזבה ונדה ׃ לבטא בשפתים ד
דבור שפה להרע לומר שהוא חייב או לפירוש הגאון להת
להתענות ׃ וטעם להזכיר אלה שהוא חייב להודות על
האחרות שהן מצות לא תעשה לא יתודה לפני הכהן ק
והקרבן אחד ׃ ואם לא תגיע ידו כי היד היא העושה כל
מלאכה והיא הקונה רמז למי שאין לו ׃ ויאמר רב יש
יצחק כי טעם אחד לעולה ׃ בעבור שלא תגיע ידו אולי
עלה על רוחו מחשבת ׃ והקריב אלי שהאחד כנגד
האחרים והשני חטאת כמשפט ׃ עשירית האיפה מה
מאכל לאיש אחד ביום אחד ׃ ומעלה מעל דבר
שנתבטה עליו מעזרת מעיל והטעם כי החטא ז הוא
בקדשי השם יביא איל שהוא שוה כסף שקלים ומעט
רבים שנים ואם ישלם אשר חטא מן הקדש עם
תוספת חמישיתו וזה הוא אשם בשגגה בתחלה ואחר
כך ידע ׃ ואם נפש כי תחטא ועשה אחת ממצות לא
תעשינה ולא ידע אם אסור ׃ יביא איל
ודעת רבים שזה אשם תלוי לא ידע אם עשה אם לא
עשה ׃ והחטאת שבתחלה לא ידע ואחר כן ידע והנה
החטאת שלא ידע שהוא אסור עד שהודיעו והאשם ידע
שהוא אסור ושכח ואחר כן נזכר זו אשם תלוי ׃ אשם
אשם לשם והוא פירוש אשם הוא ׃ ומעלה מעל בשם
שעבר על מצות לא תעשה ודבר שהוא בינו ובין אדם
או בתשומת יד שנתנו שמם ידו עמו ׃ בגזל בחזקה כ
כמו ויגזל את החנית ׃ עשק את עמיתו בסתר ועמיתו ה
רעהו ׃ ויתכן שהוא בנאמנות ׃ והוא כהכה כוסף ונשבע על
שקר פירושו או נשבע על ממון שיבקש אדם ממנו
והעד או מכל אשר ישבע עליו לשקר ׃ בראשו בעצמו ׃ או
מה שהוא שוה ׃ וחמישיתיו מיעוט רבים שנים והנה
הם שני חמישיות ועד אפרשנו ׃ ביום אשמתו ׃ טעמו
ביום שובו מאשמתו ׃ ואת יביא איל בערכך ׃ כראשון
והוסיף חומשים בעבור שזה האשם הוא בזדון ודברי
יחיד השטנם זה האשם תלוי לאשמה בה שם מהבנין
הקל תחת שם הפועל

פרשת צו את אהרן

היא העלה נקראת כן בעבור שהיא עולה כלה על המ
המזבח וכהן רמז שלא יעלה עולה בלילה רק היא

תהיה על המוקדה כל הלילה · והוא מוקדה כנסף לא מ
מוקד והוא שני שמות ·· ואש המזבח תוקד בו ולא תגן
מדינו ·· ומדו · חלוק · ומכנסים אחרים שהוא חלוק כנגד
מדתו ·· ועל בשרו · כנוי לערוה · וכן זב מבשרו · אשר
תאכל האש · הנשאר מאכלת האש ·· אצל המזבח · מ
ימין לפאת מזרח ·· והאש על המזבח תוקד בו · פעם
שנית להוסיף · לא תכבה · ביום · וטעם בבקר בבקר ·
בכל בקר ובקר ובתחלה יעלה העולה ואחר כן אימורי
השלמים · אם תמיד · וטעם זה הפסוק להוסיף תמיד ·
הקרב אותה שם הפעל · וטעם הקרב יקריבו אותה ב
בני אהרן · והטעם אחד מבני אהרן · על כן והרים מ
ממנו · והוסיפה זאת הפרשה על שכתובה בפרשת ויק
ויקרא · מצות תאכל במקום קדוש · והנה שתים מצות
וכל זכר שלישית · וטעם לא תאפה חמץ · הוא העקר
במצות פסח ·· כחטאת כאשם · כן המנחה · וכל אשר
יגע במנחה ובחטאת ובאשם הוא קדש לשם והכהן יא
יאכלנו ·· או טעם כהם כל המנחות הקריבות לשם זה
קרבן אהרן או אחד מבניו תחתיו ביום המשח אותו ··
אשר יצק על ראשו שמן המשחה · ורבים אמרו כי זה
בית תחתיו הם · והטעם כי מיום המשח אותו הנה זה
חייב להקריב תמיד מנחתו ·· מרבכת אין לו אח · ויש
מי שאמר רכה · ויש מי שאומרים במהרה · תפיני תביאנה
סימן לאהרן · וכן תפני תקריב · ועל דעתי כי כן הוא תפ
תופיני · וטעמו תקון ואין רע לו ·· והקדמונים אמרו
שהיא שתי חלות תאפה כה · ויאמר ר' יונה המדקדק ש
שהוא על משקל דוכיפת · וזה המשקל מעקל ·· כליל יב
כמו כלה · כליל תהיה לשם לא תאכל ככל המנחות כי
איך יאכל הכהן מנחתו כמו חטאתו · מקום שחיטת כל
חטאת בפנים · קדש קדשים כי הוא כאחד הקדשים ··
הכהן המחטא · טעמו הזורק דם כאלו אמר המסיר
העון החטא ·· ורבי המפרשים אמרו כי טעם המחטא
רוחץ או מטהר וכן תחטאני באזוב ואטהר · כל אשר י
יגע בבשר החטאת יהיה קדש לשם והכהן יאכלנו לכן
חלק הזורק כחלק כל אחיו ·· וזה אמר ר' משה הכהן ש
שה, א כמו יגש מבנין קל ושפתחות היוד מהכבד והאו
התבלע כנו · וכן ויז בחרק עם ויז בפתח רק כאלת כש
כש בדרי בבנין הקל וכן תצלאנו ויז טבחם ·· ויפה דק
דקדק · ובעבור שהחטאת קדש · צוה השם לכבס המק
המקום שנפל מדמה על הבגד כי במקום קדוש הוא
חצר אהל מועד · כי יש הפרש בין קדוש וטהור · אשר
יזה עליה · ויחסר מקום והטעם או אם יזה אחר עליה
שהוא הבגד יכבס הבגד הכהן ואחר כך יאכל · או פיר
פירושו המקום אשר יזה מהדם תכבס ויהיה בגד לשון
נקבה וזכר וכמוהו אשר תשיג ידו ·· ותני תכבס לכהן ·
תבשל בו גם בשלה ומורק ושטף מבנין שלא נקרא ש

שם פועלו ·· ובא ומורק בחלם בעבור הריש שלא ידגש
כי אם במקומות מעטים · כמשקל ·· לא זורק עליו והוא
מגזרת מרקי המרחים כי המם שרש ·· וטעם קדש ק
קדשים הוא עם כל זכר שאין ראוי לאכול החטאת שם
שהקריבו האימורים מנחה והובא לכפר כי אם התמי
התמימים והזכיר תמים והנקבה ואפי' קטן יקרא זכ
זכר והזכר שהוא בן שלש עשרה שנה כאשר העתיקו א
אבותינו ·· וכל חטאת אשר יובא מדמה לכפר בקדש · ו
והנה מקום הפרכת יקרא קדש כי החצר ואם הוא ק
קדש כנגד אהל מועד ואהל והבא גם יקרא לפנים מהפ
מהפרכת קדש כנגד אהל מועד כמו בזאת יבא אהרן
אל הקדש · וזאת החטאת היא חטאת כהן הגדול או ה
הקהל ·· וזאת תורת האשם · כבר הודעתיך ההפרש בין
חטאת ואשם אעפ שהכתוב יאמר בחטאת אשם ובאשם
חטאת וטעם להזכיר זאת הפרשה להזכיר החלבים ש
שאין להם זכר בתורת החטאת ·· עולת איש · ולמעלה ב
בעבור היות הטעם בראשית האלה האחרונה כמשפט
וטעם לו · אחר שאמר לכהן תוספת ביאור שלא יתן ה
העור לכהן אחר ·· וכל נעשה · שם התאר לשון נקבה כ
כמו אין אבן נראה כי לשון זכר לאשה היה נעשה ליום
אחד · והרבה כמנחת היורד ומנחת הקבלות · אם על
תודה · טעמו שיתן תודה לשם שנמלט מצרה ·· חלות
מצות · כרגונו אך לא פשותים משנים ·· וכן רקיקי מ
מצות ·· מורבכת הנבחר כפירושים בעיני שהיא מוב
מובחרת · וחלות מצות ורקיקים אפויים ·· וחלות המו
המורבכת איכה כן ·· על ·
חלות · כמו ויבאו האנשים על הנשים · והטעם עם ח
חלות והקריב ממנו קרבן · הנה ארבע חלות בפחותי
והאחת שהם עשרים · ביום קרבנו יאכל · שיאכלנו הת
המקריב וביתו ומי שהוא טהור כי גם השלמים קדש ו
ואם הם קדשים קלים ·· ואם נדר או נדבה שנשא ב
בשפתיו בנדר לו · ונדבה שנדבה רוחו אותו להביא זבח
לשם · לא לנדר ולא לתודה ·· ביום הקריבו שם הפעל
מהבנין הכבד הנוסף · וממחרת אותו היום ·· ואו זה
והנותר ממנו כמו רשה בלשון ישמעאל וכמוהו ויעזב
את עבדיו · גם והארץ היתה תהו ובהו ·· באש ישרף
כאשר נפרש האימורים רק לא ישרף על גבי המזבח ··
וטעם המקריב אותו לא יחשב אחר שיהיו האימורים
קרבים לגבוה הנה כל הנשאר קדש ·· וכן אבני המזב
שאחר שהם קדושים אין ראוי שישאר ממנו לחול על
כן אבנים שלמות ·· פגול · כדברי המתרגם ארמית ··
וכן ומרק פגולים כליהם ·· ויש שואלים אחר שעלה רי
ריח ניחוח איך לא יחשב · והטעם על המחשבה כי מש
משפט השלמים להיות קדש והפגול איננו קדש ·· ונגע
בעבור שלא שמר את המצוה יבא שבר בשברו

אם הוא שלמים · או אם נדר תתחדש עליו · עון כנגד ה
הראשון אם לא ישלם נדרו ·· עונה תשא עונם · ולא הז
הזכירו הכתוב · ונכר על טמא שיאכל בשר קדש · וטעם
וטומאתו · להיותו טמא מעצמו · כזב ומצורע · גם בע
בעבור מקרה לילה כי כן כתוב כי אמר מקרה הוא · א
או · שיהיה טמא בעבור אחר בנגיעת אדם מת או חי
והוא זב ומצורע או בבהמה טמאה שאינה נאכלת ושק
ושקץ טמא מהעוף והשרץ · שעם אחת בא אלי צדוקי
ושאלני אם האליה אסור מן התורה · ואען ואורה אותו כי
האליה תקרא חלב כי כן כתוב חלבו האליה תמימה ר
רק קדמונינו העתירוה ואסרו כל חלב ·· אז ענה הלא כל
חלב אסור מן התורה כי כן כתוב כל חלב וכל דם לא ב
תאכלו · ובתחלה כתוב חקת עולם לדורותיכם ·· גם א
אני עניתי כי זה הפסוק דבק עם זבח השלמים · ואין
מלת חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם ראיה נג
גמורה · כי הנה כתוב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד
עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם ושם כ
כתוב חקת עולם ואם כן לא נאכל לחם בגלות כי לא ה
הקרבנו קרבן העומר · עם הן השיב כל חלב שור וכשב
ועז לא תאכלו · גם אני השיבותי כי גם זה הפסוק דבק
עם זבח השלמים ·· והעד כי כל אוכל חלב מן הבהמה
אשר יקריבו ממנה להוציא חלב כל בשר שאיננו קרב
לשלמים והכלל בשר חול על כן הזכיר בפרשה הזאת וה
וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא
תאכלוהו ·· וידוע כי הנבלה והטרפה אסורות והאסור הן
הוא הבשר ובעבור שאין החלב קרב לגבי המזבח שמא
יחשוב אדם שהוא מותר על כן הזהיר ואכל לא
תאכלוהו · ובעבור זה לא הזכיר הדם ·· ונבלה זאת
הפרשה לבאר עונש האוכל חלב בשר קדש וכן כל דם
הוסיף לעוף על כן חלב העוף מותר ·· והראיה הגמורה
שאמר בספר אלה הדברים בבשר תאוה שהוא חול שיג
שיאכלנו כלו · ולא הוציא רק את דמו לבדו בשלשה
מקומות ואין זכר לחלב כלל ·· אז פקח הצדוקי עיניו ו
ופניו שפתיו שבוע שלא ישוב על דעתו בפירוש המצות
רק ישען על העתקת הצדיקים הפרושים ·· ושוק
הימין לזורק הדם והחזה לכל הכהנים ·· זאת משחת
זאת שכר משחת אהרן או משחת בניו · ביום
משחו מיום · וכן בבשר ובלחם ולמלואים כתוב בפר
בפרשת ואתה תצוה ·· להקריב את קרבניהם ליי · במ
במדבר סיני כי לא הקריבו קרבן עד שבאו אל הר סי
סיני · וטעם הראיתיך שהמזבח שבנה משה על חלושת ע
עמלק הוא בחורב והוא הר סיני ושם ישבו ישראל שנה
פחות עשרה ימים כי כן כתוב ·· ובמדבר לא הקריבו ע
עולות כי כן אמר הנביא הזבחים ומנחה הגשתם לי ב
במדבר בני ישראל גם לא עשו

פסח כי אם במצרים ושנית בהר סיני כי במדבר אין
להם מקנה · ואחר שנסעו מהר סיני לא מלו בדרך · ו
ומנה רובם ערלים · ובעבור אכילת פסח מל אותם י
יהושע ואת פר החטאת בהא כי כבר הזכירו וכן האילים
וכן המצות ·· ואת כל העדה ראשי השבטים והזקנים ·
ויאפוד · כמו ויחגור · ואשר בין הזהב איננו המצנפת
כן האורים והתמים אינם אבני החשן · וכן הלוחות ב
בארון על כן כתוב ויתן אל החשן ·· ויקרב משה את א
אהרן אל הכיור ·· וירחץ אותם במים ·· ויקח משה את ש
שמן המשחה שעשו וכבר לקח קודם משחת אהרן ·· ו
ויקרב משה את בני אהרן פעם שנית בעבור שרבו הד
הדברים או שעשו כאשר הקריב משה את בני אהרן ה
הלבישם כתנות · ומלת וילבישם יוצאה לשני פעלים
ויחטא כבר פרשתיו ויקדשהו לכפר עליו כל העונות ·· ו
ויקח את כל החלב אשר על הקרב וכתוב בתחלה המכ
המכסה את הקרב ·· וכתוב אחר המכסה את הקרב ה
ואת כל החלב אשר על הקרב ·· דע כי החלב המכסה
הוא רב מאד ואת כל החלב אשר על הקרב הוא מעט ו
מפה ומפה גם המכסה הוא על הקרב לכן הכתוב אחז דרך
קצר שרף באש יש אומרים הוא בעצמו ויש אומרים בבניו
וראייתם כאשר צוה יי את משה ואיננה ראיה כי כן דר
דרך לשון הקדש ·· ויקרב את איל המלואים · ויסמכו
אהרן ובניו · כתוב הראשון · ויסמך אהרן ובניו · והנה א
אין הפרש בין ויסמך אהרן ובניו ובין ויסמכו אהרן ב
ובניו · יש מדקדק גדול תעה שאמר כי טעם ויסמך יהיה
לבדו · ואחר כן ויסמכו בניו כלם יחד ·· הימנית כמו
הפנימית ·· וטעם על תנוך וכהן · בפרשת זאת תהיה ··
והנה הדם יכפר על נפש אהרן · וכן כי הדם הוא בנפש
יכפר · וטעמו בנפש שיש בו יכפר · והנה נפש תחת נפש
וקרוב מזה הטעם ותגע לרגליו ·· חלת מצה אחת · היא
ככר לחם אחת · ויתכן היות ככר משקל איננו כמשקל
הכסף והזהב ·· וישם על החלבים ולא הזכיר יותרת ה
הכבד והכליות כי היותרת היא קטנה ופירוש המלה כמו
יתרון לאדם · והכליות הם עם חלביהן כי לא יתכן שיק
שיקראו הכליות חלב רק האליה היא חלב · ויניף אותם
הניפו אותם אהרן ובניו כאשר יניף אהרן את הלוים ·
בשלו את הבשר הם בעצמם כי ונכללת את אהרן בבניו
והנותר בבשר ובלחם עד בקר כי כתוב כאשר עשה
ביום הזה פירוש כאשר עשה ביום הזה משה כן צוה
יי לעשות שבעת ימי המלואים · והיה ראוי להיות כאשר
עשיתי לכן כן דרך הלשון כמו והיה יחזקאל לכם · ואת
יפתח ואת שמואל · והעד שפירש צוה יי לעשות כן ·
ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר צויתי אותכה שבעת
ימים · ועוד ופר חטאת תעשה ליום כמו שנים ליום ע
עולה תמיד · וכתוב שם וחטאת על המזבח ומשחת

אחד בכל יום עד סוף המלואים · ועד שבעת ימים
תכפר על המזבח · ולא הזכיר את שני האילים כי אחז
דרך קצרה · ודעת רבים כי פר חטאת לבדו יעשה בכל
יום ׃ ולפי דעתי שטעם להזכיר הפר בעבור שיתנו מ
מדם איל העלה לעולה על אהרן ובניו · והאיל השני יא
יאכל בשרו · רק פר חטאת הוא לכפר על המזבח · וכן
כתוב על הכפורים וטעמו בעבור כפורים ׃ ימלא את
ידכם · תחסר מלת קץ כאלו אמר כי קץ שבעת ימי או
זמן ׃ יש אומרים לא תצאו שבעת ימים ובלילה היו
יוצאים לצרכם ׃ והנכון בעיני שיצאו בעת הצורך כי
ביום ובלילה ׃ וחכם גדול אמר כי חסרון מקום בחצר
אהל מועד · וזה רחוק ׃ והכתוב אמר ויבכו בני ישראל
את משה שלשים יום כאלו אין שם רגע שלא היו בוכי
רק הכתוב דבר שישבו פתח אהל מועד יום ולילה ׃ וט
והטעם שלא יתעסקו בדבר ולא ילכו אל מקום אחר ·
וכן ומן המקדש לא יצא כאשר אפרש ופתח
אהל מועד תשבו · להזכיר ולא תמותו ׃ צויתי פועל ש
שלא נקרא שם פועלו · ויש אומרים כי כן צויתי אותכם
ואם לא פירש שם לשבת פתח אהל מועד ׃

ויהי ביום השמיני

היה נראה לנו כי ביום השמיני שמיני לניסן כי המשכן
הוקם באחד לחדש · רק המעתיקים אמרו שהיה רא
ראש חדש ניסן ובשבעת ימי המלואים היה מקים משה
את המשכן בכל יום וסותרו כדי להרגיל בו וללמד ׃ קר
קרא משה לאהרן ולבניו ויצאו מפתח אהל מועד אז ה
העדה נכנסה אל החצר ׃ עגל בן בקר בשבעת ימי ה
המלואים היה פר חטאת גם איל לעולה ולא הזכיר ע
עם עגל בן בקר אם הוא בן שנה ׃ והקריב אלי שם
ספר כמו עגל בלא זכר שנה ׃ תמימים על העגל ועל
האיל · ופר המלואים לחטא את המזבח · וזה העגל
לכפר על אהרן ׃ וכבר פירשתי זאת המלה ׃ שעיר עז
עזים לחטאת על הקהל · ועגל שאין לו שנה תמימים
וכן כבש לעולה ושור ואיל גדולים ׃ ומנחה היא סלת ל
לכל אחד ואחד · וטעם ויאמר משה · כאשר הראיתיך
ושאל אותה · וטעמו כבר אמר להם משה זה הדבר ע
עשו · שיתנו שעיר ועגל וכבש ושור ואיל אז יראה לכם
כבוד השם והטעם על האש שיצא ׃ וכפר בעדך ובעד
העם · שהוא מצוה שתכפר על נפשך ועל כל הקהל יב
ובפר חטאת תכפר בעדך ואחר כך תעשה קרבן העם
וכפר בעדם · כי לא יוכל אדם לכפר על אחר עד היותו
טהור מכל חטא ׃ אשר לו משלו · וכן פר יום הכפורים
ואת הדם שנשאר יצק · ואת החלב המכסה ואשר על ה

הקרב ועל הכליות ׃ ויקטירו · מגזרת מצא שמצאו ב
בשעת הצורך ׃ ויקרב את קרבן העם · על המזבח ׃
וישחטהו ויחטאהו כראשון והוא עגל החטאת ׃ וטע
ויחטאהו כפר בו החטאת ׃ וישימו את החלבים · עם ה
הסכלות ויותרת הכבד כאשר הראיתיך ׃ ואת החזות ·
חזה השור גם חזה האיל ׃ ואת שוק הימין מזה ומזה
שוק אל הפאה או הצד ׃ וישא אהרן את ידיו אל העם
כנשא ׃ וקדמוננו העתיקו מכאן צורת נשיאות כפים
וירד כאשר הראיתיך רבים וכבר ירד מעשות חטאת ה
העם והשלמים ׃ וטעם וירד · בעבור המזבח שהיה ש
שלש אמות קומתו ואחר כן באו משה ואהרן אל אהל
מועד · ויתכן שבאו להתפלל על האש שתבא ׃ ויבאו את
ברכו שניהם את העם ׃ את העולה עולת אהרן ועל
העם ועולת תמיד · כי כן כתוב מלבד עולת הבקר · ואת
ואת החלבים מן העגל ואיל אהרן והשעיר והשור והאיל
וירנו · הרימו קול · וכן ותעבור הרנה במחנה ׃ ויש מח
מחתתו · ולפי דעתי שזה הדבר היה גם ביום השמיני ·
והעד כי היום הקריבו חטאתם ׃ ויתנו בהן אש · לא
מהאש שיצאה וזה טעם אש זרה ׃ וטעם אשר לא צוה
אותם שמדעתם עשו ולא בצוי ׃ להקטיר קטרת · גם
באש זרה ׃ וימותו לפני יי · כי חשבו שיעשו דבר רצוי
לפניו ׃ הוא אשר דבר יי · כבר אמר לי השם שהוא יראה
קדושתו בקרובים אליו · כטעם רק אתכם ידעתי · וכא
וכאשר אראה גם קדושתי אז אהיה נכבד ועל פני כל ה
העם אכבד ויירמו מתכי ׃ שאו את אחיכם מאת פני
הקדש יש אומרים הקטורת היתה לפני מזבח העולה ו
והלוים נכנסים שם · ויש אומרים שהיתה על מזבח ה
הקטורת ומשה הוציאם מאהל מועד ׃ פני הקדש היא
החצר כנגד המזבח כאשר פירשתי ׃ ראשיכם אל תפ
תפרעו · יש אומרים לגדל פרע ׃ תפרומו · תקרעו או
והנכון שהוא מן בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע
ורבים אמרו משושה · ואחרים אמרו מגלה ׃ והאמת
דברי הקבלה ׃ ולא תמותו · מלת ולא תוספת עם זה ו
כמו ולא למדתי חכמה · וכן הוא ולא על כל העדה יק
יקצף כי אתם תכפרו בעדם ׃ וטעם ואחיכם כל בית
ישראל · תתאבלו רמז נפשות ראה אבכי ׃ וידבר יי
אל אהרן נבואה היא · ויש אומרים על ידי משה · כמו ד
דבר אל אחז ׃ והזהירו שישמר הוא ובניו שלא ישתו
כאשר מתו בניו הגדולים ׃ ושכר העשוי ממין חטה א
או דבש תמרי כי היין מטה את הדעת לשותיו · ויתערבו
לו הדברים על כן ולהבדיל · כי אתה כהן גדול ותבדיל
בין מקום הקדש ובין החול ׃ והוא מלשון חלול גם ית
יתכן בין יום קדש לחול בין הטמא ובין הטהור בבהמ
ובשרץ המים ובעוף · על כן כתובה אחרי זאת הפרשה
פרשת זאת החיה ׃ ואחר כן טומאת היולדת והצרעת ב

בקדש ובגד ובבית ובעל קרי וזב וזבה ונדה וזה טעם
ובין הטמא ובין הטהור ״ולהורות את בני ישראל שהר
המצות ׳ וכן כל אשר ירו אתכם הכהנים ״ קחו את
המנחה אחר שהקטירו ממנה לגבוה אין ראוי לאכול
הנשאר כי אם מקודשים ׳ועתה תחלו לאכול הרחוה שנת
שנתן לכם השם שתקחו תמיד מאישי ה׳ ״ופירושו כל
מנחה שהקטירו ממנה לשם במקום טהור ואם הוא ג
חוץ המחנה״ והחזה והשוק תאכלו זכרים ונקבות ׳ כי
כן כתוב כל טהור בביתך יאכל אותו וכן קנין כסף וי
יליד בית ואלמנה שבה ׳ וכאשר תאכלו עתה השוק ו
והחזה יהיה לכם החק לקחתו מכל זבחי השלמים ״כ
שורף מהכבש שלא נקרא שם פועלו כמו ומורק ונשטף
במקום הקדש פתח אהל מועד כי כן כתוב ואותה נתן
לכם כי כאשר תאכלו אתם את החטאת השם ית
ישא את עון העדה או פירושו אתם תשאו את החטאת
והטעם כי על ידכם יכפר עונם על כן לכפר הן לא ה
הובא את דמה אל הקדש יכפר הכה׳ על כן המצות שם
שהוא לכהן ולקהל ׳ואם ישאל שואל הנה החטא׳ שורף
ולא הובא את דמו לפנים בקדש והטעם הפרכת ומזב
ומזבח הזהב׳ דע שספר חטאת הוא לחטאת על המזבח
ושעיר החטאת הוא לעם ובשר החטאת לכהן ״ אכול ת
תאכלו היה ראוי שתאכלו אותה׳ יש מדקדקים שאמרו
שההא של התית׳ לא יהיה אחריו דגש עם אח׳ מהסבע׳
אלכים כי אם עם שני הבע׳ ימצא׳ והוא פתוח בעבור
שלא יתכן לחבר שנים שואין כעים ובעבור שמצאו
ויד הייטב דגש אחריו כי זה הוא הוא לידיעה כהא
השאלה עם בעתי הנמצאו פה הע׳ ההוללה ואלה החתי׳
בתוקן אשר הנה כן פירוש הייט ׳ ועו׳ אמרו כי ואכלתי
פעל עבר ואלו היה עתיד היה מלרע כמו ודברתי אתך׳
והטעם כי בשני פרים היום הקריבו את העולתם ואת ו
עולתם כי העגל והאיל בעד אהרן ובניו ״ ותקראנה
אותי כאלה פירושו צרות או ראנות על מות הבנים ׳וב
ובעבור זה לא יכולתי לאכול כל חטאת רק אכלתי ממנ
מה שייטב בעיני השם והטע׳ מה שיגיע אלי לידי חובתי
ועל דעת המעתיקים שהוא הייטב לתמיה והיא מלה זר
גם על הפירוש שהזכרתי היא זרה כי לא מצאנו בכל
המקרא הא הדעת עם פועל עתיד ואולת ואכלתי חטא׳
כאלו אמר ואלו אכלתי חטאת היום גם מצאנו ואולת ל
לעתיד והם מלעיל ופן אורם ונכבתי ונשמדתי והטע׳ כי
הייתי אוכל אוכל חטאת כטע׳ לא אכלתי כאוכל ״וידבר
ה׳ אל משה ואל אהרן בעבו׳ שהוא הכהן המור׳ המבדיל
בין הטמא ובין הטהור ״כל מפרס שם התאר וכן מקרי
מפרים והטעם שהיא מתוארת יהי׳ בעל פרסה ושוסע
שסע שם התאר והטע׳ שפרסותיו שסועו׳ והיא מעלת ו
גרה מגזר׳ גרון ומעלת פועל והזכיר הגמל והשפן והא׳
והארנבת והחזיר בעבו׳ שיש לכל אחד הסימן האחד ודרך

לשון שקדם להזכי׳ הזכר מכל מין כי הנקבה בכל הזכ
הי׳ והזכי׳ ארנבת יש או׳ לפי שלא ימצא הזכר מהם ויש
אומרי׳ שהזכר ישוב נקבה והפך הדבר והראשון קרוב אלי
ובנבלתם לא תגעו והטעם לא הזכיר הנוגע שיטמא עד
הערב ׳רק מדברי קבלה ידענו זה ׳ והנה הנוגע בזדון
יש עליו מלקות כי הוא עבר על לא תעשה ואם ידפנו כ
אחרי הכתוב לבדו כלי העתקה ׳ הנה לא הוטהר הר״ג
שהוא באגמים ׳כי הכתוב פרט בימי׳ ובנחלים ׳וסנפי
וקשקשת כדברי המתרגם ארמית ״שרץ המים הם ה
הקטנים שיבראו מן המי׳ ובמי׳ נפש החיה מזכר ונקב
שאמר שקץ הם לכם ׳ואמר ושקץ יהיו לכם לפרש מה
הוא שקץ והוא מבשר׳ לא תאכלו והנה הדג יקרא בשר
רק מה שאמרו קדמונינו בגדרים הוא על מנהג דברי
אלה הדורות״ והוסיף כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת׳
להיו׳ כלל לכל מים כי לא הזכי׳ בתחל׳ רק הימי׳ והנחלי׳
הנשר׳ גם זה ע׳ שיקר׳ כן כלשון ישמעאל ויש כרמות ראיה
שהיא כן בעבור היו שתי הלשונות קרובות ״והעזניה אמ׳
שים דברי יחיד שאיננה בישו׳ ׳ תנשמת הגאון שתרגם אותה
ענקא כי זה השם בלשון ישמעאל על דבר שלא נמצא
בעולם׳ ולא היה ולא נברא אלא למשל ׳וכן יורו חכמי ל
לשונו ׳ואם כן לא יתכן שיאמר השם הדבר שלא היה יש
הרא׳ שם כל לשני מיני׳ ׳ואם ראה ודיה כמו וא׳ הצפו׳
לא כתר עם תור ענול׳ והנה צדקו המעתיקי׳ שאמרו כי
ראה היא דאה ונסרה טענת ר׳ יונה שאמר איך יתכן ל
לאמר השמר לך מלראיה ואלים ״ ויש אומרים שהנשר
הוא מן אשורנו ושרם מן הלא פרס לרעב׳ ועזניה מן
עז והנץ כנס הוא הנקר עקבא ירא׳ מן כאם׳ ידאה
הכסר׳ וחיה שמנהג לשכת בחיים ידועים ״עורב מלשון
ערב בעבו׳ שחרותו׳ בת היענה יש אומרים שהוא מין יש
שלא ימצאו זכרי כמו הארנבת ואין מלת כיענים שנע׳
כי אינם זכרים רק הם נקבות כמו יעלים ורחלים ׳וא
ואת התחמס ׳מגז׳ חמס ׳ואת השחף מוליד שחפת והכן
יש לו כנה רבה והקרוב שהוא הידוע הפורש כנפיו ת
תמיד לפאת דרום כי יבקש מקום הגנם כמגם חרבות ו
ויש אומרים שהוא כנפה מעין חרס על כן ישבו במקו׳
שאין שם ישוב השלך יש עוף מנהג תולדתו להשליך ל
ילדיו ינשוף יעו׳ בנשף כי לא ירא׳ בין מפני להט או׳
השמש ׳והתנשמת כל רואהו ישום גם ׳זה השם נמצא כ
בשרצים ״והקאת יש אות׳ שים עוף מנהג תולדתו לה
להקיא מאכלו׳ הרחם את הנא׳ שהו׳ בלשו׳ קדר כחלן ההא
בכף כי בכתב אותו אחד לה ואחרי אחרן שהן עוף מרוח
על בניו והחסידה הי׳ הכרחי׳ למועד ידועי׳ בשב וזה׳ שהו׳
מגז׳ חסד בדרך רחוק האנפה שיתאנף מהר הדוכיפת אמרו
הברוק שהי׳ התרנגו׳ ואל׳ טעם עול כי מי הניח לה העטל׳
עוקצו׳ יעו׳ בליל׳ והי׳ ואל׳ מרוב ודע כי אל תשקצו ברק
דיק הטע׳ הוא מטעם רחוק ומלת אל תשקצו את נפש׳
נפשותיכם כי הנפשות פעלים

וכנוף טעמו שתדעו שהם שקץ ויהיו נחשבים לכם
לשקץ ׳׳וכל שקץ קטון שיעוף סע׳ ופש׳ ׳הולך על ארבע
שקץ אשר לו כרעי׳ ׳העוף להיו לו עם ואו ׳לכתר אין לו
אח ׳ והחרגל אחר לקפצא בהן ׳ כמו מקפץ ׳והטעם
דולג ׳ ואחת תרג׳ ׳׳ נקרא ארבה ׳ולשון רבוי ׳׳הסלעם
מין יעלה בסלעי׳ ׳׳ החרגול אם היא מרובעת אין
לו אח ׳ ואם היא שתי מלאת כמו לפלמוני המדבר תהיה
תולדותו הפך תולד׳ הסלעם ׳׳החגב ׳ידוע ולשון ישמעאל
וטע׳ אשר לו ארבע רגלי׳ ׳ וכבר נכתב ההולך על ארבע׳
שיתכן שיש שרץ יש לו ארב׳ רגלי׳ ולא ילך בהן רק יעוף
לבדו ׳׳ולאלה תטמאו ׳ לכל שרץ העוף ׳ בעל ארבע רג
רגלי׳ ואת אלה תשקצו מן העוף ׳׳ ודע אחרי שפי׳ אלה
לכל הבהמה ׳ וכל הולך על כפיו ׳ ולפי דעתי שמל׳ אלה
על כל הנזכרי׳ למעל׳ ׳׳תטמאו ׳ומבנין התפעל ׳ודגשות
הט״ת להתבלע התי״ו וכן וישמע את הקול מדבר אליו׳ ו
וכבס המטהר וטמא עד הערב ׳ אחז הכתו׳ דרך קצרה
כי הוא צריך שירחץ במים ׳והנושא חמור מהנוגע על
כן יכבס בגדיו אף כי נגפו וכן משפט כל בהמה גם פה
אחז דרך קצר ׳וכן הוא שוסע שסע גרה איננה מעלה
או גרה מעלה ושסע איננה שוסעת ׳וכבר אין ובנבלת
לא תגעו טמאי׳ הם לכם ׳ וטע׳ כל הנוגע בהם והם ה
הנבלו׳ הנזכרו׳ למעלה כמשפט הנזכרי׳ שהוא עד הער׳
ויש מין ממיני הצדוקי׳ שאו׳ כי כל הנוגע בה׳ והם חיי׳
יטמא ׳ ואין צורך להשיב על דברי שגעון כי הכתו׳ לא
אמר כי אם בשרם ׳ואחר ובנבלת׳ לא תגעו ׳׳ וכל הולך
על כפיו ׳ בתחלה המשפט אחד ׳ וכן הנושא את נבלת
וזה הפסוק ייסר פירושי בנבלת ולאלה תטמאו ׳ כי שם
כתיב וכל הנושא מנבלת׳ ושניהם בפרשה אחת ׳׳ וטעם
טמאי׳ המה לכם להזכים כל אחשים ונסים וטף משפט
אחד להם ׳׳ וזה לכם הטמא ׳׳במגע ׳גם אלה השמונ׳
לא נוכל לדעתם באמת ׳ גם העופות כי אם מדברי ק
קבלה ׳ וטע׳ אלה הטמאי׳ לכם בכל השרץ ׳אלה לבדם
הם הטמאים שיטמאו במותם ׳׳ וטע׳ יטמא עד הערב
אחר שירחץ ׳׳ כמו יוכא ׳הבגד או השק או הכלי שהוא
מקבל טומאה וצריכי׳ אנו למסורת ׳׳ אשר יפול מהם א
אל תוכו ׳ מאחד מהם ׳ כמו ויקבר בערי גלעד ׳ וכל מ
משקה שם ׳אכי הייתי משקה ׳פועל׳׳ והנה התכן ללא
והכירי׳ לבשל הבשר ׳׳ יתכן כי טמאי׳ הם ׳ ואת נזרת
ימלך ׳באר בלשון הקדש לשון נקבה והי׳ הנוגע ׳ וכן ביר
שהקי״ר ביר מים ׳ובור כמו או חפור למקור המים׳ ׳אם
כן תהיה הבאר כמו מעיין ׳ואין צורך להזכי׳ הנאל ׳יהי׳
מקוה מים סמוך אל בור כי יש בור אין בו מים ׳׳ או
כי חסר ואו כמו ראובן שמעון ׳׳ שמש ירח ׳ ונוגע בנ
בנבלת׳ המים הנוגעי׳ בנבלת׳ יהיו טמאים ׳׳ זרוע ׳שם
התאר ׳ כמו פועל או הם שני שמות ׳׳ והטעם ונתן להם

זרועי׳ וכי יותן מים ׳שישקו את השדה׳׳ ונפל מנבלת׳
על הזרע ויש או׳ על המי׳ ׳׳ ובא מלת יותן שהוא לשון ׳
יחיד עם מים ׳וכן כי מי נדה לא זורק עליו׳׳ ומל׳ יותן
כמו יוקח נא מעט מים ומהבנין הכבד הנוסף ׳׳ אשר
היא לכם מותרת לאכול ׳וטמא עד הערב׳ אחר שירח׳
במים ׳׳ והאוכל חמור כמו הנושא כי שניהם כנושאים
זה בגוף וזה בפני׳ ׳וטעם כל שורץ על הארץ כל שרץ
הארץ ובכלל שמונה שרצי׳ הנזכרי׳ ׳׳ והזכי׳ שלא יאכלו
גחון ׳ כמו על גחונך תלך ׳ וכל הולך על ארבע בשרץ
שהוא הקטן כאשר פירשתי בשרץ המי׳ ׳׳מרבה רגלים
שם התאר והוא סמוך ׳אל תשקצו את נפשותיכ׳ להיות
מטונפות ומגואלות׳ ׳ ולא תטמאו בהם כן ידוע כי הנוף
הנאכל ישוב בשר כגוף האוכל ׳׳ ונטמתם בם ׳חסר אלף
כמו מרשי׳ השטנה ׳ויש או׳ שהם שני שרשי׳ ׳והטע׳ כטמאכ׳
בעיניכ׳ וטעמו כאדם שאין לו דעת ׳ ׳והייתם קדושים כי
קדוש אני ׳ על כן אמרתי לכם ולא תטמאו והוא כפא
רפה בלשון ישמעאל ׳וכן ויעזוב את עבדיו ידבי כמוהו
וטע׳ כי אני יי׳ ׳ כי לא העליתי אתכם מארץ מצרים כי
אם להיות לכם לאלהי׳ ׳׳ ואם לא תהיו קדושי׳ לא אהיה
לכם לאלהים ׳׳ על כן אם רצונכ׳ שאהיה לכם לאלהי׳
תהיו קדושי׳ להבדיל בין הטמא ובין הטהור ׳ בעוף ובב
ובשרץ המים ׳ והאכלת המותר לאכילה ׳ אשר לא
תאכל על פי התורה ׳׳

פרשת אשה כי תזריע

אחר שהשלי׳ תורת הטהו׳ והטמא במאכלי׳ ׳ הזכיר טומ׳
אד׳ והחל מן האשה היולדת כי הילוד היא תחלה ׳׳ורבי׳
אמרו שהאשה מזרעת תחלה על כן וילדה זכר ׳ועל כן
דעת חכמי׳ יון שהזרע לאשה וזרע הזכר מקפיא וכל ה
הבן מדם האשה ׳ והנה פי׳ תזריע תתן זרע ׳׳ כי הוא
כמו הארץ ׳ וטמאה כפא רפה בלשון ישמעאל ׳ וסבת
טומא׳ שבעה עד שוב אל המרכע ׳וכן ימת בימי החולי׳
כי השכני׳ יראה עד סוף כל שבעה ׳׳ נדת שם במשקל ב
בזת׳ והם שניהם מפעלי הכפל דותה שם רבים ׳וטעמו
כמו חלי כמו מדוה מצרים כי הדם היוצא הוא חולי ב
בבשר האשה ׳ובימים השמיני׳ ׳ אמרו חכמים ביום ולא
בלילה ׳והנה הנולד בחצי שעה קודם שקיעת החמה ׳
יהיה נמול לששה ימי׳ וחצי יום כי יום התאר איננו מעת
לעת ׳׳ ימול מבנין נפעל כמו לא יכון ׳ויהיה מגז ומולי׳
היו ׳ויתכ׳ להיותו חסר כן מגז ובמלת ׳כמו אים כי ידוד
כדור ׳ ויחם המל כמו אבין או בד ׳ ערלתו ידועה כי היא
בערו׳ ואין כן ערלת לב ושפה ואזן כי כלם סמוכי׳ ׳ הא
טהר נא נפעל והיה ראוי להראו׳ שהא וייקר לה כבא וטע׳
דמי טהרה שהוא דם טוהר כנגד דם נדה ואינו מטמא

בטן ' והנקבה כפולים ' וזה דבר ברור ונכון" ב
בכל קדש לא תגע ' כמו המעשר והתרומה ובשר שלמים
ואל המקדש אל חצר אהל מועד או אל העזרה בבית ה
המקדש" בדמי טהרה או על דמי טהרה אחד הוא לולי
הקבלה מי היה מפרש לבן בן שנתו אם הוא בן שנה כ
תמימה לא יותר או פחות או תוספת "   יש אומרים
שטעם הכבש לעולה שהוא עולה שמים ומחשבת על ריחה
בשעת לדתה מרוב הצער " וחטאת שהוא דברה כפיה'
והקריבו זה וזה הכבש והתור או בן יונה ' הכתוב אחז
דרך קצרה וכן לא הזכיר מליקת חטאת העוף כי הכהן
אוכלו אוכל חטאת עוף ובשר עליה כאשר פירשתי "
וטהרה ממקור דמיה ' זה אות כי לא תטהר בת לדתה ע
עד הימים הספורים ' ותמצא ידה ' כטעם ואין נדו מה
משגת ' וכפר עליה הכהן וטהרה וזה יורה אם לא יכפר
עליה הכהן לא תטהר וזה תלוי בארץ ' וידבר יי' אל
משה ואל אהרן וטעם אהרן כי על פיו יהיו כל נגעי א
אדם מי שיטהר טהור ומי שיטמא טמא ' אדם לא אמ
איש איש מבית ישראל להשכים הגרים וכן אדם כי יקר
יקריב מכם כי תורה אחת לאזרח ולגר בקרבנות. כי כ
כן פתו' והשכים הגר שלא יטמא אחר כי הצרעת מחלי"
הנדבקים מתחלה אל השלש ' והובא ברצונו ושלא בר
ברצונו כי הראיה בן אחד הסימנים ' יבריחנו שיבא ' או
אל אחד מבני הכהנים וטעם אהרן הוא הכהן המשי
המשיח תחתיו ' וטעם אחד מבני הכהנים ההדיוטים
שימצאו חוץ למקדש ככהני ענתות ' וטעם הכהנים ש
שלא יהיה מהפסולים " מלת שאת כמו שרפה ' וכן והנ
והמשאת החלה' וישאם דוד ויתכן שנקרא כן בעבור
שהאש תולדתה להנשא למעלה ' ספחת מגזרת ספחני
נא ונספחו על בית יעקב אולי שיתחבר אל מקום אחר
בהרת מגזרת בהיר הוא בשחקים ' והוא כנגע שיעשה
כדמות אות וסימן ' הפך לבן טעם כהפך ללבן ' עמוק
יש בעמקו יותר מעמק העור ואיננו כמו שפל " וטמא
אותו בדבור שיאמר שהוא טמא ' והסגיר הכהן את ה
הנגע שבעת ימים ' האדם יהיה כסגר ' והוא ייחל עד
שבעה ימים ' כי רובי החליים ישתנו ביום השביעי ' עד
עומד בעיניו הטעם בראותו כי המראה הוא כעין וכל
המפרשים אמרו שטעמו בעיניו והטעם כאשר היה "
פשה כעין כפוס' שנית פעם שנית ' כהה הנגע רבי הח
החכמים אמרו כמו חשך ועדותם ותכהינה עיניו מרא
מראות ' ואמרו כי כהות לבנות ' פירושו כמו לבנה מת
אדמדמת שהיו בן שניהם ולפי דעתי שמלת כהה הפך
פשה ומגזרת ותכהין והקריב אליו ולא כהה בם ' וטעם
לא פשה הנגע במקום אחר והנה הם שנים סימנין ש
שהם המקום הכנגע ולא פשה בשלם " וטהרו ' ואמר
שהוא טהור כי מספחת היתה ואם פשתה אחר כן הנג
טמא' והובא ' כחבריו' והוא הפשה ' השער השחור ללבן'

מחית בשר חי ' פירושו בשר חי ' והנה הבשר שלא ירגיש
איננו כן ' כנסכת קדמונית ' מלת יסגירנו ' ונבאה לפני
פעלים ' והטעם שיצוה שיסגר ' וטהר את הנגע כי כבר
יצא הנגע כולו לחוץ והוא סר ממנו ' וטעם וטהר את
הנגע בדבור שאותו הנגע לא יטמא אחרים " או כי
ישוב ' שיתכן שישוב ללבנה אדמדמת מעורבת משני ה
העינים או קצתה כן מלת צרעת מחלה וכן ושלחתי ב
את הצרעה ואין מלת ושלחתי טעמה כי הנה ישלח דב
דברו אנכי שולח את כל מגפותי ' ישלח בם חרון אפו והב
והבה מראה לא יתכן בדקדוק מראה בקמץ גדול תחת
האלף והוא במפיק כמו ידה רגלה כי לא נמצא כן בב
בבעלי ההא הנח הנעלם בסוף המלה ודגשות כן ירכב
ירחבה כמו יסגירנו לחסרון ההא הנוסף וכן מלת ממכ
ממכה וממכו ' ואם תחתיה אם עמדה במקומה כי יש
נגע שיסע ממקום אל מקום צרבת כמו ונצרבו כל פב
פנים כטעם מוקד ואוס ולהבת או לבנה לבדה ' ואם
תחתיה תעמוד הבהרת והיא כהה כאשר פירשתי ולא
הזכיר כן בפסוק ואם תחתיה תעמוד הבהרת הראשון
בעבור שעמד הבהרת כאשר היתה וטע' להזכי' ואי' או
אם ובעבור הזקן וגו' כי הו' צרי' לאמ' על הקרח והגב
איש ולא אד' כלל להוציא האשה והב' פירו' ואי' או אשה
כי יהיה בו נגע ברא' או בזקן לאי' כהו' בלשו' ישמע' קרן
מענין הלובן כתק מגז' כאשר ינתק פתיל הנעורת ' והטע' על
הסע והתגלח הרא' או הזקן ומקו' הנתק לא יגלח וכבס
בגדיו ואין צריך לאמר שירחץ במים ' לא יבקר הכהן
והטעם יבקש וכן ובקרתים וקרוב מלשון הבדלה וכן
לא יבקר בין טוב לרע " בהק הוא זאת ידועה בלשון
קדמונינו ואין רע לה במקרא '   ימרט כמו ולחיי
למורטים ' בעבור השער שהוא סביב הלחיים קרח מגז'
לא תשימו קרחה וטעם ראשו כלו גבח ואין לו חבר חוץ
מהפרשה הזאת והוא שם התאר ' ולפי דעתי שקרח הוא
למעלה של הראש ' ולא הזכיר האשה בעבור הלחה הר
הרב שיש בה לא יקרח ראשה כי השער הוא כדמו עשב
כמראה צרע' עור בשר אחר הנוף בגדיו יהיו פרומים
כמו קרועים להכירו ללב' כמכה משוכה או טעמו כענבי
אבל על כן בגדיו פרומי' וראשו פרוע והטעם שיתאבל
על מעשיו כי לו זה הנגע ועל שפם למעלה מהשפה ית
והם מהשרש והעד לא עטה שפמו ועטה בבגדו מגז
עט אור כשלמה והטע' שלא יזי' ברו' פיו שמ' פשעי' שיאמ'
כן תמי' בעברו במסל' שם ישב שישמרו בני אדם ולא
יגעו בו כל ימי' אם הכב' בו יטמ' כי טמא הו' במחני' מלת
בדד מפורש במגל' איכ' ואי' במתי או בעור ידועים ויתכ
להיו' גזר במתי מגז' ואוספי שת שהו' ישם והע' כי השתות
יהרסו וטע' ערב שיתער עם השתי' או בע' כאשר הוא או
בכל מלאכ' עור כמדבר וכנד ירקרק מגזר ירק כי הענין
כמוהו וזה כפול לחברו וכן שחרחרת

ויש או׳ הפך הדבר · מאחרת · כמו שלגן מאחיר ״ ואחר
שלגן כמו קוץ יהיה מאחיר כמו מכאיב ״ ואין השני ב
בגלות מאחר שרש ואיכה מגז׳ מארה ״ וטע׳ שלא החכי׳
מאסי וצוה גם יתכן שדב׳ הכתו׳ על ההוה הכתו׳ כטעם
כי תראה חמור שונאך · וכן משפט הכובס והסר ׳לא יתכן
שלא יארע הנגע כי אם לבגד ופשתי׳ ״ הכבס את הנגע ·
שם הפע׳ שלא נקר׳ שם פועלו מהבבי׳ הכבס הכובס ״ פחת
אין לה אח במקר׳ · והי׳ ידועה בלשון רבותי׳ ז״ל ״ וטעמו
חסרון הוא שארע בקרחת הבגד או בגבחתו ״ והגאון
אמר שפי׳ בגבחתו הפאה האחר ׳כי בגבח הוא מפאת
פני הבגד אם כן יהיה קרח מאחו׳ הראש ויפה פי׳ ״ ואם
תראה עוד ׳הפחת׳ · וכן פורחת היא · ואת שאת תשרפנו
ביאר כי מקום הנגע · לבדו ישרף ״ וכבס שנית מגזרת
לכבסו פעמים ״ וסר מהם הנגע ׳וכבר סר מהם וכב׳
הראיתיך רבי׳ כמוהו ״ ואולת וכבס פעל שלא נקרא ש
שם פועלו ״ זאת תורת נגע צרעת בגד צמר ארבעת
סמוכים יש במקרא חמשה גבורי חיל מלאכת עבודת
בית ״ ׳וכלם סמוכ׳ אל השם שהוא סומך לכל הנופלי׳

פרשת זאת תהיה

אמ׳ וידב׳ השם כי יאל תורת המטה׳ ויאמ׳ ר׳ יונה הספרדי
המדקד׳ כי נרפא נגע הצרע׳ מן הצרוע׳ הוא הפך והיה
ראוי להיותו נרפא הצרוע מנגע הצרע׳ · ולמה נהפך
דברי אלהי׳ חיים בעבו׳ חסר דעתנו · והלא שם לבו כי
כתו׳ נרפא הנתק טהור הוא · ועוד כי נרפא הנגע · וטע׳
והוב׳ כמו חביר כי אחר שיסור נגע הצרע׳ לא ירצ׳ להביא
מה שאחוי ״ ויצא הכהן אל מחו׳ למחנה · אעפ׳ שטהרו
הכהן לא יכנס עם המחנ׳ או במדינה עד שיתן טהרותו
ויטלו כל אשר צוה ״ ויצא הכהן ׳איננו כהן גדול ׳והנה
נתבר׳ פי׳ או אל אחד מבניו הכהני׳ ולקח למטה׳ הכהן
יקח משלו ויש או׳ המצורע יתנם · ומין התפעל׳ ״ יתבלע
בדגשו׳ הטית והוא על משקל איש מתהלל ״ שתי צפרי
כל עוף יקר׳ צפור והוא יקח כל עוף שימצא ״ חיות ולא
מתות ״ טהורות · שלא יקח מהטמאו׳ ״ ועץ ארז ואזוב
הוא הגדול והקטן במיני הצמחי׳ ״ והעד מדברי חכמת
שלמה ׳ואין צורך לחפש על האזוב כי הוא ידוע בקבלה
והנה המצורע והבי׳ המנגע וטומא׳ המת קרובי׳ ״ והכ׳
גם הם כדמו׳ פסח מצרי׳ ״ וצוה הכהן ושחט ׳כהן את
או ישראל ״ ויש או׳ המצורע · והוא רחוק ׳אל כלי חרש
כמו על ׳וכן אל הנער הזה התפללתי ״ מי חיי׳ לקוחים
ממקו׳ נובע ״ וטבל אות׳ · הארז השני והאזוב ״ על המי׳
שהדם מעורב עמם ׳והוא מהד׳ המעור׳ אחר טבול בם
הכבו׳ החיה והנזכרי׳ על פני השדה ׳מקו׳ שאין שם יישוב

שלא ידבק הצרע׳ והזה ׳בשלשתן או באזו׳ לבדו׳ בטומא׳
המת · וכבס וגלח את כל שערו כלל · ורחץ במים וטהר
בערב כמשפט׳ ואח׳ כן שב לפרש כי זה יהיה אחר ימים
שבעה ׳וכן היה משפט מרי׳ ׳ופרט כי יגלח את כל שערו
בין השביעי · וביאר כל שערו את ראשו · ואת זקנו ואת
גבות עיניו ואחת המלה קרובה מגז׳ גב · ואת כל שערו ·
ושער הרגלים ׳ויש או׳ אף זרועין ושוקין · והחזה ״ שני
כבשי׳ וכבשה אחת ׳בעבו׳ היות נגע הצרעת ׳מוסר על
מעשה הלשון על כן יקריב כבש אחד לעולה · כמשפט
כל העלה על הרוח ׳ואחד אשם כמשפט כל אשם ׳וכן
ונקבה לחטאת כמשפט כל חטאת · ושלשה עשרונים כ
כמשפט עשרון לכבש ולוג אחד · מדה אחת ואין לנו אח
וטע׳ את הכבשי׳ והכבשה גם זה האשם גם זאת החטאת
לכהן תנן מהאחרי׳ · על תנוך ׳טעמו ידוע מהקומו ·
והנה המטהר הצרעת שהוא בגוף כמו הכהן שימלא י
ידו כי הענין כמו הצרעת בגם והנה מקום חכם והוא עקר
כל המעשי׳ · והימני׳ בעבו׳ כח הצד הימין ׳והתנוך זכר
לשמוע אשר צוה · על כף הכהן השמאלי׳ היא כף הכהן
המטהר · רק כן דרך צחות בלשון הקד׳ ׳והעד הפסוק
הבא אחריו לפני יי׳ אל נכח אהל מועד ׳על דם האשם
שהוא בתנוך ובבוהנות ״ ועשה הכהן את החטא׳ היא
הכבשה כתורת כל חטאת והעלה את העלה היא הכבש
והמנחה׳ · שהוא עשרון ויש או׳ שכל המנחה יקריב לעול׳
ובתחלה האשם כי הוא החמו׳ ׳וטהר אז יהיה הטהור ככל
הטהורים · דל ׳בגוף כמו דלות ירעו׳ · אשרי משכיל אל
דל ׳וכנה דל בן המלך ׳ויש דל שאין לו ממון · וידבר יי׳
אל משה ואל אהרן · החל לבאר צרעת הבית · וטע׳ כי
תבאו אל ארץ כנען כי זה נוהג באר׳ לבדה בעבו׳ גודל
מעלת הארץ כי המקדש בתוכה והכבוד בתוך המקדש
ונתתי הדב׳ תלוי בנתינ׳ השם ובא אשר לו הבית מגיד
שיבא אל הכהן · ופנו את הבית בעל הבי׳ וכל אנשי ביתו
וטעם לשון רבים לפנותו מהרה בטר׳ יבא הכהן כי ענ׳
יסגיר הבית בעבו׳ הספק וטרם בואו ספקו · שקערורות
אין אחות למלה הזאת ולא נדע אם היא מרובעת כפי
כפולת האות האחרון או מחומשת אותיות ופירושה לפי
טעם המקום יש או׳ כדמות שימכין או חוטין׳ ויש או׳
שהיא מלה מורכבת מטעם ומשקע האם ואחת מגזרת
רד בשרו ׳וזה רחוק · ומראיהן ומראה כל אחד מהם
שפל ׳וחלצו את האבנים ישירו · וכן חלצני מאדם רע
אל מקום טמא שלא יקחם משם אדם שיהיו כיתרים
שהם טמאים · ואת הבית יקציע מבית מגזרת מהוקצ׳
מהוקצעות ׳וכן מוד ואהלות קציעות וטעמו סבלות יי׳
ויש אומרים שיסבלהו המקצוע

ואין זה נכון כי כבר פשה הנגע בבית רק יקציע כל הבית
וטעם מבית ומבחוץ אשר הקצו מגג קצה כי קצתו והוא
הסוה לומעל הסירו לבדו ושם הפך יקציע והוא מגזר
שתי אותו: תפל ואחר חלץ את שהל ואחרי הקצות את
הבית בתחלה ואל ולקחו והביאו רבי בטהרה ועפר אחר
יקח בעל הבית שיר כה לדיר בו ואם הנגע ישוב ובא
הכהן ונתץ את הבית באבניו ובן והוציאו והקרן שסגו יהיה
שבע ימים רק הכתוב אחז דר קצר והעד והבא אל הבית
כל ימי הסגיר אותו בראשון ובשני יטמא עד הערב אחר
שירוא בשרו כמשפט והשוכב אותו על כן יכבס בגדיו וירחץ
במים וטמא עד הערב ולא הזכירו הכתוב כי כל שוכב ואוכל הוא
בא בבית ילק כחברו בין הטמא ובין הטהור שיהיה האחד או
הבגד או הבית טמא או טהור וידבר יי אל משה ואל אהרן כי
הכהנים יפרישו בין זבה לנדה כאשר דרו"ל בין דם לדם
ועת יואל לבאר הטמאות מדבר בסתר כי הצרע נגע גלוי
זב כמו זבת חלב כדמו עמו כוטפו ומכשרו כמים לעתו
וזאת תהיה טומאתו השוע כי הוא הזוב על שני דרכים
רר בשרו מגורת ויורד רירו על זקנו או החתים כמו
בסגר מגזרת כי חתם הוא והטע שהתחבר הזוב ונקרש
ולא יצא הקרי בשכבו עם האשה ענזרה אחת למשכב
למים וכן הנוגע כאחד מהם משפט אחד לו והנוגע
בבשר הזב באי זה אבר שיהיה ירוק ידוע מפעלי הכ
הכפל והעד דנם קוף רקי הנה גם רוקו יזיק כי הזוב
מהחליי הכרבקי ואי מנהג האחד שירו בפני חברו ואיכו
בטנה כי הזוב זרק רקו גנפ על הטהו וכל המרכב שהוא
מקב טומאה כדברי המעתיקי בכל אם יהיה תחתיו תח
המרכב יטמא טומאה קלה וטומאת הנושא אותם יותר
חמורה וידיו לא שטף במים היה נראה לנו כי כל מאכל
והדומה לו שיגע בו הזב והנוגע הוא בידים וידיו שטופות
איננו טמא בעבו שלא נגע בו מקום הזוב רק כאשר ראינו
כל אבותינו פרשו וידיו כגופו קבלנו דבריהם ועל דרך
הפשט כי כל טהור שיגע בו הזב וידיו שטופות הוא יטמא
בגדיו וזה כמו הנגע בכל אשר יהיה תחתיו לטהרתו
מזין שהרתו והקרבן עולה וחטאת בעבו כי הזוב מוסר
על עון כי תצא ממנו שכבת זרע שלא ברצונו ושכבת
זרע כמו שכבת הטל מגזר מי ישכב היה נראה לנו שברי
רחוב הבגד או העור אם היה בו זרע לא או יבם והאמת
כדברי הקבלה והשלי דבר הזכר ועת יואל בנקבה ופירוש
ואם על המשכב הוא שב אל הכלי אשר תשב עליו וזכר הוא
כלי על המשכב או כלי על כלי ועל כן הטומאה קלה ולא
הזכיר לאם מרכב כי בהן דבר הכתוב והמשפט אחד ואם
שכוב ישכב איש אותה בלא זדון רק הוא שוכב עמה והב בא
נדתה והיתה עליו טעם עליו כי כרת יש על השוכב עם
כד בזדון וכמ משפט הזב ואם לא כזכר וכל המשכב אשר
ישכב עליו יטמא כי הוא טמא שבע ועם יטמא אחרי ולא
לא נכתב ימי רבי בלא עת נדתה לכל אשה עתי ידועה או

ואמרו לא זו על נדת בבשר ערות האיש וטעם המפרשי
בבעל קרי כל בשרו ואחר לנדת והעד כל והביאו אותה
מצרע והוא מלא זרם והזורקים מפרשי כן והזהרתם
בחברו ההוא וזה לא יתכן כי הוא אינו מאותיות המשך
כי לא יהיה נח נעל כי אם בסוף והגל רק פירושו כמו
ויכזרו מקדשי בני ישראל כענין והרחקת ומגמו כזיר ש
שהרחיק נפשו מתאוה העול ומשקלו והפלתם את הארץ
כי הכהן מוכלע דגש בטומאת בעבו טומאתם ופירושו
בטמאם את משכני לטומאה בה שמכנו היא שישב עמה
ועד אפרש זה וטעם לזה פירוש זאת תורת הזב הטע עם
טומאה זבה או נדה

אחרי מות

אחרי שהזהיר את
ישראל שלא יטמאו
אמר השם למשה שיזהיר
גם אהרן שלא ימות כאשר מתו בניו וזה הפרש לאו כי
בני אהרן הכניסו הקטרת לפני מהפרוכת ואל בקרבת
שם הפעל והוא לקרב אל המלאכה שב תיו כהן הכקבה
וטעם ר ישוע שאת שם שם כמשקל לכתבות אל הקדש
כ בד אהל מועד כי כענן הטע שלא יכנס כי אם בקטרת
שיעשה ענן ולא יראה הכבד פן ימות והנה טעמו לא אוכל
נראה אליו כי אם בענן ויש אומרים כי פירוש כי בענן
בענן כי אני דר בענן על הכפורת וטעם יי אמר לשכן
בערפל בפר בן בקר אי פירוש ושיבי הפר אל הקדש רק
שיתן משלו בתחלה פר חטאת לכפר עליו ועל הכהני וי אותו
גם הלוי כעבן שמכאו ואת שם אחר מכת על מטה לוי
והם ראו רק הלוי יחשב עם ישראל כמנת פר קדש ולא
הזכי שלפני הזם ומעי האלפו כי כבר הזכי וכמוש קולו
בבאו אל הקדש ואז הכתוב למדו אנשי בית שני שמשמש
בלא אורי ותומי גם בגאוי היו שם והקריב אהרן את פר
החטאת אל פתח אהל מועד כמשפטו וטעם וכפר בעדו כי בן
יכפר בעדו ובעד ביתו אחר שיסמכו ויש כי הם עדרתי הי
כפר גורלות ידועי מדברי קבלת אבותינו ואת הגאון ש
עזאזל שם הר ונקרא כן שהוא תקיף כי טעם זכר השם
כטעם הררי אל וקיתיאל והגאון הלוי תמה כי האלף
במלת עזאזל היא בין זין וזין ויש אומרי שהוא שם הר
סיני אל הר סיני והם צוה להוליך השעיר ולעלותו שם עד
שימות אחר כן היו מוליכי אותו בבית המקדש להר אחר
והעד שאת ויעש אהרן וכן כהן גדול שבעו לפי דעתי כאשר
אפרש במקומו ויש אומרי כי עבודת בית שני לא היתה
כראשון כי היה הכהן מחוס בגדי ואי כפר וזה המפרש
אמ כי השעי ישול במדבר כי כן כתוב ושלח את השעיר
במדבר וטעמו כטעם צפור המטהר מהצרעת שיצא על
פני השדה מקום שאין שם ישוב והעד אל ארץ גזרה
ולכחכו השיבנו כי השעיר המשתלח לשם ישלחו במדבר
כאשר הוא כתוב וירדף אחריו עד שיבח ויעל אלהבור על
בן אתרו קדמוננו זל ודוחפו ויאמר ר שמ

שיאזל לעם׳ שכתו׳ בשעיר החטאת שהוא לשם ׳ גם הש
השעיר המשתלח הוא לשם ״ ואין צריך כי המשתלח
איננו קרבן ׳כי לא ישחט ״ ואם יכולת להבין הסוד שה
שהוא אחר מלת עזאזל ׳תדע סודו וסוד שמו ׳ כי יש לו
חברים במקרא ״ ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהי
בהיותך בן שלשים ושלש תדעהו ״ ועשהו חטאת שי
שישחטנו ״ יעמד חי ׳ מהבנין הכבד הנוסף והיה היוד
ראוי להיותו מאוסף בשרק רק כרחב בעבור אות הגרון׳
וכן יחרש כל רגעו ״ לכפר עליו ׳כי הכפרה יהי עליו ׳
ופירושו לשלח אותו ״ והקריב אהרן ׳ בעבור שהרכו ד
דברי השעירים הוסיף לבאר אחר שהקריב הפר ושני
השעירים אל אהל מועד ׳ יחל לשחוט את הפר שלו ״ ה
המחתה ידועה היא ״ חפניו ׳שניהם ״ קטרת סמים ׳
היא הנזכרת ׳ היה נראה לנו כי על פני הכפורת ולפני
הכפורת כמשמעו ׳ והמעתיקי׳ אמרו כי על פני הכפרת
הוא על בין הבדי׳ ולפני הכפרת ידוע מדבריהם והוא
אמת ״ ושחט את שעיר החטאת אשר לעם ׳ ועתה ויש
ישחטנו בבאתו ׳יש או׳ שהוא ישחט קודם הפר ׳ואיננו
אמת ׳וכפר על הקדש ׳ הוא קדש הקדשים ׳ וכן יעשה
באהל מועד שיזה שבע פעמי׳ לפני הכפרת על קרנות
מזבח הקטורת ״ וטעם וכפר על הקדש להיות הדם כ
כופר שלא ישחת בעבור טומאת הטמאים ״ וכל אדם
מהכהנים לכפר בקדש בפנים ״ וכפר בעדו ובעד ביתו
בפר חטאתו ״ ובעד כל קהל ישראל בשעיר חטאתם ״
ויצא אל המזבח ׳הוא מזבח העולה ״ ונתן אותם ׳אחר
שיסירו מישראל כאלו נתנים הם על ראש השעיר ׳ וה
והולכי׳ אל מקום שלא יזכרו עוד והכת׳ דבר להבין הכל
עתי מזומן ׳ לעתו או מנהגו ללכת בכל עת בכפורים ׳
והיוד להתיחס לעת כמו פנימי ״ והמפרשים אותו חכם
איננו כמו בעיני ׳ והחכמי׳ אמרו שהכונה הוא הכהן
ודבריה׳ אמת׳ במקו׳ קדוש ׳בחצר אהל מועד׳ וסדין שיג
פירושו לו ׳ בגדיו שישמש בהן בכל יום ״ ויש או׳ שהם
הנזכרי׳ והעד ׳שלא כתוב ולבש בגדי׳ אחרי׳ עלותו והוא
האיל ואיל העם ופר העו׳ ושבעה כבשים׳ כי כן כתו׳ ואת
חלב פר החטאת וחלב שעיר החטאת גם חלב שעיר ה
העזים שהוא חטאת לכהן כמשפטו ואיכן נשרף ׳ וזה ב
בפרש פנחס ׳ ורחץ את בשרו במי׳ ידי׳ לו ׳כי לא יטמא
עד הערב ׳ויצא אל מחוץ למחנה ׳ בצנ׳ ׳ ושרפו
הכהנים וכל אחד מהשורפים ׳ ורחץ במים מיד יבא א
אל המחנה והעד שאמ׳ ואחרי כן יבא אל המחנה ׳ כי
מה צריך לאמרו ״ והיתה לכם לחוקת עולם ׳ זאת הע
העבודה ״ בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפ
נפשותיכם ׳ ואחר שהכת׳ או׳ ותתענג בדשן נפשכם יד
ידענו כי הענוי הפך התענוג והוא הצום ״ ועוד ונפש
נענה תשביע ׳שטעין כמו ותפק לרעב נפשך ׳כי דרך
דברי הנביאים להכפל ׳ואחר שיש לנו קבלה אין צורך

לחפש ׳ואין ענית בצום נפשי ראיה בעבור זכר והכלל
כל ענוי שימצא במקרא דבק עם נפש הוא צום ״ והעז
האזרח והגר הגר בתוככם לא נעזבנו לעשות מלאכה ׳
ולא נכריחנו על הצום ״ יכפר עליכ׳ הכהן על כן אמרו׳
המפרשים על השעיר המשתלח כי יעמוד לכפר עליו ש
העירותי כפרה ״ מכל חטאתיכם כאשר פירשתי שפש
חטאות שם כלל ׳ על כן תמצא על השגגה ועל הזדון ״
שבת שבתון ׳יש או׳ לנפש ולגוף ׳ ואחרים אמרו שהוא
שביתת השביתה שאין למעלה ממנה ושניהם שוות ״
ופעם יבא זה קודם זה והם שוים ואיננו רחוק ״ חקת
עולם להתענות ׳וכפר הכהן שב עתה לפרש על כל מ
מה שיכפר ״ אשר ימשח אותו המושח בשמן המשחה ׳
אחר שמלא את ידו ״ ולבש הוא הלוב׳ אלה בגדי הקדש
כי אחר לא ילבשם ״ את מקדש הקדש ׳ היא מבית לפ
לפרכת ׳ ועל הכהנים ועל כל עם הקהל עמם הלוים
כי הם לא יקראו הכהנים רק כל כהן הוא לוי ׳ ואין כל
לוי כהן ״ והיתה זאת לכם ׳ וכבר אמר כן להוסיף אחת
בשנה ״ ויעש אהרן ׳ דבר אל אהרן ואל בניו כי הם ה
השוחטים לישראל ׳ אלו היה כתו׳ במחנה מותר לשחוט
מחוץ למחנה ״ וזאת המצוה תלויה גם בבית המקדש
רק בכל מקום שהוא קרוב לירושלם ״ והקרוב ידענו
מדברי קבלה כי אם היה המקום רחוק יזבח ויאכל ב
בשר כי כן כתו׳ ״ ורבים אמרו כי הבשר אסור בגלות ׳
ויפרשו בשר ויין לא בא אל פי בשר דג׳ ולא דברו נכונ׳
ואיני רוצה להאריך להשיב עליהם ״ למען אשר יביאו
זהו הטעם על המצוה הזאת ופי׳ על פני השדה ׳ולא יז
יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים הם השדים ׳ ונקראו
כן בעבור שישתער הגוף הרואה אותם ׳והקרוב בעבו׳
שיראו אותם המשוגעים כדמות שעירים ׳ וזאת עוד
תורה שכן היו ישראל עושין במצרים ״ אשר הם זונים
כי כל מי שמתבק׳ אותו ומאמין בהם ׳ הוא זונה מתחת
אלהיו שיחשוב כי יש מי שייטב או ירע חוץ מהשם הנכבד
והנכר ׳יבוא הפרט לא הזכי׳ הגר כי המצות על ישרא׳ רק
בזבחי׳ ובעולו׳ הזכיר הגר שלא יעזבו את ישראל שיזבח
הגר לע״ז כאשר ישרא׳ ׳וכן מספ׳ כל דם שהן אסור בעבו׳
שהן הנפ׳ ׳כי הנפש בדם הוא׳ ׳והאמת כי הנפש שבה יחיה
האדם היא בד׳ הלב׳ ׳בנפ׳ יכפ׳ בנפ׳ שים בי׳ יכפ׳ והט׳ נפש
תחת נפש ׳וית׳ כמו על נפשותיכ׳ ׳ואין לנו טע׳ אחר שאו׳
לכפ׳ על נפשותיכ׳ ״ אשר יצוד ציד חיה כאיל וצבי או ע
עוף אשר יאכל ׳גם מזה הכתו׳ נלמוד שלא נעזוב הגר
שיאכל בארצנו חזיר או סוס או עוף דורס שהוא טמא
יתכן בעבור שצוה שלא יאכל דם ולא יראה דם נשפך
חוץ מהמזבח ׳ השם צוה לכסו׳ כל דם שאיננו קרב לגבי
מזבח שלא יחשו׳ הרואה בראותו והוא דם א״ל וצבי כי ז
זבח לע״ז ובפרשת ראה אבאר ׳ אפרש עוד זה הפסו׳ ׳ודמו
בנפשו הוא דבק עם הנפש ׳כי ידוע כי הגידים

היו באים מפאת שאכל הלב ומחלקים במתני לדם ולא
לריח כרמות שמן זית עם האחר׳׳ ואומר לבני ישראל
עשינו וכבר אמרתי ויהיה הפרשה הנזכרת ובעבור שן
שהזכיר חיה שאיננה קרבה ולא עוף הזכיר כל נפש א
אשר תאכל נבלה שאיננה קרבה׳ גם היא הטורפה
בעבור הציד אם בזדון הוא עובר בלאו ולוקה ואם ב
בשגגה יביא חטאת ואם עשה טימן והנה הכתוב אומר
לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה והתשובה כי זה גר ת
תושב וכן כתוב והגר הגר בתוככם לא תועבו שיאכל
נבלה ירק הנכרי שיבוא בשערינו כתן אותה לו ויאכל נ
אותה לחוץ׳׳ ונשא עונו תמיד והוא ישלח
עונו בעונם שיביא הפסח עליו׳׳ ובעבור שהזכיר דברי
השעירים שהיו עושים במצרים. נסמכה זאת הפרשה
והעריות על מעשה ארץ כנע׳ כי כן מפורש בסוף ועש׳
אני יי׳ אלהיכ׳ על זה התנאי אהיה אלהיכם׳ ובחקותיה
לא תלכו׳ שלא ירגיל אדם ללכת בדרכיהם עד
שיהיה לו חוק׳ ומעשה ארץ מדברים על המשפטים׳ וה
והראיה את משפטי תעשו׳ הם הכתובים על ספר הית
הברית המפורשים בפרשת אלה המשפטים׳׳ אני יי
אלהיכם ולא אהיה אלהיכם ועשם ושמרתם את חקותי
ואת משפטי לבאר שהם חיים לעושיהם בשני עולמות
כי המבין סודם חי העולם יחיינו ולא ימות לעולם ע׳
כתוב אני יי׳ כשפירש׳ ׳׳איש איש כל איש ואיש וכב
ובעבור שלא הזכיר מבית ישראל לא כמו הגר שעשה
אחת מהתועבות הנזכרות ברבינו שלא ישוה את הגר
הארץ ׳׳אל כל שאר בשרו שם כלל לכל העריות ואחר כן
פרט׳׳ וי׳ אמרו את שפירשו להוציא שכבת זרע לבטלה
תקרבו כנוי לשכיבה וכן ואקרב אל הנביאה׳ וקרוב מז
מאלת אל תגשו אל אשה׳׳ ערוה דבר מגונה כחשף צר
צריך להתכסות׳׳ וטעם אני יי׳ שהשם אוהב הנבדל לע
לעבדיו ולשומע דברו והר סיני לעד׳ גם הראשון והוא סוד
האדם ובעבו׳ שיצר לב האד׳ כבהמה לא יתכן לאסור כל
הנקבות והנה אסר כל הנראות׳ עמו בכל שעה וכבדרם
כי תבא מחכה ׳תגלה לך סוד סתום ואמנם׳׳ והנה כל ה
הנראות אל ירחק מהשם המקבל על כן הזכיר אני יי׳׳
ערות אביך והחל מהאב שהוא קודם הבן ואחר שאסו׳
היא כל מי שהוא ערות אב ואם והנה היא האם בראש
ואחר כן ערות אשת אב ואיננה אם ׳ואחר כן האחות
שהיא בת אביו או בת אם מולדת בית כדברי המתרגם
הארמית ידועים גם מולדת בית שנולדה על משפט בית
ישראל אחר ארוסין וקדושין׳ ומולדת חוץ מן מהמז
מהשכבני׳ ויש אומרים כי פירוש מולדת כמו יולדו על
ברכי יוסף שגדלה עמך בבית או היא במקום אחר ומג
ומדינה אחרת וגדלה בחוץ מבית האב עמך ׳׳ואחר כן
הזכיר בת בנך ׳ערות בת אשת אביך וג׳ שהיא האחו׳

אחרי מות

מאב ואם ואנחנו ידענו כי הפסוק ערוה עומד על שני
לאוין׳׳ ויאמ׳ כי זה הפסוק לחזוק׳ והצדוקים אמ׳ שאיננה
בת אם ויפרשו מולד׳ אביך שגדלה אביך והטעם שלקח
האב אשה והיתה לה בת קטנה׳ וכן יפרשו על תמר ׳׳ורב
וראיית לא ימנעני ממך רק לא היתה מולדת דוד ואחר
שהמעתיקי׳ אמ׳ כי בת אשת אב מותר אין צרך להשי׳
על הכופרי אלבם ויתכ׳ להיות בת אם אביך בת אנוס ויאל׳
שאר ובשר קרובו כטעם דודת הי׳ חטוב הי׳ כדודתך וכן
הנה אביאה דודי ואם מה יעשו הסומכים כמנע על היתר
לבר׳ כי לא אסר הכתו׳ אשת אחי האם ולא אם האב ולא
אם האם על כן אנחנו צריכי׳ לקבל׳ ויתכן שלא הזכיר
אשת אחי האמ׳ כי כלנו מאמינו אחי האב והזכיר בקדושי׳
תהיינה גם הנזכרו׳ שלא הזכיר הכתו׳ דבר על הדודה ערות
אשת אחי בפרט כי יסבו אחים׳ והאחות לאמה לא הזכיר
הכתו׳ הבת כי מפורש ערו׳ אם ובת׳ בתו או שאיננה בתו
כי את שסב׳ עם זה כאשר הבת שאר הב׳ הם שני שרו׳
שאר עם שאר והיה האלף ראוי לבוא כלומר שלמה לגלי
שהן מתגרות לצרור מגזר וכעשות צרות והא׳ לא הזכי׳ כפר
קדושי׳ תהיי׳ ׳ענש השוכב עם שתי אחיות כאשר לא הזכיר
ענש השוכב עם בת בנו ועם בת בתו׳ וטעם המפרש כי
רחל ולאה לא היו אחיות וראייתו כי את כל התועבות האל
זאת איננה׳ ראוי נגמר והשואל איך יעשו הם על דבר של
הזהירם מסיבו כי בני נח כנצטוו על אל העריו׳ ואחרי
אמרו תועבות שהכנו׳ אנו את כל התועבות כי כלל אינהם׳
על כלם כי אם על דרכי׳ וירשתי תרעבה כפר וילך מטה׳
והסוכ׳ עם הבר חסר מהעריו׳ ואל אשת עמית להוכיח
הסמוכים׳ או כי כבר היתה אסור ואשר גבר תמו׳ יצרם על
דע לב תמע בפיר לזרע׳ וידענו כי המשגל כאל לב חלקי
האלהך לפריה ורבי׳ בלא תאו׳ והסבי להקל תאוות הגוף
והשלישי לתאו הכמשל לתאו הבהמה׳ ואת שאות הכתוב
לזרע שטעמו אפי׳ לזר הכ׳ הי׳ אסור אסו׳ חמור׳ ומזרעך
לא תתן הכ׳ אחריו לשר׳ והוסי׳ לטמאה בה כי לא יכן כל
הנוגע בה והוא טמא לעולם ׳וכפסוק זה אם הנכרית כלל׳
ואו׳ טעם והסמכי׳ כי הי׳ מתיהדת למולך שם בלם ודרשו
רבותי׳ ז״ל שהוא שם כלל כל מי שימליכנו עליו ויתכן שהוא
תועב בני עמון ויולת להעבי׳ כמו לשרוף כי זאת היתה
עבודתו׳ וי׳ אומ׳ כי יעבי׳ הב׳ על האש ויש מי שיאמ׳ ויש מי
שימנו ואחרי פי׳ כעבו שאי׳ כתוב זכר אש להעבי׳ מן הזכר
הם לדת המול׳ ואלת הם שהוא כקר׳ עליך שם׳ אלהיך
מתתך מזרע קדם למול׳ והנאו׳ את כי הנחוף על שמו
מעלו והקים שבכלם הבהמות שהן ממיני אחרי׳ ואחרי הזכר
שכל הרני׳ אסו׳ ואחר ערו׳ אשת אב וחבירית שהם ראיות
בכל עת ולא אחרי כי לא יועילו אל הדברי׳ כי הכתו׳ אית׳
על כלם וכרתו הנפשות העושו׳ ואת זכר אחר שמצאתי
הן שכבתי אותם את אבי הב׳ אחר לשוכב ולשכב ואמר
רב חננאל ז״ל כי מי שיחדם בנפשו

כמורת כשר אשה · וזה לא יתכן בתולדת · ויש אומרים
אנדרוגינס ·· וכל הבער הזה כעבי משכבי אשה שהם
לשון רבים · ודברי יחידי שני משכבים ·· והנכון בעיני
שהמלה כפשוטה · גם אנשי תושיה חייבו מיתה עליה
והכתוב אחז דרך כבוד לאמר כמו לא תקרב · ואחר ש
שהזכר נברא לעשות והנקבה להעשות · הזהיר הכתוב
שלא תהפך דברי השם · ויש להוציא הזרע על כן מלת
משכבי ואין ראוי להאריך ·· והזכיר תועבה היא כי הן
היא דבר נתעב לנפש קדושה אפי' בתולדת ·· ומלת שכ
שכבתך · כבר פירשתיה ויתכן להיותו משכבי כי עם ה
השכיבה יקרה קרי · וכאשר אמר באשת איש לטמאה
בה · כן אמר בבהמה ·· ובכל בהמה נקבה ·· ולפני בה
בהמה · זכר ·· לרבעה שב אל הבהמה · כי האשה היא
הנרבעת · וזאת המלה מגזרת ארבעה ·· תבל הוא · א
אנשי הדקדוק אמרו שזאת המלה מהכפל כמו תמס יש
יהלך ותהיו כנסף ואמרו כי טעמה כמו השחתה ·· ויש
אז כי גם מבל מתכו ·· יקריב מגז' בלל ·· שפת כל הא
הארץ ·· וזה הכלל אשר הכתוב כל מי שיכל אדם להתי
להתיחד עמם · ואשת איש ונכריה ואשר לא יולידו כי מ
מין לא יולד כי אם ממינו וכמינו ·· אל תטמאו דגשות
הטית להתבלע תיו התפעל ולא כן בבנין כפעל · והער
דגשות הזם כמשפט ·· והנה הזכיר על כלם שהם מט
מטמאים הנפש ·· משלח מפניכם טעמו והארץ הע
הטהורה מתים או מגרשים ·· ותקיא הארץ · וכל מה
שיקיא האדם היא נתעב בעיניו ואליו לא ישוב ·· ושמר
ושמרת את חוקותי אלה שאמרתי לכם ·· אלה תהיינה
אסורות ·· ואת משפטי שתעשו המשפט שאכוה על הע
העובר על אחת מהן ·· וטעם ולא תעשו מכל התועבות
האלה שנית ·· להזכיר הגר כי זאת המצוה היא שוה ל
לאזרח ולגר בעבור שהוא דר בארץ ישראל ואם יש לך
לב תוכל להבין כי בימי יעקב שלקח שתי אחיות בחוץ ל
ואחריו עמרם שלקח דודתו במצרים לא נטמאו בהם·
כי את כל התועבות האל · שתדע זה גם אתם גם בנ
בניכם שתשמרו אותם ותהיה הארץ טהורה ולא תקיא
הארץ אתכם ·· האל עם האלה · שוה כמו ההם הה
ההמה · ואין זאת דעת הגאון ·· כאשר קאה פעל עבר
מגזרת שתו ושכרו וקיו · כי אותיות יהוא מתחלפים ··
ויש ארץ לשון זכר כעתם ארץ ·· ולא כשא אותם האר'
או חסר מלת היא כאלו היא כאשר היא קאה כמו באה
עם הבאן · ונכרתו הנפשות העושות בפרהסיא שתמ
שתמיתום · ואם בסתר אני אכריתם ·· ושמרתם את
משמרתי · זאת המשמרת והיא לבלתי עשות · וטעם כ
אשר נעשו לפניכם שלא יאמר אדם הואיל ועשו כן ה
הקדמונים אעשה כן גם אני · וטעם אני יי אלהיכם ·
דבק עם משמרתי · שלא ישאל חסר לב למה זאת המש

המשמרת כי אני יי אלהיכם · עשו כל אשר אצוה אתכ'

פרשת קדשים

טעם אל כל עדת בני ישראל להכנים את הגרי' · בעבור
שהם נזהרים על העריות כישראלים · וטעם להזכיר
זאת הפרשה אחרי העריות שלא יחשבו כי בעבור שמי
שמירת העריות לבדם יעמדו בארץ ·· אמר להם שגם
יש מצות אחרות אם לא תשמרום תגרשו מן הארץ ·
והם עשרת הדברים הנזכרים · כי הנה אזהרה על ע'
אחר שאמר כי קדוש אני יי · כי הוא כנגד הדבור הרא
הראשון על דעת רבים ·· לא תשבעו בשמי · הוא דבור
לא תשא ·· ואת שבתותי תשמורו · זכור את יום השבת
גם איש אמו ואביו תיראו · כבד את אביך ואת אמך ·
גם לא תעמוד על דם רעך · דבור לא תרצח ·· ודבר
השפחה הנחרפת · אזהרת לא תנאף עם שהיא חפשית
גם לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תעשוק את
רעך · כנגד השלשה הנשארים ·· וכבר אמרתי לך כפר
בפרשת ואלה המשפטים שכל מצוה ומצוה עומדת בפ
בפני עצמה · לכן יש טרחות סרך להדביק הפסוקים ·
והנה פי' קדושים יתחלתו איש אמו ואביו תיראו ·· והנה
אמר כי יאריכון ימי המכבד

· אם כן יקצרון ימי המקלה · על כן אמר תיר
תיראו ·· וטעם להזכיר האם קודם האב כי הקטן איננ
איננו מכיר בתחלה כי אם אמו ואחר כן אביו ·· ואחר
כן שבת כי מצוה על הקטן לשמור · את השבת · ואין כ
ככה שאר המועדים ואחר כן יכיר אלהיו · ששבת ביום
השביעי ואחריו אל תפנו אל האלילים · ומורא האבות
ידוע מהקבלה ·· ואמר איש פעם אחת דרך קצרה ··
ואמר תיראו לשון רבים כי חייבים הרואים לל מדרו לה
להכריחו · וכן בשמירת שבת · וטעם אני יי אלהיכם ·
שתעשו כמוני ששבתי ממלאכה ·· אל תפנו ·

ואפי' בלב להסתכל האלילים הם הפסילים ·· ונקראו כ
כן כי הם דבר שקר כמו רופאי אליל כלכם ·· ויתכן לה
להיותו מגז' אל והטעם שאיננו יש ·· ואלהי מסכה לקבל
כח העליונים כי אין צריך לאלוה אחר עמי על כן כתו'
אני יי אלהיכם ·· ובלשון רבים תפנו גם תעשו כי הרוא'
ולא יגלה הדבר הדבר הוא משתתף עמו ·· וכי תזבחו ז
זבח שלמים דבר עם הכת' למעלה · בעבור שלא יזבחו
לשדים לא אלוה כי אם לשם לבדו ·· וטעם לשון רבים
תזבחו על הרוב דבר הכתוב ·· וטעם לרצונכם שיכלו'
הזבח ברצונכם ולא בהכרח ·· ואוכליו כל אחד מאוכליו ··
וכן צדיקים כבעיר · כבוטח כי את קדש יי הלל ואחר ש
שיקריבו האמורים לגבוה הנה כל הבשר קדש · והלל ה

מגז׳ חול שאין לו טעם כרימוני חלל וכפירש הזאת כאשר
עונש העון ונכרתה הנפש ההיא ״ וטעם ובקוצרכם א
אחר זבח שלמים כאשר כתבם לשם האמורים ״ כן
תתנו מקציר ארצכם לכבוד השם לעני ולגר ודקדוק י
ובקוצרכם זר והוא שם הפעל פאת שדך שיעזב פאה
בשדה ״ ולקט ידוע ותעולל תפרית העוללות הם קטנים
כמו עולל גם יקראו ינקות וזאת המלה כמו ופרטך
מארץ חיים שטעמו יברי הכרם וכן ומסעף פורה יכרית
הכרם ופרט ידוע כדברי קבלה מגז הפורטי על פי הכבל
לעני ישראל ולגר הגר אתכם ״ וטעם לא תגנובו אף
אחר כן כי בניתך שתתן ומלך לכבוד השם אף כי שתקח
מה שהוא לאחרים ״ וטעם תגנובו כי הרואה ומחרי
גם הוא גנב ״ תכחשו כפקדון ומפקד אבלך והיודע
ואיננו מעיד גם הוא מכחש ״ תשקרו שיהיה ממון ש
ויאמר שאין לו אבל כלום ״ וטעם ולא תשבעו בשמי אחר
לא תגנובו כי החשוד בגנבה ופקדון ישבע ״ וטעם שב
תשבעו להשבים המשביע ״ וטעם וחללת שהנשבע
לשקר מבזה השם כאשר פירשתי ״ לא תעשוק את כע
רעך בסתר לא תגזול בגלוי בחזקה פעלת כמו ש
שכירות וכן ופעולתו לפניו ויתכן היות דרך קצרה ו
והטעם שכר פעולתו ורבים פרשוהו על שכיר יום שי
שיאמר לו גם תעשה בבקר ובבהר אתן לך שכר שני כ
ימים ״ והעתיקים אמרו כי הוא לילה כי שכיר היום
לא תבוא עליו השמש וכן לא תקלל חרש בעבור שים לך
כח וכן ול פני עור ״ ויראת מאלהיך שהוא יוכל
להעניש לשונך חרש ועור ״ לא תעשו עול על הדייני
והעדים ידבר ״ גדול במתן כברולי ״ רכיל כמו רעו ו
רכולתך מכל אבקת רוכל ״ וטעם הולשין כי הרוכל
מעתיק יקנה מזה ויתן לזה ורכיל יגלה לזה מה ששמע
מזה ״ ולא תעמוד על דם רעך שלא יתחבר עם אנשי
דמים ״ וידוע כי טוט כרכתו ונהרגו בעבור המלשינות
ודואג האדומי לעד וטעם אני ״ רואה מה שאתה עו
עושה בסתר ״ לא תשנא את אחיך והנה אלה המצות
כולם נטועות בלב ובהשמרם ישבו בארץ כי על שנאת
חנם חרב בית שני ״ הוכיח שלא תחשדהו בדבר ולא ה
היה כן וזה טעם ולא תשא עליו חטא כי ענש יהיה
לך בעבורו ״ לא תקום ולא תטור ומפורש בדברי רב
רבותינו זכרם לברכה ״ ואהבת לרעך על דעת רבים ש
שהוא דרך כוספת לאהבה ״ ועל דעתי שהוא כמשמעו
שיאהב הטוב לחבירו כמו לנפשו וטעם אני ״ כי אני
אלוה אחד בראתי אתכם ״ טעם להזכיר אחרי אלה
המצות בהמתך לא תרביע כלאים ״ להזהיר אחר היות
היותך קדוש שלא תעשה חמס לבן אדם כמוך גם לא
תעשה לבהמה לשחת מעשה השם ״ על כן כתוב את
חקותי תשמורו לשמור כל מין שלא יתערב מין עם מ

מין ״ כלאים שני מינים ״ ועוד אפרש מלת כלאים
וטעם השדה והכבד להיות לזכרון כי יש מצות רבות לא
לזכר כתב המצות וסוכות ציצית ושופר ומזוזה ותפלין
ופה ארמוז לך סוד ״ דע כי השלם שלם על כן כתוב
באברהם וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי ״
שעטנז המעתיקים אמרו שלש מלות הן מתחומות ״ יש
ופירושה מעורב והוא שם והוא לבדו במקרא ״ והיא
שפחה אמרו המכחישים כי איננה יהודית והנכון
על דרך הפשט שהיא הנזכרת בפרשת וכי ימכור איש
את בתו לאמה והיא ישראלית והטעם שהוא יעדה שיק
שיקנה ארוסה או כנו ואיננה מאורשה וזה טעם כי לא
חופשה איננה חפשית עד שתהיה מאורסה כמשפט בב
הבנות ״ ומלת נחרפת על דעת רבים יעודה ״ ולפי ד
דעתי שהמלה מגזרת חרפה בעבור היותה שפחה והיא
בתולה ברשות אחר ואיננה מאורסה ״ והפדה שם הפע
הפעל והנכון שלא נקרא שם פועלו מהכבד הנוסף
והטעם שלא פדאה אביה ״ או אחד ממשפחתה קודם
היותה בוגרת ״ או חפשה השורק מקום קמץ חטף כי
האחד חפש והטעם שהיה המנהג לכתוב לה גט חפש
אם מכרה האב עד זמן קטנות ״ והמעתיקים אמרו ו
שתהיה חפשית וחציה אמה והוא האמת ״ בקרת ת
תהיה יש אומרים שפירושו כמו פלגש ואמרו כי כן בב
בנות מלכים ביקרותיך ולא פרשו כנו כי ביקרותיך מט
טעמו השפחות היקרות ונעלם היוד בעבור האות המש
המשרת בארץ והיה בארץ בעבור התחברות שנים שו
שואין כמו האחד תחת המשרת והשואית תחת האות
הראש וכן סל הכרם כלשון בקמת ואין כן בלשון לא ז
להזכיר כבה וכן משפט כל הלשון ואין מלה זרה מן
מתלה ארמית ומשבי ארמית עבר על קריאת כן כפתגמי
ויש אומרים בקורת מגזרת לא יבקר הכהן והטעם שי
שיחפש הדבר והמעתיקים אמרו כי יש עליו מל
מלקות ברצועה של בקר וזה אמת מדברי קבלה ומל
ומלה כרותה אסמכתא וטעם להזכיר זאת הפרשה כי ה
הוא עושק ארני השפחה על כן יביא איל אשם ועוד ע
על דרך דרש שזאת השכיבה כמו כלאים חפשי עם ש
שפחה ״ ונסלח לו אפרשנו עוד וטעם להזכיר ערלת ה
הפרי בעבור שהזכיר זרע השדה וזרע האשה שהיא כא
כארץ ״ הזכיר גם הנטוע וידוע כי הבא עד שלש שנים
אין בו תועלת ומזיק כאשר יזיק לגוף כל דג שאין לו
סנפיר וקשקשת ומזיק לנפש בשר כל עוף דורס והבה
והבהמות הטמאות ״ והמשכיל יבין ״ וטעם וערלתם ע
ערלתו שאותו הפרי הוא חשוב כערלה שהוא מזיק ולא
תועיל כערלת שפה ואוזן וערלת בשר וטעם וערלתם כ
שיהיה נחשב בעיניכם כדבר ערלה גם יפה הוא מתג
ומתורגם בארמית ״ יהיה לכם ערלים פירוש וערלתם ״

קדם הגלולים · להלל השם · הכהן יאכלנו וטעם להוסי׳
לכם תבואתו · דבק עם קדם הגלולים ואם הוא רחוק ·
וכן שלם ישלם ואם אין לו דבוק עם חמשה בקר ישל
ישלם תחת השור · ורבים כמוהם ·· וטעם אני יי א
אלהיכם · שאוסיף ברכה בתבואה ·· לא תאכלו על הדם
דבוק עם הכתוב למעלה · כי הזהיר על ערלה שלא
יאכל מפריו עד השנה החמישית · גם כן כל בשר טהור
לא יאכל עד שיזרוק דמו על מזבח השם · אם היה קר
קרוב אל מקום הקדש · והעד הנאמן דברי שאול · כי
הארץ היה עמו כי כן כתוב הנה אוכלים על הדם · כא
כאלו אוכלים זבחים לשעירים כאשר פירשתי שהיה כן
מנהגם במצרים לזבוח בשם השדים · כי אחר שלא כז
כזרק הדם על המזבח · הנה הדבר ברור על כן דבק ע
עמו לא תנחשו · כי במצרים היו אוכלים על הדם וזוני
אחרי השדים · ובארץ כנען מנחשים ומעוננים כי כן
כתוב · גם זה כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנ
כנען ·· ומלת מנחש · מגזרת כמו נחשתי ויברכני יי ·· כ
כאחוז בעורות ובמקלות ובמעשים ובתנועות ובימים ו
ובשעות ·· מעוננים יש אומרים מלשון ענה · שיחשוב בל
בלבו דבר ויטה אזנו לשמוע מה יענה המדבר · ולא א
אמר הדקדוק · ויש אומרים מעונה · לשון ועונתה לא
לא יגרע · והנכון בעיני מגזרת ענן · כי ידוע כי יש שם
שיענן יסתכל בעננים ובדמותם ובתנועתם ·· ויתכן
להיות מעוננים מפעלי הכפל כמו תסובבנו כי מתאונו וע
ועננים כפלשתים · כי יתכן היותו מבנין הכפל והעד
ומכותם וטעם להזכיר לא תקיפו פאת ראשכם כמעשה
הגוים להיות מגדלים מהם · ואחר ששער הראש והז
והזקן לתפארת כבוד אין ראוי להשחיתו · ויש אומרי׳
כי זה הפסוק דבק עם ושרט לנפש · כי יש מי שישחית
פאת ראשם גם פאת זקן · בעבור המת ומרט גם הפא
הפאה בראש ובזקן ידועים מדברי קבלה ·· ומלת לנ
לנפש לנפש המת וכן המתרגם והוא האמת ·· ולא כ
כדברי הגאון להקל על הלשון ·· וכתובת קעקע · יש או
שהוא דבק עם ושרט לנפש · כי יש מי שירשום גופו ב
בצורה הידועה באש על המת ·· ויש עד היום מורשים
בנערותם בפניהם להיותם ניכרים ·· ומלת קעקע · כ
כפולה כמו רוקע הארץ וצאצאיה והוא מגזרת והוקע
אותם ·· ועל דעת המתרגם היא מלה זרה · גם הוא
הנכון ·· וטעם להזכיר אל תחלל את בתך · בעבור שט
שרט לנפש שלא תתגלה לעיני הכל · כי קול באשה ערו
ערוה יוסף כי שרט · ולא תזנה הארץ הטעם אנשי הא
הארץ · כמו ארץ כי תחטא לי ·· וטעם להזכיר את שב
שבתותי תשמורו · בעבור המת שאין אבלות בשבת ·· ו
וטעם ומקדשי תיראו על הכהן הגדול שלא יהיה כאל
האבלים וכן אזהרה על כל אנשי המקדש ·· וטעם א

אני יי שאם לא ייראו ממקדשי ויתנני לו כבודי · יענישם
וטעם להזכיר האובות והידעונים · בעבור המת וכן כת
כתוב בישעיה בעד החיים אל המתים ·· האובות מגזר
ובאובות חדשים · כי הם עיקר זאת האומנות ·· והידעוני
מגזרת דעת שיבקשו לדעת העתידות ·· ורבים מגזרת אחרי
לולי שהאובות אמת גם כן דרך השוף לא אפרש הכ
הכתוב ואני אומר הפך דבריהם · כי הכתוב לא אסר ה
האמת רק השקר · והעד האלילים והפסילים ולולי
שאין רצוני להאריך הייתי מבאר דבר בעלת אוב ברא
בראיות גמורות ·· וטעם אל תפנו לדעת האומנות · אל
תבקשו לשאול בשאול ·· וטעם אני יי אלהיכם שלא תב
תבקשו כי אם השם לבדו · והנה הזכיר לטמאה · כי ה
הנפש הפונה והמבקשת טומאה היא אינה דבקה בשם
וטעם להזהיר מפני שיבה תקום · בעבור המת כי הז
הזקן קרוב למיתה כי נפשו כמת נחשב · והנה טעמו וכ
וכל זקן יכל אים שיבה ·· וטעם ויראת מאלהיך שיעז
שיעזבך בימי הזקנה ·· וכי יגור אתך גר הזכירו אחר
הזקן והטעם כאשר הזהרתיך לכבד הזקן הישראלי ב
בעבור שאין לו כח כך אזהירך על הגר שהוא גדול מ
ממנו · או בעבור שאין לו כח שהוא בארצך ברשותך ·
ואהבת לו מפורש ·· וטעם לא תעשו עול בעבור הגר
כטעם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו · וכן
במדה · שלא תעשה מרמה במדת האמת · גם האומנות
מתתכות · ויתכן להיות פי׳ כמשפט הידוע בארץ ·· מאז
מאזני צדק אבני צדק פירוש במשקל איפת צדק · במש
ואין צדק בלא פירוש במסורה ·· וטעם אני יי אלהיכם
אשר הוצאתי אתכם · בעבור שהזכיר כי גרים הייתם
בארץ מצרים על כן אתם חייבין לשמור חוקותי ומש
ומשפטי בלבבכם ועשיתם אותם וטעם אני יי שתדרשו
אחרי חוקותי שתמצאו כי כלם צדק · וטעם וידבר יי אל
משה לאמר · בעבור כי אלה המצות חייב על כל ישראל
ואין גר עמם על כן כתוב בתחלה אל כל עדת ישראל ·
ועתה יחל להזכיר עונש המצות על מי שהוא דר בארץ
ישראל אזרח או גר תושב ואהל מהקשה שבכלם והוא
אשר יתן מזרעו למולך · והטעם לשכב עם עכרית עו
וטעם עם הארץ · ארץ שהוא דר בה אזרח או גר וזה
בפרהסיא ·· ואני אתן את פני באיש ההוא אם היה גם
בסתר ·· ויש אומרים כי טעמו להכרית זרע ·· למען ט
טמא את מקדשי שהוא בתוך ארץ ישראל · ולחלל את
שם קדשי ששמעו הגוים ·· והיה נראה לנו כי טעם ב
באיש שם המין כמו ויהי לי שור וחמור ·
גם דברי הקבלה נכונים והם אמת ·· ויאמר
ר׳ יונה המדקדק הספרדי נע״ג כי פירוש ובמשפחתו וה
הדומה אליו ימי הביאנו בצרה הזאת ירק פי׳ כמשמ
כמשמעו כי עם הארץ יעלימו עיניהם בעבור שהם

וממשפחותו׳ וטעם ואת כל הזונים אחריו שאם לא יומת
יומת יזנו אחרים ״ והנפש אשר תפנה אל האובות
וטעמו כאשר אכרית הנותן מזרעו למולך בסתר או בג
בגלוי׳ אם לא ימיתוהו עם הארץ כן אכרית הזונה מאח
מאחרי השם לפנות אל האובות ומכאן נפשים גם כ
כל נפש ארבעה עשר ׳ וכן והכרתי אותו והתקדשתם ו
כי אני יי׳ אלהיכם וכבר הזכיר זה הכתוב ״והטעם לא
לחכים את הגרים המתושבים עם ישראל שהם חייבים
להיותם קדושים בעבור שידורו בארץ קדושה ׳ והחל
להזכיר ענש הכתובים בתחלת הפרשה מהאב כאשר
החל איש אמו ואביו ״ וטעם להזכיר האב קודם האם
בעבור כבודו ואיכנו כמו איש אמו ואביו כי לא יומת א
אם לא היה בר מצוה ״ אשר יקלל את אביו מוסך ע
עצמו ואחר עמו וכן היא ואשר יקלל את אמו׳
וטעם אביו ואמו קלל כאומר תועבה גדולה עשה דמיו
בו כמו דמו בראשו ׳ והמקללים גם המנאפים דמיהם
בם ׳ וכלל אומר בכל המיתות כי צריכים אנחנו לאמונ
למסורת אבותינו כי לא נוכל להוציאם לאמתם מהכתו
גם לא נכתב בן כמה ג׳ נים יהיה בר מצוה ׳ ואחר כן
הזכיר אשר ינאף את אשת רעהו כי אסורה היתה וטע
אשר ינאף את אשת רעהו כמו אביו ואמו קלל כי עשה
דבר רע ׳והנואפת אם היתה אנוסה לא תקרא כשם א
הזה ערות אביו גלה דבר גדול עשה ׳ כלתו אשת בנו ׳
תבל פרשתיו ״תועבה עשו אם הנשכב איננו אנוס איש
אשר יקח את אשה זמה היא כטעם זכות במחשבה ימ
ואתהן זאת או זאת׳ אם אשתו תשרף הבת והפך הדבר
ואת הבהמה תהרגו שלא תחטיא אחר ׳ ויש אומרים ל
להסתיר הקלון לרבעה שם הפעל ואם הוא בחרק כמו
בשברי לבם כי משקלי שם ות הפעלים הם משתנים ׳
ואיש אשר יקח את אחותו במקום שאיכם יודעים
בן וראה את ערותה או ראה כמו אביו ואמו קלל ׳וראה
כמו גלה וטעם והיא תראה את ערותו שהסכימו שנ
שניהם על זה ׳חסד הוא מגזרת פן יחסדך שומע וטעמו
תוספת בזכות ערות אחותו גלה באוכם ענו ישא לבדו
וטעם להזכיר אלה הדברים באחות בעבור שגדלו יחד
והם נערים משחקים וכל עת יתיחד עמה ולא הזכיר ו
הכתוב ענש בת הבן או בת הבת כי סומך על תורה שב
שבעל פה ׳ גם יתכן שלא הזכירה בעבור חוסר תאות
האב כי הוא בא בימים בזמן שתהיה לו בת בגרות׳
ועל כן לא הזכיר הכתוב אם האב ואם האם כי הן זקן
זקנות״ דוה היא חולה׳ בעבור הדם וטעם מקורה הע
הערה שעשה תועבה גדולה וטעם והיא גלתה ברצונה
כי אם היא אנוסה הוא לבדו יכרת וערות אחות אמך
טעמו כבר הזהרתי לא תגלה והנה המגלה את ערות
שארו ענש ישאו אם הדבר ברצונם׳ ולא הזכיר ענשם

אחות האב גם לא הזכיר בכלל ענש שתי אחיות והמש
והמשכיל יבין׳ גם דברי הקבלה אמת ׳את דודתו ׳היא
אשת דודו ערירים ימותו׳ אמרו הצדוקים כמו ערירי
ופירוש ימות כמו ימותו ולא אמרו אמת והנכון שהיא כ
כדברי המתרגם וכבר פירשתי כתבו את האיש הזה ער
ערירי כי הוא כמו הולך ערירי ואחר על אשת אח נדה
והטעם ראוי שירחק ממנה וכן אמרו אחיכם שונאיכ
מנדיכם והנה אין בעריות זכר נדה כי אם באשת אח
והנדה אסורה גם תבא עת להיות מותרת גם כן יתכן
באשת האח כאשר אפרש בפרשת כי ישבו אחים יחדיו
ואשר אמרו כאשר היא אחות האב אסורה כן אסור לא
לאשה שתנשא לדודה לא זה הדרך׳ כי העריות הנזכרי
הם המפורשים ואין מי יפרישם ואם בדרך שקול דעת
החסרה יראו לנו למה לא נקבל עדות שתים נשים ׳ואם
ואם על הערכים תהיינה ארבעה נשים כמו שני עדים
על כן אנחנו צריכים לקבלה ׳ושמרתם את כל חקותי
שלא לעבור על אלה העריות ואת כל משפטי משפטי הע
הענש ׳וטעם ולא תקיא הארץ אפרש בפרשת וילך ׳ו
ואקוץ גם דרך משל כמו ותקצר נפשו בעמל ישראל
וטעם ארץ זבת חלב ודבש שאין כמוה וכאשר הבדלתי
אתכם מן העמים באלה החקים ׳ ועוד שתבדיל וטעם
הטהורה שעשרה הנזכרים וכל האחרים טמאים וטעם
העוף הטמא הנזכר וכל האחרים טהורים ׳ וטעם לט
לטמא שתדע שהוא טמא במחשבה ובדבור ׳וכן תש
תשקצו מן העוף על בד תושב לא יאכל טמא בארץ טה
טהורה כי על זה התנאי ידור בתוככם ואם תשמרו כל ו
אשר צויתי אתכם אז תהיו קדושים כי חייבים אתם ל
ללכת אחרי כי קדוש אני ׳וטעם או אשה בעבור שאמר
על האבות לטמאה בהם אמר היו קדושים והמיתו אם
אשר יטמא נפשו באוב וכידעוני כי עד כה לא הזכיר ו
ענש פונה אל אוב בפרשיה וטעם להזכיר אשה כי זא
זאת המלאכות ביד הנשים יותר וכן מכשפה לא תחיה ׳

פרשת אמור

אחר שהזכיר ישראל ובני אהרן בכללם להיותם קדושי׳
הזכיר בני אהרן שהם חייבים להשמר מדברי אחרים
בעבור שהם׳ משרתי השם ויתכן להיות
פירוש אמור אל הכהנים כל הפרשה הנזכרת כי התור
התורה בידם ואמרת אליהם טעמו ואמרת המצות ש
שהם חייבים לשמרם לבדם ׳לנפש הוא המת׳ מלת ׳
יטמא מבנין התפעל ודגשות הטית להתבלע התיו
וטעם בעמיו בכל ישראל שהם עמיו כי אם לשארו הק
הקרוב אליו היה נראה לנו כי פירושו כמו איש איש אל

אל כל שאר בשרו שם כלל ׳ ואחר כן פרט לאמו ולאביו
וטעם בעל בעמיו ׳ שלא יטמא הבעל באשתו ׳ וכאשר
ראינו שהעתיקו רבותינו כי יטמא לאשתו ושמו לסמוך
כדרך אסמכתא כאשר פרשתי במלת לעם כברי ׳ ואחרים
כי פירוש בעל גדול שהעם ברשותו כמו בעלים אין עמו
בטל הפרוש הראשון ״ וטעם להזכיר אמו קודם האב
כי הזכר חי יותר מהנקבה ברוב ״ הקרובה אליו להיותה
אחות מאב ומאם ״ והנה לא יטמא בעל בעמיו ׳ כהני׳
לא בישראלים חוץ מהנזכרים ״ להחלו ׳ דגשות הלמד
להתבלע אחר ׳ והוא שם הפעל מבנין נפעל ״ לא יק
יקרחה קרחה בראשם על המת ״ ופאת זקנם על המת
כמנהג מקומות בארץ אדום ׳ והנה התבאר פירוש לא ת
פאת זקנך ״ וטעם שרטת ׳ אפלו אחת ׳ וכבר נזהרו י
ישראל על אלה ״ וטעם הזכירם כי ראש מוקרח וזקן
מגולח ובשר שרוט לא יתאם לפני השם ״ ולא יחללו ש
שם אלהיהם ופירש כי את אשי י״י ״ אשה זונה ׳ לא תי
תבאנו על דרך הפשט בכל המקרא כי אם כמשמעה ״
גם כן ויתנו את הילד בזונה כאשר פרשתי ״ וחללה ׳
שאינה מפורסמת כזונה ׳ ולפי הפשט היא כראיה מדברי
יחזקאל כי אלמנות שהן מותרות לכהנים ׳ לכן דבר ה
הקבלה הוא הנכון ״ וקדשתו ׳ במחשב ובדבור ״ לחם
אלהיך ׳ מאכל שהוא קרוב לשם ״ אני י״י מקדשכם ׳
כלכם ׳ כי תחל ׳ לדעת רבים מגז׳ תחלה ׳ ולפי דעתי מ
מלשון חלול ׳ רק הוא מהבנין הכבד הנוסף כמו לא יח
יחל דברו ״ ועל שני הפירושים ׳ התחלה היא מפעלי הב
הכפל ׳ רק היא זרה ״ ויתכן שתהי׳ זרה החל גם תחל שלא
יתערבו עם טעם תחלה בעבור היות התיו קמוץ בקמץ
וכן לבלתי החל ״ ובת כהן אם חללה עצמה בזנות כע
בעבור שחללה כבוד אביה ״ באש תשרף ׳ בעלה לדרך
אדוסם ״ את הבגדים ׳ הם בגדי קדש ׳ את ראשו לא
יפרע ובגדיו לא יפרם ׳ מזה הפסוק ׳ בלמוד מה שהעתיקו
קדמונינו במשפט האבלות ״ ועל כל נפשות מת לא יבא
גוף מת והנגף חסר ׳ כי מת שם התאר ׳ וכן ועשיר יע
יענה עזות ׳ ומאכלו בריאה תחסר שם ״ וטעם לא יבא
באהל או בבית ששם המת ׳ וטעם לאביו ולאמו ׳ שהוא
מצוה עליו לכבדם בחייהם ובמותם ׳ ואף כי לאחיו ול
ולבנו ״ ומן המקדש לא יצא ׳ אמרו המעתיקים. אחר
המת ׳ והוא הנכון ׳ ויש אומרים בשבעת ימי המלואים
וזה לא יתכן כי כבר באר ומלא את ידיו ׳ גם יתכן שלא
יצא מן המקדש כי אם לדבר מצוה ״ בבתוליה ׳ יש שמו
בלשון הקדש לא יפרדו לעולם כמו נערים וזקנים וע
ועלומים ובתולים ׳ ויש שמות בלשון הקדש שלא יתחב
יתחברו כסף וסכם וזהב וברזל ״ אלמנה ׳ בכל מקום
אל מישראל ״ וחללה זונה חסר וו הדבק כמו שמש ירח
עמד זבלה ״ וטעם להוסיף כי אם בתולה להזכיר אל

עמיו כי השבויה והמתיהדת אסורה לו ״ ולא יחלל זרעו
פירושו אלמנה וגרושה בעבור כי את כל אלה לא יקח ב
בגלוי ״ ואחר שהזכיר קדושת הכהנים יחל להזכיר ה
המומים ״ לחם אלהיו ׳ והוא קרבן המזבח ואלה הש
הכהני׳ הדיוטים על כן אמר כל איש שהוא מזרע אהרן
חרום ׳ הפך שרוע ׳ והנה חרום מגזרת חרם ״ שרוע
מגז׳ מהשתרע או נכון ׳ קרוב מגזרת הרים גבנונים וה
והנכון שרש והוא שם התאר ״ וכן דק והוא כמו שרוע
להיות דק קצר קומה ״ תבלול בעינו ׳ יש אומרים מגז׳
תבל עשו השחתה ׳ ויש אומרים מגזרת בלולה בשמן ׳ ו
והתיו על שני הפירושים נוסף ׳ גם גרב כענין ועל דעת
רבים כי ילפת כטעם דבק מגז׳ וילפת שמשון ׳ ויש או
עונות מגזרת ויחרד האיש וילפת ׳ והיוד נוסף כיוד יצהר
מרוח ׳ שם התאר מגזרת רוח ״ אשך ׳ הביצה ״ ואחר
שפרט ׳ אמר כלל ״ כל איש אשר בו מום ׳ וטעם מום
בו כמו אביו ואמו קלל ״ לחם אלהיו ׳ לחם הפנים הוא
האשם והחטאת שהם קדש הקדשים כנגד השלמים כ
כי גם השלמים קדש ׳ ומן הקדשים המעשר והבכור ׳
אך אל הפרכת לא יבא ׳ להיותו כהן גדול ׳ גם אל המ
המזבח לא יקרב ״ וטעם אל כל בני ישראל שלא יזבח
לשם שלמים בעלי מום ׳ לולי הקבלה ׳ ובעבור שהזכי׳
כי בעל מום יאכל קדש הזהיר שיהיה האוכל טהור ״
וינזרו ׳ כמו והזרתם והוא מבנין נפעל ׳ והטעם יתרחקו
ויבדלו מגזרת נזיר ״ ולא יחללו ׳ ומשרת עבודו ואחר
עמו וכן הוא לא תחללו את שם קדשי ולא יחללו אשר ה
הם מקדישים לי וטעם אני י״י קדוש ׳ וטעם מלפני אני
י״י כי אחר שיכרת מלפני השם ׳ לא יעמוד כאשר פרשתי
בסוד השם ״ עד אשר יטהר ימי טהרתו אשר יטמא לו
בשבילו ׳ כמו אמרי לי אחי הוא ״ כל אלה הנזכרים יט
יטמאו עד הערב ״ ובא השמש וטהר ידוע כי וטהר שב
אל הטמא כמו וכפר עליה הכהן וטהרה ׳ כי אין בפסוק
זכר יום רק חכמינו ז״ל העתיקו אפלו שיבא השמש לא
יאכל עד שיבא האור ושמו זה הפסוק לאסמכתא כאשר
פירשתי בפסוק לעם כברי על כן אמרו וטהר יומו ״ כי
לחמו יאכלנו ׳ וכבר פירשתיו ״ ודיקי מאד יפרשו הפסוק
הפסוק שהוא בספר יחזקאל והוא כל נבלה וטרפה מן
העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים כל מה שנבלוהו ו
וטרפוהו עופות או בהמות ׳ וזה אבל כי הנה בתורה כתו׳
כל נבלה וטרפה לא יאכל ״ והטעם שאם יאכל לא ישמור
ושמרו את משמרתי ׳ רמז למקדש על כן לא ישאו עליו
חטא ומתו כל זר שאינו מזרע אהרן ״ הם יאכלו בלחמו
זכרים ונקבות ׳ בתרומת הקדשים השוק והחזה מלחם
אביה תאכל ׳ כמו בראשונה ״ וכל זר לא יאכל בו על
בן אם יש לה ׳ ובעבורו לא תאכל היא ׳ ונתן לכהן א
את הקדש עמו עם הקדש או תהיה מלת ונתן לכהני׳

ונתן את הקדש ׳ולפי דעתי שאין צורך בעבור מלת על
עליו והשיאו מגזרת יוצא לשבים פעולים והטעם שיהיו
נושאים עד שלא ישבו ׳ ואחר שהזכיר קדשי בני ישראל
הזהיר שלא יביאו הקדשים מבעלי המומים ״ וטעם ו
ומן הגר כי משפט אחד לנודר ולמתנדב לישראל ולגר
כי כן כתוב ״ואחשים הפריש בין נדר ובין נדבה וכל
נדר נדבה ואין כל נדבה נדר ״וכל קרבן שיעלה כלו ע
על המזבח ראוי להיותו בלא מום ״ לפלא לפרש ״
עורת שם התאר לענין ״ ויש אומרים כי שבור ׳כיד
וברגלי חרוץ מגזרת כן משפטך אתה חרצת ׳ כמו גזז
גזיר ׳יבלת כמו תבלול ״ וכללו של דבר אנחנו נסמוך
על הקבלה ולא נשען על דעתנו החסרה ׳ לא תקריבו
אלה ליי׳ לפלא נדר ולא יוקח מאלה האמורים ״ שרוע
כראשון וקלוט הפכו ׳ והוא מגזרת עיר מקלט ׳ומעוך
מגזרת מעכו שדיהן ״וכתות מגזרת ואכות אותו טחון
ושניהם בביצים ״ונתוק מגזרת כאשר ינתק פתיל הנ
הנעורת ״ ובארצכם לא תעשו לשבות מעשה השם ״
ומיד בן נכר שלא יחשוב בלבו הואיל והוא קרבן בן נ
נכר לא אחוש להקריבו ״ משחתם מום כנוסף והתיו ש
שרש מגזרת השחתה ׳ ומם להיות להם משחתם שרש
והתיו כנוסף ״ירצו תכוין כפעל ׳ואחר שהזכיר לא ירצו
הזכיר כי כל קרבן שיקרב קודם יום השמיני גם הוא
לא ירצה ״שור או כשב נקראים על שם סופם כמו וב
ובגדי ערומים ׳ומות המות כי יפול הנופל״ או הטעם מ
זכר המין ׳ וטעם ומיום השמיני כמו הנופל עד
המרובע ״ והלאה ׳אחריו והעד אין המוכתן ״ושור או ש
שה פירושו והמצוה על זכר ונקבה וטעם וכי תזבחו ו
זבח תודה שיאכל ביום אחד ׳בעבור שהזכיר ושור או
שה שלא ישחט ביום אחד והוסיף על הפרשה הכתובה
בבני את אהרן מלת לרצונכם ״וטעם אני יי׳ להיות הנ
התורה שלמה ״ושמרתם מצותי בלב ועשיתם אותם א
אני יי׳ שאחקור מה שיש בלב ואראה כל העושי ״ וטע׳
לא תחללו את שם קדשי ׳עם בני אהרן ידבר כי הפרשה
דבקה והם המצוים שלא ישחטו להם או לישראל אב ב
וכן ביום אחד גם יתכן שמצות וכי תזבחו זבח תודה ל
לכהנים והטעם שהחל בפרשה אחרי כן דבר אל בני יש
ישראל ״ ועוד שבי ונקדשתי בתוך בני ישראל המוציא א
אתכם ׳ונוסף אני יי׳ שהוא הדבור הראשון והוא עיקר
כל המצות ואחר שהזכיר קדשי בני ישראל ׳הזכיר היות
הימים שיקריבו בהם העולות והחל מהשבת׳ וטעם
אלה הם מועדי ׳ בעבור היות שבתות רבות בשנה ״ב
בכל מושבותיכם בארצכם וחוץ מארצכם בבית ובדרך
וטעם שבת היא ליי׳ פירושו ואחר כן הזכיר המועדים
ואמר בשבת אלה הם מועדי ובמועדים אמר במועדם
הטעם בלא זה יום שיהיה מהשבוע והנה אני נותן לך

כלל דברי המועדים כי בזמן שבית המקדש קיים הי
היו המועדים נמסרים לבית דין הלא תראה כי אמר ע
על פסח חזקיהו ויועץ המלך ואחר שקבע ראש חדש כי
ניסן עבר השנה ׳ובזה תפשוהו חכמים ז״ל כי היה רא
ראוי שלא יעבר ניסן בניסן ״והמעתיקים אמרו כי בי
דין היה מסתכל בדברים רבים בקביעו׳ השנה׳ואמרו
ר׳ עקיבא שקבע שתי שנים מעוברות שנה אחר שנה לפ
לפי צורך השעה ואין בכל המקרא ראיה איך היו ישר
ישראל קובעים החדשים והמועדים ״ומה שאמר הגא
הגאון כי על חשבון העיבור היו נסמכים איננו אמת ו
כי במשנה גם בתלמוד ראיות שהיה׳ פסח בבד״ו גם
שני מעשים שם ועבור השנה קרוב מתוספת שנת הח
החמה על הלבנה ואיננו על דרך הקדמונים ותחלת הב
החשבון י״ד כי שנה נוספה להחל מחשבון בהרד בעבור
חמשה הימים שהיו קודם בריאת האדם ויום בשנה
חשוב שנה וזה לא יזיק ״לכן לא תוכל לקחת תוספת ש
שנה נוספה כי לא היתה והנה העבור אחר שנה וחצי
שנה והעבור בנוי על המהלך התיכון על כן אמרו
פעמים שבא בארוכה ובקצרה ׳ואין הקביעות רודף אח
אחר ראיית הלבנ׳ בירושלם או בקצה מזרח או במערב
כלל ׳והעד מקום המחברת התיכונה כי הנה היא על י
ירושלם ועוד שראינו פעמים הלבנה בחדש ניסן בליל
שני וכן היתה נראית בכל העולם וקביעות החדש היה
ליל שלישי וכן אירע לשלשה חדשים קודם ניסן וזה כתב
כתקן בשנת גטרד בעבור הדחיה גם פעמים היה הק
הקביעות בתשרי יום חמישי ולא נראית הלבנה בליל ש
שבת והיה האויר זך וזה יקרה בכל שנה שהמולד קרוב
מחצי היום והיתה הלבנה בחצי גלגל הגבוה גם אין ה
הקביעות בנוי על עת המחברות האמיתית אפילו במה
במהלך האמצעי כי הנה גטרד גם בטרד יוכיחו ולולי
שלא אאריך הייתי מפרש סוד העיבור וסוד הלבנה הא
האומר שהן כן לך קודם חצות והכל ג׳ שחכמינו העתיקו
לנו שנסמוך על העבור בגלות וכן קבלנו מפי נביאים
ולא נוכל לעשות דבר אחר טוב ממנו וזה שמרו שני ימי
ימים בגלות והוא על דבר ספק והמתענים יום הכפורי
שני ימים מה מועילם בעבור הדחיות כי בשנת גטרד ו
אם על המולד היה ראוי שיתענו בשמונה לקביעותינו
וכן למה נעות אנחנו חשבון שנתנו בעבו׳ שנה אחרת
וכן יקרא להם הראיה ״בין הערבים פירשתיו אשה ליי׳
בפרשת פנחס וטעם להזכיר כי תבואו אל הארץ בעבו׳
שישמרו כל השבתות במדבר ופסח בהר סיני כי זאת הנ
הפרשה סמוכה להקמת המשכן וטעם דבר אל בני יש
ישראל שיתחברו ואחר כן ואמרת אליהם ממחרת השב
השבת אמרו המעתיקים ממחרת יום טוב״
והמכחשים אמרו שהוא כמשמעו והמאמינים הביאו

ראיות משכת השמטה והיובל והצום הגדול ויום תרועה
שכתוב בו שבתון ׳וכן שבתון בראשון של סוכות ובשמיני
ואמרו כי שבע שבתות ׳ שבועות ׳וכמוהו בלא השבת ״
והם שנים פירושים בפסוק אחד׳ והנה שלשים עיירים
ושלשים עיירים וראייתם תמימות ״ ואחכם
ברמזי הגאון ראיה ממחרת הפסח מצות וקלוי ״ולא יד
ידע כי בפסוק הוא ׳כי הפסח ביום ארבעה עשר וממח
וממחרתו יום חמשה עשר ׳ וכן כתוב ויסעו מרעמסס
בחדש הראשון ולאכול קלי אסור עד עבור תנופת העו
העומר ״ והגאון אמר שני פסחים הם פסח יי ופסח
ישראל ׳פסח יי בליל חמשה עשר ׳ והנה מחרת הפסח
ביהושע יום ששה עשר ׳ ויהיה פירוש ממחרת הפסח ה
הכתוב בתורה ׳ ממחרת זבח הפסח׳ ולא אמר כלום ׳כ
כי לא נקרא הגן פסח רק בעבור שפסח השם על הב
הבתים ׳ וממחרתו הוא לבקר יום חמשה עשר ׳ וכן כ
כתוב כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ״ ועוד
אמר הגאון שמצות וקלוי היה מהישן ׳ וזה איננו רחוק
כי הכתוב אמר על תנופת העומר מאכל חדש ואם ת
תנופת העומר היתה יום חמשה עשר מתי קצרו ועשו
מצות׳ ועוד כי אין קציר כי הוא ראשית קציר שעורים
גם יש כדמות ראיה על פירושו שאמר מעבור הארץ ״
ויתכן שזה השם נקרא על התבואה שיש לה שנה שעב
שעברה ׳ וטעם מעבור הארץ ׳ארץ סיחון ועוג ׳ והעד
שאמר אחר כן מתבואת ארץ כנען ״ ועוד ׳כי קלוי אי
איננו כמו קלי ׳ והכתוב אמר ולחם וקלי וכרמל לא תא
תאכלו׳ ואין פסוק קלוי באש ׳טענה כי הוא תאר הטע
המעשה כי אביב קלוי באש יקרא קלי.״ ועוד יש להשיב
מכין נדע כי הניף הכהן בעברם הירדן תנופת העומ
כי הכתוב אמר אשר אני נותן לכם ׳ ועוד כי לא כתוב
להם ׳ ולא בא הכתוב להזכיר מצות וקלוי רק בעבור ש
שבתת המן ׳ וכן טעם כל הפסוק ״ ועוד אמר הגאון
אם השבת כמשמעה ׳מאי זה שבת נחל לספור ״ וישוע
וישועה השיב כי שמנה עשר ימים הם שיש בהם קרבן
ונקראו מועד מועדים ׳ מלבד השבתות ׳ ואחר שיש ב
קרבן ׳ ביום תנופת העומר לעד ולאות כי התנופה בא
באחד מימות מועד האביב ׳והנה שכח קרבנות ראשי ח
חדשים שלא נזכרו ״ ועוד כי הכת׳ אמר כאלה תעשו לי
ליום שבעת ימים ׳ והיה ראוי שיאמר מלבד תנופת הע
העומר ׳ גם זאת איננה טענה עלינו ׳כי אנחנו נסמ
נסמוך במצות על הקבלה ׳ והנה ביום שבועות
לא הזכיר בפרשת פנחס מלבד כבשי השלמים ולמעלה
פר בן בקר אחד ואילים שנים ובפנחס פרים שנים ו
ואיל אחד ׳ גם יוכל המאמין להשיב כי בדרך נבואה י
ידע׳ והעד מערך הלחם ׳ והזכיר הכתוב איך יחשב
בשנה הראשונה ׳ ואז הקריבו שלמים והעולה הנזכרת

אמור

ואחר כן הנזכרת בפנחס ׳ ואחר כן אמר בשבועותיכם
שבעה שבועות ולא אמר שבתות ׳ ואין ראיה כי תחלת
השבוע יום ראשון ״ וטעמו שבועים ׳וכיוח ״ והנה א
ארמוז לך סוד אחד שכל המועדים תלוים ביום ידוע
מהחדש ולא נאמר בחג השבועות מספר בעבור הספיר
שהיא מצוה׳ וקדמונינו ז״ל העתיקו כי בחג שבועות היה
מתן תורה ועליו נאמר כי חג יי לכם ״ יש אומ׳ כי כל רצ
לרצונכם פירושו להיות לכם לרצון בעבור והניף את
העומר לפני יי לרצונכם ׳ וטעמו שתכינו ברצונכם ׳
והטעם שתתנו כבש בן שנתו ״ והמפרשים אמרו כי ב
בן שנה איננו כבן שנתו ׳כי בן שנתו עוד אין לו שנה׳
ובן שנה שיש לו שנה תמימה ׳ והנה לא קראו בחנוכ
המזבח כבש אחד בן שנתו לעולה ובאחרונה כבשים ב
בני שנה שנים עשר ״ ולחם מחדש והעד כי הפסח לא
יאכלו על מצות ומרורים ״ לולי הקבלה היה נראה כי
כספירת הימים כשבות היובל ״ והמפרשים אמרו כי ט
טעם תמימות שלא תעלה במספר השבת הראשונה שי
שיחל ממחרתה ׳תספרו חמשים יום כי כן מספר התו
התורה וכן וביום השמיני בכל מקום ״ מלת תביאו
זרה בעבור הדגשות כי לא נדע לו טעם ״ממושבותיכ
צריכים אנו לקבלה מאי זה מקום יקח׳ ומתי יביאם
ולחם ׳ תנופה לכהן עם כבשי השלמים ויתכן ששנה ה
הכתו׳ בשנה הראשונה בעבור כהיא תחלת התחלה ׳ויש
אומרים כי יקריב פר ואילים שנים או שני פרים ואיל
אחד כרצון הכהן ״ ועוד לא ראינו מצוה כזאת ׳ ובפנ
ובפנחס אפרים האמת ׳ ואחר שמחיצת השלמים ביום
חג שבועות והוא יום מקרא קדש ׳ הנה מותר לשחוט
בכל המועדים הפך דברי הצדוקים ״ וטעם להזכיר וב
ובקצרכם את קציר ארצכם פעם שנית ׳ בעבור כי ח
חג שבועות בכורי קציר חטים׳ הזהיר שלא תשכח מת
שנותיך לעשות בימים ההם ״ וטעם להזכיר וידבר י
עם יום התרועה׳ בעבור היותו מועד בפני עצמו׳ כי ח
חג שבועות תלוי מיום תנופת העומר וכן הזכיר
עם הצום הגדול ועם חג הסוכות בחדש השביעי׳ כי ת
תחלת החשבון מניסן כי בו יצאנו ממצרים ״ ועוד כי
אביב השעורים תחלה ואחר כן בכורי קציר חטים וא
ואחר כך באספך את מעשיך ״ ואלה המועדים תלוים
להיותם בימי הגזרי׳ ואחר שאמר לתקוע בחצוצרות
בכל חדש ׳ הנה זכרון תרועה גם יום תרועה מצוה ל
לתקוע בשופ׳ וכן ביום הכפורים ואני הנה ארמוז לך
סודות ושים לבך אולי תבינם אמרו המעתיקי׳ שיום
ראש השנה יום הדין וטע התרועה זכר למלכות. השם
ואחר שהעיקר כל ראש חדש היה ראש חדש ניסן ככת
כי בו הוקם המשכן ״ ובעתיד אמר יחזקאל בראשון ב
באחד לחדש וכן כתוב ביחזקאל וכן תעשה בשבעה ל

בשבעה בעבור שתרבע והנה חמשה עשר לנכח יום ה
שביעי גם תרבע ופסח שני יתחלפו בגדול והקטן על
כן יום ראש השנה גדול מכלם אעפי׳ שהוא יום דין א
אסור להתענות בו ועזרא יוכיח ויום הכפורים הקטן כ
במחברת והנה שבת כחג פסח רק שמיני ואין שביעי״
ומזה יתברר לך הסוד וסוד השבת״ וטעם אך׳ בעבור
שיום מקרא קדש יום שמחה וכן כתוב בו לכו אכלו מ
משמנים ושתו ממתקים ״ ועניתם פרשתיו״ לכפר ע
עליכם פירוש כי יום כפורים עליכם לבדכם כי כל הנ
הנפש אשר לא תעונה ׳ וזה מהבנין שלא נקרא שם
פועלו וזה אות כי מי שבדע שאיננו שומר זאת המצוה
כאשר נשמרנו כבריאנו להתענות ״ וטעם שלא יעשו מ
מלאכה שלא תהייה הנפשות מתעסקות חוץ מבקשת
כפור העונות והאבדתי יש הפרש בינו ובין ונכרתה ולא
אוכל לפרש ״ וטעם כל מלאכה לא תעשו פעם אחרת כ
להוסיף חקת עולם לדורותיכם ״תשבתו שבתכם וזה כי
יום השבת לא יקרא שבת ישראל כי אם שבת
יי׳ שבעת ימים תקריבו אשה ואם אינכו שוה כאשר ח
חג פסח ״עצרת היא יש אומרי׳ שטעמו קהלה כטעם
עצרת בוגדים״ והטעם התחברות כל ישראל ״ לשלש
רגלים ולא דברו נכונה כי הנה כתוב בפסח וביום
השביעי עצרת וכתוב ופנית בבקר והלכת לאהליך״
והקרוב שהוא כמו עצרת לפני יי׳ שהיה בטל מכל
עסקי העולם ״ופירוש עצרת היא ׳כלל מלאכת עבודה
לא תעשו וכן כתוב בעצרת מועד הפסח ״אלה מועדי
יי׳ אתם חייבים להקריב בהם אשה ופרש כי בכלם יש
עולה ומנחה וזבח ונסכים כי עד עתה לא הזכיר רק א
אשה לבדו ויתכן להיותו עולה לבדה או מנחה לבדה מת
מתנותיכם בשלש רגלים ונדרי הצבור והיחיד לנדבותי׳
וטעם אך בעבור שהזכיר בפרשה שהוא קודש זאת
ענוי הנפש אסר להתענות בחג הסכות כי כן כתוב ים
ושמחתם והיית אך שמח באספכם את תבואת הארץ
פרות וכרמים ״ תחוגו מפעלי הכפל והטעם על
הזבחים ׳ביום הראשון שבתון שם ויחסר יהיה לכם ״ו
ואלו היה שם התאר היה הא תחת בית״ ולקחתם לכם
אנחנו נאמין דברי המעתיקים כי לא יכחישו הכתוב מ
אעפ׳ שמצאנו ויקחו להם איש שה לבית אבות גם ה
הם העתיקו כי פרי עץ הדר הוא אתרג ובאמת כי אין
פרי עץ יותר הדר ממנו ודרשו בו
הדר באי לכן אסמכתא כאשר פירשתי בפסוק לעם נכ
נכרי ״ והצדוקים אמרו כי מאלה תעשו סוכות והביאו
ראיה מספר עזרא ואלה עורי לב הלא יראו כי אין בנ
במספר עזרא ערבי נחל ולא פרי עץ כלל רק עלי חמש
חמשה מיני׳ ואין זכר לעלי הדס ועלי עץ עבות שעבה
על קדמוניכו וכן מין הדס אין אילנו גבוה והם שם ש

שני מינים ״ והנה מארץ קדר לארץ אדום אם יש לו
עינים ידע סוד המצוה הזאת ״ כי בשבעת שהיו עושים
אחר שעברו יש סוף סוכות ׳ואף כי במדבר שני שעמדו
שם קרוב משנה וכן מנהג כל המחנות והנה גם זה ד
המועד זכר ליציאת מצרים ״ ואם ישאל השואל למה נ
בתשרי זאת המצוה יש להשיב כי ענן יי׳ היה על המש
המשכן ימים והשמש לא יכם ומימות תשרי החלו לעם
לעשות סוכות בעבור הקור ״ אל בני ישראל ולא כל
בני ישראל כי לא יוכל לדבר עם כלם וכן כתוב דבר אל
בני ישראל ואין טענה מפסוק אל כל עדת ישראל
כי כל ישראל לא יקרא עדה וטעם להזכיר פרשת שמן
זית זך בעבור שהזכיר אשה כל מועד והוא צריך להזכי׳
הלחם והמנורה כנגד השלחן והוסיף בפרשה הזאת
הזאת על המנורה הטהורה היא הידועה זהב כלה מע
מעשה בצלאל ולא אחרת ואשר עשה מברזל בשעת ה
הצורך על פי הנביאים עשו ״ולקחת סלת״בגמ׳ וכן
ואפית אותה ובאה זאת המלה מלרע והיא זרם ״שתי
מערכות במספר השבטים כסוד האפוד והחשן אף שני
עשרונים במספר ״ על השלחן הטהור כנגד שלחנות
אחרים שיש שם והוא לבדו מצופה זהב וזרו זהב לבב׳
שהיתה עם הלחם הוא אשה לשם והלחם לכהן ויתכן
שהזכיר זאת הפרשה בעבור שיש חיוב על ישראל לתת
עולות המועדים ושמן ולחם תמיד לאהרן ולבניו כל בי
ביתו ״ויצא בן אשה ישראלית מאהלו כמו יצאו ככבים
פתח אהליהם ״בין איש מצרי ואיש הישראלי כמו לאיש
העשיר ואת יום השביעי ולא נדע למה נסמכה זאת ה
הפרשה אולי דברי המקלל דברים אשר לא כן בעבור
הלחם והשמן והקרבנות ״ ויקב יש אומרים שפירושו
ויפרש כמו אשר פי יי׳ יקבנו אשר נקבו בשמות ״ ויש
אומרים שהוא כמו מה אקב והראשון קרוב לפי דעתי
במשמר מקו׳ ידוע במחנה וסמכו׳ כל השומעים כעבו׳
כי על פי עדותם יסקל ׳כל העדה הם גדולי הארץ שהם
גדולי ישראל ׳ויש אומרים כי יקלל אלהיו בסתר׳ והכון
שמלת אלהים שם התאר והמלאכים יקראו אלהים וכן
הדיינים ומי יוכל לדע׳ מה יש בלב המקלל אך אם יפרש
השם הנכבד שאינו שם התאר ולא יתערב עם שם כי
הוא לבדו והנה הטעם בעת שיקלל אם יפרש השם יומ
יומת כנקבו שם כאשר עשה בן המצרי ולמען כבוד ה
השם לא נזכר ואמר כגר כאזרח ויתכן שהגו אלה הכב
הנכים זה אל זה על כן כתובה זאת הפרשה וכבר הז
הזכירה רק הוסיף כגר כאזרח יהיה והחל כי יכה כל נפ
נפש אדם בזדון ולא במלחמה הגר או אזרח ומכה בה
בהמה ישלמנה ׳והנה נפש תחת נפש משפט לשנים ה
הפסוקים כן יעשה לו ואמר שמעון כן עשיתי להם וה
והגאון הביא ראיות משקול דעת כי לא יתכן להיות שב

שבר תחת שבר כמשמעו כי הראשון בא בלא כונה ואם
ואיך יתכן לעשות שבר כמוהו ואם הוא במקום מסוכן
הנה ימות · וכן בעין · ומי ספר שלישית אור עינו איך
יוכל אדם לעשות כן בעין החובל · על כן דברי הקבלה
אמת · כי פירוש אלה כים עליו שבר ולהוכיח עינו אם
לא יפדנו ואם טענו אלינו אם היה החובל עני ומשוב
ותשובתנו כי על הרוב דבר הכתוב ופעמ׳ יעשיר העני ·
גם זאת התשובה על הטועגים אם היה חובל העין עו
עור כן יתכן בני יום בית תחת על כמו אמר אני רוכב ב
בה · ורבים כן · או פירושו כן יתכן בו אם לא ישרה יי
וטעם ומכה בהמה פעם אחרת להזכיר הגר כי כתינת
האונס היא בישראל · כי כן כתוב בעניינו רק מכה אד
ובהמה ימשפט אחד להם יגר כאזרח · כבר הודעתיך
כי בהתחבר שנים כפין היא דרך קצרה גם הכתוב אחז
דרך קצרה שלא הזכיר עם מכה אדם ומת כי ידוע ה
הוא כי המכה לא יומת עד מות המוכה ופי׳ אחר הזכיר
בתחלה נפש והטעם שהכהו במקום מסוכן ואחר כן
אמר כלל מי שיהיה יומת · בין שיכה במקום מסוכן או
שאינו מסוכן על כן לא הזכיר נפש ·· וטעם אלהיכם ·
אלהי האזרח והגר ובני ישראל עשו מאותו היום כמו
שמשפטו הזה בחובל

פרשת בהר סיני

אין מוקדם ומאוחר בתורה · וזאת הפרשה קודם ויקר
ויקרא וכל הפרשיות שהם אחריו כי הדבור בהר סיני ·
ושם כרת הברית הכתובה בפרשת ואלה המשפטים ·
והזכירה במקום הזה לחבר תבואי הארץ ·· וכאשר אמ׳
על העריות כי בעבורם תקיא הארץ אותם · כן אמר ב
בפרשת אם בחוקותי על שמטות הארץ מצוה על ישר
ישראל שלא יעזוב גר לזרוע שנת השבת כאשר לא כמו
כעזבנו לעשות מלאכה בשבת · כי הוא ברשותנו · וטעם
שבת ליי כיום השבת · וסוד ימי עולם רמוז במקום הז
הזה ·· את תבואתה · שב אל הארץ המזכרת בפסוק רא
ראשון ·· שבת שבתון פרשתיו ·· ספיח ידוע הוא שמנ
מגרת ספחני נא · גם נזירך ידוע · גם הוא מנזרת
נזיר ·· שבת שבתון יהיה לארץ · והטעם כי שבת שבתו
היא לארץ והטעם שהארץ איננה ברשותך בשנה הזאת
והיתה שבת הארץ הטעם כל מה שתוציא מעצמה ·
וטעם לכם לכל העולם וטעם לך שיש רשות לבעל האר
האדמה לאכול הספיחים · ולבהמתך שהיא ברשותך ·
ולחיה שאינה ברשותך והעברת שופר תרועה · יום מחלו
ומחלוקת אם נברא העולם בניסן או בתשרי ואין
צורך להאריך כי מעתיקי הדת תקנו לנו תפלות ראש

השנה זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון והנה
ראינו תקיעת שופר בשנת היובל בתשרי בתחלת השנה
ועוד בפרשת הקהל את העם לקרוא התורה בחג הסוכ
הסוכות וכתוב למען ישמעו ולמען ילמדו ולא יתכן לאו
להיות אחר חצי השנה · ועוד וחג האסיף בצאת השנה
וכן תקופת השנה והעד הנאמן שנת השמטה שכתוב לא
תזרעו ובמרחשון יחלו בארץ ישראל לזרוע ואם היתה
תחלת השנה מניסן הנה לא יקצרו אשר זרעו בשנה ה
הששית ולא יזרעו כי הנה שנת השמטה היא ואחר של
שלא תקצרו זרע שנה ששית לא תזרעו פעמים והכתוב
אמר לא תזרעו בשנה השביעית לבדה ·· ויהודה הפרסי
אמר כי ישראל היו מונין כחשבון השמש · ואלו היה זה
ר ·, זכנה לא פירש משה מהלך שנה תמימה כי חכמי ה
המזלות לא יכלו עד הנה להוציא לאור כי חכמי הודו
מוסיפים על רביע היום חומש שעה · ותלמי וחביריו א
אומרים כי יחסר חלק משלש מאות ביום · והוא קרוב
ממהלך העבור · והבאים אחריו אמרו חלק ממאה וש
ושש · ואחרים מאה ועשר ואחרים מאה ושלשים גם
מאה ושמונים כי יש מי שהוא שבתו להשלמות המזלות
מנקודה כראית יום מנקודת הגלגל הנטוי לימין לשמ
לשמאל · והנה אנחנו צריכים לקבלה ·· ועוד כי פירוש
חדש יכחיש הפרסי ·· והצדוקים האומרים שהדת על
שנת הלבנה דע כי אין ללבנה שנה כלל רק בקשו האמ
המחשבים מספר חדשים קרובים לשנת החמה ומצאו
שנים עשר כאשר אין לחמה חדש והמחשבים בקשו מ
מספר לחדש שיהיה כחלק קרוב לחדש מימות הלבנה
על כן חדשינו הם ללבנה ושנותינו ישובו בסוף לשנת
החמה על כן העתיקו הקדמונים כי לעולם היה בית
דין עושה שבעה עבורים בכל מחזור הלכה למשה מס
מסיני לעת שהיו קובעים בכל חדש על פי הראיות הל
הלבנה וסוד המחזור ידוע מחכמת המזלות · וטעם ת
תעבירו שיתקעו שופר בכל המושבות וקדשתם את שנת
החמשים בעבודת הארץ וכל יושביה · דרור ידועה רה
שהוא פורח חפשי והדרור לעוף · עוף קטן מכון כשהוא
ברשותו ואם הוא ברשות אדם לא יאכל עד שימות ·· י
יובל כמו שלוח · והמעתיקים אמרו שפירוש יובל כבש ·
והראיה שופרות היובלים ונקראה השנה בשם השופר
וטעם תהיה לכם לישראלים לבדם ·· ושבתם איש אל
אחוזתו · כאשר יפרש כי בשנת היובל תשוב הארץ הנ
הנמכרת לבעליה ·· ואיש אל משפחתו העבד הנמכר לי
לישראל ·· יובל הוא אחר שהיא שנת יובל לא תזרעו ··
קדש ·· תהיה לכם כי היא מפורסמת בינות השנים ··
מן השדה תאכלו · מה שיוציא השדה מעצמו תאכלו
כלכם · כבת בשנת השמטה ·· בשנת היובל הזאת טעמו
בתחלת השנה · או קנה · שם הפעל מקום קניתם קנו

וכן זכר את יום השבת ׳ורבים כמוהם ׳וטעם תמכרו
למנין רבים על פי עדים ׳וכן טעם אל תונו רק במספר
שנים ״ תרבה מקנתו כפי תרומת ׳וטעם אל תונו אי׳
את עמיתו אזהרה למוכר כי הראשון לקונה ״כי אני יי
אלהיכם ואחר שאני אלהיכם אפרע משניהם מאשר
יונה את עמיתו ״ואם תעשו חקותי תתן הארץ פריה ג׳
וטעם להזכיר זה בעבור מספר תבואות ״ אמרו ה
הצדוקים כי תבואתנו ראיה כי תחלת השנה מניסן ׳ואי
ואין זאת ראיה כי יתכן להיות פירוש תבואתנו מה שת
שתוציא הארץ מעצמה ׳ואם אמרו לא תקרא תבואה
כי אם ספיח הנה לנגדם מן השדה תאכלו את תבואתה
ועוד יודיענו איך יעשו בשנת היובל כי לא יזרעו בששית
ובשביעית ובשמיני רק יזרעו בתשיעי ׳ויקצרו בעשירי
ולמה לא הזכיר הכתוב זה כי אחר לשלש השנים לבד׳
והכנן בעיני ספירים ועשת את התבואה שאתן ברכה
בששית שיספיק ויוסיף עד שנה ובשנת היובל יהיו שלש
שנים בלא תוספת ״ומלת ועשת ׳זרה כמו משרת את
המלך כי בעבור התחברות שני תוין חסרה האות לתק׳
על הלשון יען שב אל תו ׳וטעמו כטעם ׳ וכן מן ה
הכפורת תעשו את הכרובים ׳לצמיתות׳ כמו כריתות ׳
והתיו שרש מגזרת יצמיתם יי אלהינו ״כי לי כל הארץ
זה טעם כבד ׳וכן אמר משה בתפלתו יי מעון אתה ה
הייתה לנו אתה כמו מעון עומד ודור הולך ודור בא א
ארץ אחוזתכם שישבתם בארץ כנען גם בארץ האמורי
ימוך מהפעלים השניים הכפולים וכא נעלם ביניהם
וטעמו כמו דל ואביון ״הקרוב אליו ממשפחתו והשב את
מהבנין הכבד הדגוש ויצא ממכר והנה שם תמורת תאר
השם ורבים כמוהו ׳ואחר שהזכיר בית מושב ידענו כי
ימכר מאחוזתו שדה או כרם ״עיר חומה עיר מוקפת ״
ימים שנה עד שוב הימים מקדם ואום וקיץ וחורף כי כ
כאשר היו כי שבת שוב השמש למקומו ׳והב אבחנו בדרכו
לקבלה על שנה תמימה אם לאות אם ללבב ׳ואם מעבר
ע׳ שדה הארץ כמו ויבאו האנשים על הנשים ׳ופירוש עם
גאלה תהיה לו לכל בית וכי כמו בנו כער עלי שור כמו
על בניה כי איננו גאל על כנה וכענו שאת גאל עולם
אין ׳ואשר יגאל והטעם כמו יקנה ׳ויא׳ אם היה הגואל
אפילו לוי ויצא בפה רפה כלם ׳ ישמעאל בית או עיר א
אחוזתו אחד ׳ומטה ידו מגזר לא ימוט והמם שרש וכמו
אם אמרתי מטה רגלי ׳אחיך ישראל עמך שאתה חייב
להחיות עמך שאתה רואה ׳גר ותושב ואם הוא מארצך
או גר ותושב ׳חי כמו יחיה ׳והחזקת בו השפך ומטה ידו
סלת יפול ״כסף ותרבית מפור׳ בדברי הקבלה ׳תין תרבי
כוסף כמו תרומית והיא מגזר רב רק מהפעלים שהלמד
שלהם נח נעלם כמו תגלי ואגזר כן פירש הגם ותרבית
אם מרבית כוסף כמו ואבן משכית ׳וטעם אני יי אלהיכ׳
אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים שהייתם גרים והב׳

מאתי לכם לאחוזה ׳והטע׳ דבק עם גר ותושב גם ׳ עמך
גם עם כל הפרט הנזכר כטעם גאלת האחר ׳והזכי׳ פרט
ומטה ידו עמך בעבור שיזכיר הישראלי שיהיה לו כגר
רב עד שימכר עצמו שיצא ביובל והב׳ כל פרשת הפדי׳
דבקה ׳ונמכר לך הוא מעצמו או גנב ומכרוהו
בבית דין ׳יצא ובניו עמו זה שהעניקו אחוזים ועבדי
לעולם וטעם כי עבדי הם אני קניתים מבית עבדים
תרדה בו כטעם ממשלה בפרך כדברי המתרג׳ ארמית
מאת הגוים אשר סביבותיכם כעמון ומואב וארץ וארם
עם מבני המתישבים הדרים בארץ כנען שהיא ארצכם
והם מהגוים הנזכרים או מצרים וכל עם אין משבע
הגוים כי הכתוב הזה׳ עליה לא תחיה כל נשמה והב אשן
אפילו להאכיל ׳ויתכן שקדמונינו אמ׳ על כנעני על הגר
הגר בארץ ואינו כנעני ביאמנו או הם ידעו להוצי׳ הדב׳
זה לאמתו כי דעתנו נקלה כנגד דעת והתחלת מבני
התפעל וכמו והתחליות לכ׳ לעול׳ בה תעבודו מדברי רק
כאשר מבאכו קדמונינו ז״ל שאמרו כי הוא מצוה קבלנוה׳
וטע׳ באחיכ׳ בני ישרא׳ שהטעם השב בין אחיו וכי הנכר או
לעקר כמו שרש והטעם שהשב לדת ישרא׳ ותו׳ וממשפח
גר ואין רע לו רק זה כמו סור סורלת ושרש הפך וכן את
סוסיה תעקר או השיג ידו שהוא אבד או ׳ ידם ממנו ימת
ממשפחת והזכ׳ מתחל׳ האח והמשפחה כי הן הדב׳ הכתוב׳
ברו קונהו כאח או כלא הא שן המכרו שם הפעל מבנין
נפעל והשני שיעמו שנו כימי שכיר יהיה נן ואם עוד
רבו בשני כפי רב כלשון ישמעא׳ והטע׳ כי היית השנים ה
הנשארו רבו או מעטו לפיה ישיב גאלתו מכסף מקנתו וכן
יחשב לו שני שכר להוסי׳ לא ירדנו בפרך לעיני לא כעזו
הגר לרדו בפרך ואם לא יגאל באלה בשני הנשארו וישו׳
אותו על ידי אלה הנזכרי כי לי בני ישראל עבד׳ שתודיעו
כן לגר הקונה העב׳ הישראלי לא תעשו לכ׳ אלילי בעבור
שנמכר לבני הזרה על עבודה זרה אל ישנה אדונים כפסל
ומסכ׳ ולא עבוד כשב עם המתגלה יקנהו הכותי ומקדשי
תיראו שיבו לומר שלש רגלי ויתכן להיות טע׳ לא תעשו ו
לכ׳ אלילי כטעם שאין עבדי הם ואחר שהם עבדי יעבדו
אותי לבדי ׳ולא אחרי ופסל ידוע ומשכ׳ לפסל משכית שם
כמו מרבי וטעמו אב מצוירת מגזר עברו משכיות לבב
שכין האחד לא תתנו בארצכם זה משם עם כמרקולים
כי אני אלהיכ׳ לי תשתחוו ׳ומתרגם ירושלמי את שבתותי
תשמורו שבתות תשמע ומקדשי תיראו שנת היובל כי כן
כתוב קדש תהי׳ לכם ולפי דעתי שהזכיר את שבתותי וטע
ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני ׳ולא
בעבור שהזכיר להשתחוות עליה וטע׳ בשבתו בכל שבת
להשתחוות לפני ׳ולא על אבן משכית רק ומקדשי ׳והנה
הזכיר היום הנבחר כי הוא בחור לעבודת השם כאשר
פרשתי גם המקום הנכבד ׳וטע׳ אני יי שספתי מכל תלאו׳
בשבת וכבוד ירד במקדש על כן הזכיר תלת תיראו׳ ׳ יא

פרשת אם בחקותי

תשמרו ועשית מצוה ללמוד ולעשות ·· וו' ונתתי
כן והארץ היתה תהו ובהו · ולעולם כאשר המלה אל
אלרע הטע' הוא לעתיד ואם מלעיל יעבר חזן ימותי
מעט ·· יבולה וכן כי בול הרים ישאו לו · ולא נדע אם
שיד שרש או איכו שרש כמלת יקום ·· דיש את בציר ו
והנה התבאר בספר את מעשיך משדה וגו' ·· לשובע
שם הפעל ·· לבטח בלמד וכחסרונו שוה · וכן מלת בדד
והנה הזכיר בתחלה השובע שהוא עיקר ·· וטע' וישבת
לבטח כי בימי הרעב יגלו בני אדם ממקומם כטע' לא
תוסף תת כחה לך נע ונד ונתתי שלום בארץ ביניכם ·
ואין מחריד לא מחיה רע' ואויב רק אתם תרדפו אויבי'
ויפול לפניכ' ·· והתמה כי מתי מעט מכם ירדוף מספר
רב מהאויבי' וכבר הודעתיך בספרי כי עשרה ומאה ומא
ואלף ורבבה שהוא עשרת אלפים כך חשבון ומנהג ה
המרבה לתת על אחד עשרה כמו כי עתה כמונו עשרה
אלפים ושם הוסיף כי המאה ירדפום חמשה והנה כפל
מנהג המרבה יכל אחת ומהמאה ירדוף מאה ·· ויש או'
כי בעבור התחברות האחרי' יוסיף המספר וכן איכה י
ירדוף אלף ואין צרך' ונפלו אויביכם פעם בלי תקומה
ופניתי אליכם להרבות עשרכם ולהפרות ולהרבות א
אתכם בבני ובנות ·· והכנן בעיני לחיות ופניתי הפך
עזבר רחם ·· והקימותי את בריתי אתכם להיותכ' ככוכבי
השמים לרוב וכעפר הארץ ·· ואכלתם ישן נושן יהתמ'
שתהיו רבי' ומרוב התבואה יאכל מי שירצה ישן גם נושן
יותר מהישן והוא מבנין נפעל · ויש מי שיוציא הישן מ
מפני החדש כי אין לו מקום לשומו שם ומפר' אמר כי
טע' תוציאו אל השדה ·· ונתתי משכני ולא תפחדו שתגלו
לעולם לידי חסרון כי שכיני דר עמכ' ואיננו · שבן אדם
שמעל נפשו לשבת בתוך אחד ·· ועוד כי בלכתכם אל
אל ארץ אויבכ' והתקדם עמכם יתהלך כבודי בתוככם
והנה אני אהיה לכם לאלהי' ואת עמי כי על כן הוצאתי
אתכ' מאר' מצרי' ·· מוטת עולכ' משל הסר האחר שיעבד
אדמות בעליו וישראל השתעבדו כבנין האדמה כי כן כ
כתו' ·· קוממיות בקומה זקופה ·· ורבים אמרו כי ה
הקללות רבות מהברכו' ולא אמרו אמת · רק כאמרו ה
הברכו' כלל ובאמרו בקללו' פרט' לירא ולהפחיד השומעי'
והמשכיל היטב יתברר לו דברי ·· ואת כל המצות האלה
הכתובו' ·· להפרכ' את בריתי אלה זרה כדקדו כי משקלי
שמות הפעלי' משתני' ·· והפקדתי עליכ' כאדם פקיד
על אחר יעשה חפצו כן ·· בהלה את השחפ ואת הקדח
חליים ידועי' ·· וטע' את עם · וטע' בהלה שתבהלו ולא
תדעו מה תעשו ·· ויש או' כי בהלה בפתאו' · ורבי אמרו

כי השחפת והקדחת שני' חליים מזרע כמו השדפון ו
והירקון כי כן כתו' בעבו' וזרעתם לריק ·· ואין צורך כי
פירושו שיבאו לכם חליים ואם באו שוללי' לכפרים ·
יאכלו הזרע כי אין מי שיצא אליהם לגרש ·· וטע' מכלות
עינים שאלה החליים יחשכו העיני' ומדאבו הנפש והאלף
חסר ממלת ומדיבו' נפש וכן מלת שקר מאין ויש או' כ
עיני' עין הנוף בעבו' ומדיבות נפש ואין צורך ·· ונתתי
פני · קצפי ואפי כמו ופניה לא היו לה · והטעם כי הנה
הנשארים שאין לה חליים אם יצאו אל האויבים ינגפו
לפניה' · וטע' ינוסו ואין רודף ·· ואם עד אלה המכות
שבע בעבו' היותו חשבון שלם כאשר על לשון רבי' וכן
שבע יפול צדיק וקם · עד עקרה ילדה שבעה · ואין על
חטאתיכ' להוסיף שבעה · רק ויספתי פעם אחרת כמו
גדול ולא יסף ·· וטע' על חטאתיכ' בעבו' חטאתיכ' ·· ויש
או' שהחשבון כמשמעו · והראשון נכון כי אם נחשב ו
ושברתי אחר שמיכם כברזל שנים וארץ כנחושה ותם
לריק · ויבול הארץ · ופרי העץ הנה שם ומכת חית הש
השדה הנה שבע' נאין עוזב השובע כטע' וישמן ישורון
והגאה אם ישבר יפול ויאח ·· ותם ומפעלי הכפל על כן
פתח תחת שתיו ·· ותם לריק כחכם שיגעתם בעבודת
האדמה ·· קרי אמרו רבים שפירושו גבורה ונכנח כאיש
שיחזק לבו ולא יפחד למען שלא יכנח · ואין רעלו ·
ויש או' שהוא מגזר כל הקירות והטע' שאמר בדברי הפ
הפלשתים כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא ·· ועל שני
הפירושי' יחסר בית כמו כי ששת ימים או יהי כן תלכו
עמי הליכת קרי כאשר הראיתיך דבי' כאלה והנה כתוב
בחטאתיכ' לא יוסיף עליכם יפיר' חטאתיכם דבק עם
ליסרה אתכ' והטע' בעבו' חטאתכ' והשלחתי בכם חמר
הככי' ומשליח כך ושכלה אתכם בהרוג קטני' והמעיט
אתכם בהריגת גדולי' ונשמו דרכיכ' כי אין דרך מפחד
החיות שאינם ברשות אדם כאשר פרשתי ·· תוסרו שניד
מבנין נפעל' על חטאתיכ' דבק עם והכתי ·· נקם ברית
על כן אמרתי זאת הברי' כרותה בסיני הכתובה בפרש'
אלה המשפטי' ויש קבלו' על נפש ואמרו נעשה ונשמע
את הברית ואת להם כל הפרשה הזאת · ונאספת מפני
החרב ושם אשלח הדבר והרעב עד שתרצו להנתן ביד
האויב וזה טעם ונתתם והיא מלה מבנין נפעל · בשברי
לכם שם הפעל ובא שבור כמו בשבתה ובקומה וטעם
השבר בעבו' מטה לחם והוא דרך משל ובישעיה משען
כי הלא לבב אנוש יסעד' עשר נשים כי זה הסך חשבון
כי מנהג ישראל היה לאפות כל בית תנור בעצמו שיאכ'
שיאכל כל השבוע ומערכת השבת תוכיח · והשיבו לחם
לחמכם במשקל בעבור שהיא מעט · ואכלתם ולא תש
תשבעו יש רעב וישבע האוכל ומעט ועתה מאוכל הב
ארבה לא ישבע

אם בזאת. במכה הזאת. וכן אם באלה. באלה המכות
הנזכרות על חטאתיכם דבק עם ויסרתי. ואכלתם ב
בשר בניכם ובשר בנותיכם. אין לתועלה מהרעב הזה.
ולא יהיה לכם מקום לזעוק ולהתפלל להושיעכם מהרעב
כי אשמיד במותיכם. מקום הזבחים. חמניכם מגזר
חמה. בתיכם העשויים להשתחוות לשמש. והבנין כמסך כ
כבנין בתים רחמניות. פגריכם גופותיכם כמו פגר מוכסי
גלוליכם שם גבהי לעבודה זרה ידוע כאשר יבער הגלל
והטעם כי בהתחברכם לבתי ע"ז להושיעכם שם תם
תהרגו ויפחיתו אויביכם צורות גלוליכם. ואני לא
אושיעכם. וגעלה נפשי אתכם פי' תסור השכינה אז
תחרבנה עריכם. והשמותי מקדשים שלכם. והטעם ב
בתחלה הין מקדשי. ולא אריח והטעם כי בעבור השם
אלה שמים וארץ וכתוב על נח וירח יי' את ריח הניחו'
והטעם שלא אקבל עולה אחרי כן מכם. ואחר שאמר
עריכם ומקדשיכם אמר את הארץ כל ארץ ישראל י'
ושממו עליה כל כך. תהיה שממה שגם האויבים הדרי'
ישממו עליה הפך משוש לכל הארץ אזרה מבין הטבי
הדגנים ולא די שתזרו עד אשר אריק אחריכם חרב.
וטעם אריק מנדנה והיתה ארצכם דבק עם הפסוק
הבא אחריו. והטעם כאשר תהיה ארצכם שממה אז ת
תרצה הארץ וזאת המלה כמו תשלים וכן עד ירצה כ
כשכיר יומו. כי נרצה עונה. שבתותיה שמיטות ויובלים
וכן כתוב עד רצתה הארץ את שבתותיה ושם פרשתיו
השמה שם ומשקלו השמות משתנים. וטעם כל ימי ה
השמה ואתם בארץ אויביכם שתהיה שממה מכם אז
תשבת ותרצה מנוח למלאת שבתותיה. וטעם כל ימי
השמה תשבות ומספר השנים שתשבות וביחזקאל מפ
מפורש. והנשארים בכם בעבור שאמר והריקותי א
אחריכם חרב. ומורך משקלו הכפל וכן במועל ידיהם
מגזרת ורך הלבב וירדפו עד שירדפם. קול עלה נדף
והוא שם התאר מבנין כפעל. וכן הטרש ומבלע. איש
באחיו. שהוא אוהבו. תקומה מבנין נוסף כבד בעבור
התיו וכן תרומה. ואכלה אתכם מכתב כל הגלים למקו'
אחר בהשתנות האויר עלי הם והחיים ימותו רובם.
והנשארים מהנשארים ימקו על משקל יסבו. ושניהם
מפעלי הכפל מגזרת המק בשרו. ואף בעונות אבותם
כמו עם אבותינו חטאנו וכתגלת איכה פירשתיו. והתודו
מבנין התפעל. במועלם אשר מעלו כי אבותם ואף א
אשר הלכו אלה בכיהם בקרי. אף אני כן עשיתי עמם
ויסרתים להביאם אל ארץ אויביהם עד שיכנע לבבם
הערל עוד אפרשנו. ואם ירצו ישלימו ויפרעו. וזכרתי
את בריתי מוסף עבורו ואחר עמו. וכן הוא וזכרתי את
בריתי יעקב ועבורו עם או וזכרתי את בריתי ברית
יעקב כמו. והנבואה עוד שהוא והנבואה כבואת עוד

דאשונים שבעיכם שהוא ראשיכם ראשי שבטיכם. ויאמ'
הגאון כי טעם להזכי בתחלה יעקב בעבור היות שבותיו
כלם בברית. והארץ תעזב מהם עניין אחר גם הארץ
שפרעה את שבתותיה ובעזבה מהם. גם אזכור שהם
הרצו את עונם. יען וביען האחד כנגד משפטי מאסו
והשני ובחקותי געלה נפשם. והבית נוסף כבי בראשונ
ואף גם זאת לשון צחות והאחד יספיק וכן הדק אך ה
המבלי אין קברים לא מאסתים לכלותם רק ליסר עד
שיכנע לבבם נעלתים שרתי מהם או בחלה נפשי מהם.
להפר בריתי שנשבעתי להם ואם הם הפרו את בריתי
כי כן כתוב להפרכם את בריתי אני לא אפר
בריתי אתם כי אלהים אני וזכרתי להם לעולם ברית ר
ראשונים זאת הברית הכרותה בסיני. יקרא זה הדור
ראשונים כנגד הבנים שיגלו בארץ אויביהם ויא"ע על
אבות העולם. וטעם אשר הוצאתי שנשבעתי לאבותם
להוציא בניהם מעבדות והראשון כמו כנעני. אלה
החקים והמשפטים הם הכתובים בפרשת ויאמר ואלה
המשפטים ופרשת בהר סיני אשר נתן יי' בינו ובין בני
ישראל רמז לברית הר סיני כי אחר שנעשה המשכן והיה
הדבור באהל מועד לא עלה משה אל הר סיני. גם הזכי'
הפרש של ערכי כעבו שלא אמרה בהר סיני כי כן כתוב
באחרונה כי תחלת ספר וידבר מאהל מועד בספ ויקרא
יפליא ישרים ויבאר. בערכך נפשות. והטעם שידור נדר
לאמר אם השם יעשה לי כן אפדה נפשי כדי ערכי או
ערך בני עלי או ערך בהמה. וכף בערכך על דעת כל
המדקדקים נוסף והטעם בערך וי"א כי הכף לנכח ה
השם ויפרש בערכך הכהן כערכך אתה והוא יקרא
אל הקריאה ואת על הערכך שהי מלה זרה כמו בתוך
האהל. ולפי דעתי שהוא האהל שלי וכן הערכך. וטעם
נפשות כלל לאדם ולבהמה. ומבן עשרים שנה החל שהוא
ככם כפקודים בן ששים זקן. ודעת רבי כי זאת גזרת
מלך כי מבן חדש עד חמש שנים יתן חמשה שקלי' אלו
עבר יום אחד כוסף על חדש יתן חמש שקלי' ולפי דעת
הגאון שיתן בכל שנה שקל עד חמש שני שלמו כי אמרו
רבי' שהם ארבע בחלק השני ואח כן תשע עשר שלמו נ
ואח כן תשע וחמישי לשון אל המוקן שהול מתכו. וחמש
עשר להשלמת חמש ושבעי כנגד החלקים. ולפי האמת
שכל אלה שלמו או יום אחד בשנ חשוב שנה. ולא כסת
רק על הקבלה כי מה צורך לחלוק מבן חדש עד חמש
ומחמש עד עשרי אחר שיתן לכל שנה שקל. ויש להשיב
על דבר החדש. והנה מי שהוא פחות מחדש ימים אין
לו ערך ואחר ששים שב לאחור. ועוד מה יעשה אחר
ששים שנה אם יתן כן תמיד וכל אלה שבושים.

והכלל כי היא גזרת הכתו׳ כי אלו היה על דרך תוספת ה
הזכר על הנקבה הנה אחר ששים יוסיף השלישית והנה
מחמש עד עשרי׳ יוסיף החצי ומחדש עד חמש ומעשרי׳
עד חמשים יוסיף על החצי עשיריתו ׃ מערכך שיעמוד
הנערך במערכת אחת עם כך וכך ׃ וכמהו אין ערוך
אליך ׃ ואולת הערך מבין הכבר וכן יעריכנו הכהן לה
להפריש בינו ובין יעריכנו לפני יי׳ ׃ והעמידו הכהן ישע
יעמידה לפניו כאלו אמר והעמידו הכהן לפני הכהן כ
כאשר פרשתי ויצק הכהן על כף הכהן השמאלי ׃ ויהיה
דרך צחות או יהיה והעמידו שיעמיד הנודר כפשו׳ ׃ כן
יקום ׃ כמו יעמוד ׃ ואם משדה אחוזתו ׃ שירשה עם י
ישראל ׃ חומר שעורים ׃ וכתיב כי עשרת הבתי׳ חומר
וגם כתו׳ האיפה והבת ׃ והנה זרע איפת שעורי׳ בחמש
השקלים וזאת גזרת המלך כדמי העבד ׃ ואם משנת
היובל ׃ בעצם השנה ׃ ונגרע מערכך מה שהלך אחר
היובל ׃ ואם גאול יגאל ׃ כפה רפה בלשון ישמעאל והוא
דבק בטע׳ הפסוקים שהם למעלה כי הערך עיקר ואם
יגאל השדה ואם לא יגאל ׃ ואם מכר ׃ טעמו או מכר
ולא יוכל בעל השדה אחוזה שיגאלנו בעבור שמכר קוד׳
בגאלתו ביובל הזכיר הכתוב על דרך כל שדה כי ביובל
יצא ׃ כשדה החרם שידור נדר להחרימו ׃ גם הוא לכ

לכהן והער׳ לכהן כי הוא מעריך ואין צרך להיותו כהן
גדול ׃ מכסת׳ כמו מכסת נפשו ׃ לאשר קנ׳
קנהו מאתו ׃ הוא המוכר ׃ והוא מפורש לאשר לו אחוז׳
הארץ ׃ יבכר ליי׳ כנודע שהוא לשם ׃ וזאת המלה מהב
מהבנין שלא נקרא שם פועלו ׃ ופירושו האומר אתן ה
הבכור לשם ׃ ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך הכבו׳
עם התוספת חמישית ׃ בעבור שהקדישו גם יתן שה ׃ כי
כן כתוב אם לא יקדישנו ונמכר ׃ ופטר חמור בערך ׃
גם השה יתן ׃ ורבים אומרים לא כן מכל אשר לו שהן
ברשותו ׃ מאדם ׃ כמו והחרמתי את עריהם ׃ מות ׃ ומלת
יחרם מהבנין שלא נקרא שם פועלו כמו יעמד חי ׃ ת
תחת השבט הרועה ׃ והנה הבכור האחד והעשירי ׃ שז
שזה כמו זה רק העשירי יגאלנו ׃ ואין כן הבכור והנה
יתן הבכור והעשירי בבהמה ׃ וכזרע הארץ שהיא הת׳
התבואה הבכורים והמעשר ׃ יבקר כמו יבדיל ׃ וכבר
פרשתי שהמלה מגז׳ בקר ׃ בהר סיני פרשתיו בפרשה ה
הזאת ומי שיש לו לב להבין סוד העולם ׃ אז ידע סוד
הבכור והעשירי והנה אברהם נתן המעשר גם יעקב
אבינו ועוד אגלה קצת הסוד בזכרי מעשר שני ואם יש
יעזרני אחד ואין לו שני

ספר במדבר סיני הואחמש הפקודים

במדבר סיני להודיע כי לא עלה משה אל הר סיני אחר היות הכבוד באהל מועד באחד לחדש השני לתקן
הדגלים ׃ ואיך יסעו ואיך יחנו בעבור המקדש כי בעשרי׳ לחדש השני נסעו ׃ שאו את ראש כמו כי תשא וגם מספר
לבית אבותם כי משפחות האם איננה קרויה משפחה ׃ לגלגלותם ׃ פירשתיו ׃ בישראל ׃ להוציא ערב רב ׃ איש ר
ראש ׃ דרך קצרה והראוי להיות איש איש ׃ לראובן ׃ החל מהבכור כטע׳ ולא להתיחס לבכורה ׃ לבני יוסף ׃ אחרי ב
בני לאה בעבור כבוד רחל על השפחות ׃ והחל מאפרי׳ על דרך יעקב אבינו והקדי׳ אפרי׳ ומנשה על בנימין כי הם
מקום יוסף ׃ ואחר כן החל מדן שהוא בכור השפחו׳ ואחריו אשר כי השם ידע שהוא יהיה ראש החונים על דגל דן א
אחר כן גד כי הוא בכור שפחת לאה ׃ קרואי עדה הטעם שהעדה לא יעשו דבר עד שיקראום ׃ מטות אבות הטעם
על השבטי׳ והנה כל אחד נשיא שבט ראשי אלפי ישראל כל אחד ראש על כל אלפי השבט כי יש שר לאלף ׃ ויקח משה
ואת האנשים אשר נקבו אחר שהם מפורשי׳ כמו אשר פי יי׳ יקבנו ׃ ויתילדו ׃ בקשו מתי נולדו בעבו׳ חשבון עשרים שנה
אז נכתבו תולדותם ׃ ויפקדם משה שהוא העיקר ׃ והחל מראובן כי הוא הבכור ואחריו שמעון הנולד אחריו ואח׳
ואחריו גד בכור שפחת לאה והנה דגל ראובן ׃ ואחר כך דגל יהודה ואחר כך דגל אפרי׳ ואחר כך דגל דן ׃ והחונ׳
על כל דגל ודגל כאשר הם בתכונת המזבח ׃ ודע כי אחר שהיו כל השבטי׳ שנים עשר כי יצא לוי והיו ליוסף שנים
ורוחות העולם ארבע הנה לכל רוח שלשה והנה יש ללאה חמשה בנים יחסר האחד ויהיו לה שני דגלי׳ השלימו הדגל
עם בכור שפחתה ושמוהו עם דגל ראובן שהוא גם בכור והדגל השני ליהודה ׃ והחונים עליו אחיו הקטנים ו׳
ולרחל דגל בשני עצמי׳ ואחרים מקום יוסף הוא קודם מנשה כדברי יעקב

הדגל הרביעי למשפחת רחל שהיא הבכורה ואחריה לאשר כי ולא הוא קטן בשנים מנפתלי בעבור היות הדגל לבן שפחת לאה ואם תסתכל היטב אז תדע כי הראש היה הדרום והזנב היה הצפון ולא אוכל לפרש ·· על כן ראש ראובן בדרום כי הוא הראש ודן בצפון ·· ודע כי לא היו גבורים בשבטים כשבט יהודה הנמשל לגור אריה ו וכשבט דן הנמשל כן בדברי משה על כן היו הם בראשונה ובאחרונה ·· והזכיר למעלתם ראובן גם שמעון להורות על האחרים כי הכתוב אחז דרך קצרה ופירוש ויהיו פקודי בני ישראל שלא נפקדו רק מי שהוא מבן עשרים שנה ואחר כן ויהיו כל הפקודים בכללם ו והתפקדו משפט בנינים כי הוא בנין התפעל ועם בנין שלא נקרא שם פועלו ·· אך את מטה לוי פירוש לא התפקדו כי פקידת המשכן עליהם על כן לא יבאו בצב בצבא · משכן העדות הוא אהל מועד והמשכן לארון ששם העדות ·· ועל כל כליו כמנורה והשלחן והמזבחות ועל כל אשר

לו הם כלי הכלים המה ישאו הם הם הנושאים בנסוע המחנה · והם המשרתים בחנותם וסביב המשכן יחנו ובנסוע המשכן יורידו אותו להסיר הבריחים והעמודים ובחנותו הם יקימוהו · והזר מבני לוי ואפילו ישראל יומת ובית דין ימיתוהו · וטעם יחנו בני ישראל כשיחנו בני ישראל איש על מחנהו הטעם כל שבט · ואיש על דגלו ש שלא יתערב שבט דגל · והלוים יחנו סביב פירש הכתוב למעלה למה יחנו סביב שלא יקרב אל המשכן אחד מ מעדת בני ישראל וימות וזה טעם ולא יהיה קצף כענין שנגע באהרן ושם כתוב ויחר אף יי בעוזא ו וטעם על עדת בני ישראל אחד מעדתם וכן ויקבר בערי גלעד וכן א אתננו ורבים כמוהו הם ושמרו הלוים מצות עליהם לשמור המשכן · ויעשו בני ישראל שלא נגעו במשכן לעולם · וטעם אל משה ואל אהרן ובבין ישימו משא הקהתים בכתף באותו סימנים היו בכל דגל ודגל · וקדמונינו אמרו שם שהיה בדגל ראובן צורת אדם מדרש דודאים · ובדגל ה יהודה צורת אריה כי בו המשילו יעקב ובדגל אפרים צורת שור והטעם בכור שורו · ובדגל דן צורת נשר עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא · מנגד רחוק קדימה מז מזרחה תחלת מזרח ופקודיהם או ופקודיו אין הפרש ביניהם והחונים עליו כמו עמו והם אחריו וקודם הם השלישי ראשונה יסעו הם יסעו תחלה · ימינה מעזרת ימין ונסעו ונסיעם · תאר השם · ונסע אהל מועד בתוך המחנה הנזכרות כי הגרשונים והמררים נוסעים בין דגל יהודה ובין דגל ראובן והקהתים נוסעים ועמהם אהרן ובניו בין דגל ראובן ובין דגל אפרים כאשר יחנו כן יסעו · סב אל המחנות שהם ישראל לא אל מחנה הלוים כי יש יחנה דגל יהודה למזרח כי הגרשני שהוא במערב המק

המקדש ומורדי בצפון יורדין יסעו · על ידו שלה המקום וכן יד הירדן ויד תהיה לך · אלה פקודי בני ישראל וכן נסעו כאשר היו ביום שהתפקדו · והנה בעשרים יום לא מת אחד מהם וזה דבר פלא · והלוים לא התפקדו לבאר שלא כתוב אחד מהם עם הפקודים כנסעם · ויעשו כן בני ישראל כל ימי המדבר · ואלה תולדות אהרן ומשה ה הטעם שלא הולידו בניהם ולא הוסיפו בקרוב מעשרה ו חדשים כאשר דבר השם עם משה בהר סיני בעלותו מ להתפלל על מעשה העגל אז נבחר שבט לוי ואמר השם למשה הקרב את מטה לוי גם בפרש ואני לקחתי וכאשר הוקם המשכן אמר השם פקוד את בני לוי והשכינ במשכן על כן כתב במדבר סיני הנה היו תולדות אהרן ומשה במדבר סיני · כאשר היו בהר סיני רק חסרו שני בני א אהרן · על כן אמרתי כי הלוים לא נתנו כפר נפשם כי כן כתוב לכל העובר על הפקודים וים אומרים כי לא פ פקדם משה טרם עשות המשכן רק ידע פקודיה כדר נגלה והטעם יכחיש זה כי תשא המשוחי בשמן המשחה שהיו כהנים גדולים ולא הניחו בנים גדולים או קטני על כן חסר ממספר הלוים כי הגדולים יתכן שילידו · על פני פרשתיו לפני אהרן הכהן שהוא נגיד השבט ופירוש והעמדת אותו ושרתו וכן חי יי אשר עמדתי לפניו ואת כ משמרת כל העדה בקרבנות ואת משמרת · בני ישראל י שישמרו שלא יגע ישראלי אל המשכן · נתונים לעול או הם ובניהם העומדים תחתם לאהרן ולבניו המתנאים והעומדים תחתיהם מאת בני ישראל להיותם מובדלים ואת אהרן ואת בניו ובכל בני בניו תפקדם לתת פקוד לכל אחד ושמרו את כהונתם שלא יבואו לדי פסולת · והז הקרב לכהן להיות עם כהונתם ישראל או לוי יומת ופרשת ואני הנה לקחתי גם היא דבוקה כי יש בתורה פ פרשיות דבוקות כטעם ואם הם מפורשות כמו ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמות · וכן ויהי כי דבר יי אל משה לקחתי לי מעלה גדולה ללוים · בכור דבק אל פטרי · והיו לי מ מקודשי לי כי לי כל בכור והטעם כנגד הבכורי לי הם כי הכותי טעמו זמן ורבים כמוהו לי יהיו טעמו לי הם ולי יהיו כי כל בכור מאדם ישראל וכן בכל הבהמה הטמאה מבן חד ומעלה עד סוף המחבר או על קרוב מהמתקן הראשון זה אל זה והמשכי יכי · גרשון כי הוא הבכור ובדברי הימי כמצא עם מם תחת כן לגרשון משפחת הלבני פירושו אלה שתי המשפחות מספר כך · אחרי המשכן כמו אחור וכן אחור וקדם ויתה בעבור שהם הים הנדן הספרדי בארץ יש ישראל לפאת מערב · המשכן הם עשר יריעות והאהל כ עשתי עשרה יריעות מכסהו בכל אשר על המשכן שהם בפנים החצר ועל המזבח שהוא חוץ למשכן וטעם סב

סביב שאין שם מקום

חסר נפרן שאין שם מסך י ב

לכל עבודתו · עוד אפרשנו ·· ומשמרת הקדש יהוא יהאר
הארון ·· ונקרא קדש כנגד המשכן כאשר פרשתי ·· וכע
ובעבור שבני קהת נכבדים מכל בני לוי הושם קהת ב
בימין כי הוא נכבד מהשמאל ומהאחור ואין אחר מזרח
נכבד ממנו ·ובעבור שהיה גרשון בכור לוי יש לו מעלה ג
גדולה על מררי · כי הוא נושא את הקדש כנגד משא
מררי ·על כן חנה גרשון במערב שהוא דגל אפרי ·ומררי
בצפון כדגל דן שהוא בכור השפחה ·והנה הקהתי מצד
דגל ראובן על כן התחבר קרח עם דתן ואבירם ·ועוד
אתכנ׳ קרח דתן ואביר ועוד אפרשנו והמזבחו׳ שניהם
וכלי הקדש אשר ישרתו בהם הם כלי המנורה וה
והשלחן והמזבחות ··ורבי׳ השתבשו בפירוש והמסך וכל
עבודתו · והאמת ברורה שהוא מסך פתח אהל מועד וכל
עבודתו ומיתריו ··ונשיא נשיאי הלוי שהם שלשה גם אל
אלת נשיאי הלוי מוספת עצמה ואחרת ענוה כמו לא ר
רבים יחשנו וכן הוא נשיאי ·· פקודת שומרי משמרת ה
הקדש · והטעם כי אלה שלשה פקידים על השומרים
שהם הלוים ··ויתכן היות צפנה מגזרת צפנת לירואי׳
וכמון לצדיק ·כי אין בכתב שום דבר ·· קדמה מזרחה
היא מזרחה שהם במקום התחברות העגלות ·והנה היא
אמצעי׳ והנה במזרח אהל משה ואהל אהרן ואהל בניו
ובני בניו וכל ביתם ·· והזר הקרב אל המקום הקדוש ה
והנה כל הלוים סביבות המשכן לשמור אותו ·· שנים ו
ועשרים אלף בכלל ·ובשאתה מחבר הפרטים תמצא
שיחסרו שלש מאות ·יש אומרי׳ כי הכתוב אחז דרך קצרה
להזכיר האלפי׳ ועזב המאות ·וזה לא יתכן בעבור מספר
העודפי׳ שהם שלש מאות ·והאמת דברי הקבלה
אין בכור מפקיע בכור ויהיה פירוש הפסוק כל פקודי ה
הלוי חוץ מהבכורי׳ ·ויהודה הפרסי דקדק להביא ראיה
מהמספר כי בכורי הלוי הם חלק משלשה ושבעי׳ מהלוי׳
ובשאתה לוקח המספר הזה מפקודי ישראל ואחר תקח
במספר פקודי הלוי׳ הבאי׳ לצבא כנגד פקודי הלוי׳ מבן
חדש · יהיו קרובי׳ ולא אומר כלו׳ ·· כי ישראל נפקדו מ
מבן עשרים שנה ואין קצב אחרת והלוי׳ נפקדו מבן של
שלשים ועד חמשים ויש ביניהם הפרש גדול · רק נסמוך על
דברי הקבלה ··פקוד כל בכור זכר והנה זכר שם התאו׳
ואת בהמת הלוי שלא יפסידו הלוי׳ · ובכור כל בהמה גם
הוא לשם · קח את הלוים ·פעם אחרת כאלו אמר כאשר
תקח את הלוי׳ יהיו העודפי׳ פדוים ובעבור אלת פדויי
אל המספר וכמוהו רבי׳ ·· יש מכחשי׳ אחרן מזה כלמור
כי פדיון בכור חמשת שקלי׳ ואיננה ראיה כי זאת מצוה
בפני עצמה והאמת דברי קבלה ··פדיום בשם תחת כנן
כמו גרשון ·· נשוא את ראש בני קהת בתחלה בעבור מ
משה ואהרן ·ויתכן שלשי׳ שנה קרוב מארבעה שבועות
בן חמשי׳ ·שבעה שבועות כי יחסר כח הגוף ·· מלאכה
באהל מועד · ומלאכת המשחה ·· קדש הקדשי׳ הוא הא

הארון · פרכת המסך שמסך הארון ונתנו עליו מסך ·
ויש אומ׳ כי ישוב עליו אל אלת את שהוא את פרכ׳ המסך
וכמוהו ותצפנו ·· ופרשו בגד כליל תכלת כלו תכלת ומ
מלמעלה יש או׳ על כסוי עור תחש ·והנכון בעיני שפירושו
ובגד פרשו בגד כליל תכלת מלמעלה · ופרכת המסך ו
ואם לדרך כבוד יתכן גם הראשון ועוד תחש מפני הג
הגשם והאבק ··ושמו בדיו הנה יסירו עד שיכסו הארון
ויש אומרים שמו בדיו על כתפות הנושאים ·
ועל שולחן הפנים להורות כי שם שולחנות
אחרות לנורך הבשר · ולחם התמיד שיש בו לא יוסר ··
בגד תולעת שני והנה על השולחן שני בגדי׳ והמכסה וכ
וכן על הארון מסך ובגד תכלת ומכסה ועל המנורה ב
בגד ומכסה ·· ונתנו על המוט · כי אין לה בדים והוא
כמו וישאוהו במוט בשני׳ ·ועל מזבח הזהב בגד אחד ו
ומכסה לכסות את הקדש שהוא ארון השולחן והמנורה
והמזבחות וכל כלי השרת ·· את כלי השרת כמו סכינים
וכפות וקערות ·· משא בני קהת באהל מועד כי האהל
והמשכן הם לא ישאוהו ·· ופקודת אלעזר פקיד ·· שמן ה
המאור יש או׳ כי הוא נושא שמן המאור לילה אחד וכן
את מנחת התמיד ·· והנכון בעיני שהוא פקיד עליהם
לתת שמן המאור והטע׳ הכלי וכן כלי שמן המשחה וכלי
הקטור׳ לבני הקהתי׳ ··וטע׳ פקודת כל המשכן כי יש לו ג
גם פקידו׳ במשכ׳ ובכל כליו עם אחיו איתמר רק לגדל
מעלת אלעז׳ היה הוא פקיד על השמן והקטור׳ והמנחה
לבדו ·וטע׳ אל משה ואל אהרן כי מצוה על אהרן ובניו
להשמר שלא יבאו הקהתי׳ לידי כרת ··ומלת אל תכריתו
למשה אהרן ובניו ·· ואין יוסיפו חיים ·ולא ימותו בכר
והטע׳ כי אם ישמרו יקבלו שכר ואם לא יענשו כי יתכן
שלא יענשו על כן ולא ימותו ושמו אות הארון והשולחן
והמנור והמזבח ·· על עבודתו בכלי הקדש · ואל משאו
לתת בכתף ·ולא יבאו הקהתי׳ אל אהל מועד לראו׳ כבלע
את הקדש והטע׳ כאשר יוסר בבינו יוסר מסך הפרכ׳ ונגב
ונגלה הארון · ויש או׳ כי כבלע כמו כבסו והטע׳ כאשר י
יכסו הארון לתת אותו וזה הטע׳ קרוב מהראשון והנה ש
שתי אזהרות שלא יגעו בקדש כי אם כבדי׳ ישאוהו ולא
יראו הקודש׳

פרשת נשא

שם הפעל כ
כמו זכור את
יום השבת ·· וטע׳ נשא שא ·· גם הם ·כטעם׳ שנשא את
ראש הקהתי׳ לעבו׳ להקי׳ המשכ׳ ולעשו׳ האהל ולטעון ו
ולשמו׳ ·ולמשא שם הפעל · וכמוהו ולמשא את המתנ׳
כי משקלי שני הפעלי׳ משתני׳ · מכסה התח׳ אשר עליו
ואחר הכת׳ דרך קצר׳ שלא להזכי׳ מכסה עורת אילי׳ · ויש
או׳ שבני המכסים היו דבקים ··ואת כל כלי עבודתם׳
שולחנות ויתידות ומיתריהם ·· ואת כל אשר יעשה להם
לכל העבודה או למשכן ולמזבח

יבני מרר לא הזכיר לשאת שמותם כי הפרשה דבקה ״
עבודת עבודה כאשר פרשתי ״והנה טעם כל הפקודים
שהיו מבן שלשים שנה איש איש על גרשון קהת ומררי
על עבודתו ועל משאו על כן ופקודיו ״ונסמכה פרשת
וישלחו בעבור היות השכינה בתוך המחנות בנסעם וב
ובחנותם כל צרוע וזב וטמא נפש אלה הם מטמאים
שמנה והם מטמאים אחרים על כן לא יצא בעל קרי
מחוץ למחנה ואין יד במחנה לצאת חוץ רק כל אחד
חופר באהלו כמנהג כל המחנות כלן ״כי תינוקים יש ב
ביניהם ופרשת כי תצא מחנה על מחנה קטן ידבר כ
שאין שם אשה והארון ביניהם ואין סובבים כי במחנ
ישראל השכינה באמצע ועוד אפרשנו במקומו ״ נקבה
זבה או נדה מצורעת או טמאת מת ויעשו כן מיד קוד
שיסעו והטמאים בנסעם יסעו בין דגל אפרים לדגל
דן על דרך סברא כי לא פורש ונסמכה פרשת איש או
אשה כי הצרעת והזב יבואו בעבור מעל ״וטעם להז
להזכיר זאת הפרשה פעם אחרת להזכיר ואם אין לא
לאיש גואל והתודו אי זה מהם שיהיה איש או אשה ׳ב
בראשו כאשר היא לא פאות מתכו ״ וחמישיתו יוסף
עליו אם הוא מתודה מעצמו ואם יש עדים עליו יוסיף
שני חמישיות ומעתיקי הדת אמרו חומש החומש ודעתם
רחוקה מדעתנו המושב לי׳ בעבור ירשת השם השיב
ואיש את קדשיו לו יהיו טעמו ברשות המקדיש הם שת
שיתנם לאי זה כהן שירצה והזכיר זה בעבור מתנות ת
כהונה ״וטעם השוטה בעבור ומעלה בו מעל ״ תשטה
תסור מהדרך הישרה וכן שטה מעליו ועבור ״שכבת ז
זרע השכיבה הידועה כי עקרה לזרע ונסתרה שלא כ
גלתה היא הדבר ואפילו עד אחד אין בה שתהיה חשוד
בעבורו ״ והיא לא נתפשה בעדים אנסים או על ידי כ
נשים עד שתהיה חשודה ״ ועבר עליו לשון זכר וכן רו
רוח גדולה וחזק מאד׳ וטעם עבר שעלה במחשבתו
והביא בעל שרצה עליה עתה או בעבורה ״ קמח
שעורים אמרו רבותינו היא עשתה מעשה בהמה תב
תביא מאכל בהמה ״ומנחת הנדבה היא סלת חטים ז
לזכרון לטוב״ וזאת המנחה מזכרת עון אם היה שם
על כן היא גרועה להיותה שעורים בלא שמן ובלא לבו
לבונה ״ והקריב אותה המנחה והעמידה לפני השם
לפני המזבח״ מים קדושים מהכיור כי כבר נקדשו ב
בקרקע ידוע תחת הקרקע ״ ופרע את ראש האשה יג
יגלה ״ ולפי דעתי יגלה פרע ראשה שהיה מכוסה ״
מי המרים לפי דעתי שאלת מי סמוך ואלת המרים ת
תאר השם אם כן שהיו ידוע בם ויתכן שנקראו על שם
סופם כמו ובגדי ערומים תפשיט והעד וכאו בה המים
המאררים לאורים להורות כי האלות הנקראו המאררי
ישימו המים מרים אחר היותם מתוקים ״ ואלות המר
המאררים מהבנין הכבד כמו אשר אררה יי׳ וטעם וה

והשביע שתענה האשה אמן אמן ״ ואם לא שכב א
איש אותך והטע איש אחר בחזקה ״ואם לא שטית
ברצונך וטעם דקדוק שטית כמו שטית עמה לאתכב
אתהן נוית הנקי תהיי נקי כמו ומות בהר״ ויתכן
להיות והשביע הראשון בשם והשני באלה כאשר היא כ
מפורש ״ ירך ובטן שבבים צבה כמו נפוחה ואין רע ל
לו חוץ מהפרשה הזאת״ לנפול במתח הלימד הא
להורות על חסרון תא הבנין וכן לשמיד אמן שנים
חזוק וטעם בספר שיהיה להם ספר ידוע באלות׳
אזכרתה מה שיהיה לה לזכרון לטוב׳ או לרע כפי מעשיה
המעל מעל כאשר פרשתי דבר מכוסה ״ ונזרעה
זרע שיתן לה השם זרע בשכר הקלון שארע לה ״ותשא
את עונה אם נטמאה וטעם ונקה האיש מעון כי אם
עבר עליו רוח קנאה הנה היא אסורה לו שישכב עמה ו
והשוכב עם לו עון ״ יש אומרים שטעם הסמך
פרשת נזיר לפרשת סוטה שיהיה לה בן נזיר אם לא נט
נטמאה ״ ולפי דעתי כי נסמכה בעבור נזירת האשה
שהיא הפך המועלת כי רוב העבירות סבתם היין ואשה
שלא תתקן שער ראשה איככה מבקשת להמעל ׳ יפליא
יפרים או יעשה דבר פלא כי רוב העולם הולכים אחר ת
תאותם נדר נזיר הוא תאר השם ויכוזר מנזרתו שירח
מהתאות ועשה זה לעבודת השם כי היין משחית הדעת
ועבודת השם ובפרשת כי תצא מחנה ארמוז לך סוד ו
וטעם מיין ושכר אם נדר להיותו נזיר וקדוש מיין ושכ
ושכר יזיר ״ על דעת המעתיקים שכר גדול מהתירו׳
ואחרים אמרו שכר ממש כל דבר שישכר
האדם ממנו וטעם חומץ יין והמשרת והענבים לשום
נדר שירחק מהם כלל וכאשת מכות פירש כל טומאה ו
כל אשר יצא מגפן היין משרת אין לו חבר והמין לשית
לשיכת לשון נקבה וטעמו כל דבר שישים עם ענבים
ויש אומרים משקה מבושל מחרצנים אין לו רע וכן כ
זג והמפרשים אמרו חרצנים חיצונים וזג פנימיים יא
ואחרים הפכו הפירוש ויזי פירוש מחרצנים
דבק עם מכל אשר יעשה כל מה שיעשה מאלה שניהם
גדל פרע שם הפעל מהכבד והטעם גדל יגדל הזירן שם
הפעל מהכבד ״ על נפש מת תאר לנפש או יחסר נוף
לאביו ולאמו ואף כי לאחיו ולבתו ולאחרים ויש אומרי׳
כי מלת נזיר מנזרת נזר והעד כי נזר אלהיו על ראשו
ואיננו רחוק ודע כי כל בני אדם עבדי תאו׳ העול׳ והמלך
באמת שיש נזר ועטרת מלכו׳ בראשו כל מי שהוא חפשי
מן התאות ׳כמו פתע פתאם שניהם קרובים בטעם וכן
אדמת עפר וטמא׳ תמ״ז ׳ שמאלנו ביום טהרתו במי נדה
כי הוא נטמא מת אחד לחטאת ואחד לעלה והסוד הוא
שאמרו חז״ל ושכר עבר׳ עבר׳ על הנפש הוא על נפש מת
יכמו ושרט לנפש ואולי חטא שלא יכוין ה׳ שיחזור לחטא ת
ימי נזרו הימי׳ שנדר להיו׳ נזיר ועתה יחל לספור אות׳

כי טומאה בזרו · כי הוא לא נדר רק שיהיו שלמי׳ זה אחר
זה׳ ולא יכרית שום דבר ויפסי׳ בנייה ׳ואלה׳ גם הפעל
וענני ההוא באחרונה וכמהו לבלתי קראת לנו ·· איכי
אותו יביא נפשו · כמו וירעו הרעים אותם ׳או יביא ה
הכהן אותו בצוי על כרחו להקריב את קרבנו ·· כבש ·
זכר כמשפט כל עולה ·· וכבשה ׳נקבה כמשפט כל חט
חטאת ·· ואיל לשלמים שמחה שהשלים מה שנדר את
הטלתו בעבור שהזכירו באחרונה כי כן הלשון שער ע
על שני משקלים ׳בשלה ׳והיא בשלה׳ התגלחו את נזרו
הנה אות כי קדש הן ׳שב אל את׳הן שב אל הזרוע׳ כי הן׳
עיקר או ישוב הוא על המוכף כלו ·· וטעם מלבד אשר
תשיג ידו חייב שיתן כשר כפי ממונו גם כפי ימי הנדר
אם רבים ואם מעטי׳ ·· ונסמכה פרשת ברכת כהנים
לפרשת נזיר כאשר השלים תורת הנזיר שהוא קדוש הז
הזכיר תורת כהנים שהם קדושים ·· והמכחשים אמרו
כי זאת הברכה פיה הכהן מברך לכל מביא מנחה וכם
ונסמכה בעבור אשר תשיג יד הנודר ·· והאמת מה שה
שהעתיקו חכמים זל והעד וישא אהרן את ידיו אל הע
העם ויברכם ביום השמיני ׳ ונכתבה זאת הפרשה שה
שהשם צוה בהקמת המשכן שברך אהרן את העם · ו
וגם כתוב בנשיאות כפים ׳ כי הכפים כידים רק ידים כ
כלל ·· יברכך ׳תוספת חיים ועושר ·· וטעם וישמרך ש
שישמור התוספת שלא יגזול אחר מה שהוסיף ·· יאר יי׳
פניו אליך כטעם באור פני מלך חיים · והטעם וכל א
אשר בקשו ממנו ׳ וכטעם שתדרשנו יאר פניו והטעם
יקבל אותך וירצה לתלאת שאלתך מיד ואם בקש אותו
בעת צרה הוא יחנך ׳ גם יתכן היות ויחנך · ויתן לך
בקשתך ׳ כטעם חננו אותם אשר חנן אלהים את עבד׳
חנן ·· ישא יי׳ פניו אליך הפך אעלים עיני מכם והטע׳
כאשר פרשתי כי בכל מקום שתפנה ׳ יהיו פניו כמולות
אליך ·· וישם לך שלום כטעם שלא יגע בך רע מאדם
ולא מחיה רעה ולא מאויב ·· ושמו את שמי כטעם לשו׳
שיהיו שם שהן מקודשים בשם או טעמו כאשר יזכירו
שמי עליכם כי בכל אחד מהשלשה פסוקים השם הנכ׳
הנכבד והנורא ׳ אני אברכם ·· ויתכן היות טעם אברכ׳
כיון הכהנים המברכים ׳ והטעם הם ישראל ואני א
אברך המברכים ׳ או יהיה כיון לישראל והטעם אם
הם יברכום אני אברך אותם ׳ והטעם שאני אקיים
ברכותם ·· ולפי דעתי שום אברכם כיון לכלם כהנים
וישראל ׳ וטעם ויהי ביום כלות משה אחר ברכת כהנ׳
כהנים ׳ כי כן היה כי ביום שנשא אהרן את ידיו אל ה
העם ויברכם החלה חנוכת המזבח ·· ופסוק ויהי ביום
כלות משה להקי׳ את המשכן לעד על דברי המעתיקי׳
כי היה ס תרין כי טעם ויקדש אותם בהזאת הדם השב
בשבעת ימי המלואים ·· ואת המזבח ואת כל כליו דבק

עם ביום כלות משה להקים את המשכן ׳ והטעם שה
שהקים המזבח במקומו ואת כל כליו ·· וימשחם ׳בשמן
בשמן הזה מהה ׳ויקדש אותם ׳ בדם ·· והזכיר המזבח
בעבור החנוכה ·· ויקריבו נשיאי ישראל ׳ שש כלל ׳זה
והטעם שעשו קרבן ליי׳ אל פתח אהל מועד ׳ צב ׳אין
צב ׳אלא ׳מחופין וכן בצבים ובפרדים עגלות מכוס׳
קרויות צבים ׳ פירוש צרפתי ·· פירוש אחר צב כמו
בצבים כפרדים מין ממיני הסוסים המושכים את ה
העגלות ׳ויש או שהוא כטעם מלאות ׳יותר מדאי ומגזרת
ואת בטנך צבה בדרך רחוקה ·· כבר בארתי בספר
מאזנים שמם שנים עשר דבק ומוכרת והטעם שנים
ועשר ונסמך אל עשר לקצר כמו שלש עשרה שנה וכן
שלש אלה נבוה מלת שתי עשר בחסרון מם דרך קצר
על שני הנשיאי׳ כמו לשני ·· אמר הכתב וקרבנו כי כבר
הזכי׳ המקריב ׳ואין יש לו טעם כאות זה קרבנו והאמר
בשני הקרי׳ את קרבנו כי כן דרך המקרא כמו ויאמר
יצחק אל אברה׳ אביו ויאמר אבי בעבור שאמר לו הדברי׳
וכן ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה ולא
אמר ביתר הנשיאי׳ הקריב כי אחז דרך קצרה ׳ יכן לב
לבן בגלות כמשפט ראובן ושמעון לבדם ׳ורבים כמו הם
ביום השביעי יש או כי בשבת הקריבו והוא הורא׳ טעה
ויש או כי ביום השביעי לחנוכ המזבח ·· והמכחשי׳ אמרו
כי לא היה תחלת החנוכה ׳יום ראשון לשבוע ׳וזה מה יו
יועיל כי לא יתכן שלא יהיה שבת בין שנים עשר יום ··
והנכון בעיני כי הוא כפירוש השני בעבור זבח השלמי׳
וכן ביום השביעי בהקפי יריחו וכן שבעת הימי׳ בחנוכ׳
הבית בעבור יום ענוי נפש ׳פר אחד בן בקר הוא קטן
כמו בן יונה בקר שנים גם הם פרי׳ זכרים וטעמו מין
הבקר והעד וכל בקר זבח השלמים עשרים והארבעה
פרים ·· ביום עשתי עשר יום כבר בארתי בספר מאז
מאזנים למה השתנה זה המספר וטע׳ עשתי כמו עשת
עשתונותיו מה שילידו מחשבותיו כאלו העשר הולידו ו
והוא סוד גדול ·· ויאמר ר׳ יונה הספרדי פירושו על שתי
עשרה והטעם החשבון שהוא קודם ממנו ׳והנה טעה
שתי טעיות גדולות ׳האחד כי חשבון שנים עשר הוא ע
על אחד עשר הפך דבריו והעד הנאמן מבן עשרים ש
שנה ומעלה ׳ והטעות השנית כי אלו היה על שתי היה
ראוי שיאמר עשתי עשר ולא עשתי כי הוא לשון נקבה
רק עשתי מלת אחת ׳ וטעם ובבא משה יתכן שתחלת
הדבור שהוא ויקרא אל משה היה כאשר׳ נשלמה החנוכ׳
וכל המדקדקים אמרו כי מדבר אליו מבנין התפעל וה
והתיו מבולע ׳ ולפי דעתי שהוא שם הפעל כמו הנה לא
ידעתי דבר והשם תחת מן כמשפט הלשון ׳ וישמע שה
שהוא היה לבדו שומע הקול ולא שומעים מי שהוא בא
באהל מועד מחוץ לפרכת גם זה נכון כי השם הוסיף

בשמיעת אזנו כאשר הוסיף באור עיני נער אלישע וכן ויגל יי' את עיני בלעם · וידבר אליו כן היה משפטו תמיד ··

פרשת בהעלותך

דבר אל אהרן · כי הוא חייב במצות הדלקת הנרות אל מול פני המנורה פירוש והאיר אל עבר פניה והנה מלת האיר יוצאה כמו תאיר נרי ואין כן יאירו · ואהרן האירה · ונסמכה זאת הפרשה להורות כי הדבר יהיה גם בלילה כי שם יהיה הנר דלוק ולא יכבה · וזה מעשה המנורה הזכיר שלא נראה כמוה · מקשה פירשתיו · ירכה ירכה הוא על הקנה שהעמוד עליו · כי כן כתוב ירכה וקנה ·· פרחה ידוע ולא היה כח בחרש הגם לעשותה כן לולי שהשם הראה אותה אל משה במראה הכבוד אח כן עשה שב אל משה · והטעם בצווי וכן ומעשית מנורת זהב · וטעם הסמך פרשת הלוים להורות כי אהרן יתעסק בהדלקת הנר ובשאר העבודות יעזרוהו הלוים ויעמדו לפניו לעשות מה שיצוה ·· קח את הלוים מתוך בני ישראל כי מעורבים היו · וכן כל השבטים קודם שיסעו אל הדרך מהר סיני ·· מי חטאת מגזרת תחטאני או טעמו כחטאת הקרבן הזה ·· אמר ר' משה שפה הפעל כן כמו הכה תכה וכבן הוא ·· והעבירו תער על כל בשרם · וכבר העבירו תער ורבים כמה על כל בשרם אחרי המעט יקים אפילו הזקן · ולא הפאה · וכבסו בגדיהם ואחר כן יהיו טהורים בטהרם כמי חטאת ·· והטהרו מבנין התפעל והתיו מבלע · וכן המתקדשים והמטהרים פר בן בקר קטן · עולת שלשה מעונים כמשפט יקח לחטאת בצווי כי הם יקחו והטעם יתנו כמו ויקחו לי תרומה או יקחו עוים כמו ויקחו להם איש שה לבית אבות לפני יי' · והטעם כאשר תקריבם לפני האהל יסמכו בני הלוים את ידם על ראש כל אחד מהפרים ורבים כן בצווי ועשה כי אהרן היה המקריב והעד הנאמן שאמר כי החטאת גם העולה הם לכפר על הלוים וכתוב ויכפר עליהם אהרן וטעם והעמדת את הלוים אחר שיכפר אהרן עליהם תעמידם לפני בניהם והנפת בצווי כמו יעשה והיו לי הלוים זאת מעלה גדולה אחרי כן יבואו הלוים אחר שתטהר אותם

והנפתם בצווי · כי נתונים נתונים הם ובניהם ישראל נתונים לי ואני לקחתי אותם והטעם קבלתים ולמה כת נתונים בעבור פדיון פטרת כל רחם ופטרת ופטר שתי לשונות כמו צדקה וצדק · או על משקל אחר בינם הכן הכתי זמן כמו אתה עבר היום וטעם ואקח את הלוי ובעבור אמר לקחתי אותם לי כי כן דרך המקרא והוא דבק עם הפסוק הבא אחריו וכאשר לקחתי לי הלויים

כהנים אני לאהרן ולבניו · ולכפר להיותם כפר נפשם כאשר פירשתי · ויעש משה ואהרן משה בצווי ואהרן שהניפם · ישראל שסמכו עליהם · וטעם ויתחטאו כי גם הם עשו · ויכפר עליהם וכבר כפר עליהם · ויש אומרים כי בתחלה התחטאו ואחר כן סמכו ידיהם על הפרים ואיננו רחוק אם כן יהיה פירוש והעמדת את הלוים וכבר העמידתם בתחלה · כן עשו להם תמיד בני אהרן לבניהם · זאת אשר ללוים והטעם זאת הקצבה · ואין מבן שלשים שנה מכחיש זה הפסוק כי מבן שלשים שנה הוא הלוי לעבודת משא ומבן חמש ועשרים לעבודת האהל · וטעם לצבא להתחברות עם צבא העובדים ··

במשמרתם על הזקנים · ונדבקה פרשת הפסח כי זה החנכה היתה בחדש הראשון ואז נבדלו הלוים ובאה זאת הפרשה בעבור שהוא כתוב בפסח והיה כי תבאו אל הארץ והיה כי יביאך יי' צוה שהם חייבים גם במדבר ויהי אנשים לא יתכן שיהיה מחנה ישראל גדול ושלא ימותו שם מתים בכל יום ·· למה נגרע מבנין נפעל עמדו פתח אהל מועד או בדרך רחוקה ואין לחפש כי כבר העתיקו הקדמונים כמה היא הרחוקה · לכם בטמא נפש או לדורותיכם בטמא נפש ודרך רחוקה ובדרך לא היה או בדרך וכן מכה אביו ואמו · וטמא יטמא הוא בעצמו וכי יגור אתכם גר גם הוא יעשה פסח שני כמשפט ויש אומרים כי הטעם על פסח ראשון · וביום הקים את המשכן החל לספר מסעי ישראל והוצרך להזכיר הענן שהוא על המשכן כי במצותו יחנו ובנסיעתם יסעו · לאהל העדות על אהל ושניהם כן על פי יי' יסעו הטעם ידוע כי הענן השם יכוננו ויסיעהו · ובהאריך ואם היה מאריך והנה דרך כלל ואחר כן אמר ימים מספר יסעו או יחנו על פי השם · או יומים ולילה · הנה פעמים יסעו בלילה ויש אומרים כי פעמים פירושו יומם ולילה כמשמעו והוא הנכון בעיני והעד או יומים או ימים שנה על פי יי' יחנו · באחרונה כל ימי שבתם במדבר חצוצרות שם והפעל בחסרון הנדי בקריאה ואם הוא כן למקרא שם הפעל · וכן ולמסע או הוא שם התוצב לעת מקרא ועת מסע והראשון נכון בעיני ותקעו בהן התוקעים כמו ויאמר ליוסף אשר ילדה אותה ללוי

והנה הטעם אם יתקעו בשתיהן יתחברו הנשיאים והעדה ואם באחת בחצוצרת אחת יבואו הנשיאים לבדם ואם היתה תרועה יסעו דגל יהודה ועמו שהענן על המשכן ולפי דעת רבים שהענן אחר היה הנוסע לפניהם ונסעו המחנות כי הם שלש · תרועה שנית שיסעו דגל ראובן ולא יתקעו עד כי הקהתים ועמם הכהנים התוקעים נוסעים קודם דגל אפרים · תרועה יתקעו הכהנים למסעיהם · כי אחר דגל ראובן נוסעים · והיו לכם לחקת עולם כי המחנות נוסעים

להלחם · אלא תרלה דברי משה בנסוע הארן · והנה פ
פירוש זאת החוקה שתעשו כן שיריעו השמיני בחצוצרו
בלכתם למלחמה להלחם אל ארץ אויביהם וכן כי יב
יבא אויב בארצכם ותבאו למלחמה עמו · ונזכרתם כי
עשיתם זה שנוה לכם השם הנכבד גם התרועה זכר
לנפשות לצעוק לשם · וביום שמחתכם ובמועדיכם · ש
ששבתם מארץ אויב או כנחתם האויב הבא עליכם · ו
וקבעתם יום שמחה כימי פורים ושבעת ימי חזקיה ש
שמחה · רק המעתיקים פירשו וביום שמחתכם שבת ·
והתקיעה שישמעו ישראל וידעו · כי העולות יקריבו ויכ
ויכונו לבם לשם ·· בעשרים בחדש · זה היום היה תחל
תחלת נסוע הדגלים והנה עמדו בסיני קרוב משנה ל
למסעיהם כראוי שיסעו ·· וישכן הענן במדבר פארן ·
עד אפרשנו · וכן ויסעו בראשונה ·· והורד הלוים יור
ירידותם ·ונשאי המקדש הוא הארון ·והקימו הגרשוני
והמררים את המשכן עד בא הקהתים ויכניסו השמני
ויד הארון אל מקומו ·· מאסף לפני הדגלים כי פ
כפולי הוא באחרונה ·· אלה מסעי בני ישראל הטעם
כך נסעו תמיד כל ימי המדבר · מצאנו שצפורה היא
בת רעואל כי כן כתוב ויתן את צפורה בתו ·· ועוד להם
להשקות צאן אביהן · אל רעואל אביהן · והנה חובב
בן רעואל ·והוא אחי צפורה ·ולפי שקול הדעת שהוא
יתרו בעבור חנותנו במדבר ואמר על דבר יתרו כאשר
בא אל המדבר · אשר הוא חונה שם ·· ואם יטען טע
טוען כי שכתוב אומר על יתרו חותן ומשה יש להשיב כי
דרך המקרא לקרוא אבי שכורה ואחיה חותן · והעד ל
לחובב בן רעואל חותן משה וכבר נתברר שחובב אחי
צפורה ויקראו חותן משה ·· ואם אמר אין חותן משה
דבק עם חובב רק עם רעואל · התשובה מבני חובב
חותן משה ·· ורבים אמרו שחובב הוא יתרו והוא אבי
צפורה ורעואל היה זקנה והא' הכתו' אל רעואל אביהן
כאשר אמר יעקב אלהי אבי אברהם ואמר הכתוב בתו
כאשר אמר על בלשצר שהוא בן נבכדנצר והוא בן ב
בנו · ויחשבוהו אחרן שבעה שמות
היו ליתרו ושבעים פנים לתורה ·· אל ארצי שאדור
שם היום ושם נולדתי ·· אל נא כמו עתה · וכן כל נא פ
במקרא והוא הפוך בלשון ישמעאל ··כי על כן ידעת ·
כמו כי על כן לא נתתיה לשלה · והטעם הואיל וידעת
חנותינו · שידעת המקום שנחנו שם ·· לכה אתנו ותה
ותהיה לנו לעינים להראות הדרך · ורבים אומרים כי
והיית לנו עבר רמז על העצה שנתן למשה שהראה
לו מה שלא ידע וזה טעם לעיני ·· וטעם ויאמר אל נא
וכבר אמ' לו כך ולא הועיל ולפי דעתי שהמסע הראשון
לבדו לא היה כאשר המסעים · והפסוק שאמר ונסעו
הקהתים אחר נסוע שני הדגלים בכל המסעים חוץ מ

ממנו כי הארון היה נוסע לפניהם ·וזה היה שלשה ימים
בלבד · וזה טעם דרך שלשת ימים · וכמוהו ונלכו שלש'
ימים · במדבר איתם · אין פ
פירושו שהלכו ביום אחד מהלך שלשה ימים ויש או' ש
שהלכו מהלך שלשה ימים ביום אחד ויש אומרים שה
שהלכו מהלך שלשה ימים כנגד המסעים שנסעו בבא
בבאתם ממצרים והארון היה רחוק מהם דרך שלשת
ימים וזה טעם וישכן הענן במדבר פארן ויפרשו ויש
ויסעו בראשונה · כי על פי משה נסעו כי הענן נסע מ
מיד ·וזה לא יתכן כי משה לא יסור מהארון · והעד ויה
ויהי בנסוע הארון ויאמר משה ובנוחה יאמר והנכון כ
בעיני אשר אמרתי ·· וטעם וישכן הענן במדבר פארן
שם כלל · לתבערה שהוא קברות התאוה ולחצרות ורת
ורתמה ומסעים רבים ·· והעד שלא הזכיר הכתוב
בפרשת אלה מסעי במדבר פארן ועוד אפרשנו ·· ומוע
על פי יי' בהריע בחצוצרות ·· קומה יי' כדרך בני אדם
לעמוד להלחם · וטעם ויפוצו כאשר יראו שקמת לעש'
מלחמה מיד יפוצו אויביך ·· מלת משנאיך מהבנין ה
הנכבד הנוסף והבנין קל להקל על הלשון · ויפוצו וינוסו
כדרך כל הנבואות לכפול במלות משונות כאשר אפרש
בפרשת בלעם ·ובנוחה כנוח הארון וכתוב בהא שמו ה
הא אהלה כי אותיות יהוא מתחלפים ··שובה יי' אמר ר'
יהודה המדקדק הראשון כל שב שטעמו מגזר' תשובה
הוא פעל עומד ולא יבא בבנין הקל רק אם היה טעמו
בשלוה והשקט כמו בשובה ונחת תושעון ·וכן שובה יי'
רבבות אלפי ישראל שיניחם ולא ירבו מאויב ·· ודע כי
רבבה מגזר רב והטעם כמו רבבה כצמח השדה נתתיך
ויתכן שנקרא עשרת אלפים כן בעבור היותו מספר רב
על כן נסמכה מלת רבבות לאלפי ומשה התפלל שיניח
וישקוט כל ישראל ואם הם רבים ·· ויהי העם נסמכה ז
זאת הפרשה כי אחר שנסע הארון מהר סיני חנו בקב
בקברות התאוה והנה ספר מה שארע להם שם ··כמת
כמתאוננים מגזרת און וכן מחשבות אונך וטע' ויש'
שדברו דברי און · ותאכל מלעיל כמו ויאמר ובמוקרת
מלרע הפך הלשון רק כן מצאנו ויצעק העם אל משה
בפיהם ותשקע האש כטעם ותכבה ואין לו אח תבערה
עוד אפרשנו · והאספסוף שנאספו אל ישראל ואינם מ
מהם והם ערב רב והמלה כפולה כמו סחרחר חמרמרו
וישבו אחר התאוה גם בני ישראל עמם · הדגה שם
המין ואכל בזול כאלו הוא חנם · הקשואים באלף תח
תחת הא מקשה כמו ועמי תלואים · ורבים כן ·
אבטיחי ידוע מלשון קדר ואין רע לו במקרא · חציר
הירקות שהם עשב השדה וכן המצמיח הרי חציר והנה
הוא שם כלל · והמחבר' ארמית אומר שהוא שם פרעה
והוא שם גם הוא כנן · הבצלי' והשומי' ידועי'

78

והם קראוים בלשון קדר ''נפשנו יבשה הנפש היא חמדת
התאוה הנטועה בכבד ''אין כל חסרנו כל דבר עינינו
כי מן השמים ירד'' והמן כזרע גד ספר הכתוב חסרון
דעת המתאוים כי המן היה כזרע גד והוא קל ללקוט ו
והיה נראה כי הוא לבן ועוד כי יכלו לאכלו כאשר הוא ג
גם לטחנו ברחים ולעשות עוגות או לדוכו ולבשלו בר
בפרור ויש לו טעם ככבד כמו לשד השמן ועוד היה יור
יורד על מקום נקי אחר שירחץ הטל את המקום כזרע
גד כמוך.כמו כנען שעשועיו'' גד יש אומרים כסברת
ויש אומרים חרדל מגזרת גדין ואנכי לא ידעתי שטו
העם כמו משוט בארץ וזה יורה כי לא היה נופל זה ע
עם זה רק מפוזר ומפורד ברחים של יד ולא יתכן לה
להפריד זה השם כי משנים יהיו הרחים ''במדוכה ען
או אבן שידוכו בה ''גם יתכן שיעשו עוגות ומאשר ידוכו
עוגות כמו ועשי עוגות'' לשד השמן יש אומרים כי
הלמד נוסף כלמד שלאנן והיה ראוי להיות השמן מלר
מלרע בעבור שהוא תאר השם והנכון בעיני שלמד לש
לשד שרש כמו נהפך לשדי והוא הפך בחרבוני קיץ ויהי
והיא הלחה הנכבדת העולה למעל' מכל שמן ויהי השמ'
מלעיל כמשמעו'' בוכה למשפחותיו שהתחברו המשפח
המשפחות לבכות כאשר יעשו בבכותם על מת ''איש פ
פתח אהלו בפרהסיא ובעיני משה רע שעל עבר או תב
תחסר מלת היה ''למה הרעות לעבדך הכתוב דבר על
הבא במהרה ולמה לא מצאתי חן בעיני כאשר אמרתי
סלח נא כיד תשלח ומלת מצאתי חסרת אלף ורבים
כמוה ''האנכי אתם ילדתיהו או אנכי אביהם כמו ילד א
את שלח ''שאהו על האדמה 'עד בואי' מאין כמס שם
מקום ובלא מם כמו לא ובמצאה מלת הן אתם מאין
כי כבד פעל עבר כמו כי זקן יצחק או יחסר הוא
את הוא לשון זכר ונקבה כמו לך גם בך ושוך ואתך
ואם אתה לשון זכר לבדו'' הרגני כמו המיתני זה
כצדקתך ובעבור פיוסי זה טע' אם מצאתי חן בעיניך
ואל אראה עוד ברעה שאני בה ואין צורך לתקון
הסופרים אספה לי מלה זרה ויתכן שהיתה כן בעבורי
אות הגרון וכן ערכה לפני התיבה'' ושוטריו כי יש
זקנים שבאו בימים ואינם ראויים להיותם שוטרים' ג
גם יש שוטרים ואינם זקנים ' וירדתי הכבוד ירד באש
בתוך הענן ודברתי וכאשר תשמע אתה הקול ''ישמעו
גם הם ואצלתי כטעם אקח מאשר אצלך ודע כי הרוח
כמו החכמה ואם תבין מחכמת ראובן לשמעון לא ת
תחסר חכמת ראובן רק כנר אחר כאשר הוא ' והתקל
בכר'' התקדשו כמצא לשבח ולגנאי לשון התקדש ולא
ימים כפל חמשה ימים כמו אצבעות ידי האוכלים
עשרה כפל בשתי ידיו גם עשרים כמשל האומרי' יאכל
כל מה שיוכל כאצבעות ידיו ורגליו חדש ימים פירשתיו

שישוב עדך הלבנה באורה כאשר היתה וכן שנתים ימי
וטעם מאפכם כי הריח באף ויצא הריח מתוכו ולא ימ
ימצא לזרא באלף תחת הא וכן קראנה לי מרא כי א
אותיות יהוא מתחלפות וטעם לזרא הוא דבר רע כטעם
לתולדות שלא הרגיל בו אדם שש מאות אלף רגלי ואין
צורך להזכיר פחותים ורבים פרשו זאת הפרשה לטע
לטעמים רבים יש אומרים כי משה אמר מה שיאמרו
לו ישראל בעת שישאלו מה הוא הבשר והתשוב' שיאמר
להם אין לכם צורך לשאול היד יי' תקצר ולא אדע למה
הצרה הזאת רק הדבר כמשמעו כי משה לא ידע כי
השם יחדש אות או מופת כי אם להצדיק נבואו כאשר
אפרש' ומצא להם כדברי המתרגם ארמית ומה כבד.
דרש קדמונינו במלת ישחט על הבהמה ויאסף אל הדג
היקרך 'כמו ויקר מקרה ויצא משה מאהל מועד ויאצל
על דעתי מתחבין הכבוד יי ויתנבאו כפה רפה בלשון יש
ישמעאל והוא כן התנבאו ולא יספו פעם שנית וכן קול
גדול ולא יסף ולא יסף עוד לדעתה ואין מדקדוק הלשון
להיות מגזרת פן תספו בכל חטאתם 'ואמרו חכמים זכ
זכרם לברכה שלקח משה מכל שבט ששה והנה ששים
ושנים ובעבור שאמר לו השם שבעים איש הניח שני'
וזה נכון והנה בכתובים בתחלה ולא יצאו ממחנה ישר
ישראל אל אהל מועד 'וירץ הנער בהא הוא הנודע שר
לשרת משה חתן ''מיהושע איננו משרת כל נער''
מבחוריו יש אומרים שפירושו מבחירתו'' והטעם שלא
אמר כדברי זקן ויש מדביקים מבחוריו ועם משרת
משה והטעם שמרת אותו מיום שהיה בחור וזה איננו נ
נכון כי זה המעט היה בשנה השנית והנכו' בעיני שהו'
מבחוריו הוא מהבחורים לשרת משה כי אחרים יש ע
עמו ודע כי מלת בחור בלשון רבים פעם תשתנה ופע
ופעם לא תשתנה וכן מלת סרים אולי הם שני משקלים
כלאם נפתח הלמד בעבור אות הגרון הבא אחריו וכ פ
ונפתחה הא המקבלת והיה ראוי להיותו בסגול ופתח וכב
ובעבור היות תחת המם שוא נע ושנים שואים נעים ל
לא יתחברו ומי יתן מלת שואל חפץ כדבר כאומר מי
יתן לי זאת השאלה והחפץ ''ויאסף משה הלך בלוי עם
הזקנים לחלוק להם כבוד ורוח נסע יש שני ויגז כרת
כמו גזי נזרך ומגזרתו גז צאנך ''וטעם ויגז שהיו כפ
בפאת יש רבים כחול והנה גז מהם ומלת ויגז מפעלי
הכפל כמו ויחם בשר הילד ויטוש כמו ויפרוש והטעם
כדבר נטוש אין כח בו לסור וכן והנם נטושים על פני
האדמה סביבות המחנה בלבד ''גם הטעם שהיה כא
כאמתים בכל מקום גבוה או שפל וישטחו כמו ויפרשו
וכן שטחתי אליך כפי ואם הם שני בנינים המעט
רבה דבר היה ויקרא הקורא או משה'' קברו הקברים
כמו ויאמר ליוסף נסעו העם אל חצרות דרך קצרה

וטעם ויחנו בחצרות ידבק עם ותדבר מרים כי בעבור
ישבו שם כי כן כתוב ״ ותדבר מרים היא דמיה גם א
אהרן השכים או האחרים על כן נענש ״ וטעם ותדבר
עם בית דרך גנאי כמו וידבר העם באלהים · גם יוצ
יוצא לשבח · גם בדרך נבואה · יש או׳ כי משה מלך ע
על כוש ולקח כושית · והמתרגם אמר ספירתא · וטעמו
לשון כבוד כאשר יקראו הישמעאלים לזפת הלבן ״ גם
אנחנו נקרא העור פני נהור · והנה לא יתכן שנקרא ש
שם שהוא לשבח להפכו לגנאי · ויש או׳ כי כוש בן ימיני
היה שאול וכן הלא כבני כושיים · וכבר פירשתיו ״ ן
והישר בעיני שזאת הכושית היא צפורה כי היא מדיני׳
והמדינים הם ישמעאלים והם דרים באהלים · וכן כת
כתוב ירגזון יריעות ארץ מדין ובעבו׳ חום השמש אין
בהם לבן כלל וצפורה היתה שחורה ודומה לכושית וט
וטעם כי אשה כושית לקח · זה הדבור שדברה מרים ן
וזה כבד דברי קדמונינו שאמרו על הזקנים אשריהם
אוי לנשיהם והנה אמרו משה כי לא נמנע לשכב עם כ
צפורה רק בעבור שאינה יפה ״ ויאמרו הרק אך בת
במשה הנבואה ראיה כי לא עשה זה לקדושת השם כי ה
הם נביאים ואין המשכב אסור להם ״ הרק אך והאח׳
יספיק רק הוא כאות כמו המבלי אין קברים · ענו מאד
במשקל שלו והטעם שלא בקש גדולה על אחיו ״ וישמע
יי׳ ואם דברו בסתר ״ מה פתאום כנסף כמם שלשתם ן
והוא מגזרת פתי דבר שלא עלה על לב ״ צאו שלשתכ׳
כל אחד מאהלו · והנה דרך כלל · ואחר כן פרט וירד יי׳
בעמוד ענן ויקרא אהרן ומרים ומשה שומע ״ שמעו נ
נא כמו עתה ״ נביאכם · מי שהיה מכם נביא יי׳ ״ במ
במראה פירושו אם יהיה נביאכם נביא יי׳ שהיה נביא
יי׳ כמו והנבואה עודד הנביא ״ תאהלה טרם אמו · כם
כשאך אלהים עלם ״ במראה במראות הלילה ״ בחלו׳
אדבר בו · כפול בטעם ידרך הנבואות ״ בכל ביתי נא
נאמן הוא טעמו כבן בית שיכנס בלא רשות ואם יצט
יצטרך ידבר צרכיו ואתם כאשר אתודע לכם · בחלום
תדעו ואם לא אין לכם רשות לשאל ״ פה אל פה אדב׳
בו · הטעם בלא אמצעי במראה ולא בחידות · הטעם
שמראה לו הדבר כאשר הוא כצורת המשכן ״ ולא
בחידות כמו כנשר הגדול ״ ותמונת יי׳ יביט כטעם הר
הראני נא את כבודך · או שהוא בהקיץ ״ וילך הכבוד
והענן סר מעל האהל והנה מצורעת תחסר היא כמו
אשר קרא · כי ארכי פרשתיו ״ אל נא עתה ״ נואלנו
מבנין נפעל ואין לו רע כי אם נואלו שרי צען ויש או׳
שהוא הפוך מאולת וטעמו ידוע · אל נא תהי כמת
אל · עתה תהיה אחותנו כנפול המת כאשר
יצא מבטן אמו נאכל חצי בשר וכן בשר המצורע ואין
צריך לתיקון סופרים · ויצעק משה זה יורה שהיה בב

בצער אל אתה שהגבירה בידך שתה רפא עתה לה על
כן השיב השם ואביה כאלו אביה כעס עליה וירק בפני׳
הלא תכלם לראות פניו שבעת ימים תסגר כמו המסגר
המצורעים שלא יזיקו אחרים · ואחר תאסף תחשב מ
מהיישוב וכן ואספתו מצרעתו · ואחר שבאה אל המח
המחנה נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן
ועל דעת רבים שהענן היה שם בעבור שמצאו וישכן
הענן במדבר פארן ויפרשו · והענן סר מעל האהל כמש
כמשמעו ולפי דעתי אין זה הפירוש נכון

פרשת שלח לך

פתו׳ שהשם אמר לישראל עלה רש והם אמרו נשלחה א
אנשים · או אמר השם שלח לך אנשים וטעם אנשים
שהם ידועים גבורים וכן כלם אנשים וחזקת והיית לא
לאיש כי איש היה · ויתורו ויחפשו וכן לא תתורו · כל נ
נשיא בהם כל אחד נשיא הוא בהם או תהיה מלת אח
אחד מושכת עצמה ואחרת עמה וכן ושני שרי גדודים
היו בן שאול ורבים כן · וטעם אלה שמות האנשים אח
אחר שאמר ואלה שמותם להודיע כי כן היה לעולם ש
שמותם ולא השתנו כמו הושע · עלו זה הדרך · בנגב ·
וידוע כי מצרים היא נגב ארץ ישראל כאשר פרשתי ב
בספר דניאל והראיה כי רוחב מצרים פחות משלשים
מעלות ורוחב ירושלים שלשים ושלש ומדבר פארן בנג
בנגב ארץ מצרים והנה פירוש בנגב אינו נגב המחנה
רק פירושו בנגב של ארץ כנען · ועד חברון שהיא
ליהודה והכתוב אמר יהודה יעמד על גבולו מנגב · ור
וראיתם את הארץ מה היא ומה העם החזק למלחמה
ואחר כן פירש מה הארץ הטובה היא שהאויר שלה וה
והמים שלה טובים · הבמחנים כמו הקדריים שמחני
שמחניהם באהלים · השמנה היא לתת חטה אמרו הק
הקדמונים כי טעם ויבא על כלב בן יפנה כי כל אחד
הלך לבדו אחד ״ צען מצרים שם מדינה סמוכה אל מ
מצרים וכן מבית לחם יהודה ויש אומרים שפירושו מ
מגזרת אהל בל יצען בדרך רחוקה · וטעם להזכיר ח
חברון להודיע שהיא קדמונית · עד נחל אשכול דברי
משה ויתכן להיות כמו וירדף עד דן שם אחד קרא ש
הקורא כמו אשר ילדה אותה ללוי · יש מקץ שהוא תחל
תחלה ויש מקץ שהוא מסוף ויתכן להיו׳ ראש הארבעי׳
וילכו להודיע שלא באו באהליהם אל המחנה רק מיד
הלכו · וישיבו אותם דבר על משה ועל אהרן ויספרו לו
אל משה שהוא העיקר · ויהס כלב את׳ ר׳ יונה המדקד
שאמר הסו ויוציאו דבת הארץ דבת דבר שלא היה ואין
כן ויבא יוסף כי ויבא הסך ויוציאו דבה מפעלי הכפל

ותגורת דובב שפתי ישנים ובתקונו פירשתיו ׃ אוכלת
יושביה שהאויר שלה רע ״ אנשי מדות כל איש
הוא איש מדה רק טעמו מדות גדולות יותר מהכל וכן
אנשי לבב ורבים כמו הם ״ הנפילים פירשתיו ׳ מן הנ
נפילי׳ טעמו וגם אחרי כן אשר יבואו ושם מפורש אות
קולם ״ פעול לרכלת ותשא ״ גם ויתנו ״ וילונו מבנין כפעל
מהפעלים השניים הנראים ׳ לכפל שלם ׳ שוב מצרים
שם הפעל כמו אוכל קום וילך אל קום עמו ״ ויפל מש
מטה ברכונו ״ ויהושע בן נון הזכירו משה בתחלה לג
לגדל מעלתו ״ כי לחמנו הם כאכלם כלחם וכן אוכלי
עמי אכלו לחם ״ סר צלם כי הגבור הם אין לו מגן שי
סיגן עליו ויהי צללו לבי ירא ״ לרגום אותם יהושע וכלב
ינאצוני כמו ישנוני ורבים הבריו ״ ונעשה בקרבנו לשון
יחיד שהיו בתחלה לב אחד לע״ב ״ ושמעו מצרים כי
העלית טעמו ואשר העלית ואחר שאמר ושמעו ואמרו
אל יושב הארץ הזאת היא ארץ כנען פירש מה שמעו
על כן פעם אחרת שמעו כי אתה יי בקרבך בקרב הע
העם הזה אשר עין בעין על הכבוד שראו הזקנים או
על מראה כבוד יי לעיני בני ישראל והוא הנכון ״ נראה
פעל עבר ׳ וטעמו נראה אתה יי וכן ונשאר אני לב
וכן כי אומלל אני בעבור היות הלמד בפתח גדול ״ עננ׳
עליהם בשכתם ׳ ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך
מצרים גם כנענים גם אחרים ׳ יכולת שם כמו עד
יבושת המים ואיכנו לשון יחיד כדרך הדרש ״ וישחטם
במדבר הטעם ויהרגם ואחר וישחטם בעבור המדבר
כי שם ירעו הבהמ׳ ״ יגדל נא קרוב מאריכות אפים כי
כל מי שהוא ארך אפים יש לו כח גדול לסבול כעסו והעד
כאשר דברת שאתה ארך אפים ואלה המדות פרשתים
בפרשת כי תשא ״ סלח נא ואחר שנשבע שאמר אם
יראו את הארץ אמר סלחתי כדברך ידענו כי מלת סל׳
נא אריכות אף וכן ונסלח לו עד שיעשה תשובה שלמה
כגודל חסדך בעבור חסדך הגדול כאשר נשאת העם
כנשא עון ״ ועד הנה המקום הזה או מיום שיצאו מ
ממצרים ועד זה היום כי יש הנה עם המקום כמו באו
הנה הלילה גם סיום זמן כמו ולא ראיתיו עד הנה ״ כבר
פרשתי חי אני שטעמו כאשר אני חי כן יהיה דברי ק
קיים ״ וימלא וכאשר מלא כבודי את כל הארץ והק
והקרוב שהוא לעתיד וטעמו זה אעשה כדי שיודע כבודי
בעולם ״ זה עשר פעמים הטעם רבים והזכיר עשר
בעבור היותו סך חשבון כי הוא סוף האחדים וראש ה
העשרות שהם במחברת השנית ״ וכל מנאצי מאבותיהם
ועבדי כלב הזכירו לבדו בעבור ויהם ״ והלוים והכהני׳
אינם בכלל השבועה כי לא הלך מהם נשיא מרגל ועוד
לכל פקודיהם אעפ׳ שלא היו הכהנים גם הלוים הם ר
רבים רוח אחרת כנגד התרים וימלא אחרי דברי ומלא

אותו שהארץ טובה מאד ואין דבה ״ והעמלקי והכנעני
הוא האמורי כי כל אמורי כנעני ולא חשש הכתוב להש
להפרישו בעבור העמלקי שהוא מבני שם וכנען שהוא
אבי האמורי מבני חם וכן וירד העמלקי והכנעני ׳ וה
והעד ויכה האמורי ולא הזכיר העמלקי כי אמורי הוא
העקר ״ יושב בעמק לארוב לכם ״ ויש אומרים אעפ׳
שהעמלקי והכנעני יושבי בעמק פנו דרך ים סוף ולא
תתפחדו והנה ישראל לא עשו תשובה על כן דבר השם
פגריכם הנופלים ׳ אליכותם מגזרת וילונו העם על משה
כשאתי ידי כלשון כבי אדם כי השמים למעלה הקדים
כלב כי הוא הקדיש ויהם ״ ופגריכם שהם אתם יהיו
רועים כי מנהג הרועה שלא יעמוד ינוח במקום והעד
כאהל רועי ״ זנותיכם שזנו מאחרי ואמרו נתנה
ראש ״ אשר תרתם בגווי את תנואתי אני אדבר ויני
יניאני והטעם שישבר שבועתי כן ואם הניא ״
המועדים עלי שאמר לרגום באבנים עבדי השם כעבד׳
שאמרו כבוד השם ״ במדבר הזה ימותו כל אחד שם
שם קץ כל אחד ושם ימותו כלם קרוב מהקץ ״ן ליכן
עליו פעל יוצא לשנים פעולים ״ וימותו כמו ימ״נ כב
במגפה כלם יחד ויהושע בן נון דברי משה קודם כלב׳
והיה העליה אל ראש ההר לא תצלח או העברת פי הש׳
אין עושה הצלחה ׳ כי על כן הואיל ושבתם כמו כי על כן
לא כתתיה ״ ויעפילו מגזרת עפל וכחן והטעם שעלו אל
העפל ״ ויכתום אמר ר׳ משה הכהן הספרדי כי היה ראוי
להיותו ויכיתום וכן וידבקו גם הם והנכון בעיני שהוא
מפעלי הכפל והיא מלה זרה ״ עד החרמה שם מקום
ויש אומרים עד שהחרימום כי תבאו אל הארץ מושבו
מושבותיכם כשיטה זאת הפרשה בעבור שנתאבלו
ויתאבלו לנחם הבנים להודיעם כי יבאו אל הארץ והכ
והנכון בעבור שנשאו קול כל העדה וחטאו ונסלח להם
בעבור תפלת משה אמר כי תשגו והעד ונסלח להם וה
והנכון להזכיר משפט מנחת כל העולה וזבח ובסוף
ונפש אשר תעשה ביד רמה רמז למעשיהם ״ והזכיר
דבר המקושש כי עשה ביד רמה ומרוב אולת השם על
ישראל שם הציצית לזכר שלא יעשה האדם ביד רמה או
שלא ישכח ״ לפלא לפרש וכן והפל׳ יי אם הוא בהא שי
אותיות יהוא מתחלפות   מנחה סלת עשרון
לאחד מהצאן שה כשבים או עזים וכן פירש בסוף לכב
לכבש האחד או אם הקריב איל תהי מנחתו כפלים יש
שהכבש הוא קטן ולא הזכיר עם בן הבקר כדבה והזכ
והזכיר שלשים בעבור שלא הזכירו בתחלה ומשפ׳ הכל
אחד וטעם כמספרם על המנחה לשמן ויין או אשר ב
בתוכם שים הקהל יש אומרים כי זה הא הוא לקר
לקריאה ולפי דעתי שאין סימן קריאה בלשון הקדש רק
משה משה רק זה ההא הוא הא הדעת וסימן הקריאה

אימנו ״ כמו כגר ׳כבר ביארתי משפט הכפין בהתחבר׳
וטעם תורה אחת ׳ לבד מהעולות כי העולות הם כחיוב
חקה ״ ועוד אמר הטעם כאשר תביאו מנחה על העולה
מן הסולת כן תתנו גם מעריסותיכם ואין צורך להזכי׳
מה שקבלו קדמונינו ז״ל הם שתים חלה ותרומה ושעי׳ר
כי כל דבריהם אמת ונ״לפי הכל הנה שעיר נוסף בין
שעשו בשגגה מה שצוה שלא לעשות ובין שלא עשו בשג
בשגגה מה שצוה לעשות ׳וחטאתם הוא השעיר ובעבור
שהוא סמוך אל עזים ׳ הוא קטן והפך ״ עז בת שנ
שנתה פירוש שעירת עזי׳ וזה החטא הוא שלא עשו מה
שצוה לעשות והוא שוגג והנה הוא משפט העושה בשג
בשגגה מה שצוה שלא לעשות ״ תורה אחת כזאת תור
תורת החטאת ״ ביד רמה ׳להראות הכל שאיננו ירא מ
מהשם ״ מגדף ׳ כדרך לשון בני אדם ׳כי דבר יי׳ בזה
זה הוא ביד רמה ׳ואת מצותו הפר ׳ שצוה שלא לעשות
ביד רמה״ ויש אומרים אין אם יפר מצותי בסתר׳ הנפ
ההיא איננה המשכלת כדברי תועי רוח ׳ רק הוא מחבר
כמו עם הגוף ״ עונה בה ׳ כמו דמו בראשו ״ במדבר
לפי דעתי שהוא מדבר סיני וכבר הזכרתי למה נסמכה
הפרשה ׳גם יתכן שעשה המקושש ביד רמה והזהירוהו
ולא הועיל ״ יש אומרים ויקריבו אותו ליל ראשון כמש
במשמר בפתחות הבית׳ מקושש היה ידוע׳ מה יעשה לו
אי זו מיתה ימות׳ כאשר צוה יי׳ ׳מיתת הרגימה ״ועשו
להם ציצית יתכן על שני פרושים האחד ש׳עשו ציצית
כמו בציצית ראשי והם החוטים היוצאים שאינם ארו
ארוגים ״ על כנפי בגדיהם על כל בגד חלוק או מכנ
מכנסים כי אם תחלוקיהו הנה הוא כדמות כנף ״פתיל
תכלת על ציצית וטעם תכלת בעבו׳ מה׳א כעין השמים
והיה לכם לציצית והנה ישוב הפתיל להיותו בקצה כמו
הציצית ׳ והפירוש השני כאשר העתיקו אבותינו זלהם
ובעבור שיש עדים נאמנים על הפירוש השני בטל הר
הראשון ׳ והם העתיקו כי זאת המצוה עם בגד שיש לו
ארבע כנפים ׳והציצית הם הגדילים ועוד אפרשנו ואח
וזאת המצוה על כל מי שיש לו בגד בארבע כנפים שי
שיתכסה בו ביום תמיד ולא יסירנו מעליו למען יזכרו
המתפללים בטלית ובשעת התפלה יעשו זה בעבור שי
ש׳ קראו בקריאת שמע והיה לכם לציצית רק לפי דעתי
יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר השעות משעת
התפלה למען יזכר ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל ש
שעה כי בשעת התפלה לא יעשה עבירה ״ וראיתם אותו
מצוה להיותו כראה אחרי לבבכ׳ המתאוה והעין רואה
והלב חומד ׳ והנה יהיה הציצית לאות ולסימן שלא יר
ירדוף אדם אחר הרהור לבו וכל אשר שאלו עיניו ״אם
אשר אתם זונים׳ כי מי שילך אחר תאותו הוא זונה מ
מעבודת אלהיו ״ וטעם למען תזכרו׳ וכבר אמר

וזכרתם את כל מצותי שאם תזכרו תהיו קדושים ולא
תתגאלו בדם תאות לב המטנפת הרוח המשכלת ״אני
יי׳ אלהיכם ׳אני הוא שהוצאתי אתכם להיות לכם לאל
לאלהים על כן אמרתי לכם אני יי׳ אלהיכם ״

פרשת ויקח קרח

זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נתחלפו הבכורים ונ
ונבדלו הלוים כי חשבו ישראל שאדוננו משה עשה זה מ
מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובים
אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו והלוים קשרו עליו ב
בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו וקשר דתן ואבי׳
בעבו׳ שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף
אולי הסריה׳ בעבור יהושע משרתו גם קרח בכיר היה
כי כן כתוב ודגל ראובן חונה בנגב וקרח בנגב המשכ׳
כי הוא מבני קהת ואלה נשיאי העדה הם בכורים והם
היו מקריבים העולות על כן לקחו מחתות ׳והראיה על
זה הפירוש מופת המגפה שראו כל ישראל כי השם בחר
שבט לוי תחת הבכורים על כן כתוב ותכל תלונותם׳ כי
התלונה על זה היתה גם אמר משה כי לא מלבי בעבור
שחשדוהו כי מלבו עשה ועוד לא יי׳ שלחני בשליחות הז
הזה כי כבר האמינו בו כל ישראל ״ ועוד ראיה גמורה
כי כל העדה כלם קדושים וזה רמז לבכורים שהם קד
קדושים כי כן כתוב קדש לי כל בכור והם היו הכהנים
הנגשים אל יי׳ והנה עיקר כל העדה ׳ויקח קרח אנשי׳
דרך קצרה כמו תמור לחם ורבים כמה ויאמר ר׳ יונה
המדקדק הספרדי כי פירושו לקח לקום על משה לפני
משה שלא קמו בסתר ׳ ויש הפרש בין לפני ובין מפני
קריאי מועד שהיו נקראים אל אהל מועד ׳ אנשי שם
קודם צאתם ממצרים והמדקדק אמר כי נשיאי העדה
הם הנשיאים העומדים על הפקודים והם פעולים לל
לאלת לקח כאלו כתב ויקח קרח ודתן ואבירם ואון גם
נשיאי העדה לדבר אליהם וזה מעט רחוק רב לכם ק
כמו די לכם והטעם שתפשתם החלק הרב כי כל העד׳
ראים מעמד הר סיני היו כל העדה קדושים ׳ ובתוכם
השם כי הלוים נבחרו אחרי היות הכבוד בתוך בני יש
ישראל ואם ידע משה כאשר היה בהר סיני כי נבחר ש
שבט לוי לא ידעו ישראל ׳ומתנשאו להיות אהרן הכהן ה
הגדול ומשה למעלה ממנו כי הוא לאדון ׳ויפול על פניו
ברננו ויש אומרים כדרך הנבואות ׳את אשר׳ לו השב
השבט הנבחר וזאת תשובה לעדה ׳ואת הקרוב בשבטו
להיות כהן גדול ׳ וזאת הפתיחה ׳רב לכם בני לוי ׳ וזה
פירוש׳ שיאמר להם המעט ואחר שכתוב ויאמר משה אל
אל קרח כי הדבור הראשון עם קרח ועם כל עדת׳ יש

זה עם הלוים · המעט הדבר מעט הוא אצלכם · לפני
העדה לשרתם · שהביאם את עולותיהם ואת זבחיהם
ויקרב אותך · וכאשר קרב אותך ואחיך בקשתם גם
כהונה · לכן על כן קשרתם אתה וכל עדתך שאתם נ
נועדים על השם · והטעם כמו ורוזנים נוסדו יחד · ש
שיעשו ועד להריב עם השם · וכן בהצותם על יי · ואה'
כי הוא הנועדים כנסף · ואהרן מה פשעו מה הוא עושה
לא נעלה · יתכן שהיה אהל מועד בתוך המחנה במקו'
גבוה על כן ומלת העלו מסביב · או מי שילך לעבודת ה
השם או אל המקום הנבחר יקרא עולה · המעט הדבר
קל כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש כי מצרים כנגב
ארץ ישראל · והבא ממצרים לארץ כנען באמת הוא
עולה · כי תשתרר עלינו · העליתנו ממצרים שתשתרר
עלינו · גם השתרר · גם שררות רבית אתה ואחיך · אף
לא אל ארץ זבת חלב ודבש · והטעם שהוצאתנו ממקום
טוב אלו הביאותנו למקום טוב כמוהו · ונתת לנו שדה ·
וכרם כאשר היה לנו במצרים ותבקש שררה היינו סו
סובלים · רק הסירותנו ממקום טוב וממסדותינו וכרמינו
ולא הביאותנו אל מקום כמוהו ולמה תבקש שררה ·
העיני האנשים ההם · טעמו הרבה לנקר עיני האנשי'
ההם רמז ליוצאים ממצרים כאלו אמרו תרצה לנקר
העיני שלא תראנה כי זה שעשית לנו נראה היא לעיני
ודרך משל לומר סגורות הן עיני פלוני על כן לא יראה
על כן לא נעלה · ויש אומרים תרצה להחשיך ה
העינים שלא תראינה כאומר אחזת עינים אתה עושה
לנו · לא נעלה · ויש אומרי' אלו היית מנקר עינינו לא נ
נעלה · ואמרו האנשים ההם על דרך בני אדם חסרי ד
דעת שלא ירצו לדבר על נפשם בגנאי · והנכון בעיני
שמלת האנשים ההם רמז לזקנים שהיו עם משה · כי
כן כתוב וילכו אחריו זקני ישראל · ויחר זה הדבר · כבר
פירשתי כי העולה והמנחה מארכת האף על הרשעים ·
ודתן ואבירם היו גדולים והקריבו מנחה קודם זה ה
המעשה וזה טעם אל תפן אל מנחתם · ופי' כי לא נ
נשאתי חמור אחד מהם · נשאתי שמתי משא עליו ·
ולא הרעותי · בשום דבר · ויאמר משה אל קרח · וכבר
כאמור כן · רק הטעם כאשר אמר משה לקרח היו לפני
יי ויקחו איש מחתתו מחר והוא היום שקרא משה לדתן
ואבירם ויתכן שקראם קודם · והוא הנכון בעבור מלת
בקר · ומשה ואהרן עמם · הבדלו · היו עומדים פתח א
אהל מועד · ויפלו על פניהם להתפלל · וטעם אל מיר
שיש לו כח לכלותם כרגע · אלהי הרוחות והטעם פי' אל
כי יוכל לכלותם כי הרוחות בידו הם · האיש אחד יחטא
הוא קרח שהקהיל על משה ואהרן כל העדה · ויש אומ'
כי טעם אל אלהי הרוחות כי בידו כח לחפש הרוחות כי
הוא אלהיהם והוא ידע כי האחד שהוא קרח חטא לבדו

ואם החטיא אחרים · והנכון בעיני כי טעם הבדלו מת
מתוך העדה הזאת הם קרח וכל עדתו · ואם יבאה י
ואכלתם וכלתם כרגע · למשכן קרח · והנכון בעיני שזה
שהיה לקרח אהל לבדו שלו ולרבנו רחוק ממחנה ל
הלוים · והיה עם אהלי דתן ואבירם כי לא יחנו סביב ה
המשכן כי אם הלוים לבדם · ומזה הכתוב נלמוד כי כ
בעל הדגל היה חונה קרוב אל מחנה הלוים · זקני
ישראל · הנכון בעיני שהם השבעים הזקנים הנבחרי'
ואל תגעו בכל אשר להם · שאם באו להציל ממונם יר
ירדו חיים שאול כמו הם · בכל חטאתם · בעבור רב ח
חטאתם ובניהם הגדולים · וטפם · קטנים וקטנות ·
לעשות כל המעשים · להחליף הבכורים בלוים · ודע כי
דבר גדול היה ומבקשים לאשר איננו מאמין להסיר ה
הבכורים מכהנתם ומשוב המעלה למשפחת משה וכל
זה היה בעבור מעשה העגל כי ויעלו עולות ויגשו שלמים
הבכורים העולים כי הם היו לבדם הכהנים ובני לוי ה
עובדי העגל · ויש בכאן שאלה · והתשובה בפרשת וילך
משה · בריאה יש אומרים שהיא תורה על המצא מה
שלא היה · וכבר פרשתי שאין המלה רק מגזרת וברא
אתהן וכבר נשקעו מדינות רבות ויורדין הדרים בהן ש
שאולה · והנה פירושה כטעם גזרה · ופצתה האדמה את
פיה כמו ופתחה וכן ויפצה פיהו וכבר רמזתי בעבור הי
היות נשמת האדם העליונה תכונה תדבר על הנבואי'
ימנת כדרך אדמונה שהוא הגוף וכן על השפלים מ
ממנה · והטעם להבין השומעים · ואת בתיהם שם
כלל לנשיהם ובניהם וטפם ואת כל הרכוש שהיה לכל'
ירדו הם · הטעם כאשר ירדו בשפתות הארץ ולא נראו'
ותכס עליהם הארץ בעבור · ויאבדו בעבור מות
בניהם העומדים תחתם · לקולם בעבור קולם · ואש יצאה
החמשים · מושבת עבוה ואחרת עמה · יש אומרים כי
קרח מהנבלעים היה · והראיה ותבלע אותם ואת קרח
ויש אומרים כי נשרף היה · והעד ואת קרח במות העדה
באכול האש · וקדמונינו ז"ל אמרו כי נשרף ונבלע · ולפי
דעתי שלא נבלע רק דתן ואבירם כי לא נזכר · וקרח ה
היה עומד עם מחתתו עם אהרן ושם נשיאי העדה מ
מקריבי הקטורת · ופי' פסוק ואת קרח איננה דבק עם
ותבלע אותם · רק עם במות העדה · ואם יטען טוען ·
ויאמר · למה לא הזכיר קרח עם השרופים התשובה כי
אחר שהזכיר הכתוב שנשרפה עדתו שבאה לעזרה אין
צורך להזכיר קרח כי מקל וחומר יודע הדבר וכמוהו מ
מרכבות פרעה וחילו ולא הזכיר בתורה פרעה שטבע ·
ובאמת טבע כי כן כתוב ונער פרעה וחילו · והספר האמת
כי קרח היה מהשרפים ולא יהיה כקרח וכעדתו · זרה
הלאה מהמזבח כי קדשו כי אחר שהקריבום לשם הב
הנם קדושים את מחתות פירוש את המחתות ועשו אתו

ועשו אותם החותכין רקועי פחים כמו וירקעו את פחי
הזהב ופי׳ כי קדשו כי הקריבו׳ לפני יי׳ ויהיו לאות ולזכר
לסימן וירקעם המרקעים ׳ כאשר דבר יי׳ ביד משה
לאהרן ויש אומרים כי לו שב אל קרח ׳ והוא רחוק כא
בעיני ׳׳ ממחרת ׳ זה היום כי לעולם הוא סמוך ׳׳ א
אתם המיתם ׳. הטעם מה ראיה היתה זאת ששבט לוי
הוא הנבחר ונבחר אהרן לכהן גדול ויתכן שבתפלת׳
או בחכמה שידעתם שרפתם המקריבים ׳׳ בהקהל הע
העדה ׳ כל קהלה ואחריה על ׳ היא למריבה ׳׳ ויבא
משה ואהרן ׳ בעבור שראו שנראה הכבוד ׳׳ הרומו ש
שישבו במקום המרומם במחנה׳ ויקח האהל
כאשר פרשתי במלת העלו ׳׳ ויפלו על פניהם להתפלל׳
את המחתה ׳ הידועה ׳׳ ושים קטורת ׳ ולא אמר הקטו
הקטרת ׳ ׳ והמשכיל יבין ׳׳ והולך
לשון צוי כמו השב את אביך ׳ ושרשו כמו הליכי כמו
ילך עתך ׳׳ וטעם וישב אהרן דבק עם הפרשה הבאה
ואם כפסקה כמו שהראיתיך רבות כהנה וכהנה ׳׳ וכא
וכאשר שב אהרן ונעצרה המגפה דבר השם ׳׳ מטה ׳
יש אומרים כי מטה לוי איננו מטה האלהים כי כבר הי
היה ניכר ומה צורך לכתוב עליו שם אהרן ויש אומרי
כי המטה היה כאחד המטות אין הפרש ביניהם ׳׳ וזה
הישר בעיני ׳׳ וטעם לבית אב שבטי ישראל כמו ראובן
ושמעון וטעם כי מטה אחד׳ בעבור שנחלק השבט לב
לכהנים וללוים ׳׳ אשר אועד לכם ׳תמיד ׳׳ והשכותי
מעלי הכבל כמו והשיבותי מגן וחמת המלך שככה ׳׳
וטעם והשכותי כדרך בני אדם לתנא מנוחה ׳׳ ומטת
אהרן בתוך שנים העשר והנה יוסף במטה אחד לבית
לוי מטה מסרת עבורו ואח עמו מטה אהרן מטה לבית
לוי ׳׳ ויגמול ׳׳ מגזרת ויגדל הילד ויגמל ׳׳ ורבים אומרי
בעבור שקדים כי המטה היה ממין האילן ואיננה רא
ראיה ודרך דרש כי שקדים כמו כי שוקד אני ׳ ויראו וי
מכתב יד כל אחד ׳׳ ויאמרו בני ישראל רי לבני שגענו
ואבדנו והנה עוד כל הקרב אל משכן יי׳ ימות כמות הא
השרופים ומי יתן ותמנו לגוע או אמר השם לאהרן ש
שהוא הגביל על שבט לוי להזהיר שלא יכשילו הלויים
את ישראל ׳׳ וטעם לאהרן יד משה או׳

כאשר הוא כי בנבואה היה ׳נם

זאת הפרשה לאות כי במדבר סיני היתה כאשר הוקם
המשכן ׳ ונבחרו הלוים ונפסלו הבכורים ׳׳ את עון ה
המקדש ׳ שהוא מבית לפרכת והטע׳ אם לא תשמרוהו
תשאו עליכם ׳ וטעם ובית אביך כי מהם נושאי המקד׳
את עון כהונתכם׳ אם לא תשמרו הכהונה העון עליכ׳
שבט אביך כי הוא לוי והקדמונים ז״ל פרשוהו כמשמעו ׳׳
ולפי דעתי וזה שפרשתי כאלו אמר מטה לוי שהוא שבט
אביך ׳׳ וילוו כמו ונספחו וכן ילוה אישי ׳ והנה הלויים

נלוים בשוים ׳׳ ואתה ובניך אתך ׳משבו לפני אהל מוע
מועד לבדכם ולא הלוים ׳׳ גם הם גם אתם דרך הם
המקרא כן כמו משל כבני גם אתה והטעם כי זה כמו
זה ׳ והטעם ונלוו עליך שלא תצטרכו לזר שהוא ישרא׳
עבודת מתנה ׳ והזר המשהכי אפלו לוי ועלת שמואל
שהוא לוי א׳ נכה טענה כי היא היתה הוראת שעה כמע
כמעשה גדעון המנשי ׳׳ למשחה ׳ פרשתיו ׳׳ מקדש ה
הקדשים ׳כי יש קדשים קלים מן האשם כל מה שיקדישו
ממנו כי אשה כמו אש והוא נוסף ׳׳ לכל מנחתם אשר
שיקדישו האזכרה ממנה ׳ ואחרי החטא והאשם אשר
ישיבו לי ׳ פירוש כי תמעל מעל והנה המנחה והחטאת
והאשם קדש קדשים כנגד השלמים בקדש קדשים תא
תאכלנו אפלו בקדש שהוא אהל מועד ונקרא קדש קד
קדשים כנגד חדר המשכן ׳מתנם בחסרון מנו כמו הו
הולך בשוק אצל פנה שהוא פנתה אם הם שני משקלי
חלב יצהר הנכבד והמוטב שהוא כקנך כי יצהר מעב
מעבין כנהר ושרשו צהר והוא חלב שמן זית
בכורי כל אשר בארצ׳ בכורי פרי הארץ ׳׳ וטע׳ כל טהור
בביתך יאכלנו ׳ להזהיר על אכלת החלבים כי כל טהור
בביתך לא יאכל אותו ׳׳ על חזה התנופה ועל שוק התר
התרומה ׳ ומה שיהרים הישראלי שלא יאכלנו כי הוא ל
לשם ואתנה תאכלנו ׳׳ אך פדה תפדה פרוש תקח פד
פדיונו וכן בכור הבהמה הטמאה תפדה ופדיון שה אל
בכור האדם לבדו לא תפדה קדש הם לא תקח פדיונם
ורבים פירשו שפדה לישראל והפך זה כל הבכור שלהור
תאכלנו והסימן לכהן מי שהוא חייב לאכלו ׳ ברית מל
מלח ברית כרותה מגזרת ארץ מלחה ומקום המלח כ
כמו כרית שלא יעלה בו צמח וכן נכרית ומלח ׳ חלף כ
כמו תמורה ׳ ולא יקרבו עוד בעבור עדת קרח ׳ועבד
הלוי הוא עבודו ויש אם כי הוא פעל ואיננו כבנין את ע
עבודת אהל מועד הוא הפעל והם ישאו את עונם א
אם לא ישמרו והנה המעשר נחלתם על כן אמרתי ל
וידבר יי׳ אל משה ואל אהרן בעבור מתנם מעשר מן ה
המעשר׳ וכתלאה פרשתיו מכל חלבו מהטוב שבו וכן
את חלב הארץ ׳ את מקדשו כי כמעשר הוא הקדש מ
וטעם בהרימכם את חלבו וכבר הזכיר הכתוב זה לדב
אחריו ׳ואכלתם אותו והטעם שהוא אחר לכם לאכל
ממנו עד שתרימו חלבו ממנו ואחר שיחשב לכם אז ת
תאכלוהו בכל מקום טהור ׳ ולא תשאו עליו כאשר ת
תרימו חלבו ולא תשאו חטא ובתתכם מקדשו ממנו יה
יהיו קדשי בני ישראל שמורים ׳ואם לא תעשו כן תשאו
חטא שעברתם על המצוה וחללתם קדשי בני ישראל
בעבור שאכלתם אתם מקדשו

פרשת זאת חקת

87

גם זאת הפרשה במדבר סיני באמרה כאשר צוה השם
וישלחו מן המחנה ובפסח היו טמאי מת ונסמכה זאת
זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן פרה אדומה תמימה
שלא תהיה קטנה אמר הגאון כי מי נדה כמו הדבש ש
שיזיק לבעל המרה האדומה ויועיל לבעל הלחה ואין
צורך והוציא אותה המוציא או יוציא בכווי וכן
נשחט כי היא לא ישחטנה והעד לפניו ושרף את הפר
השורף והעד לעיניו עץ ארז כמו למצורע ושם רמזתי
סוד וכבס בגדיו הכהן השורף וטומאת הכהן וכבר ישב ה
טומאה ויש אומרים שיהיה טמא עד הערב שלא יאכל מן
הקדשים איש טהור איננו הכהן השורף למי נדה פירו
מי ריחוק כמו מנדיכם וטמא עד הערב ואחר שאמר
שיכבס את בגדיו אין צורך להזכיר שירחץ במים ולגר
הגר בתוככם בעבור היות ארץ ישראל קדושה כי הכתוב
שם לכל נפש אדם יאדיאלו בני אדם ולא בהמה וטומאה
יהיה טמא והוא פעל עתיד כי הוא הסימן ועל דעתי ש
שהוא פעל עבר יתחטא בו יסור חטאו בו או כמו תחטא
תחטאני באזוב ואטהר וידוע כי בסוד החשבון השלישי
כמו השביעי כי מי נדה יש מפרשים כמו אף במי נדה
יתחטא לא זורק עליו המים עוד תמיד כמו עוד כל כ
ימי הארץ באהל והבית כאהל רק הזכיר הכתוב האהל
בעבור היות ישראל באהלים וכן אשר ישחט שור או כב
כשב או עז במחנה וכל אשר באהל מבערי במיד שבים
פתילים או בקבר של אדם ולקחו לטמא הנה פירש א
איך יתחטא איש טהור והקרוב להיותו כהן ואיש אשר
יטמא וכבר הזכיר כל הנוגע בית בנפש ונכרתה ועתה
הזהיר על עונש או קבר תטמא עד הערב ולא יטהר ע
עד שירחץ וכל אשר יגע בו הטמא שהוא טמא מת או נ
ענש או קבר תטמא עד הערב ותרחץ כאדם הראשון
בשנת הארבעים והנה אין בתורה כלל שום מעשה או
נבואה רק בשנה הראשונה ובשנת ארבעים ויבואו ב
ויבאו בני ישראל כל העדה בעבור שמתו דור המדבר
ועתה באו הבאים אל ארץ כנען וישב העם בקדש כמ
בעבור שישב העם בקדש בעבור שישבו שם ימים רב
רבים כי כן כתוב ולא היה מים לעדה סדר הכתוב
שנים מאורעים האחד מות מרים והשני מות אהרן ו
ומשה ולא יבאו לארץ והחל לספר הסבה וירב מבגין
הפעיל בגוע אחינו שם הפעל כמו שכב אדני המלך כ
אחינו הם דור המדבר שמתו הם עברי השם ולמה הב
הבאתם ידברו למשה ולאהרן כי כן כתוב ויקהלו על כ
משה ועל אהרן וטעם וירב העם עם משה שהמריבה
היתה עם משה חזקה העליתנו מלה זרה ויבא משה
ואהרן מפני הקהל כדמות בורחים ויפלו על פניהם לא
להתפלל ויש אומרים לדרוש את השם בנבואה וקח את
המטה יש בכאן פירושים רבים יש בדברי יחיד,

בעבור שאמר לישראל שמעו נא המורים והם בני אבר
אברהם יצחק ויעקב ואלו היה כן למה אמר להם עוד
ממרים הייתם ואחרים אמרו כי מלת ודברתם כמו :
והכיתם וכמוהו ותדבר את כל זרע הממלכה ואין זה כב
בכון כי מלת מגזרת דבר או מן ידבר עמים תחתנו
והנה פירוש ותדבר כמו ותאבד וכן בספר השני והנה
פירוש ודברתם ואמרתם ועוד אם כן הפירוש למה נע
נענש משה גם הם הסימן בעבור שהכה פעמים אם כן
למה נענש אהרן ויאמר רבי משה הכהן הספרדי יש א
אותות נעשות בדבור כמו מלאך אלישע והשם צוה שיקח
המטה להכות בסלע שמטעו הצור והוסיף מלת
ודברתם להוציא המים במטה ודבור ובעבור
שהכעיסוהו ישראל אמר להם המן הסלע הזה נוציא ל
לכם מים והיתה דעתו כי אין יכולת בנו להוציא מים
מהסלע וזה טעם אשר לא קדשתם אותי והביאו ראי'
מדברי המשורר שאמר כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו
והנה החטא היה בבטוי לא במכה גם זה איננו נכון
כי משה אמר זה ולמה נענש אהרן ועוד כי אין ברוע
במעשה זכר דבור והראיה שהביא איננה ראיה כי אין
פירוש כי המרו את רוחו כי אם אל השם וכן כתוב והמ
והמה מרו ועצבו את רוח קדשו וזה פירוש ויקציפו על
מי מריבה והטעם שהקציפו השם וכן כתוב המה מי מ
מריבה אשר רבו בני ישראל על יי' וירע למשה בעבורם
כי המרו את רוח השם ויגזור על משה שלא יכנס לאר'
ואחרי' אמרו כי הדבור אל הסלע שאיננו שומע איננו כי
אם כנגד ולא לא נענש משה ואחרי' אמרו נענש שלא
אמרו שירה כמו עלי באר ענו לה וזה טעם אשר לא ק
קדשתם ואחרים אמרו כי השם צוה שידברו והנה
לא דברו רק הכה משה על כן נענשו שניהם ובאמר לא
להם מעלתם מריתם לא קדשתם

ואנשי שקול הדעת אמרו שלא יתכן שי
שיהיה שליח השם ומעיר דבור
השם ואם הוא המעיר איך כאמין כמורמז
גם אלה לא דברו נכונה כי אלו היה מחליף בדבריו
מיד היה נענש כי הנה נענש על דבר שאיננו מנגה
לעולם ולא תורה לישראל ולא נעשה בזדון רק בשגגה
בעבור שהכעיסוהו ישראל וכן אמר גם בי התאנף יי' ה
בגללכם ואחרים אמרו כי ישראל אמרו לו שיוציא מן
מסלע אחר וראייתם המן הסלע הזה ומשה פחד להחל
להחליף דבור השם ובעבור שלא האמין להוציא מים
מן הסלע שאמרו על כן נענש וזה מת
טעם לא האמנתם בי גם זה
הפירוש איננו נכון כי ה
הכתוב אמר
מריתם את פי והנה לא מרו והפירוש

והפירוש הנכון בעיני אגלנו ברמיזות. דע כי כאשר יד
ידע החלק את הכל ידבק בכל ויחדש בכל מופתים ואו
ואותות ואות כי השם אמר למשה ולאהרן ודברתם אל
ולא דברו בעבור מריבת העם עם משה והנה החלק ה
נחלק והכה הסלע ולא יצאו מים עד שהכה פעם שנית
והנה לא קדשו השם ומרו ומעלו בשגגה. גם יוכל הת
המפרש לפרש ויבטא בשפתיו על משה כי על כן נענש
כי לא היה ראוי שידבר דבר עד שישאל שאלות השם ג
גם יהיה דרש קדמונינו ז"ל כי החטא היה בעבור שאמר
שמעו נא המורים . ורמזו זה הסוד אל הסלע שת
שהודעתך או הנמצא שמוך למחנה. ונכון מימין בע
בעבור מימין טעו רבים ואמרו כי זה הסלע הצור. ואל
ואלה ע"ה לב כי הצור הוא בחורב וזה הסלע בקדש אר
ארץ אדום כי בקדש היו. גם יתכן לפרש מימין המים
שיתן בו. את המטה מלפני יי הוא מטה האלהים ואו
והוא המונח לפני העדות. המן הסלע הזה יש לנו כח
להוציא לכם מים ממנו. יען לא האמנתם כי הוא ה
הסוד שרמזתי שלא נתקדש השם על ידם. ויקדש בם
במשה ואהרן. כטעם בקרובי אקדש מקדש שם המקו'
עיר ואיננו קדש ברנע כי אותו הוא מדבר וכן שכתוב
הוא אל יחל יי מדבר קדש והתלאה פרשתיו. לכן מצרי
ולאבותינו שמתו והטעם שארך זמן רעתם וישלח מלא'
כמשמעו וכן כתוב ומלאך פניו הושיעם. ורבי פרשוהו ע
על משה כי מצאנו ויאמר אני מלאך יי במלאכות יי ואל
ואין זאת דעתי. בשדה וכרם שלא ישחיתו ואפי' מי שבו
הבורות שלכם לא נשתה. דרך המלך כלך אם הדרך
שהמלך הולך בה או פירושו הדרך שיצוה המלך שמגא
מלך אדום כלך במסלה נעלה ומה יזיקכם שנעלה ב
במסלה ואם הנרכבו למים תמכרום לנו וזה טעם מ
מכרם כמו דמיהם. וטעם בני ישראל כל העדה בעבו'
שיצא אדום להלחם גם הגיד הכתוב שלא נפקד איש
מבני ישראל בבואם מעיר אדום אל הר ההר יאסף אהרן
כמו ויאת בהר שיתקן עצמו למות ויעלה אל ההר. מר
מריתם . פירשתיו למי מריבה . כאומרו מריבה שם
המקום . או בעבור מריבה. והפשט זה יצא לשנים
פעולי' וטעם ואהרן יאסף כי בעת שהפשיטו בגדיו מיד
ימות. יאסף אהרן אל עמיו פרשתיו. ויראו כל העדה
כאשר ראו זה המאורע שארע בכן שלשים יום. מלת
נגיעה פירשתיו. וישמע הכנעני מלך ערד אמרו הקד
הקדמונים שהוא סיחון ונקרא הכנעני . כי כל אמורי
כנעני. ורבי אמרו כי זאת הפרשה יהושע כתבה והראי'
מלך ערד אחד ומצאנו שבני יהודה קראו שם מקום.
ולא אמרו כלום כי אותו המקום יקרא בתחלה צרפת וזה
מלך ערד והאמת שהם שני מקומות ורבי במקר כמו
שם . ומלך ערד לפשוטו הוא מעבר לירדן מזרח וכם

מכה זאת הפרשה למות אהרן כי הכתוב ספר מה שארע
בהר ההר קודם נסעם משם והעד וישמע הכנעני מ
מלך ערד ואחריו ויסעו מהר ההר ואם תבקש מה שמ
שמעו הנה מפורש. כי בא ישראל דרך האתרי' ויש או'
כי האלף נוסף והטעם התרים את הארץ. וכן אלף אזר
אזרועך . לסבוב ארץ אדום צלמונה ופונון כי כן כתוב
הקלוקל כמו קל הקל ויתלה כפילה ורבים כמו הם יהם
השרפים שם התאר. הנחשים דרך דרש אם ישוך א
הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון והם שלחו לש
לשוכם לנשך. כן שולח בהם. עשה לך כדמות נחש
שרף מנחשת כי כן כתוב על נס שיהיה גבוה ויראו או
אותו הכל. רבים השתבשו ואמרו כי זאת צורה לקבל
כח עליונים. וחלילה חלילה כי הדבר נעשה במצות השם
ואין לנו לחפש למה צורת נחש ואם לא ידענו היום ען
שימתיק המי המרים. אפלו הדבש לא ימתיקם ומה טעם
לשום דבלת תאנים על השחין ואין בתולדת הדבלת לה
להסיר השחין. והאמת כי נשגבה ממנו דעת עליון. וי
ויסעו בני ישראל מארץ אדום כי כן כתוב לסבוב ואחרי
נמלס פינון ומפינון נסעו אל אובות כי כן כתוב בנחל ז
זרד במקום אחר יקרא דיבון גד כי ארנון גבול מואב היה
בתחלה. בספר מלחמות יי ספר היה בפני עצמו ושם
כתוב מלחמות יי בעבור יראיו ויתכן שהיה מימות אברה'
כי ספרי רבים אבדו ואינם נמצאים אצלנו כדברי נתן ויע
ועדו ודברי הימים למלכי ישראל ושירות שלמה ומשליו'
את והב בסופה מלחמות היו בימי הקדמונים במקומות ה
הנזכרים ושם והב איננו לשון הקד וכן ופסוי ויתאו ושתי
גם ושני או פירושו ושני הוו לחבור וכל זה למה שלא
נמצא זו פרש ברואם המלה רק מלת וי העומדים רק
תמצא תחת יד כמו ולד . ופירוש המתרגם ארמית ידוע
ואשד יש או שהוא כלשון ארמית וסוף דבר כל אלה שמ
שמות מקומות אשר נטה הטעם על ישראל כי על עד
עברו ונשען לגבול מואב זה הוא והוא יושב מגולי ומ
ומשם נסעו ישראל אל המקום נקרא בארה כי הא
בארה תחת האלף כהא מצרימה ואת הבאר גם היא
היתה שלא ואיננה הבאר הנקרא באר מרים לפי דעתי
רק היה המקום שצוה משה ואחריו שרי ישראל . כמו
במשענות מיד נבקעו המים עלי באר תחלת השירה ולא
נכתב כלה יענו לשון צווי והנה פי' איך עלתה . כריה נ
נדיבי העם הטעם כפול כמשפט במחוקק על ידי מחוק
מחוקקי כמו לבי לחוקקי ישראל המתנדבים ואת הבאר
היתה במדבר נסעו אל מתנה ומשם אל נחליאל . ודע
כי אשד הנחלים והמדבר הנקרא באר ומתנה ונחליאל
כולם מקומות יש להם שם כלל והוא עליון דבלתימה
כן כתוב בפרשת אלה מסעי מקומות עברו עליה כמסע
אחד והרי העברים

לפני כבר היה הבמות הגיא אשר בשדה מואב והעד
שאמר הכתוב כי מהגיא בפסגה אל ערבות מואב מעבר
לירדן ירחו: וכתוב כי מהר העברים בפסגה אל ערבות מ
מואב על ירדן ירחו ועוד ונשב בגיא מול בית פעור עד
שהתחכמתי ובמקום אחר עלה אל הר העברים הר נבו
ויקבר אותו בגיא וגם כתוב ויעל משה מערבות מואב
אל הר נבו והנה הגיא ראש הפסגה וגם מת משה ואי
צריך להוליכו אחר מותו ונשקפה לשון נקבה. על הגיא
הישימון מקום שממה והעד ובתהו ילל ישימון: וכן תמצ
במדבר בישימון וכן דרך יהצה אל יהץ מארנון
שלקח ממואב ועד בני עמון כי כתוב כי חצי ארץ בני ב
עמון היתה לישראל כי לקחוה מיד האמורי שלקחו בב
בתחלה מיד בני עמון וכתוב אמר על מואב ועמון שלא
יתן השם מארצם לישראל עד מדרך כף רגל והטעם
הארץ שהיתה כדרש בעת ההיא על
כן הוצרך הכתוב לאמר דברי המושלים בעבור חשבון
שישבו שם ישראל כי כן כתוב וישב ישראל בכל ערי האמ
האמורי בחשבון ובכל בנותיה וחשבון כאם והכפרים
כבנות כי חשבון עיר סיחון שבה כי הוא נלחם במלך
מואב הראשון והוא דבר ידוע והמושלים הבודאים קל
מלכם מושלים והטעם באו חשבון לאמורים ואחרון מ
ותבנה יותר ממה שהיא ותכונן להיותה עיר סיחון כי אש
יצאה מחשבון רמז לאנשים שקברו בחשבון על מלכם
להפה הטעם כמ"ל כמשפט מקרית סיחון ומקריה שהי
היום לסיחון עד מואב ושם מקום סמוך כמו תכית לחם
יהודה במות מקומות גבוהים כמו שם צלם אלהי מו
מואב פליטים פליטי חרב בורחים ונירם דברי משה
והמם סיחון מלך אמורי ונדיין ולא שבי פירושים ואחד
מבני ניר ותהיה מלת ונירם מוסרת עצמה ואחרת עמ ז
כמו והנבואה עודד הנביא שהיא והנבואה כנבואת וכן י
ונירם אבד ניר חשבון ותהיה מלת ונירם כמו בתוך ש
האהלי הערכך וכן היא והניר שלכם אבד שהוא ניר ש
חשבון והפירוש השני שתהיה מלת ונירם מגזרת ירה ב
ויור אשר יריתי והטעם כאשר ירינו אותם אבד חשבון
ונשים מפעלי הכפל והחרק תחת קוף קטן כמו ויסב
אלהים ורבי משה הכהן אמר כי הדגשות לחסרון האל
כאלף מלפנו מבהמות ארץ מגזרת תאשם שומרון ויש
אומרים כי חשבון דברי המושלים למואבים הבאים ב
בשבילם אל חשבון כי אש יצאה מחשבון משל למחנות
סיחון וכאשר ירינם דברי המושלי' על לשון המואבים
חשבנו כי תאבד חשבון ונעשה שממה כל האר' עד נפ'
או הם דברי משה ויסבו פרשתיו אדרעי אל אדרעי דרך
קרבה השאיר לו אחד מישראל:

פרשת וירא בלק

לאמרי בקרבת אליו והטעם לידע שהוא סיחון ועוג
ולא היו במלכי כנען כאלה והעד נבנה ארזי ויגר מוא
כמו ויירא וכן גורו לכם ויקץ כמו הפוך וכמהו נעלה
ביהודה ונקיצנה: אל זקני מדין יתכן שהם החמשה
מלכים זקנים: ילחכו כלחוך שנים בבנים פתורה אל
פתור ארץ בני עמו והם ארמים וכן מפתור ארם נהר
נהרים ונדרים בלעם הוא בלע כי זה ארמי ואם בעבו'
בעור אביו הנה בן אחשורוש קודם אחשורוש רק הם שני
אשר על הנהר פירו ארם נהרי' עין האר' פירשתיו: וארה
לי לשון צווי מפעלי הכפל בחסרון אות הכפל וכן קבה לי
והב' סוב על משק' סמור ותבה לי בחסרון ההא על דרך
משקל שכב רכב צלא כנה בן שם הפעל ואי' טעם בעבו'
סיחון בהא כי הנה כמוהו לכלה השטע יאמר הזה הנה ש
הכנען תח הדג שהן תח אות הכם כמו על כמון וישב ול
היה כמוהו בעבו' אות הגרן כמשפט זקני מואב חכמים
וקסמי' ביד אמר ר' שמואל הנגיד הספרדי ז"ל שטעמו דמי
הקסמי' וראיתו ביד ולא אמר כלי רק כמשמעו ושם חסר
שלא אל מקום קוסמים כמוהו ועוד שלא יוכל לעבור
לאמר לא אתה יום ושם נכחר לבב ולקוב כי הם חכמי' ו
אותנו והעד שפירושו כאשר הן שאלת הבת בימינו היה כ
הקסם והשכבתי אתכם דבר אח' שתליכו ויבא אלהי' לבבו
ישראל כי השם ידע דבר בעל פעור ואלו היה בלעם מקל
אותם היה כל השעל אותו כי בעבור קללת בלעם באה המגפה
מי האנשים האלה פתחו ומי תזל דבור כמו אי הבל ש
אחי והנה הוא כמו והשם אמר לו קול דמי אחי כי ברוך
הוא והטעם כי לא תוכל לקלל אותו כי אני ברכתיו שרי ב
בלק ולא הזכיר זקני מדין כי בלק הוא העיקר והוא ששלח
אליו אמר ר' משה הכהן הספרדי כי טעם שסיחון הפעל
כיון לא יתכן להיותו בלא כן כמו להרגני לא יאמר ב
להרגני והב' שנת לתתי להלך עמכם לא אבה יבמי ורבי
ימים שמדקדק את כי מלא כסף ולמכו בכן כטעם הלוך
שנכו ממקומו רבים כמשמעו או גדולי כמו על רב ש
ביתו קרית מלך רב והוא דוד כי כן תקרא קרית חנה ב
דוד כי כבד אכבדך בממון וכל מה שתאמר שים כערך
כדי שתקללם והעד כי כבד אכבדך כן אמר בלעם א
אם יתן לי בלק מלא ביתו כית מלא וכן מלא כל הארץ
כבודו כי רבים טעו שחשבו כי כבוד השם הוא מלא הע
העולם כטעם ליי הארץ ומלואה קטנה או גדולה תאר
השם ויחסר מקום השם וכן ועשיר ועשה עושי
ומכלכל בדילה: בזה במקום הזה:
אמר הגאון ז"ל אם יטען טוען ויאמר אחר שאמר השם
השם לא תלך עמהם איך אמר קום לך אתם ואם להשי'
כי השם לא רצה שילך עם האנשים הראשונים על ש

שיבאו שרים נכבדים מהם ״ ולפי דעתי אין צורך רק
טעמו כטעם שלח לך אנשים כי השם אמר לישראל ע
עלו רם והם לא האמינו רק אמרו בשלחה ׃ אז שאל מ
משה את השם ואמר לו שלח לך אנשים ואחר שאמר ש
השם לבלעם לא תלך עמהם ׳ מה צורך היה לו לאמר
ואדעה מה יוסף השם דבר עמי ׳ רק חשב בלבו מחש
מחשבה רעה והשם אמר לו לך עם
האנשים רק השמר שלא תדבר רק מה ׃ שאומר
לך ׳ והעד על פירושי ויחר אף אלהים כי הולך הוא ״
לשטן לו ׳ כבר פירשתיו בספר איוב כי השטן היה המלאך
ודברי הגאון שהוא בן אדם לא מעלין ולא מורידין ״ ויו
ויחבים ׳ בצוני ״ מן הדרך ׳ הדרך והלכה בשדה שאין
שם דרך ״ להטותה הדרך דרך קצרה ׳ והטעם אל הד
הדרך ״ במשעול הכרמים ׳ פירושו כפי מקומו כדברי
המתרגם ארמית ׳ כי אין רע לו ״ ותלחץ אל הקיר והי
והיא לחצה בעצמה אל הקיר ׳ הוא הגדר ״ ויוסף להם
להכותה כי כבר הכה אותה בנטותה אל השדה ״ ויפתח
יי׳ אמרו רבותינו ז״ל שעשרה דברים נבראו ערב שבת ב
בין השמשות ״ ולפי דעתי שהטעם שגזר השם לחדש
באותות אלה שהם חוץ לתולדת ״ ויאמר הגאון כי לא
דברה האתון ״ ורב שמואל בן חפני תפסו ״ור׳ שמואל
הספרדי בעל השרים חשב להציל המתפם

ודע כי אנשי שקול הדעת הוצרכו להוציא
הדברים ממשמעם כי אמרו שהשם ל
לא יחדש אות בעולם לסבות המנהג
שברא רק להצדיק נביאו ״ ולא אמרו אות ׳ כי הנה הב
חנניה מישאל ועזריה נעשה להם אות ״ ולא היו נבי
נביאים ״ ויש מהם אומרים כי בלעם נביא היה ׳ וה
והאמת כי נבואתו היתה בעבור כבוד ישראל ׳ כי קוסם
היה ׳ וכן קראו הכתוב ״ ויש אומ׳ כי היה יודע דעת עליון
לקבל כחם למטה בגזירות ״ וזה טעם תאור יואר ״ וה
והנכון בעיני כי היה יודע מזלות ״ ובעת ראותו מזל
אדם שהגיע עת רעתו ׳ היה מקלל אותו ותבא הרעה
אל המקולל יחשבו הרואים והשומעים הכתצאים כי ב
בעבור קללתו באה הרעה ״ והעד שדבר במראה עם
שרי בלק ׳ וזה טעם לא אוכל לעבור את פי יי׳ אלהי ׳ כי
אין יכולת בנבצר לשנות מעשה אוצר או גזרתו והסוד
כי החלק לא ישנה שחלק רק גזרת הכל תשנה גזרת ה
החלק ולא אוכל לגלות זה הסוד כי עמוק הוא ״ והישר
כי האתון דברה ואם תבין סוד מלאכי אברהם גם יעקב
אז תבין האמת ״ וטעם במקל ׳ כי בתחלה ובסכית ׳ ה
הכה אותה בענף קטן או בעד רגלים פרשתיו התעללת
פרשתיו ״ מעודך ׳ מיום שרכבת ״ ההסכן הסכנתי ה
הרגל הרגלתי והטעם הכך היה חוקי וכן הסכן נא ע
עמו ושלם ׳ ויגל יי׳ כבער אלמע שהוסיף במאור עיניו

אז הכהו מתחלה בשכורים ׳ וישתחו לאפיו פרשתיו כי יר
ירט הטעם עוות וכן על ידי רשעים ירטני שהוא מן ר
רטה שאלו היה מן ירט היה ראוי להיות ׳ כמו יעטני ו
ואם הם שני שרשים ובמוהו מעיל צדקה יעטני שהוא
על משקל אשר יעטני עם עוטה אור ׳ ותראכי האתון
בקמץ גדול תחת קטן שהיה ראוי להיות ותראני ורבים
כן אולי יתחלק לטעמים רבים ויפה הוא כמו לולי ואולת
גם לעד שמתה האתון אחר שדברה ואותה החייתי דר
דרך קצרה ׳ וכן הטעם כאשר הרגתיה הרגתיך או הר
הרגתיך לבדך ואותה החייתי כי בן אדם בראותו האל
המלאך ימית והעד ותנצל נפשי ודבר מכוח לעד ואף
כי הבהמה שאין לה שום שותפות עם רוח המלאך כב
כבן אדם ״ עם האנשים האלה ואפס כמו רק וכן אפס
כי לא יהיה בך אביון אפס כי עז העם ׳ למה לא הלכת
כמו באת בעבור מלת אלי וכן מלת וישר כאשר פרשתיו
קרית חוצות ׳ שם מדינה ׳ במות בעל הוא בעלי במות
הרנין וירא משם קצה העם כי הם חונים לארבע
רוחות השמים ׳ שבעה מזבחות יש סודות שעוקים לא
יבינם כי אם מתי מספר ושביעי בימים ובחדשים וש
ובשנים ושבעה כבשי העולה ושבע האחות גם אמר השם
השם לאיוב קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים ובית
שלם לשלם אז תתחדש רוח בינה והמשכיל יבין ״ פר ו
ואיל במזבח לכל מזבח ומזבח והוא דרך קצרה כאלו
אמר במזבח האחד מכל המזבחות ׳ יקרה מגז לקראתי
ודבר בפיך אל מה ׳ וילך שפי דברי המתרגם ארמית ׳
ידיעים שהוא לבדו והנה שפי לבדו גם הוא בלי אח וא
ואחרים אמרו כמו בכא לב מגז ושפו עצמותיו והנכון
בעיני שהוא מגז קול על שפיים ויצא ביד גם באלף
במלת פתאים והטע שהלך אל שפי ותחסר מלת אל כ
כמו ויבא ירושלם ׳ כשעו העם חצרות ורבים כן הנה
הוא מכתם בלבתו כי כן כתוב ׳ ולא הלך כפעם לקראת
נחשים והנה גם פה רמזתי לך סוד חתום ״ ואעל פר
ואיל בצוני ׳ וישא משלו ויאמר הנשל הוא כי מראש צו
צורים אראנו ומהררי קדם מזרח ׳ לכה ארה לי יעקב
תחסר מלת ואמר ונכסיר תמירים תמות רבים והוא דר
דרך קצרה ׳ זועמה ישראל הטע כפ״ל כמשפט כי היא
דרך לדבר טעם אחד במלות משונות ושמנוהו לחזק ו
והיתה ראויה מלת זועמה להיותה על משקל זכרה לי א
אלהי וכאשר כשתח העין בעבור היותו מן הגרון היה כ
כינו וכן הזן חולם תחת קמץ חטף ימה אקוב לא קב
קבה טעם קללה והוא תחת וו כהא אהלה כי פרעה אה
אהרן והלה משלי הכתל והשלמה ׳ קבנו שנו סבנו
ואם היה מלה זרה ימה אזעום לא זעם יי׳ מגז זעם ו
והטע כפ״ל ׳כי מראש ׳ צורים אראנו ׳ כי על השפי
היה והוא גבוה והעד על השפי שהוא כמירושי ולא ס

ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המ׳
המדבר פניו ולא אל שפי ׳׳ וגם יתכן להיות מראש צורי
משל לגבורות השחקים העליונים כי ראה בחכמתו שת
שתעמוד זאת האומה לבדה ולא תתערב עם אחרת ואם
תתגבר עליה לעזוב תורתה כאשר עשו כל האומות ו
ובגוים לא יתחשב אפרשנו בפסוק יצב גבולות עמים ו
ומי מנה והטעם שלא יתחשב עם הגוים והם עם רב כ
כחול שיתכן שלא יתחשב המעט׳׳ עפר יעקב הטעם ש
שהוא רב כעפר הארץ ומספר את רובע ישראל רגל א
אחד כטעם אפס קצהו תראה יפה פירש המתרגם אר
ארבעת מלת ישרים והטעם לפי דעתי שהתאוה למות
ותהיה אחריתו כאחרית ישראל שהם חלק השם ולא ח
חלק הכוכבים כי הוא קוסם ויש אומרים שמלת ותהי ו
אחריתי כפולה בטעם והוא היה מתאוה שימות מות י
ישרים כמו הישרים של ישראל בעבור דעתו כי בחרב י
ימות והגאון אמר כי מי מנה הוא השם והטעם אתה
שתוכל למנות עפר יעקב ואת נפשי מות ישרי׳ אם כן
מה טעם רובע ישראל ולפי דעת רבים שפירושו כמו א
ארחי ורבעי זרית שהוא כענין רבבי ויפרשו עפר יעקב
על׳ עת כשעו משפט הלשון להקדים שם הפעל בלשון ו
עבר ועתיד ובבנוי הדבר הפוך ׳׳ ויש מלות זרות כמו
ברכת ברך ונא בוא׳ אפס קצהו רק ׳׳ וקבנו
מלה זרה ולפי הדקדוק כי הבנוי כעתיד ואין כינוים ר
רק השינין ידרשהו ידרשנו אויב ירדפני ׳׳ ובאה זאת הנון
המלה מורכבת עם כין וכאולם ׳׳ ולפי דעת רבי יה׳ ד
יהוד המדקדק הראשון שהוא משרש קבן אם כן לא יתכן
להיותה בנוי כי לא ימצא כן מהבנוי הכבד אולי תהי שם
הפעל על משקל ומשמרי את השבועה ׳׳ וישא משלו הוא
כתוספת ראש כלביא יקום מאזינה צדי מגן עד וכן לא
שתם עדי והטעם שפול ׳׳ מ׳ כנו כעיר כנסף כנו
מעינו מים ׳׳ וטעם לא איש אל בעבור שאמר וקבנו
לי משם וכבר אמר לא קבה אל׳ אמר ולא יעשה אמרו
ודבר דבריו ׳׳ הנה ברך שם הפעל כמו שם וברך שעל
עבר ׳׳והטעם והשם ברך ברכה ולא אשיבנה ׳׳ לא
הביט און לפי דעתי כי מזאת המלה למד בלק לשלח מ
נשי מואב במחנה ישראל ׳׳ והטעם כי אין השם כבן ו
אדם שיתנחם כי לא ראה און בישראל והנה אם יה ה
כהן און לא יקים דבר השם כי כל דברו הוא על תנאי
רק בנקום שבועה׳׳ וכן הנביא אומר רגע אדבר ׳׳מ
וזה טעם בדבר בלעם ׳׳ ולא ראה עמל הטעם כפול
והוא אחי האון והטעם מה יבין אדם לעמל בסוף
והנה כל עת שלא הביט און ביעקב השם עמו ותרועת
מלך בו במחנה ישראל וו ותקעתם תרועה אל מוציאם
וזה השם שהוא עמו הוא תקיף והראה אותות במצרי׳
כתועפות כמו קרני ראם ׳׳ושירים תועפות תקיף וכן ו

כן תועפות הרים לעם יתכן היות פירושו קרני הרים ׳׳
ואמר לו כמו ותרועת מלך בו׳׳ וטעם שזה האל שם
תוקף לישראל׳ וכל זה בעבור שאלה דבק בם ולא
יבקש כי אם מאתו כי אין להם צורך לנחש וקסם ׳׳
כעת יאמר והטעם בכל עת יאמר בלי דעת נחש ׳׳
מה פעל אל מה יפעל אל׳׳ ומלת עבר בעבור היות
כל דבר נגזר ואם הוא לעתיד כבר נגזר בתחלה וזה יא
יאמר לישראל בדרך נבואה שהוא האמת׳ לישראל
וליעקב דבר כפול בנבואות וכן מראש שניר וחרמון הן
עם כלביא יקום דרך כי יכבש מלכי כנען והקרוב אל
הדעת הרב הקרוב על מלחמת מדין שלא נשמע מלחמ׳
כמוה שלא נפקד מזרע ישראל אחד ומתו חמשה מלכי
ונפש אדם לא ידעו משכב זכר היו שנים ושלשים אלף
ודם חללים המלקוח ואת כל חילם ׳׳ ועל דרך הדרש ל
לא ישכב משה עד יאכל טרף כטעם ואחר תאסף אל ו
עמך ׳גם עמים פירשתיו׳׳ וקבותו לי משגלי הכפל כ
כמו שבתי אני ראש השני׳ ולא הלך לקראת נחשים
על כן היתה עליו רוח אלהים וזה עשה בעבור שראה כ
כי לא נחש ביעקב ׳׳וישת אל המדבר פניו ששם ישראל
בערבות מואב׳׳ שוכן לשבטיו ׳ ראה כל הדגלים ויש
אומרים כי בלעם היה רע עין הנקרא מרע ורעת ע
עינין היה עם רעת וכבר הודעתיך דעתי׳׳ וישא משלו
הטעם שנשא במשלו׳׳והמשל שבאלים כטעין ׳׳ נאם ר
דבור כמו ויבא אתו נאם ׳׳ יש אומרים שטעם שומע ב
גם ימחה דבר הנחש והקרוב אל הדעת שזאת דרך
הנבואה באלים כדברי אליפז ותמונה לנגד עיני דממה
וקול אשמע׳ שתים העין אין כן את רק פירושו כמו מ
מקומו הפך שתים ׳׳ ויש אומרים כי עין אחד
היתה לבלעם וזה דרך דרש ׳ נופל כמו תרדמה
נפלה על אנשים ׳׳וגלוי עינים ואעפ שהוא ישן הוא כמו
רואה בעיניו כטעם ולבי ער ׳׳ מה טובו פעל עבר
כמו כי אורו עיני׳׳ כטעין דגשות הטית
להתגלע כן כטה כי יש נחלים שיטו כה וכה ועליהם
אילנים ׳׳ כאהלים כמו מור ואהלות ׳׳
הנה דמה האהלים כנחלים כטעין כארזים כפול׳
והזכיר ארזים כארז בלבנון ישגה ׳׳יזל מים הנה מן
מים לשון יחיד כמו מי נדה לא זורק עליו׳׳ מדליו
שתי מדליותיו׳׳ וזרעו במים רבים׳ זה
והטעם שכל יום יצמח ויגדל ׳׳ וירם וטעם
וירם מאגג מלכו נבואה על שאול שהוא המלך הראשו
הראשון כי קודם שאול היו שופטים ולא מלכים ׳׳ אל
מוציאם והטעם כי האל המוציאו שם כח לו כתועפות
ראם ׳׳ אל יטען טוען בעבור מה אל מוציאם
ויחשב כי מלת לו סימן לשם כי כן משפט הלשון כמו
תחת לרגליך ישא מדברותיך ׳׳ עד
יא ב

הנה יאכלנו ורבים כן ·· יאכל גוים צריו · מלכי כנען ··
ועצמותיהם יגרם · ישבר הגרם שהוא העצם · וכן אל
מלת עצמו · וכמה מסעף פארה · לא תפאר ·· וחציו י
ימחץ · וכל חץ מחציו ימחץ · וכן וצדיקים ככפיר יבטח
וכן מברכיך ברוך · כל אחד ממברכיך יהיה ברוך · וכן
אורריך ·· כרע שכב · הטעם שירש ארץ ישראל ואחר כ
כן תשקוט הארץ ·· יקימנו · פירשתיו · ויספק את כפיו
כמו ספקו עליך כפים ·· לכה איעצך · יש או׳ הטע׳ על ב
בנות מואב וזה דבר רחוק בעבור אמרו הימי׳ · והנכון
בעיני שהוא כמשמעו · אתן לך עצה שתדע מה תעשה
כי זה העם כן יעשה לעמך ·· ויודע דעת עליון · ברוך
כנבואה לא בקסם ·· אראנו ולא עתה · הקרוב אלי כי ז
זאת הנבואה על דוד ואמר ולא עתה · כי אחרי ארבע
מאות שנה היתה ·· אשורנו ולא קרוב · הטעם כפול ··
והמשל הוא כוכב ושבט ·· דרך כוכב · יש דמות כוכבים
שלא היו בתולדות ולא נודעו ·· וקם שבט · מלכו׳ והנכו׳
בעיני כי מלת דרך שיהיה כדרכו · כטעם הכוכבים מ
ממסילותם · ורבי׳ פרשוהו על המשי׳ ·· והקדמוני׳ אמרו
סנחריב בלבל הגוים והכה מואב ועמלק אשורי · ועד ל
לאמה השלים ועכו עבר · רק היה ראוי דרך כוכב בסוף
מלכו · וחסירי דעת יחשבו כי המפרש דרך כ׳כב על דו
דוד הוא מכחש המשיח · חלילה חלילה כי המשיח מבו
מבואר הטב בנבואת דניאל כאשר פירשתי · והזכיר ע
עמידת מלכי יון · והזכיר החשמונאי׳ ועמידת בית שני ·
והחרבן והגלות והישועה זה אחר זה ואין צורך לנבי׳
בעולם עם דברי משה שהוא העקר ·· אם יהיה כדרך
בקצה השמים · ושב יי׳ את שבותך · ומחץ פאתי מואב
כן עשה דוד · וקרקר כמו מקרקר קיר · והטעם הורס
הקיר · כמו מסעף · בני שתי כמו בני אדם · כי הוא ה
העקר כי מבני בניו היה ·· וזאת היצחקי כי פירשו על
בני עמון גם מואב · והטע׳ כפ׳ל וזאת שהוא מגז׳ ותשופי
שת רמז לבני לוט · והוא רחוק בעיני · כי שת הוא האח
האחור כמו היסוד · כי השתות יהרסון · ורבי׳ פירשו כל
בני שת מגז׳ כי השתות · והטע׳ כי יהרוס המדינו׳ ואיננו
רחוק ·· והיה אדום ירשה · מגז׳ ואם לא תורישו · והוא ש
שם כמשקל קח לך לבנה · והוא תחת תאר השם כמו נ
והיתה הארץ שממה · וידוע כי נגרה יד דוד על אדום ·
והר שעיר ·· וירד מיעקב · יקום רודה מיעקב · והאביד
שריד מעיר · מכל עיר · והטע׳ מאדום · וזה היה ואם כי
כן כתוב עד השרית כל זכר באדו׳ · וירא את עמלק ברוח
נבואה · והמשל ראשית גוים · ופירושו כי הגוי׳ הנלחם
עם ישראל תחלה ·· ואחריתו עדי יהיה אובד · וכן היה
בימי שאול שהמית מאיש ועד אשה ועולל ויונק · ורבים
פירשו ראשית גוים · כי הם יחשבו בראש הגוי׳ ולא היה
כן ·· וירא את הקיני משפחת יתרו · וטעם המה הקינים ·

וחבר הקיני · והמשל ושים בסלע קנך ·· והטע׳ כפ׳ל כי
אלו שים משכנך בקן העוף לא יכילך · לבער קין · כמו
ושנה יהיתה לבער · וכן כאש יבער הגלל · וכערת הרע
גם קין יהא הקיני ·· וטע׳ עד מה אשור תשבך · כאומר
עד מתי תשבך אשור לא יעזבך כי אם היית לבער ·· וא
ואשור · לשון נקבה · והטעם מחנה · וכן ותפול שבא ·
ותערך ישראל ·· וישא משלו ויאמר · והוא נכים מיד
כתים ·· וכאשר הזכי׳ שאשור ישבה הקיני · אמר גם יבא
עת שיענה אשור ועבר עמו · והטע׳ העברים שישבו
אשור כי הקיני היו שוכנים עם ישראל · ופירוש המתרג׳
ארמית ידוע · רק אין מנהג הלשון לתרגם עבר בלא כ
נהר ·· יש מספר נכים לשון רבי׳ מגזר נכי אדיר · ויש או׳
שפירושו כמו ופגעו שם ציים כי דומם לציים שישום א
אדם מראותם · וטע׳ אוי מי יחיה משמו אל הטעם על
מלך אשור ששם נפשו כמו אל ·· וכן בספר ישעיה ··
או טעמו מי יחיה מהגזרות ששם אל בעולם על ידי א
אשור נבא את כל הגוים כי כן כתוב ·· וכתים מבני יון
כי כן כתו׳ ויתכן להיות רמז למלכות יון הרשעה · וכבר
ביארתי בספר דניאל כי מלכות יון ורומי אחת היא · והי
והיא החיה השלישית ברא׳ית ·· מיד כתים ממקום כמו
על יד הירדן · ויד תהיה לך ·· וגם הוא כתים · כי הוא
שם יחיד · ואם הוא על משפט לשון רבים · והעד ובני
יון אלישה ותרשיש כתים ·· ויקם בלעם כי שוכב היה
ותרדימה נפלה עליו · וכן אמר נופל וגלוי עינים ·· בש
בשטים כי כן כתוב ויחנו על הירדן מבית הישימון עד
אבל השטים והכל בערבות מואב כי לא זזו משם שלח
מרגלי׳ ולפי דעתי כי ויחל מהבני הכבד ·· וישתחוו ישרא׳
ובנות מואב ·· ויצמד ישראל · מגזרת צמד בקר · והטע׳
הנשים · והנה נצמדו עמם לדת פעור ·· והוקע אותם
נטעם על הנצמדים והעד שהוא כתוב ויאמר משה א
אל שופטי ישראל והוקע אותם כמו ויוקיעם בהר דכב
כדברי המתרגם ארמית · והעד נגד השמש ·· והטעם מ
מאיזה שבט יהיו וידוע כי הרגו ואם לא הזכיר הכתוב ··
ויקרב אל אחיו כתנה למשפחותיו · והמה בוכים מתפללי׳
לשם ·· וטעם וירא כאשר ראה פנחס כן קם מתוך ה
העדה שהיתה בחצר אהל מועד ··

ויש בכאן שאלה ויתכן שנכנס זמרי בעדים ·· אל הק
הקבה כמו אל האהל וכ׳ קרוב בלשון קדר ואם יש מעט
הפרש בין צורת האהל והקבה וידקור כמו ודקרוני בה
אל קבתה בקובה שהיתה שם עם אחי זמרי ·· ויש
אומרים כי קבתה מגזרת הזרוע והלחיים והקבה · גם
יש דרך דרש שנעשו נסים לפנחס רק הכתוב
לא הזכירם

פרשת פנחס בן אלעזר

בקנאו קל הבנין להקל על הלשון והטעם כי הוא קנא ב
במקומי וכתוב על השם כי הוא אל קנא בעבודה זרה
ולולי הוא שקנא הייתי מכלה כל ישראל בדבר בקנאתי
את בריתי שלום טעמו את בריתי ברית שלום כמו כסא
אלהים ורבים כן וה טעם שלא יגור מאחי זמרי כי הוא
נשיא בית אב   ושטרו שתהיה לו ולזרעו ברית כהונת
עולם ונכח כי הכהנים הגדולים היו מבני פנחס ויתכן
שהיו בנים אחרים לאלעזר וזולת אחריו לאות שמת וא
ואיננו אליהו כלל וכב פירשתי כי נגיד היה עליהם בימי
פילגש הגבעה אשר קנא לאלהיו ואהבתו את השם גם
עשה טובה לישראל ודרך דרש האב כשר ובנו יכפרו כ
אשר הכה את המדינים עם וכן רבים נשיא בית אב א
אחד מחמשה אבות בני שמעון וראש לבית אבותיו נד״
ואיננו צור אחד ממלכי מדין והנה גם מלכי מדין חמ
חמשה אבות צרור שם הפעל כמו זכור את יום השבת
כי צוררים הם   כי הכרו לכם בנכליהם במחשבות
הרעה מגזרת ויתנכלו ועל דבר ועוד כי יחשבו לעשות
לכם רע בעבור כזבי אחותם ויהי אחרי המגפה אמר ו
השם אל משה ואל אלעזר על יד משה וכן ויכן משה וא
וזקני ישראל אז ישיר משה אחרי המגפה בעבור שאמר
השם לאלה תחלק הארץ ״וידבר משה ואלעזר הכהן כ
מקום אבין ויתכן שהוא היה שם לימים כמו אהרן׳ את
כמו דברו לשלום ״מבן עשרים והטעם שנשאו כאשר צ
צוה יי׳ את משה ״והטעם ובני ישראל היוצאים מארץ מ
מצרים כי היו בספורים רבים מיוצאי מצרים ״והקרן
להיותם חנים ״והאל מראובן בספורים הראשונים ב
במדבר סיני ״אשר הבו׳ טעם כי יבאו אנשים ״ואת
קרח פירשתיו ״לכם כמו ויהיו לאות לבני ישראל ״ובני
קרח לא מתו והשר שמואל ובנו שהם המשוררים והם
הנקראים הקרחים לבני קרח מזמור גם בעזרה כתו׳
משפחת הקרחי ״והזכיר הכתוב ובני קרח עם בני רא
ראובן בעבור כי בני דתן ואבירם גדולים וקטנים מתו
והנה רעת דתן ואבירם קשה מרעת קרח ״הימני אל ת
תבקש דקדוק בשמות וכן מן פוה פוני ומן לשפופם ה
השופמי לימנה משפחת הימנה ואיננו הימני כמו מן ג
בריעה בריעי ״יחני ושוני חסר יוד היחס או זה יוד היחס
ושל השם חסר והוא הנכון ״ואחר ראובן שמעון גד ה
החונים עליו רק מנשה קודם אפרים ובמדבר הפוך כי
ויתכן שזה בעבור מספרם יוסיפו על בני מנשה במדב׳
סיני שמונת אלפים ושלש מאות ובערבות מואב יוסיפו
בני מנשה על בני אפרים עשרים אלף ומאתים ואין ז
זכר למשפחת מנשה בנים לבנימין והם בכר נעמה וכ

לצען וראש וארד   אחירם הוא אחי שפופם והוא מ
מופים וחופים הוא חופם ׳ ואלה ארד ונעמן הם בני
בלע ׳ ויש אומרים כי נעמן וארד מיורדי מצרים והם
בני בלע בן בנימן שוחם הוא חושים אלה משפחות דן
למשפחותם כי חושים נחלק למשפחות רבות יחלק את
הארץ ה טעם כי בגורל יחלק הארץ למטות על   פי
הגורל שחלק נחלתו בין רב למעט לפקודים׳ לגרשון
החל מהבכור והזכיר בנו שהוא לבני ולא הזכיר שמע׳
ויתכן שלא היו לו בנים או היו לו ומתו בלא בנים
ואחר כן הזכיר החברוני שהוא בן קהת ולא הזכיר עז
עזיאל ואחר כן בני מרי   ושב להזכיר בני יצהר
ואחר כן בני עמרם ואחר אותם בעבור שיבאר מה ש
שארע לבני בן עמרם הקרחי הם בני קרח והזכיר שם
יוכבד בעבור כבוד בניה ולא הזכיר שם יולדתה דרך כ
קצרה וכן לאשריאל אשר ילדה ויהיו פקודיהם פקודי ה
הלוים שבע מאות והתימה כי לא נוסף בהם רק שבע מ
מאות והנה ישראל שמתו מי שהיה מבן עשרים ומעלה
היה מספרם במגפה האחרונה קרוב מהמספר הראשון
כי הלוים לא נכנסו עם פקודי ישראל והעד אלעזר שב
ובאלה לא היה איש זה הפסוק שב אל פקודי ישראל כי
אם כלב בן יפונה קודם יהושע כאשר אמר השם והוא
לא היה חטאו הבכית כי לא יירשו בני המנערים על הש׳
כי בחטאו מת אמר רבי יהודה הלוי הספרדי כי פירוש
כי בחטאו מת דבק עם ובנים לו היו לו כאשר יאמר הין׳
בענותיו ארע לפלני כך וכך ואיננו רחוק כי אין לו בן
בעבור שאין לו בן כן אחות או הדבר כן והעברת מה ש
שהיה ראוי שיקח תקחנה הן וכן אין לו הנה ואת כי ה
הבן יירש את אביו לאחיו מאב או אם לשארו הקרוב א
אליו מכל המשפחה יירש אותה הנחלה וכבר פירשתי ד
דרך קדמונינו ז״ל בפסוק לעם נכרי ולדעת הנחלות וא
ואם יירש האב או האם את הבן ומה שתירש אשתו בר
בריכים אנו לקבלה אמרו הקדמונים כי נסמכה זאת ה
הפרשה עלה אל הר העברים לדבר הנחלות כי בקש מ
משה לדעת מי יכחל מעלתו ״   להקדישני דבק ע
עם מריתם והטעם כי מריתם להקדישני וזה הוא על
אשר לא קדשתם כאשר פירשתי ׳ אל אלהי הרוחות ש
שהוא יודע הרוחות אי זה רוח ראוי   וטעם יפקוד
מגזרת פקיד אשר יצא לפניהם   במלחמה ואשר
יביאם על ידי אחר אשר רוח בו וכל איש ׳ אי יש בו רו
רוח רק הטעם כמו וחזקת והיית לאיש וסמכת את יד
ידך להראות את ישראל שהוא במקומי ועליו סמך ״
ונתת מהודך לחלוק לו כבוד לפני ישראל למען ישמעו
כי הם כבר אלוינו

וכאשר יראו שאתה כבדתו כן יכבדוהו ׳כי ילכו אחרי מ
מעשיך ״ על פיו יצאו ׳ על פי אלעזר במשפט האורים
וים הו׳ כי על פי משפט האורים ״ והראשון ישר בעיני
וכל בני ישראל בדבר שהיה כלל לכל וכל העדה בדבר ש
שהיה פרט לעדה ׳ הם הנועדים באהל מועד ״ וטעם
הדבק בפרשת הקרבנות שהשם צוה את למשה שיצוה
את בני ישראל הקרבנות שהם חייבים לעשות כי
הוא לא יכבש לארץ עמהם והנה לא הזכיר עולת תמיד וא
ואם הזכירה בתחלה״ יתכן שהנזכרת היא על הר סיני
או שתהיה מערכת הקרבנות סדורה ״ לחמי פרשתיו״
לאשי ׳פרשתיו ״ לאשם לריח ניחוח ״ במועדו שלא
יקדימו קודם הבקר ׳ ושלא יאחר אחר הערב״ את הכ
הכבש אחד ׳ אמר ר׳ משה הכהן הספרדי כי הוא דרך
קצרה ׳ והטע׳ את הכבש כבש אחד ״ ועל דעתי שאות
הא מנסך עכינו ואחר עמו וכבר הראיתיך רבים כן ״
העשויה בהר סיני ׳ הטעם כאשר עשיתם בהר סיני ׳ג
גם זה אות שלא העלו עולות במדבר אחר נסעם מסיני
כאשר פירשתי בראיות גמורות ״ הסך נסך שכר ׳כמו
על דברי הקדמוני׳ ז״ל ״ בשבתו ׳שב אל יום השבת אעפ
שנמצא כל שומר שבת מחללו ״ והטע׳ כל שבת ושבת כ
כמו יום ביומו ״ על עולת התמיד ׳אחרי התמיד שיש׳
עליה עולת שבת״ ובראשי חדשיכ׳ ״אמר ר׳ משה הכהן
הספרדי כע׳ שפירושו חדש ניסן כי כן כתו׳ ראשון הוא ל
לכם ואחר כן אמר זאת עולת חדש בחדשו ׳ שיעשה כן
בכל חדש ׳ על כן הוסיף לחדשי השנה ופירושו כנגן יא
ואעם שים לטען על יד ובראשי חדשיכם רק בעבור
שבת בשבתו ׳ ולא יתכן כי על דרך הפשט פירוש אחר
כי אין בפסוק זכר לירח ״ועוד כי לא מצאנו זאת המל׳
כי אם מהבנין הכבד והדגש ״ והנה הדלת רפה ׳ ושע
ושעיר עזים אחד לחטאת ליי כמו אשר עלה עליו הגור
ליי ועשהו חטאת ״ ודע כי חטא׳ עם לאמר בלשון הקדש
אין החטא דבק כי אם בחוטא ׳ הלא תראה וחטאתי ל
לאבי ׳ והנה זה הפך הדרש ׳ רק יש לו סוד ״ בארבעה
עשר יום לחדש ולא הזכיר בין הערבים ׳גם זה חזוק
אל המעתיקי׳ ואעפ׳ שאין להם צורך ״ושעיר חטא׳ כמו
שעיר עזים והוא דרך קצרה ״ והנה לא הזכיר עולת ה
התנופה ואנחנו צריכין לקבלה ׳ כי פסוק שבת אחר ע
על עולת תמיד בהקריבכ׳ מנחה חדשה ״ לאם התנופה
הוא העקר ׳ ועמו שבעה כבשים ׳ ופר בן בקר ואילים
שנים ושני כבשי שלמי׳ ׳ והעולה הנזכר׳ בפרשה הזאת
הוא חובת היום ״ והעד על דבריהם ׳כי לא באר
בשבת ובמועד קרבן כלל רק הזכיר בחג המצות ושבו׳
ויום העמר והקרבת׳ אשה ליי ולא אמר כמה המספר
וכן ביום תרועה ולא הזכיר עולת חדש ועולת התמיד״
ומנחתה ׳ היא העולה הראשונה ״ יום תרועה מצוה ל

פנחס

להריע כי לו היה זה הדבר על עולת היום ׳למה לא הזכ
הזכיר בשאר המועדי׳ ״ ועוד כי על העולות צוה לתקוע
ולא להריע׳ ׳ פר בן בקר אחד׳ של צבור׳ וכן איל אחד
ואינם פר כהן גדול והאיל שלו״ ולפי דעתי כי האיל ה
הנזכר בפרשת אחרי מות שלקח מן העם איננו זה ׳כי
על אילו ואיל העם אחר ועשה את עולתו ואת עולת ה
העם ׳ והעד שיש תוספת שבעת כבשי׳ ״ גם זה שעיר
עזים אחד לחטאת איננו משעיר הגורלות על כן כתוב
מלבד חטאת הכפורי׳ הכתובת בפרשת אחרי מות״ ע
עצרת פירשתיו״ ולמנחותיכ׳ ולנסכיכ׳ לכל עולה כמשפט

פרשת ראשי המטות

לפי דעתי שזאת הפרשה היתה אחר מלחמת מדין על
כן היא אחריה ׳כמו ותדבר מרים ואהרן במשה ׳אחר ו
ויהיו בחצרות כאשר פירשתיו׳ והכתו׳ אמר שבאו בני גד
אל משה ואל אלעזר ואל נשיאי העדה ׳ ודברו דבריהם
ואחר כן כתוב ויתן להם משה אל אלעזר ואת יהושע ב
בן נון ואת ראשי אבות המטות הם נשיאי העדה הנז
הנזכרי ״ובעבור שאמר לבני גד ולבני ראובן והיוצא
מפיכם תעשו על כן כתוב וידבר משה אל ראשי המטו׳
ושם כתוב ככל היוצא מפיו יעשה ״ לבני ישראל ׳ שיא
שיאמרו כן לבני ישראל ״ ליי׳ שהזכי׳ השם ׳ והנדר אם
יהי כן אתן לשם כך או אתענה ״ השבע ׳ שם הפעל
ובא עם שם ובמוהו רבים ״לא יחל דברו ׳כמו לא יחלל
ואיננו מלשון תחלה ׳והנה אנחנו צריכין לקבלה כי ה
הכתו׳ אמר איש ואשה ולא פירש מתי יהיה איש ׳ואסרה
אסר ׳או אסרה ״ ואסרה ׳ משקל אחר ואיננו כמו אסרי
הניא כמו שבר ׳ והפר ׳ כמו את תנואתי ״ ביום שמעו
לא ביום אחר ׳ ונדריה עליה בבית אביה ולא הניא
אותה ובעלה יניא אותה ביום שמוע הדבר מפיה ׳
מבטא שפתיה השבועה ״ ואם בית אשה האלמנה בית
ביתם הקדמונים והביא אותה לא תקים נדרה בית אב
אלמנותה וזה על דבר העניד שנדרה ואת הבעל קוד
בעת הזמן ׳ מלת סליחה מפורשת ׳ לענות נפש אפי׳
לענות נפש שהוא הצום כאשר פירשתי׳ והקים נדרי ה
הקים אחר כן פירש איך הקים אותם בעבור שהחריש
ביום שמעו ׳ונשא את עונה כי הוא גרם׳ ׳בין איש ל
לאשתו והיא בגרות בין אב לבתו והיא איננה בגרות על
כן בנעוריה
החלצו חגרו חלצים ״ נקמת יי׳ היא נקמת בני ישראל
בעבור עבודה זרה וימסרו ׳ ״ כמו ויכתבו לקרוב מתוכ׳
למסור מעל ביי׳ וכלי הקדש אהרן ויהרגו כל זכר גדול
בשנים ואת צור אבי כזבי ״ בלעם בן בעור יש אומרים

אחר ששב אל מקומו בא לארץ כאשר שמע הריגת ש
שהיתה בישראל בעבור לקחת ממון מזקני מדין · חיל
זהב וכסף ונחשת וברזל ובגדים ·· ואת כל עריהם
במושבותם כלל ופרט ·· טירותם ארמוני המלכי ויקחו
את כל השלל ואת כל המלקוח שם כלל לאדם ולבהמה
השני פרט לאדם השלל הם העבדים כל פקודי החיל מ
מגזרת יפקוד יי כמו פקידי וכן מלת קרואי קריאי שרי
האלפים והמאות הם מאה ושלשים ושנים החייתם כל
נקבה הטעם אפילו אחת וכן אין לשפחתך כל ויתכן ל
להיות כמשמעו כי כל נקבה החיו ·· ורבים כן ·· טף ש
שם כלל לקטן זכר או נקבה ·· אתם ושביכם בעבור הכ
הכבוד השוכן בתוכם · וכל מעשה עזים כאשר פירשתי
והנה הכבוד בעבור שנגע בחלל הוא טמא ·· והטעם
ועמכם כל בגד עד שתתחטאו או תהיה מלת תתחטאו
מזכה וכן והתאויתם לכם כי הנבול הוא הפעול ·· ויאמר
אלעזר הכהן כי חקת הפרה לאלעזר נתנה ומשה אמר
להם תתחטאו מלת כלל ואלעזר פרט להם ·· הבדיל
ידוע ·· אך במי נדה יתחטא · היה נראה לנו כי הוא
מי אפר הפרה כמו מי נדה לא זורק עליו וקדמונינו
אמרו כי טעון כשיעור המים שירחץ בהם תחלה הכ
הנדה ידעתם רחצה מדעתנו שא את ראש פירשתיו ··
מלקוח הבהמה השבי האדם ותחסר מלת יו׳ כמו שמש
ירח וראשי אבות העדה הם הנשיאים · וחצית את ה
המלקוח שם כלל אחד נפש כמו נפש אחד אחוז כמו נ
והאחוז אחוז ושניהם דבקים כאשר פירשתי ·· ומכל
הבהמה כמו גמלים והנה לא לקח אלעזר מהם חלק
אולי היו מעטים · על כן לא נזכר המספר שהביאו ולא
המספר שלקחו הלויי יתר הבז מאשר אכלו על כן אמר
יתר והזכיר מספרם כי היה מספר רב ולא שמענו שלל
כמוהו גם כן הזכיר המכס כי גם הוא רב' ומלת המכ
מפעלי הכפל על משקל ומומר לילדתי והוא מגזרת תכסו
על השה והטעם חלק ואמר מן האדם ומן הבהמה שם
כלל ·· הפקודים פירשתיו אשר בידינו בעבור היותם
ברשותם ·· וכן ולקחת בידך עשרה אנשים ·· ונקריב את
במחשבה או בפה ·· אצעדה היא על הזרוע כי כן כתוב ·
וצמיד פירשתיו ·· טבעת · באצבע עגיל באזנים כי כ
כן כתוב אולי נקרא כן בעבור היותו עגול וכומז את
כחבריו כל כלי מעשה הגיד הכתוב שלא היה בהם כלי
שבור אנשי הצבא בזזו איש לו הזכיר הכתוב להודיע כי
זהב רב וכלי מעשה בזזו כל אחד לבני ראובן כי הוא בן
הגבירה מקום מקנה כי שם מרעה טוב ויבאו בני גד
גם הם היו בעלי העצה בתחלה על כן הקדימם הכתו
ויאמרו יותן אחר ויאמרו פעם אחרת בעבור שארכו ה
הדברים יש אומרים כי את הוא פעול · יותן ולא אדע
למה זה כי הנה כתוב נעתם ארץ ולא נשא אותם יחדו

תניאון כמו תסירון · כי מניאין הלבו לבבם ולא
מלאו קל הלמד' והוא מהבנין הכבד לא השלימו מה ש
שהתחיבו כלב בן יפונה בתחלה כאשר דבר יי' ומלת מ
מלאו כמו בקשו נפשי שלחו באש מקדשך ויניעם מגז
נע ונד בעבור שלא באו ושקטו תרבות מגזרת אשר טפ
טפחתי ורביתי והוא קרוב מגזר' על כל רב כיון והטע
גדול הסכים לספות כמו להוסיף רק הוא מטרם אחר
וכמוהו ספו על זבחיכם לא ננחל כבעלי היוד מזה ש
הטרם בבנין חסר יוד עדים בתחלה לטפנו על משקל
כי מלים היו כמו מהדרים מגזרת מהרה חושה אל נג
תעמוד והאלה כמלא על מקום ועל זמן והטע' למעל
עד הורישו השם לפני השם כי שם הארון לפני יי' כאש
פירשתי כי לעולם הוא לסבה לעולם יאלף לבנאכם כ
וכן והאזכיתו כהרות כל חלוץ צבא כמו הארון הברית
והטעם כל חלוץ חלוץ צבא ונתתם תתנו להם ואזו כש
כשה רפה בלשון ישמעאל כי כן משפט הלשון ונאחזו ב
בתוככם חלק להם כבוד כי הטע' אם לא יעברו חלוצי'
תיליכם עמכם בעל כרח ונאחזו או אם יבאו ונאחזו
בתוככם ובאה זאת המלה כמשפט בעלי היוד כי אותיו'
יהוא יתחלפו ויענו בני גד שבית חזק כאכנו הוא העיקר
ואלף אנחנו נוסף ולא הזכיר עד עתה חצי השבט ואב
והמנשה בעבור היותו חצי השבט ואת בני מכן שהוא
הר נבו שם נקבר משה כאשר אפרש מוסבות אלה ש
הערים שסבו שמותם וכן שבמה וירש יש אומרים כי
מכיר חי היה ולפי דעתי שמלת ויורש שבה אל הגבור ש
שהיה במשפחה וטעם למכיר בן מנשה לבני מכיר כמו
ויאמר יהודה לשמעון אחיו ויאיר בן מנשה הו' ממשפח
יהודה כי כן כתוב כי חצרון לקח בת מכיר בן מנשה ו
והוליד ממנה שגוב הוליד את יאיר שהיו לו ערים בערי
הגלעד ונקרא על שם משפחת אמו גם יש כהנים שנק
שנקראו על שם בני ברזלי הגלעדי כי כן כתוב ואין פה
מקום לשאול איך יאיר לקח נחלה עם שבט אחר כי א
ארץ כנען היא הנחלקת ולא ארץ האמורי שהיא מעבר
לירדן מזרחה כי יש אומרים בארץ כנען והוא היה הת
התקיף מכל שבטו נויים חומותיהם פירושו לפי מקומו
כמו קריות

פרשת ואלה מסעי

כאשר חנו ישראל בערבות מואב וישבו שם חדשים עד
שכבו הכוזבים ולא זזו משם כי אם אחר מות אהרן כ
כתב משה כל המסעים · את מוצאיהם איך יצאו ממ
ממקום למקום על כן אחריו למסעיהם · על פי השם
דבק עם למסעיהם ממחרת הפסח · פירשתיו וכן ביד
רמה ובאלהיהם עשה השם שפטים כמו דגון · כי כן

כי כן אמר השם למשה ״ ויסב ירדן לעבן אז לישראל ״ פי החירות אל פני החירות מקום אחד הוא והפה בפנים ״
קברות התאוה ׳ הוא קדש ברנע פאשר פירשתי ״ ויסעו מקדש ׳ שם עיר ״ וטעם וישמע הכנעני כי כלחם עם ישר
ישראל בהיותם בהר ההר ״ צלמונה ופונן פירשתים ׳ בפרשת זאת חקת התור ״ מבית הישימון יהוא הגיא הנשקף
על פני הישימון אז צוה השם להזהיר ישראל כי הם קרובים לעבור ׳ משכיותם כמו אבן משכית ״ במותם כמו ב
במותי אים ״ והתנחלתם ׳ כמו והתאויתם והפעל הארץ ׳ וטעם להזכיר לרב תרבו ׳ לרבק אחריו ׳ ואם לא תורישו ׳
לשכים ׳ קוצים חדים ״ מעזר השר משכתו ׳ הכני סך את דרכך בסירים ״ ולצנינים פירושו לפי מקומו ״ כמו ולא
לשוטט שהם מכות בשוט או קוצים חדים כמו צנים פחים ״ והנה עוד פי׳ לאם גבל נחלתם שהם חייבים להוריש
משם יושבי הארץ ״ אל הארץ כנען כמו הנבילה כבולת עדד הנביא ׳ וטעם אל הארץ ארץ כנען ׳ על ידי אדום
מקום ׳ כמו על יד הירדן ׳ נחלה מצרים אל נחל מצרים ׳ ואיננו היאור ״ הים הגדול הספרדי וטעם גבול מערב
נחלתכם יהיה הים הגדול יהוא הגבול בעצמו ״ ואלף והתאויתם תחת ולו והתעיתתיו ׳ ואם הם שני בנינים ״ ים
והתאויתם כמו עד תאות גבעות עולם ״ ומחה ׳ כאשר אמרו קדמונינו תבירתה מגזרת ימחאו כף ״ שני המטות פ
פעם שנית לבאר מקום נחלתם ״ ינחלו פעל יוצא לשני פעלים ׳ וכן ונחל ונחלתנו ׳ על דעת המדקדקים ׳ ואלעזר
ראשונה כי על פיו יצא יהושע גם הוא בן אהרן ׳ ולא הזכיר נשיא לבני ראובן עד ׳ כי כבר לקחו חלק ״ והמפרשי
אמרו כי אחל מיהודה כאשר יצא הגורל בתחלה ׳ רק יש טענה גדולה עליהם אעפ שהפירוש כנו לפי דעתינו ״ פרש
אל ׳ אם כעלם הוא הם שתי מלות בטעם ׳ כי הוא איננה מאותיות השמך ״ ומגרש ׳ ידוע ׳ ארבת כבנן ׳ ידוע ג
גם זאת הפרשה דבקה ״ והקריתם מגזרת קריות חוצות לבני ישראל ׳ איננו דבק עם הפסוק הראשון כי אלה הער
הערים תהיינה ערי מקלט ולא אמר מקלט לוי ׳ אחר כן באר כי לבני ישראל ולגר הגר ׳ תהיינה שש הערים האלה
מקלט ״ בפעע כו׳ בספר השה ׳ בספרי לכם ׳ כי סורות הפעלים ישתנו ׳ יהדפנו ממקום גבוה אז השליך עליו כמו ק
קיר כטוי או כלי סימית בו ״ בצדיה פירשתיו ׳ בפתע כמו פתאום ״ בלא ראות ׳ עינים ״ ולא אויב לו ולא מבקש
לבקש רעתו ״ עד מות ׳ יש אומרים עד תמים ״ וכתוהו תמות חכמה ׳ ולא אמרו כלום ״ כי עיקר תמות חכמה הוא
כמשמעו ׳ וגם כן עד מות הכהן כי הוא יכפר בעד ישראל וזה המאורע ארע בימיו ״ את גבול מן גבל כמו סבלתי
את העיר ״ דמים ׳ פרשתיו ״ יחניף ׳ עשות רע בסתר ״ סופנו פועל כמו ובא בגללנו ״ תשמא המכשפה ׳ את הארץ או
הוא צוי בעבור כי שוכן בתוך בני ישראל ״ ויקרבו גם ׳ זאת הפרשה דבקה עם כאשר צוה משה לתת מנחלת
ישראל ערים ללוים ״ ראשי אבות הם הנשיאים ״ ואם יהיה היובל ׳ ואפי׳ שיהיה היובל לא נקום לשוב הנחלה אלינו
רק תהיה תמיד נוספת על נחלת המטה ״ כן מטה בני יוסף כי ראשי האבות דברו בעבור המטה ״ וטעם תסוב מט
מטה ומטה בין הם בין אחרים ׳ וטעם לא תסוב נחלה ׳ מהיום קודם נחלת הארץ ״ וכל יורשת אחר כיחול הארץ
על כן אמר הכתוב ולא תסוב נחלה פעם שנית ׳ מחלה תרצה ׳ הזכיר הכתוב בתחלה כאשר נולדו ועתה ׳ כאשר נשאו
לאנשים בתחלה לאמשפחות ׳ לאות כי בני דודיהן לא היו כלם אחים ״ אלה המצות של נחלה והנדר וכל בת יורשת ו
ומשפטי הדם ׳ על ירדן ירחו מזרחה ׳ בשם דובר צדק ומגיד מישרים אפרש סדר אלה הדברים

ספר אלה הדברים הוא משנה תורה

יש אומרים כי טעם אחד עשר יום מחורב דרך הר ש
שעיר ׳ והנה הם הלכו במדבר ארבעים שנה וזה פי׳ ויהי
בארבעים שנה ׳ ואלה טעו׳ כי עד קדש ברנע באו בשנ׳
השנית רק ויהי בארבעים שנה דבק עם דבר משה ואחי
והישר בעיני שפירושו אלה הדברים שהם דברי המצו׳
הכתובים בפרשת ראה אנכי ושופטים ושוטרים וכי תצ
תצא והיה כי תבוא כבר אחר אותם כאשר היו במדבר
ויהיה דבר משה מוסף עליהן וכן הוא דבר משה במדב

במדבר בערבה מול סוף ימים שנסעו מסיני בין פארן
תפל לבן ודי זהב מקומות לא נזכרו בפרשת אלה מסעי
או נזכרו בשמות אחרים כי הנה שעיר יש לו שלשה שמו
שמות ורבים כן ״ אחד עשר הטעם שדבר אלה
הדברים מחורב שהלכו עד קדש ברנע ״ וכבר הגדתי
לך כי מקדש ברנע הלכו המרגלים ׳ואחר שנשבע השם
שלא יכנסו בארץ לא התחדשה מצוה רק בשנת
הארבעים ׳כי כן מצאנו ׳והעד שאמר באר את התורה
הזאת הנה באר התורה שאמר בין פארן ובין תפל כי ב
רוב המצות הם בספר הזה׳ וכן פירוש ככל אשר צוה י״י
אותו אליהם בעבר הירדן במדבר בערבה ׳ואם תבין
סוד השנים עשר גם ׳ויכתוב משה והכנעני אז בארץ ב
בהר י״י יראה והנה ערשו ערש ברזל תכיר האמת ״ יש
אומרים כי באחד בשבט מת משה ׳ואמרו כי התאבלו ש
שלשים יום ׳ושבו שם שני שבתות והראיה שלהם ויהי
בעצם היום הזה כי ביום אחד קרא זה הספר על כל י
ישראל וכן מת ׳וזאת איננה ראיה כי בעצם היום הזה
הוא על הפירוש ׳והנה כתוב אתה עובר היום את הירדן׳
בעבר פרשתיו ״הואיל משה באר שנים פועלים עוברי
דבקים בלא ו׳ וכן חמק עבר ״והנה משה הואיל לפרש
לבנים שנולדו במדבר מה שאירע לאבותיהם ואמר לא
להם כל המצוה ׳גם עשרת הדברים ששמעו אבותיהם
מפי השם ישמעם גם הם מפי ציר נאמן ״ בחורב
הוא סיני כאשר אמרתי ״פנו עוכו זה המקום ״ וסעו
לכם דרך הלשון כמו לך לך ״לא אוכל לבדי כטעם לא
תוכל עשוהו לבדך ״ הרבה אתכם במצרים ונתקיימה
הברכה שברך אביכם ׳וטעם ככוכבי דרך משל ׳פעמי׳
עם אלף כן מאה הפך לשון קדר ״ טרחכם מגזרת ה
היו ע׳י לטורח ופירוש טרחכם להבין האנשים הפתאים
המצות ׳משאכם שבקשו לחם ומים ובשר כמו ולשום
את משא כל העם הזה ״וריבכם זה עם זה ׳הבו מלה זר
זרה והיא הוא ראוי להתנועע בשוא ופתח ״ וידועים ש
שהם היום ידועים שיכירום הכל ׳שרי האלפים פירשתי׳
שמוע שם הפועל כמו זכור את יום השבת ׳והוא שמוע
שמוע או שמוע ׳גרו כבר פירשתיו ׳תכירו להכרי׳
הדין למי שיכיר ״אשר תעשון הם החקים והמשפטים
שהזכירם ״את כל המדבר זה הוא אחד עשר יום ״וטעם
הר האמורי כי כן כתוב בשעיר עד חרמה והטעם שב
שנכנס להר האמורי ׳רש במשקל שב מגזרת ירושה ׳תחת
כמו ידל כבוד יעקב מפעלי הכפל ׳ויחפרו כמו לחפור א
את כל הארץ כי החופר יחפש מה שיש בסתר ׳ אשר
נבוא אליהם בתחלה ׳ וייטב בעיני הדבר ׳בעבו
שלש השבטים על זה ׳וירידו בעבור נגבה׳ הארץ
והאחות בעבור היותם בנגב ״ ותרגנו כמו
ודעגים ילמדו לקח והוא מבין נפעל כמו אל תעצבו

דברים

לא תערצון כמו לא תפחדון מגזרת והוא מעריצכם וה
והטעם שבר הלב בפחד ׳ילחם לכם בשבילכם ״לאכות
איככו פעל יוצא כי לא מצאנו מזה הבנין כן
לראותם בפתח תלמיד ללמד על האות שהוא הא הפעל
הנעדרת ״ זולתי היוד נוסף כי מצאנוה בלא יוד
ולו אתן את הארץ אשר דרך בה היא חברון ׳כבר בא
באורתי כי אשר מבלע הבנין כפה ויחר אף והוא בלשון
ארמית כראה גם הוא מע׳ כי אנפת בי ׳גם בי התאנף
י״י הזכיר כלב בתחלה כאשר פירשתי ׳ואחר בן יהושע ״
העומד לפניך הוא משרתו ״ אשר לא ידעו היום טוב
באותו היום טוב ורע על רובם דבר הכתוב ״ ותהינו
ותאמרו הן ואל תתמה איך יבא פעל נגזר ממלה מד
מדבקת ׳ כי כן מלת על גם פן שמצאנו אפונה כא
כאשר פירשתיו ׳ויש אומרים שהוא מגזרת הין והטעם
מדה והוא רחוק ׳ויצא האמורי הוא הכנעני כאשר
פירשתי ׳כאשר תעשינה הדבורים כי מי שיגע אל ביתם
מיד ירדפו אחריו ׳ויכתו ׳ויכתו פירשתיו מגזרת וכתות
עד חרמה מקום או שם הפעל ׳ותשבו בקדש בקדש ב
ברנע ימים רבים כימים אשר ישבתם ברגול הארץ ׳וי
ואם טעה עוון והמרגלים ישבו לבדם הנה כן כמספר
הימים אשר תרתם את הארץ ׳אל תתגרו בם כמו יגר
יגרה מדון כעין תנועה ושכוש ׳אכל תשברו מאתם מש
ידנו לאסור ויש אומרים כי מלה בתמה והטעם כי אי
אין לכם צורך לאכול ולשתות והעד אלה השנים
שעברו על כן כי י״י אלהיך ברכך ׳כתתי את ער למואב
יתכן שלקחה סיחון וחזרה למואב באחרונה ׳ האמים
פרשתיו ׳ ספר הכתוב כי מואב לקחו ער מיד האמים׳
רפאים פרשתיו ׳החורים הם בני שעיר החורים לאמם
׳מפעלי הכפל ׳ ויהי כאשר תמו ידבק עם ויאמר י״י אלי
כמו ויהי ככלות משה לכתוב גם ויהי ביום דבר י״י אל
ורבים כן והטעם ויהי כאשר תמו הם אמר השם שנע
שבעבור נפל עד אל תצורם מפעלי הכפל ׳ זמזמים
מלה מתנוקת על משקל לשון הקדש כמו
האחשדרפנים ׳וישמידם י״י ספר הכתוב כי השם
השמיד אחרים מפני המואבי ונתן להם הארץ לירשה
כהר שעיר לעשו ׳וטעם עד עזה כי היא היתה לפלשתי׳
וכבר היתה בין אבימלך ובין אברהם ברית אם תשקר
לי ולניני ולנכדי ׳והכתוב ספר כי העוים לקחו עזה
החל רש מירושה ׳מדבר קדמות ׳לפי דעתי הוא הנקרא
ממדבר מתנה ׳ בדרך הדרך אלך ׳אכל בכסף תשבירני
ואכלתי ׳אם הצרכתי ׳כאשר עשו לי בני עשו יש מפרשי
כי פירושו על אכל בכסף תשבירני ׳אם כן מה יעשו עם
מושבי ער שהם מואבים ׳והכתוב אומר על דבר אשר לא
קדמו אתכם והנצרכו לפרש זה בעבור שאמר מלך
אדום לא תעבור בי ולפי דעתי שפירושו על טעם

בדרך בדרך אלך כאשר עשו לי בני עשו שסבבו
הר שעיר בדרך בדרך וכן כתו' אתם עוברים בגבול א
אחיכ' בני עשו היושבים בשעיר · רק המלך שהוא מלך
אדום לא עזבם שעברו מדינתו · כי משם היה מקום
ארץ כנען קרוב · ולכן עברו עד ער כי כן כתוב ״ וערבי'
ואמרו הם לא קדמו רק ישראל קנו מהם ״ החלותי בת
בפתחות הא הבנין בעבור אות הגרון וכן העירותיהו
בצדק ״ ענק חסר נון הפרש · מתים בני אדם · שנה
מגזרת ונשגב יי ״ אל ארץ בני עמון שהיא היום בידם
כאשר פירשתי · לא קרבתי כל יד מקום שהוא יד הירדן ״
השעיר אחד מישראל והוא פעל עבר ״ חבל ארגב · ד
דברי המתרגם ארמית ידועים · ויש אומ' שהוא שם א
אדם היה בחלקו מירושת אביו זה החבל · ויש אומרים
שהוא שם כי האלף נוסף · והוא מגזרת ורגבים ידובקו
בדרך רחוקה ״ באמת איש באמת כל אדם · והנה הוא
כפל ״ ולא יתכן להיות באורך כי מה בא הכתוב ללמד
ועוד שלא היה בכלם אדם כלל ״ יאיר בן מנשה פיר
פירשתיו שהוא מבני יהודה ״ הגשורי והמעכתי · שני
גוים ״ ולמכיר · מפורש · תוך הנחל וגבול שלו והירדן
שלו והירדן וגבול · ואצו אתכם · עם בני ראובן וגד יד
ידבר בעבור שהיו בכלל ישראל אמר אתכם ולא אותם
והפך זה ויצו משה את הלוים לקוח את ספר התורה הז
הזאת ״ כי אנכי ידעתי את מריך · אינכן מדבר עם ה
הלויים רק עם כל ישראל ובעבור היות הלויים בכלל ד
דבר אליהם

פרשת ואתחנן

הטעם וכבר התחננתי כאשר הזכיר יהושע ״ ואמר צ
צויתיו כי אנכי עובר עמכם כי התחננתי לשם לעבור
עמכם כי לגדולת השם אין חקר · ואדם לבקרים ר
רבה אמונתך ״ אמר חכם מהחכמים אתה החלות לא
להראות גדלך בשמים ובארץ במעשים שנוהג העולם ·
ואת ידך באותות שבעשן על ידו עד שנודע בעולם כי
אין תקיף בשמים ששם המלאכי' והצבא ובארץ ששם
החיות ובני אדם ״ כמעשיך בחכמה · וכגבורותיך ביכ
ביכלת ״ וטעם זאת הפרשה לחבב את ארץ ישראל וא
ואם הארץ תהיה חביבה ישמרו מצות השם שלא יגלו
ממנה ״ עלה ראש הפסגה הוא הגאי אשר בשדה מואב
ראש הפסגה ונשב בגאי וטעמו וכבר ישבנו בגיא
וזה שהוא ראש הפסגה כי משם נסעו אל ערבות מואב
הגיא היה בהר העברי כי כן מפורש ״ ועתה החל לדבר
על המצות ובעבור שהיו מול פעור החל לדבר בנה ״
ללמד אתכם לעשות כי עקר הלמוד לעשות למען תחיו
כי עובדי פעור נשמדו ״ וירשתם בעבור שבא בעלם
יגר כענו' הלוי' אכשר עין הפעל ואשם על משקלו לא

תוסיפו ידעתם ותחשבו כי היא עבודה לשם · גם כן
לא תגרעו ״ ואשר אמרת למען תחיו אין צורך לפרש'
כי עיניכם הרואות ״ בבעל פעור · בעבור בעל פעור ה
ורבים כן ״ ומי שלא עבד בעל פעור הנו חי ״ וטעם ל
למדתי אתכם אחר שאמר אשר אנכי מלמד אתכם לא
להוסיף כאשר צוני · אלהי כי מצותיו שתעשו באופן ש
שיתן לכם השם לירושה ועוד כי יש לכם תפארת במצ
במצותיו על העמים ״ והטעם כי עקר כל המצות ישיב
יבינם המשכיל וידע למה נתנו כי מי גוי גדול שיש לו א
אלהים שיהיה קרוב אלין שיעשהו תמיד בכל אשר יבקש
ממנו · גם אין גוי גדול אשר לו חקים ומשפטי צדיקי
בשקול הדעת כמו ישראל ״ וטעם גוי גדול בעבור חכ
חכמתו לכן ראוי השם ״ רק השמר לך הטעם אם תשכח
כל דבר אל תשכח יום אשר עמדת אשר ראו עיניך זהו
וכל העם רואים את הקולות ״ וטעם כל הימים אשר
הם חיים על האדמה כי השם ידע שלא יוכלו לשמור מ
מצוותיו כראוי והם יהיו בארצות המושלים בהם ״ לב
השמים באמצע · כנגד הרואים וכן בלב ים ״ זולתי ש
קול ששמעת כי הקול איננו נראה בעין · וכבר פירשתי
וכל העם רואים את הקולות ״ וטעם ואותי צוה יי' כי
בסיני צוה השם למשה את כל החקים ואת כל המשפטי'
רק הגידם לישראל בשנה השנית · ופעם אחרת בשנת
הארבעים · ואחר שלא ראיתם כל תמונה
תשמרו שלא תשחיתון מה שראיתם
והטעם האמת או דרכיהם ״ פסל דבר נקצב כמו ויפסם
ויפסלו ״ זכר כמו גוים ידועים · גם יש גוים סוגדים ו
ועובדים כל בהמה שפוגע בתחלת יומו ״ ויש או להוריד
כח עליונים כצורת עקרב לנשוך והצורות הארבעים
הנשארות ״ השמש והירח שהם המאורים הגדולים ״ ו
ואחר שאמר ואת הככבים באר בשם כלל כל צבא השמ
השמים ככבי לכת שהם ככבי אור וכל המזלות ״ ונדחת
כאדם שידחה ויפול · אשר חלק דבר מכוסה הוא כי יש
לכל עם ועם ככב ידוע וכן יש מזל
לכל עיר ועיר והשם שם לישראל מעלה גדולה להיות ה
השם יועצם ולא ככב להם והנה ישראל נחלת השם ״
וטעם ויי התאנף · כי בעבור שאמר ויוציא אתכם להיות
להיותכם לו לעם נחלה בארץ שתעבדוהו רק אני
לא אראה בטובה הזאת על דבריכם אתם סבותם של
שלא אבא לארץ כאשר פירשתי ״ השמרו לכם ועשית
פסל וכבר אמר כזה והטעם להוסיף · אש אוכלה על כ
כן אנכי מצוך ״ תמונת כל כל דבר צוך כאשר צוך כ
אן מלת צוך שלא לעשות כמו על העבים אצוה ויש או
על צורת הככבים וזה רחוק בעיני · אש אוכלה הוא בלי
כף הדמות והטעם כאש אוכלה · אל קנא וקנאתו תאכל
תאכל כאש שלא תעזב שרש וענף · כי תוליד' בנים

אמר אל קנא ואחר כן באר מה יקרא להם ואחר כן כ
אם תעשו פסל ועשית הרע כאשר המצות כמו לרצוח
ולנאוף ״ העידותי בכם היום ״ יש אומרים כי טעם
עדות שמים וארץ המלאכים ובני אדם ואחרים אמרו
על הנסים כטעם את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחו
כנחושה ״ והנכון בעיני להיות עדים שראום תמיד
ונכוחם כי הם עומדים כטעם כימי השמים ״וכן שמעו
שמעו הרים את ריב ״ והנה האבן הזאת תהיה בנו ל
לעדה ״ ושאר יטענו בעבור כי שמים כעשן כת
נמלחו ואחריו והטוען עד ולבני יושן ״ תאבדון כמו
תאבדון בעבור שאיננו סמוך ״ ואתי ימסר פירשתיו
יראון וישמעון הזכיר הארבעה הרגשות ואין צורך לא
להזכיר החמישית כי היא עבה מכלם ״ועוד כי היא כ
שרש חיי הגוף ״ אל תתמה על ובקשתם ומצאת כי
ידבר לרבים ולנגד אחד או אדם אחד ״ בכל לבבך עד
אפרשנו ״ ירפך הפך יחזקך ״כי שאל נא לימים
שאל עתה ״למן היום הלמד נוסף ״ וכן רבים
או היה דרך כמוהו ״ולמקצה השמים רמז לאויר כאשר
פירשתי שיש לו קצות ״הנהיה כמוהו או הנשמע כמוהו
מה הוא שמע עם ״ או הנסה אלהים יש אומ׳
שהוא לשון חול ואלילה רק לשון קדושה ״הנסה כדרך
בן אדם כדי שיבינו השומעים ״ במסות שם כלל
או טעמו במסית שהיו באות כמו ויעש האותות לעיני
העם ״ ובמופתים עשר מכות וכתוב ומשה ואהרן
עשו ״ ובמלחמה יתכן על הריגת הבכורים ״
ושפטים באלהי מצרים ״ וביד חזקה שיצאו ישראל
ביד רמה ובזרוע נטויה על טעם בעמוד אש וענן ׃
ובמוראים גדולי׳ טביעת פרעה וחילו עם בקיעת הים
לישראל ״ במצרים באלהי מצרים הראות מבין שלא
נקרא שם פועלו ״ והטעם כי כל אלה הראך אל
האלהים עד אשר תדע כי הוא האלהים לבדו ״ וטעם
אין עוד כאשר רמזתי בפירוש קהלת בפסוק וגבוהים כ
עליהם על כן מלת אין עוד ״ומלת האלהים פרשתיה
בפרשת וישמע יתרו כתו׳ וידבר אלהים והאלהים יעננו
בקול בא האלהים אשר שם האלהים כי המדבר הוא י
אלהים כי יש מי שלא יבין דרך קצרה והוא סוד עמוק׳
ליסרך על כן השמיעך את קולו שתירא ממנו כאשר
אמרנו ואל ידבר עמנו אלהים נגמר והנה שחדת העי
בעבור העינים והאזנים ״ועוד לדבר אחר השמיעך את
קולו בעבור כי אהב את אבותיך הם השלשה ויבחר בז
בזרעו רמז ליעקב כי אם אמר בזרעם יכנסו עמנו ע
שמונה גוים ויוציאך בפניו שטעם על מצרים ויש אומ׳
כמו וילאך פניו הושיע ולפי דעתי שהוא כמו ופניה לא
היו לה עוד פניך הולכי בקרב כי הוא קרוב מהיו הזה
והאותות שהוא רמז על אשר נחלו ארץ שני מלכי האמורי

כי ראובן וגד וחצי שבט מנשה ישראל יקראו וכן כת׳
כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו ואיננו דבר עתיד כא
כאשר פרשתיו והעד למשה מלכים גדולים כמו ומגדול הו
הודו ליי׳ כי טוב ולא הזכיר רק סיחון ואחר נחלה
לישראל עבדו ״ ואחר שאמר כי יי׳ הוא האלהים
ואין עוד מלבדו אמר טעם נכבד כי הראשון הראיה מ
ממראה העין ואחר ובשקול הדעת ואמונת הלב תדע י
כי השם הוא לבדו בשמים שהם ממעל כן אדם ועל ה
הארץ שהיא תחתיו והעד כי פירושו כך ואין שמיך אם
אשר על ראשך ואחר שראיתה המוראות והשבות אל מ
לבבך אתה חייב לשמור מצותיו גם שהוא טוב לך ולבניך
אחריך אז יבדיל משה הטעם בים שהבדיל משה אלה
הערים או אמר דברי הברית בעבר הירדן בגיא הוא ה
הר העברים קדם כטעם אל ערבות מואב שהר העבר
העברים הוא בארץ מואב ויקרא משה אל כל ישראל כ
כאשר פירשתי להשמיע דברי הברית את הבנים ברית
בחורב הוא סיני לא את אבותינו לבדם כי אם אתנו וה
והטעם כי אתנו כרת הברית כי רבים יש במחנה ששמ
ששמעו דברי הברית מתי המם על כן אמר אנחנו אלה
שהם פה והם חיים ״ והעד על יושר זה הפירוש
שאמר עמכם ובניכם ״פנים בפנים בלא אמצעי הט
והטעם כאשר ישמיע המשמיע קולו לאחר ופניו אל
פניו ואם לא יראנו אנכי עומד בין יי׳ וביניכם פרשתיו
כי יראתם מפני האש ואם לא עליתם בהר ומלת
לאמר דבקה עם דבר יי׳ עמכם בהר מתוך האש לאמ
לאמר ויתכן להיות פירוש אנכי עומד בין יי׳ אחר ימנע
מעמוד הר סיני והטעם הוא דבר עמכם פנים בפנים
ואמרתי היום הייתי אני עומד בין השם וביניכם כי יראת׳
ולא עליתם בהר כאש עליתי אני ויתם כנגד אלי הערפ ואל
תשא אל לבך כטעם היות מלת לאמר דבוק בקרבו והמדב׳
לאמפסי הפסוקי׳ ולא הפרשיו׳ גם אל תשא לב אל המלו׳
כי הם כנויות והטעמי׳ כרוחות והגוים בשני כלים זה
כמו זה במעשה ומעשה אחד הוא על כן לשוא ולשקר
כי הם אחים וכל שקר שוא וכבר פירשתי זכור שמור כמו
שמור והוסיף כאשר צוך יי׳ אלהיך והטעם במעמד הר
סיני ושורך וחמורך ומהמתך פרט ואחר כלל ובתחלה
כלל זה וזה ש״ה למען ינוח הוסיף לבאר טעם עבדך ה
ואמתך מכרת כי עבד היית והכאת עבדך על כן צוך י
יי׳ אלהיך לעשות כן בין השבת והטעם למנוחת העבד
ויש אומרים כי העבד לא ינוח הנה השם הוציאך
מעבדות ועליך שינוח למען תזכר כי היית עבד וכבו׳
כבד כאשר צוך כאשר פרשתי ״למען ייטב לך״ יש אומ׳
רמז לעיל הבא אריכות בפסוק אני אמית ואחיה ״ימיך
ובאר שיהיו טובים דע כי דעת כל הקדמונים כי הדבור
הראשון הוא אנכי ואם יש לשאול ולמה לא הפסיק פסו

המפסיק לא יהיה לך · וכבר פירשתי עשרת הדברים כי
שכתבתי על דעתם ·· רק היושר בעיני שמלת אנכי ישנה
מעשרה ·· כי דבור אנכי הוא המצוה ועקר המצות · ו
כאשר פירשתי כבר ·· ומלת יחמד בלשון הקדש מתפרש
לשני טעמים · אחד גזל ועושק ולקחת של אחרי' בחזקה
ובאונס · ולא יחמוד איש את ארצך אין פירושו כן והנה
תהיה הארץ רעה ולא בא הכתוב אלא לשבח ·· והטעם
השני לשון תאוה בלב ולא תבא לפעל הנה לא תחמוד
בית רעך הדבור התשיעי · ולא תתאוה אשת רעך הדב
הדבור העשירי ויהיה בית רעך ואשת רעך כדבקים זה
עם זה · או בית רעך כלל · והעד שאמר משה בספר
הזה שבאר את התורה תחת לא תחמוד או לא תתאוה·
ורבים אמרו כי אין ענש במחשבת הלב ואין עליהם ש
שכר או ענש ·· ויש ראיות רבות להשיב עליהן ולא אא
אאריך רק אראה להם לב חורש מחשבות און · היטיבו
כי היה עם לבבך · וליסרים בלבותם ומשה אמר בפיך
בפיך ובלבבך לעשותו · כי עקר המצות ליושר הלב ודוב
זכר ·· והמזיד והשוגג יוכיחו ·· הדברים · הטעם העשר
דברים ולא הדבורים · קול גדול שלא שמע כמוהו ·· ול
ולא יסף כי זה היה פעם אחת והנה בואר למה לא יסף
הוא ויהי כשמעכם את כבודו · מראה האש · ואת גד
גדלו · קולות וברקים · קול גדול שופר · ואת קולו עשרת
הדברות ·· ויש בדברי יחיד שדבור אנכי לבדו אמרו הם
השם ·· קול אלהים חיים אמר השמע עם קול אלהים
חיים לשון רבים כאשר פרשתי ·· וטעם חיים להפרי' על
על דעתי בין אלהים ובין הצבא כי לא יתנועע הוא מ
ממעגלו ·· ואת תדבר · שנו אם כבה את עשה לו · ושם
מפורש ·· הטיבו פעל עבר מהשכיים הפרחים ·· מי ית
יתן אין הכתוב או מי יתן לי אלא מי יתן להם על כן כ
כתב אחר והיה לבבם **ודע** כי שרש
כל התנועות והחופפים נזרות ז
השם וכל הנמצאים ת תחת ה
הסמים כחם ותולדתם כפי המערכת העליונה עם ה
הפרטים למטה · וכן עם המורכבים וכן כפי תנועתם
יום יום ועת ועת כי לעולם יהיה שנוי כאשר פרש בעל
ספר יצירה והחלקים יקבלו והסגולים כפי תולדתם וכ
ובגבור כח הכלים חדלו לשנות מעט מתולדת ·· וזה טע
טעם ויחזק יי את לב פרעה ויכבד לב פרעה הכל אות
על כן אומר ידעתי יי כי לא לאדם דרכו · ואומר למה ת
תתענו יי ומשה אמר ובחרת בחיים · ואחר שהשם לא
ימנע טוב הנה הוא אוהב להטיב ואמר הכתוב בלשון
בני אדם מי יתן ·· לך אמור להם הט שידר ·· ואתה פ
פה עמוד עמדי · והטעם שישוב · וכן כתוב ואדברה א
אליך את כל המצות · והנה רוב התורה מסיני באמרה
למשה רק אמר במדבר סיני ונדבר איתם אחד עשר

ואתחנן

יום שכשמע משני כפי דעתי · ושמרתם והוסיף ולא תם
תסורו ימין ושמאל בכל הדרך פי' ימין ושמאל ואחת ה
המצוה והחקים והמשפטים · עקרם למען תירא את ה
ובנך ובן בנך והנה עקר כל המצות אמונת הלב ושא
ושומר תירא השם זה כל האדם ובעבור זה נברא · כד
כדברי קהלת ·· ועוד יאריכון ימיך עם השכל ·· על האדמ'
ועם היחיד בעולם הזה ·· ושמרת לעשות · הנה אנוך
שתשמור אשר ייטב לך ·· ארץ זבת חלב דבק עם ארש
לרשתה ואם הוא רחוק ממנו או יהיה חסר בית שני הם
הכתוב אל בית יי ומה שהעתיקו קדמונינו ז"ל על קרי' שמ
הוא האמת · ואין צריך לחפש ·· דע כי זה השם הנכב
הוא שם העצם ואם כן מה טעם לאמרו פעם שנית ··
והתשובה כי אדם שם עצם ושם מקרה שאינכנו כן וא
ואם הוא נקרא מעצם האדמה וכן זה והעד השם ש
שהוא סומך אל צבאות · והעק הוא אלהינו · וכבעל כח
כמו כן אחד ·· והטעם לבדו ויראות עד אין חקר יש כ
כי השם אחד והפסוק שאמר ביום ההוא יהיה יי אחד
על מחשבות בני אדם ·· והנכון בעיני שהוא דבק עם
מלך כי כן כתוב והיה יי למלך ביום ההוא יהיה השם
מלך אחד ושמו אחד כטעם כי אז אהפוך אל עמים ש
שפה ברורה והנה כל העולם ידברו שפה אחת על כן י
יהיה שם השם אחד ·· ואחר שאין לבנו אלוה אחר רק הו
הוא לבדו חייב אתה שתאהבנו כי אין לך אלוה אחר ·ב
בכל לבבך ובכל נפשך · הלב הוא הדעת והוא כנוי לרוח
המשכלת כי היא המרכבת הראשונה · וכן חכם לב קונ
קונה לב · נפשך היא הרוח שהיא המתאוה
כבר נראה בכבד ·· מאדך מטעם מאד מאד · והטעם
לרוב · ואהוב אותו בכל מה שתוכל ותהיה האהבה גמורה
בלב ·· והיו הדברים האלה אמרו המפרשים על ע
עשרת הדברות. ועליהם באמר וכתבתם והאותות כל ה
המצות ·· ושננתם מגז' חץ שנון וידוע איך ישונן החץ
הנה נראה כי עקר כל עבודת השם ועבודתו להזכיר פ
פעליו ·· והעתיקים העתיקו שעת קריאת ש"מ · ולבנ
נסמך עליהם ·· בשבתך דבק עם ודברת בם ·· ובם
ובשכבך לישן כי אין מצוה על הישן · והנה דברת בם
בפה ובלב ·· וקשרתם לאות · מפורש ·· והיו לטוטפות ·
אין למלה הזאת רע במקרא ·· והמפרשים אמרו שם
שהוא מגזרת הטף אל דרום וזה לא יתכן כי שרש הטף
נטף וזה חסר נון וכפול הטית ·· וכתבתם גם אמרו ש
שהוא כמו קטרס · ואחר שקבלו אבותינו האותות כעזוב
אלה שבוראים מלבם · כל טוב בם רק תחת אולם · כי
יתחלפו כי איכנו סמוך ·· וטעם מבית עבדים · שלא היו
לך עדים · ובתים מלאים ·· תירא שלא תעשו מצות לא
תעשה · ותעבוד · במצות עשה · ובשמו תשבע לא בשם
אלהים אחרים להקים דברי ולברות ברית

בריית וכן תשבע כל לשון רק באמת והטעם שלא יהיה ב
לך אלוה שתשבע בשמו רק שם השם לבדו על כן כתיב
אחריו לא תלכו ולא תנסו כמסה שם מקום הנזכר וי
ויקרא שם המקום מסה ונפתח הבית כמו וזבח ובלמנ
בקרקר ויפקדם בטלאים ושם פרשתיו והטע׳ שתאמר
היש השם בקרבנו ואם הוא כעבדנו רק אין לך צורך
לבד שתשמור מצותיו ואם אתה תעשה הטוב בעיניו יי
ויעשה לך כל טוב ויהדוף את כל אויבי׳ הא להדוף שורש
והעד הדפו מה העדות הטעם הזה העל עלינו כי אות נ
אדם ואמרת כי השם פדנו מבית עבדים והנה עשה ל
לנו זאת הטובה והנה חייבים אנחנו לירא את שמו ש
כי כבר הכרנו כי הוא היטיב לנו לחיותנו כי מצותיו חי
חיים הם למוצאיהם וצדקה תהיה לנו יש אומרים מכ
מכאן רמז לשכר המצות לעולם הבא ולפי המשפט כי מ
ומדרך הצדקה חייבים אנחנו לשמור את רצונו כי הוא
אדננו שקננו מבית עבדים והנכון בעיני כי כל הגוים
יראו שאנחנו צדיקים בשמרנו מצותיו וחקיו שהם כב
צדיקים כי כן כתוב ״ ונשל הכנן שורש והוא מגזרת כי
ישל זיתך   כי יסיר את בנך שב אל בנו הנזכר
ההוא לא תתן לבנו או לא תקח הבת הנזכרת כי אם נ
רק כה עשו להם טעם כי עם קדוש אתה ולא תתגאל
בדברי הגויות המגדירות כמצבות ואשרים ״ סגלת
פרשתיו דבר נאחד לא ימצא בכל מקום כמוהו וכן נשו
וסגלת מלכים חשק בכם ויבחר בכם ולא באחרים מ
ומשומרו שם הפעל שוא האלהי׳ הטעם זה הוא האלהי׳
באמת שיש לו כח והוא נאמן וזה הטעם בעבור השכן
השבועה כי יש נאמן ואין בו כח למלאת נאמנותו ויש
בעל כח שאיננו נאמן שומר הברית והחסד לאוהביו או
אין למעלה מהם ושומרי מצותיו אחריהם או פירושו
אוהביו בלב הם שומרי מצותיו בפה ובמעל לאלף דורי
טעה האומר כי בשלשים אלף ושש אלפים ישוב גלגל
המזלות כי שנה נמצאה המעלה בשבעים שנה ושנים
אלף עד אין קץ ומשלם לשונאיו לכל אחד משונאיו כמו
וצדיקים ככפיר יבטח ״אל פניו הטעם לעצמו״ ויש
אומרים כמו פניו בעצמו והטעם כי ישלם לשונאיו נ
בעבור שכחו האמת״ להאבידו ולא יאחר לשונאיו יש
אומרים כי הטעם שיש לרשע גמול טוב שעשה בעולם
הזה ולא יאחר לתת לו בעולם הבא והנכון בעיני שהוא
כנגד אוהביו שהם עומדים לאלף דור ושונאיו יאבדו ׳
והוסיף לא יאחר שכמשוב שעומד בנו או בן בנו על
שלשים ועל רבעים״ ושמרת הטעם כאשר השם שומר
הברית שמור
אתה מצותיו

פרשת והיה עקב

תשמעון עקב כמו לעולם עקב שכר באחרונה טעם
הפסוק הראשון שומר הברית שמר ברית אברהם ואת
ואתם אם תהיו מאוהביו ישמור עוד הברית ואם היית
מאוהביו   ואהבך וברכך והרבך זה פירוש
הברית והחסד פרי בטנך הבנים ובטן רמז ״ ופרי
אדמתך והזכיר העיקר דגן תירוש ויצהר שגר פרשתיו
אלפיך כמו אלופינו מסובלים ועשתרות כמו עדרים מ
ומספרם גדול שיש בספרד והוציא טעם למה קרא העב
העברים הבקר בשם אלף והצאן בעשתרות וכן היה מ
מספרם הבעלים ועשתרות בעל המזל הצומח והעשירי׳
ועוד לא די שיברך פרי בטנך כי לא יהיה בך עקר שאי׳
זרעו מוליד וכן בבהמתך ועוד תהיה בריא מכל מין מ
חולי ידוע להיות שמכתב העולם וכל מדוי שהיו אנן המ
המכתב ואכלת מצוה הוא לכלותם כאוכל לחם
והעד לא תחוס עינך   כי מוקש הוא לך כל אחד
מאלהיהם הצרעה אלי כנוף מגזרת צרעת לא תערוץ
מפניהם   רק תערוץ מהשם שהוא
גדול ונורא אמר הגאון כי פן תרבה עליך סימן שיכנס
ואין צורך וכבר פירשתיו השמיד שם הפעל אם הוא נ
בחרק ויתכן היות כמוהו השאיר לנו שריד והצד אותם
שהוא הפעל כסף וזהב שעליהם או ממנו תקח לעצמם
מוקש הוא מחת יד׳ יוקשתי לך׳ כל המצוה הטעם אם
רציתם לשמור המצות למען תחיו זכרו את הדר׳ למען
ענתך לנסותך לדעת פירשתיו ויענך שירך וירעיבך
קודם בוא המן או כמו בעבור שיהיה קל על ל
לבם וזה לא יתכן ויתכן מתלאות אחרות ידעו בנות כ
וכן בקוני לחם גם ויתכן בעבור ארכון הודיעך שם הפ
הפעל הלחם שאדם רגיל כי מוצא פי ״ כמו מה שגזר
כמו הדבר יצא מפי המלך   והטעם כי הלחם לבדו
יחיה האדם רק הכח או עם הכח הבא מהעליונים בת
בזכות השם וזה פירוש מוצא פי ״ והעד שלא אכלתם
לחם וחייתם שמלתך יש אומרים דרך אות ואחרים נ
כי היו לו מלבושים רבים ויתכן שאין כתולדת המן לא
להוליד זיעה לא בצקה מגזרת ויאפו את הבצק כי מנה
מנהג רגל האורח שהולך רגלי דרך רב שיבצקו רגליו כ
ויתכן שכתן להם שסככו או הולכים לאט   וידעת
עם לבבך שידע באמונת לבו שהוא העיקר ובעבור ש
שתשמע אל האלוה המיסר אותך אם להרעיבך ליסרך
ועניך בדרך בבואו שברך שיוליכך אל הארץ הטובה ׳
ארץ חטה הזכיר שמולידים הדם ״   ודבש פרשתיו
במסכנות כמו בדלות ועניות וכן ילד מסכן וחכם ירבין
שיור מחת הא ואין זה דעת רבי משה הכהן הספרדי ה
ורם לבבך ושכחת כי עבד היית בשפלות לב ושכחת עני
הרעב והצמא שהיה לך במדבר אעפ׳ כן השם כלכל א
אותך במדבר הגדול שהוא ארוך ורחב והנורא שהנא

מדבר שרף ·· החלמיש הצור המתקיף ·· החיל הזה ממון
וכן ועזבו לאחרים חילם והטעם יגיעם וכחם ·· ואמרת
הטעם אם עלה על לבבך לאמר כחי זכור הנותן כח ··
עקב שכר באחרית לטוב או לרע ·· אתה עובר היום ב
בזמן הזה או טעמו חשוב כי אתה עובר היום ·· אש א
אוכלה · במהירות על כן אמר מהר ·· למן היום כ
ניסף וכן רבים ·· במדבר אחר שנסעו מחורב ·· בתבע
מפורש · מקץ סוף או תחלת הארבעים הנה הראה כי
ביום שנתנו הלוחות למשה · נעשה העגל ·· ואתנפל ·
זהו שאמר ועתה אעלה אל יי ·· וטעם ואתנפל · נופל ע
על פניו ארצה ·· גם בפעם ההוא · כי כבר התפלל בע
פעמים בהיותם על הים והעד מה תצעק אלי ·· ועוד ·
ויצעק אל יי ויורהו יי עץ ·· חטאתכם · נקרא העגל חט
חטאת על כן הוסיף לבאר ואומר את העגל · ואכת לעפ
דק כעפר הארץ ·· ובתבערה · יתכן להיותו שם
מקום ולא חנו שם כי אם יום אחד על כן לא הזכירו ב
באלה מסעי והוא אחד משלשים מסעים · שנסעו מהר
סיני עד קברות התאוה כאשר פירשתי ·· וטעם לחבר
תבערה עם מסה כי היו העם מתאוננים כמו מנסים
לשם ·· והזכיר תבערה קודם מסה כי במסה לא ארע ל
להם כלום ·· ויש או כי בא עמלק בעבור שנסו השם ו
ואם כן הזכיר בערת האש השם בהם וכתוב עמלק ות
ומכת המתאוים הזכיר בתחלה הקשה ·· ויש אומרי כי
תבערה היא מסה כמו מראש שניר וחרמון והנכון יום
שפרשתי · ולא האמנתם · בלב ולא שמעתם · במעשה
ושב לבאר התפלה שהתפלל ·· עמך ונחלתך · בעבור א
אבותם ·· וטעם הם עמך יד״ע כי הם עמך בעבור ש
שהוצאתם בכחך הגדול שהראית בעולם בעת ההיא ··
ארבעים היום הנזכרים ·· ארון עץ אמרו המעתיקים
ז״ל כי ארון אחר עשה משה בתחלה · והעד ואעש ארון
ואחר כך ואפסול ואומר ואשים את הלוחות בארון אשר
עשיתי ·· ודעת נ״ם רחבה מדעתינו · כי
היה נראה לנו כי ישכון כבוד יי דבק עם הכבוד שראו
הזקנים · ולא נדע מתי עלה כי היה נראה כדרך הפשט
הפשט כי משה לא נתענה כי אם שמונים יום · כי פי
אנכי עמדתי בהר כימים הראשונים הוא שני ·· והט
כאשר עמדתי בהר אותם הארבעים שמע יי אלי · אמר
לך למסע · זהו לך נחה את העם · והנה יהיה ארון עץ
בבני · ויהיה פי ויקהל משה וכבר הקהיל וכבר הראיתי
רבים כן וכל זה בעבור שאמר ויהי שם כאשר צוני יי
וזהו ונתת אל הארון ·· גם יתכן להיות פירוש על ועשית
לך ארון עץ והקבלה תכנח ·· ובני ישראל נסעו בני יע
יעקן · כנגם זה הפסוק במקום הזה בעבור שאמר וא
ואתפלל גם בעד אהרן ואמר כי לא מת אהרן רק בסב
הארבעים ·· והעד שכן פירושו שאמר בעת ההיא הבד

הבדיל יי את שבט הלוי · וזה היה בהר סיני כאשר פירשתי
בפרשת וידבר · וקדמונינו אמרו שאחרי אחור · ומה נעשה
בתלונותם מת אהרן ויקבר ·· ורב יצחק הספרדי בן ג
נ׳את ז״ל פי׳ שם כמו או · וכמוהו משם רועה · ואין צו
צורך רק לפי דעתי כי מבארות בני יעקן אינכו בני יע
יעקן גם מוסרה איננו מוסרות רק קדם יקרא בארות
בני יעקן ושם מדבר הר ההר מוסרה ורבים כן הלא ת
תראה הכתוב אמר מדבר שור והפסוק אמר מדבר א
איתם ·· כשנסעו הגדגדה איננו חור הגדגד · רק הוא
שם כלל לצלמונה גם פונן ואובות ויטבתה הוא המקו
הנקרא באר · כי כן כתוב משם בארה · וזה טעם ארץ
נחלי מים · כי במסעותם כרו הנדיבים ויצאו המים ··
וזה הפסוק שהוא משם נסעו הגדגדה · דבק עם ויכהן
אלעזר בנו כי פרשתי לך כי ישראל לא הקריבו זבחים א
אחר נסעם מהר סיני ·· ויתכן שהקריבום בבואם אל
צלמונה ופונן · והיתה תחלת שכהנת אלעזר · בהוכח
גדולה · וכאותם המקומות בראש הסכה ושמו במקום
הנקרא באר · בימים השעירים והנה הטרים כן ויכהן אל
אלעזר כאשר נסעו אל מקום פלוני · ולמה כהן אלעזר
כי השם הבדיל בעת עבודת העגל · את שבט הלוי לשאת
לשאת את הארון ·· לעמוד לפני השם לשרתו · בני לוי
עם בני אהרן ·· ולברך בשמו · כי אלעזר היה נושא א
את כפיו ·· יי הוא נחלתו כטעם יי מנת חלקי וכוסי וזא
וזאת היא עבודת השם בלמודיו ·· ואנכי עמדתי בהר
פירשתיו ·· למסע עם העם ·· ויבחר בזרעם והם א
אתם · וזה טעם ככם ·· ומלתם את ערלת לבבכם ל
להתרחק מהתאוות העבות והסברות כערלה ·· גם יתכן
להיות פירושו לטהר הלב עד שיבין האמת · וערפכם ש
פירשתיו ·· ועוד בעבור שאמר כי עם קשה עורף אתה ·
אלהי האלהים פירשתיו ·· ואדוני האדונים כי מעלות
נביאות הם כטעם עבדים עליהם ·· ומי שיכיר אלה
המדרגות הוא מול לב · עשה משפט אתה שהוא כשגב הת
הוא עשה משפט יתום ואלמנה שאין להם עוזר כנג
אבי יתומים ויכלכלם כה שענו עליו ·· ואהבתם שהשם
א הב הגר אתם חייבים שתאהבוהו ·· את יי אלהיך של
שלא תעברו על מצות לא תעשה ··
ואותו תעבדו · במצות עשה וכן תדבקון בלב · ובשמו
תשבע בפה כאשר הוא מפורש ·· הוא תהלתך · והטעם
כי יש לך להתהלל בו כי עשה עמך נוראות בשבעי נפש
פרעה · ואחר שהוא הרבה אתכם חייבים אתם לאהוב א
אותו והוסיף כל הימים · ולא את בניכם התשובה כי
כי עיניכם הרואות · והטעם כי אלה הנוראות אינם לע
לעתיד שיראום בניכם רק אתם ראיתם · אות את גדלו
ואת ידו החזקה וזרועו הנטויה להוציא אתכם ממצרים
ואותותיו והמופתים לפרעה שהוא עשה

אשר הציף מגזרת צפו מים על ראשי ·· ויאבדם הטע'
כי לא קמו עוד כמותם תחתיהם להיות כמוהם ·· ואשר
עשה לכם במדבר דבר המן ·· ואת בתיהם נשיהם
וטפיהם ·· ואת כל היקום שם כלל אשר ברגליהם
בעבדים או בהמות ואחר שעיניכם ראו את כל אלה
השמרו שתשמרו מצות השם ·· וירשתם בעבור היום בע
בעבור שכר אחר ·· כי הארץ הנה טעם אחר שאתם ח
חייבים לשמור מצותיו כי הארץ איננה כארץ מצרים
רק יש לה צורך כל השנה לגשם השם עיניו עליה והטע'
שירד משל כארץ שירא כל מה שהיא צריכה ויתן הש
הכל בעתו ·· מרשית בלא אלף ירבים כן על כן כתוב כ
והיה אם שמע תשמעו ונתתי מטר ארצכם וזהו עם
עיני יי אלהיך בה ·· ירד גשם שירה על שנה טובה וה
והוא בתחלת השנה ·· ומלקוש ידוע ואכלת ושבעת ·· שב
אל דגנך ותירושך לא אל הקרוב שהוא עשב בשדך יב
ימלא פירשתיו ואבדתם מהרה שגלו ממנה כאובדים
שרעב אחר שהיתה הארץ טובה על כן אתם חייבים ש
שתשימו אלה הדברים על לבבכם ·· לטוטפות מפורש
ואם תשימון על לבב לא תאבדון מעל הארץ רק תאריכו
ימים כימי השמים על הארץ כי אם שמור תשמרון ·· ה
הטעם זה שאמרתי לכם שתאבדו מהרה מעל הארץ ·· ו
הטובה דעו כי לא תכבשו שם בתחלה ולא תכבשו אם
לא תשמרו מצות יי ·· לאהבה בלב ללכת בכל דרכיו שלא
ישנה ולא יחסר ולדבקה בו בסוף והוא סוד גדול ··

פרשת ראה אנכי

ראה לכל אחד ידבר ·· את הברכה אשר תשמעו כי כם
בשמעכם הנה אתם מבורכים והברכה תוספת טובה כ
והקללה מגרעת והיא מגזרת קלה ·· ונתת את הברכה
כפה כמו ונתן אתם על ראש השעיר בעבר הירדן כב
כנגד המדבר ·· אחרי דרך מבוא השמש והטעם שתלכו
אחרי דרך מעבר ותמצאו בארץ האמורי היושב בערבה
כי יש אמורי יושב בהר ·· אצל הגלגל והארים ארוכים
והנה בזה באור זה מקום מההרים אצל הגלגל כמו ויר
וירדוף עד דן או דרך כנגדה או שני שמות אצל כמו כ
כנח ·· ואלוני מורה הוא הנזכר בימי אברהם והברכה ה
והקללה עוד יפרשם ·· כי אתם עוברים הטעם כן תחלו
לעשות ותהיה הארץ לנחלה לכם אשר תאבדון את כל
המקומות אמר רבי יונה המדקדק כי את אלהיהם הם
חסר מ' והטעם ואת אלהיהם ולא אמר כלום רק הוא
דבק עם מלת אשר עבדו שם ·· רענן יש אומ' לעולם
בשני נכון והטעם כמו רטוב ואשריהם הם עצים או
ואבדתם את שמם שלא יזכרו ·

לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה הטעם שלא
תזבחו על הגבעות ושארים רק אל המקום ··
לשום שמו כמו לזכור את
שמי לשכנו תדרשו ובאת שמה ·· והטעם מקום משכן ו
כבודו ·· ואכלתם שם הכהנים והלוים ואתם לא תעשו כ
ככל אשר אנחנו עושים פה בעבור שהיו נוסעים ממס
ממסע אל מסע ויש מי שיקריב עולה במסע שירצה א
אחרי מות אהרן ויש מי שיתן בכור כאשר ויש מי שלא
יתן כי המצוה תלויה בארץ ואין זאת דעתי רק טעמו
שלא היו כולם יראי השם ובעבור שאמר אנחנו הנה ש
שם מצות רבות כעולות תלויות בארץ כי כן כתוב אל
המנוחה שלא ישע הם ובניהם וזה טעם נחלה והא
והאחת פירושם מנוחה והביא לכם והנחלה וישבתם ב
בטח מבחר נדריכם מצות הנדר מן המובחר והנה ע
עוד תוספת ושמחתם ·· והלוי חייבים אתם לשמחו כי א
אין לו נחלה כאשר יש לך ·· וטעם לאמר פעם שנית אל
בכל מקום אשר תראה ·· להוציא בשר תאוה בעבור שה
שהשלמים הם קדש ויש כרת על טומאה שאוכל אחר
על בשר תאוה הטמא והטהור כצבי וכאיל שאינו קרב
על המזבח ואולב הצבי גם חלב האיל מותר והנה חזק
לדברי רק שסמכנו על קבלת אבותינו לאכול בשעריך כ
מעשר דגנך עם הלוים ידבר גם עם ישראל כי מעשר
שני על דעת רבים ובכורות בקרך עם הכהנים ידבר
כי הלוים גם הכהנים הם בכלל ישראל כמו ואתה אתכ'
שידבר עם שני שבטים וחצי וכן לך פרס תפשיה עם יי
ישראל ידבר והטעם מי שהוא חייב לפדות וכן לאכול ב
בשעריך לפני יי אלהיך תאכלנו מי שהוא חייב לאכלו ו
והמכחשים אמרו כי הם שנים בכורים האחד בכור פטר
רחם והשני בכור עדר ואין צורך להשיב על הבליהם ג
גם אחרים אמרו כי הבכור והמעשר יאכלם הישראל ו
ואם היה במקום הנבחר וזה הפך הכתוב ואמר אם ת
תאוה נפשך לאכול בשר ובשר הזכיר זה להוסיף כי ירחק
ירחק ממך המקום זה הכתוב על מקום שאיננו מאר'
כנען ויהושע כמשפט ·· בשעריך ·· כי הדם הוא הנפש
פרשתיו ·· למען ייטב שלא יאכל נפש בזמן שתפש
נפש גם הנפש והצורה דמות האב על כן לבניך אח
אחריך · רק קדשיך עולות ושלמים ונדרים תשא
והטע' תביאם אל המקום המובחר ·· והבשר תאכל עם
הכהן ידבר אם הוא בכור או חטאת או אשם והשוק
והחזה אם שלמים יאכל רבים הישראלי ·· וטעם שמור
ושמעת על הדם שישפך על גבי המזבח כי יכרית גם
זאת הפרשה דבקה עם כי ירחיב כי אם לא יכבש את
הגוים לא ירחיב גבולו ואלת ופן דרך קצרה שנעשה
כמעשיהם

״ואעשה כן ג
גם אני ׳ לעבודת השם ׳ ותחשוב כי תעבוד השם לא ת
תעשה כן ׳ כי כל מעשיהם יתעב השם ״ והעד כי גם
את בניהם ׳ את הדבר אשר צויתי אתכם אותו תשמרו
כי יקום בקרבך נביא ׳ וטעם בקרבך כי אין נביא כי
אם מישראל ׳ וזאת הפרשה דבקה בעבור עז ׳ כי שרפת
הבנים עז ״ נביא שיאמר כי בהקיץ דבר השם אז ש
שלוחו עמו או בחלום ״ ויש אומ׳ כי יהיה להיות הנביא מ
מתנבאי דבר השם ״ ופירושו שאין נביא האמת שהיה
אומר כך להצדיקו ושמע השומע להיות לאות לנפשו
ויש אומ׳ אפי׳ בא האות והמופת אין להאמין בו כי הוא
דבר הפך שקול הדעת ״ ולפי דעתי שיש אות גם מופת
כתו׳ שימן ״ והעד דברי ישעיה שאמר הנה אנכי והילדי׳
אשר נתן לי ״ לאותות ולמופתים ׳ ואות הנביא כאשר
הלך עבדי ישעיהו ׳ ואותות בניו ׳ שמותם על דרך שם
המקרה שיהיה בימיהם והם עמנואל ׳ מהר שלל חש ב
בז ׳ ושאר ישוב ׳ ובמצות ׳ והיו כך לאות ולמופת ״ ודבי׳
אחרים ״ וטע׳ כי מנסה בעבור שעזבו ולא הרגתו ׳ וכ
ונסיון השם להראות צדקת המנוסה ״ אחרי יי׳ אלהיכם
תלכו ׳ שתעשו על פי יכלתכם במעשיו ותרדפו אחרי ב
בתכונותיו ״ ואותו תיראו לשאול למה זה ״ ואת מצותיו
תשמורו ׳ שהם העיקר ״ ובקולו תשמעו ׳ מה שהם זכ
זכר לעיקר ״ ואותו תעבודו ״ במעשה ״ ובו תדבקון ׳
בלב ׳ בראש ובסוף ״ כי דבר סרה תחסר מלת דבר כמ
כמו וכרוב ומענים תקום ״ וטעם סרה שהשם צוה לם
לסור ממנו ׳ או הוא מגזרת סורר ומורה ׳ והוא הכנון ויהיה
הרים ראוי להרגם ״ המוציא והפודך ״ כפול כטעם לא
לחזק ״ ובערת פרשתיו ׳ כי יסיתך הטעם אפי׳ אחיך
וטעם בן אמך שהייתם בבטן אחד והאם כגוף והאב
בצורה ׳ הצורה לא יבינה כי אם מתי מעט ״ לא תא
תאבה לו ׳ באמונת הלב ׳ לא תשמע אליו במעשה ׳ לא
תחוס עינך להרגו ״ לא תכסה ׳ שתניחנו רק תגלה הד
הדבר עד שישמעו העדי׳ ומפיו כי כן כתוב [illegible]
ידך תהיה בו בראשונה כי הוא משנים עדים ׳ לגלי הק
הקבלה ״ וסקלתו ׳ פירוש מה תהיה מיתתו ״ ודרשת וח
וחקרת ושאלת ״ אלה השלשה היטב מפורשות בדברי ק
קדמונינו ז״ל ״ כליל כלה ״ ליי׳ אלהיך ״ בעבור שכבוד השם
השם תשרפנה באש ׳ תל מגז׳ תל גבוה ותלול ״ למען
ישוב ״ מחרון אפו ״ ולא ישחיתך בעון העיר ״ וטעם
כי תשמע כן תעשה אם בקשת לעשות הישר בעיניו ״
נסמכה פרשת בנים בעבור היותם אם יהיה אח לו ב
בן מאנשי עיר הנדחת אסור להתאבל עליהם אף כי ל
להתגודד כי הנה אסר על כל מת ״ תתגודדו כטעם וש
ושרט מטעם על כל ידים גדודות ׳ לא תשימו קרחה ״
כמשפט גוים ביום הזה ״ וטעם כי עם אחד שתדעו שא

שאתם בנים לשם והוא אוהב אתכם יותר מהאב לבן
לא תתגודדו על כל מה שיעשה כי כל אשר יעשה לטוב
הוא ׳ ואם לא תבינוהו ׳ כאשר לא יבינו הבנים הקטני׳
מעשה אביהם ׳ רק ישכימו עליו ״ כי עם קדוש אתה ׳
ואיך תשאר גוים על כן לא תעשה כמעשיהם ״ וטעם
הסמך פרשת לא תאכל כל תועבה ׳ כי אתה עם קדוש
בלב ובפה ותהיו מובדלים מן העמים ׳ וכל מאכליהם יג
יבדילו אתכם ׳ כי לא תקרחו על מת ולא על חי ואם אתם
עם קדוש אין ראוי שתאכל טמא ותטמא הנפש ״ כל ת
תועבה ׳ כלל דבר שהוא נתעב לנפש הטהורה כמו שרץ
הארץ ״ שור שה כשבים ׳ חסר וו שה מן כבש או עז ״
ואיל וצבי ידועים ׳ והחמשה האחרים צריכים קבלה ״
ולא נדע ׳ תחסר מלת יער דרך קצרה או מלת לנו ״
כנפיר ונקסקשת פרשתיו ׳ כל צפור טהורה ׳ הנה צפור
שם כלל ״ ותער יגו׳ ל על השנים המינין שהם תחת שם
צפור ״ וכן דיה ואיה תחת דאה ׳ כי עתה האסף לבאר
כל טהור בארוכה ״ לא תאכלו כל נבלה ׳ מהעוף ות
ומהבהמה ״ לגר אשר בשעריך ׳ ואיננו מתיהד כאשר
פרשתי ׳ או מכור לנכרי שאיננו בארצך ״ וטעם הסמך
לא תבשל גדי כי הוא בשר ׳ וכבר פרשתיו ״ עשר ׳ וגם
תעשר ׳ ונסמכה זאת הפרשה כי אסור לאכול כל עוף
טמא ׳ והנה כבאר ודגן אסור לאכול ההקדש ׳ ס׳ א
אם במקום הנבחר ״ היוצא השדה שנה שנה ׳ אמר ר׳
יהודה הלוי הספרדי נע׳ כי הוא דבק עם זרעך והטע
הזרע שהוצאת אל השדה ״ ולפי דעתי שהוא לפשוטו ׳
וטעמו על התבואה מה שיוצאת השדה ״ ואם יטען ט
טוען כי הכתוב את היוצא מהמעגלים שאיכם ׳ יוצאים
לאחר ודרכיכם לו העיר היוצאת אלף ׳ והעד תשאיר וא
מאה ואבותינו ז״ל אמרו שהוא מעשר שני ודע כי אם ת
תחל ממעל הנה אחד ראש ואם ממטה הנה העשירי ״
וזה סוד הבכור והמעשר ״ ודע כי האחד איננו בחשבון
וכן העשרה כי הוא כבנך האחד כי הוא ראש למחברת
השנית ׳ וסוף למחברת הראשונה ׳ וכל שרש בחשבון
סמוך אליו ׳ ומספריו ומאחריו ׳ ובעבור היות האחד וה
והעשרה עיקרי ׳ והאותיו׳ חמשה וששה הם הנקראי׳
עגולים ׳ על כן אותיות השם הם אלה הארבעה ומהם
אותיות השם הנכבד והנורא ״ ובכורות בקרך וצאנך
מי שראוי לאכל כאשר פרשתי ״ למען תלמד ׳ הטע׳ כי
כאשר תלך אל מקום הכבוד שם ילמדך ״
וטעם שנית להיות למד כטעם עגלה מלומדה והטע׳
רגילות והוא הישר בעיני ׳ ונתתה בכסף שב אל המעם
בידך שהוא מופקד בידך כטעם העשוי מהם והתמרי
מתוה ושערים ״ אשר תשאלך פירות׳ אתה וביתך ״
את חייב וביתך רשות

כי מצות שלש פעמים על הזכרים והאשה ההולכת למקום
הנבחר כמשפט אלקנה יש להן שכר והלוי אשר בשעריך
והטעם על בית הלוי ושאתה מקבל שכר שלא תעזבנו ז
רק תתן לו כפי מתנת ידך ״ והקרוב כי על המעשר
הראשון ידבר בעבור שהזכיר מעשר שני אחר לא תח
תחסנו כי תבא ליד חובה במעשר השני לבדו וטעם
אשר בשעריך כי לאשר בשעריו יתן המעשר הראשון ול
ולא יאמר יהיה עני ואני אוליכנו ללוי אחר או כבר כת
כתיב״ מקצה שלש שנים מעשר שלישי ולא יוציא בם
בשנה הזאת מעשר שני ויש אומרים כי יוציא שלשתם
והמכחישים אומרים כי מצות עשר תעשר הוא המעשר
הראשון וטעם וצרת הכסף בידך עם הלוי ידבר וכן
ובכורות בקרך עם הכהן ידבר אין שם מעשר שני רק
זה שהוא לשלש שנים וזה של שלש יקרא מעשר עני ואנ
ואנחנו נסמוך על קבלת אבותינו וטעם מקצה שבע
שנים תעשה שמטה בתחלת השנה כאשר פרשתי ״וזה
והעד הקהל את העם ״ ונדבקה זאת הפרשה בעבור
שאמר כי מעשר עני הוא ללוי ולגר וליתום ולאלמנה א
אחר וכן דבר השמטה ״ והטעם כמו שמוט והניחוה
הנפל ושמוט כל בעל משה ידו במשקל מטה והוא שם ו
לפי דעת רבים הוא פעל ״ ובעל כמו והחטאה תהיה
בעליה את נפש בעליו יקח והטעם מי שהדבר ברשותו
ישה פעל יוצא והלוקח יקרא נושה כן ״ גם ילחץ ״ כמו
כל עצביכם תנגשו והנה נראה הכון בפעלי העתיד ית
ומפעלי הבנין ״ שמטה ליי לכבוד השם שנתן לו ממון ואת
ואת הנכרי תגוש רשות אפס הטעם דעתי זה שצויתך
שלא תגוש את אחיך אין צורך אם היו כל ישראל או ר
רובם שומעים בקול השם אז לא יהיה בך אביון שהוא
צריך להזקק מלוה אותו רק שלשם תעבטו גוים רבים
והטעם תקחו עבוטו שהוא המשכן בעבור ממון שתת
שתתן לו שהוא צריך אליו לסחור בו ומשלת בגויתכם
ישרים תהיו עוד מושלים על הנכרים רק המצוה כי יהי
יהיה בך אביון על כן אמר כי לא יחדל אביון כי יודע
השם? שיבא דור שלא יהיה רבו זכאי״ לא תאמץ את לבבך
לאמר על לבו דברי עונו ״תקפוץ תסגור וכן קפצה פיה
האביון יש אומרים שהוא מגזרת לא אבה והטעם שהוא
מתאוה לכל דבר בעבור חסרונו פתוח תפתח שם הפעל
וכל מקום שאיננו כתוב הוא דרך קצרה גם הדרש
יפה ״ את ידך לו לאמר אין לו כלום והעבט תעביטנו
תתן לו משלך על עבוטו הנה תעביטנו ״ תקח
עבוטו ״ בליעל שם ויש אומרים שהוא מלה מורכבת
כבנין תפלה שלא יעל ולא יגדל ולא יחיה ״ ורעה עינך
כמו וסבו אל בית אביה והולא מהשכיים הנראים בגלגל
כמו סבה לבעבור סבב כי הגלגל נחלקים הם בחלקי הגלגל
בהוא נוף נתון תתן הטעם כי אם תתן לו יוסיף השם

שופטים

על ממונך כי לא יחדל אביון מקרב הארץ לאחיך הק
הקרוב בתחלה ולעניך ולאביונך ומשם ואנך והאביון אר
ארצך קודם אביון מקום אחר וטעם הדבק כי ימכר
לך אחיך העברי בעבור הענק תעניק לו לאחיך העברי
כבר פרשתיו או העבריה וכי ימכור איש את בתו לאמה
ריקם פרשתיו״ הענק תעניק לו ״ כטעם עשה לו תפ
תפארת מגזר וענקים לגרגרותיך או יהיה פירוש המלה
כפי המקום בלא אח כלומר וכדלת פרשתיו וטעם להן
להזכיר זה כי אתה חייב לתת לו בצאתו חפשי רק אם ל
לא ירצה לצאת ואלף לאחיך תעשה כן דבק עם הענק
תעניק לו ואם הוא רחוק כמו שלם ישלם אם אין לו
אם שלם אלא ירבים כן כי האשה איננה נרצעת לא
יקשה בעיניך מבאנו כתו שלש שנים כימי שכיר וזאת
ראיה כי אין רשות לאדם שישכיר עצמו יותר משלש ש
שנים גם כן לאותו הנותן שכרו וזה טעם משנה כמו
כפל וכן והיה משנה הוא משנה למלך שם משנה
למלך תאר השם גם הוא מגזרת שנים כאשר פירשתי
והנה זה הכתוב יפרש כי ובשביעית יצא לחפשי בתחל
של שנה גם יש ראיה משנת השמטה גם מיום השבת
וברכך פעל עתיד לא עבר כי אין הפרש ביניהם רק
מטעם המקום ״כל הבכור הזכירו בעבור לא תעבוד ב
בבכור שורך ״ תאכלנו מי שהוא ראוי לאכלו כאשר
פרשתי והזכיר זה פעם שנית לבאר משפט בעל מום
אתה וביתך בית הכהן ״כל מום רע הכבוסים ״בשעריך
תאכלנו יש אומרי הכהן יאכלנו חוץ למקדש יש אומרי
אחר שיש בו מום הוא לישראל וזה רחוק בעיני
הטמא והטהור שב אל תאכלנו והטעם כמו קריאה א
אתה הטמא או הטהור והטעם שניהם שוה או טהור מותר
לאכלו בעבור כי בשר קדש אם אכלו טמא הוא בכרת
ובעבור שהזכיר שנה בשנה הזכיר שלש פעמים ״ ועוד
בעבור הבכור שיאכל במקדש וכן הפסח יאכל במקדש
ולא חוץ ממנו ״שמור את חדש האביב ״ נקרא כן בעבור
שהיה בו אביב בצאתם ממצרים והמכחישים אין כי לא
נעשה פסח בלא אביב וכבר השיבותי על הבליהם גם
אנחנו נודה כי כבר היה מסתכל לאביב ״ ודע כי אין
לחדשים בלשון הקדש שמות כי ניסן סיון גם כסליו גם
טבת גם אדר שהם נזכרים במקרא הם לשון כשדים
על כן אמר הוא חדש ניסן רק מצאנו זיו ואיתנים
ובול וטעם ראשון לאמר ימצא חדש האביב הנו חדש
הראשון כי משם יחל לספור החדשים היתה שנה שע
שעברה שנים עשר חדש או שלשה עשר לא נחוש על ז
זה וזה טעם ראשון רק קדמונינו ז״ל העתיקו
עם האביב דברים אחרים וכל דבריהם אמת לילה
הוציאך ממתחת רשות פרעה והקרוב עוד לפרשנו וכאן
לחיוב הפסח ובקר לשלמים והעד

והעד וכדר שלשת אלפים אחר שאמר שבא לפסחי׳ על
כשבים ובני עזים· וכן כתבו לפסחים אלפים ושם יתאו
ובקר חמש מאות· והנה זבח הפסח ודם הבקר׳· וכן א
אתה וביתך· ויש אומ׳ כי במצרי׳ אמר כבש או עז ועתה
בקר אם יוכל׃ והראשון הוא הנכון׃ לא תאכל עליו
חמץ שלא ימצא חמץ בעת שחיטת הפסח׃ לחם עוני
לזכרון׃ כל ימי חייך· בכל שנה׃ אשר תזבח בערב·
שהוא בשר הפסח בערב· כבא השמש׃ ובשלת פרשתיו
וכן ויבשלו את הפסח באש· הזכיר ובשלת שלא יאכ
יאכלנו חי׃ ופנית בבקר· אמרו המכחישים כי ילך ב
במקום קדם אל ביתו ואחרנו ואנחנו לא נסמוך על דע
דעתנו במצות כי אם על מעתיקי התורה׃ והנה מצ
מצאנו ביום השמיני שלח את העם והוא יום קדש· וכ
וכתוב אחר וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח א
את העם׃ יש אומ׳ כי הפירוש לאהליהם כאשר הוא ובין
וביום החול לארצם· והלכת לאהליך׃ סביב ירושלם
ומשם ילך אל ארצו בחול׃ ששת ימים· אמרו הקדמוני׳
מהחרמש· ויתכן להיות ביום השביעי דבק עם ששת·
ימים· והבדילו מפאה אחרת בעבור להזכיר לא תעשה
מלאכה ולא כל מלאכה׃ והטעם כל מלאכת עבודה ו
ובמקום שאמר כל מלאכה שם כתו׳ אך· וכאשר הזכיר
הפסח לבא אל מקום הכבוד· הזכיר החג השני גם הם
השלישי· ולא הזכיר יום התרועה ויום העשור· כי אין
זכור מתחבר כי אם במקדש׃ מסת· דגש הסמך לא
להתבלע הנון והמלה מגזרת כמו כטעם הרימו כם׃ נדבת
ידך לעולה ושלמים· וזכרת כי עבד היית דבק עם עב
עבד ואמתך׃ באספך מגרנך ומיקבך· על כן נקרא
חג האסיף׃ תחג· תזבח הזבח· והטעם על הזכר ית
טעם תחג יחיד לעשות עולות ושלמי׳׃ והעד כי יברכך
והטעם תעשה זאת בעבו׳ שברך אותך השם׃ לתוסיף
בכל תבואתך· לברך ברכת תבואה שהוציאה הארץ׃
מעשה ידיך בסחורה ואומנות׃ והיית מצוה לשמוח ב
בחג הסוכות׃ ויש או׳ כי יברכך לעתיד ותהיה לעולם
שמח ונועם אך כי לא תהיה כי אם כן׃ ולא יראה זה
הוא מסת נדבת ידך את פני השם· כבר פרשתיו

פרשת שופטים

אעפ׳ שכל מצוה ומצוה עומדת בפני עצמה יש כמות
דרש להדבק הפרשיות וטעם שופטים אעפ׳ שאתה חייב
ללכת שלש פעמי׳ למקום הכבוד מסרתי המקדש ושם
תשאל על המשפטים והחוקים· זה לא יספיק עד שיהיו
לך שפטים ושוטרים בכל שעריך׃ ושוטרים הם המו
המושלים מגזר שוטר ומושל· וכן משטרו בארץ והטע׳

כי השופט ישפוט והשוטר יכריח המעוות׃ בכל שעריך
וכן מצאנו שעשה יהושפט׃ לשבטיך בכל שער שבט ו
ושבט׃ ושפטו את העם שב אל השופטי׳׃
לא תטה משפט עם כל אחד מהשופטים ידבר׃ תכיר
פרשתיו בספר לא תכירו פנים במשפט· צדק צדק עם
בעלי הריב׃ וטעם שני׳ פעמים לדבר צדק שירויח בו
או ישכיר או פעם אחרי פעם לחזוק׃ למען תחיה· ע
עם הבאים אל הארץ ידבר׃
וירשת עם אביהם ידבר· והטעם שתעמוד זאת
הירושה לך· והדבר הראשון שיתחיל השופט
לדון הוא עון המפורסמת בתחלה כמו לא תטע לך אש
אשרה כי כן משפט לעון אחר אחת כתוך׃
לא תקים לך מצבה· לעון׳׃ אשר שנא דרק מצבה שלא
לעון אינה אסורה· והעד הנאמן בפרשת וישלח יעקב׃
לא תזבח ליי׳ אלהיך· הנה כאשר הזכיר
האשרה והמצבה והזכיר גם כן שהוא
אסור לזבח לשם כל בעל מום׃ כל דבר רע· פי׳ מום
כי תועבת· כטעם הקריבהו נא לפחתך· ויש עוכם לו
לזבחו ואין עוכם לאמר איככו זובח כלל חוץ מן החייב
כי ימצא בקרבך· ואחר שהזכיר האשרה אצל המזבח
שהיא בפרהסיא לכל· שב להזהיר על היחיד על ע״ז׃
לעבור בריתו· הפך להעמידו׃ ודקדוק וישתחו׳ בספר
היסוד׃ אלהים אחרים· פסילים· מעשה ידי אדם׃
לשמש או לירח או לכבא השמים שהם מעשה אלהים·
אשר לא צויתי לעבדם ואם הם מעשי׃ ודרשת היטב
מאחר מאחר׃ וכן היטב חרה לי והוא מעט רחוק מגזרת
טוב· וסקלתם באבנים· זה או זאת׃ באשר ימרפו או
אותו ואתהן· ובעבור שאמר והוגד לך בסתר· ושמעת
הדבר בגלוי הוצרך לפרש אעפ׳ שהוגד לך ושמעת
לא ימותו רק על פי שנים עדי׳ או שלשה עדים מקבלי
עדים השנים· על דעת הגאון׃ והנה לא פירש בת רה
אם תקובל עדות השאר והאשה ועדות אויב האת׃ ויש
אומ׳ אם היו שנים מכחישים שני עדים והשלישי מכריע
לזכות או לחובה· ויש אומ׳ שנים עדים מכחישי׳ ושלשה מ
מהאחרים׃ והנה גם אנחנו צריכים בעל כרחנו אל
הקבלה׃ יד העדים· יד כל אחד מן העדים וכן ואחר
לכב העם· ורבים כן׃ ובערת· פרשתיו׃ כי יפלא יד
דבר עם השופט ידבר· בעבור עדות שנים להמית את
המת· וכן פירוש בין דם לדם· בין דם נקי לדם חייב
ומלת יפלא כמו היפלא מיי׳ דבר· ושם מפרש בין דין ל
לדין בממון· ובין נגע לנגע כמו פצע וחבורה והכלל
דברי ריבות· ועלית· פרשתיו· הכהנים הלוים כאשר פ
פרשתי כי יש כהנים שאינם מיחוס לוי ואל השופט הוא
המלך שכתב משנה תורה מיד הכהנים

אל השופט בזמנים שיהיה על פי התורה אשר יורוך · כ
כדבר המופלא ירבה האיש ההוא ימיתהו בית דין ·
והטעם וכל ישראל ישמעו ויראו · וכאשר הזכיר השופט
בחר המשפטים שהוא חייב לשמרם · · שום תשים ·
רשות אשר יבחר על פי נביא או משפט האומרים
והטעם לא אשר תבחר אתה · לא תוכל מדרך האמת
לא אחיך שאיננו ממשפחת ישראל ולא אדומי ואע״פ ת
שכתוב כי אחיך · ומעב״ר כי הסוסים בימים ההם היו
מובאים ממצרים והעד דברי שלמה ותצא מרכבה מ
ממצרים הצטרך למען הרבות סוסיו שיוציא העם ל
לשוב אל מצרים · וזה דבר כבוד כי השם גאלם משם ו
וכמוהם יחללו השם ואוריה הנביא בסבבת נפשו ברח ג
גם ירמיה בעל כרחו הלך לשם ·· לא תוסיפו מצוה מ
היתה ואם לא כתבה · ויש אומרים מטעם לא תוסיפו
לראותם עוד ואת דרך אחרת ·· ולא יסור לבבו כי
ילך אחרי תאותו וכסף וזהב · לא ירבה לו שלא יעבים
את ישראל והנה שלמה שנתן הכסף כאבנים בירושל׳
מרוב תאותו אהבתו למען התרעמו ישראל עליו ואת
ואמרו אביך הכביד את עלינו · ויש אומרים כי על הבב
הבנין התרעמו ואין זה האמת כי הגרים בנו את הב
הבית כי כן כתוב והנה אדוכירם שהי׳ על המס רב ממתו
ברוחו · והיה כשבתו בתחלת מלכותו ·· משנה כפשוטו
שבית והיתה עמו התורה ויקרא בו בספר ליראה הוא ב
בעצמו לשמור את כל דברי כי הוא יתקן העונות בכח
לבלתי רום לבבו אם היה חפשי מן המצות ולבלתי סור
כי אם לא ילמד לא ידע מה המצוה ושכרו למען יאריך
ימים · לא יהיה לכהנים הלוים כאשר הזכיר גם משפט
הכהנים שהם מורי התורה ואחר שאמר שאין להם נ
נחלה יקחו מאת הזובח הזרוע והלחיים והקיבה הזרוע
מהגוף והלחיים והלשון ביניהם מהראש והקיבה מהב
מהקרב דרך דרש כי הכהן השוחט השלמים הזרוע שכ
שכר זרועו בשחיטה והלחיים שכר הברכה והקבה
שכר הבדיקה ועל דרך הפשט כי אלה
טובים מהשלשה גם הזכיר דבר הלוי כי גם הם יורו מ
התורה בשערים והעד דברי הימים לבד ממכריו יש א
אומרים שהוא כמו מאת מעריכם בדרך מעט רחוקה
ולא אבה הדקדוק רק הוא מגזרת וכי תמכרו ממכר וה
והטעם כי אם מכר ביתו שדה מלאכתו כאשר הוא כב
כתוב ויצא ממכר בית ועיר אחוזתו ·· וזה פירוש
על האבות לא יאמר לו הנה יש לך לא תאכל ·· חלק
כחלק כאשר השלים דבר הכהן והשופט יזכור דבר הב
הנביא ומעביר בנו עז היתה כי גם היום יש
בימינו גוים רבים עובדי אש · קוסם קסמים יתכן הי
היותו שם כלל ופירושו חותכי משפט האומרים כי כן נ
יהיה בלא ספק כן גזר · וקרוב ממנו קסם על שפתי מ

מלך והפרט מעונן ומנחש ומכשף · גם יתכן היות שם
פרט להזכיר שנים ·· וטעם קסמים שיש במשפטי
הכוכבים הנקראים הראשונים ושניים מעונן ומנחש
פירוש ומכשף כן וחובר חבר אלה האומרים שיתחברו ו
השדים ·· אוב וידעוני פרשתיו ·· ודורש אל ה
המתים ההולכים לבית הקברות ולוקחים עצם אדם
מת וכמעב״ר מחשבתו ושבעונן תראה לו דמות צורה
בחלום גם בהקיץ · וכל אלה תועבות כי האמת להי״
לב האדם תמים וכאשר ישען על חכמתו לבקש האמת
ומה שיהיה חוץ מהשם הנה לבו חסר כי הוא משוכש ·
והרוצה לדרוש ידרוש מהשם על פי הנביא על כן כתוב
אחריו נביא מקרבך זה יהושע והעד שאמר אליו תשמ
תשמעון וכתוב וישמעו אליו בני ישראל · ועוד ראיה
אחרת כי לא מצאנו נביא שכמהם עם ישראל כי אם יה
יהושע גם יתכן להיות זה כלל לכל נביא שיקום אחר מ
משה ·· כמוני שהוא נביא השם לא מנחש ·· אנכי
אדרוש מעמו · הנה מיתתו בידי שמים ·· והעד ו
והאיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא שאמר הנבי כה
ואם כתוב כדבר ·· וכבר היה נביא נודע ·· אשר ידבר
גם כן דברי ירמיהו נבא דבר הנביא בזמן שיאמר וא
ואחר שהשלים לבאר דברי המעוננים שהיו בארץ וה׳
דרך ע״ז הזהיר שלא ישפך דם נקי בארץ והטעם תה
תהיה הארץ טהורה מן תועבת המעוננים גם לא תהיה
תהיה טמאה בדם נקי ·· תכין לך הדרך להיות הע
הערים במקום שהוא דרכו מוכנת ומיושבת ·· ושלשת י
תחלוק לשלש או תשים בשלישית הארץ ·· את רעהו
עם רעהו וכן רבים · ונדחה תכין כפעל · גרזן ברזל
שיכרתו בו העץ מגזרת כגרזני · ונשל הברזל כמו וכם
ונשע מגזרת כי ישל זיתיך · גם זה כשל פעל עומד וכשל
גוים רבים יוצא וכן קול גדול ולא יסף עם יסף ·· יג
יען על דעת מדקדק כי על דעתי שניהם יוצאים והכא
נפש דרך קצרה והכהו מכת נפש במקום שתצא נפשו

ואם ירחיב

יי׳ אלהיך · אם ישמרו כל התורה על כן כתו׳ כי תשמור
את כל המצוה הזאת והיא שלש ערים וללכת בדרכיו כ
כל הימים בלי הפסק ביניהם לא תסיג גבול רעך תסיג
ידוע וכן אל תסג גבול עולם והוא קרוב ממשפחות רא
ראשונים שחלקו הארץ ·· ונסמכה פרשה זו כי הסבת
גבול תבוא לידי ריב ומכות ורציחה על כן כתוב א
אחרי זאת נפש בנפש עין בעין

והטעם כי חבירו הסיג גבולו יביא עדים ״ על כן לא יק
יקום עד אחד בין לרוצח בין למכה בין למסיג בין לכל
דבר ״ רק על פי שני עדים דרך קצרה כי במקום אח
אחר שנים ״ לענות בו סרה ״ כמו עז ״ ענה כמו העיד
גם כן כמשנות ובעיניכם ״ והטעם לא תחוס עינך על
עד שקר ״ כי תצא למלחמה ״ דבקה עם לא תחוס עינ
עיניך עם מי שהוא חייב רק צאת למלחמה יש לך לחוס
על מארס ונוטע ורך הלבב ״ ונגש הכהן ״ משוח מל
מלחמה ״ אל תיראו בלב ״ אל תחפזו ״ לנוס ״ אל תערצו
במעשה ״ חנכו כמו חנוכת המזבח ״ והטעם כי לבו ועל
תאותו לחנוך ביתו והנה לבו בביתו לא למלחמה על כ
כן יכנס ויכים אחרים ״ חללו מגז׳ חלילים כי מנהגם
היה לחול בכרמים ״ ארש אשה ולא לקחה ״ בנשואין וה
והנה זה הכתוב לאות כי יש מי שימות בלא יומו רק ה
המות במלחמה מת בלא יומו ״ על כן אמר דוד או במ
במלחמה ירד ונספה ״ הירא ״ להזכיר אחר רך הלבב ל
לבבל מכות אחר ״ את לבב הכה את נוסף יראה ״ רק
טעמו כאשר פרשתיו שהוא בעצם הדבור ״ ופקדו ״ מגז׳
פקיד ״ וקראת קרא אליה ״ תשלים תעשה שלום ״ ה
הרחוקות ממך שהיו משבעה גוים ״ לא תחיה ״ אשר
שיאכילם או ישקם ״ והכלל חייב להמית אם יוכל ״ ול
ולא הזכיר הגרגשי כי הוא המעט והקטן שבהם ״ כי ה
האדם עץ השדה ״ כבר ביארתי בספר היסוד כי יתכן
בכל לשון לקצר לאחוז דרך קצרה כמו חמור לחם רק
תלת לא לא יתכן להיותה נחסרת כי הטעם יהיה להפך
ומדקדק גדול ספרדי אמר כי חסר הא וכן הוא הכי הא
האדם עץ השדה ״ וזה הטעם איננו נכון בעיני כי מה
טעם לאמר לא תשחית עץ פרי כי איננו כבני אדם שי
שיוכל לברוח מפניך ״ ולפי דעתי שאין לנו צורך לכל ז
זה וזה פירושו ״ כי ממנו תאכל כי האדם עץ השדה וה
והטע׳ כי חיי בן אדם הוא עץ השדה ״ וכמוהו כי נפש ה
הוא חובל כי חיי נפש הוא חובל ״ ואותו לא תכרות ״ דב
דבק עם לבא מפניך במצור הפך לא תשחית עץ פרי
שהוא חיים לבן אדם רק מותר שתאכל ממנו ואסור ל
לך להשחיתו כדי שתבא העיר מפניך במצור ״ ואעיד ע
ע״ג זה הפירוש שהוא נכון שאמר וכרת ובנית מצור ״ ע
עד רדתה ״ במשקל שבתה ״ כי לולי שהיתה נסמכה לא
אמר הכתוב ימים רבים ״ כי ימצא חלל ״ כאשר הזכיר ה
המלחמה על האויב אמר ואם אדם ילחם עם אחר וי
וימצא החלל בארץ ישראל ולא נודע מי הכהו ״ זקניך
זקני העיר הקרובה ״ והשופטים ״ עגלת בקר אשר לא
עובד בה להורים ולא משכה בעול להביא אבני במכת
העגלות ״ איתן תקיף ״ וערפו ״ ישברו עורף העגלה ״
הכהנים ״ בני לוי שהם בבירור מבני לוי ״ ועל פיהם יה
יהיה עונם כל ריב וכל נגע ״ וכל זקני העיר ההו

ויצאו זקניך ״ יהא מספה תחת יו׳ כיון לשון רבים ״ כמו
ספכה אסורי ״ ועל דרך דרש שישוב לאחת כי היד לשון
נקבה ברוב ״ ועינינו לא ראו ״ ויתכן שהשם צוה לעשו
כן ״ העיר הקרובה ״ כי לולי שעשו עבירה כדומה לה ״
לא נזדמן שיהרג אדם קרוב מהם ״ ומחשבות השם ע
עמקו וגבהו לאין קץ אבלבנ ״ וענו כמו ועניה ואמרת
ושם אפרשנו ״ כפר לעמך ישראל ״ אשר שגג ולא שמרו
הדרכים המסוכנים ״ ונכפר חסר תיו ההתפעל כמו
ונוסרו כל הנשים ״ והם שני בנינים בנין התפעל עם ב
בנין נפעל ״ וטע׳ זכר אשר פדית כאשר פדיתם ממצרי׳
למען חנדך בן פרה מזה הדם והענינם ״ ואתה תבער
הדם הנקי ״ פי׳ ענינם הדם הנקי ויש או׳ לא תה חייב לב
לבער שפיכות דם והנכון בעיני אשר הזכרתי ״ כי לא
ישפך דם נקי בארצך אם תעשה הישר ״ כסוד שכר ע
עבירה עבירה ושכר מצוה מצוה ״ .

פרשת כי תצא

זאת הפרשה דבקה עם כי תצור אל עיר ״ וגם כנכסה
בניה עגלה ערופה בעבור החלל הנמצא בארץ ישראל
לא כן חוץ לארץ אף כי במלחמה ״ אשת ״ כבר דרשוה
קדמונינו ז״ל ״ יפת תאר בעיניו ״ וחשקת בה ״ שתקחה
לאשה כי אחר כן יאמר ובעלתה וכמוהו ולקח אותה לו
לאשה ״ והבאתה אל תוך ביתך וגלחה ״ יש אומרי׳ ב
בעבור שערה חשק בה על כן תגלח ״ ועשתה יתגדל כדי
שתהיה מאוסה בעיניו והסירה את שמלת שביה ״ שמא
בעבור יופי מלבושיה חשק בה ״ ובכתה כדי להשי׳ שמחתו
בה ״ ירח ימים אולי יקל חשקו ״ ויש או׳ עגלחה כנגד
שהיתה טמאה וכן משפט המצורע ״ ועשתה תקון יות
מתקוב לכרי הערף ״ וכן לא עשה ספריו ״ ומחות מעשה
מקשה והתיקון עיקר כל מעשה במקרא חוץ אם בא
אחריו דבר ומגנה גם יהיה רע שלם ״ והסירה את שין
שמלת ״ כי היא מטונפת ״ וישבה בביתך ובכתה ״ והטע׳
תשב בביתך ירח ימים לבכות את אביה ואת אמה שלא
נתיהדו ״ ולפי דעתי שחייב כל אדם בשקול הדעת לכ
לכבד אביו ואמו בחיים ובמות ״ וטעם ובכתה שתאכל
עליה כמשפט ישראל כי היא מתיהדת אם נהרגו כאשר
נשבית ״ ואין צורך להזכיר תרחץ כי היא צריכה למי
נדה ״ כי כבר נכתב אתם ושביכם ״ והמעתיקי אמרו ע״ד
שלשה חדשים טעם שאין צורך לחזוק הנה ויהי
כמשלש חדשים והוא הזמן שיחל הולד להתנועע ואחור
לשכב עם אשה בספק אם היא הרה בעבור הולד כי מי
שיוליד בחסרון שנים חדשים ומהמנהגים כן בתרון
רק הוא המעט

ירח ימים · כמו חדש ימים · וכבר פרשתיו ·· ונקרא הח
החדש ירח כי נקי הירח ·· ושלחתה לנפשה · תעשה
רצונה ·· ומכר לא תמכרנה בכסף · דברה הכתוב כמנ
במנהג הרב והטעם כמוס דבר ·· לא תתעמר בה · כמו
והתעמר בו · ואין להם שליט ·· ופירושו כמו מקיימו
כטעם רמאות ·· אהובה · בעיניו ולא לשם ·· לשניאה ·
תאר השם ונסמכה זאת הפרשה בעבור ותשוקת בה ול
לא תפגת בה ·· ביום הנחילו · בבריאות גופו או ביום
מיתתו והוא שכיב מרע או ב״ד ינחילו ·· לבכר · כדבר
ובמעלה ·· וטעם לא יוכל כחבירין ·· יכיר יעשה לו הכרה
או שיודה לפני אחרים כי הוא הבכור אם היה במקום
שלא ידעו או הוא חייב מתחלה שיכיר כי הוא הבכור
ונכבין אם היו תאומים ·· לתת לו פי שנים שיקח שני
חלקים ואם היו שלשה יחשבו שהם ארבעה ויקח שני
חלקים ואם שנים בנים יחשבו שהם שלשה וכן הכל
לפי דעתי שכן פי׳ ויהי נא פי שנים ברוחך אלי כאשר
פרש בו במקומו ·· כי הוא ראשית אונו · הנודע עם חי
היוסר ידבר · וכל ישראל הם בחזק״ ישרים ·· סורר ומ
מורה · כנגד השם וכנגד אלמנת אם הם ירא׳ השם ·
סורר כמו בפרה סוררה שלא ישמור מצות עשה ומורה
בלא תעשה ·· ויסרו אותו · בפני עדים מצוה שהם יתפ
יתפשוהו ויביאוהו ודברי הקבלה אמת · זולל · מגזרם
הוא וזוללי בשר רק הוא שם כלל לבונן על מה שית
שיתאוה כל וזה שיבקש ממנו · וסובא · מרבה לשתות
והוא המשתכר והוא זה כמו אפיקורוס כי לא יבקש אחרי
העולם הזה כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה ·
ומראה זאת הפרשה בעבור אשת יפת תואר והעד

ושם אותו · והראה שראיתי בבני אהרן ·· ותלית אותו ··
כבר קבלנו מקדמונינו דבר הנתלים ·· כי קללת אלהים
בעבור שברך השם ·· על דרך הפשט כי אלהים פועל
והקללה תבא אל מקום קרוב מהתלוי ויש לו סוד דבק
בנפש · על כן לא תטמא ·· ונסמכה זאת הפרשה בעבר
המלחמה · כי בתחלה כי תצא והנה נרצח יבוא כי מ
משפטו לא תלין איכנו לכבוד השם · רק לכבוד הארץ כי
משפטי הערלים והישמעאלים שוה ·· לא תראה את שור
אפילו · אתה יוצא במלחמה וכן דרך דרכים ·· ואספתו
אם היית שב או בכוח שתפקידנו ביד כאחד ·· והתעלמת
דבק עם לא תראה ·· והזכיר שור ושה וכבר הזכיר החת
החמור וכן משפט כל בהמה ·· לא תוכל · כחבירין ·· נו
נופלים · כמו רובץ ואולת נופלים כלל ·· הקם תקים ע
עמו · לא לבדך · כמו עזוב תעזוב עמו ·· לא יהיה כלי ג
גבר · נסמכה בעבור צאת למלחמה כי אשה לא נבראת
כי אם להקים הזרע · ואם היא תצא עם אנשי למלחמ
תבא בדרך לידי זנות · וכן אם ילבש גבר · והטעם זכר
שלא כתולה זקנו יתערב עם הנשים ותנאף היא והן ·
ואין יודע וזה יורה כי מנהג ישראל היה · וכן נרבי המ
המלכיות להיות מלבוש האנשים איכנן כמלבוש הנשי
רק הפרש ביניהם ·· ויש אות על אין לדרך ואין בדרך
רק השם יתעב מי שיסבה מעשה השם · כי יקרא
נסמכה זאת הפרשה בעבור בדרך ·· יקרא · כמו נקרה
נקראתי והם מגזר מקרה וקרוב משפט ·· אלף אפרוחי
כוסף כמו אלף וכאורעך · והטעם כי אכזריות היא בלב
להיות אם על בנים רועשה · וכן שור או שה ·· ייטב לך ·
שהשם יתן גמול עליו ויוסיף לך · והארכת ימים · כאשר

לא תכרית כל הקן שעזבת העיקר
כי תבנה בית חדש · נדבקה זאת הפרשה לאחר שלאחריו
והם בארץ · החל במצות הבית · מעקה טעמו ידוע מ
מהמקום · ואין רע לנו ומדקדק הוציאו מגזרת עקת
רשע · והביא עצמו כמעקה · הנופל · נקרא על שם סו
סופו· וכן יומת המת · ואחר מצות הבית מצות הזרע
והנטע · מאחר שהוא כאלו בנה בית וזרע · לא תזרע
כלאים פי׳ פן תקדש · כבר פרשו מנחם בן סרוק הספ
הספרדי במחברתו והוא מגזרת קדש בעבור שיתערב זה
עם זה · לא תחרוש בשור ובחמור · דבק עם הזריעה
והשם חמל על כל מעשיו כי אין כח החמור ככח השור
ובעבור הזריעה אמר שעטנז · וכבר הזכירו על דרך
כלל ובכאן פרט שהוא הצמר והפשתים לא אחרים · ג
גדילים תעשה לך · אמרו המכחישים שהיא מצוה כמו
עצמה בלילה כמו הציצית ביום על כן כתב תכסה ·
והמעתיקי׳ העתיקו כי זאת מצות הציצית ופי׳ גדילים
כמו בגדיכם · והמכחישים הוציאוהו מגזרת גדולה ולא
ואנחנו מאמינים בדברי קדמונינו לבדם ·
והזכיר זה הכתוב לבאר על ארבע כנפות וכנפיך גם
לשעטנז בעבור הציצית שהוא מותר · כי
יקח איש אשה · נסמכה הפרשה לדעת ה
המכחישי׳ בעבור תכסה בה והאמת
על דרך דרש שנסמכה בעבור
הבית ואחר כן הבגד ואחר
כן בעלת הבית ע
עלילות כמו
בבית · דברים הם
אמת או שקר · בתולים לשון רבים ולא יתפרדו ·
וכן בחורות וזקונים ועלומים · אבי הנערה ואמה אם
הם בחיים או ממונה בד׳ וטעם כל ימיו כי לעולם תה
תהיה ברשותו עד יום מותו · וסקלוה · שיתכן
שאחר שארשה שכב איש אותה · כי המאורשה · לא

ארס אותה רק היא אומרת שהיא בתולה · והמעתיקי׳ הד
הדת באורו הדבר באר היטב · ואלה הבתולים יתנאו עד
זמן קצוב וכפי תולדת הנערה · ובעבור וסקלוה נסמכה
פרשת הבעולה · והמאורשה · גם · פירשו זה כמו זה ·
והנה פירש עד כי יהיה כאשר יארע זה הדבר · אל שע
שער · מקום שבת זקני העיר · הנה הכתוב קרא היא
המאורשה אשת רעהו ולא נוכל לדעת הארוסות כי אם
בדברי קבלה · כי יתכן שלא הסכימה היא ולא ידעה ע
עד שבא ואנסה · על כן משל הרוצח · צעקה יתכן שצ
שצעקה · אשר לא אורשה זאת הנכנסה לא מפותה · לא
יקח איש את אשת אביו שאנסה · על כן נסמכה זאת
הפרשה · פצוע דכא כוים בלי חבר · ואמרו מדקדקי׳
כי הטעם בשרש שהוא דכא וזה רחוק · שפכה יאמר
אבר שממנו ישפך מימיו והזרע · בקהל יי׳ · הטעם
שלא ישב באחד מקהל · שיקח בת ישראל · וכן עמוני
ולא עמונית · והעד הגאון רות · ים · תוב שאמר לא ת
תבאו בהם על כן · שבעה הגוים גם הכתוב בעזרא ויב
ויבדילו כל ערב הם הזכרים ושם פירש זין · ממזר · א
אמרו הקדמונים הבא מן העריות והשני ממין נוסף
כמיני נהרסו ממזרות · ואחרים אמרו כי הוא
שם גוי וכן וישב ממזר באשדוד כי רחוק
הוא שיקרא ישראל ואף כי בעת הי
הישועה בשם נכרי · והמתרג
תפש דרך דרש · ויהפך
שהיה בלב בלעם
לקלל · והשם
לא עזבו
כי
תצא מחנה · זהו המחנה שיצא על האויב ושם האר
הארון והוא מחנה קטן ואיננו כי שם מחיבות עשויות
ובצאתם אל המלחמה הם קרובים שביבות הארון וכ
וכרוך כי שיהא מקרה מכחית

ונסמכה זאת הפרשה בעבור מלחמת מדין שהזכיר דב
דבר בלעם כי נודרים הם בעבור אחותם · והארון הי
היה עם המחנה שיצא על מדין ״ מכל דבר רע
לנפש ולגוף · יסקרי מקרה לילה המש מסרת ומסקל
מסדה אחותני״ לפנות ערב לטעם
כי פנה היום גם זה חזוק
לדברי המעתיקים
והמכחשים
אמרו לפנות
ערב כמו לפני ולא אחרי כלום ״ ויש אומרים כי טעמו
כאשר יחל הערב לפנות וסכה אחר שאמר הכתוב לפנ
לפנות ערב אמר וכבוא השמש הנה הוא קודם הערב ו
וכן לפנות בקר קודם זריחת השמש״ ויד
מקום כמו יד הירדן גם זאת ראיה כי ממחנה ישראל
לא יצא בעל קרי ולא כל אדם בשעת הצורך ואף כי ה
התינוקים והעד שאמר הכתוב וישלחו מן המחנה כל
צרוע וכל זב וגו׳ ״ והטעם כל טמא מטמא ולא עד
טמאי יום ״ אלף אזניך כוסף מגורת והזוכנת י
רחבו ״ ונשיתי כי כל דבר נראה לעין והוא
מגולה יוליד דמות גנאי בנפש ״ ערות דבר כ
במעשה או בדבור ושב מאחריך והטעם שלא ילך לפנ
לפניך כי כן כתוב לא תסגיר עבד אל אדניו כי בלכתם
אל המלחמה יתכן שיברח למחניהם עבד ואיננו ישראל
ישראל ״ מעם אדניו גם הוא איננו ישראל ·
כי הוא בא לכבוד השם הנקרא על ישראל ואם העבד
ישגירנו הישראלי אל אדניו הנה זה חלול השם ועל כן
לא תוננו ״ ונסמכה פרשת קדשה בעבור העבד

המעתיקי הדת אמרו כי הקדש הוא הנסכב · והעד
מבני ישראל ואמר אליהוא נחיתם בקדשים כי כמשם כ
כנגד חיתם והנה קדשים כנגד נוער וכתוב וגם קדש
היה בארץ כמו הקדשים וכם כתוב אשר הנשים
אורגות שם ואני לא אכין טעם קד
קדשה וכאשר נחשמם היט
היטב טעם המלה
אז היה ידו
ידועה שהיא מזומנת לכל עובר והעד אית׳ הקדשה א
אם כן יהיה קדש כמעשה המצרים והמבין יבין ״
ובעבור קדשה נסמכה אתנן זונה כמו מתנה והאלף
נוסף והנון כפול כמה כלף וסיה ודיש סגריר ״
והטעם מה שלקחה הזונה שנתנו הזונים אחריה כי ה
הוא אסור ״ ומחיר כלב כי הוא דרך בזיון ע
על כן כי תועבת יי׳ ״ לא תשיך לאחיך בעבור ש
שהזכיר העבד הנכרי אע״פ שכתוב בו לא תוננו יש רש
רשות שתשכנו״ לא תשיך לאחיך יש הפרש בין
נשך לתשיך שלא תקבל מאחיך שיתן לך מרבית גם כ
הוא עובר על מצות רבית והנה המלה יוצאה לשנים ש
פעלים ורבים אמרו כי תשיך כמו תשך אין הפרש בינ
ביניהם וכמו כן פעלים רבים במקרא כי תדור נדר
בעבור שהזכיר באתנן זונה לכל נדר ש׳ דרוש ידרשנו
מכל בני אדם שיבקש מה שנדרת״ והיה בך
חטא ענכם מוצא שפתיך בכל דבר שיש בו זכר לשם כ
נדבה כי כל נדר נדבה ואין כל נדבה נדר וזה הדבר בנ
נדור אשר דברת בפיך אחר שיצא הדבור לא תוכל לה
להשיבו כי תבא בכרם רעך לבבור מותר שתאכל

יכב

ונסמכה זאת הפרשה כי משכן אתה חייב לתת בגדו. ו
ושל אחרים לא תקח לך ״ כליך ׳ כמו ערכך ״ בקמת
רעך לבדיר ״ מלילות ידועות מהמקום ״ וקטפת כמו
הקוטפים מלוח ״ חרמש ידוע מרובעת ובעבור תניף
אמרו המכחישים כי כן לעוברי דרכים ״ כי יקח איש אש
אשה גם היא חסובה כמו ״ חן בעיניו שהיא הפך
תולדתו ׳ מצא בה ולא יוכל לגלות כי אין לו עדים ״ וה
והטעם או מצא בה ׳כמו ומכה אביו ואמו ״ ויצאה של
שלא תשוב שם ״ ונודע הדבר שיצאה מביתה בביתו ו
והיתה בעולה ״ לאיש אחר גם אחרון ׳ שמות התאר ״
כריתות ׳משכרתה בעולת לבעל ״ הוטמאה כבגד בעל
ראשון ׳ והנה טעמו טומאה היא לו בעבור שידעה איש
אחר ׳ ודגשות הטית בחסרון תיו התפעל וכן הוכבס א
את הנגע ״ ולא תחטיא ׳ צוי לישראל ״ אשה חדשה יש
או בתולה ׳ ולדעת רבים חדשה כבגדו ״ כי יוכל להשיב
אשה גרושה אם לא בטומאה ״על כן חדשה נקי יהיה ל
לביתו ׳ שלא יהיה עליו עול מלכות ׳כי נקי כמו אי נקי
אחר לכל דבר כסף כמו והשלישי לאבשלום ״ לא יחבול
רחים ׳ אמרו המכחישים כי נדבקה זאת הפרשה עם ו
ושמח את אשתו כי רוח למשכב כי אסור שימנע מן ה
המשכב ׳ וזה הבל וריק ״ והביאו ראיה תטחן לאחר א
אשתו ׳ וכבר פרשתיו ״ והאמת שהוא כמשמעו שאסור
לאדם שיחבול רחים ׳ויחסר מלת חובל כמו ויאמר ל
ליוסף ׳ אשר ילדה אותה ללוי ״ ורבים כן ״ כי טעמם
ויאמר לו האומר ׳ ילדה לו הילדת ״ רחים שם שנים ׳
ולא יתכן להיותם כפרדים ״ ורכב יהוא ההוא במים ׳י
וים או העץ שהוא על הרחים ׳כי נפש הוא חובל ׳ כי בו
מחית נפשות ׳ והסומכים כדרך דרש ״ וזאת הפרשה
דבקה כי הזכיר שלא יגזול עבוטים לתת אל כליו ׳ואחרית
בקמה ״ ולקחת אשה והיתה לו גם לאחר ׳ויבא מרשותו
והלוקח אשה שישמח בה ׳לא יהיה עוסק שיצא בצבא ׳
וחבילת הרחים עושק ׳ וגם גונב נפש ׳ וכן כנגע בב
הצרעת שלא ישמרו משפטיה תזיק הקרובים ״ וכן לא
תעשוק העני בעבוטו ׳ והשכיר והבנים הקטנים שימ
שימותו בעון אביהם ׳ואחרית משפט גר יתום ׳ ואחבל ב
בגד אלמנה ׳ ושכחה בשדה כי היא לעני ׳ וכן לא תע
תעולל ׳ וכן תן יוסיף ונקלה ׳ ואחרית השור עשק ׳כי י
יגע ולא יאכל ׳ והמתאזן ליבם כדמות עשק ״ והמחזקת
במבושים עושקת ״ אבן ואבן איפה ואיפה עשק מים
גם עמלק עשק לישראל ״ ומאחיו ׳והוסיף מבני ישראל
כי אדם נקרא אח ׳ והתעמר כחברו ״ הכהני׳ הלוים
שהם מבני לוי ״ במרים הנה ראיה על דרש אל תקרא
מצורע אלא מוציא שם רע ״ תשה מגורת נשה ׳ ת ו
מלאומה כנסף כהא לילה ״ לעבוט לקחת משכנו ׳ ול׳

תהיה צדקה ׳ פי׳ שתשקול חבירך במאזני צדק ״ועוד
שישכב בעבוטו ׳ ועל דעת המעתיקי׳ כי יש הפרש בית
במקומו בין צדק לצדקה ״ וטעם העבוט כבר פרשתיו
בפרש׳ ואלה המשפטי׳ ׳ושם פרשתי בשלמות ביומו תתן
שכרו לא תבא עליו השמש ׳מגז עשה לחזוק ׳ואליו אל
שכרו ׳ הוא נושא את נפשו להתפרנס ממנו ׳ על כן הזה
הזכיר את עבטו ״ ומעני רוחי שאלו איך אמר הכתוב לא
יומתו אבות ׳ ובמקום אחר אומר פוקד עון אבות
ושלמים תשו ׳ כי לא יומתו אבות על בנים מצוה על י
ישראל ׳ופוקד עון אבות על בנים הוא השוקד ״
״ וכבר פרשתיו במקומו ״ וזכרת ׳כי עבד היית
בעבר׳ כן זכר הגר שלא תטה משפט ׳ויש מאלו המשפטי׳
שבעבר הזכיר ׳ואחרת גם יזכיר שכות לבני ׳ולמען יברכ׳
כי כתת משלך. במחשבה ואם יתן לך משלו באחרית ״כי
תחבוט כמו חובט חטים ״ לא תפאר לא
תחפש פארות ואם השמינים וכן ומעם פארות ׳ גם היא
כתוב ואם נקרא בנו ״ ואחרת ׳ דבק עם לגר ״ ושפטו
השופטים כמו לא יחבול ריחים ׳ בן הכות ׳ בחרק כמו
בן בנן ׳ בן יקה ׳ והטעם כמו בן בליעל וכן שבן לילה
היה ׳ והוא חייב להכותו לפי דעתי שהכה חבירו ״והפילו
השופט כבוי וכן והכהו ״והעדו לפניו ״ כדי רשעתו בית
במספר היה נראה לבן שיש עון שיוכה עליו עשר גם ע
עשרים ופחות ויותר ׳ והעד כדי רשעתו ׳ רק לא יוסיף
על ארבעים לולי דברי הקבלה ׳והוא לבדו האמת ׳ ויש
או כי טעם רשעתו במכות גדולות או קטנות וכלם בית
במספר ארבעים ״וטעם ונקלה אחיך שהוא דבר ידוע
ונמצא מהשם להיות ארבעים לסבול הסוכל כי דין שנ
שנים ולא כחפץ השופט ״ בית בדישו אמרו המכחישי׳
שהוא קודם דישה ׳ואין צורך ״
כי ישבו אחים יחדיו ׳ גם הם אמרו כי אלה
אינם כי אם קרובים והביאו ראיה מבועז ולא
אמרו כלום כי אין שם זכר יבום כי אם גאולה ״ומה ט
טעם להזכיר יחד ואם היו במדינה אחת או בחצר אחד
או שאין אותבי׳ זה את זה ׳ואחז׳ כי הנה הכתוב אחי ויבמ׳
וזה אות כי אינכה יבמה כי אם בשם כמו שבה יבמתך
והנה כואלו ונסכלו כי הנה מפורש בבני יהודה ויבם א
אותה והוא יבמה ׳ גם יבמתך בעבור היותו לשני
אחים ״ וכל איש דעת ידע כי המצות שנתנו לת
לאמה שהם מצות לא תעשה לא היו אסורות קודם לכ
לכן ואלו היה אדם מונע עצמו מהם קודם משה ז״ל א
היה הדבר רע בעיני השם אף כי שכתב כי את כל הת
התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניהם ולא מצ
מצאנו נביא שהזהירם ׳והנה הכת׳ או על אונן שלא נ
נתן זרע לאחיו וירע בעיני ה׳ ״

על כן אמרו בספרי על הקבלה שהם אחים ממש "יבמ
ובן אין לו כי אם יש לו בן אין צריך כי יהיה אסורה ופ
פירוש יחדיו כדברי המעתיקים "לאיש זר פירוש החוצ
החוצה אם ירצה היבם "הבכור אשר תלד יקרא בשם
אחיו "ולא ימחה שמו על הנחלה ידבר וכבר פרשתי אם
אשר תלד בפסוק לעם נכרי "וברי האחות כי הייך סימן
הפעל' ועתה שמעתיו הזקנים וחלצה כמו חלצו שר
והטעם תסיר "בפניו מפורש בדברי הקבלה שהוא כמו
לפניו "ירדך הפסט לפני הבעל כמו והיא כתוכה פנים
ולאחור "כי ינצו הפך כי ישבו אחים יחדיו ואלה האנשי'
זרים לא אחים "ומכושיו בצ'ין מנו' בושה הכה עזות מ
מכה לגלות דבר הנסתר שהערוה גם היא מקום מסוכ
וקצותה את כפה "כמו עין תחת עין אם לא תפדה כפ
כפה "לא תחוס עינך אם היתה עניי"ה" בכיסך מקום ל
למחזכים או יוציא מן הכים בדרך רמאות ' והרלמ"ן
הוא הכנן והער כים אחד יהיה לגלגו משקל אחד ומנ
תגנסו על השה ואם הוא משקרם אחר ורבים פירשו כמו
חרים וקביר ואין כורך "שלמה שלא יהיה מקום חסר
ואיפת צדק להיותה כמדת הסוק למען יאריכון ימיך
כי זה ידוע כי כל מלכות צדק תעמוד כי הצדק כבנין ה
והעוות שהריסות כרגע יפול הקיר "כל עושה אלה אי
איפה ואיפה אבן ואבן הכלל כל עושה על כפת ובמעט
בסתר או בגלוי "אשר קרך ומגזרת כל הקורות אותם
ויזנב בך כרת זנבך והם הנחשלים אחריך שלא היה ב
בם כח ללכת "ויתכן להיות מלת נחשלים כמו נחלשים
וכן כבש כשב ושת עיף ויגע כי כרשידי כמ' העם צמא
למים כי כן ויגע מן הדרך "ולא ירא שב אל עמלק והוא
פעל עבר כמו כי כבר מלך כי זקן יצחק כאשר אהב
בהניח יי' אלהיך הטעם כי זאת המצוה תלויה אחר ש
ירשנו את הארץ ומלחמה מכל סביבותיה כי כל זמן ש
שיתעסקו עם מלחמות הקרובים אליהם אינם חייבים
להלחם בעמלק "תמחה את זכר עמלק והמחיה תהי'
ועד אשה מעולל יונק משור ועד שה שלא יאמר זה הש
השור היה משל עמלק ודברי התורה כלל ודברי
שמואל הנביא פרט "לא תשכח אחר זכור לחזוק וכן יש
מספר מצות רבות בתורה

פרשת והיה כי תבא

בעבור שכתוב בהניח השם אמר השם כי יש מצות הן
קודם בהניח רק כאשר תבא והם הבכורים והמעשר
וכתיבה על האבנים ובנות מזבח והברכה והקללה על
שני ההרים "בטנא כדמות סל וחברו טנאך "וזאת שם
המצוה על הקרובים אל מקום המקדש "וטעם בימי'

היום שהוא חייב כל זמן שהם כהן גדול הנזכר "והטעם
כדי שישמעו הזקנים או היא כדמות הודאה שהשם
השלים שבועתו והעד הפרי" ועניתי "ויתכן שישאלו
הכהנים לאמר מה זה שהבאת על כן ועניתי או כדמות
תחלה ' וכן ויען איוב הראשון "ארמי אובד אבי ומלת אובד נ
מהפעלים שאינם יוצאים ואלו היה ארמי על לבן
היה הכתוב אומר מאביד או מאבד ועוד מה טעם לאו
לאמר לבן בקש להאביד אבי וירד מצרימה ולבן לא סב
לרדת אל מצרימה והקרוב שארמי הוא יעקב כאלו אומר
הכתוב כאשר היה אבי בארם היה אובד והטעם עני ב
בלא ממון וכן תנו שכר לאובד והעד ישתה וישכח רישו
והנה הוא ארמי אובד היה אבי והטעם כי לא ירשתי הא
שארץ מאבי כי עני היה כאשר בא אל ארם גם גר
היה במצרים והוא היה במתי מעט ואחר כן שב לגוי
גדול ואתה יי' הוצאתנו מעבדות ונתן לנו ארץ טובה
ואל יטעון טוען איך יקרא יעקב ארמי והנה כמוהו יתרא
הישמעאלי והוא ישראלי כי כן כתוב "בתתי שימך כי לא
נמצא לשון יחיד "עניכו' בחסרון עשר עליכם בבנין
לחזיקו כטעם אנים לאות טעם אתה והלוי והגר שאתה
חייב לשמחם בפרי אדמתך" לעשר מהבנין הכבד
הנוסף ואין רע לו "שנת המעשר זה מעשר עני ללוי ל
לגר ליתום לאמר ברכה "בערתי הקדש שהוא המעשר
עם שלא הפקדתיו רק נתתיו לאשר אני חייב לתת לו"
לא עברתי בזדון ולא שכחתי שלא הזכרתי המעשר ו
או פירוש על שני המעשרים לא אכלתי באוני כמו בן
אוני ולחם אונים והטעם אבלי כי אם הייתי אבל לא כ
אכלתי קודש המעשר ולא בערתי ממנו הטמאתי מהקדש
דבר טמא לתת לברם ומת ויש אומרים לעבודה זרה כ
והטעם באלה הדברים כי אסור הוא שיוציא מהדגן ל
לשום דבר עד יתן המעשר שהוא קודש כי יתן מהמותר
אל דרך בזיון ואף כי אם נתן בטומאה כאשר נשמרתי
אני ושמרתי הדגן בעבו' להוציא הקדש כך שימור אליכן
ארצכן וזה טעם ואת האדמה וטעם ארץ זבת חלב וד
ודבש להיותה כן תמיד היום הזה אלה דברי משה ושמ
ושמרתם אותם בלבבך ועשית אותם בארץ האמרתי ז
לשון גדול ויקרה ומגזרת בראש אמיר ויאמר רבי יהודה
הלוי הספרדי נע' כי המלה מגזרת ויאמר והטעם כי ז
עשית הישר עד שיאמר שהוא יהיה אלהיך גם הוא עשה
לך עד שאמרת שתהיה לו לעם סגולה ויפה פירש
הנה תהיה מלת האמרת שעל יובא לשנים פעלים ול
ולתתך עליון זה הוא שכר האמירה ויצו משה בשוני הג
השם וזקני ישראל אמרו כן לקהל וכן רבים וכבר הזכ
הזכרתים

שמור את כל המצוה · וזה הוא והקימות לך אבנים גד
גדולות להכיל התורה ·· ויאמר הגאון כי כתוב עליהם
מספר המצו' כמו הספירו בהלכו' גדולות כענין אזהרו'
ויפה אמר ·· וטעם בשיד שיעמדו לזכרון כי השם יעזרך
אם תחלות לשמור מצותיו · וזאת המצוה ראשונה כב
לביאתם ·· מזבח להודות לשם שהחלו להיותם בארץ
באר היטב הכתיבה ·· וידבר משה והכהנים הלוים כא
כאשר כתוב · וזקני ישראל והעיקר משה ·· הסכת פ
פירושו לפי מקומו כי אין רעלו ·· היום הזה נהיית ל
לעם · שכרות עמך ברית ·· ושמעת היום · בקולו · י
ועשית לעתיד את כל מצותיו טעם הכהנים הלוים כי
הם האומרים ארור האיש ·· על הברכה · בני הגבירות
ועל הקללה בני השפחות ·· והם יחסרו שנים ובני לאה
רבים ונחלקו הגדול והקט' ·· וענו · כמו וענית ואמרת
והקדמונים ז"ל אמרו כי טעם לברך · ברוך האיש אשר
לא יעשה פסל · ועל דרך הפשט הברכה היא ברוך אתה
בעיר והקללה הפך זה ·· והעד בספר יהושע · וטעם ל
להזכי' אלה עשתי עשרה עבירות בעבור שיוכל לעשות
בסתר · והעד ושם בסתר · כי אם יעשה בגלוי יומת וכן
מכה רעהו בסתר · והחל מהעיקר שהוא בוכו וכן בראש
אחר כך בוכו וכן אבותיו כי מי ידע אם יקלה אותם ·
ויקלה לשון קלון ·· מסיג גבול רעהו כי הוא דבר כשת
ויוסגה עוד גם כן לא יוכל לפרסם מי שהסגהו ·· ומטה
משפט גר יתום כי אין להם עוזר והכה גם הוא בסתר
והזכיר הגר גם היתום והאלמנה כי אם יטה הדיין יש
משפט אחרים יעוררו עליו ויפרסמוהו · והגר והיתום
אין כח לו ·· ושוכב עם אשת אב ואחות וחותנת · איננו
כחשד להתיחד עמם על כן דבר בסתר ואיננו כן · שאר
העריות ·· ועם בהמה זכר או נקבה כי אין לה פה שת
שתצעק ותערער כמו הזכר על כן לא הזכירו ·· לוקח
שוחד על דעת רבים שהוא הדיין · ולפי דעתי שהוא עד
שקר · אשר לא יקים יש או' על כל התורה ויש אומרי' על
אלה הנזכרים ·· ולא אמרו כלום בעבור לעשות אותם
והנכון בעיני כי קלל על מצות לא תעשה הנזכרים וק
וקלל מי שלא ישמור גם בסתר מצות עשה על כן אמר
לעשות אותם · עליון על כל גויי הארץ · זאת הברכה כ
כלל שלא יהיה בעולם אדם כמותם ·· וטעם ובאו שרב
שיבאו מעצמם ·· והשיגך · ואם לא תבקשם · והטעם
שלא תיגע ·· בעיר · ברכה שהיא תוספת כל מיני סחורה
בשדה בזריעה ובנטיעה ·· פרי בטנך · בבנים · והבטן
כנוי ·· שגר אלפיך ועשתרות · פרשתיו · טנאך · מקום הל
הלחם · והוא מוקדם ומאוחר עם משארותיך או מקום
שיונח שם הקמח · בבאך לחוג ולסחור ולטלטל · או פ
בכל ביאה ויציאה בכל יום ויום ·· ואחר שאמר שתהיה
עליון על כל הגוים אמר כי יקראו אויבך על כן אמר

כי תבא

הקמים עליך ובשבעה · לשון רבים בעבור שוב מי שם
שבוע כי הוא תלוי בעליונים ·· באסמיך · באוצרותיך
וטעם המקו' לעם קדוש והקדושה לאל לשמור המצות
וטעם יקימך יעמידך ·· תשמור · בלב · והלכת במעשה
וטע' והותירך · אם תהיה רעה בארץ ורעב ומהרה אתה
תעתר · אוצרו שהוא בכחו לצאת וכן אוצרות שלג ·· על
כן אחר הותירך אמר דבר הגשם כי העצרו שבת הרע
והלוית גוים רבים · כי ירעבו ולא יבא זמן שתלוה אתה
והכלל שתהיה לעולם לראש · כי תשמע · לשמור · בלב
ולעשות · והכלל שלא תסור מאחרי השם לעבוד עז' כי
הוא עיקר כל העבירות לכפור בעיקר לשמור ולעשות כ
כי עקר השמירה המעשה ·· המארה · מגרעת המהות
שלא יוכל להשלים המעשה והמגער שלא ישמח במעשהו
רק יגער בו אחר יגיעתו ·· בשחפת יש או' שהם מיני
חלאי בקדחת בכל יום ובדלקת · שלישית או רביעית
ובחרחור מגז' וחרה נחשתה · ובחרב מגז' חורב ·· וכם
ובשדפון כפיחות ·· בירקון כמשמעו לשון קדר · ויש או'
כי אלה חליים בזרע כמו שדופות קדים ·· והעד הכיתי
אתכם בשדפון ובירקון · על כן אחריו והיו שמיך · וכן
בפרשת אם בחקותי כנחשת · כנחשה · וכן ברזל · אבק
ועפר · ברב אחרב ובא קרית הרוחות · עד השמדך יול
מלה זרה כמו ביום הברלך · לזעוה הפוך כבשב וכשב'
ואין מחריד · לעוף ולבהמה ·· ובטחורים יוכו בשחין
מצרים ובטחורים הם היוצאים במקום הנקב ·· על
כן כתוב בעפלים והוא מגז' ויבא אל העפל ·· ובגרב כן
בלשון ישמעאל ·· בחרס · יש או' שיצטרך אל חרס כאיוב
ואם הוא בסמך ויש או' במכת השמש · והנכון שהוא ש
שם חולי והשגעון והעורון ותמהון שלשתן בלב ·· והי
והייתה ממשש · פי' עורון · תצליח פעל יוצא עשוק וגזול
מאויב ואין מושיע ·· והחל לפרש איך יהיה עשוק ·· יש
ישגלנה כנוי לשכיבה וכן שגל המושבת למטה ·· תחללנו
מגז' חליל · וכלות כמו כבשפה עם כלתה · וכן ותכל דו
דוד ·· ואיננו חסר נפש כאשר פרש חסר ה
הדעת כי ותכל פועל יוצא ולא כזכר הפועל כמו ילדה א
אותה ירבון בחזקה · מסגע שיראה בנפשו ולא שחין ·
על הברכים ועל השוקים כי בהיות השחין שם קשה ל
לסור · אשר לא תוכל להרפא בהיותו מחוץ לגוף
ועבדת שם ולא יועיל לך רק תהיה לשמה כל רואיך יש
ישום · למשל · באוזן · ולשנינה בפה מגז' ושננתם · יהג
ינהגך ·· בעבך · וקודם זה יבא עליך שנת רעב ואח
ואתה ערוך בארצך
יחסלנו · יכריתנו והוא מן חסיל מין ממיני הארבה ·· תי
תיגע בנטיעה ובעבודה לא תשתה בעת הבציר ·· ולא ת
תאגור תקבץ כמו אגרה בקציר ·· תסוך כמשפט ושך ל
לא סכתי · כי ישל מבנין נפעל יירש מהכבד הדגש וה

והטעם כמו להורים גוים יצלצל אין לו רע ופירושו כפי
מ קומו ומעלה מעלה פעמים שאין למעלה ממנו או ת
תמיד וכן מטה מטה הוא יהיה לראש טעם עבד לוה
לאיש מלוה לאות ולמופת שתזכיר כי מרדת בו ולא כך ל
לבדך כי גם בזרעך כטעם אבותינו חטאו מרוב כל אש
אשר תתאוה או כל צורך ידאה ישעף וכן וידא על כנפי
רוח ואכלת פרי בטנך במצור יציק לך כל אחד מאויבי׳
או הוא כן בעבור היותו בסוף״ אשר יותיר האויב או
ויותירם בהחבא וכל זה בעבור המצור בכל שעריך בכ
בכל מקום ובשליתה הוא מקום הולד בשכבו בבטן את
אמו ומבין רגליה כבני כמו ולא עשה רגליו ממותק לשון
יחיד עם רבים מורכבת וכן ועדותי זו וטעם והפלא את
להיות דבר מופלא שלא כראה ולא כשמע כמוהו
ונאמנות שלא יסורו מעלם מגזרת העלה ויש אומרים כ
כמו יביאם לשון ארמי וטעם כאשר שש שלא תחשוב
כי יזיק לשם או יתאבל כטעם אם צדקת מה תתן לו
ונסחתם מבין כפעל והוא חסר נון מגזרת יסח יי׳ תל
האלוהים באלף תחת הא השורש והתמכרתם כך פירו׳
אתם תבקשו לתכור עצמכם אנשים ונשים ואין קונה
והנה זאת הברית במצות השם בערבות מואב ויקרא
משה אל כל ישראל לכרות הברית על כן אחריה אתם נ
נצבים היום וטעם אתם ראיתם ואחר כן ואולך אתכ׳
ואחר כן ויצא עוג כי יש מהם שראו האותות
שעשה השם במצרים והבאים אחריהם ראו מופת הב
הארץ שלא אכלו לחם ואלה הנכים ראו כי השם עוזרם
והכו שני המלכים וטעם לב לדעת בעבור שנסו השם
עשר פעמים ולא הזכירו האותות שראו וטעם כתן כי
ויתנו העגלה הראשונה ועם׳ כי ראו שלא הצרכו ללח׳
ויין וטעם לא בלו פירשתיו ותכה סיחון ועוג שהיה קר
קרוב על כן אתם חייבים לשמור הברית למען תשכילו
כמו תצליחו כמו ויהי דוד בכל דרכיו משכיל

פרשת אתם נצבים

לפני יי׳ אלהיכם סביבות הארון ראשיכם כמו האהלה נ
פרה אמו והנבואה עודד הנביא וכן הוא ראשיכם שם
שהם ראשי שבטיכם כמו נכירם והטעם כי הנשיאים נ
שמוכים ואחריהם הזקנים ואחריהם השוטרים
ואחריהם כל ישראל הזכרים ואחריהם הטף בזכרים
ואחריהם הנשים ואחריהם הגרים לעברך שם הפעל
כטעם ויעברו בין בתריו והנה מלת עבר בחסרון בית
להפך״ ולא אתכם לבדכם רק עמכם ועם הבאים
אחריכם שהם בניכם ובני בניכם כן יסבב כנסף ואת
אשר איננו עם אשר איננו רק יבא אחרינו ואיננו
כטעם האומרים כי דורות הבאים היו שם כי אתם כו

ידעתם יש מכם שראה תועבת מצרים והטעם
אלהיהם וגלולים ראיתם תועבות הגוים אשר עברתם
בארץ׳ ועמון ומואב ומדין וטעם פורה ראש ולענה כי
הראש מזיק השלמים והוא מהחליים המדביקים וטעם
את האלה הזאת אדור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וכ
והתברך בלבבו אמר רבי יהודה הלוי הספרדי והתברך
הוא כמשמעו כאשר ישמע הקללה יתברך בלבבו והוא
אומר שלום יהיה לי כמשמעו האחרים חוץ ממני למען נ
ספות ויחשוב כי ברכתו בלבו תפסיק הקללה ויפה פירש
לולי שמלת רוה תאר השם והיה ראוי להיות רוי ואת
הצמאה ויאמר ר׳ יונה הספרדי המדקדק כי טעמו בעבו׳
שראה שיכלה התם עם הרשע על כן יחשוב בלבו רע
ואין זה כמו בעבור שלום יהי׳ לי ולפי דעתי שמלת ספות
כמו ספות חטאת והטעם שלום יהיה לי אעפי שאלך ב
בשרירות לבי כי בצדקת הצדיקים אחיה כי הם רבים
ואני יחיד חוטא על כן כתוב אחריו לא יאבה יי׳ סלוח
לו כי אז והטעם מיד יכרת גם זה הפסוק לעד על
פירושי במלת ונסלח לו והנה ספות כי הרוה תוסיף על
הצמאה ומשל הצדיק ברוה כטעם כגן שתול על פלגי
מים והרשע כצמאה כערער בערבה והעד שכתוב
בתחלה שורש פורה ראש והוא כמו׳ ס צמא יעשן
ישרפנו אש האף עד שיראה העשן והנה אם הוא יחיד
ימות מיד ואם משפחה ורבנה כן כל האלה והטעם מ
שתרבין האלה במשפחה עד שימחה שמה ואשה שבט
והבדילו יי׳ לרעה וכמוהו והיה ליי והעליתיהו עולה כא
כאשר פירשתי ואמר הדור האחרון שהם בניכם גם ה
הנזכרים הראוים את מכות הארץ תפלה לשם שתהיה
כל ארצה שרפה גפרית ומלח כמהפכת המקומות הנ
הנזכרים ויש מפרשים אומרים כי ואמרו כל הגוים שב
שני בעבור שארכו הדברים כמשפט הלשון ואמרו הק
הקדמונים וטעם אלהי אבותם שעזבו שידעו הם ואב
ואבותם ועבדו אשר לא ידעו ולא חלק להם פירוש ויתנ
ויתשם בחסרון כן לנתוש רק הוא מבלע כמשפט וטע
וטעם כיום הזה דברי המשיבים הנסתרות הטעם מי
שיעבוד עז בסתר והטעם כי משפטו ביד השם והוא יש
יפרע ממנו ואם היתה בגלוי חיוב לנו ולבנינו לעשות כ
כבתוב בתורה ויש אומרים כי הנסתרות והנגלות הם נ
ליי׳ ואין לנו כי אם לעשות דברי תורה וזה הפירוש בלא
ראש ורגל ומה טעם יש להזכי׳ כן במקום הזה ובעבו׳
שאמר וישליכם אל ארץ אחרת׳ אמר כי אם תשוב אל
יי׳ אעפי׳ שאתה חוצה לארץ השם ישיב שבותך״ ועל ד
דעת ר׳ יהודה המדקדק הראשון כי הוא יכוח והטעם י
ימצא מנוחה לנסבים ויתן להסרחתי ואחר כך ישוב״
יקבץ בקצה השמים. כבגד ארץ ישראל׳ ומל יי׳ כי לו
נתכנו עלילות הראשונות ואחר שאמר תשוב לשמוע ב

לשמוע בקולו · הוא יעזרך וימול לבבך ולב זרעך לא
כמו את הבשר שאדם חייב למול אותו ·· וטעם והותירך
בעבור שיתן הקללות על השונאים ·· כאשר שש על אב
אבותיך · שנחלו הארץ כי עם הגוים ממנה ידבר ·· ה
הכתובה בספר התורה הזה · כי עקר כל המצות שם י
ואם הם צריכים פירוש קבלה ולא תהיה שמורה עד ש
שיהיה הלב שלם ·· על כן בכל לבבך כי המצוה השמורה
עם הלב ·· נפלאת · נסתרת · או דבר שלא שתלאה ל
לעשותו ·· לא בשמים הוא פירוש נפלאת ·· מעבר לים
פי רחוקה · ויתכן שהוא הים הגדול שלא יוכל אדם ליכ
ליכנס ברחבו מפני חסרת המים ·· בפיך · שכל המצו
עקרם הלב · ויש מהם זכר לפה לחזוק הלב · ויש מעש
כדי שיזכור בפה ·· החיים אורך ימים ·· הטוב בעושר ו
ובריאות הגוף וכבוד ·· והמות והרע הפך ·· לאהבה הע
העקר ללכת בדרכיו שלא תסכה מדרכי מעשיו ומצותיו
שבנך ואם לא תדע למה נתנו ·· והחוקים והמשפטים
והכה וחיית פי החיים ורבית פי הטוב כי הוא רבוי הב
הגוף בבנים ובעושר ·· ואם יפנה לבבך כי הלב הוא ה
העקר ·· ונדחת פרשתיו ·· כי אבד תאבדון · פי המות
והרע כי יאבדו הם ובניהם והונם ·· לא תאריכון ימים
הפך וברכך ·· אלהיך בארץ ·· את השמים ואת הארץ
בעבור היותם עומדים וכן על האבן תהיה בנו לעדה ·
וכן שמעו הרים את ריב יי ·· החיים והמות הם הברכה
והקללה והכה הי' לך לבחור בחיים ·· למען תחיה בגוף או
בזכר ·· ופירם כי החיים הם לאהבה ·· כי הוא חייך על
דעת המפרשי' שהוא שב אל קול השם ולפי דעתי שהוא
כאשר יאמר המשורר · ישעי ואלהי ישעי ואלהי חסדי ·
ויתגני ואחרי

פרשת וילך

הלך אל כל שבט ושבט להודיע שהוא מת שלא יפחדו ·
וחזק לבם בדברי יהושע על כן כתוב אחריו בתחילבת
אותם ·· ולפי דעתי כי אז ברך השבטים ואם ברכותיו
מאוחרות במכתב ·· לצאת ולבא במלחמה · והטעם כי
אלו לא הייתי מת עתה · אין כי יכולת להלחם · ואין לכם
לכם צורך למי שיעזור אתכם כי השם ישמיד הגוים ג
גם יהושע יהעד מה שראיתם בעיניכם במלחמת סיח
סיחון ועוג ·· ועשית להם לשבר מזבחותם ·· ואמצו · א
אחר שתדעו שהשם הולך עמך בכל מקום שתלך להל
להלחם ·· חזק ואמץ · גם כן אמר משה ליהושע שהוא
הפקיד עליהם ·· ויתנה אל הכהנים בני לוי ·· שהם מו
מורי התורה ·· ואל כל זקני ישראל הסנהדרין או טעמו
כמו ויצו משה וזקני ישראל ·· מקץ שבע שנים יתחלת
השנה ·· למען ילמדו על השנה ·· גם כן השנת ·

נגדך · אולי יתייחד ·· וכאשר ישמעו ישאלו וילמדו מי ש
שאינו חכם והבנים שהם קטנים ·· קרבו ימיך למות
כי לכל אחד עתים קבועות · וכבר פירשתי זה ·· וילך מ
משה ממחנה ישראל כי שם היה · ויבא אל מחנה שכי
שכינה · וירא השם באהל · הטע' כי עמוד הענן היה על
הפתח והשם נראה באהל הכבוד ודבור ואתבונן זה
ויצו את יהושע בן נון במצות השם · על כן אמר אשר
נשבעתי להם · ואחר כך פרשת הכך שנכתב ואין מוקד
ומאוחר בתורה וכן פרשת ויהי ככלות משה לכתב דבק
עם ויכתוב משה את התורה הזאת ·· וקם העם הזה לא
יתכן שיהיה דבק עם אמר לפבין כי מה טעם העם הזה
וזנה ·· וטעם וזנה לצאת במחשבתו מתחת רשותו ··
אחרי אלהי נכר הארץ ·· ידענו כי השם אחד והשנוי ·
יבא מהמקבלים והשם לא ישנה מעשיו כי כלם הם ב
בחכמה ומעבודת השם לשמור כח הקבל כפי הנוקים
ועל כן כתוב את משפט אלהי הארץ ·· על כן
אמר יעקב הסירו את אלהי הנכר · והפך המקו
בעריות שהם שאר · והמשכיל יבין ·· וטעם בקרבו שב
אל נכר כאלו אמר וזנה אחרי עם נכר שהם אלהי הא
הארץ ·· והקריב כי בקרבו שב אל הארץ כי ימצא לשו
זכר כמו ולא נשא אותם · כנען ארץ ·· ועזבתים כלם
והיו כל אחד לאכול לאויב · וטעם הסתר הסתיר שהם
יקראו אלי לא אענם והמשל כאדם שלא יראה ולא יד
ידע מה נעשה · כי פנה · היא הרעה הגדולה כאשר פי
פרשתי שאין למעלה ממנה ·· כתבו לכם · מצוה שיכתו
אותה משה גם כל מבין לכתוב · ולמדה הטעמי' הקש
שיאמר להם · שימה בפיה · שידעוה בגרסא · ואולת או
ולמדה גם שימה זרה כי המשפט להיות הא קמוץ ומתחת
הדלת פתח קטן לעד בבני ישראל דבק כטעם עם ט
אבותינו · גם יתכן להיותו מובדל בעבור וענתה כטעם
לא תענה ברעך כאלו השירה עונה לאמר יאמרו למה
מצאתנו כל זאת · לפניו כמו נגדו · והטעם שלא יוזו ה
העד ממנו רק עמו יהיה תמיד · כי ידעתי את יצרו · ש
כי אלו הייתי יודע את העתידות כבר ידעתי מה שעשו
עד היום הזה · ביום ההוא · שלא אחר הדבר ויתכן ש
שהיה יום מותו ואחר מכתב דברי התורה כי השירה כ
כתב עוד · עד תומם · דבק אל דברי ויצו משה את הל
הלוים דרך קצרה כאלו אמר הלוים הבוחרים שהם ה
הכהנים ולא כל הלוים כי אינם נוגעים בארון · וטעם
נושאי ארון ברית יי כמו וכן רבים והיה שם בך לעד
עם כל ישראל ידבר והכהנים בגללם כאשר פרשתי · ו
ואף כי אחרי מותי כי כן אמר לו השם וקם העם הזה
אחר שתשכב עם אבותיך וזה הוא אחרי מותי · וקראת
כמו ונחלת עמך ימים מספרם

פרשת האזינו

כבר פרשתי בספרי כי האזינו מגזרת אזן כאלו אמר
הטו אזן וכבר הודעתיך שהגאון אמר כי טעם השמים
המלאכים וטעם הארץ אנשי הארץ או עדת הנפש
היורד מהשמים והארץ תתן יבולה והנכון בעיני כי הע
העיקר בעבור היותם עומדים וכן שמעו הרים את ריב
יי גם אכן יהושע ושם כתוב כי היא שמעה וכבר רמזתי
לך על נשמת האדם שהיא אמצעית בין הנבראים ה
לשפלים והיא תדמה הכל על צורת הקבלה ואף כי
לא בין גם היוסכת שהכל על כן תגביה השפלים ותשפ
ותשפיל הגבוהים׳ יערף מגזרת יערף מזכחותם כטע
ירד׳ לקחי מה שיקח אחד ממני כטעם למוד וכן כי ל
לקח טוב׳ כשעירים הנכון בעיני שהם דקים ורביבים
מגזרת רב ושניהם שמות התאר והעד כי עשב חזק מ
מדשא׳ ויש אומרים שעירים מגזרת סער ואחרים א
אמרו מגזרת סערת יי׳ ואם הוא בשין וכן ויסתער
עליו גם יתכן שאין לו רע במקרא והנה הטעם כמ׳ל ו
כדרך כל הנבואות לחזק ועקר הטעם שיתפלל משה
שיהו דבריו כטל וכמטר שלא ישובו ריקם כי אם
הרוו את הארץ כי כן כתוב והטעם שיעשו דבריו בלבות
השומעים כמעשה הגשם בארץ להולידה ולהצמיחה׳
האבן גדול שב אל השמים והארץ כמו השמים מספרים
כבוד אל כאשר פירשתיו וכן יהללוהו שמים וארץ׳
והאל הכביר תמים פעלו להודיע כי כל מה שאירע להם
לישראל בעבור מעשיהם הרעים היו ׳וטעם הצור שה
שהוא עומד תמיד כצור ׳ואל תתמה כי כן יאמר הכתוב
יי׳ צדיק ישאל כי לא יוכל המדבר לראות מעשה השם
כי אם אל מעשיו כי הכל מעשיו וכן צור לבבי כמו
משען ותוקף ועזרה׳ ויש אומרים מלשון צורה וכן וצורם
לבלות שאול ועקרם שאין לו עצם מקבל רק הוא העצ׳
הקדמון והראשון נכון בעיני תמים פעלו כי כל מפעל
פעל חסר בעבור הצטרכו לאשר הוא למעלה ממנו לבד
מפעל השם הנכבד והישמל שכים חוץ מיוצר הכל כי כל
דרכיו משפט שלא ישתנו רק הם על משפט אחד וזאת
היא התהלה וכל הנבראים ישתנו מעשיהם כפי
ברכיהם ומעשה השם לכבודו בגבורה כפי החכמה ואל
לטעון מעמידת השמש כי סודו רמוז בזאת וירח בעמ׳
בעמק אילון כאשר פרשתיו במקומו׳ אל אמונה הוא לב
לבדו יש לו גבורת אמת כי כל גבורת בגבורים היא מן
מקרה ומיד אחר והטעם אחר שהוא אל אמונה לא תמ׳
יתכן שיעשה עול ויתכן להיות ואין עול בדרכיו או מלת
אל מוסבת עצמה ואחרת עמה צדיק וישר הוא בעבור
שאמר שחת לו את ר כי צדקתו שחה עם. נמשל והנה

הוא לבדו ישר וייסר היסר לתקן המעוות על כן טעם ל
לו בעבור שאין לו בתחלה לא בניו אלה שאמרו שאינם
בניו וכן בנים לא אמון בם והטעם שלא ידעו שהשם כ
בראם ואם ידעו בפה לא ידעו בלב והעד שלא יראו מה
מהשם לו מגזרת עבירו ואחר עמו והוא למומם בעבור
מומם שהם דור עקש ופתלתל מתחזק ומתגבר בעק
בעקשות וכן נפתולי אלהים נפתלתי׳ ויש אומרים כי
טעם שחת לו כמו והטע להם לנפשם ואל תתמה בעבו׳
שאמלה בלשון יחיד כי כן משפט הלשון הלא תראה זכ
זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור והנכון בעיני
שהוא שחת להם והטעם השחיתו והשתנות דרכי השם
הנטועים והחזקים שבוה כאלו אמר שחת לו דור עקש
שהם לא בניו וזהו מומם והעד כי כן פירושו הוא אומר
אחריו האל יי׳ תגמלו זאת כבר פרשתי ההא בספר
מלאכים יי׳ נבל במעשיו ולא חכם בלב והנה כלו חסר
במחשבה ובמעשה אביך בעבור שאמרו שאינם בניו ת
קנך כטעם יי׳ קנני׳ הוא עשך תקנך ויכוננך לקבל
התיקון׳ ימות עולם ימי שתי לשונות וכן שנות עם שני
עולם זמן שעבר׳ שאל אביך בעבור שאמר זכור
ימות עולם אם שכחת מה שספרו לך אבותיך שאל
אותם׳ ויגדך כמו ויגד לך וכן כי ארץ הנגב נתתני׳
זקניך הטעם כפול כי כן דרך צחות׳ בהנחל עליון גוי׳
אמרו מפרשים על דור הפלגה שנפצה כל הארץ כי אז
גזר השם להיות ארץ שבעה גוים לישראל והיא
שתספיק למספרם על כן אמר למספר בני ישראל׳ יצב
יש אומרים שהוא שם הפעל כמו הנה לא ידעתי דבר
ויש אומרים שהוא עתיד תחת עבר כמו יעשו עגל בחו
בחורב׳ והנכון בעיני כי שאל אביך רמז לחכמים וכן ז
זקניך והטע כמו אשר חלק יי׳ אלהיך כי לכל חלק למע׳
חלק למעל וטע למספר בני ישראל אמרו קדמונינו ז״ל כי
צורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד והוא סוד גדול והעד
כי חלק יי׳ עמו יעקב חבל נחלתו׳ וזאת המעלה הגדולה
שלא עשה כן לכל גוי על כן אמר הליי׳ תגמלו זאת עם
נבל ולא חכם שנפל ממעלתו בחולתו וזה טעם אביך
קנך הטע כי קנה לכבודו וילמדהו כאשר יפרש כטעם
אשב עם הבן׳ חבל כמו גורל כי בחבל ימודו הארץ ׳ימ׳
ימצאהו בארץ מדבר׳ פירוש אביך קנך טעם ימצאהו
כי במדבר נגלה הכבוד עמם ועוד כי היו כאיש תועה
במדבר לא עבר בה איש כי כן כתוב ובתהו במדבר תו
תהו ילל ישמון מקום יללת חיות כתנים ובנות יענה
שיטום השומע מקולם׳ יסובבנהו על הענבים׳ יבוננהו
התורה׳ יצרנהו כאישון עינו כבר פירשתי אישון וטעם
עינו כלשון בן אדם והטעם ששמרם מכל אויב ואורב׳
כנשר יעיר קנו פעל יוצא והטעם שיוליכם ממקום א
אל מקום׳ גוזליו הם הקטנים וכן ותור וגוזל ירחף

בכנפיו וכן מרחפת׳ על פני המים וכן הענן עליהם
בנסעם יפרוש כנפיו יקחהו כל נשר נוטל גוזל על אבר
אברתו כי אין בו כח לעוף וזה פירושו רק פירוש על כ
כנפי נשרים דבק עם ואביא אתכם והטעם שיבא ב
בכח רוחו ונשאו במהרה אל הר סיני כטעם מי אלה כ
כעב תעופינה ״ בדד ינחנו ׳ השם לבדו ׳ כטעם על פ
פי יי׳ יסעו ויחנו ׳ ואין עם השם שותף ׳ ויתכן להיות ב
בדד על ישראל ׳ כמו הן עם לבדד ישכון ״ ואין עמו׳
עם ישראל ׳ והעד על זה הפירוש יקניאוהו בזרים ״ יי׳
ירכיבהו על במתי ארץ ׳ ארץ כנען שהיא אמצעית כל
הישוב ׳ וירכיבהו לשון צחות ״ במתי לא יתכן מגזרת
על במותימו תדרוך ״ ואין כמוהו ואת רשעים במותיו ׳
תנובת ״ כמו פרי מגזרת חיל כי ינוב ״ שדי תאר השם
כמו חשם ׳ והמ״ם תחת הא כמו שלו הייתי ׳ והעד יעלוז ש
שדי שהוא לשון יחיד ״ ויניקהו דבש מסלע דרך משל׳
כמו יטפו ההרים עסיס ׳ והטעם רוב הדבש והשמן כי
מארץ כנען יובלו ׳ כי כן כתוב מחלמיש צור רשה הל
הלימד כי הוא דבק והנה הוא הפך מצור החלמיש וכן
חרבות צורים עם צור חרבו ״ חמאת בקר׳ רוב הבשר
וחלב צאן׳ לולי הקבלה היה זה הכתוב חזוק לדבר החלב
שהזכרתי במקומו ׳ או טעם חלב כרים החלב והטוב
כמו כל חלב יצהר ״ בני בשן׳ שגדל בהר הבשן ״ חלב
כליות חטה ׳ דרך משל כי החלב על הכליות גם גרגיר
החטה דומה לאחת הכליות ״ ודם ענב ׳ היין והנה הי
היא רבת דבש ושמן ובשר ולחם ויין וכל פרי וזהו תנוב
תנובות שדי ׳ ויש אומרים כי דבש דבש תמרים ״ חמר
כמו יין וכן כרם חמר ״ ומי תשתה לנכח והטעם כמ
כמדבר׳ כל כך הוא רב שתשתה חמר בכל עת ׳ ויש או׳
כי ענב לשון נקבה או על לשון קהלה כי ישראל לשון
זכר ולשון נקבה ״ וישמן ישורון ישראל ׳ ויתכן להיות
מגזרת ישר ׳ והטעם שמן זה שהיה ישר ״ ויש או׳ שהוא
מגזרת אשורנו ׳ והראשון הוא הישר בעיני
׳ והעד שהוא לשון יחיד ויבעט ׳ כמו לויה
תבעטו לפי טעם המקום ״ שמנת עבית׳ כמו קטני
עבה ״ כשית ׳ יש אומרים שהוא כמו כסה פניו בחלבו
כי ימצא מהבנין הקל ׳ ואחרים אמרו שהוא מעיתי כש
כשה אובד וזה לא ימצא באחד מהפעלים ׳ והנכון בע
בעיני שאין למלה הזאת אח ומענה כמו בעטת ״ ויטש
ויטוש מצות אלהיו ׳ וינבל במחשבה ובפה ״ והנכון ש
שהלל השם ׳ ושלא הושיעו ׳ הוא סבב ׳ על כן כתוב צו
צור ישועתו ׳ גם זה הפסוק על פירוש הצור תמים פע
פעלו ״ יקניאוהו ׳ במחשבתם ׳ כמו לא יבצר מהם ״
בזרים ׳ באלהים זרים ״ בתועבות ׳ הם אלילים ׳ לשדי׳
כמו לשעירים ׳ אשר הם זובחים ׳ על כן פירש ר׳ יצחק
בן שאול נע לא שערום אבותיכם מגזרת לשעירים׳

האזינו

לחד לשדי׳ מושכ׳ עצמה ואחרת עמה וכן הוא לשדי׳ ולא
אלוה ״ ולפי דעתי שאין צורך רק פירושו לשדים שאינ׳
אלהים ונקראו שדים על טעם אמים משוד הדעת ״ לא
אלהים לא ידעום ׳ ואיך חשבו שהם אלהים ולא ידעו
זה בראיה ואחת מאלת ידעום ולא בהעתקה וזהו לא ש
שערום אבותיכם ״ חדשים מקרוב באו מימים מעט׳
אינם קדמונים אפי׳ אבותיכם לא ידעום ״ שערום פי׳
לא שערו מהם מגזרת וישתער עליו ״ כטעם תסמר ש
שערת בשרי׳ וקרוב הוא מגזרת שערה ואם הוא בשין
וכמוהו בני יצאוני ׳ יצאו ממני ״ חזקתני ותוכל ׳ חזקת
ממני והנה טעמו ולא פחדו מהם ״ צור ילדך ׳ דבר ה
הנביא ומתמה איך שכחת אשר ילדך ועבדת חדשים גם
זה צור ילדך כמו אל צור חוצבתם כלנו מתכו׳ שזה כי הבל
בנבור השם ׳ כמו רוקע הארץ מאתי והמם מתושי לב
במבו׳ אני היום ילדתיך ושבחו זה הכתוב ״ תשי כמו לא
תנשה והנה הנעלם אחר התיו תחת הדגש שהיא חלף
הבלוע והיוד תחת הא וכן אל תמחי ונאו שניא מלעיל
להפרים בין זכר לנקבה בפעלים שהאות האחרון הא ו
כח ״ והנכון בעיני כי היוד נוסף והוא על משקל את
תט ״ מחוללך כמו ילדך ׳ והנה אל שהוא גבור ומזיק
כמו צור ויתכן היות גזרת מחוללך מחיל כי יהיה מח
תחיל גם כן כתוב ויכאן הסקד או הוא פעל עומד ״
בניו ובנותיו ׳ אנשים ונשים כי גם הם קראו לנו ״
ויאמר השם אל לבו או אל המלאכים ״ אסתירה כד
כדרך לשון בני אדם ׳ וכן אעלים עיני ׳ והטעם כאם
יבקשוני לא ימצאו עזר ״ אראה מה אחרית ׳ יש או׳ כי
אני אסתיר פני מהם בעבור שאני רואה מה יעשו באח
באחרונה ׳ והנכון שהוא כמשמעו עד שאראה מה יעשו
בצר להם ״ כי דור תהפוכות שהפכו לעבוד אלהים ז
זולתי ׳ והם היו בני כי אני ילדתים והנה אין אמונה ב
בהם והוא שם או תאר ׳ כי אין בהם איש אמונים כי
מצאנו כי פסו אמונים כנגד חסיד ׳ גם שומר אמונים׳
קנאוני קל הענין להקל על הלשון ״ בלא אל ׳ הטעם ש
שאין לו כח להציל ״ בהבליהם ׳ ולא בדבר אמת ״ אקנ
אקניאם ׳ מהבנין הכבד הנוסף והוא יצא לשני
פעלים ״ בלא עם ׳ שלא הם עמי ׳ והנה פירש איך יפ
יכניסם שיביא עליהם לבדם צרות משונות ״ קדחה ׳
הקנאה או זאת שיעשו כי מצאנו זאת המלה ומאת כ
כמו כי אם קדחתם באפי ״ ויתכן להיות קדחה כמו כר
בקרחה ׳ כמו כל אלה חברו ׳ נחברו ׳ וכל זה כנוי לחרון
האף ״ עד שאול תחתית כטעם גפרית ו
ותלח סרפה כל ארצה ״ ותאכל ארץ ישראל ותלהט מ
מגן להט החרב ״ הרים הרי ישראל ׳ אספה יש או׳ כמו
אוסיף ״ והנכון כמו אכלה מגזרת האסף תספה ״ ואם
ואם הוא מבנין אחר והטעם שלא תשאר רעה שלא הי

תגמולם ודימה הרעות לחצים תבלנה פתאום ואין יכו
יכולת להסתר מהם ׳מזי רעב כמו שרופי רעב מגזרת ל
לרזה לאתונה ׳ולחומי רשף אכולי עוף כמו ובני רשף י
יגביהו עוף והנכון בעיני שהזכיר הארבעה השפטים כ
הרעים והם רעב וזהו מזי רעב ולחומי רשף ׳וקטב מר
מרירי זה הדבר ״ ושן בהמות אשלח בם חיה׳ וחרב
מחוץ תשכל חרב והנה יהיה פירוש רשף כמו רש פיה א
רשפי אש והטעם שיתחמם האויר וקטב כמו הכריתה
מרירי מרירות באויר ״ כמרירי יום וכן כתוב מקטב
ישוד צהרים כמו הדבר ׳ולחומי רשף כמו אכולי וכן רב
רבים ׳עם חמת זוחלי עפר לנשוך והחמה כנוי לנשיכ
וטעם גם במשפט הלשון כאשר פרשתי והנה חבר הכל
בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים ״ אפאיהם י
יש אומרים שהם שלש מלות והנכון שאין לו ריע וטעמו
כמו אשחיתם בעבור שים אחרית אשביתה מאנוש
זכרם והנה כולם ימותו ואלו היה כדעת המדקדקים ז
שהטעם אפיכם בכל פאה לא ידבק הטעם ״ טעם
אמרתי בלבי ׳אגור יש אומרים מגזרת אגרה בקציר וזה
והנכון שהוא מלשון תגרה והכתוב דבר כדרך בני אדם
להבין השומעים ״ ינכרו הצד יכירו כמו ויתנכר
אליהם ״ פעל כל זאת על השבטים ״ כי גוי אובד עצ
עצות הנכון שזה הגוי הם צרי ישראל ״ ומלת אובד ש
שם התאר והיא סמוכה על כן כפתח הבית ״ וידוע
כי מלת אבד מהפעלים העומדים רק פירוש עצות שב
אל אובד כמו מכלית עליה וכן ותאבדנו דרך ״ לו חכמו
אלו היו חכמים שישכילו כי השם פעל כל זאת לישראל
בעבור עונם לא יבינו לאחריתם כי כן יעשה השם בע
בעבור עונם ״ איכה ירדוף הטעם לו חכמו שישכילו כ
איך ירדוף אחד מהצרים אלף מישראל אין זה כי אם
בעבור שעזבם צורם ויש אומרים איך היו ישראל
בתחלה רודף אחד מהם אלף ועתה נחלשו כי צורם מ
מכרם כמו כתרגם וכן ימכר ״ את סיסרא הסגירם כט
כטעם יסגיר על איש כמו ולכן הסגירן׳ כי לא כצורנו צ
צורם דברי משה ״ פירוש כי גוי אובד עצות והטעם כי
צורנו מכרנו ואין להם צור כצורנו ולא הם טובים ממ
ממנו וכן הוא ולא אויבנו פלילים כמו ולא לחודתי
חכמה ״ ויש אומרים שהוא כן אויבנו ידעו כן לכן איכ
איכנו דבק עם מגפן סדום ומשדמות כפול וכן אשכלו
אמת והנה היין כמו חמת התנינים בחמה ״ וראש פ
פתנים כמו על חור פתן ואם הוא כאלף הוא כחבריו כ
בני ׳אכזר תקיף הלא הוא כמוס עמדי דברי השם יש א
אומרים על הגזרות והקרוב אלי שהוא ייכם שהוא ראש
פתנים הוא שמור עד שישתהו ומלת כמוס מטעם הכ
המקום ידועה כי אי לא מטפחה חתום באוצרותי שלא
תגע בו יד רק הוא שמור להם להנקם מהם לי נקם ו

ושלם כמו הלא את הקטר ״ לעת תמוט רגלם והטעם
שיפלו ולא יוכלו לעמוד ׳וטעם לעת כמו עד רשע ליום
רעה והוא סוד גדול כי קרוב ואל יחשבנו כי הנקמה תהי
תהיה במהרה ואם עתידות למו ואם כל אחד מהם מה
מהעתידות כמו בכות צעדה או הם יש עתידות והרא
והראשון נכון ״ ועתידות הרעות העתידות לבא להם כי
כי ידין ״ עמו יקח דין עמו מהם כמו ששפטני אלים ור
וריבה ריבי ׳מגנם פרשתי אזלת יד אזלת יד ישראל יה
והטעם הכח והתיו תחת הא כי גם שניהן שימני הנקבה
כן ושבת לבטלה ׳ואפס עצור ועזוב כאשר יהיו הנשבים
רבים ילקחו מהם ויעזבו מהם ועתה כמעט ׳ואמר הכל
ואמר האויב צור חסיו כן כאשר פרשתי ״ ׳אכלו כדרך
האויבים שחשבו כי העולות מאכל לשם וכן בלשון רב
רבים כדבריהם על כן כתוב אני הוא לבדי אחד אין א
אלהים עמדי יין נסיכם כמו ונסכו יין ויהיו שבי שמות כ
יש אומרים יין מלכם כמו נסיכי מדין כי המלך היה כ
כותן ״ העולה והראשון קרוב אלי ׳ ויעזרכם כמו
כרעתם ואל תאחרו שהוא אחד יסתירכם מהגזרת נ
הכאות ׳אני הכהן כי אין עמו פועל אני הוא שהמתי את
ישראל ואני אחיה אותם הנה הם לא כבלו ואין מציל ז
אתכם מידי גם אתם בידי עד עשותי את המשפט בכ
ורבים אמרו כי מזה הכתוב כלמוד חיי העולם הבא ׳
והעד שאת בתחלה אמית ואחר כך אחיה וכן ״ ממית
ומחיה והעד ״ מוריד שאול ויעל ״ואחרי אמרו מפסו
ואך את דמכם לנפשותיכם ׳גם וצדקה תהיה לנו ׳ כי
הוא חייך בעולם הבא ואורך ימיך בעולם הזה למען
יטב לך ור בחיי זל אמר כי לא הוצרך הכתוב לפרש דבר
העולם הבא כי היה ידוע בהעתקה ׳ולפי דעתי שזכיר
כתבה לכל לא לאחד לבדו ודבר העולם הבא לא יבינו
אחד מני אלף כי עמוק הוא ושכר העולם הבא תלוי ב
בדבר הנשמה ׳ והנה הוא חלף עבודת הלב ׳ועמדתי ל
להתבונן מעשה השם ׳ כי הם הסולם לעלות על מעלת
דעת השם שהוא העיקר והנה גם התורה בארה לאדם
למשכיל דבר עץ החיים והנה יש כח לנבא הכרובים ה
והאוכל מעץ החיים וחי לעולם כמלאכי השרת ׳ וכן כ
במזמור לבני קרח שמעו זאת כל העמים ׳ והסיר אך
אלהים יפדה נפשי מיד שאול כי יקחני סלה וכן אחר
כבוד תקחני והנה עם שניהם לקיחה כאשר עם דבר
חנוך ואליהו ואחר שאמר ויקר פדיון נפשם איך אמר
יפדה נפשי והמשכיל יבין ״ כי אשא אל שמים ידי ש
שבועה כדבר קיים ״ ואשא כמו וירם ימינו ושמאלו וית
ומלת אשא כדרך בן אדם להבין את השומעים חי אנכי
אנכי כאשר אני חי כן אעשה זה ״ אם שנותי מפועלי
הכפל כמו וחכיתי לבני אתי מגזרת חן שנן ״ ותאחז ב
ידי החרב כמשפט גבור מלחמה אשיב נקם טעם

השיב כאשר עשו לישראל · וכן אמלא ·· ומדם חלל פי׳ מ
מהם · וטעם ושביה השבויים ·· מראש פי׳ תאכל בשר
וטעם מראש להתיז הראש ·· פרעות · כמו בפרוע פר
פרעות · גם קדמונינו אמרו הכתוב ·· הרנינו גוים עמו
אז ישבחוהו כאשר יקום השם דמם ·· ויש או׳ מענ׳ ותע
ותעביר הרנה · והטעם הכרוז · והכריזו עליהם בכל מ
מקום שיהיו ·· וכפר אדמתו עמו · ויש אומרים שהוא
חסר וו׳ והטעם וכפר אדמתו ועמו · ובדרש כי הארץ מ
תכפר בעד עמו · גם הוא נכון בטעם · רק איננו מטע
המקום ·· ועוד כי האדמה לשון נקבה ·· והאמת שעד ה
הכוונה ותחתיו התיו והנה איננו וכפרה · ולפי דעתי שפ
שפירושו שהטעם יכפר על האדמה כי כן ימצאו חסרים
מחקי מים · גם נמצא כפור בלא מלת על · כמו וחטאת
אותו וכפרתהו ·· והטעם כי ישראל יעשו נקמה · בגוים
והם יכפרו על ארץ ישראל בעבור הדם ששפך · כה כת׳
כמו ולארץ לא יכפר והוא דבר בטעם המקום · או פי׳
וכפר כמו וטהר וכמו וכפרתהו · וכן אמר יחזקאל על
סוף המלחמות וטהרו את הארץ והנה ישראל יטהרוה ·
ויבא משה להורות כי אחר שהלך אל כל שבט ושבט וצו
ונכנס בבואו אל אהל מועד ושם נקהלו אליו כל בני יש
ישראל אז ידבר השירה הזאת הוא והושע בן נון · כמו
אז ישיר משה ובני ישראל · גם זאת להגיד מעלת יהושע
לעיני הכל ·· וקראו הכתוב הושע בשם שהיו כל ישראל
קוראין אותו כי מי ידע שכבה שמו משה יהושע כי אם
קרואי מועד לבדם ·· ודרך הדרש ידועה ·· כי הוא חייב
כטעם יראת יי׳ תוסיף ימים · ועוד שתהיו בארץ עומד
ולא בגלות ·· בעצם היום הזה · היום שאמר השירה ·
ומות · ויתקן עצמו כי הוא יקבר את עצמו כאשר אפרש
וכבר רמזתי מה שאמר אחד מחכמי הדור במלת ויאס
אשר לא קדשתם · פרשתיו ·· אל הארץ פירושו ושמה

פרשת וזאת הברכה

כברכת יעקב · איש האלהים להודיע כי בנבואה ברך
אותם ·· לפני מותו סמוך למותו ביום מותו · ויאמר ה
הגאון ז״ל כי הר סיני ושעיר ופארן קרובים · וזה הכתו׳
הוא על מעמד הר סיני · ואמר כי משיני כמו בסיני · ו
וכן משעיר ·· מרבבות קדש הם המלאכים · והטע׳ על
השכינה שירדה ·· אש דת ·· התורה שנתנה באש וברק ·
ואמר כי טעם ·· משיני בא דרך תפלה כאומר אתה ש
שבאת בסיני והנחלת תורה יחי ראובן ·· וזה רחוק כי
היה ראוי להיות החיים ואל תנית · וחסידי אמונה אמרו
כי טעם משעיר על דת אדום · ופארן על דת ישמעאל
והלה תועים הלא ראו כי לא החל בתחלה כי אם לברך
ישראל לבדם וכן כתוב אשר ברך · משה איש האלהים
את בני ישראל · ואמר וזרח משעיר למו שפירושו להם
כמו · ואין למו מכשול ·· והנכון בעיני שהפרשה היא
ברכה לכל ישראל ואחר כך פרט לכל שבט ושבט · ואחר
כן כלל ומתקים אין כאל ישורון והנה מצאנו שאמרה
דבורה יי׳ בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום · ואין
שדה אדום הר כאשר אמר הגאון · כי שלשה הרים הם
סמוכים או נכח ·· ובספר תהלות אלהים בצאתך לפ
לפני עמך בצעדך בישימון סלה׃
אחריו כתוב ארץ רעשה ובצעד השכינה בישימון לא
היה יום מתן תורה · כי אחר מדבר פארן בלא בישימון
ואמר חבקוק אלוה מתימן יבא שהוא מבני אדום תימ
תימן אומר · כטעם משדה אדום · והנה הכל בדברי מ
מלחמות · יקום אלהים יפוצו אויביו · וכאשר הושיע ה
השם את עבדיו ידמה הכתו׳ רדת עזר משמים והארץ
תמוג וההרים ימסו והשמים ירעשו · והעד בשירת דוד
ותגעש ותרעש הארץ ·· וטעם זה סיני פרשתיו בינ
במקומו ·· וכן הוא הפירוש השם בא והטעם הכבוד ש
שנכנס בישראל ותחלת הכנסו מסיני · וזרח משעיר זה
והטעם כל השנים שהיו ישראל במדבר לא הראה הם
השם גבורה בעמים עד בא ישראל אל שדה אדום · וכן
כתוב בהרים שעיר עד איל פארן · והנה הם קרובים
שעיר ופארן · והטעם ומקום שעיר כאשר באו לשעיר
אז זרח הכבוד לישראל והופיע מהר פארן הטעם כפול
הראה ישעתו ואתה מרבבות קדש על דעתי שהוא דבק
עם מימינו · והטעם שבא אם מרבבות קדש מימין ה
השם · לסבב ישראל כטעם סוסי אש ורכב אש סביבות
אלישע ·· וטעם דת שעומדת תמיד ·· אף חובב · מנו
הראיות והייתם סגלה ·· ועמים הם ישראל · כמו אח
אחריך בנימין בעממיך · עמים הר יקראו ·· וכל קדושיו
בני לוי ·· בידך שהם שכינות הארץ ·· והם תכו לרגלך
לכו על דרכך ·· וטע׳ בידך שתשמרם ·· ישא מדברותיך
כי אשר דברת ישאו · והנה הם נושאי התורה · כי גם
הם ישאו א׳ נ׳ הארון · וטעם ישא כמו לא תשא שמע ש
שוא ·· תכו בלא אח · ויש אומרים מענין כאלו הולכים
בתוך רגלך · ואחרים אומרים כי התיו כתובה במקום
הא תרגלתי לאפרים כטעם אפי׳ שיכו בסבלך לא יעז
יעזבו דרך · וזה רחוק ·· והנכון שהוא כמו כת
כמשכו והטעם שילכו אל המקום ששם הארון שהוא ה
הדום רגלי השם · אחת היא הברכה שהשם יהיה מגינת
אש סביב ישראל · ויהיו סגלתו ותלמיד יורו התורה ת
תמיד · תורה צוה לנו זהו שישא ויאמר דור לדור כך ה
העתקנו מפי משה ירושה בידנו ·· ויהיה למד לנו מושך
עצמו ואחר שמו · וכן הוא מורשה מורשה קהלת יעקב
כמו והנבואה עודד הנביא ··

ויהי מורשה מורשה קהלת יעקב׳ מלך הוא משה שמינו
ראשי עם התורה המפורשת מפיו   והטעם כי הוא היה
כמלך והתאספו אליו ראשי השבטים
יחזיק זה הפירוש שאמר הכתוב כי התורה נתנה לכהנ
לכהנים שהם לפי דעתי כל קדושיו בידיך ואל כל זקני
ישראל זה התאסף ראשי עם גם שם כתוב הקהילו אלי
אלי כל ראשי שבטיכם ״ ויאמר רבי יהודה הלוי כי היתה
המלך רמז לתורה וכן היה משרם אין מלך בישראל׳ יחי
ראובן החל מהבכור כי כן המשפט ולא הזכיר שמעון
בעבור בעל פעור כי העובדים היו שמעונים ומספרם
לעד גם כפיהם או הלך על דרך יעקב שלא ברך שמ
שמעון ולוי ובעבור כבוד אהרן כללה השבט. ומתנו ולא
היה בשבט שמעון גדול כמוהו ״   ואם יטען טוען לו
למה ברך ראובן התשובה כי יעקב ברכו והברכה היא ו
אל תותר שיהיה כאחד מאחיו ״ ואחר ראובן הזכיר יה
יהודה שהוא בעל דגל והוא עולה בתחלה למלחמה ואם
ואחר כן לוי ואחריו בנימין בעבור היות הלוים דרים ב
בירושלם שהיתה בין יהודה ובין בנימין כן כתוב ואחר
כן שבט יוסף שלא יאחרנו ובכר הקדים אחיו הקטן וא
ואחר כן זבולן בעבור שהוא נלחם ואחר כן יששכר וכ
וכאשר תמו בני הגבירות החל מגד שהוא עם דגל
הגבירות ואחר כן דן שהוא בעל דגל   ואחר כן נפתלי
כי הוא גדול מאשר ״ יחי ראובן תפלה ואל ימות שיתכן
שיהיה כבן אדם לחיות שנים קצובות וימות ״ ויהי מתי
מתיו מספר ואל יהי מתיו מספר כמו ולא לקחתי חנם׳
כי יתכן שיחיה לעולם ויהיו מעטים׳   וכל דבר שיספר
הוא מעט וכן מתי מספר ״   וזאת ליהודה
וכן אמר ליהודה שיחיה ולא ימות והוסיף עוד ו
שמע יי׳ קול יהודה בבאו למלחמה כי הוא יעלה בתחלה׳
ואל עמו תביאנו אל המחנה אשר בגלגל או תפלה על
היוצאים להלחם על ארץ אויב ידיו רב לו יספיקו לו יד
ידיו ואין לו צורך למי שיעזור אותו כי אם עזרת השם
לבדו ״ ויש אומרים מלשון ורבה ידיו ירבו בשרו ואח
ואחרים כמו וברקים רב מעזרת ירבו ״   וללוי אמר
בעבור לוי אמר לשם כמו אמרי לי אחי הוא ״ אשר נס
נסיתו במסה שם מקום כמו בנסיון והטעם שהיה חס
חסיד ולא נמצא בו דופי חנן מדבר מי מריבה שבבר
העבסתו עליו ״ גם זה יחזיק פירושי בדבר העגל׳ כי
לכבוד השם עשו׳ וטעם תמיך ואוריך שיהיו לו תמי
תמיד ולזרעו ״ האומר על השבט ידבר כמו שמואל כא
כאשר נגאל אל בית יי׳ להרגילו ״ ואת בניו לא ידע יש ו
מהם אחד שהוליד בנים לעבוד השם כי שמרו אמרתך
כמו שמרו עדותיו וחק נתן למו עד שירום לישראל ״
ויש אומרים על דבר מי ליי׳ אלי ״ ישימו הכהנים מה
וכליל היא העולה ״ ברך יי׳ חילו הבכורים והבכורים ו

והיושר ופעל ידיו הקרבנות ״
מחץ מתנים הטעם מחץ קמיו מחץ מתנים ״   מן
יקומון מן אשר יקומון עליהם כמו לים מכסים ״
לבנימין אמר   בעבור בנימין שהוא ידיד השם
ישכון   בנימין לבטח והשם שוכן בין כתפיו ויא
ויאוסף עליו על הכבוד   שהיה דר בירושלים בחלק
בנימין כי כן כתוב וטעם בין כתפיו באמצע נחלת או
שהיה כראה גם להיות דבק עם יוסף ״ ממגד שיתנו כ
השמים תבואות שמש כי תבואת הזרע והברס תלויה ב
בשמש ״ גרם מגזרת ויגרשו מימיו והוא שיעשה באויר
בלחותו כי אין חומו כבח השמש ״ ואחר ירחים כנג
בעבור שיתחדשו והם רבים בשנה אחת ״ ומראש הט
הטעם ומגד ראש הררי קדם ״ גבעות עולם כפול׳ כ
ומגד ארץ כפול׳ ארץ המישור ומלואה מאשר היא מ
מלאה ׳ ורצון שכני סנה הוא השמים תבואתה הברכה
הזאת והתחברו שנים שיתכן התיו והאא כמו עזרתה
ישועתה בצרתה ובעבור שהזכיר התבואה דימה השבט
לשור ואמר בכור שורו כי יש לו כח   כי רב הוא ראשית
אין הדר לו גוף גדול והטע׳ מספר רב וקרני ראם כח
רבבות אפרים כדברי יעקב שאמר זבולן בצאתך לצאת
למלחמה וכן זבולן עם חרף נפשו למות ״ באהליך מ
כמו וירא מנוחה כי טוב ״ עמים הר יקראו בעבור שז
שזבולן דר לחוף אניות יהיה עשרו רב וזהו כי שפע מ
ימים יינקו והוא מגזרת שפעת גמלים ״ ושפוני טמוני
חול אין לו אח ״ וטעמו כמו טמוני וכן אדמות עפר והט
והטע׳ שיהא להם עושר רב עד שיטמנוהו בחול ובעבור
עשרם יבאו רבים אל הר השם לזבוח זבחי תודה לשם ׳
מרחיב גד דמהו לאריה כל אויביו יברחו ואין מי יכר לו ׳
וירא ראשית לו הטעם שראה לנפשו ויקם לו נחלה ק
קודם ישראל כי שם חלקת כמו חלק׳   ומחוקק
הוא הגדול והשליט כמו לבי לחוקקי ישראל ״ ספון כא
כמו וספון בארז ״   בתיהם ספונים שטעמו שהם
ספונים וכן קורות הספון והטעם כי ראה ארמונים ש
שהיו חלק גדולי האמורי ׳ ויתא חסר אלף והטעם שב
שבאו ראשי גד עם ישראל חלוצי צבא׳   ומשה ראה
זה בנבואה׳ צדקת יי׳ עשה ויואל בידו את אשר דבר ו
בפיו שכדרך בני גד שיבאו עם ישראל להלחם עם
אויביהם ולא הזכיר ראובן ויתכן כי זה בעבור שהיו בני
גד גבורים יותר מבני ראובן והנה דברי הימים לעד ש
שאמר על בני גד ופני אריה פניהם ולא תמצא כן
בבני ראובן ״ יזנק איך לו חבר במקרא   והטעם דימהו
בגבורתו לגור אריה כאשר ידלג מהר בשן ״ שבע רצון
שם התאר וכן הוא יהיה שבע רצון יש ידרוש שנחלתו
יהיה מערבית דרומית׳ רבוי כמו אהוב וטובל בשמן רגלו
מרוב השמן כטעם שם כיין לבסם׳ וכן אמר יעקב שמ

מרכה לחזור ׳ברזל ונחשת מנעליך׳ ׳כי בחלקו יהיו הרי ברזל ונחשת ״וכימיך דבאיך אין לו רע׳ וטעם הם המתרגם ידוע׳ כי תוקף יהיה לך כל ימיך ״ ויש אומ׳ ם תחת אות הכפל׳ כמו אשר בזאת כהרים ארבן מגזרת רוכב שמי׳ ישבים ׳וזה הטעם כלו טעם ׳ אין כאל ישרון ׳שב לדרך הכלל ״ רוכב שמים ... מרום שהוא ת תוקף ׳והעד׳ שהוא רוכב שמים ״ ובגאותו שחקים ׳ הטעם׳ בגאותו הם עומדים ׳ ומעונה אלהי קדם ׳דע כי מעון כמו סוכה ״ והעד ויהי בשלם סכו וירבים כן והטע כי מעונה הוא אלהי קדם כמו עליו סמת מעונך מעון אתה הייתה לנו ׳לעולם המעון על שהוא בו זה המקום למטה ״ ומתחת זרועות ׳שיתמכו אותך ״ וט וטעם עולם ׳ שכן יהיו בכח ולא תחלשנה׳ והמעון של שלך לא יסור כי הוא אלהי קדם ״והטעם קדמון שאין לו אחרית ״ והגאון אמר כי ומתחת הפסוק ׳ולא פ פירש כלום ״עין יעקב׳ כל מי שיצא ממעין יעקב וכן וממימי יהודה יצאו״ אל ארץ ׳כמו הארץ׳ וכן והתפללו אל המקום הזה ״ אף שמיו שמי הארץ׳ או ישראל ׳וזה הטעם כי תולדות הארץ׳ להוציא דגן ותירוש ׳ אף ה השמים יתנו תמיד טלם ואין צריך להשקות״ מי כמ כמוך ״צבאים ״ מגן עזרך שלא יגע בך רע ואשר הוא חרב ׳ שתתגאה גם על אויביך ׳ מדרך כמו מדרך כף רגל׳ כדברי גדעון׳

ויעל משה

לפי דעתי כי מזה הפסוק כתב יהו יהושע כי אחר ם שעלה משה לא ירד׳ ובדרך נבואה כתבו ׳והעד׳ ויראהו יי׳ ׳גם ויאמר יי אליו ׳גם ויקבר״ וימת שם משה עבד יי שלפי בנותו עשה מה שצוהו כעבד ״ על פי יי ׳ כי הוא אמר לו עלה ומות ׳ וכן כתב על אהרן על פי יי ו וכן על פי יי יחנו ״ ויקבר אותו ׳שהיא קבר עצמו׳ הב שנכנס במערה בגיא וכן וירעו הרועים אותם ויראו ב בני ישראל אותם ״ ודע כי הר העברים שהוא הר נבו שהוא בלם כנב׳ הוא כעצמו הגיא ראש הפסגה שהוא מול בית פעור ״ והעד שאמר הכתוב כי נסע ישראל מ מבמות אל הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה׳ וכתוב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו׳ ראש הפסגה וש ושם מת׳ ושם קברותו ׳ וכתוב ונשב בגיא מול בית פעור ״ והנה אחר שישב ישראל בגיא אמר הכתוב ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב ׳ והנה דבר ברור כי ב במקום שמת משה ׳ שם קבורתו ״עד היום הזה דברי יהושע ״ ויתכן שכתבו זה באחרית הימים ״ לחה הלח ת תחת ולא כמו בתוך והלח׳ מגזרת לח ׳ כי היבושת ת תתגבר על הזקן ״ וטעם גם הפך מתח ״ בכי ישראל בעבור כבוד משה ויתרו כאשר תמו ימי בכי אבל משה שזה שמעו בני ישראל אל יהושע ״ ויעשו כאשר צוה יי את משה ׳שישמעו אל יהושע ״ מלא רוח חכמה היא רוח יי ׳והעד׳ כי סמך משה ׳כי לא מצא כמוהו בישראל׳ שישען עליו ״ פנים אל פנים פרשתיו ״ היד החזקה ׳ פליאות הים ״ המורא הגדול׳ מעמד הר ס סיני ״ ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה

המתקדשים

והמטהרים מחלקת לבון הטעות והיפוי התלצי״ והמחלוקת הכבוחי״ ולא אבו שמוע את דברי המורה ״ קהלכים ימהלך השלמות והצורות ״ אשר עוד בקמה כפשם לאור באור החיים אל מול פני המנורה״ מי ערב אל לבו להבין להשכיל ונפש סכל במצות יי ברה ״ השמחים אלי גיל העינו לדעת אמתת הענינים וצדיק המספנו והגזירה״ אודיעה כה אתכם את אשר עשה לבן השם הנכבד והנורא״ היא דבר השם אל אברם בכר מאיר בן עזרא״ להרחיב נקבי ... התורה״ והמצות והחקק המפוארים״ כאבסדרים ׳ דנפים נחוריה״ וטעם זקנים יקח להכמה אותו בכפת שכלו וחשלותו הסדורה״ עוד למד דעת את העם בדקדוק הלשון ודרך הפשט הבהירה״ ואזן וחקר תקירה׳ עצומה׳ בכל חכמה ומדע׳ כגלגל ודרדע׳ בדרך קצרה״ לא הניח לאיש עדי דעת אמתי וטעבה כאמנה והליש ומשפיים ׳ שלא ביארה ׳ בלשון צחה וברורה״ שנה ופירש יותר מכלם ואחריו כל אדם ימשוך וירדיפם בדרך ישרה״ ואני הצעיר יהעיר ׳ השם את רוחי ׳ ובני שמתי מבטחי ׳ לזכות את הרבים בספר הזה שכחמר ׳ ואורח באומנים האחרים ׳ אביכה בחכמי חרשים״ והנה אין כבון וחכם בקי במלאכת הדפוס כמוהר יוסף אשכנזי וכנו״ וכנם משה לברו להביא הספר הזה עד אשר יבטח בו המעיין בטחון גמור ׳ מבלי אשר לא ירע יוצא האדם אחריו ען אשר חטא מיה שיזיק אל הכונה פעמים שלש עברתי על כל עמוד ׳ צרפתיו כצרוף את הכ הכסף בחכ מן כבחון הזהב זהב פרוים ׳ מזוקק שבעתים״ והשלא יגטו רק להפליג ביפי הכתיב והדיו ועל כל הכלי עליהם ולא יעבור אבלם דבר בלתי מתוקן ״ ויכל משה את המלאכה״ שמורה בכל וערוכה ׳ ברית והתהלה ׳ ערב שבת סמוך להכנסת כלה מערכה ׳ מול ומערכה ״ שנת לי׳ אבני אסורה ה׳ ז׳ מ׳ ר׳ ׳ א׳ ל׳ ה׳ ימי העמר אני הוא המדבר הצעיר משה בכר שם טוב למשפחת בן חביב ספרדי מתושבי הקהלה הקדושה אשר בליסבונה ׳ קריה נאמנה״ המתעבר פה העירה כאשר הלא לאמונה״ והתהלה לאל לבדו״ אמן ואמן״

1 mm
rechts

